

वितरक

मोतीनाम बनारसीबास

मेरवी कला,
बोष्ट कला मं

२

THE
AṄGUTTARA NIKĀYA
CHAKKANIPĀTA, SATTAKANIPĀTA
&
AṬṬHAKANIPĀTA

General Editor
BHIKKHU J KASHYAP

PĀLI PUBLICATION BOARD
(BIHAR GOVERNMENT)

Sole Agents:
MOTI LAL BANARASI DAS,
Nepali Khapara,
Post Box No. 73,
Varanasi,
(India)

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources.

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hīnayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. "What is life? Why should I live? Why should I do anything? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death?" Nijnzky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote: "The whole life of my wife and of all mankind is death." How can we be saved from the body of this death? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of *trṣṇā* or *tanhā*. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight-fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffer-

ing. When the Upaniṣads declare, "That thou art", *tat tvam asi*, it is not a mere statement of fact. It is a call to action. Make thyself that which thou know thou canst be. Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change the Buddhist stresses the dynamic character of the self. No change is possible with an unchanging consciousness. We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect. Religion is not a creed but a vital process. It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace. If few are chosen it is because few choose to be chosen. The Buddha laid stress on the creative freedom of man. The Buddha did not encourage dependence on the supernatural. He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him. The ten veramaṇis or prohibitions or abstinences called *dasasīla* or *dasasikkhāpada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words. I take upon myself the abstinence (1) from destroying life, (2) from taking what is not given (3) from leading an unchaste life (4) from speaking untruth (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants, (8) from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily decorations (9) from using high couches and seats (10) from accepting gifts of gold and silver. The first five are the Buddhist *pañcasiḷa*.

Pāṇāpātā veramaṇi sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Adinnādānā veramaṇi sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Kāmesu micchācārā veramaṇi sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Musāvādā veramaṇi sikkhāpadaṃ samādiyāmi
 Surā-merayamajja pamādaṭṭhānā

veramaṇi sikkhāpadaṃ samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged. If men were at peace within themselves the outer conflicts between nations would inevitably cease. By practising the *Pañcasiḷa* stills we will develop patience, courage, love

and unselfishness The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance

Nirvānam paramam sukham : Nirvāna is the highest bliss It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being, the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *saṃsāra* and *nirvāna* are one In *Mahā-saccaka Sutta*, the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows

“When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becomings, set free from the intoxication of ignorance In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation And I came to know : “Rebirth is at an end. The higher life has been fulfilled What had to be done has been accomplished After this present life there is no further for this or that This last insight did I attain to in the last watch of the night Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself” Thus ended the struggle of six long years

The Buddha is said to be a physician Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,500th anniversary of the Buddha's parinirvāna, the Government of India decided to publish

standard versions in Devanāgarī script of the complete Pāli and the Sanskrit texts of the two schools Southern and Northern in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good, to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world.

S Radhakrishnan

General Editor's Preface

IN this Volume we are publishing the *Chakka-nipāta*, *Sattaka-nipāta* and *Atthaka-nipāta* of the Aṅguttara Nikāya. As we have already given an introduction to it in the first Volume of the book, it is not necessary to write any thing more at this place.

The present edition has been prepared co-ordinating the following versions of the text.—Burmese—Chattha-Sangāyana publication, 1955, Siamese—Mahāmakuta Government publication, 1926, Sinhalese—edited by Sīri Devamutta Mahānāyaka Thera, 1915, Roman edited by Prof E Hardy (P T S 1896, 1899)

* *

* *

* *

The press copy has been finally revised and seen through the press by our learned Editor, Shri Birbal Sharma, M A and his assistants

Varanasi
25 6 60

Bhikkhu J. Kashyap

सम्पादकीय

इस भाग में अष्टांगुत्तरनिकाय के छक्क निपात, सत्तक निपात तथा अट्ठक निपात प्रकाशित किये जा रहे हैं । क्योंकि इनका परिचय पहले भाग की भूमिका में ही आ गया है, उनके विषय में यहाँ कुछ लिखना आवश्यक नहीं समझा ।

यह संस्करण निम्नलिखित ग्रन्थों के आधार पर तैयार किया गया है —बर्मी-संस्करण, छट्ठ-संज्ञायन प्रकाशन (१९५५), स्यामी-संस्करण, महामकुट राजकीय प्रकाशन (१९२६), सिंहली-संस्करण, सिरि देवमिन्न महानायक थेर द्वारा सम्पादित (१९१५), रोमन-संस्करण, प्रो० इ० हार्डी द्वारा सम्पादित (पालि टेक्स्ट सोसाइटी १८९६, १८९९) ।

हमारे विद्वान् सम्पादक, श्री वीरबल शर्मा, एम० ए० ने अपने योग्य सहयोगियों के साथ ग्रन्थ की पाण्डुलिपि का अन्तिम रूप तैयार कर मुद्रण का कार्य सम्पन्न किया ।

वाराणसी
२५-६-६०

भिक्षु जगदीश काश्यप

THE PĀLI ALPHABET IN DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

अ a आ ā इ i ई ī उ u ऊ ū ए e ओ o

CONSONANTS WITH VOWEL A

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
च ca	छ cha	ज ja	झ jha	ञ ña
ट ṭa	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	श ṣa
		ह ha	ळ ḷa	वर्ण ṛṇa

VOWELS IN COMBINATION

क ka का kā कि ki की kī कु ku कू kū के ke को ko
ख kha खा khā खि khi खी khī खु khu खू khū खे khe खो kho

CONJUNCT-CONSONANTS

क kka	ञ्च ñca	द dva	म्ब mba
क्ख kkha	ञ्छ ñcha	ध dhya	म्भ mbha
क्य kya	ञ्ज ñja	व dhva	म्म mma
क्रि kri	ञ्झ, ञ्झ ñjha	न्त nta	म्य mya
क्ल kla	ट्ट, ट्ट tta	न्त्व ntva	म्ह mha
क्व kva	ट्ठ, ट्ठ ttha	न्य nthā	य्य yya
ख्य khya	ड्ड, ड्ड dda	न्द nda	य्ह yha
ख्व khva	ड्ढ, ड्ढ ddha	न्द्र ndra	ल्ल lla
ग्ग gga	ण्ट nta	न्व ndha	ल्य lya
ग्घ gggha	ण्ठ nthā	न्न, न्न nna	ल्ह lha
ग्य gya	ण्ड nda	न्य nya	व्ह vha
ग्र gra	ण्ण nna	न्ह nha	स्त sta
ङ्क nka	ण्ह nha	प्प ppa	स्त्र stra
ङ्ख ñkha	त्त tta	फ्फ ppha	स्न sna
ङ्ग, ङ्ग ñga	त्थ ttha	प्य pya	स्य sya
ङ्घ, ङ्घ ñgha	त्व tva	प्ल pla	स्स ssa
च्च cca	त्य tya	ब्व bba	स्म sma
च्छ ccha	त्र tra	ब्भ bbha	स्व sva
ज्ज jja	द्द, द्द dda	ब्य bya	ह्य hma
झ, ञ्झ jjha	द्ध ddha	ब्र bra	ह्व hva
ञ्ण ñña	द्य dya	म्प mpa	ळ्ह lha
ञ्ह ñha	द्र dra	म्फ mpha	

१=ā,	२=i,	३=ī,	४=u,	५=ū,	६=e,	७=ō
१	२	३	४	५	६	७
1	2	3	4	5	6	7

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(छक्क-सत्तक-अट्ठकनिपाता)

सूची

	पिट्ठङ्का		पिट्ठङ्का
६. छक्कनिपातो		१०. दुतियमरणस्सतिसुत्तं	२६
१. आहुनेय्यवग्गो	३	तस्सुद्धानं	२८
१ पठमआहुनेय्यसुत्तं	३	३. अनुत्तरियवग्गो	२८
२. दुतियआहुनेय्यसुत्तं	३	१ सामकसुत्तं	२८
३. इन्द्रियसुत्तं	५	२ अपरिहानियसुत्तं	३०
४. बलसुत्तं	५	३. भयसुत्तं	३०
५. पठमआजानीयसुत्तं	५	४ हिमवन्तसुत्तं	३१
६. दुतियआजानीयसुत्तं	६	५ अनुस्सतिट्ठानसुत्तं	३१
७. ततियआजानीयसुत्तं	६	६ महाकच्चानसुत्तं	३३
८. अनुत्तरियसुत्तं	७	७ पठमसमयसुत्तं	३६
९. अनुस्सतिट्ठानसुत्तं	७	८. दुतियसमयसुत्तं	३८
१०. महानामसुत्तं	७	९. उदायीसुत्तं	४०
तस्सुद्धानं	११	१०. अनुत्तरियसुत्तं	४२
२. सारणीयवग्गो	११	तस्सुद्धानं	४६
१. पठमसारणीयसुत्तं	११	४. देवतावग्गो	४६
२. दुतियसारणीयसुत्तं	१२	१. सेखसुत्तं	४६
३. निस्सारणीयसुत्तं	१३	२ पठमअपरिहानसुत्तं	४६
४. भद्दकसुत्तं	१५	३. दुतियअपरिहानसुत्तं	४७
५. अनुतप्पियसुत्तं	१६	४. महामोग्गल्लानसुत्तं	४७
६. नकुलपितुसुत्तं	१७	५. विज्जाभागियसुत्तं	५०
७. सोप्पसुत्तं	२०	६. विवादमूलसुत्तं	५०
८. मच्छवन्धसुत्तं	२२	७. दानसुत्तं	५१
९. पठममरणस्सतिसुत्तं	२४	८. अत्तकारीसुत्तं	५३

६ निदानमुत्त	५४	७ वेवतावगो	१२४
१० किमिलसुत्त	५५	१ अनागामिफलसुत्त	१२५
११ दाशकलन्धसुत्त	५५	२ अरहत्तसुत्त	१२६
१२ नागित्तमुत्त	५६	३ मित्तसुत्त	१२७
तत्सुदान	५६	४ सङ्गणिकारामसुत्त	१२८
५ धम्मिकवगो	५६	५ देवतासुत्त	१२९
१ नागमुत्त	५६	६ सभाधिसुत्त	१२९
२ मिगसालामुत्त	६२	७ सक्खिमन्वसुत्त	१३०
३ इणमुत्तं	६५	८ वलसुत्त	१३०
४ महासुत्तमुत्त	६८	९ पठमतज्ज्ञानसुत्त	१३१
५ पठममन्दिट्ठियसुत्त	७०	१० पुत्तिमतज्ज्ञानसुत्त	१३१
६ दुत्तियमन्दिट्ठियसुत्त	७१	तत्सुदान	१३१
७ गेममुत्त	७२	८ अरहत्तवगो	१३१
८ इन्द्रियसवरमुत्त	७३	१ पुक्खसुत्त	१३१
९ भानन्सुत्त	७४	२ अरहत्तसुत्त	१३१
१० रत्तियसुत्त	७५	३ उत्तरिमनुस्सधम्मसुत्त	१३२
११ मणमासुत्त	७७	४ सुखसोमनस्ससुत्त	१३३
१२ धम्ममसुत्त	७८	५ अधिगमसुत्त	१३३
तत्सुदान	८५	६ महत्तसुत्त	१३४
६ महापगो	८५	७ पठमनिरयसुत्त	१३४
१ सोनमुत्त	८५	८ पुत्तियनिरयसुत्त	१३४
२ पागुनगुत्त	८०	९ धम्मधम्मसुत्त	१३५
३ छट्ठभिक्खातिगुत्त	८३	१० रत्तियसुत्त	१३५
४ धागवगुत्त	८६	तत्सुदान	१३५
५ धम्ममसुत्त	८६	६ शीतिवगो	१३५
६ तप्पिगात्थिगुत्त	१०१	१ शीतिभावमुत्तं	१३५
७ गजगुत्त	१०६	२ धायरणगुत्त	१३५
८ पुत्तिगिप्पिज्जागुत्त	१०८	३ वागपित्तगुत्त	१३५
९ निप्पधिगुत्तं	११५	४ गुग्गुत्तगुत्त	१
१० मीत्तगुत्तं	१२१	५ धम्महायगुत्त	१३५
तत्सुदान	१२५		

६ पहीनसुत्तं	पिट्ठङ्का १३६
७. अभव्वसुत्तं	१३६
८ पठमअभव्वट्ठानसुत्तं	१३६
९. दुतियअभव्वट्ठानसुत्तं	१३६
१० ततियअभव्वट्ठानसुत्तं	१४०
११ चतुत्थअभव्वट्ठानसुत्तं	१४०
तस्सुद्धान	१४०
१. आनिसंसवग्गो	१४१
१. पातुभावसुत्तं	१४१
२. आनिसससुत्तं	१४१
३. अनिच्चसुत्तं	१४१
४ दुक्खसुत्तं	१४२
५ अनत्तसुत्तं	१४२
६ निब्बानसुत्तं	१४२
७ अनवत्थितसुत्तं	१४२
८ उक्खित्तासिकसुत्तं	१४३
९ अतम्मयसुत्तं	१४३
१०. भवसुत्तं	१४३
११ तण्हासुत्तं	१४४
तस्सुद्धानं	१४४
१. तिकवग्गो	१४४
१. रागसुत्तं	१४४
२ दुच्चरितसुत्तं	१४५
३ वितक्कसुत्तं	१४५
४ सञ्जासुत्तं	१४५
५ धानुसुत्तं	१४६
६ अस्सादसुत्तं	१४६
७ अरतिसुत्तं	१४६
८ सन्तुट्ठितासुत्तं	१४६
९ दोवचस्सतासुत्तं	१४७

१० उद्धच्चसुत्तं	पिट्ठङ्का १४७
तस्सुद्धान	१४७
१२. सामञ्जावग्गो	१४८
१ कायानुपस्सीसुत्तं	१४८
२. धम्मानुपस्सीसुत्तं	१४८
३. तपुस्ससुत्तं	१४८
४-२३. भल्लिकादिसुत्तानि	१४९
१३. रागपेय्यालं	१४९

७. सत्तकनिपातो

१. धनवग्गो	१५१
१ पठमपियसुत्तं	१५१
२ दुतियपियसुत्तं	१५१
३ सङ्खित्तबलसुत्तं	१५२
४ वित्थितबलसुत्तं	१५२
५. सङ्खित्तधनसुत्तं	१५३
६ वित्थितधनसुत्तं	१५४
७ उगगसुत्तं	१५५
८ सयोजनसुत्तं	१५६
९ पहानसुत्तं	१५६
१० मच्छरियसुत्तं	१५७
तस्सुद्धान	१५७
२. अनुसयवग्गो	१५७
१ पठमअनुसयसुत्तं	१५७
२ दुतियअनुसयसुत्तं	१५७
३ कुलसुत्तं	१५८
४ पुगलसुत्तं	१५८
५ उदकूपमासुत्तं	१५९
६ अनिच्चानुपस्सीसुत्तं	१६१
७ दुक्खानुपस्सीसुत्तं	१६१

	पिठुङ्गा		पिठुङ्गा
८ मनत्तानुपस्सीमुत्त	१६२	५ महायज्ज्यायगो	१८३
९ निवानमुत्त	१६२	१ सत्तविज्ज्याणट्ठितिसुत्त	१८३
१० निदसवत्थुमुत्त	१६२	२ समाधिपरिक्खारसुत्त	१८४
तत्सुद्धान	१६३	३ पठमअग्गिसुत्त	१८४
१ वग्गिसत्तपयगो	१६३	४ दुतियअग्गिसुत्त	१८४
१ सारन्ददमुत्त	१६३	५ पठमसज्ज्यासुत्त	१८८
२ मत्सकारसुत्त	१६४	६ दुतियसज्ज्यासुत्त	१८८
३ पठमसत्तकमुत्त	१६८	७ मेधुनसुत्त	१८४
४ दुतियसत्तकमुत्त	१६९	८ सयोगसुत्त	१८६
५ तथियसत्तकमुत्त	१६९	९ दानमहप्फलसुत्त	१८७
६ योग्गसुत्त	१७०	१० नन्दमावासुत्त	२००
७ मज्ज्यासुत्त	१७०	तत्सुद्धान	२०४
८ पठमपरिहानिमुत्त	१७१	६ अक्याकतयगो	२०४
९ दुतियपरिहानिमुत्त	१७१	१ अक्याकतसुत्त	२०४
१० विपत्तिमुत्त	१७३	२ पुरिसगत्तिसुत्त	२०६
११ पराभयगुत्त	१७३	३ ठित्सवद्दहासुत्त	२०९
तत्सुद्धान	१७४	४ सीहसेनापत्तिसुत्त	२११
४ वेयतायगो	१७४	५ अरक्खेय्यसुत्त	२१६
१ अणमागार्यमुत्त	१७४	६ विमिलसुत्त	२१७
२ द्विगीगार्यमुत्त	१७५	७ मत्तपम्मसुत्त	२१८
३ पठमगोपार्यमुत्त	१७५	८ पचलायमानमुत्त	२१८
४ दुतियगोपार्यमुत्त	१७६	९ मेत्तमुत्त	२२१
५ पठममिगगुत्त	१७७	१० भरियामुत्त	२२१
६ दुतियमिगगुत्त	१७७	११ मोधनमुत्त	२२१
७ पठमअग्गिमिगगुत्त	१७८	तत्सुद्धान	२२१
८ दुतियअग्गिमिगगुत्त	१७८	७ महायगो	२२६
९ पठमअग्गिमिगगुत्त	१७९	१ द्विगीधोत्तणगुत्त	२२६
१० दुतियअग्गिमिगगुत्त	१७९	२ मत्तगुग्गियगुत्त	२३०
११ पठमनिदगगुत्त	१८०	३ पठमगगुत्त	२३४
१२ दुतियनिदगगुत्त	१८०	४ पठमअग्गियगुत्त	२३६

	पिटृङ्का		पिटृङ्का
५. पारिछत्तकसुत्तं	२४२	१०. ब्राह्मनेय्यवग्गो	२६६
६ सक्कच्चसुत्तं	२४५	तस्सुद्धानं	२६८
७ भावनासुत्तं	२४६	११. रागपेय्यालं	२६८
८ अग्गिक्खन्धोपमसुत्त	२५१		
९ सुनेत्तसुत्त	२५६	८. अट्ठकनिपातो	
१० अरकसुत्तं	२५७	१. मेत्तावग्गो	२७०
तस्सुद्धानं	२६०	१ मेत्तासुत्तं	२७०
८. विनयवग्गो	२६०	२ पञ्जासुत्तं	२७१
१ पठमविनयधरसुत्त	२६०	३ पठमअप्पियसुत्तं	२७४
२ दुतियविनयधरसुत्त	२६१	४ दुतियअप्पियसुत्त	२७५
३. ततियविनयधरसुत्तं	२६१	५ पठमलोकधम्मसुत्तं	२७५
४ चतुत्थविनयधरसुत्त	२६१	६ दुतियलोकधम्मसुत्त	२७६
५ पठमविनयधरसोभनसुत्त	२६२	७ देवदत्तविपत्तिमुत्त	२७८
६ दुतियविनयधरसोभनसुत्त	२६२	८ उत्तरविपत्तिमुत्त	२७९
७. ततियविनयधरसोभनसुत्तं	२६२	९ नन्दसुत्त	२८३
८ चतुत्थविनयधरसोभनसुत्त	२६२	१०. कारण्डवसुत्तं	२८४
९ सत्थुसासनसुत्तं	२६३	तस्सुद्धानं	२८७
१०. अधिकरणसमथसुत्तं	२६३	२. महावग्गो	२८७
तस्सुद्धानं	२६४	१ वेरञ्जसुत्तं	२८७
९. समणवग्गो	२६४	२ सीहसुत्त	२९३
१ भिक्खुसुत्त	२६४	३ अस्साजानीयसुत्तं	३००
२ समणसुत्तं	२६४	४ अस्सखळुङ्कसुत्त	३०१
३ ब्राह्मणसुत्त	२६४	५ मलसुत्त	३०५
४ सोत्तियसुत्त	२६४	६ दूतेय्यसुत्त	३०५
५. न्हातकसुत्तं	२६४	७ पठमवन्धनसुत्त	३०६
६ वेदगूसुत्तं	२६५	८ दुतियवन्धनसुत्त	३०६
७. अरियसुत्त	२६५	९. पहारादसुत्त	३०६
८ अरहामुत्त	२६५	१० उपोसथसुत्त	३१२
९. असद्धम्मसुत्तं	२६५	तस्सुद्धानं	३१५
१०. सद्धम्मसुत्त	२६५	३. गहपतिवग्गो	३१५
तस्सुद्धानं	२६५	१ पठमउग्गामुत्त	३१५

२	दुतियउगसुत्त	३१८	८	नकुलभासासुत्त	३६२
३	पठमहृत्यकसुत्त	३२१	९	पठमइधलोकिकसुत्त	३६४
४	दुतियहृत्यकसुत्त	३२३	१०	दुतियइधलोकिकसुत्त	३६६
५	महानामसुत्त	३२४		तस्सुदान	३६८
६	जीवकसुत्त	३२५	६	गोतमीवग्गो	३६८
७	पठमवलसुत्त	३२६	१	गोतमीसुत्त	३६८
८	दुतियवलसुत्त	३२६	२	ओवादसुत्त	३७३
९	अक्खणसुत्त	३२८	३	सङ्खित्तसुत्त	३७४
१०	अनुवदमहावित्तकसुत्त	३३०	४	दीघजाणुसुत्त	३७५
	तस्सुदान	३३६	५	उज्जयसुत्त	३७८
४	दानवग्गो	३३६	६	मयसुत्त	३८१
१	पठमदानसुत्त	३३६	७	पठमआहुनेम्यसुत्तं	३८२
२	दुतियदानसुत्त	३३७	८	दुतियआहुनेम्यसुत्तं	३८२
३	दानवत्थुसुत्त	३३७	९	पठमपुग्गलसुत्त	३८३
४	सत्तमुत्त	३३७	१०	दुतियपुग्गलसुत्त	३८३
५	दानूपपत्तिमुत्त	३३९		तस्सुदान	३८४
६	पुच्छाभिरियवत्थुसुत्तं	३४०	७	भूमिघालवग्गो	३८४
७	गप्पुग्गिसदानसुत्त	३४२	१	इच्छासुत्त	३८४
८	गप्पुग्गिसमुत्त	३४३	२	अमसुत्त	३८६
९	अभिसन्दमुत्त	३४४	३	सङ्खित्तमुत्त	३८८
१०	दुक्खरित्तविपायसुत्त	३४५	४	गयासीससुत्त	३९१
	तस्सुदान	३४६	५	अभिभायतनसुत्त	३९३
५	उपोत्तमयग्गो	३४७	६	विमोक्खसुत्त	३९४
१	सद्धितूपामयमुत्त	३४७	७	अनग्गियवोहारमुत्त	३९५
२	विश्यतूपोगयमुत्त	३४९	८	अग्गियवोहारमुत्त	३९५
३	विगागागुत्त	३५२	९	पग्गिसामुत्त	३९५
४	वागट्टगुत्त	३५५	१०	भूमिघालसुत्त	३९६
५	योगगुत्त	३५६		तस्सुदान	४०१
६	धनुग्गुत्त	३५८	८	यमयग्गो	४०१
७	दुत्तियविगागागुत्त	३६२	१	पठमगयागुत्त	४०१

	पिठुङ्का		पिठुङ्का
२ दुतियसद्धासुत्त	४०२	२ पुण्णियसुत्तं	४१६
३ पठममरणस्सतिसुत्त	४०३	३ मूलकसुत्तं	४२०
४. दुतियमरणस्सतिसुत्त	४०६	४ चोरसुत्त	४२१
५ पठमसम्पदासुत्त	४०८	५ समणसुत्त	४२२
६. दुतियसम्पदासुत्तं	४०९	६ यससुत्तं	४२२
७. इच्छासुत्त	४११	७ पत्तनिकुज्जनसुत्त	४२६
८. अलसुत्तं	४१३	८ अप्पसादपवेदनीयसुत्तं	४२६
९. परिहानसुत्तं	४१५	९ पटिसारणीयसुत्तं	४२७
१० कुसीतारम्भवत्थुसुत्त	४१५	१० सम्मावत्तनसुत्त	४२८
तस्सुद्धानं	४१८	तस्सुद्धान	४२८
६. सतिवग्गो	४१८	१०. सामञ्जावग्गो	४२८
१. सतिसम्पजञ्जासुत्त	४१८	११. रागपेय्यालं	४२९

सुत्तपिटके
अङ्गुत्तरनिकायो
(छक्क-सत्तक-अट्ठकनिपाता)

अङ्गुत्तरनिकायपालि

६. छक्कनिपातो

१. आहुनेय्यवग्गो

१ पठमआहुनेय्यसुत्तं

१. एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोमु । भगवा एतदवोच —

B vol II, 247
R vol III, 279

२ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो^१ 5
होति पाहुनेय्यो दक्खिण्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा नेव सुमनो होति न दुम्मनो, उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो । सोतेन सद् सुत्वा घानेन गन्ध घायित्वा . जिह्वाय रसं सायित्वा . कायेन फोढुब्ब फुसित्वा . मनसा धम्म विञ्जाय नेव सुमनो 10
होति न दुम्मनो, उपेक्खको^२ विहरति सतो सम्पजानो । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिण्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्जकखेत्तं लोकस्सा” ति ।

३ इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासित अभिनन्दु ति ।

15

२ दुतियआहुनेय्यसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ॥ पे० अनुत्तर पुञ्जकखेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध,

B 248,
R 280

भिक्षुत्वे, भिक्षु अनेकविहित इद्विविध पञ्चनुभोति — एकोऽपि हुत्वा
 बहुधा होति, बहुधाऽपि हुत्वा एको होति, आविभाव तिरोभाव,
 तिरोकुहु' तिरोपाकार तिरोपव्वत असज्जमानो गच्छति, सेम्यथापि
 आकासे पथवियाऽपि उम्मुज्जनिमुज्ज करोति, सेम्यथापि उदके,
 उदकेऽपि अभिज्जमाने' गच्छति, सेम्यथापि पथविय', आकासेऽपि
 पल्लङ्गेन कमति, सेम्यथापि पक्खी सकुणो, इमेऽपि चन्दिमसुरिये एव
 मर्हिद्विके एवमहानुभावे पाणिना परिमसति' परिमज्जति, यावद् ब्रह्म
 लोकाऽपि कायेन वस वत्तेति ।

२ “दिव्वाय सोतघातुया विसुद्धाय अतिवक्कन्तमानुसिकाय

१० उभो सद्दे सुणाति — दिव्वे च मानुसे च, ये दूरे सन्तिके च ।

३ “परसत्तान परपुग्गसान चेतसा चेतो परिच्छ पजानाति ।

सराग वा चित्त सराग चित्त ति पजानाति, वीतराग वा चित्त ...
 सदोस वा चित्त वीतदोस वा चित्त समोह वा चित्त वीतमोह
 वा चित्त सद्दित्त वा चित्त विक्खित्त वा चित्त ... महग्गत वा चित्त

१५ अमहग्गत वा चित्त सउत्तर वा चित्त अनुत्तर वा चित्त ... समा-
 हित वा चित्त असमाहित वा चित्त विमुत्त वा चित्त ... अविमुत्त
 वा चित्त अविमुत्त चित्त ति पजानाति ।

४ “अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुत्सरति, सेम्यथीदं” — एक

पि जाति द्वे पि जातियो पे० । इति साकार सउद्देस अनेकविहित
 २० पुब्बेनिवास अनुत्सरति ।

५ “दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिवक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति

चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुव्वण्णे, सुगते दुग्गते यथा-
 कम्मूपगे सत्ते पजानाति — ‘इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समप्रा-
 गता वधीदुच्चरितेन समप्रागता मनोदुच्चरितेन समप्रागता अरियान्
 २५ उपवादका मिच्छादिद्विका मिच्छान्द्विकम्मसमादाना, ते कायस्स भरा
 पर मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपन्ना । इमे वा पण
 भोन्ता सत्ता कायसुचरितेन समप्रागता वधीसुचरितेन समप्रागता
 मनोसुचरितेन समप्रागता अरियान् अनुपवादका सम्मादिद्विका सम्मा-
 दिद्विकम्मसमादाना, त कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं समा सोम

१ तिरोकुहु' — म । २ असज्जमानो — नी । ३ पठविधं — ती स्वा० टी

४ उपपत्ति — त्वा टी । ५ ऐव्यथीदं — म ।

उपपन्ना' ति । इति दिव्वेन चवखुना विसुद्धेन अतिवकन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुव्वण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति ।

६ “आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, 5 भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पे०.. अनुत्तर पुञ्ञवखेत्त लोकस्सा” ति ।

३ इन्द्रियसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पे०. अनुत्तर पुञ्ञवखेत्त लोकस्स । कतमेहि छहि ? सद्धिन्द्रियेन, विरियिन्द्रियेन, सतिन्द्रियेन, समाधिन्द्रियेन, पञ्ञान्द्रियेन, आसवान^१ खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दविखणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्ञवखेत्त लोकस्सा” ति । 10 R 282

४ बलसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुञ्ञवखेत्त लोकस्स । कतमेहि छहि ? सद्धाबलेन, विरियबलेन, सतिबलेन, समाधिबलेन, पञ्ञाबलेन, आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुञ्ञवखेत्त लोकस्सा” ति । 20

५ पठमआजानीयसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतो रञ्ञो भद्रो अस्सा-जानीयो^२ राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्ञो अज्ज त्वेव सज्ज गच्छति ।

कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, रब्धो भद्रो भस्साजानीयो समो
 होति रूपान, समो सदान, समो गघान, समो रसान, समो फोट्टब्धान,
 धणसम्पन्नो च होति । इमेहि सो, भिक्खवे, छहि भज्जेहि समभागतो
 रब्धो भद्रो भस्साजानीयो राजारहो होति राजभोगो, रब्धो
 ५ भज्जं त्वेव सद्धं गच्छति ।

२ "एवमेव सो भिक्खवे, छहि धम्मेहि समभागतो भिक्खु
 आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुब्बज्जक्खेत लोकस्स । कतमेहि
 छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु समो होति रूपान, समो सदान, समो
 गघान, समो रसान, समो फोट्टब्धान, समो धम्मान । इमेहि सो,
 १० भिक्खवे, छहि धम्मेहि समभागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति .. पे०
 अनुत्तर पुब्बज्जक्खेत लोकस्सा ति ।

६ सुतियमाजानीयसुत्त

१ "छहि, भिक्खवे भज्जेहि' समभागतो रब्धो भद्रो भस्सा
 जानीयो राजारहो होति राजभोगो, रब्धो भज्जं त्वेव सद्धं गच्छति ।
 कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे रब्धो भद्रो भस्साजानीयो समो
 १५ होति रूपान, समो सदान, समो गघान, समो रसान समो फोट्टब्धान,
 धनसम्पन्नो च होति । इमहि सो भिक्खवे, छहि भज्जेहि समभागतो
 रब्धो भद्रो भस्साजानीयो राजारहो होति राजभोगो, रब्धो भज्जं
 त्वेव सद्धं गच्छति ।

२ "एवमेव सो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समभागतो भिक्खु
 २० आहुनेय्यो .. पे० अनुत्तर पुब्बज्जक्खेत लोकस्स । कतमेहि छहि ?
 इध भिक्खवे भिक्खु समो होति रूपान पे० .. समो धम्मान । इमेहि
 सो भिक्खवे, छहि धम्मेहि समभागतो भिक्खु आहुनेय्यो हाति .. पे०
 अनुत्तर पुब्बज्जक्खेत लोकस्सा ति ।

७ सतियमाजानीयसुत्त

१ "छहि भिक्खव भज्जहि समभागतो रब्धो भद्रो भस्सा
 २५ जानीयो राजारहो हाति राजभोगो रब्धो भज्जं त्वेव सद्धं गच्छति ।

कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, रञ्जो भद्रो अस्साजानीयो खमो होति रूपानं, खमो सद्धानं, खमो गन्धानं, खमो रसानं, खमो फोढुब्बानं, जवसम्पन्नो च होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि अङ्गेहि समन्नागतो रञ्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्जो अङ्गं त्वेव सङ्गं गच्छति ।

R 284

5

२ “एवमेव खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुञ्जवखेत्तं लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खमो होति रूपानं पे० खमो धम्मानं । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति ... पे० अनुत्तर पुञ्जवखेत्तं लोकस्सा” ति ।

10'

८ अनुत्तरियसुत्तं

१ “छयिमानि, भिक्खवे, अनुत्तरियानि । कतमानि छ ? दस्सनानुत्तरिय, सवनानुत्तरिय, लाभानुत्तरिय, सिक्खानुत्तरिय, पारिचरियानुत्तरिय, अनुस्सतानुत्तरिय — इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुत्तरियानी” ति ।

९ अनुस्सतिट्ठानसुत्तं

१ “छयिमानि, भिक्खवे, अनुस्सतिट्ठानानि । कतमानि छ ? बुद्धानुस्सति, धम्मानुस्सति, सङ्घानुस्सति, सीलानुस्सति, चागानुस्सति, देवतानुस्सति — इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुस्सतिट्ठानानी” ति

15

१० महानामसुत्तं

१ एक समय भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं निग्रोधा-
। राम । अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो,
खो महानामो सक्को भगवन्तं एतदवोच —

20

२ “यो सो, भन्ते, अरियसावको आगतफलो विज्जातसासनो,
सो कतमेन विहारेन बहुलं विहरती” ति ?

सावकसङ्घो ग्राहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर
 पुञ्जक्खेत्त लोकस्सा' ति । यस्मिं, महानाम, समये अरियसावको सङ्घ
 अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरि-
 युद्धित चित्तं होति, न मोहपरियुद्धित चित्तं होति, उजुगतमेवस्स तस्मिं
 समये चित्तं होति सङ्घ आरब्भ । उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, 5
 अरियसावको लभति अत्थवेद, लभति धम्मवेद, लभति धम्मूपसहित
 पामोज्ज । पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति,
 पस्सद्धकायो सुख वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । अयं वुच्चति,
 महानाम — 'अरियसावको विसमगताय पजाय समप्पत्तो विहरति,
 सब्यापज्झाय पजाय अब्यापज्झो विहरति, धम्मसोत्तं समापन्नो सङ्घा- 10
 नुस्सति भावेति' ।

६ "पुन च पर, महानाम, अरियसावको अत्तनो सीलानि
 अनुस्सरति अखण्डानि अच्छिद्धानि असबलानि अकम्मासानि भुजि-
 स्सानि विञ्जुप्पसत्थानि' अपरामद्धानि समाधिसवत्तनिकानि । यस्मिं,
 महानाम, समये अरियसावको सील^१ अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये 15
 रागपरियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं होति, न मोहपरि-
 युद्धित चित्तं होति, उजुगतमेवस्स तस्मिं समये चित्तं होति सील आरब्भ ।
 उजुगतचित्तो खो पन, महानाम, अरियसावको लभति अत्थवेद, लभति
 धम्मवेद, लभति धम्मूपसहित पामोज्ज । पमुदितस्स पीति जायति,
 पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्धकायो सुख वेदियति, सुखिनो चित्तं 20
 समाधियति । अयं वुच्चति, महानाम — 'अरियसावको विसमगताय
 पजाय समप्पत्तो विहरति, सब्यापज्झाय पजाय अब्यापज्झो विहरति,
 धम्मसोत्तं समापन्नो सीलानुस्सति भावेति' ।

R 287

७ "पुन च पर, महानाम, अरियसावको अत्तनो चाग अनु-
 स्सरति — 'लाभा वत्त मे, सुलद्ध वत्त मे । योह मच्छेरेमलपरियुद्धिताय 25
 पजाय विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगार अज्झावसामि मुत्तचागो पयत्त-
 पाणि वोस्सग्गरतो याचयोगो दानसविभागरतो' ति । यस्मिं, महानाम,
 समये अरियसावको चाग अनुस्सरति नेवस्स तस्मिं समये रागपरियुद्धित
 चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं होति, न मोहपरियुद्धितं चित्तं

B 254

१ विञ्जुप्पसत्थानि — स्या०, रो० । २. अत्तनो सीलानि — स्या०, अत्तनो सील
 — रो० ।

होति उज्जुगतमयम् तस्मिन् ममये चित्तं हाति पागं आरब्धम् । उज्जुगत
चित्तात्ता पन महानाम अग्रियमावरो सभति अत्यवेद, सभति धम्मवेद,
सभति धम्मपमत्ति पामाज्ज । पमुदितस्म पीति जायति, पीतिमनस्म
पाया पसमभति, पसमदपाया गुण वेदियति, मुसिना चित्तं समाधियति ।
अन युत्तति महानाम - 'अग्रियसावरो विसमगताय पजाम गमप्पतां
विहरति मय्यापजाय पजाम अम्यापज्जा विहरति, धम्ममोत्तं समापन्नो
पागानुम्भति भावेति ।

८ 'पुन च पर, महानाम, अग्रियसावरो देवतानुस्मति भावेति -
'गन्ति दया आनुमटागजिवा' गन्ति देवा सायतिमा, सन्ति देवा यामा,
गन्ति दया सुगिता गन्ति दया निम्मानुगतिनो गन्ति देवा परनिम्मित
अनगतिना गन्ति दया अन्ननायिका गन्ति देवा सत्तुत्तरि' । यथास्माय
गदाम गमप्रागता ता देवता इतां पुता तस्य उपपत्ता, मद्दं पि तयास्मा
गदाम गविज्जति । यथास्मेन गोनेन गमप्रागता ता देवता इतो पुता
तस्य उत्तप्ता मद्दं पि तयास्मा सोम गविज्जति । यथास्मात् मुनेन
गमप्रागता ता देवता इतां पुता तस्य उपपत्ता, मद्दं पि तयास्मा गुण
गविज्जति । यथास्मत्त पागन गमप्रागता ता देवता इतां पुता तस्य
उत्तप्ता मद्दं पि तयास्मा पागो गविज्जति । यथास्माय पञ्जाम
गमप्रागता ता देवता इतां पुता तस्य उत्तप्ता मद्दं पि तयास्मा पञ्जा
गविज्जति । १ । गस्मि, महानाम गदम अग्रियमावरो धतना च
ताम च देवता मद्दं च गोम च गुण च पाग च पञ्जा च आगमगति
अनय तस्मिन् गदम साक्षात्पुट्टा पिग हाति म दागतात्पुट्टा पित्त
हाति म साक्षात्पुट्टा पिग हाति । उज्जुगतमयम् तस्मिन् ममये चित्तं
हाति ता देवता आरब्धम् । उज्जुगतमयम् तां ता महानाम अग्रिय
मावरो सभति अत्यवेद - सभति धम्मवेद - सभति धम्मपमत्ति पामाज्ज ।
सभति धम्मवेद - सभति धम्मपमत्ति पामाज्ज । अन युत्तति महानाम -
अग्रियसावरो विसमगताय पजाम गमप्पतां विहरति मय्यापजाय पजाम
अम्यापज्जा विहरति, धम्ममोत्तं समापन्नो पागानुम्भति भावेति ।

६ “यो सो, महानाम, अरियसावको आगतफलो विञ्जात-
सासनो सो इमिना विहारेन बहुल विहरती” ति ।

आहुनेय्यवग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं

द्वे आहुनेय्या इन्द्रिय, बलानि तयो आजानीया^१ ।

अनुत्तरिय^२ अनुस्सती^३, महानामेन ते दसा ति ॥

— ० —

२. सारणीयवग्गो

१ पठमसारणीयसुत्तं

१ “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सारणीया^३ । कतमे छ ? इध, 5
भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्त कायकम्म पच्चुपट्ठित होति सब्रह्मचारीसु आवि
चेव रहो च, अय पि धम्मो सारणीयो ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्त वचीकम्म पच्चुपट्ठित
होति सब्रह्मचारीसु आवि चेव रहो च, अय पि धम्मो सारणीयो ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्त मनोकम्म पच्चुपट्ठित 10
होति सब्रह्मचारीसु आवि चेव रहो च, अय पि धम्मो सारणीयो ।

४ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु ये ते लाभा धम्मिका धम्म-
लद्धा अन्तमसो पत्तपरियापन्नमत्त पि तथारूपेहि लाभेहि अप्पटिविभत्त-
भोगी होति सीलवन्तेहि सब्रह्मचारीहि साधारणभोगी, अय पि धम्मो
सारणीयो ।

५. “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु यानि तानि सीलानि 15
अखण्डानि अच्छिद्धानि असवलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विञ्जु-
प्पसत्थानि^५ अपरामट्टानि समाधिसवत्तनिकानि तथारूपेहि सीलेहि
सीलसामञ्जागतो विहरति सब्रह्मचारीहि” आवि चेव रहो च, अय पि
धम्मो सारणीयो ।

६ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु याय दिट्ठि अरिया निय्यानिका^६ 20
निय्याति तक्करस्स सम्मा दुक्खक्खयाय तथारूपाय दिट्ठिया दिट्ठि-

१ आजानीया - स्या०, रो० । २-२ अनुत्तरिय अनुस्सता - सी०, अनुत्तरिय अनु-
स्सता - स्या०, रो० । ३ सारणीया - सी०, स्या०, रो० । ४ विञ्जूपसट्ठानि - स्या०,
रो० । ५ सब्रह्मचारीसु - सी० । ६ नीयानिका - रो० ।

सामञ्जसगतो विहरति सद्रह्यचारीहि भ्रावि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो । इमे स्तो, भिक्खवे, छं धम्मा सारणीया' ति ।

२ कुतियसारणीयसुत्त

१ "छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सारणीया पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय भविवादाय सामगिया एकीभावाय सवत्तन्ति । कतमे छं ?
इव, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं फायकम्म पञ्चुपट्ठितं होति सद्रह्यचारीसु
५ भ्रावि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय भविवादाय सामगिया एकीभावाय सवत्तति ।

२ "पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खुनो मेत्तं वषीकम्म पञ्चुपट्ठितं होति पे० मेत्तं मनोकम्म पञ्चुपट्ठितं होति सद्रह्यचारीसु भ्रावि
१० चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय भविवादाय सामगिया एकीभावाय सवत्तति ।

३ "पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु ये ते लामा धम्मिका धम्मं लद्धा अन्तमसो पत्तपरियापन्नमत्तं पि तथारूपेहि लामेहि अप्पटिषिभत्त-
भोगी होति सीलवन्तेहि सद्रह्यचारीहि साधारणभोगी अयं पि धम्मो
१५ सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय भविवादाय सामगिया एकीभावाय सवत्तति ।

४ "पुन च पर भिक्खवे भिक्खु यानि तानि सीलानि अस्सण्डानि अच्छिद्धानि असखलानि अकम्मासानि भुजिस्सानि विच्छुप्पसत्थानि अपरामट्टानि समाधिसवत्तनिकानि तथारूपेहि सीलेहि सीलसामञ्जसगतो
२० विहरति सद्रह्यचारीहि भ्रावि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय भविवादाय सामगिया एकीभावाय सवत्तति ।

५ "पुन च पर भिक्खवे भिक्खु यायं दिट्ठि अरिया निम्मा निपा' निम्माति तववरस्स सम्मा दुक्खस्तयाय तथारूपाय दिट्ठिया
२५ दिट्ठिमासञ्जसगतो विहरति सद्रह्यचारीहि भ्रावि चेव रहो च, अयं पि धम्मो सारणीयो पियकरणो गरुकरणो सङ्गहाय भविवादाय सामगिया

एकीभावाय संवत्तन्ति । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा सारणीया पिय-
करणा गरुकरणा सङ्गहाय अविवादाय सामग्गिया एकीभावाय
संवत्तन्ती” ति ।

३ निस्सारणीयमुत्तं

१ “छयिमा^१, भिक्खवे, निस्सारणीया धातुयो । कत्तमा छ ?

इध, भिक्खवे, भिक्खु एव वदेय्य — ‘मेत्ता हि खो मे चेतोविमुत्ति भाविता 5
बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा, अथ
च पन मे व्यापादो चित्त परियादाय तिट्ठती’ ति । सो ‘मा हेव,’ तिस्स
वचनीयो — ‘मायस्मा, एव अवच, मा भगवन्त अब्भाचिक्खि, न हि
साधु भगवतो अब्भक्खान, न हि भगवा एव वदेय्य । अट्टानमेत, आवुसो,
अनवकासो य मेत्ताय चेतोविमुत्तिया भाविताय बहुलीकताय यानी- 10
कताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय, अथ च पनस्स
व्यापादो चित्त परियादाय ठस्सति^२, नेत ठानं विज्जति । निस्सरणं
हेत, आवुसो, व्यापादस्स यदिद मेत्ताचेतोविमुत्ती’ ति ।

R 29

२ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव वदेय्य — ‘करुणा हि खो
मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता 15
परिचिता सुसमारद्धा, अथ च पन मे विहेसा चित्त परियादाय तिट्ठती’
ति । सो ‘मा हेव,’ तिस्स वचनीयो — ‘मायस्मा, एव अवच, मा भगवन्त
अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खान, न हि भगवा एव वदेय्य ।
अट्टानमेत, आवुसो, अनवकासो य करुणाय चेतोविमुत्तिया भाविताय
बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुट्ठिताय परिचिताय सुसमारद्धाय, 20
अथ च पनस्स विहेसा चित्त परियादाय ठस्सति, नेत ठानं विज्जति ।
निस्सरणं हेत, आवुसो, विहेसाय यदिद करुणाचेतोविमुत्ती’ ति ।

३ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव वदेय्य — ‘मुदिता हि खो
मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परि-
चिता सुसमारद्धा, अथ च पन मे अरति चित्त परियादाय तिट्ठती’ ति । 25
सो ‘मा हेव,’ तिस्स वचनीयो — ‘मायस्मा, एव अवच, मा भगवन्त
अब्भाचिक्खि, न हि साधु भगवतो अब्भक्खान, न हि भगवा एव वदेय्य ।
अट्टानमेत, आवुसो, अनवकासो य मुदिताय चेतोविमुत्तिया भाविताय

B 25

बहुलीकृताय यानीकृताय वत्पुक्ताय अनुद्धिताय परिचिताय सुसमा
रद्धाय अथ च पनस्स अरति चित्त परियादाय ठस्सति, नेत ठान विज्जति ।
निस्सरण हेत, आबुसो, अरतिया यदिव मुदिताचेतोविमुत्ती' ति ।

४ "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव वदेम्य - 'उपेक्खा हि सो
मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकृता यानीकृता वत्पुक्ता अनुद्धिता परि
चिता सुसमारद्धा अथ च पन मे रागो चित्त परियादाय सिद्धती' ति ।
सो 'मा हेव, तिस्स वचनीयो - 'मायस्मा, एव अवच, मा भगवन्त
अब्भाचिक्खि न हि साधु भगवतो अब्भक्खान न हि भगवा एव वदेम्य ।
अट्टानमेत, आबुसो, अनवकासो य उपेक्खाय चेतोविमुत्तिया भाविताय
बहुलीकृताय यानीकृताय वत्पुक्ताय अनुद्धिताय परिचिताय सुसमा
रद्धाय अथ च पनस्स रागो चित्त परियादाय ठस्सति, नेत ठान विज्जति ।
निस्सरण हेत आबुसो रागस्स यदिद उपेक्खाचेतोविमुत्ती' ति ।

५ "इध पन भिक्खवे, भिक्खु एव वदेम्य - 'अनिमित्ता हि
सो मे चेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकृता यानीकृता वत्पुक्ता अनुद्धिता
परिचिता सुसमारद्धा अथ च पन मे निमित्तानुसारि विज्जाण होती'
ति । सो 'मा हेव तिस्स वचनीयो - 'मायस्मा, एव अवच मा भगवन्त
अब्भाचिक्खि न हि साधु भगवतो अब्भक्खान न हि भगवा एव वदेम्य ।
अट्टानमत आबुसो, अनवकासो य अनिमित्ताय चेतोविमुत्तिया भाविताय
बहुलीकृताय यानीकृताय वत्पुक्ताय अनुद्धिताय परिचिताय सुसमा
रद्धाय अथ च पनस्स निमित्तानुसारि विज्जाण भविस्सति नेत ठान
विज्जति । निस्सरण हेत आबुसो, मय्वनिमित्तान यदिद अनिमित्ता
चेतोविमुत्ती' ति ।

६ "इध पन भिक्खवे, भिक्खु एव वदेम्य - 'अस्मी' ति सो मे
विगत' अयमहमस्मी ति च न समनुपस्सामि अथ च पन मे
विचिचिच्छावयवययामत्तं चित्त परियादाय सिद्धती' ति । सो 'मा हेव,
तिस्स वचनीयो - 'मायस्मा एव अवच मा भगवन्त अब्भाचिक्खि,
न हि साधु भगवतो अब्भक्खान, न हि भगवा एव वदेम्य । अट्टानमेत,
आबुसो अनवकासा य अस्मी ति विगते अयमहमस्मी ति च न समनु-
पस्सामा अथ च पनस्स विचिचिच्छावयवययामत्तं चित्त परियादाय

ठस्सति, नेत ठान विज्जति । निस्सरण हेत, आवुसो, विचिकिच्छाकथ-
कथासल्लस्स यदिद अस्मी ति मानसमुग्घातो' ति । इमा खो,
भिक्षवे, छ निस्सारणीया धातुयो" ति ।

४ भट्टकसुत्तं

१ तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो,
भिक्षवो” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स
पच्चस्सोसु । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच —

२ “तथा तथा, आवुसो, भिक्खु विहार कप्पेति यथा यथास्स
विहार कप्पयतो न भट्टक मरण होति न भट्टिका कालङ्किरिया^१ ।
कथञ्चावुसो, भिक्खु तथा तथा विहार कप्पेति यथा यथास्स विहार
कप्पयतो न भट्टक मरण होति न भट्टिका कालङ्किरिया ?

३ “इधावुसो, भिक्खु कम्मरामो होति कम्मरतो कम्मरामत
अनुयुत्तो, भस्सारामो होति भस्सरतो भस्सारामत अनुयुत्तो, निद्वारामो
होति निद्वारतो निद्वारामत अनुयुत्तो, सङ्गणिकारामो होति सङ्गणिक-
रतो^२ सङ्गणिकारामत अनुयुत्तो, ससंगारामो होति ससंगरतो ससंगा-
रामत अनुयुत्तो, पपञ्चारामो होति पपञ्चरतो पपञ्चारामत
अनुयुत्तो । एव खो, आवुसो, भिक्खु तथा तथा विहार कप्पेति यथा
यथास्स विहार कप्पयतो न भट्टक मरण होति न भट्टिका कालङ्किरिया ।
अय वुच्चतावुसो — “भिक्खु सक्कायाभिरतो नप्पजहासि^३ सक्काय सम्मा
दुक्खस्स अन्तकिरियाय’ ।

४ “तथा तथावुसो, भिक्खु विहार कप्पेति यथा यथास्स
विहार कप्पयतो भट्टक मरण होति भट्टिका कालङ्किरिया । कथञ्चावुसो,
भिक्खु तथा तथा विहार कप्पेति यथा यथास्स विहार कप्पयतो भट्टक
मरण होति भट्टिका कालङ्किरिया ?

५ “इधावुसो, भिक्खु न कम्मरामो होति न कम्मरतो न
कम्मरामत अनुयुत्तो, न भस्सारामो होति न भस्सरतो न भस्सारामत
अनुयुत्तो, न निद्वारामो होति न निद्वारतो न निद्वारामत अनुयुत्तो, न

१ कालकिरिया — मी०, स्या०, रो० । २ सङ्गणिकारतो — स्या०, रो० । ३ न
पहासि — सी०, स्या०, रो० ।

सङ्गणिकारामो होति न सङ्गणिकरतो न सङ्गणिकारामत अनुयुत्तो न
ससंगारामो होति न ससंगरतो न ससंगारामत अनुयुत्तो, न पपञ्चा
रामो होति न पपञ्चरतो न पपञ्चारामत अनुयुत्तो । एष सो, भावुसो,
भिक्षु तथा तथा विहार कप्पति यथा यथास्स विहार कप्पयतो भदक
मरण होति भदिका कालङ्कुरिया । अय वुच्चतावुसो — 'भिक्षु
निब्बानाभिरतो पजहासि सक्काय सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया' ति ।

“यो पपञ्चमनुयुत्तो, पपञ्चाभिरतो मगो ।

विराधयी सो निब्बान, योगक्खेम अनुत्तर ॥

“यो च पपञ्च हित्वान, निप्पपञ्चपदे रतो ।

भाराधयी सो निब्बान योगक्खेम अनुत्तर' ति ॥

५ अनुतप्पिमसुत्त

१ तत्र सा आयस्मा सारिपुत्तो भिक्षु आमन्तेसि — “तथा
तथावुसो भिक्षु विहार कप्पेति यथा यथास्स विहार कप्पयतो काल
ङ्कुरिया अनुतप्पा होति । कयञ्चावुसो, भिक्षु तथा तथा विहार
कप्पेति यथा यथास्स विहार कप्पयतो कालङ्कुरिया अनुतप्पा होति ?

२ “इषावुसो, भिक्षु कम्मारागमो होति कम्मरतो कम्मारामत
अनुयुत्तो, भस्सारामो होति निद्वारामो होति सङ्गणिकारामो
होति समंगारामो होति पपञ्चारामो होति पपञ्चरतो पपञ्चा
रामत अनुयुत्तो । एव सो भावुसो भिक्षु तथा तथा विहार कप्पेति
यथा यथास्स विहार कप्पयतो कालङ्कुरिया अनुतप्पा होति । अय
वुच्चतावुसो — ‘भिक्षु सक्कायाभिरतो नप्पजहासि सक्काय सम्मा
दुक्खस्स अन्तकिरियाया’ ।

३ “तथा तथावुसो भिक्षु विहार कप्पेति यथा यथास्स विहार
कप्पयतो कालङ्कुरिया अननुतप्पा होति । कयञ्चावुसो, भिक्षु तथा
तथा विहार कप्पति यथा यथास्स विहार कप्पयतो कालङ्कुरिया अननु
तप्पा होति ?

४ “इषावुसा भिक्षु न कम्मारागमो होति न कम्मरतो न
कम्मारागतं अनुयुत्तो, न भस्सारामो होति न निद्वारामो होति -
न सङ्गणिकारामो होति न समंगारामो होति न पपञ्चारामो

होति न पपञ्चरतो न पपञ्चारामत अनुयुत्तो । एव खो, आवुसो,
भिक्षु तथा तथा विहार कप्पेति यथा यथास्स विहार कप्पयतो काल-
ङ्किरिया अननुत्पप्पा होति । अय वुच्चतावुसो — ‘भिक्षु निब्बाना-
भिरतो पजहासि सक्काय सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया’ ति ।

“यो पपञ्चमनुयुत्तो, पपञ्चाभिरतो मगो ।

5

विराधयी सो निब्बान, योगक्खेम अनुत्तर ॥

“यो च पपञ्च हित्वान, निप्पपञ्चपदे रतो ।

आराधयी सो निब्बान, योगक्खेम अनुत्तर” ति ॥

६ नकुलपितुसुत्तं

१. एकं समयं भगवा भग्गेषु विहरति सुसुमारगिरे^१ भेसकळावने^२
मिगदाये । तेन खो पन समयेन नकुलपिता गहपति आबाधिको होति 10
वेखतो बाब्हगिलानो । अथ खो नकुलमाता गहपतानी नकुलपितर
हपति एतदवोच —

२. “मा खो त्वं, गहपति, सापेक्खो^३ कालमकासि । दुक्खा,
गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया, गरहिता च भगवता सापेक्खस्स
कालङ्किरिया । सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘न नकुलमाता 15
गहपतानी ममच्चयेन सक्खिस्सति’^४ दारके पोसेतु, घरावास सन्धरितु”
ति । न खो पनेतं, गहपति, एव दट्ठब्ब । कुसलाह, गहपति, कप्पास
कन्तितु वेणि ओलिखितु । सक्कोमह, गहपति, तवच्चयेन दारके पोसेतु,
घरावास सन्धरितु । तस्मातिह त्व, गहपति, मा सापेक्खो कालम-
कासि । दुक्खा, गहपति, सापेक्खस्स कालङ्किरिया, गरहिता च भगवता 20
सापेक्खस्स कालङ्किरिया ।

३ “सिया खो पन ते, गहपति, एवमस्स — ‘नकुलमाता गह-
पतानी ममच्चयेन अञ्ज घर’^५ गमिस्सती’ ति । न खो पनेत, गहपति,
एव दट्ठब्ब । त्व चेव खो, गहपति, जानासि अह च, य’ नो’ सोळस-
वस्सानि गहट्ठक’^६ ब्रह्मचरिय’ समाचिण्ण’ । तस्मातिह त्व, गहपति, मा 25

१ सुसुमारगिरे — म० । २ भेसकलावने — सी० । ३ सापेक्खो — रो० ।

४ सक्कोति — रो० । ५ सन्धरितु — सी०, रो०, सण्ठरितु — स्या० । ६ भत्तार —
स्या०, वीर — सी० । ७-७ यदा ते — सी०, यथा — स्या०, यथा नो — रो० ।

८-८ गहट्ठब्रह्मचरिय — स्या० । ९ समादिन्न — सी० ।

सापेक्षतो बालमवाप्ति । दुष्का, गृहपति, सापेक्षस्त बालश्चिरिया,
गरहिता च भगवता सापेक्षस्त बालश्चिरिया ।

४ "सिया या पन ते, गृहपति, एयमस्त - 'न कुलमाता गृह
पतानी ममचयेन न दस्तानवामा भविस्तति भगवतो न दस्तानफामा
भिरुगुष्टस्मा' ति । न गो पनेत, गृहपति, एव घट्टम्ब । अह हि,
गृहपति, त्वचयेन' दस्तनयामतरा चम्भ' भविरसामि भगवतो दस्तन
यामतरा च भिरुगुष्टस्त । तस्मातिह त्व, गृहपति, मा सापेक्षतो
बालमवाप्ति । दुष्का, गृहपति, सापेक्षस्त बालश्चिरिया, गरहिता
च भगवता सापेक्षस्त बालश्चिरिया ।

५ "सिया या पन त, गृहपति, एयमस्त - 'न ननुसमाता
गृहपतानी ममचयेन सोसेगु परिपूरयारिनी' ति । न गो पनेत, गृहपति,
एव घट्टम्ब । यायता या, गृहपति तस्त भगवता साविषा गिही ओदात
यगता गीनगु परिपूरयारिनिषा अह तास अञ्जतरा । यस्त गो
पायग बद्धा या विमति या - अय मा भगवा अरह गम्मासम्बुद्धा भगवेगु
गिरिनि गृगुमारगिर भेसवञ्जावने मिगताय - त भगवन्त उपसद्धमित्वा
गुणगु । तस्मातिह त्व, गृहपति मा सापेक्षता बालमवाप्ति । दुष्का
गृहपति गृहपत्यस्त बालश्चिरिया गरहिता च भगवता सापेक्षस्त
बालश्चिरिया ।

६ 'सिया या पन त गृहपति एयमस्त - 'न ननुसमाता
गृहपतानी गामिनी अयता चयाममपय्या ति । न गो पनेत, गृहपति,
एव घट्टम्ब । यायता या गृहपति गृह भगवता साविषा गिही ओदात
यगता गामिनिषा अयता चयाममपय्य अह तास अञ्जतरा ।
यस्त मा अयता बद्धा या विमति या - अय मा भगवा अरह गम्मा
सम्बुद्धा भगवेगु गिरिनि गृगुमारगिर भेसवञ्जावने मिगताय - त भगवन्त
उपसद्धमित्वा गुणगु । तस्मातिह त्व गृहपति मा सापेक्षतो बालम
वाप्ति । दुष्का गृहपति गृहपत्यस्त बालश्चिरिया गरहिता च
भगवता सापेक्षस्त बालश्चिरिया ।

७ 'सिया या पन त गृहपति एयमस्त - 'न ननुसमाता गृह
पतानी दस्तानवामा भविस्तति भगवतो न दस्तानफामा
भिरुगुष्टस्मा' ति । न गो पनेत, गृहपति, एव घट्टम्ब । अह हि,
गृहपति, त्वचयेन' दस्तनयामतरा चम्भ' भविरसामि भगवतो दस्तन
यामतरा च भिरुगुष्टस्त । तस्मातिह त्व, गृहपति, मा सापेक्षतो
बालमवाप्ति । दुष्का, गृहपति, सापेक्षस्त बालश्चिरिया, गरहिता
च भगवता सापेक्षस्त बालश्चिरिया ।

सासने विहरती' ति । न खो पनेत, गहपति, एवं दट्ठुब्बं । यावता खो, गहपति, तस्स भगवतो साविका गिही ओदातवसना इमस्मिं धम्मविनये ओगाधप्पत्ता पतिगाधप्पत्ता अस्सासप्पत्ता तिण्णविचिकिच्छा विगत-
कथङ्कथा वसारज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्थुसासने विहरन्ति^१, अह तास अञ्जतरा । यस्स खो पनस्स कङ्खा वा विमति वा — अयं सो 5
भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये — त भगवन्त उपसङ्कमित्वा पुच्छतु । तस्मातिह त्व, गहपति, मा सापेक्खो कालमकासि । दुक्खा गहपति सापेक्खस्स कालङ्किरिया, गरहिता च भगवता सापेक्खस्स कालङ्किरिया' ति ।

८ अथ खो नकुलपितुनो गहपतिस्स नकुलमातरा' गहपता- 10 R 298
निया इमिना ओवादेन ओवदियमानस्स सो आबाधो ठानसो पटिप्प-
स्सम्भि । वुट्ठाहि च नकुलपिता गहपति तम्हा आबाधा, तथा पहीनो च
पन नकुलपितुनो गहपतिस्स सो आबाधो अहोसि । अथ खो नकुलपिता
गहपति गिलाना वुट्ठितो' अचिरवुट्ठितो गेलञ्जा दण्डमोलुब्भ येन
भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं 15
निसीदि । एकमन्तं निसिन्न खो नकुलपितर गहपति भगवा एतदवोच —

B. 264

९ “लाभा ते, गहपति, सुलद्ध ते, गहपति । यस्स ते नकुल-
माता गहपतानी अनुकम्पिका अत्थकामा ओवादिका अनुसासिका ।
यावता खो, गहपति, मम साविका गिही ओदातवसना सीलेसु परिपूर-
कारिनियो, नकुलमाता गहपतानी तास अञ्जतरा । यावता खो, 20
गहपति, मम साविका गिही ओदातवसना लाभिनियो अञ्जत्तं चेतो-
समथस्स, नकुलमाता गहपतानी तास अञ्जतरा । यावता खो, गहपति,
मम साविका गिही ओदातवसना इमस्मिं धम्मविनये ओगाधप्पत्ता
पतिगाधप्पत्ता अस्सासप्पत्ता तिण्णविचिकिच्छा विगतकथङ्कथा वेसा-
रज्जप्पत्ता अपरप्पच्चया सत्थुसासने विहरन्ति, नकुलमाता गहपतानी 25
तास अञ्जतरा । लाभा ते, गहपति, सुलद्ध ते, गहपति ! यस्स ते
नकुलमाता गहपतानी अनुकम्पिका अत्थकामा ओवादिका अनु-
सासिका' ति ।

१ विहरन्तियो — स्या०, रो० । २. नकुलमाताय — मी०, न्या० । ३. वुट्ठितो —
स्या० ।

७ सोप्यसुप्त

१ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथ
 पिण्डिकस्स आरामे । अथ खो भगवा सायन्हसमय पटिसल्लाना बुद्धितो
 येनुपट्टानसाला तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा पञ्चासे आसने निसीदि ।
 आयस्मा पि खो सारिपुत्तो सायन्हसमय पटिसल्लाना बुद्धितो येनुपट्टान
 ५ साला तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त
 निसीदि । आयस्मा पि खो महामोग्गल्लानो आयस्मा पि खो महा
 वत्सपो आयस्मा पि खो महाकच्चायनो आयस्मा पि खो महा
 पोद्धिवो आयस्मा पि खो महाबुन्दो आयस्मा पि खो महाकप्पिनो
 आयस्मा पि खो अनुरुद्धो आयस्मा पि खो रेवतो आयस्मा पि
 १० खो आनन्दो सायन्हसमय पटिसल्लाना बुद्धितो येनुपट्टानसाला
 तनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि ।
 अथ गा भगवा बहुदेव रत्ति निसज्जाय थीतिनामेत्वा उट्ठायासना विहार
 पाविमि । ते पि खो आयस्मन्तो अधिरपक्कन्तस्स भगवतो उट्ठायासना
 यथाविहार अगमन्तु । ये पन तत्थ भिक्षू नवा अधिरपक्कजिता अधुना
 १५ गता इम धम्मविनय से याव सुखियुग्गमना वाक्कच्चायमाना सुपिंसु ।
 अहगा गो भगवा दिव्यन चक्खुना विमुद्धेन अतिकयन्तमानुसरेण ते
 भिक्षू याव सुखियुग्गमना वाक्कच्चायमाने सुपन्ते । दिस्वा येनुपट्टानसाला
 तनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा पञ्चासे आसने निसीदि । निसज्ज खो
 भगवा भिक्षू आमन्तसि -

२ 'बह नु गो भिक्षवने, गाग्गिपुत्ता ? बहं महामोग्गल्लानो ?
 बहं महामम्मपा ? बहं महावच्चायनो ? बहं महापोद्धिवो ? बहं
 महाबुन्दा ? बहं महाकप्पिना ? बहं अनुरुद्धा ? बहं रेवतो ? बहं
 आनन्दा ? बहं नु गा भिक्षव यथा गावया गता ति ?

त पि गा मल्ल आयस्मन्ता अधिरपक्कन्ताग्ग भगवता उट्ठा
 १५ यागता यथाविहार अगमन्तु ति ।

३ यत ना सुग्ग भिक्षव यथा भिक्षू नागता ति याव
 सुखियुग्गमना वाक्कच्चायमाना सुपथ ? त कि मञ्जाय भिक्षव, अपि नु
 सुग्गि सिट्ठि वा गुण वा - राजा गतिया मुत्ताभिगिमा यावन्तय समय

१. भगवन्तसि - गा गो । २. महामोग्गल्लानो - ली ली । ३. महावच्चायनो - गा गो । ४. महापोद्धिवो - ली ली । ५. महाकप्पिना - ली ली । ६. अनुरुद्धा - ली ली । ७. रेवतो - ली ली । ८. आनन्दा - ली ली । ९. भगवा - ली ली । १०. भगवता - ली ली । ११. भगवता - ली ली । १२. भगवता - ली ली । १३. भगवता - ली ली । १४. भगवता - ली ली । १५. भगवता - ली ली ।

सुख पस्ससुख मिद्धसुख अनुयुत्तो विहरन्तो यावजीवं रज्जं कारेन्तो जनपदस्स वा पियो मनापो” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे । मया पि खो एत, भिक्खवे, नेव दिट्ठ न

सुत — ‘राजा खत्तियो मुद्धाभिसित्तो यावदत्थ सेय्यसुख पस्ससुख मिद्ध- 5
सुख अनुयुत्तो विहरन्तो यावजीव रज्ज कारेन्तो जनपदस्स वा पियो
मनापो’ ति ।

४ “त किं मञ्जथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठ वा सुत
वा — ‘रट्ठिको पे० पेत्तणिको’ सेनापतिको^१ गामगामणिको^३ ..
पूगगामणिको यावदत्थं सेय्यसुखं पस्ससुखं^४ मिद्धसुख अनुयुत्तो विह- 10
रन्तो यावजीव पूगगामणिकत्त कारेन्तो पूगस्स वा पियो मनापो” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे । मया पि खो एत, भिक्खवे, नेव दिट्ठ न सुतं —
‘पूगगामणिको यावदत्थ सेय्यसुख पस्ससुख मिद्धसुख अनुयुत्तो विहरन्तो
यावजीव पूगगामणिकत्त वा कारेन्तो पूगस्स वा पियो मनापो’ ति । 15

५ “त किं मञ्जथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठ वा सुत वा —
‘समणो वा ब्राह्मणो वा यावदत्थ सेय्यसुख पस्ससुख मिद्धसुख अनुयुत्तो
इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो भोजने अमत्तञ्जू जागरिय अननुयुत्तो अवि-
पस्सको कुसलान धम्मान पुब्बरत्तापररत्त बोधिपक्खियान” धम्मान
भावनानुयोग अननुयुत्तो आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जा- 20
विमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विह-
रन्तो” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे । मया पि खो एत, भिक्खवे, नेव दिट्ठ
न सुत — ‘समणो वा ब्राह्मणो वा यावदत्थ सेय्यसुख पस्ससुख 25 R 3
मिद्धसुख अनुयुत्तो इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो भोजने अमत्तञ्जू जागरिय
अननुयुत्तो अविपस्सको कुसलान धम्मान पुब्बरत्तापररत्त बोधिपक्खियान
धम्मान भावनानुयोग अननुयुत्तो आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति
पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे समय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहरन्तो’ ति ।

१ पेत्तनिको — स्या०, रो० । २ मेनाय सेना० — रो० । ३ गामगामिको — सी०,
रो० । ४ फम्मसुख — सी० । ५ बोधिपक्खियान — सी०, बोधिपक्खिकान — रो० ।

६ “तस्मात्तिह, भिक्षवे, एव सिक्खित्तब्बं - ‘इन्द्रियेषु गुत्त
द्वारा भविस्साम, भोजने मत्तञ्चुनो, जागरिय अनुयुत्ता, विपस्सका
कुसलानं धम्मान, पुब्बरत्तापररत्त वोधिपक्खियान धम्मान, भावनानु
योगमनुयुत्ता विहरिस्सामा’ ति । एवं हि वो, भिक्षवे, सिक्खि
५ तब्ब” ति ।

८ मच्छवन्धसुत्त

१ एक समय भगवा कोसलेसु चारिक घरति महता भिक्षु
सङ्घेन सङ्घि । अद्दसा खो भगवा अद्धानमग्गप्पटिपप्पो’ अञ्जतरस्मि
पदेसे मच्छिक मच्छवन्ध मच्छे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानं । दिस्वा
मग्गा भोक्कम्म अञ्जतरस्मि रुक्खमूले पञ्चात्ते आसने निसीदि ।

१० निसज्ज खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि -

२ “पस्सथ नो तुम्हे भिक्षवे, अमु’ मच्छिक मच्छवन्ध मच्छे
वधित्वा वधित्वा विक्किणमान’ ति ?

“एष भन्ते ।

३ “त किं मञ्जय, भिक्षवे अपि नु तुम्हेहि दिट्ठ वा सुत
१५ वा - ‘मच्छिको मच्छवन्धो मच्छे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन
कम्मेन तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी
वा भोगभोगी वा महन्त वा भोगक्खध अज्झावसन्तो’ ति ?

“नो हेत भन्ते ।

“साधु भिक्षवे ! मया पि खो एत, भिक्षवे, नेव दिट्ठ न सुत -
२० ‘मच्छिको मच्छवन्धो मच्छे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन
कम्मेन तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यान-
यायी वा भोगभोगी वा महन्त वा भोगक्खध अज्झावसन्तो’ ति ।
त विस्स हेतु ? ते हि सो, भिक्षवे, मच्छे वज्जे वधायुपनीते’ पापकेन
मनसानुपेय्यति तस्मा सो मेव हत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी
२५ न यानयायी न भोगभोगी न महन्त भोगक्खध अज्झावसति ।

४ “त किं मञ्जय भिक्षवे अपि नु तुम्हेहि दिट्ठ वा सुत
वा - ‘गोपातवा गावो वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन तेन

आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा भोग-
भोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो” ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे । मया पि खो एत, भिक्खवे, नेव दिट्ठं न
सुत — ‘गोघातको गावो वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन 5
तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा
भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो’ ति । त किस्स हेतु ?
तेहि सो, भिक्खवे, गावो वज्झे वधायुपनीते पापकेन मनसानुपेक्खति,
तस्मा सो नेव हत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी न यानयायी
न भोगभोगी, न महन्तं भोगक्खन्धं अज्झावसति । 10

५ “त कि मज्जथ, भिक्खवे, अपि नु तुम्हेहि दिट्ठं वा सुत
वा — ‘ओरब्भिको पे० सूकरिको’ पे० साकुणिको . पे० .
मागविको मगे’ वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन तेन
आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी वा भोग-
भोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो” ति ? 15

“नो हेतं, भन्ते” ।

“साधु, भिक्खवे ! मया पि खो एत, भिक्खवे, नेव दिट्ठं
न सुतं — ‘मागविको मगे वधित्वा वधित्वा विक्किणमानो तेन कम्मेन
तेन आजीवेन हत्थियायी वा अस्सयायी वा रथयायी वा यानयायी
वा भोगभोगी वा महन्तं वा भोगक्खन्धं अज्झावसन्तो’ ति । त किस्स 20
हेतु ? ते हि सो, भिक्खवे, मगे वज्झे वधायुपनीते पापकेन मनसानु-
पेक्खति, तस्मा सो नेव हत्थियायी होति न अस्सयायी न रथयायी न
यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगक्खन्धं अज्झावसति । ते हि
नाम’ सो, भिक्खवे, तिरच्छानगते पाणे वज्झे वधायुपनीते पापकेन
मनसानुपेक्खमानो नेव हत्थियायी भविस्सति” न अस्सयायी न रथयायी 25
न यानयायी न भोगभोगी, न महन्तं भोगक्खन्धं अज्झावसिस्सति ।
को पन वादो य मनुस्सभूत वज्झ वधायुपनीत पापकेन मनसानुपेक्खति !
तं हि तस्स”, भिक्खवे, होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय । कायस्स भेदा
परं मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात निरय उपपज्जती” ति ।

१ सोकरिको — स्या० । २ मगे — स्या०, रो० । ३ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु
नत्थि । ४ मनसानुपेक्खति तस्मा सो — स्या० । ५ होति — स्या० । ६ अज्झावसति —
स्या० । ७-७ त हिस्स — रो० ।

६ पठममरणस्सतिसुत्त

१ एक समय भगवा नातिके^१ विहरति गिञ्जकावसथे । सत्र
सो भगवा भिक्षू आमन्तेसि - “भिक्षवो” ति । “मघन्ते ति ते
भिक्षू भगवतो पञ्चस्सोसु । भगवा एतदवोच -

२ “मरणस्सति, भिक्षवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति
महानिस्सा अमलोगघा अमतपरियोसाना । भावेय नो तुम्हे, भिक्षवे
‘मरणस्सति’ ति ?

३ एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्षू भगवन्त एतदवोच - “अहं
सो भन्ते भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथ पन त्व भिक्षू, भावेसि मरणस्सति” ति ?

४ “इध मग्गु भन्ते, एव होति - ‘अहो वताह रसिन्निव जीवेय्य,
भगवतो सासन मनसि करेय्य बहु वत मे कत्त अस्सा’ ति । एव सो
अहं, भन्ते भावेमि मरणस्सति” ति ।

५ अञ्जतरो पि सो भिक्षू भगवन्त एतदवोच - “अहं पि
सो, भन्ते भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथ पन त्व, भिक्षू, भावेसि मरणस्सति” ति ?

६ “इध मग्गु भन्ते एव होति - ‘अहो वताह दिवस जीवेय्य
भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु’ वत मे कत्त अस्सा ति । एव सो
अहं भन्ते भावेमि मरणस्सति’ ति ।

७ अञ्जतरो पि सो भिक्षू भगवन्त एतदवोच - “अहं पि
सो, भन्ते भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथ पन त्व भिक्षू, भावेसि मरणस्सति” ति ?

८ “इध मग्गु भन्ते, एव होति - ‘अहो वताह तदन्तर जीवेय्य
यदन्तर एकपिण्डपात’ भुञ्जामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु
वत मे कत्त अस्सा ति । एव सो अहं भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति

९ अञ्जतरो पि सो भिक्षू भगवन्त एतदवोच - “अहं पि
सो भन्ते भावेमि मरणस्सति’ ति ।

“यथा कथ पन त्व भिक्षू भावेसि मरणस्सति” ति ?

१ नातिके - सी त्या रो । २ अहं पि - त्या । ३ बहु - सी । ४ एवं
पिण्डपात - त्या रो ।

“इध मय्ह, भन्ते, एव होति — ‘अहो वताह तदन्तर जीवेय्यं यदन्तर चत्तारो पञ्च’ आलोपे सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा’ ति । एव खो अहं, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

७ अज्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथ पन त्व, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्ह, भन्ते, एव होति — ‘अहो वताह तदन्तर जीवेय्यं यदन्तर एक आलोप सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा’ ति । एव खो अह, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

८ अज्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “अहं पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथ पन त्व, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इध मय्ह, भन्ते, एवं होति — ‘अहो वताह तदन्तर जीवेय्यं यदन्तर अस्ससित्वा वा पस्ससामि पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा’ ति । एव खो अह, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

९ एव वुत्ते भगवा ते भिक्खू एतदवोच — “यो चाय^१, भिक्खवे, भिक्खु एव मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताह रत्तिन्दिव जीवेय्य, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा’ ति ।

“यो चाय, भिक्खवे, भिक्खु एव मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताह दिवस जीवेय्य, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा’ ति ।

“यो चाय, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तर एकपिण्डपात भुज्जामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा’ ति ।

“यो चाय, भिक्खवे, भिक्खु एव मरणस्सति भावेति — ‘अहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तर चत्तारो पञ्च आलोपे सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा’

१ स्या० पोत्यके नत्थि । २-२ खाय - रो० ।

ति । इमे बुञ्चन्ति, भिक्षवे, भिक्षु पमत्ता विहरन्ति दन्य मरणस्सति भावेन्ति आसवान खयाय ।

“यो च’ स्वाय’, भिक्षवे, भिक्षु एव मरणस्सति भावेति -

‘ग्रहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तर एक आलाप सङ्गादित्वा अज्जो
हरामि भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे क्त अस्ता’ ति ।

“यो चाय भिक्षवे, भिक्षु एव मरणस्सति भावेति - ‘ग्रहो
वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तर अस्तसित्वा वा पस्ससामि पस्ससित्वा
वा अस्तसामि, भगवता सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे क्त अस्ता
ति । इमे बुञ्चन्ति, भिक्षवे, भिक्षु अप्पमत्ता विहरन्ति तिक्ख
मरणस्सति भावेन्ति आसवान खयाय ।

१० “तस्मात्तिह भिक्षवे एव सिक्खितव्य - ‘अप्पमत्ता
विहरिस्साम तिक्ख मरणस्सति भावेस्साम आसवान खयाया’ ति ।
एव हि वो, भिक्षवे सिक्खितव्य” ति ।

१० कुत्तियमरणस्सतिसुत्त

१ एक समय भगवा नातिके विहरति गिञ्जकावसथे । तत्र
खो भगवा भिक्षु आमन्तेसि -

२ “मरणस्सति भिक्षवे भाविता बहुलीकता महप्फला होति
महानिससा अमतोगघा अमतपरियोसाना । कथ भाविता च, भिक्षवे,
मरणस्सति कथ बहुलीकता महप्फला होति महानिससा अमतोगघा
अमतपरियोसाना ?

३ “इष भिक्षवे भिक्षु दिवसे निक्खन्ते रत्तिया पतिगट्ठाया’
इति पटिसञ्चिक्खति - ‘बहुका खो मे पञ्चया मरणस्स - अहि वा म
इसेय्य विञ्चिको वा म इसेय्य सत्तपदी वा म इसेय्य तेन मे अस्स
कालङ्कुरिया सो ममस्स अन्तरायो । उपक्खसित्वा वा पपत्तेय्य
मत्त वा मे भुत्त व्यापज्जेय्य पित्त वा मे कुप्पेय्य सेम्ह वा मे कुप्पेय्य,
सत्थका वा मे वात्ता कुप्पेय्य तेन मे अस्स कालङ्कुरिया सो ममस्स
अन्तरायो’ ति । तेन भिक्षवे भिक्षुना इति पटिसञ्चिक्खितव्य -
अत्थि नु खो मे पापका अकूसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति कास
करोन्तस्स अन्तरायाया’ ति ।

४ “सच्चे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति —
 ‘अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति काल करो-
 न्तस्स अन्तरायाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसयेव पापकान
 अकुसलानं धम्मान पहाणाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो
 च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीय^१ । 5
 सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स
 वा सीसस्स वा निब्बापणाय अधिमत्त छन्द च वायाम च उस्साह च
 उस्सोब्धि च अप्पटिवानि च सति च सम्पजञ्ज च करेय्य,
 एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसयेव पापकान अकुसलान धम्मान
 पहाणाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च 10
 अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीय ।

५ “सच्चे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति —
 ‘नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति काल
 करोन्तस्स अन्तरायाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीति-
 पामोज्जेन विहातब्ब अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु^२ । 15

६ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु रत्तिया निक्खन्ताय दिवसे
 पतिगते^३ इति पटिसञ्चिक्खति — ‘बहुका खो मे पच्चया मरणस्स — अहि
 वा म डसेय्य, विच्छिक्को वा म डसेय्य, सत्तपदी वा म डसेय्य, तेन मे अस्स
 कालङ्किरिया सो ममस्स अन्तरायो । उपक्खलित्वा वा पपतेय्य, भत्त
 वा मे भुत्त व्यापज्जेय्य, पित्त वा मे कुप्पेय्य, सेम्ह वा मे कुप्पेय्य, सत्थका 20
 वा मे वाता^३ कुप्पेय्यु, तेन मे अस्स कालङ्किरिया सो ममस्स अन्तरायो’
 ति । तेन, भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खितब्ब — ‘अत्थि नु
 खो मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा काल करोन्तस्स
 अन्तरायाया’ ति ।

७ “सच्चे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति — 25
 ‘अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु^४ दिवा काल
 करोन्तस्स अन्तरायाया’ ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसयेव^५ पापकान
 अकुसलान धम्मान पहाणाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो
 च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ज च करणीय ।

१ करणीया — सी० । २ पतिहिते — सी०, पटिहिते — स्या०, रो० । ३ स्या०,
 रो०, पोत्थकेसु नत्थि । ४ अस्स — स्या० । ५ तेसुयेव — स्या० ।

सेय्ययापि, भिक्षवे, भ्रादित्तचेलो वा भ्रादित्तसीसो वा तस्सेव चेत्तस्स
 वा सीसस्म वा निम्ब्यापनाय अधिमत्त छन्द च वायाम च उत्साह च
 उत्सोन्ही च अप्पटिवानि च सति च सम्पज्झं च करेय्य, एव
 मेव खो, भिक्षवे, तेन भिक्षुना तेसयेव पापकान् अकुसलान् धम्मान्
 ५ पह्नाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उत्साहो च उत्सोन्ही च
 अप्पटिवानी च सति च सम्पज्झं च करणीय ।

८ “सचे पन, भिक्षवे, भिक्षु पञ्चवेनस्समानो एव जानाति -
 ‘नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कास करो-
 न्तस्स अन्तरायाया ति, तेन, भिक्षवे, भिक्षुना तेनेव पीत्तिपामोज्जेन
 १० विहातम्ब अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु । एव भाविता खो,
 भिक्षवे, मरणस्सति एव बहुलीकता महप्फला होति महानिससा अमतो
 गधा अमसपरियोसाना” ति ।

सारणीयवग्गो^१ दुत्तियो ।

तत्सुद्धामं

द्वे सारणी^२ निसारणीय^३, महक अनुत्तपिय^४ ।

नकुल^५ सोप्पमच्छा च^६, द्वे^७ होन्ति मरणस्सती ति^८ ।

३ अनुत्तरियवग्गो

१ सामकमुत्त

१५ १ एक समय भगवा सक्केसु विहरति सामगामके पोक्ख
 रणियाय । अय खो अञ्जसरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त
 वण्णा केवलकप्प पोक्खरणिय ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि
 उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभियादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्तं ठित्ता
 खो सा देवता भगवन्तं एतदबोध -

१ च खो - स्या । २ सारणीयादिबन्धो - स्या सारणीयवग्गो - रो ।

३-३ सारणीया मेत्त - सी स्या रो । ४ अनुत्तपिय - रो । ५-५ नकुल कुलता
 वण्ण - सी स्या नकुल मण्ण द्वे च - रो । ६-६ मरणस्सतिना वसति - सी स्या
 होन्ति मरणवतिना वा वि - रो ।

२ “तयोमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो परिहानाय सवत्तन्ति ।
कतमे तयो ? कम्मरामता, भस्सारामता, निहारामता — इमे खो,
भन्ते, तयो धम्मा भिक्खुनो परिहानाय सवत्तन्ती” ति ।

३ इदमवोच सा देवता । समनुज्जो सत्था अहोसि । अथ
खो सा देवता “समनुज्जो मे सत्था” ति भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिण 5
कत्वा तत्थेवन्तरघायि ।

४ अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि —
“इम, भिक्खवे, रत्ति अज्जातरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभि-
क्कन्तवण्णा केवलकप्पं पोक्खरणिय ओभासेत्वा येनाह तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठिता खो, 10
भिक्खवे, सा देवता म एतदवोच — ‘तयोमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो परि-
हानाय सवत्तन्ति । कतमे तयो ? कम्मरामता, भस्सारामता, निहा-
रामता — इमे खो, भन्ते, तयो धम्मा भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ती’ ति ।
इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इद वत्वा म अभिवादेत्वा पदक्खिणं
कत्वा तत्थेवन्तरघायि । तेस वो, भिक्खवे, अलाभा तेस दुल्लब्ध^१, ये 15
वो देवता पि जानन्ति कुसलेहि धम्मेहि परिहायमाने^२ ।

५ “अपरे पि, भिक्खवे, तयो परिहानिये धम्मे देसेस्सामि ।
त सुणाय, साधुक मनसि करोथ, भासिस्सामी” ति । “एव, भन्ते”
ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

६ “कतमे च, भिक्खवे, तयो परिहानिया धम्मा ? सङ्गणिका- 20
रामता, दोवच्चस्सता, पापमित्ता — इमे खो, भिक्खवे, तयो परि-
हानिया धम्मा ।

७ “ये हि केचि, भिक्खवे, अतीतमद्धान परिहारिंसु कुसलेहि
धम्मेहि, सव्वेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहारिंसु कुसलेहि धम्मेहि ।
ये पि हि केचि, भिक्खवे, अनागतमद्धान परिहारिस्सन्ति कुसलेहि 25
धम्मेहि, सव्वेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहारिस्सन्ति कुसलेहि
धम्मेहि । ये पि हि केचि, भिक्खवे, एतरहि परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेहि,
सव्वेते इमेहेव छहि धम्मेहि परिहायन्ति कुसलेहि धम्मेही” ति ।

“उपादाने भय दिस्वा, जातिमरणसम्भवे ।
 अनुपादा विमुच्चन्ति, जातिमरणसङ्ख्ये ॥
 “ते खेमप्पत्ता सुखिनो, दिट्ठधम्माभिनिब्बुता ।
 सब्बवेरभयातीता^१, सब्बदुक्ख उपच्चगु” ति ॥

४ हिमवन्तसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु हिमवन्त 5
 पब्बतराज पदालेय्य, को पन वादो छ्वाय अविज्जाय । कतमेहि छहि ?
 इध, भिक्खवे, भिक्खु समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स
 ठितिकुसलो होति, समाधिस्स वुट्ठानकुसलो होति, समाधिस्स कल्लित-
 कुसलो^२ होति, समाधिस्स गोचरकुसलो होति, समाधिस्स अभिनीहार-
 कुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु 10
 हिमवन्त पब्बतराज पदालेय्य, को पन वादो छ्वाय अविज्जाया” ति ।

५ अनुस्सतिट्ठानसुत्तं

१ “छयिमानि, भिक्खवे, अनुस्सतिट्ठानानि । कतमानि छ ?
 इध, भिक्खवे, अरियसावको तथागत अनुस्सरति — ‘इति पि सो भगवा
 पे० सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति । यस्मि, भिक्खवे, समये
 अरियसावको तथागत अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि समये रागपरियुद्धित 15
 चित्त होति, न दोसपरियुद्धित चित्त होति, न मोहपरियुद्धित चित्त होति,
 उज्जुगतमेवस्स तस्मि समये चित्त होति, निक्खन्त मुत्त वुद्धित गेधम्हा ।
 ‘गेधो’ ति खो, भिक्खवे, पञ्चन्नेत कामगुणान अधिवचन । इद पि
 खो, भिक्खवे, आरम्मण करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुज्झन्ति ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको धम्म अनुस्सरति — 20
 ‘स्वाक्खातो भगवता धम्मो पे० पच्चत्त वेदितव्वो विञ्जूही’ ति ।
 यस्मि, भिक्खवे, समये अरियसावको धम्म अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि
 समये रागपरियुद्धित चित्त होति, न दोसपरियुद्धित चित्त होति, न मोह-
 परियुद्धित चित्त होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मि समये चित्त होति,

१ सब्बवेरभयातीता — स्या० । २ कल्लिताकुसलो — स्या०, कल्लिताकुसलो —
 रो० ।

निष्कन्त मुत्त बुद्धित गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चघ्नेत
कामगुणान अधिवचन । इद पि खो, भिक्खवे, आरम्भण करित्वा
एवमिधेयञ्च सत्ता विसुज्झन्ति ।

३ "पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावका सङ्घ अनुस्सरति -
५ 'मुष्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घा पे० अनुसर पुञ्जाकक्षेत लोकस्सा'
ति । यस्मि भिक्खवे, समये अरियसावको सङ्घ अनुस्सरति, नेवस्स
तस्मि समये रागपरियुद्धित चित्त होति न दोसपरियुद्धित चित्त होति,
न मोहपरियुद्धित चित्त होति उज्जुगतमेवस्स तस्मि समये चित्त होति
निष्कन्त मुत्त बुद्धित गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चघ्नेत
१० कामगुणान अधिवचन । इद पि खो, भिक्खवे, आरम्भण करित्वा
एवमिधेयञ्च सत्ता विसुज्झन्ति ।

४ "पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको अत्तनो सीलानि
अनुस्सरति अखण्डानि अस्मिद्धानि पे०... समाधिसवत्तनिधानि । यस्मि,
भिक्खव समये अरियसावको सील अनुस्सरति, नेवस्स तस्मि समये
१५ रागपरियुद्धित चित्त होति न दोसपरियुद्धित चित्त होति, न मोहपरि
युद्धित चित्त होति उज्जुगतमेवस्स तस्मि समये चित्त होति, निष्कन्त
मुत्त बुद्धित गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, भिक्खवे, पञ्चघ्नेत कामगुणान
अधिवचन । इद पि खो, भिक्खवे आरम्भण करित्वा एवमिधेयञ्च
सत्ता विसुज्झन्ति ।

५ "पुन च पर भिक्खव अरियसावको अत्तनो पाग अनु
स्सरति - 'ताभा यत मे ! गुणद यत मे पे० याधयागो दान
मयिभागस्सा ति । यस्मि पे० त्वमिधेयञ्च सत्ता विसुज्झन्ति ।

६ "पुन च पर, भिक्खव अरियसावको दयता अनुस्सरति -
'मन्ति एता पातुमाणाग्निवा, मन्ति एता तावत्तिगा मन्ति एता गामा,
२५ मन्ति एता गुणिगा मन्ति दया निम्मानरतिना मन्ति देवा परनिमित्त
वगगमिना मन्ति दया दानपायिना मन्ति दया सगुत्तरि । यथापपाय
मज्जा ममदागता ता देवता इता पुता तत्प उपपत्ता मयं पि तमाग्ना
मज्जा मदिग्गति । यथापपाय मीमा - गुणेन चामेन ... पञ्चाम
ममदागता ता देवता इता पुता तत्प उपपत्ता मयं पि तमाग्ना पञ्चा
३० मदिग्गतो ति ।

७ “यस्मि, भिक्खवे, समये अरियसावको अत्तनो च तास च देवतान सद्ध च सील च सुत च चाग च पञ्च च अनुस्सरति नेवस्स तस्मि समये रागपरियुद्धित चित्त होति, न दोसपरियुद्धित चित्त होति, न मोहपरियुद्धित चित्त होति, उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्त होति, निक्खन्त मुत्त वुद्धित गेधम्हा । ‘गेधो’ ति खो, भिक्खवे, पञ्चन्नेत काम- 5 गुणान अधिवचन । इद पि खो, भिक्खवे, आरम्मण करित्वा एवमिधे- कच्चे सत्ता विसुज्झन्ति । इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुस्सतिट्ठानानी” ति ।

६ महाकच्चानसुत्तं

१. तत्र खो आयस्मा महाकच्चानो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो महा- 10 कच्चानस्स पच्चस्सोसु । आयस्मा महाकच्चानो एतदवोच —

२ “अच्छरिय, आवुसो, अब्भुत, आवुसो । यावञ्चिद तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्बाधे ओकासाधिगमो अनुबुद्धो सत्तान विसुद्धिया सोकपरिदेवान समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सान अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिद 15 छ अनुस्सतिट्ठानानि । कतमानि छ ? इधावुसो, अरियसावको तथागत अनुस्सरति — ‘इति पि सो भगवा पे० सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति । यस्मि, आवुसो, समये अरियसावको तथागत अनुस्सरति नेवस्स तस्मि समये रागपरियुद्धित चित्त होति, न दोसपरियुद्धित चित्त होति, न मोहपरियुद्धित चित्त होति, उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्त 20 होति, निक्खन्त मुत्त वुद्धित गेधम्हा । ‘गेधो’ ति खो, आवुसो, पञ्चन्नेत कामगुणान अधिवचन । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो आकाससमेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेन अब्यापज्जेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्मण करित्वा एवमिधेकच्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति । 25

३ “पुन च पर, आवुसो, अरियसावको धम्म अनुस्सरति — ‘स्वाक्खातो भगवता धम्मो पे० पच्चत्त वेदितव्वो विञ्जूही’ ति ।

यस्मिन्, आधुसो, समये अरियसावको घम्भ अनुस्सरति नेवस्स तस्मि
समये रागपरियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं होति,
न मोहपरियुद्धित चित्तं होति, उज्जुगतमेवस्स तस्मिन् समये चित्तं होति,
निक्खन्तं मुत्तं बुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आधुसो, पञ्चप्पेत काम
गुणान् अधिवचन । स खो सो, आधुसो अरियसावको सब्बसो आकास
समेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अव्वेरेण अय्या
पज्जेन । इदं पि खो, आधुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेयकच्चे सत्ता
विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

४ "पुन च पर, आधुसो, अरियसावको सङ्गं अनुस्सरति -
'सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो .. पे० अनुत्तर पुञ्जकस्सेत्तं लोकस्सा
ति । यस्मिन् आधुसो, समये अरियसावको सङ्गं अनुस्सरति नेवस्स
तस्मिन् समये रागपरियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं होति,
न मोहपरियुद्धित चित्तं होति उज्जुगतमेवस्स तस्मिन् समये चित्तं होति,
निक्खन्तं मुत्तं बुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आधुसो, पञ्चप्पेत काम
गुणान् अधिवचन । स खो सो आधुसो, अरियसावको सब्बसो आकास
समेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अव्वेरेण अय्या
पज्जेन । इदं पि खो आधुसो आरम्भणं करित्वा एवमिधेयकच्चे सत्ता
विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

५ "पुन च पर, आधुसो, अरियसावको अत्तनो सीलानि अनु
स्सरति अल्लण्हानि प० समाधिसवत्तनियानि । यस्मिन्, आधुसो
समये अरियसावको अत्तनो सीलं अनुस्सरति नेवस्स तस्मिन् समये राग
परियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं होति न मोहपरियुद्धितं
चित्तं होति उज्जुगतमेवस्स तस्मिन् समये चित्तं होति निक्खन्तं मुत्तं
बुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो आधुसो पञ्चप्पेत कामगुणान् अधि
वचन । स खो सो आधुसो अरियसावको सब्बसो आकाससमेन चेतसा
विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अव्वेरेण अय्यापज्जेन । इदं पि
खो आधुसो आरम्भणं करित्वा एवमिधेयकच्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा
भवन्ति ।

६ "पुन च परं आधुसो अरियसावको अत्तनो चागं अनुस्स
रति - 'साभा यत्तं गं गुणदं यत्तं म .. पे० याचयागा दानसविभागरता'

ति । यस्मि, आवुसो, समये अरियसावको अत्तनो^१ चाग अनुस्सरति
 नेवस्स तस्मि समये रागपरियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं
 होति, न मोहपरियुद्धित चित्तं होति, उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं
 होति, निक्खन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो आवुसो पञ्चत्तेत
 कामगुणान् अधिवचन । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो 5
 आकाससमेन चेतमा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन
 अव्यापज्जेन । इदं पि खो, आवुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेकच्चे
 सत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

७ “पुन च पर, आवुसो, अरियसावको देवता अनुस्सरति —
 'सन्ति देवा चातुमहाराजिका, सन्ति देवा पे० तदुत्तरि'^२ । यथारूपाय 10
 सद्धाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्ह पि तथारूपा
 सद्धा सविज्जति । यथारूपेण सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय
 समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थ उपपन्ना, मय्ह पि तथारूपा पञ्जा
 सविज्जती' ति । यस्मि, आवुसो, समये अरियसावको अत्तनो च तास
 च देवतान् सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्जं च अनुस्सरति नेवस्स 15
 तस्मि समये रागपरियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं होति,
 न मोहपरियुद्धित चित्तं होति, उजुगतमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति,
 निक्खन्तं मुत्तं वुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति खो, आवुसो, पञ्चत्तेत
 कामगुणान् अधिवचन । स खो सो, आवुसो, अरियसावको सब्बसो
 आकाससमेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवेरेन 20
 अव्यापज्जेन^३ । इदं पि खो, आवुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेकच्चे
 सत्ता विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

८ “अच्छरिय, आवुसो, अब्भुत, आवुसो^४ । यावञ्चिद तेन
 भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्बाधे ओकासाधिगमो
 अनुबुद्धो सत्तान् विसुद्धिया सोकपरिदेवान् समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सान् 25
 अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं
 छ^५ अनुस्सतिट्ठानानी” ति ।

१ स्या०, रो० पोत्यकेसु न विस्सति । २ तदुत्तरि — सी०, तदुत्तरि — स्या० ।

३ अव्यापज्जेन — रो० । ४ इमानि छ — सी०, स्या०, रो० ।

यस्मि, आवुसो, समये अरियसावको धम्म अनुत्सरति नेवस्स तस्मि
समये रागपरियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं होति
न मोहपरियुद्धित चित्तं होति, उज्जुगसमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति,
निकल्लन्त मुत्तं बुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति स्रो, आवुसो, पञ्चप्पेत काम
गुणान् अधिवचन । स स्रो सो, आवुसो, अरियसावको सम्बसो आकास
समेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अबेरेन अब्ब्या
पज्जेन । इदं पि स्रो, आवुसो, आरम्भणं करित्वा एवमिधेकञ्चे सत्ता
विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

४ "पुन च पर, आवुसो, अरियसावको सङ्ख अनुत्सरति -
'सुप्पट्ठिपन्नो भगवतो सावकसङ्खो पे० अनुत्तर पुञ्चकक्षेत्तं लोक्कस्सा
ति । यस्मि, आवुसो, समये अरियसावको सङ्ख अनुत्सरति नेवस्स
तस्मि समये रागपरियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं होति
न मोहपरियुद्धित चित्तं होति, उज्जुगसमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति
निकल्लन्त मुत्तं बुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति स्रो, आवुसो, पञ्चप्पेत काम
गुणान् अधिवचन । स स्रो सो, आवुसो, अरियसावको सम्बसो आकास-
समेन चेतसा विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अबेरेन अब्ब्या
पज्जेन । इदं पि स्रो आवुसो आरम्भणं करित्वा एवमिधेकञ्चे सत्ता
विसुद्धिधम्मा भवन्ति ।

५ "पुन च पर आवुसो अरियसावको अत्तनो सीलानि अनु-
त्सरति अल्लण्डानि पे० समाधिसवत्तनिकानि । यस्मि, आवुसो,
समये अरियसावको अत्तनो सील अनुत्सरति नेवस्स तस्मि समये राग
परियुद्धित चित्तं होति, न दोसपरियुद्धित चित्तं होति, न मोहपरियुद्धित
चित्तं होति उज्जुगसमेवस्स तस्मि समये चित्तं होति निकल्लन्त मुत्तं
बुद्धितं गेधम्हा । 'गेधो' ति स्रो आवुसो पञ्चप्पेत कामगुणान् अधि-
वचन । स स्रो सो आवुसो अरियसावको सम्बसो आकाससमेन चेतसा
विहरति विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अबेरेन अब्ब्यापज्जेन । इदं पि
स्रो आवुसो आरम्भणं करित्वा एवमिधेकञ्चे सत्ता विसुद्धिधम्मा
भवन्ति ।

६ "पुन च पर आवुसो अरियसावको अत्तनो चाग अनुत्स-
रति - 'सामा वत मे सुसद्धं वत मे .. पे० याचयोगो दानसविभागरतो'

पहानाय धम्म देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु थीनमिद्धस्स पहानाय धम्म देसेति । अयं, भिक्खु, तनियो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु ।

५ “पुन च पर, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु उद्धच्चकुक्कुच्चपरियुद्धितेन चेतसा विहरति उद्धच्चकुक्कुच्चपरेतेन, उप्पन्नस्स च उद्धच्चकुक्कुच्चस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्गमित्रा एवमस्स वचनीयो — ‘अहं खो, आवुसो, उद्धच्चकुक्कुच्चपरियुद्धितेन चेतसा विहरामि उद्धच्चकुक्कुच्चपरेतेन, उप्पन्नस्स च उद्धच्चकुक्कुच्चस्स निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा उद्धच्चकुक्कुच्चस्स पहानाय धम्म देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु उद्धच्चकुक्कुच्चस्स पहानाय धम्म देसेति । अयं, भिक्खु, चतुत्थो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु ।

६ “पुन च पर, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु विचिकिच्छापरियुद्धितेन चेतसा विहरति विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्गमित्रा एवमस्स वचनीयो — ‘अहं, आवुसो, विचिकिच्छापरियुद्धितेन चेतसा विहरामि विचिकिच्छापरेतेन, उप्पन्नाय च विचिकिच्छाय निस्सरणं यथाभूतं नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा विचिकिच्छाय पहानाय धम्म देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु विचिकिच्छाय पहानाय धम्म देसेति । अयं, भिक्खु, पञ्चमो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु ।

७ “पुन च पर, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु य निमित्तं आगम्मं य निमित्तं मनसिकरोतो अनन्तरा आसवान् खयो होति तं निमित्तं नप्पजानाति^१ तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्गमित्रा एवमस्स वचनीयो — ‘अहं खो, आवुसो, य निमित्तं आगम्मं य निमित्तं मनसिकरोतो अनन्तरा आसवान् खयो होति, तं निमित्तं नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा आसवान् खयाय धम्म देसेतू' ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु आसवान् खयाय धम्म देसेति । अयं, भिक्खु, छट्ठो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु । इमे खो, भिक्खु, मया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु” ति ।

१ अहं खो — सी०, स्या०, रो० । २ न जानाति न पस्सति — सी०, स्या०, रो० ।

७ पठमसमयसुत्त

१ अथ सो अठ्ठातरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभियादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिन्नो सो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच -

“कस्ति नु सो, भन्ते, समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय

५ उपसङ्गमितु” ति ?

२ “छयिमे, भिक्खु, समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
उपसङ्गमितु । कतमे छ ? इध, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु कामराग
परियुट्ठितेन चेतसा विहरति कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स
निस्सरण यथाभूत नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु
१० उपसङ्गमित्वा एवमस्स वचनीयो - ‘अहं सो, आवुसो, कामरागपरि-
युट्ठितेन चेतसा विहरामि कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स
निस्सरण यथाभूत नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा कामरागस्स
पहानाय धम्म देसेतु’ ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु कामरागस्स
पहानाय धम्म देसेति । अथ, भिक्खु, पठमो समयो मनोभावनीयस्स
१५ भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु ।

३ “पुन च पर भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु व्यापादपरियुट्ठितेन
चेतसा विहरति व्यापादपरेतेन, उप्पन्नस्स च व्यापादस्स निस्सरण
यथाभूत नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्गमित्वा
एवमस्स वचनीयो - ‘अहं सो, आवुसो, व्यापादपरियुट्ठितेन चेतसा
२० विहरामि व्यापादपरेतेन उप्पन्नस्स च व्यापादस्स निस्सरण यथाभूत
नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा व्यापादस्स पहानाय धम्म देसेतु’
ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु व्यापादस्स पहानाय धम्म देसेति ।
अथ भिक्खु दुतियो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
उपसङ्गमितु ।

४ “पुन च पर, भिक्खु, यस्मिं समये भिक्खु धीनमिदपरि
युट्ठितेन चेतसा विहरति धीनमिदपरेतेन उप्पन्नस्स च धीनमिदस्स
निस्सरण यथाभूत नप्पजानाति तस्मिं समये मनोभावनीयो भिक्खु
उपसङ्गमित्वा एवमस्स वचनीयो - ‘अहं सो आवुसो धीनमिदपरि
युट्ठितेन चेतसा विहरामि धीनमिदपरेतेन, उप्पन्नस्स च धीनमिदस्स
३० निस्सरण यथाभूत नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा धीनमिदस्स

समये मनोभावनीयो भिक्खु रत्तिया पच्चूससमय पच्चुद्वाय निसिन्नो
होति पल्लङ्क आभुजित्वा उज्जु काय पणिधाय परिमुख सति
उपट्टपेत्वा, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उप-
सङ्कमितु” ति ।

५ एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु त भिक्खु एतदवोच -- “न खो, 5
आवुसो, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितु ।
यस्मि, आवुसो, समये मनोभावनीयो भिक्खु रत्तिया पच्चूससमय
पच्चुद्वाय निसिन्नो होति पल्लङ्क आभुजित्वा उज्जु काय पणिधाय
परिमुख सति उपट्टपेत्वा, ओजट्ठायिस्स तस्मि समये कायो होति फासुस्स^१
होति बुद्धान सासन मनसि कातु । तस्मा सो असमयो^२ मनोभावनीयस्स 10
भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितु” ति ।

६ एव वुत्ते आयस्मा महाकच्चानो थेरे भिक्खू एतदवोच --
“सम्मुखा मेत, आवुसो, भगवतो सुत सम्मुखा पटिग्गहित -- ‘छयिमे,
भिक्खु, समया मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्कमितु ।
कतमे छ ? इध, भिक्खु, यस्मि समये भिक्खु कामरागपरियुद्धितेन 15
चेतसा विहरति कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरण
यथाभूत नप्पजानाति, तस्मि समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा
एवमस्स वचनीयो -- अह खो, आवुसो, कामरागपरियुद्धितेन चेतसा
विहरामि कामरागपरेतेन, उप्पन्नस्स च कामरागस्स निस्सरण यथाभूत
नप्पजानामि । साधु वत मे आयस्मा कामरागस्स पहानाय धम्म 20
देसेतु’ ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु कामरागस्स पहानाय धम्म
देसेति । अयं भिक्खु पठमो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
उपसङ्कमितु ।

७ ‘पुन च पर, भिक्खु, यस्मि समये भिक्खु व्यापादपरि-
युद्धितेन चेतसा विहरति पे० थीनमिद्धपरियुद्धितेन चेतसा विहरति 25
उद्धच्छक्कुक्कुच्चपरियुद्धितेन चेतसा विहरति विचिकिच्छपरि-
युद्धितेन चेतसा विहरति य निमित्त आगम्म य निमित्त मनसिकरोतो
अनन्तरा आसवान खयो होति, त निमित्त न जानाति न पस्सति, तस्मि
समये मनोभावनीयो भिक्खु उपसङ्कमित्वा एवमस्स वचनीयो -- अह
खो, आवुसो, य निमित्त आगम्म य निमित्त मनसिकरोतो अनन्तरा 30

= धुत्तियसमयसुत्त

१ एक समय सम्यहृत्ता येरा भिक्खू वाराणसिय विहरति।
इसिपतने भिगदाये । अथ सो तेस येरान भिक्खून पच्छामत्त पिण्डपात
पटिक्कन्तान मण्डलमाळे' सन्निसिन्धान सन्निसिपतितान अयमन्तराक्खा
उदपादि - "को नु सो, भावुसो, समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुतो
५ दस्सनाय उपसङ्गमितु' ति ?

२ एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्खू येरे भिक्खू एतदवोच - "यस्मि,
भावुसो, ममये मनोभावनीयो भिक्खू पच्छामत्त पिण्डपातपटिक्कन्तो
पादे पक्खालेत्वा निसिन्नो होति पत्तञ्ज आभुजित्वा उज्जु काय पणिषाय
परिमुख सति उपट्ठपेत्वा, सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय
१० उपसङ्गमितु' ति ।

३ एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्खू त भिक्खू एतदवोच - "न सो,
भावुसो' सो समयो' मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्ग-
मितु । यस्मि, भावुसो, ममये मनोभावनीयो भिक्खू पच्छामत्त पिण्ड-
पातपटिक्कन्तो पादे पक्खालेत्वा निसिन्नो होति पत्तञ्ज आभुजित्वा
१५ उज्जु काय पणिषाय परिमुख सति उपट्ठपेत्वा, चारित्तकिलमयो पित्त
तस्मि ममये अप्पटिप्पस्सदो होति, भत्तकिलमयो पित्त तस्मि ममये
अप्पटिप्पस्सदो होति । तस्मा सो असमयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो
दस्सनाय उपसङ्गमितु । यस्मि, भावुसो ममये मनोभावनीयो भिक्खू
सायन्हुसमय पटिसल्लाना वुट्ठितो विहारपच्छायाय' निसिन्नो होति
२० पत्तञ्ज आभुजित्वा उज्जु काय पणिषाय परिमुख सति उपट्ठपेत्वा, सो
समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु' ति ।

४ एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्खू त भिक्खू एतदवोच - "न सो,
भावुसो सो समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु ।
यस्मि भावुसो ममये मनोभावनीयो भिक्खू सायन्हुसमय पटिसल्लाना
२५ वुट्ठितो विहारपच्छायाय निसिन्नो होति पत्तञ्ज आभुजित्वा उज्जु
काय पणिषाय परिमुख सति उपट्ठपेत्वा, यदेवस्स दिवा समाधिनिमित्त
मनसिक्कत होति तदेवस्स तस्मि ममये समुदाचरति । तस्मा सो असमयो
मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितु । यस्मि, भावुसो

५ “पुन च परं, भन्ते, भिक्खु आलोकसञ्ज मनसि करोति, दिवा सञ्ज अधिष्ठाति, यथा दिवा तथा रत्ति, यथा रत्ति तथा दिवा, इति विवटेन चेतसा अपरियोनद्धेन सप्पभास^१ चित्त भावेति । इद, भन्ते, अनुस्सतिट्ठान एवं भावित एव बहुलीकत आणदस्सनप्पटि-
लाभाय सवत्तति ।

६ “पुन च परं, भन्ते, भिक्खु इममेव काय उद्ध पादतला अधो केसमत्थका तचपरियन्त पूर नानप्पकारस्स असुचिनो पच्चवेक्खति — ‘अत्थि इमस्मिं काये केसा लोमा नखा दन्ता तचो मस न्हारु^२ अट्ठि अट्ठिमिञ्ज वक्क हृदय यकन किलोमक पिहक पप्फास अन्त अन्तगुण उदरिय करीस पिन सेम्ह पुब्बो लोहित सेदो मेदो अस्सु वसा खेळो^३ सिञ्चानिका^४ लसिका मुत्त’ ति । इद, भन्ते, अनुस्मतिट्ठान एव भावित एव बहुलीकत कामरागप्पहानाय^५ संवत्तति ।

७ “पुन च पर, भन्ते, भिक्खु सेय्यथापि पस्सेय्य सरीर सीवथिकाय छट्ठित^६ एकाहमत वा द्वीहमत वा तीहमत वा उद्धुमातक विनी-
लक विपुब्बकजात, सो इममेव काय एव उपसहरति — ‘अय पि खो कायो एवधम्मो एवभावी एवअनतीतो’ ति ।

८ “सेय्यथापि^७ वा पन पस्सेय्य सरीर सीवथिकाय छट्ठित काकेहि वा खज्जमान कुललेहि वा खज्जमान गिज्जेहि वा खज्जमान मुनखेहि^८ वा खज्जमान सिङ्गालेहि^९ वा खज्जमान विविधेहि वा पाणक-
जातेहि खज्जमानं, सो इममेव काय एव उपसहरति — ‘अय पि खो कायो एवधम्मो एवभावी एवअनतीतो’ ति ।

९ “सेय्यथापि वा पन पस्सेय्य सरीर सीवथिकाय छट्ठित अट्ठिकसङ्खलिक समसलोहित न्हारुसम्बन्ध पे० अट्ठिकसङ्खलिक निम्मसलोहितमक्खित न्हारुसम्बन्ध अट्ठिकसङ्खलिक अपगतमसलोहित न्हारुसम्बन्ध । अट्ठिकानि अपगतसम्बन्धानि दिसाविदिसाविविक्खत्तानि^{११},
अञ्जेन हत्थट्ठिक अञ्जेन पादट्ठिक अञ्जेन जङ्घट्ठिक अञ्जेन

१ सम्पभास — स्या० । २ न्हारु — सी०, न्हारु — स्या०, रो० । ३ खेळो — सी०, स्या०, रो० । ४ सिञ्चानिका — सी० । ५ कामरागस्स पहाणाय — स्या०, रो०, काम-
रागस्स पहाणाय — सी० । ६ छट्ठित — म० । ७ एत अनतीतो — सी० । ८ सेय्यथा —
स्या० । ९ सुपानेहि — सी०, सुवाणेहि — स्या०, सुवानेहि — र० । १० सिंगालेहि — सी०,
रो० । ११ दिसाविदिसासु विविक्खत्तानि — सी० ।

आमवान स्त्रयो होति त निमित्त न जानामि न पस्सामि । साधु वत मे
 आयस्मा आसवान स्त्रयाय धम्म देसेतुं ति । तस्स मनोभावनीयो भिक्खु
 आसवान स्त्रयाय धम्म देसेति । अय, भिक्खु, छट्ठो समयो मनोभाव
 नीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्गमितुं ।

- 5 ८ “सम्मुखा मेस, आवुसो भगवतो सुत सम्मुखा पटिग्गहित -
 ‘हमे सो भिक्खु छ समयो मनोभावनीयस्स भिक्खुनो दस्सनाय उपसङ्ग
 मितुं’ ति ।

६ उदायीसुत्त

- १ अय सो भगवा आयस्मन्त उदायि आमन्तेसि - “कति नु
 सो उदायि, अनुस्सतिट्ठानानी” ति ? एव वुत्ते आयस्मा उदायी तुण्ही
 10 अहोसि । दुतिय पि सो भगवा आयस्मन्त उदायि आमन्तेसि - “कति
 नु सो उदायि अनुस्सतिट्ठानानी” ति ? दुतिय^१ पि सो^२ आयस्मा
 उदायी तुण्ही अहोसि । ततिय पि सो भगवा आयस्मन्त उदायि आम
 न्तेसि - “कति नु सो, उदायि, अनुस्सतिट्ठानानी” ति ? ततिय पि सो
 आयस्मा उदायी तुण्ही अहोसि ।

- 15 २ अय सो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्त उदायि एतदवोच -
 “सत्था त आवुसो उदायि आमन्तेसी” ति ?

- “मुणोमह^४ आवुसो आनन्द भगवतो । इध, भन्ते भिक्खु
 अनकविहित पुब्बेनियास अनुस्सरति - सेय्ययीए एक पि जातिं द्वे पि
 जातियो पे० । इति साकार सउद्देस अनकविहित पुब्बेनियास
 20 अनुस्सरति । इद भन्ते अनुस्सतिट्ठान ति ।

- ३ अय सो भगवा आयस्मन्त आनन्द आमन्तेसि - “अञ्जआसि
 सो अह आनन्द - ‘नवायं उदायी भोघपुरिसो अविशित्त अनुमुतो
 विहरती ति । कति नु सो आनन्द अनुस्सतिट्ठानानी” ति ?

- ४ “पञ्च भन्ते अनुस्सतिट्ठानानि । कत्तमानि पञ्च ? इध,
 25 भन्त भिक्खु विविच्चय वामेहि पे० ततिय आन उपसम्पज
 विहरति । इद भन्ते अनुस्सतिट्ठाम एव भावित एध बहुसीकत्त विट्ठ
 धम्मगुणविहाराय सबत्तति ।

१ उदायि - रया सो । २-३ एवं वुत्ते - रया । ३ आमन्तेसी - ती
 रया सो । ४ मुणोमह - मी रया रा । ५ अनुस्सतिट्ठाना - ती ।

विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागत वा तथागतसावक वा दस्सनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरिय, भिक्खवे, दस्सनान सत्तान विमुद्धिया सोकपरिदेवान^१ समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सान अत्थङ्गमाय^२ जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिद तथागत वा तथागतसावक वा दस्सनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, दस्सनानुत्तरिय । इति दस्सनानुत्तरिय ।

३ “सवनानुत्तरिय च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो भेरिसद्दं पि सवनाय गच्छति, वीणासद्दं पि सवनाय गच्छति, गीतसद्दं पि सवनाय गच्छति, उच्चावच वा पन सवनाय गच्छति, समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा मिच्छादिट्ठिकस्स मिच्छापटिपन्नस्स धम्मस्स सवनाय गच्छति । अत्थेत्त, भिक्खवे, सवनं, नेत्तं नत्थी ति वदामि । तं च खो एत्तं, भिक्खवे, सवनं हीनं गम्मा पोथुज्जनिकं अनरियं अनत्थसहितं, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागतस्स वा तथागतसावकस्स वा धम्मस्स सवनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरिय, भिक्खवे, सवनानं सत्तानं विमुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिदं तथागतस्स वा तथागतसावकस्स वा धम्मस्स सवनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सवनानुत्तरिय । इति दस्सनानुत्तरिय, सवनानुत्तरिय ।

४ “लाभानुत्तरिय च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुत्तलाभं पि लभति, दारलाभं पि लभति, धनलाभं पि लभति, उच्चावच वा पन लाभं लभति, समणे वा ब्राह्मणे वा मिच्छादिट्ठिके मिच्छापटिपन्ने सद्दं पटिलभति । अत्थेत्तो, भिक्खवे, लाभो, नेत्तो नत्थी ति वदामि । सो च खो एत्तो, भिक्खवे, लाभो हीनो गम्मा पोथुज्जनिको अनरियो अनत्थसहितो, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न

ऊरुद्विक अञ्चयेन कटिद्विक^१ अञ्चयेन पासुकद्विक^२ अञ्चयेन विट्ठि
 कष्टकद्विक अञ्चयेन स्तन्यद्विक अञ्चयेन गीवद्विक अञ्चयेन हनुद्विक
 अञ्चयेन दन्तकद्विक अञ्चयेन सीसकटाह^३ अद्विकानि सेतानि सङ्घ-
 वण्णप्पटिभागानि^४ अद्विकानि पुञ्जकितानि^५ तेरोवस्सिकानि अद्विकानि
 ५ पूतीनि चुण्णकजातानि, सो इममेव काय एव उपसहरति — 'अयं पि
 सो कायो एवधम्मो एवभावी एवअनतीतो' ति । इदं, मन्ते, अनुस्सतिट्ठान
 एव भावित एव बहुलीकृत अस्मिमानसमुग्घाताय सवत्तति ।

१० "पुन च पर, मन्ते, भिक्खु सुत्तस्स च पहाता पे०
 चतुत्थ आन उपसम्पज्ज विहरति । इदं मन्ते, अनुस्सतिट्ठान एव
 १० भावित एव बहुलीकृत अनेकधातुपटिवेधाय सवत्तति । इमानि सो,
 मन्ते पञ्च अनुस्सतिट्ठानानी^१ ति ।

११ "साधु साधु, आनन्द । तेन हि त्व, आनन्द इव पि
 छट्ठ अनुस्सतिट्ठान धारेहि । इधानन्द, भिक्खु सतो व अभिक्कमति
 सतो व पटिक्कमति सतो व सिट्ठति सतो व निसीदति सतो व सम्म
 १५ कप्पेति सतो व कम्म अधिट्ठाति । इदं, आनन्द, अनुस्सतिट्ठान एव
 भावित एव बहुलीकृत सत्तिसम्पज्जञ्जाय सवत्तती^२ ति ।

१० अनुत्तरियसुत्त

१ "छयिमानि, भिक्खवे अनुत्तरियाणि । क्तमानि छ ?
 दस्सनानुत्तरिय सबनानुत्तरिय आमानुत्तरिय सिक्खानुत्तरिय, पारि
 २० षरियानुत्तरिय अनुस्सतानुत्तरिय ति ।

२ "क्तम च भिक्खवे, दस्सनानुत्तरिय ? इध भिक्खवे,
 एकच्चो हत्थिरतन पि दस्सनाय गच्छति अस्सरतन पि दस्सनाय गच्छति
 मणिरतन पि दस्सनाय गच्छति, उच्चावच वा पन दस्सनाय गच्छति,
 समण वा^१ ब्राह्मण वा मिच्छाविट्ठिक मिच्छापटिपन्न^२ दस्सनाय गच्छति ।
 मत्थेय भिक्खवे दस्सनं नतं नत्थी ति वदामि । त च सो एत, भिक्खवे
 २५ दस्सनं हीनं गम्म पापुज्जनिक अनरिय अनत्थसहितं न निव्विदामं न

१ ऊरुद्विक — सी । २-२ विट्ठिकद्विक अञ्चयेन गीवद्विक — सी । ३ सी । विट्ठि
 कष्टकद्विक अञ्चयेन सीसकटाह — स्वा । ४ सङ्घवण्णपटिभागानि — स्वा० । ५ सङ्घवण्ण-
 पटिभागानि — सी । ६ पुञ्जकितानि — सी । ७ वा पन — सी । ८ मिच्छाविट्ठिक —
 स्वा ।

विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागत वा तथागतसावक वा दस्सनाय गच्छति निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरिय, भिक्खवे, दस्सनान सत्तान विसुद्धिया सोकपरिदेवान^१ समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सान अत्थङ्गमाय^२ जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिद तथागतं वा तथागतसावक वा दस्सनाय गच्छति निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इद वुच्चति, भिक्खवे, दस्सनानुत्तरिय । इति दस्सनानुत्तरिय ।

३ “सवनानुत्तरिय च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो भेरिसद्दं पि सवनाय गच्छति, वीणासद्दं पि सवनाय गच्छति, गीतसद्दं पि सवनाय गच्छति, उच्चावच वा पन सवनाय गच्छति, समणस्स वा ह्यणस्स वा मिच्छादिट्ठिकस्स मिच्छापटिपन्नस्स धम्मस्सवनाय गच्छति । त्थेत, भिक्खवे, सवनं, नेत नत्थी ति वदामि । त च खो एत, भिक्खवे, वनं हीनं गम्मं पोथुज्जनिकं अनरियं अनत्थसहितं, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागतस्स वा तथागतसावकस्स वा धम्मस्सवनाय गच्छति निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरिय, भिक्खवे, सवनानं सत्तान विसुद्धिया सोकपरिदेवान समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सान अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय, यदिद तथागतस्स वा तथागतसावकस्स वा धम्मस्सवनाय गच्छति निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इद वुच्चति, भिक्खवे, सवनानुत्तरिय । इति दस्सनानुत्तरिय, सवनानुत्तरिय ।

४ “लाभानुत्तरिय च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुत्तलाभं पि लभति, दारलाभं पि लभति, धनलाभं पि लभति, उच्चावच वा पन लाभं लभति, समणे वा ब्राह्मणे वा मिच्छादिट्ठिके मिच्छापटिपन्ने सद्धं पटिलभति । अत्थेसो, भिक्खवे, लाभो, नेसो नत्थी ति वदामि । सो च खो एसो, भिक्खवे, लाभो हीनो गम्मो पोथुज्जनिको अनरियो अनत्थसहितो, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न

च खो, भिक्खवे, तथागत वा तथागतसावक वा परिचरति निविट्टु-
 द्धो निविट्टुपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरिय, भिक्खवे,
 पारिचरियान सत्तान विमुद्धिया सोकपरिदेवान समतिक्कमाय दुक्ख-
 दोमनस्सान अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरि-
 याय, यदिद तथागत वा तथागतसावक वा परिचरति निविट्टुसद्धो 5
 निविट्टुपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इद वुच्चति, भिक्खवे, पारि-
 चरियानुत्तरिय^१ । इति दस्सनानुत्तरिय, सवनानुत्तरिय, लाभानुत्तरिय,
 सिक्खानुत्तरिय, पारिचरियानुत्तरिय ।

७ “अनुस्सतानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
 पुत्तलाभं पि अनुस्सरति, दारलाभं पि अनुस्सरति, धनलाभं पि अनुस्स- 10
 रति, उच्चावचं वा पणं लाभं अनुस्सरति, समणं वा ब्राह्मणं वा मिच्छा-
 दिट्ठिकं मिच्छापटिपन्नं अनुस्सरति । अत्थेसा, भिक्खवे, अनुस्सति, नेसा
 नत्थीति वदामि । सा च खो एसा, भिक्खवे, अनुस्सति हीना गम्मा
 पोथुज्जनिका अनरिया अनत्थसहिता, न निब्बिदाय न विरागाय न निरो-
 धाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय सवत्तति । 15
 यो च खो, भिक्खवे, तथागत वा तथागतसावक वा अनुस्सरति निविट्टु-
 सद्धो निविट्टुपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरिय, भिक्खवे,
 अनुस्सतीन सत्तान विमुद्धिया^२ सोकपरिदेवान समतिक्कमाय दुक्खदोम-
 नस्सान अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय,
 यदिद तथागत वा तथागतसावक वा अनुस्सरति निविट्टुसद्धो निविट्टुपेमो 20
 एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इद वुच्चति, भिक्खवे, अनुस्सतानुत्तरिय ।
 इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुत्तरियानीति ।

“ये दस्सनानुत्तर^३ लद्धा, सवनं च अनुत्तर ।

लाभानुत्तरियं लद्धा, सिक्खानुत्तरिये रता ॥

“उपट्ठिता पारिचरिया^४, भावयन्ति अनुस्सति ।

विवेकप्पटिसयुत्तं, खेमं अमत्तगामिनि ॥

“अप्पमादे पमुदिता, निपका सीलसवुत्ता ।

ते वे कालेन पच्चेन्ति^५, यत्थ दुक्खं निरज्झती”ति ।

अनुत्तरियवग्गो तत्तियो ।

१ पारिचरियानुत्तरिय - स्या० । २ विमुद्धया - स्या० । ३ दस्सनवर-
 रो०, दस्सनानुत्तरिय - स्या० । ४ पारिचरिये - मी०, स्या०, रो० । ५ पच्चेन्ति
 स्या० ।

तत्सुदानं

सामको अपरिहानियो^१, भय हिमवानुत्सति^२ ।
कच्चानां द्वे^३ च समया, उदायी^४ अनुत्तरियेना ति ॥

४ देवतावग्गो

१ सेत्तसुत्त

१ “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सेत्तस्स^१ भिक्खुनो परिहानाय
सवत्तन्ति । कतमे छ ? कम्मारामता, भस्सारामता, निहारामता,
५ सङ्गणिकारामता इन्द्रियेसु भगुत्तदारता, भोजने भमत्तञ्जुता - इमे
सो, भिक्खवे छ धम्मा सेत्तस्स भिक्खुनो परिहानाय^२ सवत्तन्ति ।

२ “छयिमे भिक्खवे, धम्मा सेत्तस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
सवत्तन्ति । कतमे छ ? न कम्मारामता न भस्सारामता, न निहा
रामता न सङ्गणिकारामता इन्द्रियेसु गुत्तदारता, भोजने मत्तञ्जुता
१० - इमे सो भिक्खवे छ धम्मा सेत्तस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
सवत्तन्ती^३ ति ।

२ पठमअपरिहानसुत्त

१ अथ सो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
वण्णा वेव नक्ख जेतवन ओमासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि उपसङ्ग
मित्था भगवन्त अभिवावेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठिता सो सा
१५ देवता भगवन्त एतदवोच -

२ “छयिमे भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति ।
कतमे छ ? सत्थुगारवता धम्मगारवता सङ्गुगारवता सिक्खागारवता,
अप्पमादगारवता, पटिसंयारगारवता - इमे सो भन्ते, छ धम्मा
भिक्खुना अपरिहानाय सवत्तन्ती^४ ति ।

३ इदमवाच गा देवता । समनुज्झो सत्था अहोसि । अथ
२० गो सा देवता “समनुज्झो मे सत्था ति भगवन्त अभिवादेत्वा पदभिराज
परवा सत्थेयन्तरघायि ।

१ अर्थाप्यायी - नी । २ हिमवं गुत्तति - स्या । ३ देव - स्वा० ।
४ उदायि - स्वा से । ५ उदाय - स्वा । ६ अपरिहानाय - स्वा से ।

४ अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि
 - “इम, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभि-
 क्कन्तवण्णा केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येनाह तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क-
 मित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठिता खो, भिक्खवे,
 सा देवता म एतदवोच - ‘छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय 5
 सवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता,
 सिक्खागारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्थारगारवता - इमे खो,
 भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती’ ति । इदमवोच,
 भिक्खवे, सा देवता । इद वत्वा म अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थे-
 वन्तरधायी ति ।

10

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।

अप्पमादगरु भिक्खु, पटिसन्थारगारवो ।

अभव्वो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

३ इतियअपरिहानसुत्तं

१ “इम, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय
 रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येनाह तेनुप- 15
 सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त
 ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता म एतदवोच - ‘छयिमे, भन्ते, धम्मा
 भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्म-
 गारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, हिरिगारवता, ओत्तप्पगारवता -
 इमे खो, भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती’ ति । इदम- 20
 वोच, भिक्खवे, सा देवता । इद वत्वा म अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा
 तत्थेवन्तरधायी ति ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।

हिरिओत्तप्पसम्पन्नो, सप्पतिस्सो सगारवो ।

अभव्वो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

25

४ महामोगल्लानसुत्तं

१ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथ-
 पिण्डकस्स आरामे । अथ खो आयस्मतो महामोगल्लानस्स रत्तो-

तत्सुद्धानं

सामको अपरिहानियो^१, भय हिमवानुत्ससि^२ ।
कच्चानो द्वे^३ च समया, उदायो^४ अनुत्तरियेना ति ॥

४ देवतावग्गो

१ सेखमुत्त

१ “छयिमे भिक्खवे, धम्मा सेखस्स” भिक्खुनो परिहानाय
सवत्तन्ति । कतमे छ ? कम्मारामता, भत्सारामता, निहारामता,
५ मङ्गुणिकारामता, इन्द्रियेसु भगुत्तदारता, भोजने भमसञ्जुता — इमे
सो भिक्खवे, छ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय^५ सवत्तन्ति ।

२ “छयिमे, भिक्खवे धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
सवत्तन्ति । कतमे छ ? न कम्मारामता न भत्सारामता न निहा
रामता न मङ्गुणिकारामता, इन्द्रियेसु गुत्तदारता भोजने मसञ्जुता
१० — इमे सो भिक्खवे छ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
सवत्तन्ती^६ ति ।

२ पठमअपरिहानमुत्त

१ अथ सो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
वण्णा केवलकप्प जेतवन भोमासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि उपसङ्ग-
मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त भट्ठामि । एकमन्त ठिता सो सा
१५ देवता भगवन्त एतदवोच —

२ “छयिमे भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति ।
कतमे छ ? सत्पुगारवता धम्मगारवता, सङ्गुगारवता सिक्खागारवता,
अप्पमादगारवता पटिसन्धारगारवता — इमे सो, भन्ते, छ धम्मा
भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती” ति ।

३ इवमवोच सा देवता । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ
२० सो सा देवता “समनुञ्जो मे सत्था” ति भगवन्त अभिवादेत्वा पदवित्तरणं
कत्वा सत्थेवन्तरघायि ।

१ अपरिहानियो — टी । २ हिमव गुञ्जाठि — त्या । ३ देव — त्या ।
४ उदायि — त्या रो । ५ सेखस्स — त्या । ६ अपरिहानाय — त्या रो ।

तेस देवान^१ एवं जाण होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति । ये च खो ते, मारिस मोग्गल्लान, चातु-
 हाराजिका देवा बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता धम्मे अवेच्चप्प-
 सादेन समन्नागता सङ्घे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि
 समन्नागता तेसं एव जाणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा 5
 नियता सम्बोधिपरायणा' ति ।

६ "चातुमहाराजिकानञ्जेव नु खो, तिस्स, देवान एव जाणं
 होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा'
 ते उदाहु तावतिसानं पि देवानं पे०. यामान पि देवानं
 पुसितानं पि देवानं निम्मानरत्तीन पि देवान परनिम्मितवसवत्तीन 10
 पे देवानं एवं जाणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता
 सम्बोधिपरायणा' ति ?

"परनिम्मितवसवत्तीनं पि खो, मारिस मोग्गल्लान, देवान एव
 जाणं होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि-
 परायणा' ति । 15

७ "सब्बेसञ्जेव नु खो, तिस्स, परनिम्मितवसवत्तीन देवानं
 एव जाण होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि-
 परायणा' ति ?

"न खो, मारिस मोग्गल्लान, सब्बेस^२ परनिम्मितवसवत्तीनं
 देवानं^३ एव जाण होति - 'सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता 20
 सम्बोधिपरायणा' ति । ये खो ते, मारिस मोग्गल्लान, परनिम्मित-
 वसवत्ती देवा बुद्धे अवेच्चप्पसादेन असमन्नागता धम्मे अवेच्चप्पसादेन
 असमन्नागता सङ्घे अवेच्चप्पसादेन असमन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि
 असमन्नागता न तेस देवान एव जाण होति - 'सोतापन्ना नाम अविनि-
 पातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति । ये च खो ते, मारिस मोग्ग- 25
 ल्लान, परनिम्मितवसवत्ती^४ देवा बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता धम्मे
 अवेच्चप्पसादेन समन्नागता सङ्घे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता अरिय-
 कन्तेहि सीलेहि समन्नागता तेस एव जाण होति - 'सोतापन्ना नाम
 अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा' ति ।

१ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २ सब्बेसञ्जेव - सी० । ३ सब्बेसञ्जेव-
 परनिम्मितवसवत्तीन - स्या० । ४. ० वत्तिनो - स्या० ।

गतस्स पटिमल्लीनस्स एव चेतसो परिवित्तक्को उदपादि - “कत्तमेसान
त्वान एव आण होति - ‘सोतापन्ना’ नाम अविनिपातधम्मा नियता
सम्बोधिपरायणा’” ति ?

२ तेन सो पन समयेन तिस्सो नाम भिक्खु अधुनाकासकूतो
अञ्जतर ब्रह्मलोक उपपन्नो होति । सत्र पि न एव जानन्ति - “तिस्सो
ब्रह्मा महिद्विको महानुभावो’ ति ।

३ अथ सो आयस्मा महामोग्गल्लानो - सेम्ययापि नाम
बलवा पुरिसो मम्मिञ्जित’ वा बाह पसारेम्य पसारित वा बाह सम्मि
ञ्जेम्य एवमेव - जेतवने अन्तरहितो तस्मि ब्रह्मलोके पातुरहोसि ।
अहसा सो तिस्सो ब्रह्मा आयस्मन्त महामोग्गल्लान दूरतो व भागच्छत् ।
दिस्वान’ आयस्मन्त महामोग्गल्लान एतदवोच - “एहि सो, मारिस
मोग्गल्लान स्वागत’ मारिस मोग्गल्लान चिरस्स सो मारिस
मोग्गल्लान इम परियायमकासि यदिव इधागमनाय । निसीद, मारिस
मोग्गल्लान इयमासन पञ्चत्त’ ति । निमीदि सो आयस्मा महामोग्ग-
ल्लानो पञ्चत्ते आसने । तिस्सो पि सो ब्रह्मा आयस्मन्त महामोग्ग-
ल्लान अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न सो तिस्स
ब्रह्मान आयस्मा महामोग्गल्लानो एतदवोच -

४ “कत्तमेसान सो तिस्स, देवान एव आण होति - ‘सोतापन्ना
नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा’ ति ?

२० “चातुमहाराजिकान सो, मारिस मोग्गल्लान देवान एव आण
होति - ‘सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा’ ति ।

५ “सम्बेसञ्जेव नु सो तिस्स चातुमहाराजिकान देवान
एव आण होति - ‘सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि
परायणा’ ति ?

२५ “न सो मारिस मोग्गल्लान सम्बेस चातुमहाराजिकान देवान
एव आण होति - ‘सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि
परायणा’ ति । ये सो ते मारिस मोग्गल्लान चातुमहाराजिका देवा
दुद्धे अवेष्वप्पसादेन असमन्नागता धम्मे अवेष्वप्पसावेन असमन्नागता
सद्धे अवेष्वप्पसादेन असमन्नागता अरियक्कन्तेहि सीलेहि असमन्नागता

१-१ सोतापन्ना - सी सोतापन्ना - स्वा रो । २ सम्बोधिपरायणा -
स्वा रो । ३ अभिञ्जित - म सम्मिञ्जित - सी । ४ तिस्सा - सी रो ।
५ चातु - सी ।

दिट्ठि ... सन्दिट्ठिपरामासी होति आधानग्गाही^१ दुप्पटिनिस्सग्गी । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सन्दिट्ठिपरामासी होति आधानग्गाही दुप्पटिनिस्सग्गी सो सत्थरि पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सङ्घे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय पि न परि-
 पूरकारी होति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मे . सङ्घे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय न परिपूरकारी सो सङ्घे विवाद जनति, यो होति विवादो बहुजना-
 हिताय बहुजनासुखाय बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देव-
 मनुस्सानं । एवरूप चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूल अज्झत्त वा बहिद्धा
 वा समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवाद-
 मूलस्स प्हानाय वायमेय्याथ । एवरूप चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूल
 अज्झत्तं वा बहिद्धा वा न समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव
 पापकस्स विवादमूलस्स आर्याति अनवस्सवाय पटिपज्जेय्याथ । एव-
 मेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स प्हान होति । एवमेतस्स पापकस्स
 विवादमूलस्स आर्याति अनवस्सवो होति । इमानि खो, भिक्खवे, छ
 विवादमूलानी” ति ।

७. दानसुत्तं

१. एक समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
 पिण्डकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन वेळुकण्डकी नन्दमाता उपा-
 सिका सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुखे भिक्खुसङ्घे छळङ्गसमन्नागत दक्खिण
 पतिट्ठापेति । अद्दसा खो भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-
 मानुसकेन वेळुकण्डकिं नन्दमातर उपासिक सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुखे
 भिक्खुसङ्घे छळङ्गसमन्नागत दक्खिण पतिट्ठापेन्ति । दिस्वा भिक्खू
 आमन्तेसि — “एसा, भिक्खवे, वेळुकण्डकी नन्दमाता उपासिका सारि-
 पुत्तमोगल्लानप्पमुखे भिक्खुसङ्घे छळङ्गसमन्नागत दक्खिण पतिट्ठापेति ।

२. “कथं च, भिक्खवे, छळङ्गसमन्नागता दक्खिणा होति ?
 इध, भिक्खवे, दायकस्स तीणङ्गानि होन्ति पटिग्गाहकान तीणङ्गानि ।
 कतमानि दायकस्स तीणङ्गानि ? इध, भिक्खवे, दायको पुब्बेव दाना

८ अथ स्रो आयस्मा महामोगल्लानो तिससस्स ब्रह्मनो मासि
अभिनन्त्वा अनुमोदित्वा - सेम्यथापि नाम वसवा पुरिसो सम्मि-
ञ्जित वा वाह पसारम्य, पसारित वा वाह सम्मिञ्जेम्य, एवमेव-
ब्रह्मलोके अन्तरहितो जेतवने पातुरहोसी ति ।

५ विज्जाभागियसुत्त

१ "अयिमे, भिक्खवे, धम्मा विज्जाभागिया । कतमे ध ?
अनिच्चसञ्ज्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा, पहानसञ्ज्ञा,
विरागसञ्ज्ञा निरोधसञ्ज्ञा - इमे स्रो, भिक्खवे, ध धम्मा विज्जा-
भागिया" ति ।

६ विवादमूलसुत्त

१ "अयिमानि, भिक्खवे, विवादमूलानि । कतमानि ध ?

१० इध, भिक्खवे, भिक्खु कोधनो होति उपनाही । यो सो, भिक्खव, भिक्खु
कोधनो होति उपनाही सो सत्थरि पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो,
अम्मे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो मङ्गे पि अगारवो विहरति
अप्पतिस्सो, सिक्खाय पि न परिपूरकारी हाति । या सो, भिक्खव,
भिक्खु सत्थरि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो अम्मे अगारवो विहरति
१५ अप्पतिस्सो सङ्गे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो सिक्खाय न परिपूरकारी
सो सङ्गे विवाद जनेति यो होति विवादो बहुजनाहिताय बहुअना-
सुखाय बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सान । एव
स्यं चे तुम्हे भिक्खवे विवादमूल अज्झत्त वा बहिद्धा वा समनुपस्सेम्याथ
तत्र तुम्हे, भिक्खवे तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स पहानाय वाय
२० मेम्याथ । एवरूप चे तुम्हे भिक्खवे विवादमूल अज्झत्त वा बहिद्धा वा
न समनुपस्सेम्याथ तत्र तुम्हे भिक्खवे तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स
आमति अनवस्सवाय पटिपज्जेम्याथ । एवमेतस्स पापकस्स विवाद
२५ मूलस्स पहान होति । एवमेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स आपति
अनवस्सवो होति ।

२ 'पुन अपर भिक्खवे, भिक्खु मक्खी होति पलासी पे०-
इस्सुकी होति मच्छरी सठो होति मायावी पापिच्छो होति मिच्छा

“एवं यजित्वा मेधावी, सद्यो मुत्तेन चेनसा ।
अव्यापज्ज^१ सुख लोक, पण्डितो उपपज्जती” ति ॥

८ अत्तकारीमुत्तं

१ अथ खो अज्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथ सारणीयं^२
वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो 5
भगवन्त एतदवोच — “अह हि, भो गोतम, एववादी एवदिट्ठि — ‘नत्थि
अत्तकारो नत्थि परकारो’” ति ।

“माह, ब्राह्मण, एववादि^३ एवदिट्ठि^४ अद्दस वा अस्सोसि वा ।
कथ हि नाम सय अर्भक्कमन्तो सय पटिक्कमन्तो एव वक्खति — ‘नत्थि
अत्तकारो नत्थि परकारो’ ति ।

२ “त किं मज्जसि, ब्राह्मण, अत्थि आरब्भधातू^५” ति ?
“एव, भो” ।

“आरब्भधातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पज्जायन्ती” ति ?
“एव भो” ।

“य खो, ब्राह्मण, आरब्भधातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पज्जा- 15
यन्ति, अय सत्तान अत्तकारो अय परकारो ।

३ “त किं मज्जसि, ब्राह्मण, अत्थि निक्कमधातु^६ पे० ..
अत्थि परक्कमधातु अत्थि थामधातु अत्थि ठितिधातु^७ .. अत्थि
उपक्कमधातू^८” ति ?
“एव भो” ।

“उपक्कमधातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता पज्जायन्ती” ति ?
“एव भो” ।

“य खो, ब्राह्मण, उपक्कमधातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता
पज्जायन्ति, अय सत्तान अत्तकारो अय परकारो ।

१ अव्यापज्ज — सी०, स्या०, रो० । २ सारणीय — मी०, स्या०, रो० ।
३-४ एववादी एवदिट्ठि — स्या० । ५ आरम्भधातू — सी० । ६ निक्कमधात — मी० ।
७ ठितिधातु — स्या० ।

मुमनो होति, दद चित्त पसादेति, दत्त्वा भक्तमनो होति । इमानि दाय-
कस्त तीणङ्गानि ।

३ "क्तमानि पटिग्गाहकान तीणङ्गानि ? इष, भिक्षवे,
पटिग्गाहका वीतरागा वा हान्ति रागविनयाय वा पटिपन्ना वीतदोषा
५ वा हान्ति दोषविनयाय वा पटिपन्ना, वीतमोहा वा हान्ति मोहविनयाय
वा पटिपन्ना । इमानि पटिग्गाहकान तीणङ्गानि । इति दायकस्त
तीणङ्गानि पटिग्गाहकान तीणङ्गानि । एव सो भिक्षवे, छळ-
समप्रागता दक्षिणा होति ।

४ "एव छळङ्गसमप्रागताय, भिक्षवे, दक्षिणाय न सुकरं
१० पुञ्चस्त पमाण गहेतुं - 'एतको पुञ्चाभिसन्दो कुसलामिसन्दो सुह-
स्साहारो सोवगिको सुखविपावो सगसवत्तनिको इद्दुय कन्ताय मनापाय
हिताय सुखाय सबत्तती' ति । अथ सो असङ्खयेम्यो अप्पमेम्यो महा
पुञ्चकसन्धो त्वेव सङ्ख गच्छति ।

५ "सेय्यथापि, भिक्षवे, महासमुद्दे न सुकर उदकस्त पमाण
१ गहेतु - 'एतकानि उदकान्हकानी ति वा एतकानि उदकान्हकसत्तानी
ति वा एतकानि उदकान्हकसहस्सानी ति वा एतकानि उदकान्हक-
सत्तमहस्सानी' ति वा । अथ सो असङ्खयेम्यो अप्पमेम्यो महाउदकसन्धो
त्येव सङ्ख गच्छति । एवमेव सा भिक्षवे, एव छळङ्गसमप्रागताय
दक्षिणाय न सुकर पुञ्चास्त पमाण गहेतु - 'एतको पुञ्चाभिसन्दो
२० कुसलामिसन्दो सुहस्साहारो सोवगिको सुखविपावो सगसवत्तनिको
इद्दुय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय सबत्तती' ति । अथ सो
असङ्खयेम्यो अप्पमेम्यो महापुञ्चकसन्धो त्वेव सङ्ख गच्छती ति ।

"पुञ्जेव दाना मुमनो, दद चित्त पसादमे ।

दत्त्वा भक्तमनो होति एसा यञ्चास्त सम्पदा ॥

२५ "वीतरागा वीतदोषा वीतमोहा अनासवा ।

तत्त यञ्चास्त सम्पन्न सञ्जाता ग्रहचारयो ॥

"सय भाषमविरवान, दत्त्वा सवेहि पाणिभि ।

अस्तनो परतो खेसो गच्छो रोति महप्फनो ॥

१ अप्पमेम्यो - नी त्या रो । २-२ जीवणो वीतरागो वीतमोहो
अनासवा - त्या । ३ अङ्गानि - नी त्या । ४ आश्रयिण्यो - त्या ।

“एव यजित्वा मेधावी, सद्धो मुत्तेन चेनसा ।
अव्यापज्ज” सुखं लोकं, पण्डितो उपपज्जती” ति ।

८. अत्तकारीसुत्तं

१ अथ खो अज्जातरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय^२
वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो 5
भगवन्त एतदवोच — “अहं हि, भो गोतम, एववादी एवदिट्ठि — ‘नत्थि
अत्तकारो नत्थि परकारो’” ति ।

“माह, ब्राह्मण, एववादि^३ एवदिट्ठि^४ अद्दस वा अस्सोसि वा ।
कथ हि नाम सय अर्भक्कमन्तो सय पटिक्कमन्तो एव वक्खति — ‘नत्थि
अत्तकारो नत्थि परकारो’ ति ।

10

२ “त किं मज्जासि, ब्राह्मण, अत्थि आरब्भधातू” ति ?

“एव, भो” ।

“आरब्भधातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पज्जायन्ती” ति ?

“एव भो” ।

“य खो, ब्राह्मण, आरब्भधातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पज्जा- 15
यन्ति, अय सत्तान अत्तकारो अय परकारो ।

३ “त किं मज्जासि, ब्राह्मण, अत्थि निक्कमधातु” ... पे० ..
अत्थि परक्कमधातु अत्थि थामधातु अत्थि ठितिधातु^५ .. अत्थि
उपक्कमधातू” ति ?

“एव भो” ।

20

“उपक्कमधातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता पज्जायन्ती” ति ?

“एव भो” ।

“य खो, ब्राह्मण, उपक्कमधातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता
पज्जायन्ति, अय सत्तान अत्तकारो अय परकारो ।

१ अव्यापज्ज — सी०, स्या०, रो० । २ सारणीय — मी०, स्या०, रो० ।

३-३ एववादी एवदिट्ठि — स्या० । ४ आरम्भधातू — सी० । ५ निक्कमधात — मी० ।

६ धितिधातु — स्या० ।

४ “माह, ब्राह्मण”, एववादि एवदिद्वि ब्रह्म वा अस्त्योसि वा ।
कथं हि नाम सय अभिक्कमन्तो सय पटिक्कमन्तो एव वक्खसि - नत्थि
अस्तकारो नत्थि परकारो” ति ।

५ “अभिक्कन्त, भो गोतम पे० अज्जतमो पाणुपेतं
३ सरणं गत” ति ।

२ निदानसुत्त

१ “तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि कम्मानं समुदयाय । कत्त-
मानि तीणि ? लोभो निदानं कम्मानं समुदयाय, दोसो निदानं कम्मानं
समुदयाय मोहो निदानं कम्मानं समुदयाय । न, भिक्खवे, लोभा
अलोभो समुदेति, अथ लो, भिक्खवे, लोभा लोभो व समुदेति । न,
१० भिक्खवे दोसा अदोसा समुदेति, अथ लो, भिक्खवे, दोसा दोसो व
समुदेति । न, भिक्खवे, मोहा अमोहो समुदेति, अथ लो, भिक्खवे,
मोहा मोहो व समुदेति । न भिक्खवे, लोभजेन कम्मेन दोसजेन कम्मेन
मोहजेन कम्मेन देवा पञ्जायन्ति, मनुस्सा पञ्जायन्ति, या वा पनञ्जा
पि काचि सुगतियो” । अथ लो भिक्खवे, लोभजेन कम्मेन दोसजन
१५ कम्मेन मोहजेन कम्मेन निरयो पञ्जायति तिरञ्जानयोनि पञ्जायति
प्रेतिविसयो” पञ्जायति, या वा पनञ्जा पि काचि दुग्गतियो । इमानि
लो भिक्खवे तीणि निदानानि कम्मानं समुदयाय ।

२ “तीणिमानि भिक्खवे निदानानि कम्मानं समुदयाय ।
कत्तमानि तीणि ? अलोभो निदानं कम्मानं समुदयाय अदोसो निदानं
२० कम्मानं समुदयाय अमोहो निदानं कम्मानं समुदयाय । न भिक्खवे,
अलोभा लोभो समुदेति अथ लो भिक्खवे अलोभा असोभो व समु-
देति । न, भिक्खवे, अदोसा दोसो समुदेति, अथ लो, भिक्खवे अदोसा
अदोसो व समुदेति । न भिक्खवे, अमोहा मोहो समुदेति अथ लो
भिक्खवे अमोहा अमोहो व समुदेति । न भिक्खवे अलोभजेन कम्मेन
२५ अदोसजेन कम्मेन अमोहजेन कम्मेन निरयो पञ्जायति तिर-
ञ्जानयोनि पञ्जायति प्रेतिविसयो पञ्जायति या वा पनञ्जा
पि काचि दुग्गतियो । अथ लो, भिक्खवे अलोभजेन कम्मेन अदोसजेन

कम्मेन अमोहजेन कम्मेन देवा पञ्जायन्ति, मनुस्सा पञ्जायन्ति,
या वा पनञ्जा पि काचि सुगतियो । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि
निदानानि कम्मानं समुदयाया” ति ।

१०. किमिलसुत्तं

१ एव मे सुत्तं । एक समयं भगवा किमिलाय विहरति वेळु-
वने^१ । अथ खो आयस्मा किमिलो^२ येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क- 5
मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो
खो आयस्मा किमिलो भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को
पच्चयो येन तथागते परिनिव्वुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होती” ति ?

“इध, किमिल, तथागते परिनिव्वुते भिक्खू भिक्खुनियो उपा-
सका उपासिकायो सत्थरि अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, धम्मे अगारवा 10
विहरन्ति अप्पतिस्सा, सङ्घे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सिक्खाय
गारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, अप्पमादे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा,
टिसन्थारे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा । अय खो, किमिल, हेतु
अय पच्चयो येन तथागते परिनिव्वुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होति” ।

२. “को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिव्वुते 5
सद्धम्मो चिरट्ठितिको होती” ति ?

“इध, किमिल, तथागते परिनिव्वुते भिक्खू भिक्खुनियो उपा-
सका उपासिकायो सत्थरि सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, धम्मे सगारवा
विहरन्ति सप्पतिस्सा, सङ्घे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सिक्खाय
सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, अप्पमादे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा । 20
अय खो, किमिल, हेतु अय पच्चयो येन तथागते परिनिव्वुते सद्धम्मो
चिरट्ठितिको होती” ति ।

११ दारुक्खन्धसुत्तं

१ एव मे सुत्त । एक समय आयस्मा सारिपुत्तो राजगहे
विहरति गिज्झकूटे पव्वते । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमय
निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि गिज्झकूटा 2

पञ्चता भोरोहन्तो अद्स अञ्जतरस्मि पदेसे महन्त दास्वस्त्य
दिस्वा भिक्खू आमन्तेसि - “पस्सथ नो, आवुसो, तुम्हे अमु मह
दास्वस्त्य” ति ?

“एवमावुसो” ति ।

- ३ २ “आकङ्खमानो, आवुसो, भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्त
अमुं दास्वस्त्य पयवी त्वेव अधिमुच्चेम्य । त किस्स हेतु ? अति
आवुसो अमुम्हि^१ दास्वस्त्ये पययीधातु, य निस्साय भिक्खु इद्धि
चेतोवसिप्पत्तो अमु दास्वस्त्य पयवी त्वेव अधिमुच्चेम्य । आकङ्खमान
आवुसो, भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो अमु दास्वस्त्य आपो स
१० अधिमुच्चेम्य पे० तेजो त्वेव अधिमुच्चेम्य वायो त्वेव अधिमुच्चे
सुम त्वेव अधिमुच्चेम्य असुम त्वेव अधिमुच्चेम्य । त कि
हेतु ? अस्मि आवुसो, अमुम्हि दास्वस्त्ये असुमधातु, य निस्स
भिक्खु इद्धिमा चेतोवसिप्पत्तो अमु दास्वस्त्य असुम त्वेव अधिमुच्चेम्य
ति ।

१२ नागितसुत्त

- १५ १ एव मे सुत्त । एक समयं भगवा कोसलेसु चारिक घरमा
महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि येन इच्छानङ्गल नाम कोसलान ग्राह्यणा
तदवसरि । तत्र सुद भगवा इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गल
सण्डे । अस्सोसु सो इच्छानङ्गलका ग्राह्यणगहपतिका - “सम
स्तु भो गोतमो सक्कपूत्तो सक्कफुला पय्यजितो इच्छानङ्गल अनुप
२० इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । त सो पन भवन्तं गो
एव कल्याणो कित्सिद्धो अभुगतो - ‘इति पि सो भगवा अरहं सम
सम्बुद्धो विज्जावरणसम्पन्नो ... पे० बुद्धो भगवा’ ति । सो इमं स
सदेवम .. पे० अरहत्तं दस्सनं होती’ ति । अथ सो इच्छानङ्गल
ग्राह्यणगहपतिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन पहुत्तं खादनीय भोजनं
२५ आदाय यन इच्छानङ्गलवनसण्डो तनुपसङ्गमिणु उपसङ्गमिणवा वा
द्वारकोट्टकं अट्ठगु उज्ज्यासादा महासदा ।

२ तेन खो पन समयेन आयस्मा नागितो भगवतो उपट्टाको
होति । अथ खो भगवा आयस्मन्त नागितं आमन्तेसि — “के पन ते,
नागित, उच्चासद्वा महासद्वा केवट्टा मञ्जे मच्छविलोपे”^१ ति ?

“एते, भन्ते, इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका पट्टत खादनीय^२
भोजनीय^३ आदाय बहिद्वारकोट्टके ठिता भगवन्तयेव उद्दिस्स भिक्खुसङ्घ
चा” ति ।

“माह, नागित, यसेन समागम, मा च मया यसो । यो खो,
नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोध-
सुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, यस्साह
क्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-
लाभी^३ अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो त मीब्बसुख मिद्धसुख लाभ-
क्कारसिलोकसुख सादियेय्या” ति ।

३ “अधिवासेतु दानि, भन्ते, भगवा, अधिवासेतु, सुगतो,
अधिवासनकालो दानि, भन्ते, भगवतो । येन येनेव दानि, भन्ते, भगवा
मिस्सति, तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चेव जानपदा
व । सेय्यथापि, भन्ते, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते यथानिन्न उदकानि
भवत्तन्ति, एवमेव खो, भन्ते, येन येनेव दानि भगवा गमिस्सति, तन्निन्ना
व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चेव जानपदा च । त किस्स
हेतु ? तथा हि, भन्ते, भगवतो सीलपञ्जाण” ति ।

४ “माह, नागित, यसेन समागम, मा च मया यसो । यो खो,
नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोध-
सुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, यस्साह
नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-
लाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो त मीब्बसुख मिद्धसुख लाभ-
क्कारसिलोकसुखं सादियेय्य” ।

५ “इधाह, नागित, भिक्खु पस्सामि गामन्तविहारि” समा-
हित निसिन्न । तस्स मय्ह, नागित, एव होति — ‘इदानिम आयस्मन्तं

१ मच्छे विलोपेन्ती — स्या०, रो० । २-२ खादनिय भोजनिय — रो० ।
३ निकामलाभी अस्स — सी०, स्या०, रो० । ४ सादियेय्या ति — सी०, रो० । ५ गामन्त-
विहार — स्या०, रो० ।

आरामिको वा' समणुद्देशो वा सहधम्मिको' वा तम्हा' समाधिम्हा चत्ते-
स्सती" ति । तेनाहु, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि गामन्त-
विहारेन" । इध पनाहु, नागित, भिक्खु पस्सामि आरब्धक अरब्धे
पचनायमान निसिन्न । तस्स मम्हु, नागित, एव होति - 'इदानीं अयमा-
५ यस्मा इमं निहाकिलमयं पटिविनोदेत्त्वा अरब्धसब्बज्जयेव मत्तं वि-
करिस्सति एकत्त" ति । तेनाहु, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो
होमि अरब्धविहारेन ।

६ "इध पनाहु, नागित, भिक्खु पस्सामि आरब्धक अरब्धे
असमाहित निसिन्न । तस्स मम्हु, नागित, एव होति - 'इदानीं अयमा-
१० यस्मा असमाहितं वा चित्तं समादहिस्सति, समाहितं वा चित्तं अनुरक्खि-
स्सती" ति । तेनाहु, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरब्ध-
विहारेन ।

७ "इध पनाहु, नागित, भिक्खु पस्सामि आरब्धक अरब्धे
समाहित निसिन्न । तस्स मम्हु, नागित, एव होति - 'इदानीं अयमा-
१५ यस्मा अविमुत्तं वा चित्तं विमोचेस्सति, विमुत्तं वा चित्तं अनुरक्खिस्सती"
ति । तेनाहु, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरब्धविहारेन ।

८ "इध पनाहु, नागित, भिक्खु पस्सामि गामन्तविहारिं सारिं
वीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पज्जयभेसज्जपरिक्खारान । सो तं सामं
सक्कारसिलोकं निकामयमानो रिञ्चति पटिसत्त्थानं रिञ्चति अरब्ध-
२० वनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि, गामनिगमराजधानि ओसरिस्सा
वा सङ्कप्पति । तेनाहु, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि
गामन्तविहारेन ।

९ "इध पनाहु, नागित, भिक्खु पस्सामि आरब्धक सारिं
वीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पज्जयभेसज्जपरिक्खारान । सो तं सामं
२५ सक्कारसिलोकं पटिपणामेत्त्वा" न रिञ्चति पटिसत्त्थानं न रिञ्चति
अरब्धवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि । तेनाहु, नागित, तस्स भिक्खुनो

१ तं हि वटेसमि - सी । स्वा । वा वट्टेस्सति - रो । २ सी । स्वा ।
रो । पीण्डेसु मत्ति । ३ तं तम्हा - सी । रो । ४ तं भाषेसती - स्वा ।
५ अरब्धविहारेन - सी । ६ एकत्तं - स्वा । ७ आरब्धक - स्वा ।
अरब्धे - रो । ८ अनुरक्खणी - सी । ९ अरब्धे वनपत्थानि - सी ।
१० पटिपणामेत्त्वा - स्वा ।

तमनो होमि अरञ्जविहारेण । यस्माह^१, नागित, समये अद्धान-
गप्पटिपन्नो न कञ्चि^२ पस्सामि पुरतो वा पच्छतो वा, फासु मे,
नागित, तस्मिं समये होति अन्तमसो उच्चारपस्सावकम्माया” ति ।
देवतावग्गो^३ चतुत्थो ।

तस्सुद्धानं

सेखा द्वे अपरिहानि, मोग्गल्लान विज्जाभागिया ।
विवाददानत्तकारी निदान, किमिलदास्खन्धेन नागितो ति ॥ 5

— ० —

५. धम्मिकवग्गो

१ नागसुत्तं

१ एक समयं भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथ-
ण्डकस्स आरामे । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्त-
वरमादाय सावत्थिय पिण्डाय पाविसि । सावत्थिय पिण्डाय चरित्वा
च्छाभत्त पिण्डपातटिक्कन्तो आयस्मन्त आनन्द आमन्तेसि — “आया-
नन्द, येन पुब्बारामो मिगारमातुपासादो तेनुपसङ्कमिस्साम दिवा-
हाराया” ति । “एव, भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो
न्वस्सोसि । 10

२ अथ खो भगवा आयस्मता आनन्देन सद्धि येन पुब्बारामो
मिगारमातुपासादो तेनुपसङ्कमि । अथ खो भगवा सायन्हसमय^४ पटि-
ल्लाना वुट्ठितो आयस्मन्त आनन्द आमन्तेसि — “आयामानन्द, येन
पुब्बकोट्टको तेनुपसङ्कमिस्साम गत्तानि परिसिञ्चितु” ति । “एव,
भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि । अथ खो
भगवा आयस्मता आनन्देन सद्धि येन पुब्बकोट्टको तेनुपसङ्कमि गत्तानि
परिसिञ्चितु । पुब्बकोट्टके गत्तानि परिसिञ्चित्वा पच्चुत्तरित्वा एक-
वीवरो अट्ठासि गत्तानि पुब्बापयमानो^५ । 15

३ तेन खो पन समयेन रञ्जो पसेनदिस्स^६ कोसलस्स^६ सेतो
नाम नागो महातूरियताळितवादितेन^७ पुब्बकोट्टका पच्चुत्तरति । 20

१ यस्मिं पनाह — सी०, स्या० । २ किञ्चि — सी०, रो० । ३. सेक्खपरिहा-
नियवग्गो — स्या० । ४ सायन्हसमय — स्या०, रो० । ५ पुब्बसदिसानि कुरमानो — स्या० ।
६-६ पस्सेनदिस्स — स्या०, पसेनदिकोसलस्स — रो० । ७ महातूरिय — सी०, स्या०, रो० ।

अपिस्तु तं जनो दिस्वा एवमाह — “अभिरूपो वत, भो, रज्ज्वो नागो,
 दस्तनीयो वत, भो, रज्ज्वो नागो, पासादिको वत, भो, रज्ज्वो नागो,
 कायुपपन्नो वत, भो, रज्ज्वो नागो” ति ! एव वृत्ते आयस्मा उदासी
 भगवन्त एतदवोच — “हृत्पिमेव नु खो, भन्ते, महन्त ब्रह्न्त’ कायुपपन्न
 ४ जनो दिस्वा एवमाह — ‘नागो वत, भो, नागो’ ति, उदाहृ भ्रष्ट्रमपि कश्चि
 महन्त ब्रह्न्त कायुपपन्न जनो दिस्वा एवमाह — ‘नागो वत, भो,
 नागो” ति ?

“हृत्पि पि खो, उदायि, महन्त ब्रह्न्त कायुपपन्न जनो दिस्वा
 एवमाह — ‘नागो वत, भो, नागो’ ति ! अस्त पि खो, उदायि, महन्त
 १० ब्रह्न्त पे० गोण पि खो, उदायि, महन्त ब्रह्न्त पे० .. उरग पि
 खो, उदायि, महन्त ब्रह्न्त पे० स्मस्त पि खो, उदायि, महन्त ब्रह्न्त
 पे० मनुस्त पि खो, उदायि, महन्त ब्रह्न्त कायुपपन्न जनो दिस्वा
 एवमाह — ‘नागो वत, भो, नागो’ ति ! अपि च, उदायि, यो सदेवके
 लोके समारके सव्रह्मके सस्तमणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्ताय आयुं
 १५ न करोति कायेन वाचाय मनसा, तमह ‘नागो’ ति भूमी’ ति ।

४ “अच्छरिय, भन्ते, अश्रुत, भन्ते ! याव सुभासित चिद,
 भन्ते, भगवता — ‘अपि च, उदायि, यो सदेवके लोके समारके सव्रह्मके
 सस्तमणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्ताय आयुं न करोति कायेन
 वाचाय मनसा, तमह नागो ति भूमी’ ति ।

२० “इद व पनाह, भन्ते, भगवता सुभासित इमाहि गाथाहि
 अनुमोदामि —

“मनुस्तभूत सम्बुद्ध, अस्तदन्त समाहित ।
 इरियमान ब्रह्मपथे, चित्तस्मूपसमे रतं ॥

“य मनुस्ता नमस्तन्ति, सव्यधम्मान पारगुं ।
 २५ देवा पि त’ नमस्तन्ति, इति मे भरहतो गुत ॥

“सव्यसयोजनातीत, वना निव्यनमागत’ ।
 वामेहि नेकस्मरण, मुक्त सेसा व पञ्चन ॥

“सव्वे अच्चरुची नागो, हिमवाञ्जे^१ सिलुच्चये^२ ।
 सव्वेस नागनामान, सच्चनामो अनुत्तरो ॥
 “नाग वो कित्तयिस्सामि, न हि आगुं करोति सो ।
 सोरच्च अविहिंसा च, पादा नागस्स ते दुवे ॥
 “तपो च ब्रह्मचरियं, चरणा नागस्स त्यापरे ।
 सद्धाहत्यो महानागो, उपेक्खासेतदन्तवा ॥
 “सति गीवा सिरो पञ्जा, वीमंसा धम्मचिन्तना ।
 धम्मकुच्छिसमातपो^३, विवेको तस्स वालधि ॥
 “सो ज्ञायी अस्सासरतो, अज्झत्त^४ सुसमाहितो^५ ।
 गच्छ समाहितो नागो, ठितो नागो समाहितो ॥
 “सेय्य^६ समाहितो नागो, निसिन्नो पि समाहितो ।
 सव्वत्थ सवुतो नागो, एसा नागस्स सम्पदा ॥
 “भुज्जति अनवज्जानि, सावज्जानि न भुज्जति ।
 घासमच्छादन लद्धा, सन्निधिं परिवज्जयं^७ ॥
 “संयोजनं अणु थूलं, सव्व छेतवान बन्धन ।
 येन येनेव गच्छति, अनपेक्खो व गच्छति ॥
 “यथा पि उदके जात, पुण्डरीक पवड्ढति^८ ।
 नुपलिप्पति^९ तोयेन, सुचिगन्ध मनोरम ॥
 “तथेव लोके सुजातो, बुद्धो लोके विहरति^{१०} ।
 नुपलिप्पति लोकेन, तोयेन पदुम यथा ॥
 “महागिनी^{११} व जलितो^{१२}, अनाहारूपसम्मति ।
 सङ्घारेसूपसन्तेसु, निव्वुतो ति पवुच्चति ॥
 “अत्थस्साय विज्जापनी, उपमा विज्जूहि देसिता ।
 विज्जास्सन्ति^{१३} महानागा, नाग नागेन देसित ॥

5

10

15

20

१ हिमवामञ्जे - सी० । २ सिलुच्चयो - स्या० । ३ धम्मकुच्छिसमावापो -
 सी० । ४-४ अज्झत्तूपसमाहितो - स्या० । ५ सय - रो० । ६ परिवज्जये - सी०, स्या० ।
 ७ व वड्ढति - स्या० । ८ न उपलिप्पति - स्या०, रो० । ९ विरज्जति - सी०, रो० ।
 १०-१० महगिनि पज्जलितो - सी०, महागिनि पज्जलितो - स्या०, रो० । ११ विज्जा-
 यन्ति - स्या०, विज्जास्सन्ति - रो० ।

“वीतरागो वीतदोषो, वीतमोहो अनासवो ।

सरीर विजह नागो, परिनिर्व्विस्सति’ अनासवो” ति ॥

२ मिगसालासुत्त

१ अथ खो आयस्मा आनन्दो पुव्वण्हसमय निवासेत्वा पत्त चीवरमादाय येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसनं तेनुपसङ्कमि, उप सङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ सो मिगसाला उपासिका यनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमिस्वा आयस्मन्त आनन्द अभियादेत्वा एकमन्त निमीदि । एकमन्त निमिन्ना खो मिगसाला उपासिका आयस्मन्तं आनन्द एतदवोच -

२ “अथ अथ नामाय, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अण्डिय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अग्रहचारी च उभो समसमगतिषा भविस्सन्ति अभिसम्पराय ? पिता मे, भन्ते, पुगणो ब्रह्मचारी अहोसि आगचारी यिस्सतो मेधुना गामधम्मा । सो फालसूतो’ भगवता व्यापत्तो गवत्तागामिपत्ता’ तुसित कायं उपपन्नो ति । पेत्तेय्यो’ पि’ मे, भन्ते, इमिस्सो अग्रहचारी अहामि सदारसन्तुट्ठो । सो पि फालसूतो भगवता व्यापत्तो सपत्तागामिपत्ता’ तुमित पाय उपपन्नो ति । अथ अथ नामाय, भन्ते आनन्द भगवता धम्मो देसितो अण्डिय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अग्रहचारी च उभो समसमगतिषा भविस्सन्ति अभिसम्पराय’ ति ?

“अथ गा पत्त, भगिनि, भगवता व्यापत्त’ ति ।

३ अथ गा आयस्मा आनन्दो मिगसालाय उपासिकाय निषमन विण्णात्त गहेस्सा उट्ठायागना पणामि । अथ गा आयस्मा आनन्दो गवत्तागामिपत्ता’ विण्णात्तपटिपान्तो येन भगवता तापमङ्कमि उगमङ्कमिस्सा भगवन्त अभिधात्ता एकमन्त निमीदि । एकमन्तं निमिन्ना गा आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच -

४ “अथ भन्ते पुव्वण्हसमय निवासेत्वा पत्त चीवरमादाय यो मिगसालाय उपासिकाय निवेसा तापमङ्कमि उगमङ्कमिस्सा पञ्जत्त पाणा तिगीदि । अथ गा भन्ते मिगसाला उपासिका येना तापमङ्कमि उगमङ्कमिस्सा स अभिधात्ता एकमन्त निमीदि ।

एकमन्त निसिन्ना खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका म एतदवोच — ‘कथं कथं नामाय, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभि-
सम्पराय । पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी अहोसि आराचारी विरतो
मेथुना गामधम्मा । सो कालङ्कतो भगवता व्याकतो सकदागामिपत्तो 5
तुसित काय उपपन्नो ति । पेत्तेय्यो पि मे, भन्ते, इसिदत्तो अब्रह्मचारी
अहोसि सदारसन्तुट्ठो । सो पि कालङ्कतो भगवता व्याकतो सकदा-
गामिपत्तो तुसित काय उपपन्नो ति । कथं कथं नामाय, भन्ते आनन्द,
भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी
च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्पराय’ ति ? एव वुत्ते 10
अह, भन्ते, मिगसाल उपासिक एतदवोच — ‘एव खो पनेत, भगिनि,
भगवता व्याकत’” ति ।

५ “का चानन्द, मिगसाला उपासिका बाला अब्यत्ता अम्मका^१
अम्मकसञ्जा^२, के च पुरिसपुग्गलपरोपरियञ्जाणे ? छयिमे, आनन्द,
पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकरिम्म । कतमे छ ? 15

६ “इधानन्द, एकच्चो पुग्गलो सोरतो होति सुखसवासो, अभि-
नन्दन्ति सब्रह्मचारी एकत्तवासेन । तस्स सवनेन पि अकत होति,
बाहुसच्चेन पि अकत होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्ध होति, सामायिक
पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स भेदा पर मरणा हानाय परेति नो
विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी । 20

७ “इध पनानन्द, एकच्चो पुग्गलो सोरतो होति सुखसवासो,
अभिनन्दन्ति सब्रह्मचारी एकत्तवासेन । तस्स सवनेन पि कत होति,
बाहुसच्चेन पि कत होति, दिट्ठिया पि पटिविद्ध^३ होति, सामायिक पि
विमुत्ति लभति । सो कायस्स भेदा पर मरणा विसेसाय परेति नो
हानाय, विसेसगामीयेव होति नो हानगामी । 25

८ “तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति — ‘इमस्स पि तेव धम्मा
अपरस्स पि तेव धम्मा, कस्मा तेस एको हीनो एको पणीतो’ ति ! त
हि तेस, आनन्द, होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय ।

१-१ अम्बका अम्बकसञ्जा — स्या०, रो०, ० पञ्जा — मी० । २ सुखसनिवासो
— मी० । ३ सुप्पटिविद्ध — सी० ।

६ “तत्रानन्द, ख्वाय पुगलो सोरतो’ होति सुखसवासो, अभिनन्दन्ति सव्वहाचारी एकसवासेन, तस्स सवनेन पि क्त होति, बाहुसच्चेन पि क्त होति, दिट्ठिया पि पटिविद्ध होति, सामायिक पि विमुत्ति लभति । अय, आनन्द, पुगलो अमुना पुरिमेन पुगसेन
 ५ अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च । त किस्स हेतु ? इम हानन्द, पुगल धम्मसोतो निब्बहति, तदन्तर’ को जानेय्य अञ्जत्र तथागतेन ! तस्मात्तिहानन्द, मा पुगलेसु पमाणिका भव्वत्थ मा पुगलेसु पमाण गण्हित्थ । अञ्जति हानन्द, पुगलेसु पमाण गण्हन्तो । अह वा आनन्द, पुगलेसु पमाण गण्हेय्य यो वा पनस्स मादिसो ।

१० “इध पनानन्द एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समय चस्स लोभधम्मा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि अक्त होति, बाहुसच्चेन पि अक्त होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्ध होति, सामायिक पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स भेदा पर मरणा हानाय परेति नो विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी ।

११ “इध पनानन्द, एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो होति समयेन समय चस्स लोभधम्मा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि क्त होति पे० नो हानगामी ।

१२ “तत्रानन्द पमाणिका पमिणन्ति पे० यो वा पनस्स मादिसो ।

१३ “इध पनानन्द, एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो होति समयेन समय चस्स वचीसङ्खारा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि अक्त होति पे० सामायिक पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स भेदा पर मरणा हानाय परेति नो विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी ।

१४ “इध पनानन्द एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो होति समयेन समय चस्स वचीसङ्खारा उप्पज्जन्ति । तस्स सवनेन पि क्त होति बाहुसच्चेन पि क्त होति दिट्ठिया पि पटिविद्ध होति, सामायिक पि विमुत्ति लभति । सो कायस्स भेदा पर मरणा विसेसाय परति नो हानाय, विसेसगामीयेव होति नो हानगामी ।

१५ “तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति — ‘इमस्स पि तेव धम्मा, अपरस्स पि तेव धम्मा । कस्मा तेस एको हीनो, एको पणीतो’ ति ? त हि तेस, आनन्द, होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय ।

१६ “तत्रानन्द, यस्स पुग्गलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समय चस्स वचीसङ्खारा उप्पज्जन्ति, तस्स सवनेन पि कत 5 होति, बाहुसच्चेन पि कत होति, दिट्ठिया पि पटिविद्ध होति, सामायिकं पि विमुत्ति लभति । अय, आनन्द, पुग्गलो अमुता पुरिमेन पुग्गलेन अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च । त किस्स हेतु ? इम हानन्द, पुग्गल धम्मसोतो निब्बहति । तदन्तर को जानेय्य अञ्जत्र तथागतेन ! तस्मा- 10 तिहानन्द, मा पुग्गलेसु पमाणिका अहुवत्थ, मा पुग्गलेसु पमाण गण्हत्थ । खञ्जति हानन्द, पुग्गलेसु पमाण गण्हन्तो । अह वा, आनन्द, पुग्गलेसु पमाण गण्हेय्य, यो वा पनस्स मादिसो ।

१७. “का चानन्द, मिगसाला उपासिका बाला अब्यत्ता अम्मका अम्मकसञ्जा, के च पुरिसपुग्गलपरोपरियञ्जाणे । इमे खो, आनन्द, 15 छ पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ।

१८ “यथारूपेन, आनन्द, सीलेन पुराणो समन्नागतो अहोसि, यथारूपेन सीलेन इसिदत्तो समन्नागतो अभविस्स । नयिध पुराणो इसि- 20 दत्तस्स गतिं पि अञ्जस्स । यथारूपाय च, आनन्द, पञ्जाय इसिदत्तो समन्नागतो अहोसि, यथारूपाय पञ्जाय पुराणो समन्नागतो अभविस्स । नयिध इसिदत्तो पुराणस्स गतिं पि अञ्जस्स । इति खो, आनन्द, इमे पुग्गला उभो एकङ्गहीना” ति ।

३ इणसुत्तं

१ “दालिद्विय^१, भिक्खवे, दुक्ख लोकस्मि कामभोगिनो” ति । “एव, भन्ते” ।

“य पि, भिक्खवे, दलिदो अस्सको अनाब्धिको^२ इण आदियति, 25 इणादान पि, भिक्खवे, दुक्ख लोकस्मि कामभोगिनो” ति ।

“एव, भन्ते” ।

१ दालिद्विय — सी०, दलिद्विय — स्या० । २ अनालिको — सी०, रो०, अन^३ द्विको — स्या० ।

“य पि, भिक्षवे, दलिहो अस्सको अनान्हिको इण आदियित्वा
वड्ढि पटिस्सुणाति, वड्ढि पि, भिक्षवे, दुक्खा लोक्कस्मि कामभोगिनो” ति ।

“एव, भन्ते” ।

“य पि, भिक्षवे, दलिहो अस्सको अनान्हिको वड्ढि पटि
स्सुणित्वा कालाभत वड्ढि न देति, ओदेन्ति पि न । ओदना पि, भिक्षवे,
दुक्खा लोक्कस्मि कामभोगिनो” ति ।

“एवं, भन्ते” ।

“य पि, भिक्षवे, दलिहो अस्सको अनान्हिको ओदियमानो
न देति, अनुचरन्ति पि न । अनुचरिया पि, भिक्षवे, दुक्खा लोक्कस्मि
कामभोगिनो” ति ।

“एव, भन्ते” ।

“य पि, भिक्षवे, दलिहो अस्सको अनान्हिको अनुचरियमानो
न देति, वधन्ति पि न । वधन पि, भिक्षवे, दुक्ख लोक्कस्मि काम
भोगिनो” ति ।

“एव, भन्ते” ।

२ “इति खो, भिक्षवे, दालिदिय पि दुक्ख लोक्कस्मि काम
भोगिनो इणादान पि दुक्ख लोक्कस्मि कामभोगिनो, वड्ढि पि दुक्खा
लोक्कस्मि कामभोगिनो, ओदना पि दुक्खा लोक्कस्मि कामभोगिनो, अनु
चरिया पि दुक्खा लोक्कस्मि कामभोगिनो वधन पि दुक्ख लोक्कस्मि
कामभोगिनो एवमेव खो, भिक्षवे, यस्स कस्सचि सद्धा नत्थि कुसलेसु
घम्मेसु, हिरी नत्थि कुसलेसु घम्मेसु, ओत्तप्प नत्थि कुसलेसु घम्मेसु,
विरिय नत्थि कुसलेसु घम्मेसु, पञ्ञा नत्थि कुसलेसु घम्मेसु — अय
वुच्चति भिक्षवे, अरियस्स विनये दलिहो अस्सको अनान्हिको ।

३ “स सो सो, भिक्षवे, दलिहो अस्सको अनान्हिको सद्धाय
असति कुसलेसु घम्मेसु, हिरिया असति कुसलेसु घम्मेसु, ओत्तप्पे असति
कुसलेसु घम्मेसु विरिये असति कुसलेसु घम्मेसु, पञ्ञाय असति
कुसलेसु घम्मेसु, मायेन दुच्चरित्त चरति, वाचाय दुच्चरित्त चरति
मनसा दुच्चरित्त चरति । इत्थमस्म इणादानस्मिं यदामि ।

४ “सो तस्म वायदुच्चरित्तस्स पटिच्छादनहेसु पापिकं इच्छ
पणिदहति । ‘मा म जय्जू ति इच्छति, ‘मा म जय्जू’ ति सद्दु

पति^१, 'मा म जञ्जू' ति वाच भासति, 'मा मं जञ्जू' ति कायेन परक्कमति । सो तस्स वचीदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु पे० . सो तस्स मनोदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु पे० . 'मा म जञ्जू' ति कायेन परक्कमति । इदमस्स वड्डिया वदामि ।

५ "तमेनं पेसला सन्नहाचारी एवमाहसु — 'अय च सो आयस्मा 5
एवंकारी एवंसमाचारो' ति । इदमस्स चोदनाय वदामि ।

६ "तमेन अरञ्जगत वा रुक्खमूलगतं वा सुञ्जागारगतं वा विप्पटिसारसहगता पापका अकुसलवितक्का समुदाचरन्ति । इदमस्स अनुचरियाय वदामि ।

७ "स खो सो, भिक्खवे, दलिद्दो अस्सको अनाब्बिहो कायेन 10
दुच्चरित चरित्वा वाचाय दुच्चरित चरित्वा मनसा दुच्चरित चरित्वा कायस्स भेदा पर मरणा निरयबन्धने वा बज्जति तिरच्छानयोनिबन्धने वा । नाह, भिक्खवे, अञ्जं एकबन्धन^१ पि^२ समनुपस्सामि एवदारुण एवंकटुक^३ एवअन्तरायकर अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधिगमाय, यथयिदं, भिक्खवे, निरयबन्धन वा तिरच्छानयोनिबन्धन वा ति । 15

"दालिद्दियं दुक्खं लोके, इणादान च वुच्चति ।

दलिद्दो इणमादाय, भुञ्जमानो विहज्जति ॥

"ततो अनुचरन्ति नं, बन्धनं पि निगच्छति ।

एत हि बन्धन दुक्खं, कामलाभाभिजप्पिनं ॥

"तथेव अरियविनये, सद्धा यस्स न विज्जति । 20

अहिरीको^४ अनोत्तप्पी, पापकम्मविनिब्बयो^५ ॥

"कायदुच्चरित कत्वा, वचीदुच्चरितानि च ।

मनोदुच्चरित कत्वा, 'मा म जञ्जू' ति इच्छति ॥

"सो ससप्पति कायेन, वाचाय उद चेतसा ।

पापकम्म पवङ्केन्तो, तत्थ तत्थ पुनप्पुन ॥ 25

"सो पापकम्मो दुम्मेधो, जान दुक्कटमत्तनो ।

दलिद्दो इणमादाय, भुञ्जमानो विहज्जति ॥

१ सङ्कपेति — सी०, स्या०, रो० । २-२ एक बन्धन — स्या०, एकधम्म पि — सी० । ३ एवदुक्ख — स्या० । ४ अहिरीको — सी०, स्या०, रो० । ५ पापकम्म-विनिब्बयो — सी०, रो०, पापकम्म विनिब्बयो — स्या० ।

“ततो अनुचरन्ति न, सङ्कप्ता मानसा बुद्धा” ।
 गामे वा यदि वारञ्छे, यस्स विप्पटिसारजा ॥
 “सो पापकम्मो दुम्मेधो, जान दुक्कटमत्तनो ।
 योनिमञ्जतर गत्था, निरये वा पि वज्जति ॥
 5 “एत हि वघन दुक्ख, यम्हा धीरो पमुञ्चति ।
 धम्मलद्धेहि भोगेहि, वद चित्त पसादय ॥
 “उभयत्थ फट्ठगाहो, सद्धस्स धरमेसिनो ।
 दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुत्ताय च ।
 एवमेत गहट्ठान, चागो पुञ्जा पवड्ढति ॥
 10 “तथेव अरियविनये, सद्धा यस्स पतिट्ठिता ।
 हिरीमनो च भोत्तप्पी”, पञ्जावा सीलसवुत्तो ॥
 “एसो खो अरियविनये, ‘सुखजीवी’ ति युञ्चति ।
 निरामिस सुख लद्धा, उपेक्ख अधितिट्ठति ॥
 “पञ्च नीवरणे हित्वा, निञ्च आरद्धविरियो ।
 15 ज्ञानानि उपसम्पज्ज, एकोदि निपको सत्तो ।
 “एव” आत्वा यथाभूत, सञ्चसयोजनक्खये ।
 सञ्चसो अनुपादाय, सम्मा चित्त विमुच्चति ॥
 “तस्स सम्माविमुत्तस्स, आण चे ह्येति तादिनो ।
 ‘अकुप्पा मे विमुत्ती’ ति भवसयोजनक्खये ॥
 20 “एत खो परम आण, एत सुखमनुत्तर ।
 असोक विरज खेम एत आणप्यमुत्तम”” ति ॥

४ महाचुन्धसुत्त

१ एव म सुत्त । एक समय आयस्मा महाचुन्दो चेतीनु विहरति
 सयजातिय^१ । सत्र खो आयस्मा महाचुन्दो भिक्षू आमत्तेसि -
 ‘आवुसो भिक्षवे’ ति । “आवुसो ति खो ते भिक्षू आयस्मतो
 25 महाचुन्धस्स पञ्चस्सोसु । आयस्मा महाचुन्दो एतदयोच -

१ बुद्धा - एवा रो । २ योतापि - रो । ३ सुखजीवी - सी एवा
 ४ एत्त - एवा । ५ आणप्यमुत्तम - एवा । ६ सद्धातिर्य - सी रो सद्धाति
 - एवा । ७ भिक्षवो - ती एवा रो ।

२ “इधावुसो, धम्मयोगा भिक्खू ज्ञायी भिक्खू अपसादेन्ति — ‘इमे पन ज्ञायिनोम्हा, ज्ञायिनोम्हा ति ज्ञायन्ति पज्जायन्ति निज्झायन्ति’ अवज्जायन्ति^१ । किमिमे^२ ज्ञायन्ति^३, किन्तिमे ज्ञायन्ति, कथ इमे^३ ज्ञायन्ती’ ति ? तत्थ धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय 5 बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

३ “इध पनावुसो, ज्ञायी भिक्खू धम्मयोगे भिक्खू अपसादेन्ति — ‘इमे पन धम्मयोगम्हा, धम्मयोगम्हा ति उद्धता उन्नळा चपला मुखरा विकिण्णवाचा मुट्ठस्सती’ असम्पजाना असमाहिता विवभन्तचित्ता पाकतिन्द्रिया” । किमिमे धम्मयोगा, किन्तिमे धम्मयोगा, कथ इमे 10 धम्मयोगा’ ति ? तत्थ ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सान ।

४ “इध पनावुसो, धम्मयोगा भिक्खू धम्मयोगानञ्जेव भिक्खू न वण्ण भासन्ति, नो ज्ञायीन भिक्खू न वण्ण भासन्ति । तत्थ धम्म- 15 योगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सान ।

५ “इध पनावुसो, ज्ञायी भिक्खू ज्ञायीनञ्जेव भिक्खू न वण्ण भासन्ति, नो धम्मयोगानं भिक्खू न वण्णं भासन्ति । तत्थ ज्ञायी च भिक्खू 20 नप्पसीदन्ति, धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

६ “तस्मातिहावुसो, एव सिक्खित्तव्व — ‘धम्मयोगा समाना ज्ञायीन भिक्खू न वण्ण भासिस्सामा’ ति । एव हि वो, आवुसो, सिक्खित्तव्व । त किस्स हेतु ? अच्छरिया हेते, आवुसो, पुग्गला दुल्लभा लोकस्मि, ये अमत धातु कायेन फुसित्वा विहरन्ति । तस्मातिहावुसो, एव सिक्खित्तव्व — ‘ज्ञायी समाना धम्मयोगान भिक्खू न वण्ण भासिस्सामा’ 25

१-१ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २-२ कि हिमे ज्ञायन्ति — सी०, स्या०, रो० । ३ हिमे — सी०, स्या०, रो० । ४ मुट्ठस्सतिनो — सी०, स्या० । ५ पाकटिन्द्रिया — स्या०, रो० ।

ति । एव हि यो, भावुसो, सिक्खितव्य । त किस्स हेतु ? अच्चरिया
हेते, भावुसो, पुग्गला दुल्लभा लोकस्मि ये गम्भीर अत्थपद पञ्ञाय
अतिविज्झ पस्सन्ती' ति ।

५ पठमसन्दिट्टिकसुत्त

१ अथ खो मोळियसीवको' परिव्वाजको येन भगवा तेनुप
५ सङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवता सदिं सम्मोदि । सम्मोदनीय कय
सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिञ्चो खो मोळिय
सीवको परिव्वाजको भगवन्त एतदयोध - "सन्दिट्टिको धम्मो,
सन्दिट्टिको धम्मो' ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो भन्ते, सन्दि
ट्टिको धम्मो होति अकासिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत वेदि
१० तव्वो विञ्चूही' ति ?

२ "तेन हि, सीवक, तज्जेवेत्थ पटिपुच्छामि । यथा ते
खमेय्य तथा न व्याकरेय्यासि । त किं मञ्जसि, सीवक, सन्त वा
अज्झत्त सोम 'अत्थि मे अज्झत्त सोमो' ति पजानासि, असन्त वा अज्झत्तं
सोम 'नत्थि मे अज्झत्त सोमो ति पजानासी' ति ?

१५ "एय भन्ते' ।

"य सो त्व, सीवक, सन्त वा अज्झत्त सोम 'अत्थि मे अज्झत्त
सोमो' ति पजानासि, असन्त वा अज्झत्त सोम 'नत्थि मे अज्झत्त सोमो'
ति पजानासि - एव पि खो, सीवक, सन्दिट्टिको धम्मो होति पे०... ।

३ "त किं मञ्जसि, सीवक सन्त वा अज्झत्त दास पे०
२० सन्त वा अज्झत्त मोह पे०.. सन्त वा अज्झत्त सोमधम्म पे०
सन्त वा अज्झत्त दोमधम्म पे० सन्त वा अज्झत्त मोहधम्म 'अत्थि
म अज्झत्त मोहधम्मो ति पजानासि असन्त वा अज्झत्त मोहधम्म 'नत्थि
म अज्झत्त मोहधम्मो ति पजानासी ति ?

"एय भन्त ।

२३ "यं ता एय सीवक गन्त वा अज्झत्त माहधम्म 'अत्थि मे
अज्झत्त माहधम्मो ति पजानासि असन्त वा अज्झत्त माहधम्म 'नत्थि मे
अज्झत्त माहधम्मो ति पजानासि - एव सो सीवक सन्दिट्टिको धम्मो

होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितव्वो विञ्जूही” ति ।

४ “अभिवक्कन्त, भन्ते, अभिवक्कन्त, भन्ते . . पे० . उपासकं म, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेत सरण गत” ति ।

६ द्वुतियसन्दिट्टिकसुत्तं

१. अथ खो अज्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, 5
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय
वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्तं एतदवोच – “सन्दिट्टिको धम्मो, सन्दिट्टिको धम्मो” ति, भो
गोतम, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भो गोतम, सन्दिट्टिको धम्मो
होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्त वेदितव्वो 10
विञ्जूही” ति ?

२ “तेन हि, ब्राह्मण, तज्जेवेत्थ पटिपुच्छिस्सामि । यथा
ते खमेय्य तथा न व्याकरेय्यासि । त किं मज्झसि, ब्राह्मण, सन्त वा
अज्जत्तं राग ‘अत्थि मे अज्जत्त रागो’ ति पजानासि, असन्त वा अज्जत्त
रागं ‘नत्थि मे अज्जत्त रागो’ ति पजानासी” ति ? 15
“एवं, भो” ।

“य खो त्व, ब्राह्मण, सन्तं वा अज्जत्त राग ‘अत्थि मे अज्जत्त
रागो’ ति पजानासि, असन्त वा अज्जत्त राग ‘नत्थि मे अज्जत्त रागो’ ति
पजानासि – एवं पि खो ब्राह्मण सन्दिट्टिको धम्मो होति पे० ।

३ “त किं मज्झसि, ब्राह्मण, सन्त वा अज्जत्त दोस . पे० 20
सन्त वा अज्जत्त मोह पे० सन्त वा अज्जत्त कायसन्दोस पे०
सन्त वा अज्जत्त वचीसन्दोस पे० सन्त वा अज्जत्त मनोसन्दोस
‘अत्थि मे अज्जत्त मनोसन्दोसो’ ति पजानासि, असन्त वा अज्जत्त मनो-
सन्दोस ‘नत्थि मे अज्जत्त मनोसन्दोसो’ ति पजानासी” ति ?

“एवं, भो” ।

“य खो त्व, ब्राह्मण, सन्त वा अज्जत्त मनोसन्दोस ‘अत्थि मे
अज्जत्त मनोसन्दोसो’ ति पजानासि, असन्त वा अज्जत्त मनोसन्दोस

‘नत्थि मे अज्झत्त मनोसन्दोसो’ ति पञ्चानासि — एव खो, ब्राह्मण, सन्दिट्ठिको धम्मो होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेम्यिको’ पञ्चत्त वेदितव्यो विञ्छूही” ति ।

४ “अभिवक्कन्त भो गोतम, अभिवक्कन्त, भो गोतम पे०

१ उपासक म मय गोतमो घारेतु अज्झत्तग्गे पाणुपेत सरण गत” ति ।

७ क्षेमसुत्त

१ एक समय भगवा सावत्थिय बिहरति जेतवने अनायपिण्डि कस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा च क्षेमो आयस्मा च सुमनो सावत्थिय बिहरन्ति अन्धवनस्मि । अथ खो आयस्मा च क्षेमो आयस्मा च सुमनो येन भगवा तेंनुपसङ्कमिसु उपसङ्कमित्वा भगवन्त
10 अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा क्षेमो भगवन्त एतदवोच —

२ “यो सो, भन्ते, भिवस्सु अरह् खीणासवो वुसितवा क्त करणीयो ओहितमारो अनुप्पत्तमदत्थो परिवस्सीणभवसयोजनो सम्म दञ्जा विमुत्तो तस्स न एव होति — ‘अत्थि मे सेम्यो ति वा अत्थि मे
15 सदिसो ति वा अत्थि मे हीनो ति वा’ ” ति । इदमवोचायस्मा क्षेमो । समनुञ्जो सत्या अहोसि । अथ खो आयस्मा क्षेमो “समनुञ्जो मे सत्या” ति उट्ठायासना भगवन्त अभिवादेत्वा पदविस्सण कत्वा पक्कामि ।

३ अथ खो आयस्मा सुमनो अचिरपयकन्ते आयस्मन्ते क्षेमे भगवन्त एतदवोच — “यो सो भन्ते भिवस्सु अरह् खीणासवो वुसितवा
20 क्तकरणियो ओहितमारो अनुप्पत्तसदत्थो परिदस्सीणभवसयोजनो सम्म दञ्जा विमुत्तो तस्स न एव होति — ‘नत्थि मे सेम्यो ति या नत्थि म सदिसो ति या नत्थि मे हीनो ति या’ ” ति । इदमवोचायस्मा सुमनो । समनुञ्जो सत्या अहोसि । अथ खो आयस्मा सुमनो ‘समनुञ्जो मे सत्या ति उट्ठायासना भगवन्त अभिवादेत्वा पदविस्सण कत्वा पक्कामि ।

४ अथ खो भगवा अचिरपयकन्ते आयस्मन्ते च क्षेमे आयस्मन्ते च सुमने भिवन्तू आमन्तेसि — “एव खो भिवत्तवे, कुत्तपुत्ता अञ्जं
25 म्पारोत्ति । अत्थो च वुत्तो अत्ता च अनुपमीतो । अथ च पन इधेवण्णे

मोघपुरिसा हसमानका मञ्जे अञ्जं व्याकरोन्ति । ते पच्छा विघातं आपज्जन्ती ति ।

“न उस्सेसु न ओमेसु^१, समत्ते नोपनीयरे^२ ।

खीणा जाति^३ वुसित ब्रह्मचरिय, चरन्ति सयोजनविप्पमुत्ता” ति ।

८ इन्द्रियसंवरसुत्तं

१ “इन्द्रियसवरे, भिक्खवे, असति इन्द्रियसवरविपन्नस्स हतूप- 5
निस^४ होति सील, सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं
होति यथाभूतञ्जाणदस्सन, यथाभूतञ्जाणदस्सने असति यथाभूतञ्जाण-
दस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदाविरागे असति
निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिस होति विमुत्तिञ्जाणदस्सनं । सेय्यथापि, 10
भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका” पि न पारिपूर्ति
गच्छति, तच्चो पि न पारिपूर्ति गच्छति, फेग्गु पि न पारिपूर्ति गच्छति,
सारो पि न पारिपूर्ति गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, इन्द्रियसवरे
असति इन्द्रियसवरविपन्नस्स हतूपनिस होति सील पे० विमुत्तिञ्जाण-
दस्सन । 15

२ “इन्द्रियसवरे, भिक्खवे, सति इन्द्रियसवरसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्न^५ होति सील, सीले सति सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्न होति यथाभूतञ्जाणदस्सन, यथाभूतञ्जाणदस्सने सति यथाभूत-
ञ्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदा- 20
विरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति विमुत्ति-
ञ्जाणदस्सन । सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स
पपटिका पि पारिपूर्ति गच्छति, तच्चो पि पारिपूर्ति गच्छति, फेग्गु पि
पारिपूर्ति गच्छति, सारो पि पारिपूर्ति गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे,
इन्द्रियसवरे सति इन्द्रियसवरसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति सीलं 25
पे० विमुत्तिञ्जाणदस्सन” ति ।

१ ओसेसु - स्या० । २ नोपनीयरे - स्या० । ३ सजाति - सी०, स्या०, रो० ।
४ हतूपनिस - सी०, स्या०, रो० । ५ पपटिका - स्या० । ६ उपनिससयसम्पन्न - स्या० ।

६ भ्रान्त्युत्त

१ अथ स्रो आयस्मा भ्रानन्दो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुप सङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सङ्गि सम्मोदि । सम्मोद नीय कथ सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो स्रो आयस्मा भ्रानन्दो आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच -

२ “किंतावता नु स्रो, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खु अस्सुत वेव धम्म सुणाति, सुता चस्स धम्मा न सम्मोस गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा पुब्बे चेतसा सम्फुट्ठपुब्बा ते च समुदाचरन्ति, अविज्जात च विजानाती’ ति ?

“आयस्मा स्रो भ्रानन्दो बहुस्सुतो । पटिभासु आयस्मन्तयेव भ्रानन्द’ ति ।

“तेनहावुसो सारिपुत्त सुणाहि’, साधुक मनसि करोहि, भासि स्सामी’ ति ।

“एवमावुसो ति स्रो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मतो भ्रानन्दस्स पञ्चस्सोसि । आयस्मा भ्रानन्दो एतदवोच -

३ “इहावुसो सारिपुत्त, भिक्खु धम्म परियापुणाति - सु गेम्य वेम्याकरण गाथ उदान इतिवुत्तक जातक भन्नुतधम्म वेदस्स । सो यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारेन परेस देसेति यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारेन परेस वाचेति यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारे सज्जाय करोति यथासुत यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति । मस्मिं भावामे थेरा भिक्खू विहरन्ति बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा तस्मिं भावामे वस्स उपेति । ते कालेन काल उपसङ्गमित्वा परिपुञ्छति परिपञ्छति - ‘इद भन्ते, कथ इमस्स भवत्थो’ ति ? ते तस्स आयस्मतो’ अविषट्थ वेव विवरन्ति अनुत्तानीकत्त च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कङ्काठानियेसु^१ धम्मेसु कङ्क पटिविनोदेन्ति । एत्तावता स्रो आवुसो सारिपुत्त भिक्खु अस्सुत वेव धम्म सुणाति सुता चस्स धम्मा न सम्मोस गच्छन्ति य चस्स धम्मा पुब्बे चेतसा सम्फुट्ठपुब्बा ते च समुदाचरन्ति अविज्जात च विजानाती’ ति ।

१ धम्म सुणाहि - स्वा । २ ही स्वा रो पोत्तहेमु नत्ति । ३ आयस्मतो - ही रो स्वा पोत्तहे न वित्ति । ४ कङ्काठानियेसु - स्वा रो ।

४ “अच्छरिय, आवुसो, अब्भुतं, आवुसो, याव सुभासितं^१ चिदं आयस्मता आनन्देन । इमेहि च मय छहि धम्मेहि समन्नागत आयस्मन्त आनन्दं धारेम । आयस्मा हि आनन्दो धम्म परियापुणाति — सुत्त गेय्य वेय्याकरण गाथ उदान इतिवुत्तक जातक अब्भुतधम्म वेदल्ल । आयस्मा आनन्दो यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारेन परेस देसेति, 5 आयस्मा आनन्दो यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारेन परेस वाचेति, आयस्मा आनन्दो यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारेन सज्झाय करोति, आयस्मा आनन्दो यथासुत यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति । आयस्मा आनन्दो यस्मिं आवासे थेरा भिक्खू विहरन्ति बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिका- 10 धरा तस्मिं आवासे वस्स उपेति । ते आयस्मा आनन्दो कालेन काल उपसङ्कमित्वा परिपुच्छति परिपञ्चति — ‘इदं, भन्ते, कथं, इमस्स क्वत्थो’ ति ? ते आयस्मतो आनन्दस्स अविवटं चेव विवरन्ति, अनुत्तानीकत च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कङ्खाठानियेसु धम्मेसु कङ्ख पटिविनोदेन्ती” ति । 15

१० खत्तियसुत्तं

१ अथ खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथं सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच —

२ “खत्तिया, भो गोतम, किंअधिप्पाया, किंउपविचारा, 20 R : किंअधिट्ठाना, किंअभिनिवेसा, किंपरियोसाना” ति ?

“खत्तिया खो, ब्राह्मण, भोगाधिप्पाया पञ्चूपविचारा बला-धिट्ठाना पथवीभिनिवेसा” इस्सरियपरियोसाना” ति ।

३ “ब्राह्मणा पन, भो गोतम, किंअधिप्पाया, किंउपविचारा, किंअधिट्ठाना, किंअभिनिवेसा, किंपरियोसाना” ति ?

१-१ सुभासितमिदं — सी० । २ पठवीभिनिवेसा — सी०, रो०, पठवी अभिनिवेसा — स्था० । 25

“ब्राह्मणा स्तो, ब्राह्मण, भोगाधिप्पाया पञ्चूपविचारा मन्ता
धिट्ठाना यञ्ज्यामिनिवेसा ब्रह्मलोकपरियोसाना” ति ।

४ “गहपतिका पन, भो गोतम, किंमधिप्पाया, किंउपविचारा,
किंमधिट्ठाना, किंममिनिवेसा, किंपरियोसाना” ति ?

५ “गहपतिका स्तो, ब्राह्मण, भोगाधिप्पाया पञ्चूपविचारा
सिप्पाधिट्ठाना कम्मन्तामिनिवेसा निट्ठितकम्मन्तपरियोसाना’ ति ।

५ “इत्थि पन, भो गोतम, किंमधिप्पाया किंउपविचारा,
किंमधिट्ठाना, किंममिनिवेसा, किंपरियोसाना’ ति ?

१० “इत्थि स्तो, ब्राह्मण, पुरिसाधिप्पाया अलङ्कारूपविचारा पुत्ता
धिट्ठाना असपत्तीमिनिवेसा इस्सरियपरियोसाना” ति ।

६ “चोरा पन, भो गोतम किंमधिप्पाया, किंउपविचारा,
किंमधिट्ठाना, किंममिनिवेसा, किंपरियोसाना” ति ?

“चोरा स्तो, ब्राह्मण, आदानाधिप्पाया गहणूपविचारा सत्था
धिट्ठाना अन्धकारामिनिवेसा अदस्सनपरियोसाना” ति ।

१५ “समणा पन, भो गोतम, किंमधिप्पाया किंउपविचारा,
किंमधिट्ठाना, किंममिनिवेसा, किंपरियोसाना” ति ?

“समणा स्तो ब्राह्मण, सन्तिसोरञ्चाधिप्पाया पञ्चूपविचारा
सीसाधिट्ठाना आकिञ्चञ्ज्यामिनिवेसा निब्बानपरियोसाना” ति ।

८ “अञ्चरिय भो गोतम अभुत, भो गोतम ! सत्तिमान पि
२० भव गोतमो जानाति अधिप्पाय च उपविचार च अधिट्ठान च अमिनिवेस
च परियोसान च । ब्राह्मणान पि भव गोतमो जानाति .. पे० गह
पतीन पि भव गोतमो जानाति इत्थीन पि भव गोतमो जानाति
चोरान पि भव गोतमो जानाति समणान पि भव गोतमो जानाति
अधिप्पाय च उपविचार च अधिट्ठान च अमिनिवेस च परियोसान च ।
२५ अभिक्कन्त भो गोतम पे० उपासक म भव गोतमो धारेतु अज्जतग्गे
पाणुपेत सरण गत’ ति ।

११ अप्पमादसुत्तं

१ अथ खो अञ्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्त एतदवोच -

२. “अत्थि नु खो, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो 5
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो
सम्परायिको” ति ?

“अत्थि खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो यो उभो
अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्प-
रायिको” ति ।

३ “कतमो पन, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो
सम्परायिको” ति ?

“अप्पमादो खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो 15
सम्परायिको ।

४ “सेय्यथापि, ब्राह्मण, यानि कानिचि जङ्गलानि^१ पाणान
पदजातानि, सब्बानि तानि हत्थिपदे समोधान गच्छन्ति, हत्थिपदं तेसं
अग्गमक्खायति, यदिदं महत्तत्तेन । एवमेव खो, ब्राह्मण, अप्पमादो
एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - 20
दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्परायिको ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो सब्बा
ता कूटङ्गमा कूटनिन्ना कूटसमोसरणा, कूटं तासं अग्गमक्खायति, एवमेव
खो, ब्राह्मण पे० ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, पब्बजलायको^२ पब्बज^३ लायित्वा अग्गे 25
गहेत्वा ओधुनाति निधुनाति निच्छादेति^३, एवमेव खो, ब्राह्मण पे० ।

१ जङ्गमान् - सी०, रो० । २-२ पब्बजलायको पब्बज - सी०, रो० । ३ निच्छेदेति
- सी०, रो० ।

“ब्राह्मणा स्त्री, ब्राह्मण, भोगाधिष्ण्यामा पञ्चूपविचारा मन्ता
धिष्टाना यच्छाभिनिवेसा ब्रह्मलोकपरियोसाना” ति ।

४ “गृहपतिका पत्नी, भो गोतम, किञ्चधिष्ण्याया, किञ्चपविचारा,
किञ्चधिष्टाना, किञ्चभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

५ “गृहपतिका स्त्री, ब्राह्मण, भोगाधिष्ण्यामा पञ्चूपविचार
सिष्ण्याधिष्टाना कम्मन्ताभिनिवेसा निवृत्तकम्मन्तपरियोसाना” ति ।

५ “इत्थि पत्नी, भो गोतम, किञ्चधिष्ण्याया, किञ्चपविचारा,
किञ्चधिष्टाना, किञ्चभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

१० “इत्थि स्त्री, ब्राह्मण, पुरिसाधिष्ण्यामा अलङ्कारूपविचारा पुत्ता
धिष्टाना असपत्नीभिनिवेसा इत्थरियपण्योसाना ति ।

६ “चोरा पत्नी, भो गोतम, किञ्चधिष्ण्याया किञ्चपविचारा,
किञ्चधिष्टाना, किञ्चभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“चोरा स्त्री, ब्राह्मण, आदानाधिष्ण्याया गृहणूपविचारा सत्था
धिष्टाना अन्धकाराभिनिवेसा अदस्सनपरियोसाना” ति ।

१५ ७ “समणा पत्नी, भो गोतम, किञ्चधिष्ण्याया किञ्चपविचारा,
किञ्चधिष्टाना किञ्चभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“समणा स्त्री ब्राह्मण, सन्तिसोरञ्चाधिष्ण्याया पञ्चूपविचारा
सीलाधिष्टाना आकिञ्चच्छाभिनिवेसा निव्वानपरियोसाना ति ।

८ “अच्छरिय भो गोतम, अश्मत्त, भो गोतम ! सत्तियान पि
२० भव गोतमो जानाति अधिष्ण्याय च उपविचार च अधिष्टान च अभिनिवेस
च परियोसान च । ब्राह्मणान पि भव गोतमो जानाति पे० गृह
पत्नीन पि भव गोतमो जानाति ... इत्येन पि भव गोतमो जानाति ...
चोरान पि भव गोतमो जानाति समणान पि भव गोतमो जानाति
अधिष्ण्याय च उपविचार च अधिष्टान च अभिनिवेस च परियोसानं च ।
२५ अभिञ्चन्त भो गोतम पे० - उपासक म भव गोतमो धारेतु अज्जतमो
पाणुपेतं सरण गत’ ति ।

११. अप्पमादसुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्त एतदवोच —

२. “अत्थि नु खो, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो ५
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति — दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो
सम्परायिको” ति ?

“अत्थि खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो यो उभो
अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति — दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो सम्प-
रायिको” ति ।

३ “कतमो पन, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति — दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो
सम्परायिको” ति ?

“अप्पमादो खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति — दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थ, यो च अत्थो 15
म्परायिको ।

४ “सेय्यथापि, ब्राह्मण, यानि कानिचि जङ्गलान^१ पाणान
दजातानि, सब्बानि तानि हत्थिपदे समोधान गच्छन्ति, हत्थिपदे तेस
अगमक्खायति, यदिद महन्तत्तेन । एवमेव खो, ब्राह्मण, अप्पमादो
एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति — 20
दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो सम्परायिको ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो सब्बा
ता कूटङ्गमा कूटनिन्ना कूटसमोसरणा, कूट तास अगमक्खायति, एवमेव
खो, ब्राह्मण पे० ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, पब्बजलायको^१ पब्बज^२ लायित्वा अग्गे 2
गहेत्वा ओधुनाति निधुनाति निच्छादेति^३, एवमेव खो, ब्राह्मण . पे० ।

१ जङ्गमान — सी०, रो० । २-२ वब्बजलायको वब्बज — सी०, रो० । ३ निच्छेदेति
— सी०, रो० ।

“ब्राह्मणा स्त्रो, ब्राह्मण, भोगाधिप्पाया पञ्चूपविचारा मन्ता-
धिद्वाना यञ्चाभिनिवेसा ब्रह्मलोकपरियोसाना” ति ।

४ “गहपतिका पन, भो गोतम, किंमधिप्पाया, किंउपविचारा,
किंमधिद्वाना, किंमभिनिवेसा, किंपरियोसाना” ति ?

५ “गहपतिका स्त्रो, ब्राह्मण, भोगाधिप्पाया पञ्चूपविचारा
सिप्पाधिद्वाना कम्मन्ताभिनिवेसा निट्ठितकम्मन्तपरियोसाना” ति ।

५ “इत्थि पन, भो गोतम, किंमधिप्पाया, किंउपविचारा,
किंमधिद्वाना, किंमभिनिवेसा, किंपरियोसाना” ति ?

१० “इत्थि स्त्रो ब्राह्मण, पुरिसाधिप्पाया अलङ्कारूपविचारा पुत्ता
धिद्वाना असपत्तीभिनिवेसा इस्सरियपरियोसाना” ति ।

६ “चोरा पन, भो गोतम, किंमधिप्पाया, किंउपविचारा,
किंमधिद्वाना किंमभिनिवेसा, किंपरियोसाना” ति ?

“चोरा स्त्रो, ब्राह्मण, भावानाधिप्पाया गहणूपविचारा सत्था
धिद्वाना अन्धकाराभिनिवेसा अदस्सनपरियोसाना” ति ।

१५ ७ “समणा पन, भो गोतम, किंमधिप्पाया, किंउपविचारा,
किंमधिद्वाना, किंमभिनिवेसा, किंपरियोसाना” ति ?

“समणा स्त्रो ब्राह्मण, सन्तिसोरञ्चाधिप्पाया पञ्चूपविचारा
सीलाधिद्वाना आकिञ्चञ्चाभिनिवेसा निव्वानपरियोसाना” ति ।

८ “अञ्छरिय, भो गोतम अभुत्त भो गोतम । सत्तियान पि
२० भव गोतमो जानाति अधिप्पाय च उपविचार च अधिद्वान च अभिनिवेस
च परियोसान च । ब्राह्मणान पि भव गोतमो जानाति .. पे०.. गह
पत्तीन पि भव गोतमो जानाति इत्थीन पि भव गोतमो जानाति
चोरान पि भयं गोतमो जानाति समणान पि भय गोतमो जानाति
अधिप्पायं च उपविचार च अधिद्वान च अभिनिवेसं च परियोसान च ।
२५ अभियवन्त भो गोतम पे० उपासय म भव गोतमो धारेतु अज्जतगो
पाणुपेतं सग्गं गत्त’ ति ।

११ अप्पमादसुत्तं

१ अथ खो अञ्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्त एतदवोच -

B

२. “अत्थि नु खो, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो 5
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो
सम्परायिको” ति ?

“अत्थि खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो यो उभो
अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो सम्प-
रायिको” ति ।

10

३ “कतमो पन, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो
सम्परायिको” ति ?

“अप्पमादो खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो 15
सम्परायिको ।

४ “सेय्यथापि, ब्राह्मण, यानि कानिचि जङ्गलानं” पाणानं
पदजातानि, सब्बानि तानि हत्थिपदे समोधान गच्छन्ति, हत्थिपद तेस
अग्गमक्खायति, यदिद महन्तत्तेन । एवमेव खो, ब्राह्मण, अप्पमादो
एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - 20
दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो सम्परायिको ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो सब्बा
ता कूटङ्गमा कूटनिन्ना कूटसमोसरणा, कूट तास अग्गमक्खायति, एवमेव
खो, ब्राह्मण पे० ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, पब्बजलायको” पब्बज^३ लायित्वा अग्गो 25
गहेत्वा ओधुनाति निधुनाति निच्छादेति^३, एवमेव खो, ब्राह्मण पे० ।

१ जङ्गमान - सी०, रो० । २-२ बब्बजलायको बब्बज - सी०, रो० । ३ निच्छेदेति
- सी०, रो० ।

“सैम्यथापि, ब्राह्मण, अम्बपिण्डिया वण्टञ्छिन्नाय यानि कानिचि
अम्बानि वण्टूपनिबचनानि सव्वानि तानि तदन्वयानि भवन्ति,
एवमेव खो, ब्राह्मण पे० ।

“सैम्यथापि, ब्राह्मण, ये केचि खुट्टराजानो^१ सन्वेते रज्ज्धो
चक्कवत्तिस्स अनुयन्ता^२ भवन्ति, राजा तेस चक्कवत्ती^३ अग्गमक्खायति,
एवमेव खो ब्राह्मण पे० ।

“सैम्यथापि, ब्राह्मण, या काचि तारकम्पान पभा सव्वा ता
चन्दस्स पभाय कल^४ नाग्घन्ति सोळ्ळसि, चन्दप्पभा तास अग्गमक्खायति ।
एवमेव खो, ब्राह्मण अप्पमादो एको धम्मो भावितो बहुलीकत्तो उभो
अत्थे समधिग्गग्घ तिट्ठति - दिट्ठधम्मिक^५ चेव अत्थ यो च अत्थो सम्प
रायिको ।

“अय खो ब्राह्मण एको धम्मो भावितो बहुलीकत्तो उभो अत्थे
समधिग्गग्घ तिट्ठति - दिट्ठधम्मिक^५ चेव अत्थ, यो च अत्थो सम्प
रायिको^६ ति ।

५ “अभिक्कन्त, भो गोतम, अभिक्कन्त, भो गोतम पे०
उपासक म भव गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेस सरण गत^७ ति ।

१२ धम्मिकसुत्त

१ एव समय भगवा राजगहे विहरति गिज्जमूट पव्वते ।
तन ता पन समयेन आयस्मा धम्मिको जातिभूमिय आयासिको हाति
गम्बगो जातिभूमिय सत्तगु आवासेगु । तत्र मुद आयस्मा धम्मिको
२० आगन्तुप भिक्खू अक्खोसति परिभासति विहिसति वितुदति रासेति
वागय । ते न आगन्तुपा भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अक्खोसियमाना
परिभागियमाना विहसियमाना वितुदिममाना रासियमाना यापाम
पाप्मनि न गण्टन्ति^८ निट्ठन्ति आयाग ।

२ अय ता जातिभूमिमान^९ उपागवान एत्तहागि - “मय ता
२५ भिक्खुगह^{१०} पणुपट्ठिगा बीरपिण्डपातगेतागागिमानणस्सयमेगग्ग

१ खुट्टराजानो - की । खुट्टराजानो - रज्ज्धो । २ अनुयन्ता - ती । ता० रो ।
३ चक्कवत्ति - रज्ज्धो । ४ कल - रज्ज्धो । ५ दिट्ठधम्मिक - की । ६ जाति
रायिक - रज्ज्धो ।

परिक्खारेन । अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास । को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास” ति ? अथ खो जातिभूमकान् उपासकान् एतदहोसि — “अयं खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अवकोसति परिभासति विहिसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अवकोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास । यन्नून मय आयस्मन्त धम्मिक पट्वाजेय्यामा” ति ।

३ अथ खो जातिभूमका उपासका येन आयस्मा धम्मिको तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त धम्मिक एतदवोचु — “पक्कमतु, भन्ते, आयस्मा धम्मिको इमम्हा आवासा, अल ते इध वासेना” ति । अथ खो आयस्मा धम्मिको तम्हा आवासा अञ्ज आवास अगमासि । तत्र पि सुद आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अवकोसति परिभासति विहिसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अवकोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास ।

४ अथ खो जातिभूमकान् उपासकान् एतदहोसि — “मय खो भिक्खुसङ्घं पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्ज-परिक्खारेन । अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास । को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास” ति ? अथ खो जातिभूमकान् उपासकान् एतदहोसि — “अयं खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अवकोसति परिभासति विहिसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अवकोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास । यन्नून मय आयस्मन्त धम्मिक पट्वाजेय्यामा” ति ।

५ अथ खो जातिभूमका उपासका येनायस्मा धम्मिको तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त धम्मिकं एतदवोचुं — “पक्कमतु, भन्ते, आयस्मा धम्मिको इमम्हा पि आवासा, एतं मे अज्ज-”

अथ स्रो आयस्मा घम्मिको तम्हा पि आवासा अञ्जं आवास अगमासि । तत्र पि सुद आयस्मा घम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता घम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास ।

६ अथ स्रो जातिभूमकान उपासकान एतदहोसि - “मय स्रो भिक्खूसङ्घ पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्यञ्चयमेसज्ज परिकसारेन । अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास । को नु स्रो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास” ति ? अथ स्रो जातिभूमकान उपासकान एतदहोसि - “अथ स्रो आयस्मा घम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति पे० । यधून मय आयस्मन्त घम्मिक पब्बाजेम्याम सब्बसो जातिभूमिय सत्तहि आवासेही’ ति । अथ स्रो जातिभूमका उपासका येनायस्मा घम्मिको तेनुपसङ्कमिसु उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त घम्मिक एतदवोचु - “पक्कमतु, भन्ते, आयस्मा घम्मिको सब्बसो जातिभूमिय सत्तहि आवासेही” ति । अथ स्रो आयस्मतो घम्मिकस्स एतदहोसि - “पब्बाजितो स्रोमिह जातिभूमकेहि उपासकेहि सब्बसो जातिभूमिय सत्तहि आवासेहि । कह नु स्रो दानि गच्छामी’ ति ? अथ स्रो आयस्मतो घम्मिकस्स एतदहोसि - “यधूनाह येन भगवा तेनुपसङ्कमेय्य’ ति ।

७ अथ स्रो आयस्मा घम्मिको पत्तचीवरमादाय येन राजगह तेन पक्कामि । अनुपुम्बेन येन राजगह गिज्झकूटो पब्बतो येन भगवा तेनुपसङ्कमि उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीवि । एकमन्त निसिन्न स्रो आयस्मन्त घम्मिक भगवा एतदवोच - “हन्द ३३ कृतो नु त्व ब्राह्मण घम्मिक आगच्छसी’ ति ?

“पब्बाजितो अह भन्ते जातिभूमकेहि उपासकेहि सब्बसो जातिभूमिय सत्तहि आवासेही’ ति ।

“असं ब्राह्मण घम्मिक किं ते इमिना, य स ततो ततो पब्बाजन्ति सो त्व ततो ततो पब्बाजितो ममेव सन्तिके आगच्छसि ।

८ “भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, सामुद्दिका वाणिजा तीरदस्सि सकुण गहेत्वा नावाय समुद् अज्झोगाहन्ति । ते अतीरदविखणिया^१ नावाय तीरदस्सि सकुण मुञ्चन्ति । सो गच्छतेव पुरत्थिम दिसं, गच्छति पच्छिम दिस, गच्छति उत्तर दिस, गच्छति दक्खिण दिस, गच्छति उद्ध, गच्छति अनुदिस । सचे सो समन्ता तीर पस्सति, तथागतको 5 व होति । सचे पन सो समन्ता तीर न पस्सति तमेव नाव पच्चा- गच्छति । एवमेव खो, ब्राह्मण धम्मिक, य त^२ ततो ततो पब्बाजेन्ति सो त्व ततो ततो पब्बाजितो ममेव सन्तिके^३ आगच्छसि ।

९. “भूतपुब्ब, ब्राह्मण धम्मिक, रज्जो कोरव्यस्स सुप्पतिट्ठो नाम निग्रोधराजा अहोसि पञ्चसाखो सीतच्छायो मनोरमो । सुप्प- 10 तिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स द्वादसयोजनानि अभिनिवेसो अहोसि, पञ्च योजनानि मूलसन्तानकान^४ । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स ताव^५ महन्तानि^६ फलानि अहेसु, सेय्यथापि नाम आब्भकथालिका । एवमस्स सादूनि फलानि अहेसु, सेय्यथापि नाम खुदं^७ मधु^८ अनेळक^९ । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, 15 ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स एकं खन्ध राजा परिभुञ्जति सद्धि इत्थागारेन, एक खन्ध बलकायो परिभुञ्जति, एक खन्ध नेगमजानपदा परिभुञ्जन्ति, एक खन्ध समणब्राह्मणा परिभुञ्जन्ति, एक खन्धं मिगा^{१०} परिभुञ्जन्ति । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स न कोचि फलानि रक्खति, न च सुद अज्जमज्जस्स फलानि हिंसन्ति । 20

१० “अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, अज्जतरो पुरिसो सुप्पतिट्ठस्स निग्रोधराजस्स यावदत्थ फलानि भक्खित्वा साख भज्जित्वा पक्कामि । अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठे निग्रोधराजे अधिवत्थाय देवताय एतदहोसि — ‘अच्छरिय वत, भो, अब्भुत वत, भो । याव पापो^१ मनुस्सो^२, यत्र हि नाम सुप्पतिट्ठस्स निग्रोधराजस्स यावदत्थ फलानि भक्खित्वा 25 साख भज्जित्वा पक्कमिस्सति, यन्नून सुप्पतिट्ठो निग्रोधराजा आरयति फल न ददेय्या’ ति । अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठो निग्रोधराजा आरयति फल न अदासि ।

१ अतीरदस्सनिया — स्या० । २ त्व — सी० । ३ सन्तिक — सी० । ४ मूलक-सन्तनकान — सी० । ५-५ महान्तानि — स्या० । ६-६ खुदमधु — सी०, स्या० । ७ अनीलक — सी०, रो० । ८ मिगपक्खियो — सी०, मिगपक्खिनो — स्या०, मिगपक्खियो — रो० । ९-९ पापमनुस्सो — स्या० ।

११ “अथ स्रो, ब्राह्मण धम्मिक, राजा कोरय्यो येन सक्को देवानमिन्दो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा सक्क देवानमिन्द एतदवोच — ‘यग्घे, मारिस्स, जानेम्यासि सुप्पत्तिट्ठो निग्रोधराज्जा फल न देती’ ति ? अथ स्रो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो तथारूप इडाभिसङ्गार
 ५ अभिसङ्गारिस्सि, यथा भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा सुप्पत्तिट्ठ निग्रोधराज पवत्तेस्सि’ उम्मूलमकासि । अथ स्रो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पत्तिट्ठे निग्रोय राजे अधिवत्था देवता दुक्खी दुम्भना अस्सुमुक्खी रुदमाना एकमन्त भट्ठासि ।

१२ “अथ स्रो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो येन सुप्पत्तिट्ठ निग्रोधराजे अधिवत्था देवता तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा सुप्पत्तिट्ठ निग्रोधराजे अधिवत्थ देवत एतदवोच — ‘किं नु त्व, देवते, दुक्खी दुम्भ अस्सुमुक्खी रुदमाना एकमन्त ठिता’ ति ?

‘तथा हि पन मे, मारिस्स, भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा भव पवत्तमि उम्मूलमवासी’ ति ।

१३ ‘अपि नु ख, देवते खल्लघम्मो ठिताय भुसा वातवुट्ठि आगन्त भवन पयसेस्सि उम्मूलमवासी’ ति ?

‘यथ पन मारिस्स खल्लो खल्लघम्मो ठिता होती ति ?

‘इय देवते खल्लस्स मूल मूलत्थिना हरन्ति तथ तथत्थिना हरन्ति पत्त पत्तत्थिना हरन्ति, पुष्फं पुष्फत्थिना हरन्ति, फलं पत्तत्थिना हरन्ति । न य तन देवताय अनत्तमनता वा अनभिनन्ति’ वा वरणीया
 २० एय सो दयन रागो खल्लघम्मो ठितो होती’ ति ।

‘मट्ठिनायेन गा मे मारिस्स रागघम्म भुगा वातवुट्ठि आगन्त भवन पवत्तमि उम्मूलमवासी ति ।

‘गण गा एय दयन रागघम्म तिट्ठम्यामि गिया’ त भयन
 २५ यथापुर ति ?

‘टम्मामह मारिस्स यथायम्म हायु मे भयन यथापुर ति ।

१ “अथ स्रो, ब्राह्मण धम्मिक, गान्धो देवानमिन्दो तथारूप इडाभिसङ्गार अभिसङ्गारिस्सि, यथा भुगा वातवुट्ठि आगन्त्वा सुप्पत्तिट्ठ

नेग्रोधराजं उस्सापेसि, सच्छवीनि मूलानि अहेसु । एवमेव खो, ब्राह्मण धम्मिक, अपि नु त समणधम्मं ठित जातिभूमका उपासका पव्वाजेसु^१ सब्बसो जातिभूमिय सत्तहि आवासेही” ति ?

“कथं पन, भन्ते, समणो समणधम्मं ठितो होती” ति ?

“इध, ब्राह्मण धम्मिक, समणो अवकोसन्त न पच्चवकोसति, 5
रोसन्त न पटिरोसति, भण्डन्त न पटिभण्डति । एव खो, ब्राह्मण धम्मिक, समणो समणधम्मं ठितो होती” ति ।

“अट्टितयेव म, भन्ते, समणधम्मं जातिभूमका उपासका पव्वा-
जेसु सब्बसो जातिभूमिय सत्तहि आवासेही” ति ।

१४ “भूतपुब्ब, ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि 10
तित्थकरो कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसु । सुनेत्तो सत्था सावकान ब्रह्मलोक-
सहव्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तस्स सत्थुनो
ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि न पसादेसु ते कायस्स भेदा
पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात निरय उपपज्जिसु । ये खो पन, 15
ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स
चेत्तानि पसादेसु ते कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सगग लोक उप-
पज्जिसु ।

१५ “भूतपुब्ब, ब्राह्मण धम्मिक, मूगपक्खो नाम सत्था अहोसि
पे० अरनेमि नाम सत्था अहोसि कुद्दालको नाम सत्था अहोसि 20
हत्थिपालो नाम सत्था अहोसि जोतिपालो नाम सत्था अहोसि
तित्थकरो कामेसु वीतरागो । जोतिपालस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसु । जोतिपालो सत्था सावकान
ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, जोति-
पालस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि न पसादेसु 25
ते कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात निरय उपपज्जिसु ।
ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, जोतिपालस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय
धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसु ते कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं
सगग लोक उपपज्जिसु ।

१६ “त किं मञ्जसि, ब्राह्मण धम्मिक, यो इमे छ सत्यारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे, अनेकसतपरिवारे ससावकसङ्घे पदुट्टचित्तो भक्कोसेम्य परिभासेम्य, बहु सो अपुञ्जं पसवेम्या’ ति ?

“एव, भन्ते” ।

५ “यो स्रो, ब्राह्मण धम्मिक, इमे छ सत्यारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसतपरिवारे ससावकसङ्घे पदुट्टचित्तो भक्कोसेम्य परिभासेम्य, बहु सो अपुञ्जं पसवेम्य । यो एक दिट्ठिसम्पन्न पुगल पदुट्टचित्तो भक्कोसति परिभासति, अय ततो बहुतर अपुञ्जं पसवति । त किस्स हेतु ? नाह, ब्राह्मण धम्मिक, इतो यहिदा एवरुपिं खन्ति’
१० वदामि, यथा म सव्रह्मचारीसु । तस्मात्तिह, ब्राह्मण धम्मिक, एव सिक्खितव्य – ‘न नो समसव्रह्मचारीसु’ चित्तानि पदुट्टानि भविस्सन्ती’ ति । एव हि ते ब्राह्मण धम्मिक, सिक्खितव्य ति ।

“सुनेत्तो मूगपक्खो च, अरनेमि च ब्राह्मणो ।
कुहालको भट्ट सत्था, हत्थिपालो च माणवो ॥

१५ “जोतिपालो च गोविन्दो भट्ट सत्थपुरोहितो ।
अहिंसका’ भतीतसे, छ सत्थारो यसस्सिनो ॥

“निरामगन्धा करुणेधिमुत्ता’ कामसयोजनातिगा ।
कामराग विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगा भट्ट ॥

२० “अहेसुं सावका तेस, अनेकानि सत्तानि पि ।
निरामगन्धा करुणेधिमुत्ता कामसयोजनातिगा ।
कामराग विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगा भट्ट ॥

— “येते इसी बाहिरके वीतरागे समाहिसे ।
पदुट्टमनसङ्कप्पो यो नरो परिभासति ।
बहु च सो पसवति, अपुञ्जं तादिसो नरो ॥

२५ “यो चेक दिट्ठिसम्पन्न, भिक्खु बुद्धस्स सावक ।
पदुट्टमनसङ्कप्पो यो नरो परिभासति ।
अय ततो बहुतर, अपुञ्जं पसवे नरो ॥

१ सत्थारो - स्या । २ बुद्धचित्तो - सी । ३-४ एवरुपिं खन्ति - स्या
५ सव्रह्मचारीसु - सी रो कामसव्रह्मचारीसु - स्या । ६ धम्मिकेका - स्या
७ करुणाधिमुत्ता - सी करुणेधिमुत्ता - स्या रो । ८ पिडा - स्या । ९ भट्ट -
सी स्या रो । १० येते - स्या ।

“न साधुरूप आसीदे, दिट्ठिद्वानप्पहायिन ।

सत्तमो पुग्गलो एसो, अरियसङ्घस्स वुच्चति ॥

“अवीतरागो कामेसु, यस्स पञ्चिन्द्रिया मुदू ।

सद्धा सति च विरिय, समथो च विपस्सना ॥

“तादिस भिक्खुमासज्ज, पुब्बेव उपहञ्जति ।

अत्तान उपहन्त्वान, पच्छा अञ्ज विहिंसति ॥

“यो च रक्खति अत्तान, रक्खतो तस्स बाहिरो ।

तस्मा रक्खेय्य अत्तान, अक्खतो पण्डितो सदा” ति ॥

धम्मिकवग्गो पञ्चमो ।

तस्सुद्धानं

नागमिगसाला इण, चुन्द^१ द्वे^२ सन्दिट्ठिका दुवे^३ ।

खेमइन्द्रिय^४ आनन्द, खत्तिया^५ अप्पमादेन धम्मिको ति ॥

पठमो पण्णासको समत्तो ।

६. महावग्गो

१ सोणसुत्तं

१ एव मे सुत । एक समय भगवा राजगहे विहरति गिज्झ-
कूटे पव्वते । तेन खो पन समयेन आयस्मा सोणो राजगहे विहरति
सीतवनस्मि । अथ खो आयस्मतो सोणस्स रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स”
एव चेतसो परिवित्तकको उदपादि — “ये खो केचि भगवतो सावका
आरद्धविरिया विहरन्ति, अह तेसं अञ्जतरो । अथ च पन मे न अनु-
पादाय आसवेहि चित्त विमुच्चति, सविज्जन्ति खो पन मे कुले भोगा,
सक्का भोगा^६ च भुञ्जितु पुञ्जानि च कातु । यन्नूनाह सिक्ख पच्च-
वखाय हीनायावत्तित्वा भोगे च भुञ्जेय्य पुञ्जानि च करेय्य” ति ।

२ अथ खो भगवा आयस्मतो सोणस्स चेतसा चेतोपरिवित्तक-
मञ्जाय^७—सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिज्जित^८ वा वाह पसारेय्य,

१ चुन्द — रो० । २-२ द्वे सन्दिट्ठिक — सी०, रो०, द्वे नदिट्ठिक — स्या० ।

३ खेम इन्द्रिया — सी०, स्या० । ४ खत्तिय — सी०, रो० । ५ पतिसल्लीनस्स — सी० ।

६ भोगे — सी०, स्या० । ७ चेतोपरिवित्तकमञ्जाय — स्या० । ८ समिज्जित — म० ।

पमारित वा बाहू सम्मिञ्जेय्य, एवमेव स्त्रो - गिज्झकूटे पव्वते अन्त
रहितो सीतवने आयस्मतो सोणस्स सम्मुखे^१ पातुरहोसि । निसीदि भगवा
पञ्जात्ते आसने । आयस्मा पि स्त्रो सोणो भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त
निसीदि । एवमन्त निसिन्न स्त्रो आयस्मन्त सोण भगवा एतदवोच -

५ “ननु ते, सोण रहोगसस्स पटिसल्लीनस्स एव धेतसो परि
वितण्णको उदपादि - ‘ये स्त्रो केचि भगवतो सावका आरद्धविरिया विह
रन्ति, अहं तेस अञ्जतरो । यच्च च पन मे न अनुपादाय आसवेहि चित्त
विमुच्चसि, सविज्जन्ति स्त्रो पन मे कुले भोगा सक्का भोगे च भुञ्जितु
पुञ्जानि च कातु । यन्नूनाहं सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तित्वा भोग
१० च भुञ्जेय्य पुञ्जानि च करेय्य’^२ ति ?

“एव, भन्ते” ।

“तं किं मञ्जसि सोण, कुसलो त्वं पुग्घे भगारियभूतो^३ वीणाय
तन्तिस्सरे” ति ?

“एव, भन्ते” ।

१५ “तं किं मञ्जसि, सोण, यदा^४ ते वीणाय तन्तियो अञ्चायता
होन्ति, अपि नु ते वीणा तस्मिं समये सरवती वा होति कम्मञ्जा वा^५
ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

२० “तं किं मञ्जसि, सोण यदा ते वीणाय तन्तियो अतिसिधिसा
होन्ति अपि नु ते वीणा तस्मिं समये सरवती वा होति कम्मञ्जा वा^५
ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

२५ “यदा पन ते सोण वीणाय तन्तियो न अञ्चायता होन्ति
नातिसिधिसा समे गुणे पतिट्ठिता, अपि नु ते वीणा तस्मिं समये सरवती
वा होति कम्मञ्जा वा^५ ति ?

“एव भन्ते” ।

“एवमेव स्त्रो सोण, अञ्चारद्धविरिय^६ उदञ्चाय सवत्तति
अतिसिधिलविरिय^७ कोसज्जाय सवत्तति । तस्मात्तिह त्वं सोण विरिय

१. पुग्घे - स्त्री । २. भगारियभूतो - स्त्री । ३. भगारियभूतो - स्त्री । ४. यदा च - स्त्री । ५. अञ्चारद्धविरिय - म । ६. अतिसिधिसा - स्त्री । ७. अतिसिधिलविरिय - स्त्री ।

समत अधिदुह^१, इन्द्रियान च समत पटिविज्झ, तत्थ च निमित्त गण्हाही” ति ।

“एव, भन्ते” ति खो आयस्मा सोणो भगवतो पच्चस्सोसि ।

अथ खो भगवा आयस्मन्त सोण इमिना ओवादेन ओवदित्वा—सेय्यथापि नाम वलवा पुरिसो सम्मिज्जित वा बाह पसारेय्य, पसारित वा 5
बाह सम्मिज्जेय्य, एवमेव खो — सीतवने अन्तरहितो गिज्झकूटे पव्वते पातुरहोसि ।

३ अथ खो आयस्मा सोणो अपरेन समयेन विरियसमत अधिदुसि^२, इन्द्रियान च समत पटिविज्झ, तत्थ च निमित्त अगगहेसि ।
अथ खो आयस्मा सोणो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो 10
विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अना-
गारिय पव्वजन्ति तदनुत्तर — ब्रह्मचरियपरियोसान दिट्ठेव धम्मे सय
अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि । “खीणा जाति, वुसित
ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया” ति अब्भज्जासि । अज्ज-
तरो च पनायस्मा सोणो अरहत अहोसि । 15

४ अथ खो आयस्मतो सोणस्स अरहत्तप्पत्तस्स एतदहोसि —
“यन्नूनाह येन भगवा तेनुपसङ्कमेय्य, उपसङ्कमित्वा भगवतो सन्तिके
अज्ज व्याकरेय्य” ति । अथ खो आयस्मा सोणो येन भगवा तेनुप-
सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि ।
एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा सोणो भगवन्त एतदवोच — 20

“यो सो, भन्ते, भिक्खु अरह खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो
ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीणभवसयोजनो सम्मदज्जा
विमुत्तो, सो छ^३ ठानानि^३ अधिमुत्तो होति — नेक्खम्माधिमुत्तो होति,
पविवेकाधिमुत्तो होति, अब्यापज्झाधिमुत्तो होति, तण्हावखयाधिमुत्तो
होति, उपादानवखयाधिमुत्तो होति, असम्मोहाधिमुत्तो होति । 25

५ “सिया खो पन, भन्ते, इधेकच्चस्स आयस्मतो एवमस्स —
‘केवल सद्धामत्तक नून अयमायस्मा निस्साय नेक्खम्माधिमुत्तो’ ति ।
न खो पनेत, भन्ते, एव दट्ठब्ब । खीणासवो, भन्ते, भिक्खु वुसितवा

कृतकरणीयो करणीय भूतनो भूतमनुपस्सन्तो कतस्स वा पटिचयं
 खया रागस्स वीतरागत्ता नेक्खम्माधिमुत्तो होति, खया दोसस्स वीत
 दोसत्ता नेक्खम्माधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता नेक्खम्माधि
 मुत्तो होति ।

- ५ ६ “सिया स्रो पन, भन्ते, इधेक्कच्चस्स आयस्मतो एवमस्स —
 ‘लाभसक्कारसिलोकं नूनं भयमायस्मा निकामयमानो पविवेकाधिमुत्तो’
 ति । न स्रो पनेत, भन्ते, एव दट्ठब्ब । खीणासवो, भन्ते, भिक्खु वुसित्वा
 कृतकरणीयो करणीय भूतनो भूतमनुपस्सन्तो कतस्स वा पटिचयं खया
 रागस्स वीतरागत्ता पविवेकाधिमुत्तो होति, खया दोसस्स वीतदोसत्ता
 १० पविवेकाधिमुत्तो होति खया मोहस्स वीतमोहत्ता पविवेकाधिमुत्तो
 होति ।

- ७ “सिया स्रो पन, भन्ते, इधेक्कच्चस्स आयस्मतो एवमस्स —
 ‘सीलव्यतपरामासं नूनं भयमायस्मा सारतां पञ्चागच्छन्तो अव्यापज्झा
 धिमुत्तो’ ति । न स्रो पनेत, भन्ते, एव दट्ठब्ब । खीणासवो, भन्ते,
 १५ भिक्खु वुसित्वा कृतकरणीयो करणीय भूतनो भूतमनुपस्सन्तो कतस्स
 वा पटिचयं खया रागस्स वीतरागत्ता अव्यापज्झाधिमुत्तो होति, खया
 दोसस्स वीतदोसत्ता अव्यापज्झाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता
 अव्यापज्झाधिमुत्तो होति ।

- ८ “खया रागस्स वीतरागत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो होति,
 २० खया दोसस्स वीतदोसत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीत
 मोहत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो होति ।

९ “गया रागस्स वीतरागत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति,
 गया दागस्स वीतदागत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति गया मोहस्स
 वीतमोहत्ता उपादानक्खयाधिमुत्ता हाति ।

- १० “गया रागस्स वीतरागत्ता अगम्मोहाधिमुत्तो हाति गया
 २५ दोगम्म वीतदोगम्मा अगम्मोहाधिमुत्तो होति गया मोहस्स वीतमोहत्ता
 अगम्मोहाधिमुत्तो हाति ।

११ “एव सम्मा विमुत्तचित्तस्स, भन्ते, भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविञ्जेय्या रूपा चक्खुस्स आपाथ आगच्छन्ति, नेवस्स चित्त परियादियन्ति । अमिस्सीकतमेवस्स^१ चित्त होति ठित आनेञ्जप्पत्त वय चस्सानुपस्सति । भुसा चे पि सोतविञ्जेय्या सदा घान-
 विञ्जेय्या गन्धा जिह्वाविञ्जेय्या रसा कायविञ्जेय्या 5
 फोटुब्बा मनोविञ्जेय्या धम्मा मनस्स आपाथ आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । अमिस्सीकतमेवस्स चित्त होति ठित आनेञ्ज-
 प्पत्त वय चस्सानुपस्सति । सेय्यथापि, भन्ते, सेलो पब्बतो अचिच्छद्दो असुसिरो एकग्घनो । अथ पुरत्थिमाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा
 वातवुट्ठि नेव न सङ्कम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य न सम्पवेधेय्य, अथ पच्छिमाय 10
 चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि अथ उत्तराय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि . अथ दक्खिणाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य
 भुसा वातवुट्ठि नेव न सङ्कम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य न सम्पवेधेय्य, एवमेव खो, भन्ते, एव सम्माविमुत्तचित्तस्स भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविञ्जेय्या
 रूपा चक्खुस्स आपाथ आगच्छन्ति, नेवस्स चित्त परियादियन्ति । 15
 अमिस्सीकतमेवस्स चित्त होति ठित आनेञ्जप्पत्त वय चस्सानुपस्सति । भुसा चे पि सोतविञ्जेय्या सदा घानविञ्जेय्या गन्धा जिह्वा-
 विञ्जेय्या रसा कायविञ्जेय्या फोटुब्बा मनोविञ्जेय्या धम्मा मनस्स आपाथ आगच्छन्ति, नेवस्स चित्त परियादियन्ति । अमिस्सीकत-
 मेवस्स चित्त होति ठित आनेञ्जप्पत्त वय चस्सानुपस्सती ति । 20

“नक्खम्म अधिमुत्तस्स, पविवेक च चेतसो ।

अव्यापज्झाधिमुत्तस्स, उपादानवखयस्स च ॥

“तण्हाक्खयाधिमुत्तस्स, असम्मोह च चेतसो ।

दिस्वा आयतनुप्पाद, सम्मा चित्त विमुच्चति ॥

“तस्स सम्मा विमुत्तस्स, सन्तचित्तस्स भिक्खुनो ।

कतस्स पटिचयो नत्थि, करणीय न विज्जति ॥

“सेलो यथा एकग्घनो^२, वातेन न समीरति ।

एव रूपा रसा सदा, गन्धा फस्सा च केवला ॥

“दृष्ट्वा धम्मा अनिदृष्टा च, नप्पवेधेन्ति तादिनो ।

ठितं चित्तं विप्पमुत्तं, यमं धस्सानुपस्सती” ति ॥

२ फग्गुनसुत्त

१ तेन सो पन समयेन आयस्मा फग्गुनो' आवाधिको होति

दुक्खितो बान्हगिसानो । अथ सो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुप-

८ सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवाधेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

एकमन्तं निसिञ्चो सो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच - “आयस्मा,

भन्ते, फग्गुनो आवाधिको दुक्खितो बान्हगिसानो । साधु, भन्ते, भगवा

येनायस्मा फग्गुनो तेनुपसङ्कमतु अनुकम्प उपादाया” ति । अधिवासेमि

भगवा सुप्पीभावेन ।

१० २ अथ सो भगवा सायन्हुसमयं पटिसस्सानां दुट्ठितो येनायस्मा

फग्गुनो तेनुपसङ्कमि । अद्दसा सो आयस्मा फग्गुनो भगवन्तं दूरतो ।

आगच्छन्तं । दिस्वान मञ्चके समधोसि' । अथ सो भगवा आयस्मान्

फग्गुन एतदवोच - “अल, फग्गुन, मा त्वं मञ्चके समधोसि । सन्ति

मानि आसनानि परेहि' पञ्चास्तानि तत्थाहं निसीदिस्सामी” ति

१५ निसीदि भगवा पञ्चन्ते आसने । निसज्जं सो भगवा आयस्मान्

फग्गुन एतदवोच - “कच्चिं ते, फग्गुन, समनीयं कच्चिं यापनीयं ।

कच्चिं ते' दुक्खा वेदना पटिक्कमन्ति, नो अभिक्कमन्ति, पटिक्कमोसानं

पञ्चायति नो अभिक्कमो” ति ?

“न मे भन्ते, समनीयं न यापनीयं । बान्हो मे दुक्खा वेदना

२० अभिक्कमन्ति नो पटिक्कमन्ति अभिक्कमोसानं पञ्चायति, नो

पटिक्कमो ।

“सेय्यथापि भन्ते यस्सवा पुरिसो तिप्पेन सिस्सरेन मुद्धनिं

अभिमतयेय्य' एवमेव सो मे भन्ते, अधिमत्ता घाता मुद्धनि ऊह

नन्ति' । न म भन्ते, समनीयं न यापनीयं । बान्हो मे दुक्खा वेदना

२५ अभिक्कमन्ति नो पटिक्कमन्ति, अभिक्कमोसानं पञ्चायति, नो

पटिक्कमो ।

१ फग्गुनो - ही स्या । २ सङ्कमो पि - ही स्या रो । ३ पुरे - ही रो । ४ ही स्या रो पीणवेनु मत्ति । ५ मुद्धनि - ही रो । ६ अभिमतेय्य - ही अभिमतयेय्य - स्या । ७ मोद्धन्ति - स्या हन्ति - ही रो ।

“सेय्यथापि, भन्ते, बलवा पुरिसो दब्हेन वरत्तक्खण्डेन^१ सीस-
वेठन^१ ददेय्य; एवमेव खो^२ मे, भन्ते^३, अधिमत्ता सीसे सीसवेदना ।
न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीय । बाब्हा मे दुक्खा वेदना अभिक्क-
मन्ति, नो पटिक्कमन्ति, अभिक्कमोसान पञ्ञायति, नो पटिक्कमो ।

“सेय्यथापि, भन्ते, दक्खो गोघातको वा गोघातकन्तेवासी वा 5
तिण्हेन गोविकन्तनेन कुञ्छि परिकन्तेय्य, एवमेव खो मे, भन्ते, अधिमत्ता^३
वाता कुञ्छि परिकन्तन्ति । न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीय । बाब्हा
मे दुक्खा वेदना अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति, अभिक्कमोसान पञ्ञा-
यति, नो पटिक्कमो ।

“सेय्यथापि, भन्ते, द्वे बलवन्तो पुरिसा दुब्बलतर पुरिस नाना- 10
बाहासु गहेत्वा अङ्गारकासुया सन्तापेय्युं सम्परितापेय्युं”, एवमेव खो
मे, भन्ते, अधिमन्तो कायस्मि डाहो । न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीय ।
बाब्हा मे दुक्खा वेदना अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति, अभिक्कमोसान
पञ्ञायति, नो पटिक्कमो” ति । अथ खो भगवा आयस्मन्त फगुन
धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठा- 15
यासना पक्कामि ।

३ अथ खो आयस्मा फगुनो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो काल-
मकासि । तम्हि चस्स समये मरणकाले इन्द्रियाणि विप्पसीदिसु । अथ
खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं
अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो 20
भगवन्त एतदवोच — “आयस्मा, भन्ते, फगुनो अचिरपक्कन्तस्स
भगवतो कालमकासि । तम्हि चस्स समये मरणकाले इन्द्रियाणि
विप्पसीदिसू” ति ।

“कि, हानन्द, फगुनस्स भिक्खुनो इन्द्रियाणि न विप्प-
सीदिस्सन्ति । फगुनस्स, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि 25
सयोजनेहि चित्त अविमुत्त ग्रहोसि । तस्स तं धम्मदेसन सुत्वा पञ्चहि
ओरम्भागियेहि सयोजनेहि चित्त विमुत्त ।

४. “छयिमे, आनन्द, आनिससा कालेन धम्मस्सवने” कालेन
अत्थुपपरिक्खाय । कतमे छ ? इधानन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भा-

१-१ वरत्तखण्डेन ० - सी०, वरत्तक्खन्वेन सीसे सीसवेठनं - स्या० । २-२ खो भन्ते -
स्या० । ३ अधिमत्ता - स्या० । ४ परितापेय्यु - सी०, रो० । ५ धम्मसवणे - सी० ।

गियेहि संयोजनेहि चित्तं अविमुक्तं होति । सो तस्मिन् समये मरणकाले
 लभति तथागतं दस्सनाय । तस्स तथागतो धम्मं देसेति आदिकल्याण
 मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं संब्यञ्जनं, केवलपरिपुष्णं
 परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा पञ्चहि
 ५ भोरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुञ्चति । अयं, आनन्द, पठमो
 भानिससो कालेन धम्मस्सवने ।

५ “पुनं च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि भोरम्भागियेहि
 संयोजनेहि चित्तं अविमुक्तं होति । सो तस्मिन् समये मरणकाले न हेव
 १० सो लभति तथागतं दस्सनाय, अपि च सो तथागतसावकं लभति दस्स-
 नाय । तस्स तथागतसावको धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं
 परियोसानकल्याणं सात्थं संब्यञ्जनं, केवलपरिपुष्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं
 पकासेति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा पञ्चहि भोरम्भागियेहि संयोजनेहि
 चित्तं विमुञ्चति । अयं आनन्द दुतियो भानिससो कालेन धम्मस्सवने ।

६ “पुनं च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि भोरम्भागियेहि
 १५ संयोजनेहि चित्तं अविमुक्तं होति । सो तस्मिन् समये मरणकाले न हेव
 सो लभति तथागतं दस्सनाय न पि तथागतसावकं लभति दस्सनाय,
 अपि च सो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवित्तक्केति अनु-
 विचारेति मनसानुपेक्खति । तस्स यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा
 अनुवित्तक्कयतो अनुविचारयतो मनसानुपेक्खतो पञ्चहि भोरम्भागियेहि
 २० संयोजनेहि चित्तं विमुञ्चति । अयं आनन्द, ततियो भानिससो कालेन
 अत्युपपरिक्खाय ।

७ “इधानन्द, भिक्खुनो पञ्चहि भोरम्भागियेहि संयोजनेहि
 चित्तं विमुक्तं होति, अनुत्तरे च सो उपधिसङ्ख्ये चित्तं अविमुक्तं होति ।
 २५ सो तस्मिन् समये मरणकाले लभति तथागतं दस्सनाय । तस्स तथागतो
 धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं पे० .. ब्रह्मचरियं पकासेति ।
 तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा अनुत्तरे उपधिसङ्ख्ये चित्तं विमुञ्चति । अयं
 आनन्द चतुत्थो भानिससो कालेन धम्मस्सवने ।

८ “पुनं च परं आनन्द भिक्खुनो पञ्चहि भोरम्भागियेहि
 संयोजनेहि चित्तं विमुक्तं होति, अनुत्तरे च सो उपधिसङ्ख्ये चित्तं अवि-
 ३० मुक्तं होति । सो तस्मिन् समये मरणकाले न हेव सो लभति तथागतं

दस्सनाय, अपि च खो तथागतसावकं लभति दस्सनाय । तस्स तथागत-
सावको धम्म देसेति आदिकल्याण पे० परिसुद्ध ब्रह्मचरिय पका-
सेति । तस्स त धम्मदेसन सुत्वा अनुत्तरे उपधिसङ्ख्ये चित्त विमुच्चति ।
अय, आनन्द, पञ्चमो आनिससो कालेन धम्मस्सवने ।

६ “पुन च पर, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि 5
सयोजनेहि चित्त विमुत्त होति, अनुत्तरे च खो उपधिसङ्ख्ये चित्त
अविमुत्त होति । सो तम्हि समये मरणकाले न हेव खो लभति तथागत
दस्सनाय, न पि तथागतसावक लभति दस्सनाय, अपि च खो यथासुत
यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति ।
तस्स यथासुत यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवितक्कयतो अनुविचारयतो 10
मनसानुपेक्खतो अनुत्तरे उपधिसङ्ख्ये चित्त विमुच्चति । अय, आनन्द,
छट्ठो आनिससो कालेन अत्थुपपरिक्खाय । इमे खो, आनन्द, छ आनि-
ससा कालेन धम्मस्सवने कालेन अत्थुपपरिक्खाया” ति ।

३ छळभिजातिसुत्तं

१ एक समय भगवा राजगहे विहरति गिञ्जकूटे पव्वते ।
अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा 15
भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो
आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “पूरणेन, भन्ते, कस्सपेन
छळभिजातियो^१ पञ्जत्ता — तण्हाभिजाति पञ्जत्ता, नीलाभिजाति
पञ्जत्ता, लोहिताभिजाति पञ्जत्ता, हलिदाभिजाति पञ्जत्ता, सुक्का-
भिजाति पञ्जत्ता, परमसुक्काभिजाति पञ्जत्ता । 20

२ “तत्रिद, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन तण्हाभिजाति पञ्जत्ता,
ओरम्बिका सूकरिका^२ साकुणिका मागविका लुहा मच्छघातका चोरा
चोरघातका बन्धनागारिका ये वा पनञ्जे पि केचि कुरुरकम्मन्ता ।

३ “तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन नीलाभिजाति पञ्जत्ता,
भिक्खू कण्टकवुत्तिका^३ ये वा पनञ्जे पि केचि कम्मवादा किरियवादा^४ । 25

४ “तत्रिद, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन लोहिताभिजाति पञ्जत्ता,
निगण्ठा एकसाटका ।

१ छळाभिजातियो — सी०, स्या०, रो० । २ सोकरिका — स्या० । ३ कण्ठाधि-
मुत्तिका — स्या०, कण्ठकवुत्तिका — रो० । ४ क्रियवादा — म० ।

५ "तत्रिद, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन हनिदामिजाति पञ्चता, गिही भोदातवसना अचेलक्सावका ।

६ "तत्रिद, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन सुक्कामिजाति पञ्चता भाजीवका भाजीवकिनियो ।

७ "तत्रिद, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन परमसुक्कामिजाति पञ्चता, नन्दो वच्छो किखो' सङ्खिच्चो मक्खलि गोसालो । पूरणेन, भन्ते, कस्सपेन इमा छळमिजातियो पञ्चता" ति ।

८ "किं पनानन्द, पूरणस्स कस्सपस्स सब्बो लोको एतद्वन्ननु जानाति इमा छळमिजातियो पञ्चापेतु" ति ?

९ "ना हेत, भन्ते" ।

१० "सैम्यथापि, भानन्द, पुरिसो दलिहो अस्सको अनान्हिको, तस्स अकामकस्स विम भोलमोय्यु' - 'इद ते, अम्मो पुरिस, मस च सादितव्य, मूल च अनुप्पदातव्व' ति । एवमेव खो, भानन्द, पूरणेन कस्स पेन अप्पटिञ्जाय एतेस समणआहाणान इमा छळमिजातियो पञ्चता, यथा त वासेन अभ्यस्तेन असेसञ्चुता अकुसलेन ।

११ "अह खो पनानन्द, छळमिजातियो पञ्चापेमि । त सुणाहि, सायुक मनसि करोहि, भासिस्सामी" ति । "एव, भन्ते" ति खो आयस्सा भानन्दो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदबोच - "कस्मा भानन्द, छळमिजातियो ? इधानन्द, एकच्चो कण्हामिजातियो समानो कण्ह धम्म अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो कण्हामिजातियो समानो सुक्क धम्म अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो कण्हामिजातियो समानो अकण्ह असुक्क निब्बान अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुक्कामिजातियो समानो कण्ह धम्म अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुक्कामिजातियो समानो सुक्क धम्म अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुक्कामिजातियो समानो अकण्ह असुक्क निब्बान अभिजायति ।

१२ "कथं भानन्द कण्हामिजातियो समानो कण्ह धम्म अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुप्पे पञ्चाजातो होति - चण्डाल कुप्पे वा नेसादकुप्पे वा वेनकुप्पे वा रथकारकुप्पे वा पुक्कसकुप्पे वा, वसिह

अप्यन्नपानभोजने कसिरवुत्तिके, यत्थ कसिरेन घासच्छादो लब्धमिति ।
 सो च होति दुब्बण्णो दुद्दसिको ओकोटिमको दब्हावाधो काणो वा कुणी
 वा खञ्जो वा पक्खहतो वा, न लाभो अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स
 मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरित
 चरति, वाचाय दुच्चरित चरति, मनसा दुच्चरित चरति । सो कायेन 5
 दुच्चरित चरित्वा, वाचाय दुच्चरित चरित्वा, मनसा दुच्चरित चरित्वा
 कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुर्गतिं विनिपात निरय उपपज्जति ।
 एव खो, आनन्द, कण्हाभिजातियो^१ समानो कण्ह धम्म अभिजायति ।

११. “कथं चानन्द, कण्हाभिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभि-
 जायति ? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पच्चाजातो होति - चण्डालकुले 10
 वा पे० .. सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन सुचरित चरति, वाचाय
 सुचरितं चरति, मनसा सुचरित चरति । सो कायेन सुचरित चरित्वा,
 वाचाय सुचरितं चरित्वा, मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा पर
 मरणा सुगतिं सगं लोक उपपज्जति । एव खो, आनन्द, कण्हाभि-
 जातियो समानो सुक्क धम्मं अभिजायति । 15

१२ “कथं, चानन्द, कण्हाभिजातियो समानो अकण्ह असुक्क
 नेब्बान अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पच्चाजातो होति
 - चण्डालकुले वा पे० । सो च होति दुब्बण्णो दुद्दसिको ओको-
 टिमको । सो केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगा-
 रस्मा अनगारिय पब्बजति । सो एव पब्बजितो समानो पञ्च नीवरणे 20
 पहाय चेतसो उपक्किलेसे पञ्चाय दुब्बलीकरणे, चतूसु सतिपट्टानेसु
 सुप्पतिट्ठितचित्तो, सत्तं बोज्झङ्गे यथाभूतं भावेत्वा अकण्ह असुक्क
 निब्बान अभिजायति । एव खो, आनन्द, कण्हाभिजातियो समानो
 अकण्ह असुक्क निब्बान अभिजायति ।

१३. “कथं, चानन्द, सुक्काभिजातियो समानो कण्ह धम्मं अभि- 25
 जायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चे कुले पच्चाजातो होति - खत्ति-
 महासालकुले वा ब्राह्मणमहासालकुले वा गहपतिमहासालकुले वा, अङ्गे
 महद्धने महाभोगे पट्टतजातरूपरजते पट्टतवित्तूपकरणे पट्टतघनधञ्जे ।
 सो च होति अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय

समन्नागतो, लामी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागघविलेपनस्स
सेम्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरित चरति, वाचाय दुच्चरित
चरति, मनसा दुच्चरित चरति । सो कायेन दुच्चरित चरित्वा, वाचाय
दुच्चरित चरित्वा, मनसा दुच्चरित चरित्वा कायस्स भेदा पर मरणा
5 अपाय दुर्गतिं विनिपात निरय उपपज्जति । एव सो, आनन्द, सुक्कामि
जातियो समानो कण्ह धम्म अभिजायति ।

१४ “कथं चानन्द, सुक्कामिजातियो समानो सुक्क धम्म
अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चो कुले पच्चाजातो होति -
स्वत्तियमहासालकुले वा पे० सेम्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन
10 सुचरित चरति, वाचाय सुचरित चरति, मनसा सुचरित चरति । सो
कायेन सुचरित चरित्वा, वाचाय सुचरित चरित्वा मनसा सुचरित
चरित्वा कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सग्ग लोक उपपज्जति । एव सो
आनन्द, सुक्कामिजातियो समानो सुक्क धम्म अभिजायति ।

१५ “कथं चानन्द, सुक्कामिजातियो समानो अकण्ह असुक्क
15 निब्बानं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चो कुले पच्चाजातो
होति - स्वत्तियमहासालकुले वा ब्राह्मणमहासालकुले वा गृहपतिमहा
सालकुले वा अद्दु० महद्धने महाभोगे पट्टतजातरूपरज्जसे पट्टविस्सुपकरण
पट्टतधनधम्मसे । सो च होति अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय
वण्णपोक्खरताय समन्नागतो, लामी अन्नस्स पानस्स वत्थरस यानस्स
20 मालागघविलेपनस्स सेम्यावसथपदीपेय्यस्स । सो केसमस्सु ओहारेत्वा
कासायानि धत्थानि अञ्छादेत्वा अगारस्मा अनगारिय पट्वज्जति । सो
एव पट्वजितो समानो पट्व नीवरणे पट्टाय चेतसा उपक्किलसे पट्टाय
दुट्ठसीवरणे चतुसु सत्तिपट्टानेषु सुप्पतिट्ठितचित्तो, सत्त वोग्गञ्जं यथा
भूत भावेत्वा अकण्ह असुक्क निब्बानं अभिजायति । एव सो, आनन्द,
25 सुक्कामिजातियो समानो अकण्ह असुक्क निब्बानं अभिजायति । इमा
गो आनन्द ‘छट्ठमिजातिया’ ति ।

४ आसथमुत्त

१ ‘अहिं भिक्खवे अम्महिं समन्नागतो भिक्खु आहुनय्यो
हाति पाहुनेय्यो भिक्खवेय्यो अज्जसिगरणीयो अनुत्तर पुञ्जवत्त

लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो ये आसवा संवरा पहातब्बा ते सवरेन पहीना होन्ति, ये आसवा पटिसेवना पहातब्बा ते पटिसेवनाय पहीना होन्ति, ये आसवा अधिवासना पहातब्बा ते अधिवासनाय पहीना होन्ति, ये आसवा परिवज्जना पहातब्बा ते परिवज्जनाय पहीना होन्ति, ये आसवा विनोदना पहातब्बा ते विनोदनाय पहीना 5 होन्ति, ये आसवा भावना पहातब्बा ते भावनाय पहीना होन्ति ।

२ “कतमे च, भिक्खवे, आसवा सवरा पहातब्बा ये संवरेन पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिसो चक्खुन्द्रिय-सवरसवुतो विहरति । य हिस्स, भिक्खवे, चक्खुन्द्रियसवर असवुतस्स विहरतो उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, चक्खुन्द्रियसवर सवुतस्स 10 विहरतो एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । पटिसङ्खा योनिसो सोत्तिन्द्रिय पे० घानिन्द्रिय जिह्विन्द्रिय कायिन्द्रिय मनिन्द्रियसवरसवुतो विहरति । य हिस्स, भिक्खवे, मनिन्द्रियसवर असवुतस्स विहरतो उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, मनिन्द्रिय-सवर सवुतस्स विहरतो एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । 15 इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा सवरा पहातब्बा ये सवरेन पहीना होन्ति ।

३ “कतमे च, भिक्खवे, आसवा पटिसेवना पहातब्बा ये पटिसेवनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिसो चीवर पटिसेवति — ‘यावदेव सीतस्स पटिघाताय, उण्हस्स पटिघाताय, डसमकसवातातपसिरिसपसम्फस्सान’ पटिघाताय, यावदेव हिरिकोपीन- 20 पटिच्छादनत्थ’ । पटिसङ्खा योनिसो पिण्डपात पटिसेवति — ‘नेव दवाय न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव इमस्स कायस्स ठितिया यापनाय, विहिंसूपरतिया ब्रह्मचरियानुग्गहाय, इति पुराण च वेदन पटिहङ्गामि, नव च वेदन न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविस्सति अन-वज्जता च फासुविहारो च’ ३’ । पटिसङ्खा योनिसो सेनासन पटिसेवति — 25 ‘यावदेव सीतस्स पटिघाताय, उण्हस्स पटिघाताय, डसमकसवातातपसिरिसपसम्फस्सान पटिघाताय, यावदेव उतुपरिस्सयविनोदनपटिसत्तलानारामत्थ’ । पटिसङ्खा योनिसो गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिवखार पटिसेवति — ‘यावदेव उप्पन्नान वेय्यावाधिकानं वेदनान पटिघाताय, अव्या-

पञ्चपरमताया ति । य हिस्स, भिक्खवे, अप्पटिसेवतो उप्पज्जम्मु
आसवा विधातपरिळाहा, पटिसेवतो एवस ते आसवा विधातपरिळाहा
न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे आसवा पटिसेवना पहातव्वा ये
पटिसेवनाय पहीना होन्ति ।

४ “कतमे च, भिक्खवे, आसवा अधिवासना पहातव्वा ये
अधिवासनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्गा योनिंसा
समो होति सीतस्स उण्हस्स, जिघच्छाय पिपासाम् । उसमकसवाताउप-
सिरिसपसम्फस्सान, दुरुत्तान दुरागतान वचनपथान, उप्पन्नान सारीरि
कान वेदनान दुक्खान तिम्यान खरान कटुकान असातान मननापान
पाणहरान अधिवासकजातिको होति । य हिस्स भिक्खव, अनधि
वासको उप्पज्जेम्मु आसवा विधातपरिळाहा, अधिवासतो' एवस त
आसवा विधातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा
अधिवासना पहातव्वा ये अधिवासनाय पहीना होन्ति ।

५ “कतमे च, भिक्खवे, आसवा परिवज्जना पहातव्वा ये
परिवज्जनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्गा योनिंसा
चण्ड हत्थि परिवज्जेति, चण्ड अस्स परिवज्जेति, चण्ड गोण परिवज्जेति
चण्ड कुक्कुर परिवज्जेति अहिं स्ताणु कण्ठकट्टान सोढम पपात चन्दनिक
ओळिगल्स यथारूपे अनासने' निसिघ्न यथारूपे अगोचरे चरन्त यथारूप
पापके मित्ते भजन्त विज्झू सव्वहाचारी पापकेसु ठानेसु ओक्कप्पेय्मुं सो
त च' अनासन त च अगोचर ते च पापके मित्ते पटिसङ्गा योनिंसा परि
वज्जति । य हिस्स भिक्खवे अपरिवज्जयतो उप्पज्जम्मु आसवा
विधातपरिळाहा परिवज्जयतो एवस ते आसवा विधातपरिळाहा न
होन्ति । इमे वुच्चन्ति भिक्खवे आसवा परिवज्जना पहातव्वा ये
परिवज्जनाय पहीना होन्ति ।

६ “पतमे च भिक्खवे आसवा यिनोदना पहातव्वा ये यिनो-
नाय पहीना होन्ति ? इध भिक्खवे भिक्खु पटिसङ्गा योनिंसा उप्पन्न
यामविगम्वं नाधिवासति पजहति विनादति भ्यन्तीपरोति अनभाय
गमति, पटिसङ्गा यानिगा उप्पन्न व्यापादयित्तकं पे०... उप्पन्न
विहिगायित्तवा .. उप्पानुप्पन्ने पापके अणुससे धम्मे नाधियासेति पजहति

१ धविसानपणी - नी रत्ता रो । २ अनेवने - नी । ३ चर - नी
रत्ता रो ।

२ “बुज्जान खो एत, गहपति, तया गिहिना कामभोगिण पुत्तसम्बाधसयन भज्जावसन्तेन, कासिकचन्दन पच्चनुभोन्तेन, मासा गन्धविलेपन धारयन्तेन, जातरूपरजत सावियन्तेन इमे वा अरहन्तो इ वा अरहत्तमग्ग समापन्ना सि ।

- ३ “आरब्धिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उदतो उन्नलो चपलो मुखरो विकिण्णवाचो मुट्ठस्सति असम्पजानो असमाहितो विग्मन्तचित्तो पाकतिन्द्रियो । एव सो तेनङ्गेन गारम्हो । आरब्धिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुदतो अनुन्नलो अचपलो अमुखरो अविक्किण्णवाचा उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकग्गचित्ता संवुतिन्द्रियो ।
१० एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

४ “गामन्तविहारी चे पि, गहपति, भिक्खु होति उदतो .. पे० एव सो तेनङ्गेन गारम्हो । गामन्तविहारी चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुदतो पे० एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

- ५ “पिण्डपातिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति उदतो पे० एव सो तेनङ्गेन गारम्हो । पिण्डपातिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुदतो पे० एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

६ “नेमन्तनिको चे पि गहपति, भिक्खु होति उदतो .. पे०.. एव सो तेनङ्गेन गारम्हो । नेमन्तनिको चे पि गहपति, भिक्खु होति अनुदतो पे०.. एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

- ७ “पसुकूलिको चे पि, गहपति भिक्खु होति उदतो .. पे०.. एव सो तेनङ्गेन गारम्हो । पसुकूलिको चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुदतो पे० एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

- ८ “गहपतिचीवरघरो चे पि, गहपति, भिक्खु होति उदतो उन्नलो चपलो मुखरो विकिण्णवाचो मुट्ठस्सति असम्पजानो असमाहितो विग्मन्तचित्तो पाकतिन्द्रियो । एव सो तेनङ्गेन गारम्हो । गहपतिचीवरघरो चे पि, गहपति, भिक्खु होति अनुदतो अनुन्नलो अचपलो अमुखरो अविकिण्णवाचो उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकग्गचित्ता संवुतिन्द्रियो । एवं सो तेनङ्गेन पाससो ।

“इह त्व, गहपति, सद्धे दान देहि । सद्धे ते दान ददतो चित्तं

पर्याद्विस्तानि । सो त्वं पसन्नचित्तो कायस्म भेदा पर मग्णा मुगतिं सगं लोक उपपज्जिस्ससी” ति ।

“एमाहं, भन्ते, अज्जतगो मद्धे वानं दस्सामी” ति ।

६. हत्थिसारिपुत्तमुत्तं

१. एवं मे नुत्तं । एकं समय भगवा वाराणसियं विहरति डसिपनने भिगदाये । तेन खो पन समयेन सम्बहुला थेरा भिक्खू पच्छा- 5
भत्तं पिण्डपातपट्टिकन्ता मण्डलमाले मच्चिसिन्ना सत्तिपत्तिता अभिवम्म-
कयं कयेन्ति । तत्र मुदं आयस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो थेरान भिक्खून्
अभिवम्मकयं कयेन्तानं अन्तरन्तरा कयं ओपातेति । अय खो आयस्मा
महाकोट्टिको आयस्मन्तं चित्तं हत्थिसारिपुत्त एतद्वोच - “मायस्मा
चित्तो हत्थिसारिपुत्तो थेरान भिक्खून् अभिवम्मकयं कयेन्तानं अन्त- 10
रन्तरा कयं ओपातेसि”, याव कयापरियोमानं आयस्मा चित्तो आगमेतू”
ति । एवं वृत्ते आयस्मतो चित्तस्स हत्थिसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू
आयस्मन्त महाकोट्टिकं एतद्वोचु - “मायस्मा महाकोट्टिको आयस्मन्त
चित्त हत्थिसारिपुत्तं अपमादेमि, पण्डितो आयस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो ।
पहोति आयस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो थेरान भिक्खून् अभिवम्मकय 15
कयेनू” ति ।

२. “दुज्जानं खो एत, आवुसो, परस्म चेतोपरियायं अजानन्तेहि ।
इवावुसो, एकच्चो पुगलो तावदेव सोरनसोरतो होति, निवातनिवातो
होति, उपमन्तुपमन्तो होति, याव मत्थारं उपनिस्साय विहरति अज्जतरं
वा गन्टानियं मन्नहाचारी । यतो च खो सो उपकम्मतेव सत्थारा,
वपकम्मनि गन्टानियेहि मन्नहाचारीहि, सो संमट्ठो विहरति भिक्खूहि
भिक्खूनीहि उपासकेहि उपामिकाहि रज्जा’ राजमहामत्तेहि तित्थियेहि
तित्थियसावकेहि । तस्स संमट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकतस्स भम्ममनूयुत्तस्स
विहरन्तो गगो चित्तं अनूढंमेति । सो रागानुद्धमितेन चित्तेन भिक्खं
पच्चक्कवाय हीनायावत्तनि ।

पुनदेव किट्ट भोतरिस्सती' ति, सम्मा नु खो सो, भावुसो, वदमानो वदेय्या" ति ?

“नो हिद, भावुसो” ।

“ठान हेत, भावुसो, विज्जति, य सो गोणो किट्टादो दाम वा छेत्वा यज वा भिन्दित्वा, अथ पुनदेव किट्ट भोतरेय्या ति । एवमेव खो, भावुसो, इधेक्कचो पुग्गलो तावदेव सोरत्तसोरत्तो होति, निवात्त निवात्तो होति, उपसन्तुपसन्तो हाति याव सत्थार उपनिस्साय विहरति अञ्जतर वा गरुट्टानिय सद्दह्मचारि । यतो च खो सो वपक्कस्सतेव सत्थारा वपक्कस्सति गरुट्टानियेहि सद्दह्मचारीहि सो ससट्ठो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्ज्या राजमहामत्तेहि तित्थियहि तित्थियसावकेहि । तस्स ससट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाक्कत्तस्स भस्समनुमुत्तस्स विहरतो रागो चित्त अनुद्धसेति । सो रागानुद्धसितेन चित्तेन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

४ “इध पनावुसो एक्कचो पुग्गलो विविक्खेव कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि पठमस्स ज्ञानस्सा ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि पे० सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति । सेय्यथापि, भावुसो, चातुम्महापये थुल्लफुसितको देवो वस्सन्तो रज अन्तरघापेय्य, चिक्खल्ल पातुक्करेय्य । यो नु खो, भावुसो, एव वदेय्य — ‘न दानि अमुस्मि चातुम्महापये पुनदेव रजो पातुभविस्सती’ ति, सम्मा नु न्धो सो भावुसो, वदमानो वदेय्या” ति ?

“नो हिद, भावुसो” ।

“ठान हेत, भावुसो विज्जति य अमुस्मि चातुम्महापये मनुस्सा वा अतिक्कमेय्युं गोपमू वा अतिक्कमेय्युं दात्तातपो वा स्नेहगत परिया दियम्य’ अथ पुनदेव रजो पातुभवेय्या ति । एवमेव खो, भावुसो इधेक्कचो पुग्गलो विविक्खेव कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि पठमस्स ज्ञानस्सा’ ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि पे० ... सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

५ “इध पनावुसो एक्कचो पुग्गलो वित्तवक्कविचारान यूपसमा ... पे० ... दुत्थियं ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि दुत्थियस्स

ज्ञानस्सा' ति ससद्दो विहरति भिक्खूहि पे० सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे महन्त तळाक, तत्थ थुल्लफुसितको देवो वुद्धो सिप्पिसम्बुक पि सक्खरकठल पि अन्तरधापेय्य । यो नु खो, आवुसो, एव वदेय्य — 'न दानि अमुस्मि तळाके पुनदेव सिप्पिसम्बुका वा सक्खरकठला वा पातुभविरसन्ती' 5 ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या" ति ?

“नो हिद, आवुसो” ।

“ठान हेत, आवुसो, विज्जति, य अमुस्मि तळाके मनुस्सा वा पिवेय्यु, गोपसू वा पिवेय्यु, वातातपो वा स्नेहगत परियादियेय्य, अथ पुनदेव सिप्पिसम्बुका पि सक्खरकठला पि पातुभवेय्यु ति । एवमेव 10 खो, आवुसो, इधेक्कचो पुग्गलो वितक्कविचारान वूपसमा पे० दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि दुतियस्स ज्ञानस्सा' ति ससद्दो विहरति भिक्खूहि पे० सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

६ “इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो पीतिया' च विरागा पे० ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि ततियस्स 15 ज्ञानस्सा' ति ससद्दो विहरति भिक्खूहि पे० सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, पुरिस पणीतभोजन भुत्तावि आभिदोसिक' भोजन नच्छादेय्य । यो नु खो, आवुसो, एव वदेय्य — 'न दानि अमु पुरिस पुनदेव भोजन छादेस्सती' ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या" ति ? 20

“नो हिद, आवुसो” ।

“ठान हेत, आवुसो, विज्जति, अमु' पुरिस पणीतभोजन भुत्तावि यावस्स सा ओजा काये ठस्सति ताव न अञ्ज भोजन छादेस्सति । यतो च ख्वस्स सा ओजा अन्तरधायिस्सति, अथ पुनदेव त भोजन छादेय्या 25 ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेक्कचो पुग्गलो पीतिया च विरागा पे० ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि ततियस्स ज्ञानस्सा' ति ससद्दो विहरति भिक्खूहि पे० सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

७ “इष, पनावुसो, एकञ्चो पुगलो सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि चतुत्थस्स ज्ञानस्सा’ ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि पे० सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति । सेम्यथापि, भावुसो, पवत्तसट्ठेपे उदक-
 ५ रहदो निवातो विगतऊमिको । यो नु सो भावुसो, एव वदेय्य — ‘न दाणि अमुस्मि उदकरहदे पुनदेव ऊमि पातुमविस्सती’ ति सम्मा नु सो सो, भावुसो वदमानो वदेय्या’ ति ?

“नो हिं व भावुसो” ।

“ठान हेत, भावुसो, विज्जति या पुरत्थिमाय दिसाय भाग
 १० छेय्य मुसा वातवुट्ठि । सा तस्मि उदकरहदे ऊमि जनेय्य । या पच्छिमाय दिसाय भागच्छेय्य पे० या उत्तराय दिसाय भागच्छेय्य या दक्खिणाय दिसाय भागच्छेय्य मुसा वातवुट्ठि । सा तस्मि उदक-
 १५ रहदे ऊमि जनेय्या ति । एवमेव सो भावुसो इषेक्कञ्चो पुगलो सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पे० .. चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि चतुत्थस्स ज्ञानस्सा ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि पे० सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

८ “इष पनावुसो, एकञ्चो पुगलो सम्बनिमित्तान अमनसि कारा अनिमित्त चेतोसमाधि उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि अनिमित्तस्स चेतोसमाधिस्सा ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि
 २० उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थिय सावकेहि । तस्स ससट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाक्खत्तस्स भस्समनुयुत्तस्स विह रतो रागो विप अमुदसति । सो रागानुदसितेन चित्तेन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति । सेम्यथापि, भावुसो राजा वा राजमहामत्तो वा चतुरङ्गिनिया सेनाय अदानमग्गप्पटिपन्नो अञ्जतरस्मि वनसण्णे
 २५ एमरत्ति वास उपगच्छेय्य । तत्र’ हत्थिसहेन अस्ससहेन रथसहेन पत्ति सहेन भेरिपणवसत्तणवनिप्पादसहेन चीरिक्खसहो’ अन्तरघायेय्य’ । यो नु सो, भावुसो एव वदेय्य — ‘न दाणि अमुस्मि वनसण्णे पुनदेव चीरिक्खसहो पातुमविस्सती’ ति सम्मा नु सो सो भावुसो वदमानो वदेय्या ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठान हेत, आवुसो, विज्जति, य सो राजा वा राजमहामत्तो वा तम्हा वनसण्डा पक्कमेय्य, अथ पुनदेव चीरिकसद्दो पातुभवय्या ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो सव्वनिमित्तान मनसिकारा अनिमित्त चेतोसमाधि उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि अनिमित्तस्स चेतोसमाधिस्सा’ ति ससद्दो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रज्जा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थिय-सावकेहि । तस्स ससद्दस्स विस्सद्दस्स पाकतस्स भस्समनुयुत्तस्स विहरतो रागो चित्तं अनुद्धसेति । सो रागानुद्धसितेन चित्तेन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तती” ति ।

10

६ अथ खो आयस्मा चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो अपरेन समयेन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति । अथ खो चित्तस्स हृत्थिसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू येनायस्मा महाकोट्टिको तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त महाकोट्टिक एतदवोचु — “किं नु खो आयस्मता महाकोट्टिकेन चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो चेतसा चेतो परिच्च विदितो — ‘इमास च इमासं च विहारसमापत्तीन चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो लाभी, अथ च पन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’ ति, उदाहु देवता एतमत्थ आरोचेसु — ‘चित्तो, भन्ते, हृत्थिसारिपुत्तो इमास च इमास च विहारसमापत्तीन लाभी, अथ च पन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’” ति ?

15

“चेतसा” चेतो परिच्च विदितो मे, आवुसो — “चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो इमास च इमासं च विहारसमापत्तीन लाभी, अथ च पन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती” ति । देवता पि मे एतमत्थ आरोचेसु — “चित्तो, भन्ते, हृत्थिसारिपुत्तो इमास च इमास च विहारसमापत्तीन लाभी, अथ च पन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती” ति ।

20

१० अथ खो चित्तस्स हृत्थिसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्त एतदवोचु — “चित्तो, भन्ते, हृत्थिसारिपुत्तो इमास च इमास च विहारसमापत्तीन लाभी, अथ च पन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तती” ति ।

2

“न, भिक्षवे, चित्तो चिर सरिस्सति नेक्खम्मस्सा” ति ।

११ अथ सो चित्तो हत्थिसारिपुत्तो नचिरस्सेव केसमस्सु
ओहारेत्वा कासायानि वत्यानि अञ्छादेत्वा अगारस्मा अनगारिय
पब्बजि । अथ सो आयस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो एको वूपकट्ठो
अप्पमत्तो आतापी पहित्तो विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्याय कुलपुत्ता
सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय पब्बजन्ति तदनुत्तर — ब्रह्मचरियपरियो
सान दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि ।
“स्त्रीणा जाति, युसित ब्रह्मचरिय कत्त करणीय, नापर इत्थत्ताया’ ति
प्रम्भञ्जासि । अञ्जातरो च पनायस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो अरहत
अहोसी ति ।

७ मज्झेसुत्त

१ एव मे सुत । एक समय भगवा बाराणसिय विहरति
इसिपतने मिगदाये । तेन सो पन समयेन सम्बहुलान थेरान भिक्षून
पञ्चाभत्त पिण्डपातपटिक्कन्तान मण्डलमाळे सन्निसिन्नान सन्निपतितान
अयमन्तराकथा उदपादि — “युत्तमिद, आवुसो, भगवता पारायने
मेत्तेम्यपञ्हे —

‘यो उभोन्ते विदित्वान, मज्झे मन्ता न सिप्पति’ ।

त ब्रूमि महापुरिसो ति, सोध सिन्धिनिमच्चगा” ति ॥

२ “कतमो नु सो, आवुसो, एको अन्तो, कतमो दुतियो अन्तो,
किं मज्झे का सिन्धिनी ति ? एव युत्ते अञ्जातरो भिक्षु थेरे भिक्षू
एतदवोच — “फत्सो सो, आवुसो, एको अन्तो, फत्ससमुदयो दुतियो
अन्तो फत्सनिरोधो मज्झे, तण्हा सिन्धिनी तण्हा हि न सिम्बति
तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिम्बसिमा । एत्तावता सो आवुसो, भिक्षु
अभिञ्ज्य्य अभिजानाति परिञ्जेम्यं परिजानाति, अभिञ्जेम्य
अभिजानन्तो परिञ्जेम्य परिजानन्तो दिट्ठव धम्मे दुक्खस्सन्तपरो
होती” ति ।

३ एव युत्ते अञ्जातरो भिक्षु थेरे भिक्षू एतदवोच — “अतीतं
सो आवुसो, एको अन्तो अनागत दुतियो अन्तो, पच्चुप्पन्न मज्झे, तण्हा

सिब्बिनी, तण्हा हि न सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया ।
 एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्य अभिजानाति, परिञ्जेय्य
 परिजानाति, अभिञ्जेय्य अभिजानन्तो परिञ्जेय्य परिजानन्तो दिट्ठेव
 धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

४ एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “सुखा, 5
 आवुसो, वेदना एको अन्तो, दुक्खा वेदना दुतियो अन्तो, अदुक्खमसुखा
 वेदना मज्झे, तण्हा सिब्बिनी, तण्हा हि न सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स
 अभिनिब्बत्तिया । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्य अभि-
 जानाति, परिञ्जेय्य परिजानाति, अभिञ्जेय्य अभिजानन्तो परि-
 ञ्जेय्य परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति । 10

५ एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “नाम
 खो, आवुसो, एको अन्तो, रूप दुतियो अन्तो, विञ्जाण मज्झे, तण्हा
 सिब्बिनी; तण्हा हि न सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया ।
 एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्य अभिजानाति, परिञ्जेय्य
 परिजानाति, अभिञ्जेय्य अभिजानन्तो परिञ्जेय्य परिजानन्तो दिट्ठेव 15
 धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

६ एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “छ
 खो, आवुसो, अञ्जत्तिकानि आयतनानि एको अन्तो, छ बाहिरानि
 आयतनानि दुतियो अन्तो, विञ्जाण मज्झे, तण्हा सिब्बिनी, तण्हा हि
 न सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया । एत्तावता खी 20
 आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्य अभिजानाति, परिञ्जेय्य परिजानाति,
 अभिञ्जेय्य अभिजानन्तो परिञ्जेय्य परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मो
 दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

७ एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “सक्कायो
 खो, आवुसो, एको अन्तो, सक्कायसमुदयो दुतियो अन्तो, सक्कायनिरोधो 25
 मज्झे, तण्हा सिब्बिनी, तण्हा हि न सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभि-
 निब्बत्तिया । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्य अभिजानाति,
 परिञ्जेय्य परिजानाति, अभिञ्जेय्य अभिजानन्तो परिञ्जेय्य परि-
 जानन्तो दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

८. एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “व्याकत 30
 खो, आवुसो, अम्हेहि सब्बेहेव यथासक पटिभान । आयामावुसो, येन

भगवा तेनुपसङ्गमिस्साम, उपसङ्गमित्वा भगवतो एतमत्य आरो
चेस्साम । यथा नो भगवा व्याकरिस्सति तथा न धारेस्सामा” ति ।
“एवमावुसो” ति सो घेरा भिक्खू तस्स भिक्खुनो पच्चस्सोसु ।

६ अथ सो घेरा भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्ग-
मित्वा भगवन्त अभियादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ना सो
घेरा भिक्खू यावत्तको अहोसि सम्बोहेव सद्धि कथासत्त्वापो, त सम्ब भगवतो
आरोचेसु । “कस्स नु सो, भन्ते, सुभासित” ति ?

“सब्बेस धो, भिक्खवे, सुभासित परियायेन, अपि च य मया
सन्धाय भासित पारायने मेत्तेम्यपञ्हे —

‘यो उभोन्ते’ विदित्वान, मज्झे मन्ता न लिप्पति ।

त वूमि महापुरिसो ति, सोघ सिम्बिनिमच्चगा ति ।

“त सुणाय, साधुक मनसि करोष, भासिस्सामी” ति । “एव,
भन्ते” ति सो घेरा भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

१० “फस्सो सो, भिक्खवे, एको भन्तो, फस्ससमुवयो दुतियो
भन्तो, फस्सनिरोधो मज्झे, तण्हा सिम्बिनी, तण्हा हि न सिम्बति
तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिव्वसिया । एत्तावता सो, भिक्खवे,
भिक्खू अभिज्जेम्य अभिजानाति, परिज्जेम्य परिजानाति, अभिज्जेम्य
अभिजानन्तो परिज्जेम्य परिजानन्तो विट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो
होती” ति

८ पुरिसिन्ध्रियञ्जाणसुत्त

१ एवं मे सुत । एक समयं भगवा कोसलेसु चारिक घरमानो
महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि येन दण्डकप्पक नाम कोसलान निगमो
तदवसरि । अथ सो भगवा मग्गा ओयकम्म अञ्जतरस्मि स्ससमूले
पञ्जस्ते आसने निसीदि । ते च भिक्खू दण्डकप्पक पविस्सितु आयसथ
परियेस्सितुं ।

२ अथ सो आयस्सा धानन्दो सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि येन
अधिरयत्ती नदी तेनुपसङ्गमि गत्तानि परिसिञ्चितु । अधिरवत्तिया

नदिया गत्तानि परिसिञ्चित्वा पच्चुत्तरित्वा एकचीवरो अट्ठासि गत्तानि पुब्बापयमानो^१ । अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त आनन्द एतदवोच — “किं नु खो, आवुसो आनन्द, सब्ब चेतसो समन्नाहरित्वा नु खो देवदत्तो भगवता व्याकतो — ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो’ ति, उदाहु कैन्चिदेव परियायेना’ ति ?

“एव खो पनेत, आवुसो, भगवता व्याकत” ति ।

३ अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “इधाह, भन्ते, सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि येन” अचिरवती नदी तेनुपसङ्गमि गत्तानि परिसिञ्चितु । अचिरवतिया नदिया गत्तानि परिसिञ्चित्वा पच्चुत्तरित्वा एकचीवरो अट्ठासि^२ गत्तानि पुब्बापयमानो । अथ खो, भन्ते, अञ्जतरो भिक्खु येनाह तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा म एतदवोच — “किं नु खो, आवुसो, आनन्द सब्ब चेतसो समन्नाहरित्वा नु खो देवदत्तो भगवता व्याकतो — ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो’ ति, उदाहु केन्चिदेव परियायेना’ ति ? एवं वुत्ते अह, भन्ते, त भिक्खु एतदवोच — ‘एव खो पनेत, आवुसो, भगवता व्याकत’” ति ।

४ “सो वा^३ खो, आनन्द, भिक्खु नवो भविस्सति अचिरपब्बजितो, थेरो वा पन बालो अव्यत्तो^४” । कथ हि नाम य मया एकसेन व्याकत तत्थ द्वेज्झ आपज्जिस्सति । ताह, आनन्द, अञ्ज एकपुग्गल पि समनुपस्सामि, यो एव मया सब्ब चेतसो समन्नाहरित्वा व्याकतो, यथयिद देवदत्तो । यावकीवञ्चाह, आनन्द, देवदत्तस्स वालग्गकोटि-नित्तुदनमत्त पि सुक्कधम्म^५ अद्दस, नेव तावाह देवदत्त व्याकासि — ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो’ ति । यतो च खो अह, आनन्द, देवदत्तस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्त पि सुक्कधम्म न अद्दस, अथाह देवदत्त व्याकासि — ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो’ ति ।

१ पुब्बसदिसानि कुरुमानो — स्या० । २ स्या० पोत्यके नत्थि । ३ अट्ठासि — स्या०, २० । ४ च — स्या० । ५ अव्यत्तो — २० । ६ सुक्क धम्म — स्या०, २० ।

५ “सेम्यथापि, भानन्द गूयकूपो साधिकपोरिसो पूरो गूयस्स समतित्तिको । तत्र पुरिसो ससीसको निमुग्गा अस्स । तस्स कोचिदेव पुरिसो उप्पज्जेम्य’ अत्थकामो हितकामो योगक्खेमकामो तम्हा गूयकूपा उद्धरितुकामो । सो त गूयकूप समन्तानुपरिगच्छन्तो नेव’ पस्सेम्य तस्स पुरिसस्स बालगकोटिनित्तुदनमत्त पि गूयेन अभविस्सत, यत्थ त गहेत्वा उद्धरेम्य । एवमेव सो अह, भानन्द, यतो देवदत्तस्स बालगकोटिनित्तु दनमत्त पि सुक्कधम्म न अद्दस, अथाह देवदत्त व्याकासि — ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो’ ति । सत्थे सुम्हे, भानन्द, सुणेम्याय तत्थागतस्स पुरिसिन्द्रियव्याणानि विमज्जिस्सामी” ति ?

६ “एतस्स, भगवा, कालो, एतस्स, सुगत, कालो य भगवा पुरिसिन्द्रियव्याणानि विमज्जेम्य । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

“तेनहानन्द, सुणाहि, साधुक मनसि करोहि, भासिस्सामी” ति । “एव भन्ते” ति सो आयस्मा भानन्दो भगवतो पञ्चस्सोसि ।

१५ भगवा एतदवोच —

७ “इधाह भानन्द, एकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स सो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा ति । तमेन अपरेण समयेण एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स सो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च एवस्स कुसलमूल असमुच्छिन्न, तम्हा तस्स कुसला कुसल पातुमविन्सति । एवमय पुग्गलो आयति अपरिहानधम्मो भविस्सती’ ति । सेम्यथापि भानन्द, बीजानि असण्णानि अपूतीनि अवातातपहतानि सारदानि सुलसयित्तानि सुसेत्ते सुपरिकम्मकत्ताय भूमिया निव्विस्तानि । जानेम्यासि त्व भानन्द, इमानि बीजानि वुद्धि’ विस्सिन्हे वेपुस्स आपज्जिस्सन्ती” ति ?

“एव भन्ते ।

“एवमेव सो अह भानन्द इधेक्कच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स सो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा ति । तमेन अपरेण समयेण एव चेतसा चेतो

परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता,
 अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स^१ कुसलमूल असमुच्छिन्न,
 तम्हा तस्स कुसला कुसल पातुभविस्सति । एवमय पुग्गलो आर्याति
 अपरिहानधम्मो भविस्सती’ ति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स
 पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एव पि खो, आनन्द, 5
 तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्ञाण चेतसा चेतो परिच्च विदित होति ।
 एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स आर्याति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो
 परिच्च विदितो होति ।

८ “इध पनाह, आनन्द, एकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो परिच्च
 पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला 10
 पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च पजा-
 नामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
 धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूल असमुच्छिन्न, तम्हा
 तस्स अकुसला अकुसल पातुभविस्सति । एवमय पुग्गलो आर्याति परि-
 हानधम्मो भविस्सती’ ति । सेय्यथापि, आनन्द, बीजानि अखण्डानि 15
 अपूतीनि अवातातपहतानि सारदानि^२ सुखसयितानि पुथुसिलाय निविख-
 त्तानि । जानेय्यासि त्व, आनन्द, नयिमानि बीजानि वुद्धि विरूहिं
 वेपुल्ल आपज्जिस्सन्ती” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“एवमेव खो अह, आनन्द, इधेकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो 20
 परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
 अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च
 पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
 धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूल असमुच्छिन्न, तम्हा
 तस्स अकुसला अकुसल पातुभविस्सति । एवमय पुग्गलो आर्याति 25
 परिहानधम्मो भविस्सती’ ति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स
 पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एव पि खो, आनन्द,
 तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्ञाण चेतसा चेतो परिच्च विदित होति । एव
 पि खो, आनन्द, तथागतस्स आर्याति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च
 विदितो होति ।

६ “इध पनाह, आनन्द, एकञ्च पुग्गल एव’ चेतसा चेतो परिञ्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिञ्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स बालग्गकोटिनिस्तुदनमतो पि सुक्खो धम्मो, समन्नागतोय’ पुग्गलो एकन्तकाळकेहि अकुमलेहि धम्मेहि, कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जिस्सती’ ति । सेम्यथापि, आनन्द, बीजानि स्रण्डानि पूतीनि वातासपहतानि सुखेसे सुपरिकम्मकताय भूमिया निक्खित्तानि । जानेय्यासि त्व, आनन्द, नयिमानि बीजानि वुद्धि विरुन्धि वेपुल्ल आपज्जिस्सन्ती’ ति ?

“एव, भन्ते” ।

“एवमेव खो अह, आनन्द, इधेकञ्च पुग्गल एव चेतसा चेतो परिञ्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिञ्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स बालग्गकोटिनिस्तुदनमतो पि सुक्खो धम्मो, समन्नागतोय पुग्गलो एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मेहि, कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जिस्सती’ ति । एव पि खो आनन्द तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिञ्च विदितो होति । एव पि खो आनन्द, तथागतस्स पुरिसिन्द्रियव्याण चेतसा चेतो परिञ्च विदित होति । एव पि खो आनन्द, तथागतस्स आर्याति धम्म समुप्पादो चेतसा चेतो परिञ्च विदितो होती’ ति ।

१० एव वुत्ते आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदबोच — “सक्का नु खो भन्ते, इमेस तिण्ण पुग्गलान अपरे पि तयो पुग्गला सप्पटिभागा पञ्चापेत्तु’ ति ?

“सक्का आनन्दा, ति भगवा अधोच’ — “इधाह आनन्द, एकञ्च पुग्गल एव चेतसा चेतो परिञ्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिञ्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च

ख्वस्स कुसलमूल असमुच्छिन्न, त पि सब्बेन सब्ब समुग्धात् गच्छति ।
 एवमय पुग्गलो आर्याति परिहानधम्मो भविस्सती' ति । सेय्यथापि,
 आनन्द, अङ्गारानि आदित्तानि सम्पज्जलितानि सजोतिभूतानि^१ पुथु-
 सिलाय निक्खित्तानि । जानेय्यासि त्व, आनन्द, नयिमानि अङ्गारानि
 वुद्धि विरूढि वेपुल्ल आपज्जिस्सन्ती" ति ?

5

“एव, भन्ते” ।

“सेय्यथापि वा पन, आनन्द, सायन्हसमय^२ सुरिये ओगच्छन्ते ।
 जानेय्यासि त्व, आनन्द, आलोको अन्तरधायिस्सति अन्धकारो पातु-
 भविस्सती” ति ?

“एव, भन्ते” ।

10

“सेय्यथापि वा, पनानन्द, अभिदो^३ अद्धरत्त^४ भत्तकालसमये ।
 जानेय्यासि त्व, आनन्द, आलोको अन्तरहितो अन्धकारो पातुभूतो” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“एवमेव खो अह, आनन्द, इधेकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो
 परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
 अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च
 पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला
 धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स कुसलमूल असमुच्छिन्न^५, त पि
 सब्बेन सब्ब समुग्धात् गच्छति । एवमय पुग्गलो आर्याति परिहानधम्मो
 भविस्सती’ ति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा
 चेतो परिच्च विदितो होति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरि-
 सिन्द्रियज्ञाण चेतसा चेतो परिच्च विदित होति । एव पि खो, आनन्द,
 तथागतस्स आर्याति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

15

20

११ “इध पनाह, आनन्द, एकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो
 परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
 अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च
 पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
 धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूल असमुच्छिन्न, त पि

25

१ सज्जोतिभूतानि — स्या० । २ सायन्हसमये — स्या०, सायन्हसमय — रो० ।
 ३-३ अभिदोसअद्धरत्त — स्या०, अभिदोसे अद्धरत्त — रो० । ४ असमुच्छिन्न — स्या० ।
 अ० ३-१५

सब्बेन सब्ब समुग्घात गच्छसि । एवमय पुग्गलो आर्याति अपरिहान
धम्मो भविस्सती' ति । सेय्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि आदित्तानि
सम्पज्जलितानि सजोतिभूतानि सुक्खे तिण्णपुञ्जे वा कट्ठपुञ्जे वा निक्खि
त्तानि । जानेम्यासि त्व, आनन्द, इमानि अङ्गारानि वुद्धि विरून्हि

वेपुल्ल आपज्जिस्सन्ती' ति ?

“एव भन्ते” ।

“सेय्यथापि वा पनानन्द, रत्तिया पञ्चूससमय सुरिये' उग
च्छन्ते । जानेम्यासि त्व, आनन्द, अन्धकारो अन्तरघामिस्सति, आलोको
पातुमविस्सती' ति ?

“एव, भन्ते” ।

“सेय्यथापि वा पनानन्द, अभिवो मज्झन्हिके' भत्तकालसमये ।
जानेम्यासि त्व आनन्द, अन्धकारो अन्तरहितो आलोको पातुभूतो' ति ?

“एव, भन्ते” ।

“एवमेव स्रो अह, आनन्द, इधेकञ्च पुग्गल एव चेतसा चेतो
परिच्च पजानामि — ‘इमस्स स्रो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि — ‘इमस्स स्रो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
धम्मा सम्मुक्खीभूता । अरिय च ख्वस्स अकुसलमूल असमुच्छिन्न त पि
सब्बेन सब्ब समुग्घात गच्छसि । एवमय पुग्गलो आर्याति अपरिहान
धम्मो भविस्सती' ति । एव पि स्रो आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो
चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एव पि स्रो, आनन्द, तथागतस्स
पुरिसिन्द्रियञ्चाण चेतसा चेतो परिच्च विदित होति । एव पि स्रो,
आनन्द तथागतस्स आर्याति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो
होति ।

१२ “इध पनाह, आनन्द एमच्च पुग्गल चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि — ‘इमस्स स्रो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला
पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च पजा
नामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स आलगावाटिनिशुदनमत्तो पि अकुसलो
धम्मो समप्रागसोय पुग्गलो एयन्तमुपवेहि अनवज्जहि धम्मेहि, दिट्ठव

धम्मं परिनिब्बायिस्सती' ति । सेय्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि सीतानि निब्बुतानि सुक्खे तिण्णपुञ्जे वा कट्ठपुञ्जे वा निविखत्तानि । जानेय्यासि त्व, आनन्द, नयिमानि अङ्गारानि वुद्धिं विरुब्धिं वेपुल्ल आपज्जिस्सन्ती" ति ?

“एव, भन्ते” ।

5

“एवमेव खो अह, आनन्द, इधेकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तो पि अकुसलो धम्मो, समन्नागतोय’ पुग्गलो एकन्तसुक्केहि अनवज्जेहि धम्मोहि, दिट्ठेव धम्मं परिनिब्बायिस्सती’ ति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्जाण चेतसा चेतो परिच्च विदित होति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स आर्याति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

15

“तत्रानन्द, ये ते पुरिमा तयो पुग्गला तेस तिण्ण पुग्गलान एको अपरिहानधम्मो, एको परिहानधम्मो, एको आपायिको नेरयिको । तत्रानन्द, येमे पच्छिमा तयो पुग्गला इमेस तिण्ण पुग्गलान एको परिहानधम्मो, एको अपरिहानधम्मो, एको परिनिब्बानधम्मो” ति ।

६ निब्बेधिकसुत्तं

१ “निब्बेधिकपरियाय वो, भिक्खवे, धम्मपरियाय देसेस्सामि । त सुणाथ, साधुक मनसि करोथ, भासिस्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

20

२ “कतमो च सो, भिक्खवे, निब्बेधिकपरियायो धम्मपरियायो ? कामा, भिक्खवे, वेदितव्वा, कामान निदानसम्भवो वेदितव्वो, कामान वेमत्तता वेदितव्वा, कामान विपाको वेदितव्वो, कामनिरोधो वेदितव्वो, कामनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

25

३ “वेदना, भिक्खवे, वेदितव्वा, वेदनान निदानसम्भवो वेदितव्वो, वेदनान वेमत्तता वेदितव्वा, वेदनान विपाको वेदितव्वो, वेदना-निरोधो वेदितव्वो, वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

४ "सञ्ज्ञा, भिक्खवे, वेदितव्या, सञ्ज्ञान निदानसम्भवो वेदितव्यो, सञ्ज्ञान वेमत्तता वेदितव्या, सञ्ज्ञान विपाको वेदितव्यो, सञ्ज्ञाननिरोधो वेदितव्यो सञ्ज्ञाननिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्या ।

५ "आसवा, भिक्खवे, वेदितव्या, आसवान निदानसम्भवो वेदितव्यो, आसवान वेमत्तता वेदितव्या, आसवान विपाको वेदितव्यो, आसवनिरोधो वेदितव्यो आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्या ।

६ "कम्म भिक्खवे, वेदितव्य, कम्मान निदानसम्भवो वेदितव्यो, कम्मान वेमत्तता वेदितव्या, कम्मान विपाको वेदितव्यो, कम्म निरोधो वेदितव्यो, कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्या ।

७ "दुक्ख भिक्खवे, वेदितव्य, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदितव्यो दुक्खस्स वेमत्तता वेदितव्या, दुक्खस्स विपाको वेदितव्यो, दुक्ख निरोधो वेदितव्यो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्या ।

८ "कामा, भिक्खवे वेदितव्या, कामान निदानसम्भवो वेदितव्यो कामान वेमत्तता वेदितव्या, कामान विपाको वेदितव्यो, काम निरोधो वेदितव्यो कामनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्या' ति, इति स्तो पनेत युत्त, किं चेत् पटिच्च युत्त ? पच्छिमे भिक्खवे कामगुणा — चक्खुविज्जेम्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया, सोत्तविज्जेम्या सदा धानविज्जेम्या गघा जिह्वाविज्जेम्या रमा कायविज्जेम्या फोट्ठव्या इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूप सहिता रजनीया' । अपि च स्तो, भिक्खवे, नेत्ते कामा कामगुणा नामेत्ते भरियस्स विनये वुच्चन्ति —

सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो
नेत्ते^१ कामा यानि चित्रानि लोके ।
सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो
सिट्ठन्ति चित्रानि सयेव लोके ।
अयेत्थ धीरा विनयन्ति छन्द' ति ॥

९ "यत्तमो च भिक्खवे कामान निदानसम्भवो ? पत्तो, भिक्खवे कामानं निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, कामान वेमत्तता ? अञ्जो, भिक्खवे, कामो रूपेसु, अञ्जो कामो सद्देसु, अञ्जो कामो गन्धेसु, अञ्जो कामो रसेसु, अञ्जो कामो फोद्व्वेसु । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कामान वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, कामान विपाको ? य खो, भिक्खवे, 5 कामयमानो तज्ज तज्ज अत्तभाव अभिनिव्वत्तेति पुञ्जाभागिय वा अपुञ्जाभागिय वा, अय वुच्चति, भिक्खवे, कामान विपाको ।

“कतमो च, भिक्खवे, कामनिरोधो ? फस्सनिरोधो^१, भिक्खवे, कामनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो कामनिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीद – सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्मा- 10 कम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

“यतो^२ खो, भिक्खवे, अरियसावको एव कामे पजानाति, एव कामान निदानसम्भव पजानाति, एव कामान वेमत्तत पजानाति, एव कामान विपाक पजानाति, एव कामनिरोध पजानाति, एव काम- 15 निरोधगामिनि^३ पटिपद पजानाति, सो इम निव्वेधिक ब्रह्मचरिय पजानाति कामनिरोध । कामा, भिक्खवे, वेदितब्बा पे० कामनिरोध- गामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

१० “वेदना, भिक्खवे, वेदितब्बा पे० वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति खो पनेत वुत्त, किं चेत पटिच्च वुत्त ? तिस्सो इमा, भिक्खवे, वेदना – सुखा वेदना, दुक्खा वेदना, अदुक्खमसुखा 20 वेदना ।

“कतमो च, भिक्खवे, वेदनान निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे, वेदनान निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, वेदनान वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, सामिसा सुखा वेदना, अत्थि निरामिसा सुखा वेदना, अत्थि सामिसा 25 दुक्खा वेदना, अत्थि निरामिसा दुक्खा वेदना, अत्थि सामिसा अदुक्खमसुखा वेदना, अत्थि निरामिसा अदुक्खमसुखा वेदना । अय वुच्चति, भिक्खवे, वेदनान वेमत्तता ।

१ फस्सनिरोधा – स्या० । २ यतो च – सी०, स्या०, रो० । ३ कामनिरोध- गामिनी – स्या०, ० गामिनि – रो० ।

“यत्तमो च, भिक्खवे, वेदनान विपाको ? य खो, भिक्खवे, वदियमानो^१ तज्ज तज्ज अत्तभाव अभिनिव्वसेति पुञ्ञमागिय वा अपुञ्ञमागिय वा, अयं वुच्चति, भिक्खवे, वेदनान विपाको ।

“यत्तमो च, भिक्खवे, वेदनानिरोधो ? फस्सनिरोधो^२, भिक्खवे, वेदनानिरोधो । अयमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्ययीद – सम्मादिट्ठि पे० .. सम्मासमाधि ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव वेदनं पजानाति, एव वेदनान निदानसम्भवं पजानाति, एव वेदनान वेमत्तं पजानाति, एव वेदनान विपाकं पजानाति एव वेदनानिरोधं पजानाति, एव वेदनानिरोधं गामिनि पटिपदं पजानाति । सो इमं निवेदिषि ब्रह्मचरियं पजानाति वेदनानिरोधं । वेदनां भिक्खवे, वेदितव्या .. पे० वेदनानिरोधं गामिनी पटिपदा वेदितव्या ति, इति यं स वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

११ “मञ्ञा भिक्खवे वेदितव्या .. पे० सञ्ञानिरोधं गामिनी पटिपदा वेदितव्या ति, इति खो पनेतं वुत्तं, किं अतः पटिच्च वुत्तं ? छयिमा भिक्खवे, सञ्ञा – रूपसञ्ञा, रूढसञ्ञा, गंध सञ्ञा रससञ्ञा, फोदुद्वसञ्ञा, धम्मसञ्ञा ।

“यत्तमो च, भिक्खवे, सञ्ञान निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे सञ्ञान निदानसम्भवो ।

“यत्तमा च भिक्खवे, सञ्ञान वेमत्तता ? मञ्ञा, भिक्खवे मञ्ञा रूपेण मञ्ञा सञ्ञा रूढेण, मञ्ञा सञ्ञा गन्धेण मञ्ञा सञ्ञा रसेण मञ्ञा सञ्ञा फोदुद्वेण मञ्ञा सञ्ञा धम्मेण । अयं वुच्चति भिक्खवे, सञ्ञान वेमत्तता ।

“यत्तमा च, भिक्खवे, सञ्ञान विपाको ? याहारयेपण^३, भिक्खवे सञ्ञां वदामि । यथा यथा न मञ्ञानानि तथा तथा मोहरति एव मञ्ञी अहागि ति । अयं वुच्चति भिक्खवे सञ्ञान विपाको ।

“यत्तमा च भिक्खवे, सञ्ञानिरोधो ? पग्गतिरोधो भिक्खवे सञ्ञानिरोधो । अयमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो सञ्ञानिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्ययीद – सम्मादिट्ठि .. पे० सम्मासमाधि ।

‘दत्ता गा भिक्खवे अरियसावको एव मञ्ञां पजानाति एव मञ्ञां निदानसम्भवं पजानाति, एव मञ्ञां वेमत्तं पजानाति

एव सञ्ज्ञान विपाकं पजानाति, एवं सञ्ज्ञानिरोधं पजानाति, एव सञ्ज्ञानिरोधगामिनिं पटिपद पजानाति, सो इम निव्वेधिक ब्रह्मचरिय पजानाति सञ्ज्ञानिरोध । सञ्ज्ञा, भिक्खवे, वेदितब्बा पे० सञ्ज्ञानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

5

१२ “आसवा, भिक्खवे, वेदितब्बा पे० आसवनिरोध-गामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति खो पनेत वुत्त, कि चेत्त पटिच्च वुत्त ? तयोमे, भिक्खवे, आसवा – कामासवो, भवासवो, अविज्जासवो ।

“कतमो च, भिक्खवे, आसवान निदानसम्भवो ? अविज्जा, भिक्खवे, आसवान निदानसम्भवो ।

10

“कतमा च, भिक्खवे, आसवान वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, आसवा निरयगमनीया^१, अत्थि आसवा तिरच्छानयोनिगमनीया, अत्थि आसवा पेत्तिविसयगमनीया^२, अत्थि आसवा मनुस्सलोकगमनीया, अत्थि आसवा देवलोकगमनीया । अय वुच्चति, भिक्खवे, आसवान वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, आसवान विपाको ? य खो, भिक्खवे, अविज्जागतो तज्ज तज्ज अत्तभाव अभिनिव्वत्तेति पुञ्ञाभागिय वा अपुञ्ञाभागिय वा, अय वुच्चति, भिक्खवे, आसवान विपाको ।

15

“कतमो च, भिक्खवे, आसवनिरोधो ? अविज्जानिरोधो, भिक्खवे, आसवनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो आसव-निरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीद^३ – सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

20

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव आसवे पजानाति, एव आसवान निदानसम्भव पजानाति, एव आसवान वेमत्तत पजानाति, एव आसवान विपाक पजानाति, एव आसवान^४ निरोध^५ पजानाति, एव आसवान निरोधगामिनिं पटिपद पजानाति, सो इम निव्वेधिक ब्रह्मचरिय पजानाति आसवनिरोध । आसवा, भिक्खवे, वेदितब्बा पे० आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

25

१३ “कम्म, भिक्खवे, वेदितब्ब पे० कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति खो पनेत वुत्त, कि चेत्त पटिच्च वुत्त ?

१ निरयगामिनिया – सी०, निरयगमनिया – स्या०, रो० । २. पित्ति ० – रो० । ३ सेय्यथिद – म० । ४-४ आसवनिरोध – सी०, रो० ।

चेतनाह, भिक्खवे, कम्म वदामि । चेतयित्वा कम्म करोति - कायेन वाचाय' मनसा ।

“कतमो च, भिक्खवे, कम्मान निदानसम्भवो ? फत्सो, भिक्खवे, कम्मान निदानसम्भवो ।

५ “कतमा च, भिक्खवे, कम्मान वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, कम्म निरयवेदनीय, अत्थि कम्म तिरच्छानयोनिवेदनीय, अत्थि कम्म पेत्तिविसयवेदनीय अत्थि कम्म मनुस्सलोकवेदनीय, अत्थि कम्म देवलोकवेदनीय । अयं युच्चति भिक्खवे कम्मान वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, कम्मान विपाको ? तिविधाह, भिक्खवे, १० कम्मान विपाक वदामि - दिट्ठेव' धम्मो उपपज्जे वा अपरे वा परियाये । अयं युच्चति भिक्खवे कम्मान विपाको ।

“कतमो च, भिक्खवे, कम्मनिरोधो ? फत्सनिरोधो, भिक्खव, कम्मनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको भग्गो कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा सेव्यधीद - सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

१५ “यतो हो भिक्खवे अरियसावको एव कम्म पजानाति, एव कम्मान निदानसम्भव पजानाति, एव कम्मान वेमत्तत पजानाति, एव कम्मान विपाक पजानाति एव कम्मनिरोध पजानाति एव कम्मनिरोध गामिनि पटिपद पजानाति सो इमं निव्वेधिकं अट्ठचरिय पजानाति कम्मनिरोध । कम्म भिक्खवे, वेदितव्य पे० कम्मनिरोध २० गामिनी पटिपदा वेदितव्या ति इति य त वुत्त इमं पटिच्च वुत्त ।

१६ “दुक्ख भिक्खव वेदितव्य, दुक्खस्स निदानसम्भवो यदि तस्मा दुक्खस्स वेमत्तता वेदितव्या, दुक्खस्स विपाका वेदितव्यो, दुक्ख निरायो यन्तिव्यो दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्या ति, इति यो पनेत वुत्त किं चेत्त पटिच्च वुत्त ? जाति पि दुक्खा, जरा पि ३ दुग्गा व्याधि पि दुक्खो मरण पि दुक्ख सोवपरिदेवदुक्खदामनस्सु पायासा पि दुक्खा य पिच्छ न सभति त पि दुक्ख मट्ठित्तन पञ्चुपादा नपय्या दुक्खा ।

कतमो च भिक्खवे दुक्खस्स निदानसम्भयो ? तण्हा भिक्खवे दुग्गस्स निदानसम्भयो ।

“कतमा च, भिक्खवे, दुक्खस्स वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, ख अधिमत्त, अत्थि परित्त, अत्थि दन्धविरागि, अत्थि खिप्पविरागि ।
य वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खस्स वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, दुक्खस्स विपाको ? इध, भिक्खवे, कच्चो येन दुक्खेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो सोचति किलमत्ति परि- ५
वति, उरत्तालि^१ कन्दति, सम्मोह आपज्जति, येन वा पन दुक्खेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो बहिद्वा परियेद्वि आपज्जति — ‘को एकपद
द्विपद जानाति’ इमस्स दुक्खस्स निरोधाया’ ति ? सम्मोहवेपक्क वाह,
भिक्खवे, दुक्ख वदामि परियेद्विवेपक्क वा । अय वुच्चति, भिक्खवे,
दुक्खस्स विपाको ।

10

“कतमो च, भिक्खवे, दुक्खनिरोधो ? तण्हानिरोधो, भिक्खवे, दुक्खनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो दुक्खस्स निरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं — सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव दुक्ख पजानाति, एव दुक्खस्स निदानसम्भवं पजानाति, एव दुक्खस्स वेमत्तत पजानाति, एव 15
दुक्खस्स विपाक पजानाति, एव दुक्खनिरोध पजानाति, एव दुक्खनिरोध-
गामिनि पटिपद पजानाति, सो इम निब्बेधिक ब्रह्मचरिय पजानाति दुक्खनिरोध । दुक्ख, भिक्खवे, वेदितब्ब, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदि-
तब्बो, दुक्खस्स वेमत्तता वेदितब्बा, दुक्खस्स विपाको वेदितब्बो, दुक्ख-
निरोधो वेदितब्बो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति 20
य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

“अय खो सो, भिक्खवे, निब्बेधिकपरियायो धम्मपरियायो”
ति ।

१० सीहनादसुत्तं

१ “छयिमानि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद 25
नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति । कतमानि छ ? इध, भिक्खवे, तथागतो

१ उरत्तालि — सी०, उरत्तालि — स्या०, रो० । २ पजानाति — सी०, स्या० ।

ठान च ठानतो भट्टान च भट्टानतो यथाभूत पजानाति । य पि, भिक्षवे, तथागतो ठान च ठानतो भट्टान च भट्टानतो यथाभूत पजानाति, इद पि, भिक्षवे तथागतस्स तथागतवल होति, य बल आगम्म तथागता आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

२ “पुन च पर, भिक्षवे, तथागतो भतीतानागतपच्चुप्पन्नान कम्मसमादानान ठानतो हेतुसो विपाक यथाभूत पजानाति । य पि, भिक्षवे तथागतो भतीतानागतपच्चुप्पन्नान कम्मसमादानान ठानतो हेतुसो विपाक यथाभूत पजानाति, इद पि, भिक्षवे, तथागतस्स तथागतवल होति, य बल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

३ “पुन च पर, भिक्षवे, तथागतो ज्ञानविमोक्ससमाधि समापत्तीन सङ्खिसेस बोदान बुट्टान यथाभूत पजानाति । य पि, भिक्षवे, तथागतो पे० इद पि, भिक्षवे तथागतस्स तथागतवल होति य बल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

४ “पुन च पर भिक्षवे तथागतो अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति सेय्यधीद — एक पि जाति द्वे पि जातियो पे० इति साकार सउद्देस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति । य पि भिक्षवे तथागतो अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति सेय्यधीद — एक पि जाति द्वे पि जातियो पे० .. इति साकार सउद्देस अनेकविहित पुब्बे निवास अनुस्सरति । इद पि भिक्षवे तथागतस्स तथागतवल होति, य बल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

५ “पुन च पर, भिक्षवे, तथागतो दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन प्रतिपक्कन्तमानुसकेन पे० यथाकम्मूपगे सत्त पजानाति । य पि भिक्षवे तथागतो दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन प्रतिपक्कन्तमानुसकेन पे० यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति इद पि भिक्षवे तथागतस्स तथागतवल होति य बल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

६ “पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो आसवान खया पे० .
 सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । य पि, भिक्खवे, तथागतो आसवान
 खया पे० सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, इद पि, भिक्खवे,
 तथागतस्स तथागतबल होति, य बल आगम्म तथागतो आसभ ठानं
 पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति । इमानि 5
 खो, भिक्खवे, छ तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो
 तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्कं
 पवत्तेति ।

७ “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत ठान च ठानतो अट्टान च
 अट्टानतो यथाभूत जाणेन उपसङ्कमित्वा पञ्ह पुच्छन्ति । यथा यथा, 10
 भिक्खवे, तथागतस्स ठान च ठानतो अट्टान च अट्टानतो यथाभूतं जाण
 विदित तथा तथा तेस तथागतो ठान च ठानतो अट्टान च अट्टानतो
 यथाभूत जाणेन पञ्ह पुट्ठो व्याकरोति ।

८ “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत अतीतानागतपच्चुप्पन्नान
 कम्मसमादानान ठानसो हेतुसो विपाक यथाभूत जाणेन उपसङ्कमित्वा 15
 पञ्ह पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स अतीतानागतपच्चु-
 प्पन्नान कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाक यथाभूत जाण विदित
 तथा तथा तेस तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नान कम्मसमादानान ठानसो
 हेतुसो विपाक यथाभूत जाणेन पञ्ह पुट्ठो व्याकरोति ।

९. “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत ज्ञानविमोक्खसमाधिसमा- 20
 पत्तीन सङ्किलेस वोदान वुट्ठान यथाभूत जाणेन उपसङ्कमित्वा पञ्ह
 पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स ज्ञानविमोक्खसमाधिसमा-
 पत्तीन सङ्किलेस वोदान वुट्ठान यथाभूत जाण विदित तथा तथा तेस
 तथागतो ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीन सङ्किलेस वोदान वुट्ठान यथा-
 भूत जाणेन पञ्ह पुट्ठो व्याकरोति ।

१० “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत पुब्बेनिवासानुस्सति 25
 यथाभूत जाणेन उपसङ्कमित्वा पञ्ह पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे,
 तथागतस्स पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूत जाण विदित तथा तथा तेस
 तथागतो पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूत जाणेन पञ्ह पुट्ठो व्याकरोति ।

११ “तत्र चे, भिक्षवे, परे तथागत सत्तान चुतूपपात् यथाभूत
आणेन उपसङ्कमित्वा पञ्च पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्षवे, तथागतस्स
सत्तान चुतूपपात् यथाभूत आण विदित तथा तथा तेस तथागतो सत्तान
चुतूपपात् यथाभूत आणेन पञ्च पुट्ठो व्याकरोति ।

१२ “तत्र चे, भिक्षवे, परे तथागत आसवान खया’ पे० ..
यथाभूत आणेन उपसङ्कमित्वा पञ्च पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्षवे,
तथागतस्स आसवान खया पे० यथाभूत आण विदित तथा तथा
तेस तथागतो आसवान खया पे० यथाभूत आणेन पञ्च पुट्ठो
व्याकरोति ।

१३ “तत्र, भिक्षवे, यम्पिद’ ठान च ठानतो अट्ठान च अट्ठानतो
यथाभूत आण त पि समाहितस्स ववामि नो असमाहितस्स । यम्पिद
अतीतानागतपञ्चुप्पन्नान कम्मसमादानान ठानतो हेतुसो विपाक् यथा
भूत आण त पि समाहितस्स ववामि नो असमाहितस्स । यम्पिद
ज्ञानविमोक्षसमाधिसमापत्तीन सङ्किलेस वोदान वुट्ठान यथाभूत आण
त पि समाहितस्स ववामि नो असमाहितस्स । यम्पिद पुब्बेनिवासानु
स्सति यथाभूत आण त पि समाहितस्स ववामि नो असमाहितस्स ।
यम्पिद सत्तान चुतूपपात् यथाभूत आण त पि समाहितस्स ववामि नो
असमाहितस्स । यम्पिद आसवान खया पे० यथाभूत आण त पि
समाहितस्स ववामि नो असमाहितस्स । इति खो, भिक्षवे, समाधि
मग्गो असमाधि कुम्मग्गो’ ति ।

महावग्गो खो ।

अस्तुहानं

सोणो कम्भुनो’ मिजाति’ आसवा वाह्हरिय’ च’ ।

मज्जे आण निब्बेधिकं’ सीह्नायो ति से दसा ति ॥

— ० —

१ यथं - स्या । २ यम्पिद - सी रो । ३ पठमो - स्या । ४ कम्भुन -
सी कम्भुनो - स्या रो । ५ अट्ठानिवातियो - सी स्या रो ।
६-९ वादकम्महरिय मज्जं - सी रो वादकम्म - स्या । १०-११ पत्तवित्तपटवर्ण -
सी रो पञ्चपत्ते वित्तपटवर्ण - स्या । १२-१३ उबहं निब्बेधिकं-सीह्नायेनवग्गो
ति - सी रो उबहं निब्बेदि एवमा वसेन वाग्यो ति - स्या ।

७. देवतावग्गो

१ अनागामिफलसुत्तं

१ “छ, भिक्खवे, धम्मं अप्पहाय अभब्बो अनागामिफल सच्छिकात्तु । कतमे छ ? अस्सद्विय, अहिरिक, अनोत्तप्प, कोसज्ज, मुटुस्सच्च, दुप्पञ्जत — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मं अप्पहाय अभब्बो अनागामिफल सच्छिकात्तु ।

२ “छ, भिक्खवे, धम्मं पहाय भब्बो अनागामिफल सच्छिकात्तु । 5 कतमे छ ? अस्सद्विय, अहिरिक, अनोत्तप्प, कोसज्ज, मुटुस्सच्च, दुप्पञ्जत — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मं पहाय भब्बो अनागामिफल सच्छिकात्तु” ति ।

२ अरहत्तसुत्तं

१ “छ भिक्खवे, धम्मं अप्पहाय अभब्बो अरहत्त सच्छिकात्तु । कतमे छ ? थीन^१, मिद्ध, उद्धच्च, कुक्कुच्च, अस्सद्विय, पमाद — इमे 10 खो, भिक्खवे, छ धम्मं अप्पहाय अभब्बो अरहत्त सच्छिकात्तु ।

२ “छ, भिक्खवे, धम्मं पहाय भब्बो अरहत्त सच्छिकात्तु । कतमे छ ? थीन, मिद्ध, उद्धच्च, कुक्कुच्च, अस्सद्विय, पमाद — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मं पहाय भब्बो अरहत्त सच्छिकात्तु” ति ।

३ मित्तसुत्तं

१ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु पापमित्तो पापसहायो पाप- 15 सम्पवद्धो, पापमित्ते सेवमानो भजमानो पयिरूपासमानो, तेस च दिट्ठानुगतिं आपज्जमानो आभिसमाचारिक धम्मं परिपूरेस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘आभिसमाचारिक^२ धम्मं अपरिपूरेत्वा सेख^३ धम्म^३ परि- पूरेस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘सेख धम्मं अपरिपूरेत्वा सीलानि परिपूरेस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘सीलानि अपरिपूरेत्वा कामरागं 20 वा रूपरागं वा अरूपरागं वा पजहिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति ।

२ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवञ्चो, कल्याणमित्ते सेवमानो भजमानो पयिरूपासमानो, सेसं च दिट्ठानुगतिं आपज्जमानो आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेस्सती’
 ५ ति ठानमेतं विज्जति । ‘आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेत्वा सेसं धम्मं परिपूरेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘सेसं धम्मं परिपूरेत्वा सीलानि परिपूरेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘सीलानि परिपूरेत्वा कामराग या रूपराग या अरूपराग वा पजहिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जती’ ति ।

४ सङ्गणिकारामसुत्त

१ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सङ्गणिकारामो सङ्गणिकारतो’ सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो, गणारामो गणरतो गणारामतं अनुयुत्तो,
 १० एको पविवेके अभिरमिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘एको पविवेके अभिरमन्तो चित्तस्स निमित्तं गहेस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘चित्तस्स निमित्तं गण्हन्तो सम्मादिट्ठिं परिपूरेस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सम्मादिट्ठिं अपरिपूरेत्वा सम्मासमाधिं परिपूरेस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सम्मासमाधिं अपरिपूरेत्वा संयोजनानि पण
 १५ हिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘संयोजनानि अप्पहाय निब्बानं सञ्चिक्करिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

२ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु न सङ्गणिकारामो न सङ्गणिकारतो न सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो न गणारामो न गणरतो न गणारामतं अनुयुत्तो एको पविवेके अभिरमिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘एको पविवेके अभिरमन्तो चित्तस्स निमित्तं गहेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘चित्तस्स निमित्तं गण्हन्तो सम्मादिट्ठिं परिपूरेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘सम्मादिट्ठिं परिपूरेत्वा सम्मासमाधिं परिपूरेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘सम्मासमाधिं परिपूरेत्वा संयोजनानि पणहिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘संयोजनानि पहाय निब्बानं सञ्चिक्करिस्सती’
 २५ ति ठानमेतं विज्जती’ ति ।

५. देवतासुत्तं

१ अथ खो अञ्जातरा देवता अभिवक्कन्ताय रत्तिया अभि-
वक्कन्तवण्णा केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठिता
खो सा देवता भगवन्त एतदवोच - “छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो
अपरिहानाय सवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, 5
सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्तता - इमे
खो, भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती” ति । इदमवोच
सा देवता । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ खो सा देवता “समनुञ्जो
मे सत्था” ति भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थेवन्तरधायि ।

२ अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि - 10
“इम, भिक्खवे, रत्ति अञ्जातरा देवता अभिवक्कन्ताय रत्तिया अभिवक्कन्त-
वण्णा केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येनाह तेनुपसङ्गमि, उपसङ्ग-
मित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठिता खो, भिक्खवे,
सा देवता म एतदवोच - ‘छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय
सवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, 15
सिक्खागारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्तता - इमे खो, भन्ते, छ
धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती’ ति । इदमवोच, भिक्खवे,
सा देवता । इद वत्ता म अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थेवन्तरधायी”
ति ।

३ एव वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त अभिवादेत्वा एतदवोच 20
- “इमस्स खो अह, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन
अत्थ आजानामि । इध, भन्ते, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति
सत्थुगारवताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च
सत्थुगारवताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेस च वण्ण
भणति भूत तच्छ कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति . सङ्खगारवो 25
होति सिक्खागारवो होति सुवचो होति कल्याणमित्तो होति
कल्याणमित्तताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न कल्याणमित्ता
ते च कल्याणमित्तताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू कल्याणमित्ता

तेस च वण्ण भणति भूत तच्छ कालेन । इमस्स खो अह, मन्ते
भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थ भाजानामी' ति ।

४ "साधु साधु, सारिपुत्त । साधु खो त्व, सारिपुत्त, इमस्स मया
सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थ भाजानासि । इध, सारिपुत्त,
५ भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति सत्थुगारवताय च वण्णवादी । य
चच्छे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवताय समादपेति । य
चच्छे भिक्खू सत्थुगारवा तेस च वण्ण भणति भूत तच्छ कालेन । अत्तना
च घम्मगारवो होति सङ्खगारवा होति ... सिक्खगारवो होति ...
सुवचो होति कल्याणमित्तो होति कल्याणमित्ताय च वण्णवादी ।
१० ये चच्छे भिक्खू न कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्ताय समादपेति ।
ये चच्छे भिक्खू कल्याणमित्ता तेस च वण्ण भणति भूत तच्छ कालेन ।
इमस्स खो, सारिपुत्त, मया सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थो
दट्ठव्वो' ति ।

६ समाधिसुत्त

१ "सो वठ, भिक्खवे, भिक्खू न सन्तेन समाधिना न पणीतन
१५ न पटिप्पस्सद्विज्जने' न एकोदिभावाधिगतेन अनेकविहित इद्विविध
पच्चनुभविस्सति - एको पि हुत्वा बहुधा भविस्सति, बहुधा पि हुत्वा
एको भविस्सति पे० याव अह्मल्लोका पि कायेन वस वत्तेस्सती' ति
नेत ठान विज्जति । 'दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानु
सिक्काय उभो सद्दे सुणिस्सति - दिव्ये च मानुसे' च ये दूरे सन्तिके वा'
२० ति नेत ठान विज्जति । 'परसत्तान परपुग्गलान चेतसा चेतो परिक्ख
पजानिस्सति - सराग वा चित्त सराग चित्त ति पजानिस्सति ... पे० ...
विमुत्त वा चित्त विमुत्त चित्त ति पजानिस्सती' ति नेत ठान विज्जति ।
'अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरिस्सति, सेय्यधीद - एक पि जाति
द्वे पि जातियो पे०... इति साधारं सउद्दसं अनेकविहित पुब्बेनिवास
२५ अनुस्सरिस्सती' ति नेत ठान विज्जति । दिव्येन चक्षुना विसुद्धन
अनिक्कन्तमानुमहेन सत्ते पस्सिस्सति ... पे० यथाक्कम्पुपगे सत्त

पजानिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । आसवान खया पे० सच्छि-
कत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सती' ति नेत ठान विज्जति ।

२. “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सन्तेन समाधिना पणीतेन
पटिप्पस्सद्धिलद्धेन एकोदिभावाधिगतेन अनेकविहित इद्विविधं पच्चनु-
भविस्सति . पे० याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेस्सती' ति ठान- 5
मेत विज्जति । ‘दिब्बाय सोतधातुया विमुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय
उभो सद्दे सुणिस्सति — दिब्बे च मानुसे च ये दूरे सन्तिके चा’ ति ठानमेत
विज्जति । ‘परसत्तान परपुगलान चेतसा चेतो परिच्च पजानिस्सति —
सरागं वा चित्त सराग चित्त ति पजानिस्सति पे०. विमुत्त वा चित्त
विमुत्तं चित्त ति पजानानिस्सती' ति ठानमेत विज्जति । ‘अनेकविहितं 10
पुब्बेनिवास अनुस्सरिस्सति, सेय्यथीद — एक पि जाति द्वे पि जातियो
पे० . इति साकार सउद्देस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरिस्सती’
ति ठानमेत विज्जति । ‘दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन
सत्ते पस्सिस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुव्वण्णे,
सुगते दुगते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानिस्सती' ति ठानमेत विज्जति । 15
‘आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पे० सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहरिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती' ति ।

७ सखिभब्बसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो तत्र
तत्रेव सखिभब्बतं पापुणितु सति सतिआयतने । कतमेहि छहि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘इमे हानभागिया धम्मा’ ति यथाभूत नप्पजानाति, 20
‘इमे ठितिभागिया धम्मा’ ति यथाभूत नप्पजानाति, ‘इमे विसेसभागिया
धम्मा’ ति यथाभूत नप्पजानाति, ‘इमे निब्बेधभागिया धम्मा’ ति यथाभूत
नप्पजानाति, असक्कच्चकारी च होति, असप्पायकारी च । इमेहि
खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो तत्र तत्रेव सखि-
भब्बत पापुणितु सति सतिआयतने । 25

२ “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो तत्र
तत्रेव सखिभब्बत पापुणितु सति सतिआयतने । कतमेहि छहि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘इमे हानभागिया धम्मा’ ति यथाभूत पजानाति,

‘इमे ठित्तिभागिया धम्मा’ ति यथाभूत पजानाति, ‘इमे विसेसभागिया धम्मा’ ति यथाभूत पजानाति, ‘इमे निव्वेधभागिया धम्मा’ ति यथाभूत पजानाति, सक्कञ्चकारी च होति, सप्पायकारी च । इमेहि स्रो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्यो तत्र तत्रेव सक्खिभन्वत पापुणितु सति सतिआयत्तने” ति ।

८ वलसुत्त

१ “छहि भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भमव्यो समा धिस्मि वलत पापुणितु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, न समाधिस्स ठित्तिकुसलो होति, न समाधिस्स घुट्टानकुसलो होति, असक्कञ्चकारी च होति, असातञ्चकारी च, असप्पायकारी च । इमेहि स्रो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भमव्यो समाधिस्मि वलत पापुणितु ।

२ “छहि भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्यो समा धिस्मि वलत पापुणितु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स ठित्तिकुसलो होति, समा धिस्स घुट्टानकुसलो होति, सक्कञ्चकारी च होति, सातञ्चकारी च, सप्पायकारी च । इमेहि स्रो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्यो समाधिस्मि वलत पापुणितु” ति ।

९ पठमतज्ज्ञानसुत्त

१ “छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय भमव्यो पठम ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितु । कतमे छ ? कामच्छन्दं, व्यापाद, धीनमिदं, उदङ्गमुपटुप्पं, विनिविच्छं कामेसु एते पनस्स आदीनयो न यथाभूत सम्मपञ्जाय गुदिट्ठा हाति । इमे एते भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय भमव्यो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितु ।

२ “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भमव्यो पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरितु । कतमे छ ? कामच्छन्दं, व्यापाद, धीनमिदं, उदङ्गमुपटुप्पं, विनिविच्छं, कामेसु एते पनस्स आदीनयो न यथाभूत सम्मपञ्जाय

सुदिट्ठो होति । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो पहाय भव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितु” ति ।

१० दुत्तियतज्ज्ञानसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मो अप्पहाय अभव्वो पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामवितक्क, व्यापादवितक्क, विहिंसावितक्क, कामसज्ज, व्यापादसज्ज, विहिंसासज्ज — इमे खो, 5 भिक्खवे, छ धम्मो अप्पहाय अभव्वो पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरितु ।

२ “छ, भिक्खवे, धम्मो पहाय भव्वो^१ पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामवितक्कं, व्यापादवितक्क, विहिंसावितक्क, कामसज्जं, व्यापादसज्ज, विहिंसासज्ज — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो पहाय भव्वो पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरितु” ति । 10

देवतावगो सत्तमो^२

तस्सुद्धानं

अनागामि अरह^३ मित्ता, सज्झणिकारामदेवता^४ ।

समाधि^५ सक्खिभव्व बल^६, तज्ज्ञाना^७ अपरे दुवे ति^८ ॥

८. अरहत्तवग्गो^९

१ दुक्खसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मो दुक्ख विहरति सविघात सउपायास सपरिळाह^१, कायस्स भेदा पर मरणा दुग्गति पाटिकद्धा । कतमेहि छहि ? कामवितक्केन, व्यापाद- 15 वितक्केन, विहिंसावितक्केन, कामसज्जाय, व्यापादसज्जाय, विहिंसासज्जाय — इमेहि, खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मो दुक्खं विहरति सविघात सउपायास सपरिळाह, कायस्स भेदा पर मरणा दुग्गति पाटिकद्धा ।

१ स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २. दुत्तियो — स्या० । ३. अरह च — सी०, रो० । ४ मित्तदेवता सोवत — सी०, देवतासति सक्खिबल — स्या०, मित्ता देवता सो वत — रो० । ५-५ सक्खि बलत ज्ञान च — सी०, रो० । ६-६ अपरे दुवे पि चाति — सी०, रो०, त ज्ञान ० — स्या० । ७ अरहत्तवग्गो — स्या० । ८ सपरिळाह — सी० ।

२ “छहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु दिट्ठेव धम्मे सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिच्छाहं, कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं पाटिकद्धा । कतमेहि छहि ? नेवस्सम्मवित्तक्केन, अभ्यापाद वित्तक्केन, अविहिंसावित्तक्केन, नेवस्सम्मसञ्जाय, अभ्यापादसञ्जाय,
 ५ अविहिंसासञ्जाय — इमेहि, खो, भिक्षवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु दिट्ठेव धम्मे सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिच्छाहं, कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं पाटिकद्धा” ति ।

२ अरहत्तसुत्त

१ “छ, भिक्षवे, धम्मे अप्पहायं अभन्वो अरहत्तं सञ्चिक्कातु । कतमे छ ? मानं, ओमानं, अतिमानं, अधिमानं, यम्म, अति-
 १० निपात — इमे खो, भिक्षवे छ धम्मे अप्पहायं अभन्वो अरहत्तं सञ्चिक्कातु ।

२ “छ, भिक्षवे, धम्मे पहायं भन्वो अरहत्तं सञ्चिक्कातु । कतमे छ ? मानं, ओमानं, अतिमानं, अधिमानं, यम्म, अतिनिपात — इमे खो, भिक्षवे छ धम्मे पहायं भन्वो अरहत्तं सञ्चिक्कातु” ति ।

३ उत्तरिमनुस्सधम्मसुत्त

१ “छ, भिक्षवे, धम्मे अप्पहायं अभन्वो उत्तरिमनुस्सधम्मो असमरियञ्जाणदस्सनविसेसं सञ्चिक्कातु । कतमे छ ? मुट्ठस्सच्चं, असम्पज्झं, इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारत्तं भोजने अमत्तञ्जुत्तं, कुहनं, तपनं —
 १५ इमे खो, भिक्षवे, छ धम्मे अप्पहायं अभन्वो उत्तरिमनुस्सधम्मं असमरियञ्जाणदस्सनविसेसं सञ्चिक्कातु ।

२ “छ, भिक्षवे, धम्मे पहायं भन्वो उत्तरिमनुस्सधम्मं असमरियञ्जाणदस्सनविसेसं सञ्चिक्कातु । कतमे छ ? मुट्ठस्सच्चं, असम्पज्झं, इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारत्तं भोजने अमत्तञ्जुत्तं, कुहनं, तपनं — इमे खो भिक्षवे छ धम्मे पहायं भन्वो उत्तरिमनुस्सधम्मं असमरियञ्जाणदस्सनविसेसं सञ्चिक्कातु” ति ।

४ सुखसोमनस्ससुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मं सुखसोमनस्सबहुलो विहरति, योनि चस्स आरद्धा^१ होति आसवान खयाय । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु धम्मारामो होति, भावनारामो होति, पहानारामो होति, पविवेकारामो होति, अव्यापज्झारामो होति, निप्पपञ्चारामो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि^५ धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मं सुखसोमनस्सबहुलो विहरति, योनि चस्स आरद्धा होति आसवान खयाया” ति ।

५ अधिगमसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो अनधिगत वा कुसल धम्म अधिगन्तु, अधिगत वा कुसल धम्म फाति^१ कातु^२ । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न आयकुसलो च होति, न अपायकुसलो च होति, न उपायकुसलो च होति, अनधिगतान कुसलान धम्मान अधिगमाय न छन्द जनेति, अधिगते कुसले धम्मं न आरक्खति^३, सातच्चकिरियाय न सम्पादेति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो अनधिगत वा कुसल धम्म अधिगन्तु, अधिगत वा कुसल धम्म फाति कातु ।^{१५}

२ “छहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अनधिगत वा कुसल धम्म अधिगन्तु, अधिगत वा कुसल धम्म फाति कातु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आयकुसलो च होति, अपायकुसलो च होति, उपायकुसलो च होति, अनधिगतान कुसलान धम्मान अधिगमाय छन्द जनेति, अधिगते कुसले धम्मं आरक्खति, सातच्चकिरियाय सम्पादेति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अनधिगत वा कुसल धम्म अधिगन्तु, अधिगत वा कुसल धम्म फाति कातु” ति ।^{२०}

१ आरद्धो - स्या० । २-२ फातिकत्तु - सी०, फाति कातु - स्या०, रो० ।

३ आरक्खति - सी०, स्या०, रो० ।

६ महन्तस्तसुत्त

१ “छहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सव
महन्तत्त’ वेपुल्लत्त पापुणाति धम्मोसु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु आलाकवहुलो च होति योगवहुलो च वेदवहुलो च असत्तुट्ठिवहुलो
च अनिक्खित्तघुरो च कुसलेसु धम्मोसु उत्तरि’ च पतारेति । इमेहि सो,
५ भिक्खवे, छहि धम्महि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव महन्तत्त वेपुल्लत्त
पापुणाति धम्मोसू’ ति ।

७ पठमनिरयसुत्त

१ “छहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो यथाभत्त निक्खित्तो
एव निरये । कतमेहि छहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति,
कामेसुमिच्छाचारी होति मुसावादी होति, पापिञ्छो च, मिच्छादिट्ठि च ।
१० इमेहि सो, भिक्खवे, छहि धम्महि समन्नागतो यथाभत्त निक्खित्तो एव
निरये ।

२ “छहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो यथाभत्त निक्खित्तो
एव सग्गे । कतमेहि छहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्ना
दाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा
१५ पटिविरतो होति अप्पिञ्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि सो, भिक्खवे
छहि धम्महि समन्नागतो यथाभत्त निक्खित्तो एव सग्गे’ ति ।

८ दुत्तियनिरयसुत्त

१ “छहि भिक्खवे धम्महि समन्नागतो यथाभत्त निक्खित्तो
एव निरय । कतमेहि छहि ? पाणातिपाती’ होति अदिन्नादायी होति,
कामेसुमिच्छाचारी होति मुसावादी होति’ सुद्धो च पगग्गो च ।
२० इमेहि सो भिक्खवे छहि धम्महि समन्नागतो यथाभत्त निक्खित्तो एव
निरये ।

२ “छहि भिक्खवे धम्महि समन्नागतो यथाभत्त निक्खित्तो
एव सग्गे । कतमेहि छहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्ना

१ महत्त - त्व । २ उत्तरि - सी रया रा । ३-४ मुसावादी होति
पितृव्याचो होति पशुव्याचो होति सम्पत्त्यपापी होति - सी रया सी ।

दाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, अलुद्धो च, अप्पगम्भो च । इमेहि खो भिक्खवे छहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव सग्गे” ति ।

६ अगगधम्मसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो अगग 5
धम्म अरहत्त सच्छिकातु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी^१ होति, कुसीतो^२ होति,^३
दुप्पञ्जो होति, काये च जीविते च सापेक्खो होति । इमेहि खो,
भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो अगग धम्म अरहत्त
सच्छिकातु ।

२ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अगग 10
धम्म अरहत्त सच्छिकातु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
सद्धो होति, हिरिमा होति, ओत्तप्पी होति, आरद्धविरियो होति, पञ्जवा
होति, काये च जीविते च अनपेक्खो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि
धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अगग धम्म अरहत्त सच्छिकातु” ति ।

१० रत्तिदिवससुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति 15
वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो वुद्धि ।
कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु महिच्छो होति विघातवा
असन्तुट्ठो इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरि-
क्खारेण, अस्सद्धो होति, दुस्सीलो होति, कुसीतो होति, मुट्ठस्सति होति,
दुप्पञ्जो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतस्स 20
भिक्खुनो या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु
धम्मेसु, नो वुद्धि ।

२ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति
वा दिवसो वा आगच्छति वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो
परिहानि । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न महिच्छो होति 25

अविघासवा सन्तुष्टो इतरीतरधीवरपिण्डपातसेनासनगिसानप्यञ्चय
भेसज्जपरिक्खारेन, सद्धा होति, सीलवा होति, आरद्धविरियो होति,
सतिमा होति, पञ्चवा होति । इमेहि स्तो, भिक्खवे, छहि धम्महि
समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति वा दिवसो वा भागच्छति धुत्थियेव
पाटिकद्धा, कूसलेसु धम्मेषु नो परिह्वानी' ति ।

अरहत्तवमो भट्टमो' ।

तत्सुद्धान

दुक्ख अरहत्त उत्तरि^१ च, सुख अधिगमेन च ।
महन्तत्त^२ द्वय निरये^३, अगगधम्म च रत्तियो^४ ति ॥

— ० —

६ सीतिवग्गो

१ सीतिभावसुत्त

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मेषु समन्नागतो भिक्खु अभव्वो अनुत्तर
सीतिभाव सञ्चिद्धकातु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यस्मि
समये चित्त निगगहेतव्य तस्मि समये चित्त न निगगण्हाति, यस्मि समये
चित्त पगगहेतव्य तस्मि समये चित्त न पगगण्हाति, यस्मि समये चित्त
सम्पहसितव्य तस्मि समये चित्त न सम्पहसेति, यस्मि समये चित्त अज्झु
पेक्खित्तव्य तस्मि समये चित्त न अज्झुपेक्खति हीनाधिमुत्तिको च होति,
सक्कायाभिरतो च । इमेहि स्तो, भिक्खवे छहि धम्मेषु समन्नागता
भिक्खु अभव्वो अनुत्तर सीतिभाव सञ्चिद्धकातु ।

२ “छहि भिक्खवे धम्मेषु समन्नागतो भिक्खु भव्वो अनुत्तर
सीतिभाव सञ्चिद्धकातु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यस्मि
समये चित्त निगगहेतव्य तस्मि समये चित्त निगगण्हाति, यस्मि समये
चित्त पगगहेतव्य तस्मि समये चित्त पगगण्हाति, यस्मि समये चित्त सम्प
हसितव्य तस्मि समये चित्त सम्पहसेति यस्मि समये चित्त अज्झुपपिण
तव्य तस्मि समये चित्त अज्झुपेक्खति पणीताधिमुत्तिको च होति

१ उत्तरि - स्या । २ उत्तरि - नी रो । ३-४ उपनिरये - नी रो ,
अद्वयपरिणये - स्या । ४ रत्तियो - स्या ।

निब्बानाभिरतो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अनुत्तरं सीतिभावं सच्छिकातुं” ति ।

२ आवरणसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियाम ओक्कमित्तु कुसलेसु धम्मेषु सम्मत्त । कतमेहि छहि ? कम्मावरणताय समन्नागतो होति, किलेसावरणताय समन्नागतो होति, 5 विपाकावरणताय समन्नागतो होति, अस्सद्धो च होति, अच्छन्दिको च, दुप्पञ्चो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्ममेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियाम ओक्कमित्तु कुसलेसु धम्मेषु सम्मत्त ।

२ “छहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियाम ओक्कमित्तु कुसलेसु धम्मेषु सम्मत्त । कतमेहि छहि ? न 10 कम्मावरणताय समन्नागतो होति, न किलेसावरणताय समन्नागतो होति, न विपाकावरणताय समन्नागतो होति, सद्धो च होति, छन्दिको च, पञ्चवा च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्ममेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियाम ओक्कमित्तु कुसलेसु धम्मेषु सम्मत्त” ति ।

३ वोरोपितसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं 15 अभब्बो नियाम ओक्कमित्तु कुसलेसु धम्मेषु सम्मत्त । कतमेहि छहि ? माता जीविता वोरोपिता होति, पिता जीविता वोरोपितो होति, अरहं^१ जीविता वोरोपितो होति, तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन लोहित उप्पादितं होति, सद्धो भिन्नो होति, दुप्पञ्चो होति जळो एळमूगो । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्ममेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो 20 नियाम ओक्कमित्तु कुसलेसु धम्मेषु सम्मत्त ।

२ “छहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियाम ओक्कमित्तु कुसलेसु धम्मेषु सम्मत्तं । कतमेहि छहि ? न माता जीविता वोरोपिता होति, न पिता जीविता वोरोपितो होति, न अरहं जीविता वोरोपितो होति, न तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन लोहित 25

उष्पादित होति, न सङ्घो भिक्षो होति, पञ्चवा होति भजळो भनेळमूगो ।
इमेहि खो, भिक्षवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सदम्म भव्यो
नियाम भोक्कमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त" ति ।

४ सुस्सुसतिसुत्त

१ "छहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सदम्म
५ भव्यो नियाम भोक्कमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त । कतमेहि छहि ?
तथागतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने न सुस्सुसति, न सोत भोदहति,
न भञ्जा चित्त उपट्ठापेति, अनत्थ गण्हाति, अत्थ रिञ्चति, अननु
लोमिकाय खन्तिया समन्नागतो होति । इमेहि खो, भिक्षवे, छहि
धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सदम्म भव्यो नियाम भोक्कमितु
१० कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त ।

२ "छहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सदम्म भव्यो
नियाम भोक्कमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त । कतमेहि छहि ? तथा-
गतप्पवेदिते धम्मविनये देसियमाने सुस्सुसति, सोतं भोदहति, भञ्जा
चित्त उपट्ठापेति, अत्थ गण्हाति अनत्थ रिञ्चति, अनुलोमिकाय खन्तिया
१५ समन्नागतो होति । इमेहि खो, भिक्षवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो
सुणन्तो सदम्म भव्यो नियाम भोक्कमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त" ति ।

५ अप्पहायसुत्त

१ "छ भिक्षवे धम्मे अप्पहाय भव्यो दिट्ठिसम्पद सत्थि-
वात्तु । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि विचिक्खिच्च, सीलम्बतपरामासं,
अपायगमनीय' राग अपायगमनीय दोस, अपायगमनीय मोह - इम
२० राो भिक्षवे छ धम्मे अप्पहाय भव्यो दिट्ठिसम्पद सत्थिवात्तुं ।

२ "छ, भिक्षवे, धम्मे पहाय भव्यो दिट्ठिसम्पद सत्थिवात्तु ।
कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि विचिक्खिच्च, सीलम्बतपरामासं, अपाय
गमनीय राग अपायगमनीय दासं, अपायगमनीय मोहं - इम राो
भिक्षवे छ धम्म पहाय भव्यो दिट्ठिसम्पद सत्थिवात्तु' ति ।

६ पहीनसुत्तं

१ “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा दिट्ठिसम्पन्नस्स पुगगलस्स पहीना । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलव्वतपरामासो, अपायगमनीयो रागो, अपायगमनीयो दोसो, अपायगमनीयो मोहो — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा दिट्ठिसम्पन्नस्स पुगगलस्स पहीना” ति ।

७ अभव्वसुत्तं

१ “छ, भिक्खवे, धम्मे अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुगगलो उप्पा- 5
देतुं । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छ, सीलव्वतपरामास, अपाय-
गमनीय राग, अपायगमनीय दोस, अपायगमनीय मोह — इमे खो,
भिक्खवे, छ धम्मे अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुगगलो उप्पादेतुं” ति ।

८ पठमअभव्वट्टानसुत्तं

१ “छयिमानि, भिक्खवे, अभव्वट्टानानि । कतमानि छ ?
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुगगलो सत्थरि अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो, 10
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुगगलो धम्मे अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो,
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुगगलो सङ्घे अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो,
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुगगलो सिक्खाय अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो,
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुगगलो अनागमनीय वत्थुं पच्चागन्तुं, अभव्वो
दिट्ठिसम्पन्नो पुगगलो अट्ठम भव निव्वत्तेतु । इमानि खो, भिक्खवे, छ^१ 15
अभव्वट्टानानी” ति ।

९ द्वितीयअभव्वट्टानसुत्तं

१ “छयिमानि, भिक्खवे, अभव्वट्टानानि । कतमानि छ ?
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुगगलो कज्जि सङ्खार निच्चतो उपगन्तु, अभव्वो
दिट्ठिसम्पन्नो पुगगलो कज्जि सङ्खार सुखतो उपगन्तु, अभव्वो दिट्ठि-
सम्पन्नो पुगगलो कज्जि धम्म अत्ततो उपगन्तु, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो 20
पुगगलो अनन्तरिय^१ कम्म^२ कातु, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुगगलो कोतूहल-

१ स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २-२ आनन्तरियकम्मं — सी०, अनन्तरियकम्म —
स्या०, रो० ।

मङ्गलेन सुद्धिं पञ्चागन्तु, अभव्यो दिद्विसम्पन्नो पुगलो इतो बहिष्ठा
दक्खिणोय्य गयेसितु । इमानि सो, भिक्खवे, एव अभव्यद्वानानी' ति ।

१० सतियमभव्यद्वानमुत्त

- १ "छयिमानि, भिक्खवे, अभव्यद्वानानि । क्तमानि छ ?
अभव्यो दिद्विसम्पन्नो पुगलो मात्तर जीविता वोरोपेतु, अभव्यो दिद्वि
सम्पन्नो पुगलो पितर जीविता वोरोपेतु, अभव्यो दिद्विसम्पन्नो पुगलो
अरहन्त जीविता वोरोपेतु, अभव्यो दिद्विसम्पन्नो पुगलो तथामत्तस्स
कुट्टेन चित्तेन लोहित उप्पादेतु, अभव्यो दिद्विसम्पन्नो पुगलो सङ्ग
भिन्दितु, अभव्यो दिद्विसम्पन्नो पुगलो अञ्जं सत्थार उद्दिंसितु ।
इमानि सो, भिक्खवे, एव अभव्यद्वानानी' ति ।

११ चतुत्थमभव्यद्वानमुत्त

- १ "छयिमानि भिक्खवे, अभव्यद्वानानि । क्तमानि छ ?
अभव्यो दिद्विसम्पन्नो पुगलो सयङ्कृत सुखदुक्ख पञ्चागन्तु, अभव्यो
दिद्विसम्पन्नो पुगलो परङ्कृत' सुखदुक्ख पञ्चागन्तु अभव्यो दिद्विसम्पन्नो
पुगलो सयङ्कृत च परङ्कृत च सुखदुक्ख पञ्चागन्तु, अभव्यो दिद्विसम्पन्नो
पुगलो असयङ्कार अधिच्चसमुप्यन्न सुखदुक्ख पञ्चागन्तु, अभव्यो दिद्वि
सम्पन्नो पुगलो अपरङ्कार' अधिच्चसमुप्यन्न सुखदुक्ख पञ्चागन्तु,
अभव्यो दिद्विसम्पन्नो पुगलो असयङ्कार च अपरङ्कार च अधिच्चसमुप्यन्न
सुखदुक्ख पञ्चागन्तु । त किंत्त हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, दिद्वि
सम्पन्नस्स पुगलस्स हेतु च सुद्धिो हेतुसमुप्यन्ना च घम्मा । इमानि
सो, भिक्खवे, एव अभव्यद्वानानी' ति ।

सीतिवगो भवथो' ।

तत्समुद्धान

- २० सीतिभाव आभरण वोरोपिता सुस्रसति ।
अप्पहाय पहीनामव्यो तद्धाना चतुरो पि चा सि' ॥

१ परङ्कृत - स्वा । २ अपरङ्कार - त्या । ३ चतुरो - त्या
४-५ नीति मयो आभरणता मुसुत्ता वमुत्तति ।
पहीना पहीना इ उपासितव्यं सत्तारि ।
अन्वि चतुरं सत्तारि अयद्वयेन वप्योति ॥ - सी त्या रो ।

१०. आनिसंसवग्गो

१. पातुभावसुत्तं

१ “छन्नं, भिक्खवे, पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि । कतमेस
छन्नं ? तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि,
तथागतप्पवेदितस्स धम्मविनयस्स देसेता पुग्गलो दुल्लभो लोकस्मि,
अरियायतने पञ्चाजाति^१ दुल्लभा^२ लोकस्मि, इन्द्रियान् अवेकल्लता
दुल्लभा लोकस्मि, अजळता अनेळमूगता दुल्लभा लोकस्मि, कुसले^३ 5
धम्मे छन्दो^४ दुल्लभो लोकस्मि । इमेस खो, भिक्खवे, छन्नं पातुभावो
दुल्लभो लोकस्मि” ति ।

B
R

२ आनिसंससुत्तं

१ “छयिमे, भिक्खवे, आनिससा सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय ।
कतमे छ ? सद्धम्मनियतो होति, अपरिहानधम्मो होति, परियन्त-
कतस्स दुक्ख होति^१, असाधारणेन बाणेन समन्नागतो होति, हेतु चस्स 10
सुदिट्ठो, हेतुसमुप्पन्ना च धम्मा । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिससा
सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाया” ति ।

३ अनिच्चसुत्तं

१ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कञ्चि सङ्खार निच्चतो समनु-
पस्सन्तो अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती^१ ति नेत ठान
विज्जति । ‘अनुलोमिकाय खन्तिया असमन्नागतो सम्मत्तनियाम ओक्क- 15
मिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘सम्मत्तनियाम अनोक्कममानो
सोतापत्तिफल वा सकदागामिफल वा अनागामिफल वा अरहत्त वा
सच्छिकरिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति ।

२ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसङ्खारे^२ अनिच्चतो समनु-
पस्सन्तो अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती^३ ति ठानमेत 20
विज्जति । ‘अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो सम्मत्तनियाम ओक्क-
मिस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सम्मत्तनियाम ओक्कममानो सोता-

१-१ पञ्चाजातो दुल्लभो - स्या० । २-२ कुसलवम्मच्छन्दो - सी०, न्या० रो०

३ न होति - सी०, स्या०, १० । ४. सब्बसङ्खार - सी०, रो० ।

पतिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत् वा सञ्चि-
करिस्सती' ति ठानमेत विज्जती' ति ।

४ दुक्खसुत्त

“सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कच्चि सङ्खार सुखतो समनुपस्सन्तो
पे० सम्बसङ्खारे दुक्खतो समनुपस्सन्तो पे० ठानमेत विज्जति” ।

५ अमत्तसुत्त

५ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कच्चि धम्म अमत्ततो समनुपस्सन्तो
पे० सम्बधम्मो' अमत्ततो समनुपस्सन्तो पे० ठानमेत विज्जति” ।

६ निब्ब्यामसुत्त

१ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु निब्ब्याम दुक्खतो समनुपस्सन्तो
अनुलोमिकाय सन्तिया समन्नागतो भविस्सती' ति नेत ठान विज्जति
'अनुलोमिकाय सन्तिया असमन्नागतो सम्मत्तनियाम ओक्कमिस्सती'
१० ति नेत ठान विज्जति । 'सम्मत्तनियाम अनोक्कममानो सोत्तापत्तिफलं
वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत् वा सञ्चिकरिस्सती'
ति नेत ठान विज्जति ।

२ “सो वत, भिक्खवे भिक्खु निब्ब्याम सुखतो समनुपस्सन्तो
अनुलोमिकाय सन्तिया समन्नागतो भविस्सती' ति ठानमेत विज्जति
१५ 'अनुलोमिकाय सन्तिया समन्नागतो सम्मत्तनियाम ओक्कमिस्सती' ति
ठानमेत विज्जति । 'सम्मत्तनियाम ओक्कममानो सोत्तापत्तिफलं वा
सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत् वा सञ्चिकरिस्सती' ति
ठानमेत विज्जती' ति ।

७ अनवत्थितसुत्त

१ “ए, भिक्खवे आनिससे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खु
२० सम्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा अनिच्चसञ्चयं उपट्ठापेतुं । कतमे स
'सम्बसङ्खारा य मे अनवत्थिता सायिस्सन्ति, सम्बन्तोके य मे मत्तं

नाभिरमिस्सति, सब्बलोका च मे मनो वुट्ठहिस्सति, निब्बानपोणं च मे मानस भविस्सति, सयोजना च मे पहाण गच्छिस्सन्ति^१, परमेन च सामञ्जेन समन्नागतो भविस्सामी' ति । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिससे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा अनिच्चमञ्ज उपट्ठापेत्तु" ति ।

5

८ उक्खित्तासिकसुत्तं

१ “छ, भिक्खवे, आनिससे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा दुक्खसञ्ज उपट्ठापेत्तु । कतमे छ ? 'सब्बसङ्खारेसु च मे निब्बिदसञ्जा' पच्चुपट्ठिता भविस्सति, सेय्यथापि उक्खित्तासिके वधके । सब्बलोका च मे मनो वुट्ठहिस्सति, निब्बाने च सन्तदस्सावी भविस्सामि, अनुसया च मे समुग्घात गच्छिस्सन्ति, 10 किच्चकारी च भविस्सामि, सत्था च मे परिचिण्णो भविस्सति मेत्तावताया' ति । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिससे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा दुक्खसञ्ज उपट्ठापेत्तु" ति ।

९ अतम्मयसुत्तं

१ “छ, भिक्खवे, आनिससे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बधम्मेषु अनोधि करित्वा अनत्तसञ्ज उपट्ठापेत्तु । कतमे छ ? 15 सब्बलोके च अतम्मयो भविस्सामि, अहङ्कारा च मे उपरुज्झिस्सन्ति, ममङ्कारा च मे उपरुज्झिस्सन्ति, असाधारणेन च ज्ञाणेन समन्नागतो भविस्सामि, हेतु च मे सुदिट्ठो भविस्सति, हेतुसमुप्पन्ना च धम्मा । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिससे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बधम्मेषु अनोधि करित्वा अनत्तसञ्ज उपट्ठापेत्तु" ति ।

20

१० भवसुत्तं

१ “तयोमे, भिक्खवे, भवा पहातब्बा, तीसु सिक्खासु सिक्खितव्व । कतमे तयो भवा पहातब्बा ? कामभवो, रूपभवो, अरूपभवो — इमे तयो भवा पहातब्बा । कतमासु तीसु सिक्खासु सिक्खितव्व ?

१ गच्छन्ति — सी०, त्या०, रो० । २ निव्वाणसञ्जा — सी०, निव्वानसञ्जा — त्या०, रो० ।

अधिसीलसिक्खाय, अधिचित्तसिक्खाय, अधिपञ्जासिक्खाय - इमासु तीसु सिक्खासु सिक्खितम्ब । यतो सो, भिक्खवे, भिक्खुनो इमे स्यो भवा पहीना होन्ति, इमासु च तीसु सिक्खासु सिक्खितसिक्खो होति - अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु अच्चेच्छि तण्ह, विवत्तयि संयोजन, सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा' ति ।

११ तण्हासुत्त

१ "तिस्सो इमा, भिक्खवे, तण्हा पहातम्बा तयो च माना । कतमा तिस्सो तण्हा पहातम्बा ? कामतण्हा, भवतण्हा, विमवतण्हा - इमा तिस्सो तण्हा पहातम्बा । कतमे तयो माना पहातम्बा ? मानो, ओमानो अतिमानो - इमे तयो माना पहातम्बा । यतो सो, भिक्खवे, भिक्खुनो इमा तिस्सो तण्हा पहीना होन्ति इमे च तयो माना । अयं वुच्चति भिक्खवे, भिक्खु अच्चेच्छि तण्ह, विवत्तयि संयोजन, सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा' ति ।

आनिसंसदम्भो वसमो' ।

तत्सुद्धानं

पातुभावो आनिससो, अनिच्चदुक्खअनततो' ।

निम्बानं अनवत्ति' उक्खित्तासि' अतम्मयो ।

भवाहृतण्हायेका वसा ति' ॥

दुत्तियो पण्णासको समतो ।

११ तिक्वग्गो

१ रागसुत्त

१ "तयोमे भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? रागो, दोसो, मोहो - इमे सो भिक्खवे तयो धम्मा । इमेस सो, भिक्खवे, तिक्ख धम्मान पहानाय तयो धम्मा भावेतम्बा । कतमे तयो ? रागस्स

१ पण्णमो - स्वा । अनिच्चं दुक्खअनततो - सी स्वा रो । १ एवो धमोवि संवृत्ता - सी रो तयो धमोविधं - स्वा । ४-४ पण्णासको तण्हाय ते वसाति - स्वा भवतण्हाय ते वसाति - सी रो ।

पहानाय असुभा भावेतब्बा, दोसस्स पहानाय मेत्ता भावेतब्बा, मोहस्स पहानाय पञ्जा भावेतब्बा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२ दुच्चरितसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कायदुच्चरित, वचीदुच्चरित, मनोदुच्चरित — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कायदुच्चरितस्स पहानाय कायसुचरित भावेतब्ब, वचीदुच्चरितस्स पहानाय वचीसुचरित भावेतब्ब, मनोदुच्चरितस्स पहानाय मनोसुचरित भावेतब्ब । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

10

३. वितक्कसुत्तं

१ “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कामवितक्को, व्यापादवितक्को, विहिंसावितक्को — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कामवितक्कस्स पहानाय नेक्खम्मवितक्को भावेतब्बो, व्यापादवितक्कस्स पहानाय अव्यापादवितक्को भावेतब्बो, विहिंसावितक्कस्स पहानाय अविहिंसावितक्को भावेतब्बो । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

15

४ सञ्जासुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कामसञ्जा, व्यापादसञ्जा, विहिंसासञ्जा — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कामसञ्जाय पहानाय नेक्खम्मसञ्जा भावेतब्बा, व्यापादसञ्जाय पहानाय अव्यापादसञ्जा भावेतब्बा, विहिंसासञ्जाय पहानाय अविहिंसासञ्जा भावेतब्बा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

20

५ धातुसुत्तं

१ "तयोमे, भिक्षवे, धम्मा । कतमे तयो ? कामधातु, व्यापादधातु, विहिंसाधातु - इमे स्रो, भिक्षवे, तयो धम्मा । इमे स्रो, भिक्षवे, तिण्ण धम्मान पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कामधातुया पहानाय नेकसम्मधातु भावेतब्बा, व्यापादधातुया पहानाय अव्यापादधातु भावेतब्बा, विहिंसाधातुया पहानाय अविहिंसाधातु भावेतब्बा । इमे स्रो, भिक्षवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति ।

६ अस्तावसुत्तं

१ "तयोमे, भिक्षवे, धम्मा । कतमे तयो ? अस्तादिद्वि, अस्तानुदिद्वि मिच्छादिद्वि - इमे स्रो, भिक्षवे, तयो धम्मा । इमे स्रो, भिक्षवे, तिण्ण धम्मान पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? अस्तादिद्विया पहानाय अनिच्छसञ्ज्ञा भावेतब्बा, अस्तानुदिद्विया पहानाय अनस्तसञ्ज्ञा भावेतब्बा मिच्छादिद्विया पहानाय सम्मादिद्वि भावेतब्बा । इमे स्रो, भिक्षवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति ।

७ अरतिसुत्तं

१ "तयोमे भिक्षवे, धम्मा । कतमे तयो ? अरति, विहिंसा अधम्मचरिया - इमे स्रो, भिक्षवे, तयो धम्मा । इमे स्रो, भिक्षवे, तिण्ण धम्मान पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? अरतिया पहानाय मुदिता भावेतब्बा, विहिंसाय पहानाय अविहिंसा भावेतब्बा, अधम्मचरियाय पहानाय धम्मचरिया भावेतब्बा । इमे स्रो भिक्षवे तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा" ति ।

८ सन्नुद्धिसासुत्तं

१ "तयोमे भिक्षवे, धम्मा । कतमे तयो ? असन्नुद्धिता, असन्नुद्धिता महिच्छता - इमे स्रो भिक्षवे, तयो धम्मा । इमे स्रो

१ विहिंसाय - त्या स्रो ।

खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मान पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? असन्तुट्ठिताय पहानाय सन्तुट्ठिता भावेतब्बा, असम्पजञ्जस्स पहानाय सम्पजञ्ज भावेतब्ब, महिच्छताय पहानाय अप्पिच्छता भावेतब्बा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

5

६ दोवचस्सतासुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? दोवचस्सता, पापमित्तता, चेतसो विक्खेपो — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मान पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? दोवचस्सताय पहानाय सोवचस्सता भावेतब्बा, पापमित्तताय पहानाय कल्याणमित्तता भावेतब्बा, चेतसो विक्खेपस्स पहानाय आना- 10 पानस्सति भावेतब्बा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

१०. उद्धच्वसुत्तं

१ “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? उद्धच्च, असवरो, पमादो — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? उद्ध- 15 च्वस्स पहानाय समथो भावेतब्बो, असवरस्स पहानाय सवरो भावेतब्बो, पमादस्स पहानाय अप्पमादो भावेतब्बो । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

त्तिकवग्गो एकादसमो^१ ।

तस्सुद्धानं

रागदुच्चरितवितक्क, सञ्जा धातू ति वुच्चति^३ ।
अस्सादअरतितुट्ठि, दुवे^३ च उद्धच्चेन^१ वग्गो ति ॥

20

१२ सामञ्जस्यवर्गो

१ कायानुपस्तीसुत्त

१ “छ, भिक्षवे, धम्मे अप्पहाय भग्गो काय कायानुपस्ती विहरितु । कतमे छ ? कम्मरामत, भस्सारामत, निदारामत, सङ्गणिकारामत, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारत, भोजने अमत्तञ्जुत्तं - इमं सो, भिक्षवे, छ धम्मे अप्पहाय भग्गो काये कायानुपस्ती विहरितु ।

२ “छ, भिक्षवे, धम्मे पहाय भग्गो काये कायानुपस्ती विहरितु । कतमे छ ? कम्मरामत, भस्सारामत, निदारामत, सङ्गणिकारामत, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारत, भोजने अमत्तञ्जुत्तं - इमं सो, भिक्षवे छ धम्मे पहाय भग्गो काये कायानुपस्ती विहरितु” ति ।

२ धम्मामुपस्तीसुत्त

१ “छ, भिक्षवे, धम्मे अप्पहाय भग्गो अज्जत्त पाय ... पे०-
 १० वहिद्धा काये पे० अज्जत्तवहिद्धा काये ... पे०... अज्जत्त वेदना
 पे० वहिद्धा वेदनासु पे० .. अज्जत्तवहिद्धा वेदनासु ... पे०
 अज्जत्त चित्ते .. पे० वहिद्धा चित्ते पे० अज्जत्तवहिद्धा चि
 पे० अज्जत्त धम्मेषु .. पे० .. वहिद्धा धम्मेषु .. पे० .. अज्जत्त
 वहिद्धा धम्मेषु धम्मामुपस्ती विहरितु । कतमे छ ? कम्मरामत
 १५ भस्सारामत, निदारामत, सङ्गणिकारामत इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारत
 भोजने अमत्तञ्जुत्तं - इमे सो, भिक्षवे छ धम्मे पहाय भग्गो अज्जत्त
 वहिद्धा धम्मेषु धम्मामुपस्ती विहरितु” ति ।

३ तपुस्सुत्त

१ “छहि, भिक्षवे, धम्महि समन्नागतो तपुस्सो गहपति तथा
 गते निट्ठङ्गतो अमत्तदसो अमत्त सञ्चिद्धत्वा हरियति । कतमहि छहि ?
 २० बुद्धे अवेष्वप्पसादेन धम्मं अवेष्वप्पसादेन, सङ्गे अवेष्वप्पसादेन
 अरियेन सीसेन अरियेन आणन अरियाय विमुत्तिपा - इमहि गो
 भिक्षव छहि धम्महि समन्नागतो तपुस्सो गहपति तथागत निट्ठङ्गतो
 अमत्तदसो अमत्त सञ्चिद्धत्वा हरियती” ति ।

४-२३ भल्लिकादिसुत्तानि

१-२०. “छहि, भिवखवे, धम्ममेहि समन्नागतो भल्लिको गहपति .. पे०.. गुदत्तो गहपति अनाथपिण्डिको .. चित्तो गहपति मच्चिक्का-सण्डिको हत्थको आळवको . महानामो सवको . उग्गो गहपति वेसालिको ... उग्गतो गहपति .. सूरुओ अग्गट्ठो .. जीवको कोमार-भच्चो .. नकुलपित्ता गहपति . तवकण्णिको गहपति .. पूरणो गहपति 5
 . इसिदत्तो गहपति .. सन्धानो गहपति . विचयो' गहपति .. विजय-माहिको' गहपति .. मेण्डको गहपति ... वासेट्ठो उपासको . अरिट्ठो उपासको . सारग्गो' उपासको तथागते निट्ठुज्जतो अमत्तदसो अमत्त सच्चिक्कत्वा उरियति । कतमेहि छहि ? बुद्धे अवेच्चप्पसादेन, धम्मे अवेच्चप्पसादेन, सङ्घे अवेच्चप्पसादेन, अरियेन सीलेन, अरियेन ज्ञाणेन, 10
 अरियाय विमत्तिया - इमेहि खो, भिवखवे, छहि धम्ममेहि समन्नागतो सारग्गो उपासको तथागते निट्ठुज्जतो अमत्तदसो अमत्तं सच्चिक्कत्वा उरियती” ति ।

सामञ्जसवग्गो द्वादसमो ।

१३. रागपेय्यातं

१. “रागरस, भिवखवे, अभिज्झाय छ धम्मा भावेतव्वा । कतमे छ ? दरसनानुत्तरिय, सवन्नानुत्तरिय, ज्ञानानुत्तरिय, सिवखानुत्तरियं, पारिचरियानुत्तरियं, अनुस्सतानुत्तरियं - रागरस, भिवखवे, अभिज्झाय इमे छ धम्मा भावेतव्वा” ति । 15

२. “रागरस, भिवखवे, अभिज्झाय छ धम्मा भावेतव्वा । कतमे छ ? बुद्धानुरसति, धम्मनुरसति, सङ्घानुरसति, सीलानुरसति, चागानुरसति, देवतानुरसति - रागरस, भिवखवे, अभिज्झाय इमे छ 20
 धम्मा भावेतव्वा” ति ।

३. “रागरस, भिवखवे, अभिज्झाय छ धम्मा भावेतव्वा । कतमे छ ? अनिच्चसज्झा, अनिच्चे दुक्खसज्झा, दुक्खे अनत्तसज्झा, पहानसज्झा, विरागसज्झा, निरोधसज्झा - रागरस, भिवखवे, अभिज्झाय इमे छ धम्मा भावेतव्वा” ति । 25

१. विजयो - गी०, स्या०, रो० । २. अविजयगहिणो - गी०, स्या०, रो० ।

३. गादत्तो - स्या० ।

४-३० “रागस्स, भिक्खवे, परिञ्ज्याय पे० परिक्खयाय
पहानाय स्याय वयाय विरागाय .. निरोधाय चागाय
पटिनिस्सग्गाय छ^१ धम्मा भावेतब्बा” ।

३१-५१० “दोसस्स पे० मोहस्स कोधस्स उपनाहस्स
मक्खस्स पळासस्स^२ इस्साय मच्छरियस्स मायाय साठे-
म्यस्स^३ थम्मस्स सारम्भस्स मानस्स अतिमानस्स मवस्स
पमादस्स अभिञ्ज्याय पे० परिञ्ज्याय परिक्खयाय पहानाय ..
स्याय वयाय विरागाय निरोधाय चागाय पटिनिस्सग्गाय
पे० इमे छ धम्मा भावेतब्बा” ति ।

इदमवोध भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासित अभि-
नन्द्यु ति ।

रागपेम्मामं निट्ठितं ।

छक्कमिपत्तो निट्ठितो ।

— ० —

७. सत्तकनिपातो

१. धनवग्गो

१ पठमपियसुत्तं

१ एवं मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

B.
R.

२ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीन अप्पियो च होति अमनापो च अग्ररु च अभावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च होति^१, अनवज्जत्तिकामो च होति, अहिरिको च होति, अनोत्तप्पी च, पापिच्छो च, मिच्छादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीन अप्पियो च होति अमनापो च अग्ररु च अभावनीयो च ।

5

10

३ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीन पियो च होति, मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च होति, न अनवज्जत्तिकामो च होति, हिरीमा^२ च होति, ओत्तप्पी च, अप्पि-च्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा” ति ।

15

२ दुतियपियसुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सन्नह्यचारीन अप्पियो च होति अमनापो च अग्ररु च अभावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च होति, अनवज्जत्तिकामो च होति, अहिरिको च होति, अनोत्तप्पी च, इस्सुकी च, मच्छरी च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो

20

भिक्षु सन्नह्यचारीन अप्पियो च होति भमनापो च अगरु च भभावनीयो च ।

२ “सत्तहि, भिक्षवे, धम्महेहि समन्नागतो भिक्षु सन्नह्यचारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्षवे, भिक्षु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च होति, न अनवच्छत्तिकामो च होति, हिरीमा च होति, ओत्तप्पी च, अनिस्सुकी च, अमच्छरी च । इमेहि खो, भिक्षवे, सत्तहि धम्महेहि समन्नागतो भिक्षु सन्नह्यचारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा’ ति ।

३ सद्धिसवलसुत्त

१ एव मे सुत्त । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनायपिण्डकस्स आरामे पे० .. सत्तिमानि, भिक्षवे, बलानि । क्तमानि सत्त ? सद्धाबल, विरियबल, हिरीबल, ओत्तप्पबल सतिवस, समाधिबल, पञ्ञाबल — इमानि खो, भिक्षवे, सत्त बलानी ति ।

“सद्धाबल विरिय’ च’, हिरी ओत्तप्पिय बल ।

सत्तिबल समाधि’ च’, पञ्ञा वे सत्तम बल ॥

“एतेहि बलवा भिक्षु, सुख जीवति पण्डितो ।

योनिस्सो विचिने धम्म, पञ्ञायत्थ विपस्सति ।

पज्जोतस्सेव निब्बान विमोक्खो’ होति चेतसो’ ति ॥

४ वित्थतवलसुत्तं

१ “सत्तिमानि, भिक्षवे, बलानि । क्तमानि सत्त ? सद्धा बल विरियबल हिरीबल ओत्तप्पबल सतिबल समाधिवल पञ्ञाबल ।

२ “क्तम च, भिक्षवे सद्धाबल ? इध, भिक्षवे, अरिय सावको सद्धो होति सद्धति तथागतस्स बोधि — इति पि सो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो पे० सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा ति । इदं वुच्चति भिक्षवे सद्धाबल ।

३ “क्तम च भिक्षवे विरियबल ? इध, भिक्षवे, अरिय सावको आरद्धविरियो विहरति अकुसलाम धम्मानं पहानाय कुसलाम

१-१ विरियबलं — स्या नीलियं च — म । २ हिरी — री । ३-३ समाधिवलं

— स्या समाधि च — री । ४ पज्जोतस्सेव — स्या । ५. विमोक्खो — री ।

धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु । इदं वुच्चति, भिक्खवे, विरियबलं ।

४ “कतमं च, भिक्खवे, हिरीबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको हिरीमा होति, हिरीयति^१ कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनो-
दुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलान धम्मानं समापत्तिया । 5
इदं वुच्चति, भिक्खवे, हिरीबलं ।

५ “कतमं च, भिक्खवे, ओत्तप्पबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन
मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया ।
इदं वुच्चति, भिक्खवे, ओत्तप्पबलं । 10

६ “कतमं च, भिक्खवे, सतिबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो चिरकत्तं पि
चिरभासितं पि सरिता अनुस्सरिता । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सतिबलं ।

७ “कतमं च, भिक्खवे, समाधिबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको विविच्चेव कामेहि पे०. चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्जं विहरति । 15
इदं वुच्चति, भिक्खवे, समाधिबलं ।

८ “कतमं च, भिक्खवे, पञ्ञाबलं ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको पञ्ञवा होति उदयत्यगामिनिया पञ्ञाय समन्नागतो अरियाय
निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । इदं वुच्चति, भिक्खवे,
पञ्ञाबलं । इमानि खो, भिक्खवे, सत्तं बलानीति । 20

“सद्भावलं विरियं च, हिरी ओत्तप्पियं बलं ।

सतिबलं समाधिं च, पञ्ञा वे सत्तमं बलं ॥

“एतेहि बलवा भिक्खु, सुखं जीवन्ति पण्डितो ।

योनिस्सो विचिने धम्मं, पञ्ञायत्यथ विपस्सति ।

पज्जोतस्सेव निब्बानं, विमोक्खो होति चेतसो”ति ॥ 25

५. सङ्घित्तधनसुत्तं

१ “सत्तिमानि, भिक्खवे, धनानि । कतमानि सत्तं ? सद्धान-
धनं, सीलधनं, हिरीधनं, ओत्तप्पधनं, सुतधनं, चागधनं, पञ्ञाधनं —

१ हिरीयति - स्या०, रो० ।

इमानि स्रो, भिक्षवे, सत्त घनानी ति ।

“सद्वाघन सीलघन, हिरी भोत्तप्पिय धन ।

सुतघन च चागां च, पञ्जा वे सत्तम घन ॥

“यस्स एते’ धना अरिय, इत्थिया पुरिसस्स वा ।

अदलिद्दो’ ति त आहु भमोघ तस्स जीवित ॥

“तस्मा सद् च सील च, पसाद धम्मदस्सन ।

अनुयुञ्जेथ मेधावी, सर बुद्धान सासन’ ति ॥

६ विस्मयतथमसुत्त

१ “सत्तिमानि, भिक्षवे, घनानि । कतमानि सत्त ? सद्वा घन, सीलघन हिरीघन भोत्तप्पघन, सुतघन, चागघन, पञ्जाघन ।

२ “कतम च, भिक्षवे, सद्वाघन ? इध भिक्षवे, अरिय सावको सद्दो होति, सद्दुहति तथागतस्स बोधि — ‘इति पि सो भगवा अरुह सम्मासम्बुद्धो पे० बुद्धो भगवा’ ति । इद वुच्चति, भिक्षवे, सद्वाघन ।

३ “कतम च, भिक्षवे, सीलघन ? इध, भिक्षवे, अरिय सावको पाणातिपाता पटिविरतो होति पे० सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । इद वुच्चति, भिक्षवे, सीलघन ।

४ “कतम च, भिक्षवे, हिरीघन ? इध, भिक्षवे, अरिय सावको हिरीमा होति, हिरीयति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनो दुच्चरितेन, हिरीयति पापवान अकुसलान धम्मान समापत्तिया । इद वुच्चति, भिक्षवे हिरीघन ।

५ “कतम च भिक्षवे भोत्तप्पघन ? इध भिक्षवे, अरिय सावको भोत्तप्पी होति, भोत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन भोत्तप्पति पापवान अकुसलान धम्मान समापत्तिया । इध वुच्चति भिक्षवे भोत्तप्पघन ।

६ “कतम च भिक्षवे सुतघन ? इध भिक्षवे, अरिय सावको बहुस्सुतो होति सुतपरो सुतराग्निचयो । ये ते धम्मा आदि पञ्चाणा भज्जेकल्याणा परियोमानकल्याणा सात्य सव्यञ्जा वेवस

परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता
होन्ति धाता^१ वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा ।
इद वुच्चति, भिक्खवे, सुतधन ।

७ “कतम च, भिक्खवे, चागधन ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगार अज्झावसति मुत्तचागो पयत- 5
पाणि वोस्सग्गरतो याचयोगो दानसविभागरतो । इद वुच्चति, भिक्खवे,
चागधन ।

८ “कतम च, भिक्खवे, पज्जाधन ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको पज्जवा होति पे० सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । इद
वुच्चति, भिक्खवे, पज्जाधन । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त धनानी ति । 10

“सद्धाधन सीलधन, हिरी ओत्तप्पिय धन ।

सुतधन च चागो च, पज्जा वे सत्तम धन ॥

“यस्स एते धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।

अदलिद्दो ति त आहु, अमोघ तस्स जीवित ॥

“तस्मा सद्ध च सील च, पसाद धम्मदस्सन । 15

अनुयुज्जेथ मेधावी, सर बुद्धान सासन” ति ।

७. उग्सुत्तं

१ अथ खो उग्गो राजमहामत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिन्नो खो उग्गो राजमहामत्तो भगवन्त एतदवोच —

२ “अच्छरिय, भन्ते, अब्भुत, भन्ते । याव अद्धो चाय^२, 20
भन्ते, मिगारो रोहणेय्यो याव महद्धनो याव महाभोगो” ति ।

“कीव^३ अद्धो पनुग्ग, मिगारो रोहणेय्यो, कीव महद्धनो, कीव
महाभोगो” ति ?

“सत, भन्ते, सतसहस्सान^४ हिरज्जस्स, को पन वादो रूपि-
यस्सा” ति ।

“अत्थि खो एत, उग्ग, धन नेत ‘नत्थी’ ति वदामी ति । त
च खो एत, उग्ग, धन साधारण-अंगिना उदकेन राजूहि चोरेहि अप्पियेहि 25

१ धता — स्या०, रो० । २ वाय — रो० । ३ किञ्च — स्या० । ४ सहस्सान —
सी०, सहस्सानि — स्या० ।

दायादेहि । सत्त खो इमानि, उग्ग, धनानि असाधारणानि अग्निना उदकेन राजूहि चोरेहि अप्पियेहि दायादेहि । कस्मानि सत्त ? सद्दा धन, सीलधन, हिरीधन, ओत्तप्पधन, सुतधन, चागधन, पञ्चाधन - इमानि खो, उग्ग, सत्त धनानि असाधारणानि अग्निना उदकेन राजूहि चोरेहि अप्पियेहि दायादेही ति ।

“सद्दाधन सीलधन, हिरी ओत्तप्पिय धन ।
सुतधन च चागो च, पञ्चा वे सत्तम धनं ॥
“यस्स एते धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।
स वे महद्धनो लोके, अजेय्यो देवमानुसे ॥
“तस्मा सद्द च सील च, पसाव धम्मदस्सन ।
अनुयुज्जेम मेघावी, सर बुद्धान सासन” ति ॥

८ सयोजनसुत्त

१ “सत्तिमानि, भिक्खवे, सयोजनानि । कस्मानि सत्त ? अनु नयसयोजन, पटिघसयोजन, दिट्ठिसयोजन, विचिकिञ्छासयोजन, मान सयोजन, भवरागसयोजन, अविज्जासयोजन - इमानि खो भिक्खवे, सत्त सयोजनानी” ति ।

९ पहानसुत्त

१ “सत्तन्न भिक्खवे सयोजनान पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्म चरिय वुत्सति । कतमेस सत्तन्न ? अनुनयसयोजनस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरिय वुत्सति पटिघसयोजनस्स पे० दिट्ठिसयोजनस्स विचिकिञ्छासयोजनस्स मानसयोजनस्स भवरागसयोजनस्स .. अविज्जासयोजनस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरिय वुत्सति । इमेस खो, भिक्खवे सत्तन्न सयोजनान पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरिय वुत्सति । यतो च खो भिक्खवे भिक्खुनो अनुनयसयोजन पहान होति उच्छिन्नमूल तात्तावत्पुक्क भनभावकूत भायति अनुप्पादधम्म । पटिघसयोजन .. पे० दिट्ठिसयोजन विचिकिञ्छासयोजन मानसयोजन .. भवरागसयोजन अविज्जासयोजन पहान होति उच्छिन्नमूलं तात्ता वत्पुक्क भनभावकूतं भायति अनुप्पादधम्म । अय वुच्चति भिक्खवे,

भिक्षु अच्छेच्छि तण्ह, विवत्तयि सयोजन, सम्मा मानाभिसमया अन्तम-
कासि दुक्खस्सा” ति ।

१०. मच्छरियसुत्तं

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, सयोजनानि । कतमानि सत्त ? अनु-
नयसयोजन, पटिघसयोजन, दिट्ठिसयोजन, विचिकिच्छासयोजन, मान-
सयोजन, इस्सासयोजन, मच्छरियसयोजन — इमानि खो, भिक्खवे, 5
सत्त सयोजनानी” ति ।

घनवग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं

द्वे^१ पियानि बल धन^२, सङ्घित्त^३ चेव वित्थत्^४ ।

उग्ग सयोजनं चेव, पहान^५ मच्छरियेन^६ चा^७ ति ॥

२. अनुसयवग्गो

१. पठमअनुसयसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, अनुसया । कतमे सत्त ? कामरागा-
नुसयो, पटिघानुसयो, दिट्ठानुसयो, विचिकिच्छानुसयो, मानानुसयो, 10
भवरानुसयो, अविज्जानुसयो — इमे खो, भिक्खवे, सत्त अनुसया”
ति ।

२. दुतियअनुसयसुत्तं

१ “सत्तन्न, भिक्खवे, अनुसयान पहानाय” समुच्छेदाय ब्रह्म-
चरिय वुस्सति । कतमेस सत्तन्न ? कामरागानुसयस्स पहानाय समुच्छेदाय
ब्रह्मचरिय वुस्सति, पटिघानुसयस्स पे० दिट्ठानुसयस्स विचि- 15
किच्छानुसयस्स मानानुसयस्स भवरानुसयस्स अविज्जानु-

१-१ द्वेपियञ्च बलघन — सी०, द्वे पियञ्च ० — स्या०, द्वे पिय द्वे बल घन —
रो० । २-२ असञ्जमेसखित्त — सी० । ३ पहान — सी०, स्या०, रो० । ४-४ मच्छरियेना
— रो० । ५ पहानाय समुग्धाताय — सी० ।

सयस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरिय वुस्सति । इमेसं खो, भिक्खवे,
सत्तन्न अनुसयान पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरिय वुस्सति ।

२ “यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खुनो कामरागानुसयो पहीनो
होति उच्छिन्नमूलो तालावत्पुक्तो अनभावङ्कृतो धारयति अनुप्पाद
धम्मो । पटिघानुसयो .. पे० दिट्ठानुसयो विचिकिच्छानुसयो
मानानुसयो भवरागानुसयो अविज्जानुसयो पहीनो होति उच्छिन्न
मूलो तालावत्पुक्तो अनभावङ्कृतो धारयति अनुप्पादधम्मो । अयं
वुप्पति, भिक्खवे भिक्खु’ अच्छेच्छि तप्पह, विवत्तयि सयोजन, सम्मा
मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा’ ति ।

३ कुलसुत्त

१ “सत्तहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा
वा नालं उपगन्तु, उपगन्त्वा वा नालं उपनिसीदितुं । कतमेहि सत्तहि ?
न मनापेन पच्चुट्ठेन्ति, न मनापेन अभिवादेन्ति, न मनापेन आसनं वेन्ति
सन्तमस्स परिगुहन्ति बहुकं पि षोकं देन्ति, पणीतं पि लूखं देन्ति, असक्क-
ञ्च देन्ति नो सक्कञ्च । इमेहि खो भिक्खवे, सत्तहि अङ्गेहि समन्नागतं
कुलं अनुपगन्त्वा वा नालं उपगन्तु, उपगन्त्वा वा नालं उपनिसीदितुं ।

२ “सत्तहि भिक्खवे अङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा
वा अलं उपगन्तु, उपगन्त्वा वा अलं उपनिसीदितुं । कतमेहि सत्तहि ?
मनापेन पच्चुट्ठेन्ति, मनापेन अभिवादेन्ति मनापेन आसनं वेन्ति, सन्त-
मस्स न परिगुहन्ति बहुकं पि बहुकं देन्ति, पणीतं पि पणीतं देन्ति
सक्कञ्च देन्ति नो असक्कञ्च । इमेहि खो भिक्खवे सत्तहि अङ्गेहि
समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा अलं उपगन्तु, उपगन्त्वा वा अलं उप-
निसीदितुं ति ।

४ पुग्गलसुत्तं

१ “सत्तिमे भिक्खवे पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खि-
णय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्जकस्सेत्तं लोकस्स । फत्तमे सत्त ?
उभतोभागविमुत्ता पञ्ज्याविमुत्तो फायसक्खि, दिट्ठिप्पत्तो सद्धाविमुत्तो,

१ भिक्खु निरणुसयो - खो । २ निमीदितुं - स्या । ३-४ बहुकं विह-
रया खो ।

धम्मानुसारी, सद्धानुसारी — इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्जाक्खेत्त लोकस्सा” ति ।

५. उदकूपमासुतं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, उदकूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकिस्मि । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सकि निमुग्गो 5
निमुग्गो व होति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतरति, 10
इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो” थले तिट्ठति ब्राह्मणो ।

२. “कथ च, भिक्खवे, पुग्गलो सकि निमुग्गो निमुग्गो व होति ? इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो समन्नागतो होति एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मेषु 15
व होति ।

३ “कथ च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु ओत्तप्प साधु विरिय साधु पञ्जा कुस- 20
लेसु धम्मेषू ति । तस्स सा सद्धा नेव तिट्ठति नो वड्ढति हायतियेव, तस्स सा हिरी पे० तस्स त ओत्तप्प तस्स त विरिय तस्स सा पञ्जा नेव तिट्ठति नो वड्ढति हायतियेव । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मु-
ज्जित्वा निमुज्जति ।

४ “कथ च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, 25
साधु हिरी पे० साधु ओत्तप्प साधु विरिय साधु पञ्जा कुसलेसु धम्मेषू ति । तस्स सा सद्धा नेव हायति नो वड्ढति ठिता” होति, तस्स सा हिरी पे० तस्स त ओत्तप्प तस्स त विरिय . तस्स सा

पञ्चा नेव हायति नो यद्वृत्ति ठिता होति । एव सो, भिक्षवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति ।

५ “कथं च, भिक्षवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विनो केति ? इध, भिक्षवे, एकच्चो पुगलो उम्मुज्जति साधु सदा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु भोसप्य साधु विरिय साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषु ति । सो तिण्ण सयोजनानं परिक्खया सोतापन्नो होति अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो । एव सो भिक्षवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विनोकेति ।

६ “कथं च, भिक्षवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा पत्तरति ? इध, भिक्षवे, एकच्चो पुगलो उम्मुज्जति साधु सदा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु भोसप्य साधु विरिय .. साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषु ति । सो तिण्ण सयोजनानं परिक्खया रागदोसमोहानं तनुत्तां सकदागामी होति, सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तकरो’ ति’ । एव सो, भिक्षवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा पत्तरति ।

७ “कथं च भिक्षवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा पतिगाघप्पसो होति ? इध भिक्षवे, एकच्चो पुगलो उम्मुज्जति साधु सदा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु भोसप्य ... साधु विरिय साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषु ति । सो पञ्चन्नं भोरम्मागियानं सयोजनानं परिक्खया भोपपातिको होति तत्थं परिनिब्बामी अनावत्तिधम्मो तस्मा सोका । एव सो, भिक्षवे पुगलो उम्मुज्जित्वा पतिगाघप्पसो होति ।

८ “कथं च, भिक्षवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो । इध, भिक्षवे, एकच्चो पुगलो उम्मुज्जति साधु सदा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु भोसप्य साधु विरिय साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषु ति । सो आसवानं सया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मं सयं अभिञ्जां सञ्चिक्खत्वा उपसम्पज्जं विहरति । एव सो, भिक्षवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो ।

“इमे सो, भिक्षवे, सत्त उदकूपमा पुगला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मिं’ ति ।

६. अनिच्चानुपस्सीसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसवेदी सतत समित अब्बोकिण्ण चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो आसवान खया पे० 5 सञ्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । अय, भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्स ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसवेदी सतत 10 समित अब्बोकिण्ण चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्ब अचरिम आसवपरियादान च होति जीवितपरियादान च । अय, भिक्खवे, दुतियो पुग्गलो आहुनेय्यो . पे० अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्स ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु 15 अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसवेदी सतत समित अब्बोकिण्ण चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिकखया अन्तरापरिनिब्बायी होति पे० उपहच्चपरिनिब्बायी होति पे० असङ्खारपरि- 20 निब्बायी होति पे० ससङ्खारपरिनिब्बायी होति पे० उद्धसोतो होति अकनिट्ठगामी । अय, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहु- नेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्स । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्सा” ति ।

७. दुक्खानुपस्सीसुत्तं

१ सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पे० अनुत्तर 25 पुञ्जक्खेत्त लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु दुक्खानुपस्सी विहरति पे० ।

८ अनन्तानुपस्तीसुत्त

१ सन्वेसु धम्मेषु अनन्तानुपस्ती विहरति पे० ।

२ निम्बानसुत्त

१ “निम्बाने सुखानुपस्ती विहरति सुससञ्जी सुसपटिसवेदी सतत समित अम्बोकिण चेतसा अधिमुञ्चमानो पञ्जाय परियोगाह मानो । सो आसवान खया पे० सञ्चिक्खा उपसम्पज्ज विहरति ।
२ अय भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो पे० पुञ्जाक्खेत लोकस्स ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेक्खो पुग्गलो निम्बाने सुखानुपस्ती विहरति सुससञ्जी सुसपटिसवेदी सतत समित अम्बोकिण चेतसा अधिमुञ्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्ब अचरिम आसव परियादान च होति जीवितपरियादान च । अय, भिक्खवे, दुतियो पुग्गलो आहुनेय्यो पे०.. अनुत्तर पुञ्जाक्खेत लोकस्स ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेक्खो पुग्गलो निम्बाने सुखानुपस्ती विहरति सुससञ्जी सुसपटिसवेदी सतत समित अम्बोकिण चेतसा अधिमुञ्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो पञ्चन्न भोरम्मा गियान सयोजनान परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति पे० उप हञ्चपरिनिब्बायी होति पे० असङ्कारपरिनिब्बायी होति पे० ससङ्कारपरिनिब्बायी होति ... पे०.. उदसोतो होति अकनिट्टगामी । अय, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे० अनुत्तर पुञ्जाक्खेत लोकस्स । इमे सो भिक्खवे सत्त पुग्गला आहुनेय्या .. पे० अनुत्तर पुञ्जाक्खेत लोकस्सा” ति ।

१० मिहसवत्थुसुत्त

१ “सत्तिमानि, भिक्खवे, निहसवत्थूनि । कत्तमानि सत्त ? इध भिक्खवे भिक्खु सिक्खासमादाने तिव्वच्छन्दो होति आयति च सिक्खा समादाने अविगतपेमो’ धम्मनिसन्तिया तिव्वच्छन्दो होति आयति च धम्मनिसन्तिया अविगतपेमो इच्छाविनये तिव्वच्छन्दो होति आयति च इच्छाविनये अविगतपेमो पटिसत्ताने तिव्वच्छन्दो होति आयति च

पटिसल्लाने अविगतपेमो, विरियारम्भे तिव्वच्छन्दो होति आयति च
विरियारम्भे अविगतपेमो, सतिनेपक्के तिव्वच्छन्दो होति आयति च
सतिनेपक्के अविगतपेमो, दिट्ठिपटिवेधे तिव्वच्छन्दो होति आयति च
दिट्ठिपटिवेधे अविगतपेमो । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त निद्वसवत्थूनी”
ति ।

5

अनुसयवग्गो दुतियो ।

तस्सुद्धानं

दुवे^१ अनुसया कुलं^२, पुगलं^३ उदकूपम^४ ।

अनिच्च^५ दुक्खं^६ अनत्ता च, निव्वानं^७ निद्वसवत्थु चा ति” ॥

— ० —

३. वज्जिसत्तकवग्गो

१. सारन्ददसुत्तं

१ एव मे सुत्तं । एक समयं भगवा वेसालिय विहरति सार-
न्ददे चेति ये । अथ खो सम्बहुला लिच्छवी येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु;
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त
निसिन्ने खो ते लिच्छवी भगवा एतदवोच — “सत्त वो, लिच्छवी, अपरि-
हानिये धम्मे देसेस्सामि । त सुणाथ, साधुक मनसि करोथ, भासि-
स्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो ते लिच्छवी भगवतो पच्चस्सोसु ।
भगवा एतदवोच —

10

२ “कतमे च, लिच्छवी, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? याव-
कीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी अभिण्हं^१ सन्निपाता भविस्सन्ति सन्निपात-
बहुला, बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीन पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

15

३. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी समग्गा सन्निपतिस्सन्ति,
समग्गा बुद्धिस्सन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करिस्सन्ति, बुद्धियेव,
लिच्छवी, वज्जीन पाटिकह्वा, नो परिहानि ।

४ “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी अपञ्जात्तं न पञ्जा-
पेस्सन्ति, पञ्जात्तं न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्जात्ते पोराणे वज्जिधम्मे

20

१ द्वे — सी०, स्या०, रो० । २ कुसल — सी०, रो० । ३-३ उदकूपमञ्च पञ्चम —
सी० । ४-४ अनिच्चा दुक्खा — स्या०, रो० । ५-५ सुखनिद्वसवत्थुहि ते दसाति —
सी०, ० निद्वसवत्थूनीति — स्या०, रो० । ६ अभिण्हं — स्या० ।

समादाय वसिष्ठस्त्वन्ति बुद्धियेव लिच्छवी, वज्जीन पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

५ "यावकीवञ्च लिच्छवी, वज्जी ये ते वज्जीन वज्जि महन्मवा ते सक्वस्मिन्ति गरु करिस्मन्ति मानेस्मन्ति पूजेस्मन्ति, तेस च सोतव्व मञ्जिस्सन्ति, बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीन पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

६ "यावकीवञ्च लिच्छवी, वज्जी या ता कुलितिययो कुस बुमारियो ता न धोषस्म' पसम्ह वामेस्मन्ति, बुद्धियेव लिच्छवी, वज्जीन पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

७ "यावकीवञ्च लिच्छवी, वज्जी मानि तानि वज्जीन वज्जिचेतियानि अमन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्वस्मिन्ति गरु करिस्मन्ति मानेस्मन्ति पूजेस्मन्ति तेस च दिप्तपुम्ब वसपुम्ब धम्मिक वसि ना परिहापेस्मन्ति बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीन पाटिकद्धा ना परिहानि ।

८ "यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जीन अग्रहन्तेसु धम्मिना रक्कायरणगुप्ति सुसविहिता भविस्सति - 'यिन्ति अनागता च अग्रहन्तो विजित भागच्छेम्मु भागता च अग्रहन्तो विजिते फासु विहरेम्मु' ति बुद्धियेव लिच्छवी, वज्जीन पाटिकद्धा नो परिहानि ।

९ "यावकीवञ्च, लिच्छवी, इमे सस अपरिहानिया धम्मा वज्जीमु ठस्सन्ति, इमेसु न सससु अपरिहानियेसु धम्मेसु वज्जी सदिमिस्स स्मन्ति बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीन पाटिकद्धा, ना परिहानी ति ।

२ अस्तबारसुत

१ एव मे गुण । एव समय भगवा राजगरे विहरति गिग्ग कूट पम्बगे । तेन गो वा समयन राजा भागवा अजातकसु वेदहिपुत्ता वज्जी अभियानुसामो जाति । गा एवमाह - "अहं हिमे वज्जा एव मतिदिन एवमानुभाव उप्पदामि" वज्जी विमानेगामि, वज्जी अनन्तरां अजातकसामो' ति ।

१ एव - गो १५५ १० । २ वज्जीन - गो १५६ १० । ३ वज्जीन - गो १५७ १० ।

४ इमे - गो १५८ १० । ५ उप्पदामि - गो १५९ १० । ६ विमानेगामि - गो १६० १० ।

२ अथ खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वस्सकार
 ब्राह्मणं मागधमहामत्तं^१ आमन्तेसि — “एहि त्व, ब्राह्मण, येन भगवा
 तेनुपसङ्गम^२, उपसङ्गमित्वा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि^३,
 अप्पाबाध अप्पातङ्क लहुट्टान बलं फासुविहार पुच्छ — ‘राजा, भन्ते, मागधो
 अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो भगवतो पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाध अप्पातङ्क
 लहुट्टान बल फासुविहार पुच्छती’ ति । एव च वदेहि — ‘राजा, भन्ते,
 मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो । सो एवमाह —
 ‘अह हिमे वज्जी एवमहिद्धिके एवमहानुभावे उच्छेच्छामि, वज्जी विना-
 सेस्सामि, वज्जी अनयव्यसनं आपादेस्सामी’” ति । यथा ते भगवा
 व्याकरोति, त साधुक उग्गहेत्वा मम आरोचेय्यासि । न हि तथागता
 वितथ भणन्ती” ति ।

३ “एव, भो” ति खो वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो
 रज्जो मागधस्स अजातसत्तुस्स वेदेहिपुत्तस्स पटिस्सुत्वा^४ येन भगवा
 तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय
 कथ सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो
 वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो भगवन्त एतदवोच — “राजा, भो
 गोतम, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो भोतो गोतमस्स पादे सिरसा
 वन्दति, अप्पाबाध अप्पातङ्क लहुट्टान बल फासुविहार पुच्छति । राजा,
 भो गोतम, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो । सो
 एवमाह — ‘अह हिमे वज्जी एवमहिद्धिके एवमहानुभावे उच्छेच्छामि,
 वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी अनयव्यसन आपादेस्सामी’” ति ।

४ तेन खो पन समयेन आयस्मा आनन्दो भगवतो पिट्ठितो
 ठितो होति भगवन्त बीजयमानो^५ । अथ खो भगवा आयस्मन्त आनन्द
 आमन्तेसि — “किन्ति ते, आनन्द, सुत — ‘वज्जी अभिण्ह सन्निपाता
 सन्निपातबहुला’” ति ?

“सुतं मेत, भन्ते — ‘वज्जी अभिण्ह सन्निपाता सन्निपातबहुला’”
 ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी अभिण्ह सन्निपाता भविस्सन्ति
 सन्निपातबहुला, बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीन पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

१ मागधमहामत्त — सी०, स्या०, रो० । २ तेनुपसङ्गमि — स्या०, रो० । ३ वन्द
 — सी०, स्या०, रो० । ४ आपादिस्सामी वज्जी — रो० । ५ पटिसुणित्वा — स्या०, रो० ।
 ६ एवञ्च वदेति राजा — सी०, रो० । ७ बीजमानो — सी०, स्या०, रो० ।

५ “किन्ति ते, भ्रानन्द, सुत — ‘वज्जी समग्गा सन्निपत्तन्ति, समग्गा बुद्धहन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करोन्ती’” ति ?

“सुत मेत, भन्ते — ‘वज्जी समग्गा सन्निपत्तन्ति, समग्गा बुद्धहन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करोन्ती’ ति ।

“यावकीवञ्च, भ्रानन्द वज्जी समग्गा सन्निपत्तिस्सन्ति, समग्गा बुद्धहिस्सन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करिस्सन्ति बुद्धियेव, भ्रानन्द, वज्जीन पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

६ “किन्ति ते, भ्रानन्द, सुत — ‘वज्जी अपञ्चात्त न पञ्चा पेन्ति, पञ्चात्त न समुच्छिन्दन्ति, यथापञ्चस्ते पोराने वज्जिधम्मं समादाय वत्तन्ती’” ति ?

“सुत मेत, भन्ते — ‘वज्जी अपञ्चात्त न पञ्चापेन्ति, पञ्चात्त न समुच्छिन्दन्ति, यथापञ्चस्ते पोराने वज्जिधम्मं समादाय वत्तन्ती’” ति ।

“यावकीवञ्च, भ्रानन्द, वज्जी अपञ्चात्त न पञ्चापेस्सन्ति, पञ्चात्त न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्चस्ते पोराने वज्जिधम्मं समादाय वत्तिस्सन्ति बुद्धियेव, भ्रानन्द, वज्जीन पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

७ “किन्ति ते, भ्रानन्द, सुत — ‘वज्जी ये ते वज्जीन वज्जि महत्सका ते सक्करोन्ति गरु करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेस च सोतव्व मञ्जन्ती’” ति ?

“सुत मेत भन्ते — ‘वज्जी ये ते वज्जीन वज्जिमहत्सका ते सक्करोन्ति गरु करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेस च सोतव्व मञ्जन्ती’” ति ।

“यावकीवञ्च भ्रानन्द, वज्जी ये ते वज्जीन वज्जिमहत्सका ते सक्करिस्सन्ति गरु करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेस च सोतव्व मञ्जन्तिस्सन्ति बुद्धियेव भ्रानन्द, वज्जीन पाटिकङ्खा नो परिहानि ।

८ “किन्ति ते भ्रानन्द, सुत — ‘वज्जी या ता पुत्तिरिथियो पुत्त पुमारियो ता न ओपस्स पसग्हु यासेन्ती’” ति ?

“सुत मेत भन्ते — ‘वज्जी या ता पुत्तिरिथियो पुत्तपुमारियो ता न ओपस्स पसग्हु यासेन्ती’” ति ।

“यावकीवञ्च, भ्रानन्द वज्जी या ता पुत्तिरिथियो पुत्तपुमारियो ता न ओपस्स पसग्हु यासेन्तिस्सन्ति बुद्धियेव, भ्रानन्द, वज्जीन पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

६ “किन्ति ते, आनन्द, सुत — ‘वज्जी यानि तानि वज्जीन वज्जिचेतियानि 5
वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करोन्ति गरु
करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेस च दिन्नपुब्ब कतपुब्ब धम्मिक बलि नो
परिहापेन्ती’” ति ?

“सुत मेत, भन्ते — ‘वज्जी यानि तानि वज्जीन वज्जिचेतियानि 5
अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करोन्ति गरु करोन्ति मानेन्ति
पूजेन्ति, तेस च दिन्नपुब्ब कतपुब्ब धम्मिकं बलि नो परिहापेन्ती’” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी यानि तानि वज्जीन वज्जिचेतियानि
अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करिस्सन्ति गरु करिस्सन्ति
मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेस च दिन्नपुब्ब कतपुब्बं धम्मिक बलि नो परि- 10
हापेस्सन्ति, बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीन पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

१० “किन्ति ते, आनन्द, सुत — ‘वज्जीन अरहन्तेसु धम्मिका
रक्खावरणगुत्ति सुसविहिता — किन्ति अनागता च अरहन्तो विजित
आगच्छेय्यु, आगता च अरहन्तो विजिते फासु विहरेय्यु’” ति ?

“सुत मेत, भन्ते — ‘वज्जीन अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति 15
सुसविहिता भविस्सति’ — किन्ति अनागता च अरहन्तो विजित आगच्छेय्यु,
आगता च अरहन्तो विजिते फासु विहरेय्यु’” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जीन अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरण-
गुत्ति सुसविहिता भविस्सति — ‘किन्ति अनागता च अरहन्तो विजित
आगच्छेय्यु, आगता च अरहन्तो विजिते फासु विहरेय्यु’ ति, बुद्धियेव, 20
आनन्द, वज्जीन पाटिकङ्खा, नो परिहानी” ति ।

११ अथ खो भगवा वस्सकार ब्राह्मण मागधमहामत्त आमन्तेसि
— “एकमिदाह, ब्राह्मण, समय वेसालिय विहरामि सारन्ददे चेतिये ।
तत्राह, ब्राह्मण, वज्जीन इमे सत्त अपरिहानिये धम्मे देसेसि । यावकी-
वञ्च, ब्राह्मण, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा वज्जीसु ठस्सन्ति, इमेसु 25
च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु वज्जी सन्दिस्सिस्सन्ति, बुद्धियेव,
ब्राह्मण, वज्जीन पाटिकङ्खा, नो परिहानी” ति ।

१२ “एकमेकेन पि भो, गोतम, अपरिहानियेन धम्मेन समन्ना-
गतान वज्जीन बुद्धियेव पाटिकङ्खा, नो परिहानि, को पन वादो सत्तहि
अपरिहानियेहि धम्मेहि । अकरणीया च, भो गोतम, वज्जी रज्जा 30

मागधेन भ्रजातसत्तुना वेदेहिपुत्तेन यदिद मुदस्स, अञ्जत्र उपसापनाय',
अञ्जत्र मिथुमेदा । हन्द च दानि मय, भो गोसम, गच्छाम, बहुकिञ्चा
मय बहुकरणीया" ति ।

"यस्सदानि त्व, ब्राह्मण, काल मञ्जसी" ति ।

१३ अथ स्त्रा वस्सवारो ब्राह्मणो मागधमहामतो भगवतो
भारित अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना पक्कामी ति ।

१ पठमसत्तकमुत्त

१ एव मे सुत । एक समय भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूट
पव्यसे । तत्र स्त्रो भगवा भिक्षू भ्रामन्तेसि — "सत्त वो, भिक्षवे, अपरि
हानिये धम्मे देसेस्सामि । त सुणाथ, साधुक मनसि वरोथ, भासिस्सामी"
ति । "एव भन्ते" ति स्त्रो ते भिक्षू भगवतो पञ्चस्सोसुं । भगवा
एतवोच —

२ "वत्तमे च भिक्षवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? यावसी
यञ्च भिक्षवे, भिक्षू भ्रमिण्ह सन्निपात्ता भविस्सन्ति सन्निपातबहुसा,
बुद्धियव भिक्खवे, भिक्खू पाटियद्वा, ना परिहानि ।

३ "यावसीयञ्च, भिक्षवे, भिक्खू समग्गा सन्निपत्तिस्मन्ति
समग्गा बुद्धिस्मन्ति समग्गा सद्दपरणीयानि वरिस्सन्ति, बुद्धियव,
भिक्खवे भिक्खू पाटियद्वा ना परिहानि ।

४ "यावसीयञ्च भिक्खवे भिक्खू अपञ्जत्तं न पञ्जा
पग्गति पञ्जत्त न समुच्छिन्निस्मन्ति, यथापञ्जत्तगु सिक्खापग्गु
समागम यत्तिस्सन्ति बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खू पाटियद्वा ना
परिहानि ।

५ 'यावसीयञ्च भिक्खवे भिक्खू ये त भिक्खू गेरा गत्तञ्च
मिग्गवज्जिता गत्तपितरो सद्दपरिणायसा त मवग्गिस्सन्ति गदं वरि
ग्गति गानस्सन्ति पूजग्गस्ति तम न मोअय मज्झिस्सन्ति बुद्धियव
भिक्खव भिक्खू पाटियद्वा ना परिहानि ।

६ "यावसीयञ्च भिक्खव भिक्खू उप्पमाय तत्ताय गोमो
अभित्ताय न वग गच्छिस्सन्ति बुद्धियव भिक्खव भिक्खू पाटियद्वा
ना परिहानि ।

७ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू आरञ्जकेसु सेनासनेसु सापेक्खा भविस्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

८ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू पच्चत्तञ्जेव सति उपट्ठा-
पेस्सन्ति — ‘किन्ति अनागता च पेसला सब्रह्मचारी आगच्छेय्यु, आगता 5
च पेसला सब्रह्मचारी फासु विहरेय्यु’ ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून
पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

९ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेषु भिक्खू
सन्दिस्सिस्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्खा, नो 10
परिहानी” ति ।

४. दुतियसत्तकसुत्तं

१ “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । त
सुणाथ, साधुक मनसि करोथ . पे० . कतमे च, भिक्खवे, सत्त
अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू न कम्मरामा
भविस्सन्ति न कम्मरता न कम्मरामत अनुयुत्ता, वुद्धियेव, भिक्खवे, 15
भिक्खून पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

२ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू न भस्सारामा भविस्सन्ति
. पे० . न निहारामा भविस्सन्ति न सङ्गणिकारामा भविस्सन्ति .
न पापिच्छा भविस्सन्ति न पापिकान इच्छान वस गता न पापमित्ता
भविस्सन्ति न पापसहाया न पापसम्पवङ्का न ओरमत्तकेन 20
विसेसाधिगमेन अन्तरावोसान आपज्जिस्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे,
भिक्खून पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

३ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेषु भिक्खू सन्दिस्सि-
स्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्खा, नो परिहानी” ति । 25

५. ततियसत्तकसुत्तं

१. “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । त
सुणाथ, साधुक मनसि करोथ पे० कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरि-

हानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू सद्धा भविस्सन्ति, बुद्धियेव भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्का नो परिहानि ।

२ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू हिरिमन्तो’ भविस्सन्ति .. पे० भोत्तप्पिनो’ भविस्सन्ति बहुस्सुता भविस्सन्ति आरद्ध

५ विरिया भविस्सन्ति सत्तिमन्तो भविस्सन्ति पञ्चवन्तो भविस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

३ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सिस्सन्ति बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्का, नो परिहानी” ति ।

६ बोग्गसुत्त

१० १ “सत्त धो, भिक्खवे अपरिहानिये’ धम्मे’ देसेस्सामि । त सुणाय, सायुक्क मनसि करोय पे० कत्तमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे भिक्खू सत्तिसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति बुद्धियेव, भिक्खवे भिक्खून पाटिकङ्का नो परिहानि ।

२ “यावकीवञ्च, भिक्खवे भिक्खू धम्मविषयसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति पे०.. विरियसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति .. पीतिसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति पस्सदिसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति समाधिसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति उपेक्खासम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

३ “यावकीवञ्च, भिक्खवे इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा १० भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सिस्सन्ति बुद्धियेव भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्का, नो परिहानी” ति ।

७ सङ्कासुत्त

१ “सत्त धो भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । त सुणाय, सायुक्क मनसि करोय ... पे० .. कत्तमे च भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू धमिज्जसञ्ज २५ भावेस्सन्ति बुद्धियेव भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

२ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अनत्तसञ्ज भावेस्सन्ति
पे० असुभसञ्ज भावेस्सन्ति आदीनवसञ्ज भावेस्सन्ति .

पहानसञ्जं भावेस्सन्ति विरागसञ्ज भावेस्सन्ति . निरोधसञ्ज
भावेस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

३. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा 5
भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु, भिक्खू सन्दिस्सि-
स्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्खा, नो परिहानी” ति ।

८. पठमपरिहानिसुत्तं

१ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरत्ति जेतवने
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि —
“सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तन्ति । 10
कतमे सत्त ? कम्मरामता, भस्सारामता, निद्वारामता, सङ्गणिका-
रामता, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्जुता, सन्ति खो पन
सङ्घे सङ्घकरणीयानि, तत्र सेखो^१ भिक्खु^२ इति पटिसञ्चिक्खति —
‘सन्ति खो पन सङ्घे थेरा रत्तञ्जू चिरपब्बजिता भारवाहिनो, न ते
तेन पञ्जायिस्सन्ती’ ति अत्तना तेसु^३ योग आपज्जति । इमे खो, 15
भिक्खवे, सत्त धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तन्ति ।

२ “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
सवत्तन्ति । कतमे सत्त ? न कम्मरामता, न भस्सारामता, न
निद्वारामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता, भोजने मत्त-
ञ्जुता, सन्ति खो पन सङ्घे सङ्घकरणीयानि, तत्र सेखो भिक्खु इति 2
पटिसञ्चिक्खति — ‘सन्ति खो पन सङ्घे थेरा रत्तञ्जू चिरपब्बजिता
भारवाहिनो, ते तेन पञ्जायिस्सन्ती’ ति अत्तना न तेसु योग आपज्जति ।
इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
सवत्तन्ती” ति ।

९. द्वितीयपरिहानिसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा उपासकस्स परिहानाय सवत्तन्ति । 2
कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सन हापेति, सद्धम्मस्सवन पमज्जति, अधिसीले

न सिक्खति, अप्पसादवहुलो होति, भिक्खूसु घेरेसु घेव नवेसु च मज्झिमेसु च उपारम्भचित्तो धम्म सुणाति रत्थगवेसी, इतो^१ बहिद्वा दक्खिणेय्य गवेसति, तत्थ च पुब्बकार करोति । इमे स्तो, भिक्खवे, सत्त धम्मा उपासकस्स परिहानाय सवत्तन्ति ।

२ “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा उपासकस्स अपरिहानाय सवत्तन्ति । कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सन न हापेति, सद्धम्मस्सवन नप्पमज्जति, अधिसीले सिक्खति, पसादवहुलो होति, भिक्खूसु घेरेसु घेव नवेसु च मज्झिमेसु च अनुपारम्भचित्तो धम्म सुणाति न रत्थगवेसी, न इतो बहिद्वा दक्खिणेय्य गवेसति, इध च पुब्बकार करोति । इमे स्तो, भिक्खवे, सत्त धम्मा उपासकस्स अपरिहानाय सवत्तन्ती” ति ।

३ इदमवोच^२ भगवा । इद वत्त्वान सुगतो अथापर एतदवोच सत्था^३ —

“दस्सन भावित्तत्तान, यो हापेति उपासको ।

सवन च अरियधम्मान, अधिसीले न सिक्खति ॥

“अप्पसादा च भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवहुति ।

उपारम्भचित्तो च सद्धम्म सोतुमिच्छति ॥

“इतो च बहिद्वा अट्ठ्ठं, दक्खिणेय्य गवेसति ।

तत्थेव च पुब्बकार, यो करोति उपासको ॥

“एते स्तो परिहानिये”, सत्त धम्मे सुदेसिते ।

उपासको सेवमानो, सद्धम्मा परिहायति ॥

“दस्सन भावित्तत्तान यो न हापेति उपासको ।

सवन च अरियधम्मान, अधिसीले च सिक्खति ॥

“पसादो चस्स भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवहुति ।

अनुपारम्भचित्तो च सद्धम्म सोतुमिच्छति ॥

“न इतो बहिद्वा अट्ठ्ठं दक्खिणेय्य गवेसति ।

इध च पुब्बकार यो करोति उपासको ॥

“एते स्तो अपरिहानिये” सत्त धम्मे सुदेसिते ।

उपासको सेवमानो सद्धम्मा न परिहायती” ति ॥

१ इती च - ती । २-२ ती त्या री वाचनगु नरिच । ३ परिहानिये - त्या रो । ४ परिहानिये - त्या रो । ५ च हापती - त्या ।

१०. विपत्तिमुत्तं

१ सत्तिमा, भिक्खवे, उपासकस्स विपत्तियो . प०. ।
सत्तिमा, भिक्खवे, उपासकस्स सम्पदा^१ . पे० ।

११. पराभवसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे उपासकस्स पराभवा पे० ।
सत्तिमे, भिक्खवे, उपासकस्स सम्भवा । कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सन
न हापेति, सद्धम्मस्सवन नप्पमज्जति, अधिसीले सिक्खति, पसादवहुलो 5
होति, भिक्खूसु थरेसु चैव नवेसु च मज्झिमेसु च अनुपारम्भचित्तो धम्म
सुणाति न रन्धगवेसी, न इतो बहिद्धा दक्खिणेय्य गवेसति, इध च पुब्बकार
करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त उपासकस्स सम्भवा ति ।^१

“दस्सन भावितत्तान, यो हापेति उपासको ।

सवन च अरियधम्मान, अधिसीले न सिक्खति ॥ 10

“अप्पसादो च भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।

उपारम्भकचित्तो च, सद्धम्म सोतुमिच्छति ॥

“इतो च बहिद्धा अञ्ज, दक्खिणेय्य गवेसति ।

तत्थेव च पुब्बकार, यो करोति उपासको ॥

“एते खो परिहानिये, सत्त धम्मे सुदेसिते ।

उपासको सेवमानो, सद्धम्मा परिहायति ॥ 15

“दस्सन भावितत्तान, यो न हापेति उपासको ।

सवर्न च अरियधम्मान, अधिसीले च सिक्खति ॥

“पसादो चस्स भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।

अनुपारम्भचित्तो च, सद्धम्म सोतुमिच्छति ॥ 20

“न इतो बहिद्धा अञ्ज, दक्खिणेय्य गवेसति ।

इधेव च पुब्बकार, यो करोति उपासको ॥

“एते खो अपरिहानिये, सत्त धम्मे सुदेसिते ।

उपासको सेवमानो, सद्धम्मा न परिहायती^२ ति ॥

वज्जिसत्तकवग्गो^२ ततियो ।

तत्सुदानं

सारन्दवस्सकारो' च, तिसत्तकानि भिक्खुका' ।

बोधिसज्ज्या' द्वे च हानि', विपत्ति' च परामधो ति' ॥

— ० —

४ देवतावग्गो

१ अप्पमादगारवसुत्त

१ अथ स्रो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त
वण्णा केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्ग-
मिस्त्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त भट्ठासि । एकमन्त ठित्ता स्रो
सा देवता भगवन्त एतदवोच -

२ “सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति ।
कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खा
गारवता समाधिगारवता, अप्पमादगारवता पटिसन्यारगारवता -
इमे स्रो भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती” ति ।
इदमवोच सा देवता । समनुज्जो सत्था भट्ठोसि । अथ स्रो सा देवता
“समनुज्जो मे सत्था ” ति भगवन्त अभिवादेत्वा पदमिस्सण कत्वा तत्थे
वन्तरधायि ।

३ अथ स्रो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि -
“इम भिक्खवे रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त
वण्णा केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येनाह तेनुपसङ्गमि उपसङ्ग-
मिस्त्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त भट्ठासि । एकमन्त ठित्ता स्रो भिक्खवे,
सा देवता म एतदवोच - ‘सत्तिमे भन्ते धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय
सवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता सङ्खगारवता,
सिक्खागारवता समाधिगारवता अप्पमादगारवता पटिसन्यारगारवता
- इमे स्रो भन्ते सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती” ति ।
इदमवोच भिक्खवे सा देवता । इव वत्ता म अभिवादेत्वा पदमिस्सण
कत्वा तत्थेयन्तरधायी ति ।

१-१ सारन्दवो वस्सकारो भिक्खुकम्मं च सट्ठिं - ही स्वा रो ।
२-२ बोधिसज्ज्यां द्वौ च - ही स्वा रो । ३-३ परिहानि विपत्ति परामधो वा ति -
ही हानि विपत्तय संशयो ति - स्वा ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।
 समाधिगरु आतापी, सिक्खाय तिब्बगारवो ॥
 “अप्पमादगरु भिक्खु, पटिसन्थारगारवो ।
 अभव्वो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

२. हिरीगारवसुत्तं

१. “इम, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय 5
 रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येनाह तेनुप-
 सङ्गमि, उपसङ्गमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्त अट्टासि । एकमन्त
 ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता म एतदवोच — ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा
 भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्म-
 गारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, हिरीगार- 10
 वता’, ओत्तप्पगारवता — इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरि-
 हानाय सवत्तन्ती’ ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इद वत्वा
 म अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थेवन्तरधायी ति ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।
 समाधिगरु आतापी, सिक्खाय तिब्बगारवो ॥
 “हिरि ओत्तप्पसम्पन्नो, सप्पतिस्सो सगारवो ।
 अभव्वो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

३ पठमसोवचस्सतासुत्तं

१ “इम, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता पे० म
 एतदवोच — ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति ।
 कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खा- 20
 गारवता, समाधिगारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्तता — इमे खो,
 भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती’ ति । इदमवोच,
 भिक्खवे, सा देवता । इद वत्वा म अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थे-
 वन्तरधायी ति ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।
 समाधिगरु आतापी, सिक्खाय तिब्बगारवो ॥

१ हिरीगारवता — स्या० ।

“कल्याणमित्तो सुवचो, सप्पत्तिस्सो सगारखो ।
अमव्वो परिहानाय, निध्वानस्सेव सन्तिके” ति ॥

४ बुत्तियसोवअस्सतामुत्त

१ “इम, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय
रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा पे० ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो
अपरिहानाय सवत्तन्ति । क्तमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता,
सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, सोवचस्सता, कल्याण-
मित्ता — इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती’
ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इद वत्त्वा म अभिधादेत्त्वा
पदक्खिण कत्त्वा तत्थेवन्तरघायी” ति ।

२ एव बुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त एतदवोच — “इमस्स
खो’ अहं भन्ते भगवता’ सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्त्यारेन अत्थ
आजानामि । इध, भन्ते, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारखो होति, सत्थुगार-
वताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारखा ते च सत्थुगार-
वताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारखा तेस च वण्ण भणति
भूतं सञ्च कालेन । अत्तना च धम्मगारखो होति पे०.. सङ्खगारखो
होति सिक्खागारखो होति समाधिगारखो होति सुवचो होति -
कल्याणमित्तो होति, कल्याणमित्ताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू
न कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्ताय समादपेति । ये चञ्जे
भिक्खू कल्याणमित्ता तेस च वण्ण भणति भूतं सञ्च कालेना ति । इमस्स
खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्त्यारेन अत्थ
आजानामी” ति ।

३ “साधु साधु, सारिपुत्त ! साधु खो त्वं, सारिपुत्त, इमस्स
मया सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्त्यारेन अत्थ आजानासि । इध,
सारिपुत्त भिक्खु अत्तना च सत्थुगारखो होति, सत्थुगारवताय च वण्ण-
वादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारखा ते च सत्थुगारवताय समाद-
पेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारखा तेस च वण्ण भणति भूतं सञ्च
कालेन । अत्तना च धम्मगारखो होति पे०.. सङ्खगारखो होति -

सिक्खागारवो होति .. समाधिगारवो होति . सुवचो होति . कल्याण-
मित्तो होति, कल्याणमित्तताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न
कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्तताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू
कल्याणमित्ता तेस च वण्ण भणति भूत तच्छ कालेना ति । इमस्स खो,
सारिपुत्त, मया सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति । 5

५. पठममित्तसुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो मित्तो^१ सेवितब्बो ।
कतमेहि सत्तहि ? दुद्द ददाति, दुक्कर करोति, दुक्खम खमति, गुय्हस्स
आवि करोति, गुय्हस्स^२ परिगूहति^३, आपदासु न जहति, खीणेन नाति-
मञ्जति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अङ्गेहि समन्नागतो मित्तो
सेवितब्बो ति । 10

“दुद्द ददाति^४ मित्तो^५, दुक्कर चा पि कुब्बति ।
अथोपिस्स दुरुत्तानि, खमति दुक्खमानि च” ॥
“गुय्ह^६ च तस्स^७ अक्खाति, गुय्हस्स परिगूहति ।
आपदासु न जहाति, खीणेन नातिमञ्जति ॥
“यम्हि” एतानि ठानानि, सविज्जन्तीध पुग्गले ।
सो मित्तो मित्तकामेन, भजितब्बो तथाविधो” ति ॥ 15

६. दुतियमित्तसुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मehि समन्नागतो भिक्खु मित्तो
सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो अपि पनुज्जमानेन^८ पि । कतमेहि
सत्तहि ? पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च वत्ता च वच-
नक्खमो च गम्भीर च कथ कत्ता होति नो च अट्टाने नियोजेति । इमेहि 20
खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मehि समन्नागतो भिक्खु मित्तो सेवितब्बो भजि-
तब्बो पयिरुपासितब्बो अपि पनुज्जमानेन पी ति ।

“पियो गरु^९ भावनीयो, वत्ता च वचनक्खमो ।
गम्भीर च कथ कत्ता, नो चट्टाने नियोजको^{१०}” ॥

१ भिक्खुमित्तो - रो० । २ गुय्हमस्स - सी०, स्या०, रो० । ३ परिगूहति -
म०, रो० । ४-४ ददाति चित्त - सी०, स्या० । ५ पि - सी०, स्या०, रो० ।
६-६ गुय्हमस्स - सी०, स्या० । ७ यस्मि - सी०, स्या०, रो० । ८ पनुज्जमानेन - सी० ।
९ च गरु - सी०, स्या०, रो० । १० नियोजये - सी०, स्या०, रो० ।

“यम्हि एतानि ठानानि, सविज्जन्तीय पुग्गले ।
 सो मित्तो मित्तकामेन, अत्थकामानुकम्पतो’ ।
 अपि नासियमानेन, भजितव्वो तथाविधो’ ति ॥

७ पठमपटिसम्भिसमुत्त

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव
 चतस्सो पटिसम्भिसा सय अभिञ्ञा सच्छिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य ।
 कतमेहि सत्तहि ? इय, भिक्खवे, भिक्खु ‘इद मे चेतसो सीनत्त’ ति
 यथाभूत पजानाति, अज्झत्त सद्धित्त वा चित्त ‘अज्झत्त मे सद्धित्त चित्त’
 ति यथाभूत पजानाति, बहिद्वा विम्वित्त वा चित्त ‘बहिद्वा मे विम्वित्त
 चित्त’ ति यथाभूत पजानाति, तस्स विदिता वेदना उप्पज्जन्ति, विदिता
 उपट्टहन्ति, विदिता अम्मत्थ गच्छन्ति, विदिता सञ्ञा उप्पज्जन्ति,
 विदिता उपट्टहन्ति, विदिता अम्मत्थ गच्छन्ति, विदिता वितक्का
 उप्पज्जन्ति, विदिता उपट्टहन्ति, विदिता अम्मत्थ गच्छन्ति, सप्पाया
 सप्पायेसु सो पनस्स धम्मेसु हीनप्पणीतेसु षण्हमुक्कसप्पतिभागेसु निमित्त
 सुग्गहित होति सुमनसिभत्त सुपधारित सुप्पटिविद्धं पञ्ञाय । इमहि
 सो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव चतस्सो
 पटिसम्भिसा सय अभिञ्ञा सच्छिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या’ ति ।

८ दुतियपटिसम्भिसमुत्त

१ “सत्तहि भिक्खवे धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चतस्सो
 पटिसम्भिसा सय अभिञ्ञा सच्छिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरति । कतमेहि
 सत्तहि ? इय, भिक्खवे, सारिपुत्तो ‘इद मे चेतसो सीनत्त’ ति यथाभूतं
 पजानाति अज्झत्त सद्धित्त वा चित्त ‘अज्झत्त मे सद्धित्त चित्त’ ति
 यथाभूतं पजानाति बहिद्वा विम्वित्त वा चित्त ‘बहिद्वा मे विम्वित्त
 चित्त’ ति यथाभूतं पजानाति तस्स विदिता वेदना उप्पज्जन्ति विदिता
 उपट्टहन्ति विदिता अम्मत्थ गच्छन्ति विदिता सञ्ञा उप्पज्जन्ति,
 विदिता उपट्टहन्ति विदिता अम्मत्थ गच्छन्ति, सप्पाया
 सप्पायेसु सो पनस्स धम्मेसु हीनप्पणीतेसु षण्हमुक्कसप्पतिभागसु निमित्त

सुगृहीत^१ सुमनसिकतं सूपधारितं सुप्पटिविद्धं पञ्जाय । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चतस्सो पटिसम्भिदा सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती” ति ।

६. पठमवससुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु चित्त वसे वत्तेति, नो च भिक्खु चित्तस्स वसेन वत्तति । कतमेहि सत्तहि ? इध, 5 भिक्खवे, भिक्खु समाधिकुसलो होति, समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स ठितिकुसलो होति, समाधिस्स वुट्ठानकुसलो होति, समाधिस्स कल्याणकुसलो^२ होति, समाधिस्स गोचरकुसलो होति, समाधिस्स अभिनीहारकुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु चित्त वसे वत्तेति, नो च भिक्खु चित्तस्स वसेन वत्तती” ति । 10

१०. दुतियवससुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चित्त वसे वत्तेति, नो च सारिपुत्तो चित्तस्स वसेन वत्तति । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो समाधिकुसलो होति, समाधिस्स समापत्तिकुसलो, समाधिस्स ठितिकुसलो, समाधिस्स वुट्ठानकुसलो, समाधिस्स कल्याणकुसलो, समाधिस्स गोचरकुसलो, समाधिस्स अभिनीहारकुसलो 15 होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चित्तं वसे वत्तेति, नो च सारिपुत्तो चित्तस्स वसेन वत्तती” ति ।

११. पठमनिद्दससुत्तं

१. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमय निवासत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थि^३ पिण्डाय पाविसि । अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि — “अतिप्पगो खो ताव सावत्थिय पिण्डाय चरित्तु । 20 यन्नूनाह येन अञ्जतित्थियान परिब्बाजकान आरामो तेनुपसङ्कमेय्य” ति । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकान

१ सुगृहीत होति — सी०, रो० । २ कल्लितकुसलो — सी०, स्या०, रो० ।
३ सावत्थिय — सी०, रो० ।

आरामो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा तेहि अञ्जतिस्थियेहि परिब्बाज केहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । तेन खो पन समयेन तेस अञ्जतिस्थियान परिब्बाजकान सन्निसिन्नान सन्नपतितान अयमन्तराकथा उदपादि - “यो हि कोचि, भावुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्ण परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, निदमा भिक्खुं ति भलं वचनाया” ति ।

२ अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेस अञ्जतिस्थियान परिब्बाजकान भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि - “भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्यं आजानिस्सामी” ति ।

३ अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा पच्छामत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच -

“इधाहं भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तधीवरमावामं सावत्थियं पिण्डाय पारिवसि । तस्स मग्गं, भन्ते, एतदहोसि - ‘अतिप्पगो खो साव सावत्थियं पिण्डाय चरित्तु । यधूनाहं येन अञ्जतिस्थियान परिब्बाजकान आरामो तेनुपसङ्गमेय्य’ ति । अथ स्वाहं, भन्ते, येन अञ्जतिस्थियान परिब्बाजकान आरामो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा तहि अञ्जतिस्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । तेन खो पन, भन्ते, समयेन तेस अञ्जतिस्थियान परिब्बाजकान सन्निसिन्नान सन्नपतितान अयमन्तराकथा उदपादि - ‘यो हि कोचि, भावुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्ण परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, निदमा भिक्खुं ति भलं वचनाया’ ति । अथ स्वाहं भन्ते तस अञ्जतिस्थियामं परिब्बाजकान भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि - ‘भगवतो सन्तिके एतस्स अत्यं आजानिस्सामी’ ति । सपवा नु सो, भन्ते इमस्मिं घम्मयिनयं वेवलं यस्मिण्णमस्सेन निदमा भिक्खुं पच्छा पणु’ ति ?

४ “न खो, सारिपुत्त, सक्का इमस्मि धम्मविनये केवलं वस्स-
 गणनमत्तेन निद्दसो भिक्खु पञ्जापेतु । सत्त खो इमानि, सारिपुत्त,
 निद्दसवत्थूनि मया सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदितानि । कतमानि
 सत्त ? इध, सारिपुत्त, भिक्खु सिक्खासमादाने तिब्बच्छन्दो होति
 आर्यति च सिक्खासमादाने अविगतपेमो^१, धम्मनिसन्तिया^२ तिब्बच्छन्दो 5
 होति आर्यति च धम्मनिसन्तिया अविगतपेमो, इच्छाविनये तिब्बच्छन्दो
 होति आर्यति च इच्छाविनये अविगतपेमो, पटिसल्लाने तिब्बच्छन्दो
 होति आर्यति च पटिसल्लाने अविगतपेमो, विरियारम्भे तिब्बच्छन्दो
 होति आर्यति च विरियारम्भे अविगतपेमो, सतिनेपक्के तिब्बच्छन्दो होति
 आर्यति च सतिनेपक्के अविगतपेमो, दिट्ठिपटिवेधे तिब्बच्छन्दो होति 10
 आर्यति च दिट्ठिपटिवेधे अविगतपेमो । इमानि खो, सारिपुत्त, सत्त
 निद्दसवत्थूनि मया सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदितानि । इमेहि
 खो, सारिपुत्त, सत्तहि निद्दसवत्थूहि समन्नागतो भिक्खु द्वादस
 चे पि वस्सानि परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय चरति, ‘निद्दसो भिक्खू’ ति
 अल वचनाय, चतुब्बीसति चे पि वस्सानि परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय 15
 चरति, ‘निद्दसो भिक्खू’ ति अल वचनाय, छत्तिसति चे पि वस्सानि
 परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय चरति, ‘निद्दसो भिक्खू’ ति अल वचनाय,
 अट्ठचत्तारीस चे पि वस्सानि परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय चरति,
 ‘निद्दसो भिक्खू’ ति अल वचनाया” ति ।

१२. दुतियनिद्दसुत्तं

१ एव मे सुत । एक समय भगवा कोसम्बिय विहरति घोसिता- 20
 रामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवर-
 मादाय कोसम्बि पिण्डाय पाविसि । अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स
 एतदहोसि — “अतिप्पगो खो ताव कोसम्बियं पिण्डाय चरितु । यन्नूनाह
 येन अञ्जतित्थियान परिब्बाजकान आरामो तेनुपसङ्कमेय्य” ति ।
 अथ खो आयस्मा आनन्दो येन अञ्जतित्थियान परिब्बाजकान आरामो 25
 तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जतित्थियेहि परिब्बाजकेहि सद्धि
 सम्मोदि । सम्मोदनीय कथं सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि ।

२ तेन खो पन समयेन तेस अठ्ठातिथियान परिब्राजकान सन्निसिन्नान सन्नपतितान अयमन्तराकया उदपादि - “यो हि कोचि, आवुसो, द्वादस वस्सानि परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरियं चरति, निहसो भिक्षू’ ति अलं वचनाया’ ति ।

३ अथ खो आयस्मा आनन्दो तेस अठ्ठातिथियान परिब्राजकान भासित नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कमि - “भगवसो सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थ आज्ञानिस्सामी’ ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो कोसम्बिय पिण्डाय चरित्वा पञ्चाभत्त पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतवधोच -

“इधाह, भन्ते, पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तभीवरमादाय कोसम्बि पिण्डाय पाविसि । तस्स मय्ह, भन्ते, एतदहोसि - ‘अतिप्पयो खो ताव कोसम्बिय पिण्डाय चरितु । यत्थूनाह येन अठ्ठातिथियान परिब्राजकान आरामो तेनुपसङ्गमेय्य’ ति पे०... तेहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । तेन खो पन, भन्ते, समयेन तेसं अठ्ठातिथियान परिब्राजकान सन्निसिन्नान सन्नपतितान अयमन्तराकया उदपादि - ‘यो हि कोचि, आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्ध ब्रह्मचरियं चरति, निहसो भिक्षू’ ति अलं वचनाया’ ति । अथ इधाह, भन्ते, तेस अठ्ठातिथियान परिब्राजकान भासित नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कमि - ‘भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थ आज्ञानिस्सामी’ ति । सक्का नु खो भन्ते इमस्मिं धम्मविनये केवलं वस्सगणनमत्तेन निहसो भिक्षू पञ्चापेतु’ ति ?

४ “न खो आनन्द, सक्का इमस्मिं धम्मविनये केवलं वस्स गणनमत्तेन निहसो भिक्षू पञ्चापेतु । सत्त खो इमानि, आनन्द, निहसवत्थूनि मया सयं अभिञ्जा सन्निक्खत्वा पवेदितानि । कत्तमानि सत्त ? इधानन्द भिक्षू, सद्धो होति, हिरीमा होति, भोतप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति सत्तिमा होति पञ्चावा होति । इमानि खो आनन्द, सत्त निहसवत्थूनि मया सयं अभिञ्जा सन्निक्खत्वा पवेदितानि । इमेहि खो, आनन्द, सत्तहि

निदसवत्थूहि समन्नागतो भिक्खु द्वादस चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं
 ब्रह्मचरियं चरति, 'निदसो भिक्खू' ति अल वचनाय, चतुब्बीसति चे पि
 वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निदसो भिक्खू' ति अलं
 वचनाय, छत्तिसति चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति,
 'निदसो भिक्खू' ति अलं वचनाय, अट्ठचत्तारीस चे पि वस्सानि परिपुण्णं 5
 परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निदसो भिक्खू' ति अल वचनाया" ति ।
 देवतावगो चतुत्थो ।

तस्सुद्धानं

अप्पमादो हिरी^१ चेव^१, द्वे^२ सुवचा दुवे भित्ता^३ ।
 द्वे^४ पटिसम्भिदा^४ द्वे वसा, दुवे^५ निदसवत्थुना ति^५ ॥

५. महायज्जवगो

१ सत्तविज्ज्ञाणद्वितिसुत्तं

१ "सत्तिमा, भिक्खवे, विज्ज्ञाणद्वितियो । कतमा सत्त ?
 सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया नानत्तसज्जिनो, सेय्यथापि मनुस्सा 10
 एकच्चे च देवा एकच्चे च विनिपातिका । अयं पठमा विज्ज्ञाणद्विति" ।

२ "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया एकत्तसज्जिनो,
 सेय्यथापि देवा ब्रह्मकायिका पठमाभिनिब्बत्ता । अयं दुतिया विज्ज्ञाण-
 द्विति ।

३. "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया नानत्तसज्जिनो, 15
 सेय्यथापि देवा आभस्सरा । अयं ततिया विज्ज्ञाणद्विति ।

४ "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया एकत्तसज्जिनो, सेय्य-
 थापि देवा सुभकिण्हा । अयं चतुत्था विज्ज्ञाणद्विति ।

५ "सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो रूपसज्ज्ञान समतिक्कमा
 पटिघसज्ज्ञान अत्थङ्गमा नानत्तसज्ज्ञान अमनसिकारा 'अनन्तो 20
 आकासो' ति आकासानञ्चायतनूपगा^६ । अयं पञ्चमा विज्ज्ञाणद्विति ।

१-१ हिरीमा च - सी०, रो०, हिरीमा च - स्या० । २-२ द्वे सुतवा दुवे बल - सी०,
 ० दुवे सत्ता - स्या०, रो० । ३-३ द्वे पटिसम्भिदा च - सी० । ४-४ निदसवत्थु परे द्वे
 ति - स्या०, रो० । ५ विज्ज्ञानद्विति - सी० । ६ ० चायतनूपगा - स्या० ।

६ “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सव्वसो आकासानञ्चायतन समसि
वकम्म ‘भनन्त विञ्जाण’ ति विञ्जाणञ्चायतनूपगा । अय छट्ठा
विञ्जाणट्ठिति ।

७ “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सव्वसो विञ्जाणञ्चायतन समसि-
५ वकम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चलञ्चायतनूपगा । अय सत्ता
विञ्जाणट्ठिति । इमा स्रो, भिक्खवे, सत्त विञ्जाणट्ठितियो” ति ।

२ समाधिपरिक्खारसुत्त

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, समाधिपरिक्खारा । कस्समे सत्त ?
सम्मादिट्ठि सम्मासङ्कुप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माभाजीषो,
सम्मावायामो, सम्मासत्ति । या स्रो, भिक्खवे, इमेहि सत्तहज्जेहि नित्त
१० स्वेकगता परिक्खता, अय वुच्चति, भिक्खवे, अरियो सम्मासमाधि
सत्तपनिसो इति पि सपरिक्खारो इति पी” ति ।

३ पथमअग्गिसुत्त

१ “सत्तिमे, भिक्खवे अग्गी । कस्समे सत्त ? रागग्गि
दोसग्गि, मोहग्गि, आहुनेय्यग्गि, गहपतग्गि, वक्खिण्णेय्यग्गि, कट्ठग्गि -
इमे स्रो भिक्खवे, सत्त अग्गी” ति ।

४ दुत्तियअग्गिसुत्त

१ तेन स्रो पन समयेन उग्गतसरीरस्स ब्राह्मणस्स महायज्जो
उपक्खटो होति । पच्छ असमसत्तानि धूणूपनीत्तानि होन्ति यज्जत्थाय
पच्छ वक्खत्तरसत्तानि धूणूपनीत्तानि होन्ति यज्जत्थाय, पच्छ वक्ख-
त्तरसत्तानि धूणूपनीत्तानि होन्ति यज्जत्थाय पच्छ अजसत्तानि धूणूपनी-
१० तानि होन्ति यज्जत्थाय पच्छ उरम्मसत्तानि धूणूपनीत्तानि होन्ति
यज्जत्थाय । अय स्रो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो येन भगवा तनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवत्ता सत्ति सम्मोदि । सम्मोदनीय कय सारणीय
वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो स्रो उग्गतसरीरो
ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच -

२ “सुत मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं^१ यूपस्स उस्सापन महप्फलं^२ होति महानिसस” ति ।

“मया पि खो एत, ब्राह्मण, सुत अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसस” ति । दुतिय पि खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो पे० ततिय पि खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच — “सुत मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसस” ति । 5

“मया पि खो एत, ब्राह्मण, सुत अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसस” ति ।

“तयिद, भो गोतम, समेति भोतो चैव गोतमस्स अम्हाक च, यदिद सव्वेन सव्व” । 10

३ एव वुत्ते आयस्मा आनन्दो उग्गतसरीर ब्राह्मणं एतदवोच — “न खो, ब्राह्मण, तथागता एव पुच्छितव्वा — ‘सुत मेत, भो गोतम, अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फलं होति महानिसस’ ति । एव^३ खो, ब्राह्मण, तथागता पुच्छितव्वा — ‘अहं हि, भन्ते, अग्निं आदातुकामो^४ यूप उस्सापेतुकामो । ओवदतु म, भन्ते, भगवा । अनुसासतु म, भन्ते, भगवा य मम अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया’” ति । 15

४ अथ खो उग्गतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच — “अहं हि, भो गोतम, अग्निं आदातुकामो यूप उस्सापेतुकामो । ओवदतु मं भवं गोतमो । अनुसासतु म भव गोतमो य मम अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया” ति । 20

५. “अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो^५ यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यज्जा^६ तीणि^७ सत्थानि उस्सापेति अकुसलानि दुक्खुद्वयानि^८ दुक्खविपाकानि । कतमानि तीणि ? कायसत्थ, वचीसत्थ, मनोसत्थ । अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यज्जा एवं चित्त उप्पादेसि^९ — ‘एत्तका उसभा हज्जन्तु यज्जत्थाय, एत्तका वच्छतरा हज्जन्तु यज्जत्थाय, एत्तका वच्छतरियो हज्जन्तु यज्जत्थाय, एत्तका अजा हज्जन्तु यज्जत्थाय, एत्तका उरब्भा हज्जन्तु यज्जत्थाया’ ति । सो ‘पुज्ज करोमी’ 25

१ आधान — स्या०, रो० । २ एव च — सी०, स्या०, रो० । ३ आधातुकामो — स्या०, रो० । ४ आवेन्तो — स्या०, रो० । ५ यज्जे — स्या० । ६ तीनि — सी० । ७ दुक्खुद्वयानि — सी० । ८ उप्पादेति — सी०, स्या०, रो० । ९ अ० ३-२४

ति अपुञ्जं करोति, 'कुसल करोमी' ति अकुसल करोति, 'सुगतिया' मग्गं' परियेसामी' ति दुग्गतिया' मग्गं' परियेसति । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्ज्णा इद पठम मनोसत्थ उस्सापेति अकुसल दुक्खुद्रय दुक्खविपाक ।

५ ६ "पुन च पर, ब्राह्मण, अग्गि आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बव यञ्ज्णा एव वाच भासति - 'एतका उसमा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एतका यञ्जतरा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय एतका वञ्जतरियो हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एतका अजा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय एतका उरमा हञ्जन्तु यञ्जत्थाया' ति । सो 'पुञ्जं करोमी' ति अपुञ्जं करोति, 'कुसल करोमी' ति अकुसल करोति, 'सुगतिया मग्ग परियेसामी' ति दुग्गतिया मग्ग परियेसति । अग्गि ब्राह्मण, आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्ज्णा इद दुतिय वचीसत्थ उस्सापेति अकुसल दुक्खुद्रय दुक्खविपाक ।

७ "पुन च पर, ब्राह्मण, अग्गि आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बव यञ्ज्णा सय पठम समारम्भति' उसमा हन्तु यञ्जत्थाय, सय पठम समारम्भति वञ्जतरा हन्तु' यञ्जत्थाय, सय पठम समारम्भति वञ्जतरियो हन्तु यञ्जत्थाय, सय पठम समारम्भति अजा हन्तु यञ्जत्थाय, सय पठम समारम्भति उरमा हन्तु यञ्जत्थाय" । सो 'पुञ्जं करोमी' ति अपुञ्जं करोति, 'कुसल करोमी' ति अकुसल करोति, 'सुगतिया मग्ग परियेसामी' ति दुग्गतिया मग्ग परियेसति । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्ज्णा इद ततिय कायसत्थ उस्सापेति अकुसल दुक्खुद्रय दुक्खविपाक । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्ज्णा इमानि तीणि सत्थानि उस्सापेति अकुसलानि दुक्खुद्रयानि दुक्ख विपाकानि ।

८ "तयोमे, ब्राह्मण, अग्गी पहातब्बा परिवज्जेतब्बा, न सेवितब्बा । वत्तमे तयो ? रागग्गि, दोसग्गि, मोहग्गि ।

९ "कस्मा चाय ब्राह्मण, रागग्गि पहातब्बो परिवज्जेतब्बो न सेवितब्बो ? रत्तो स्रो, ब्राह्मण रागेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुक्खरित्थं चरति, वाचाय दुक्खरित्थं चरति, मनसा दुक्खरित्थं

चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा पर मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । तस्मायं^१ रागग्गि पहातव्वो परिवज्जेतव्वो, न सेवितव्वो ।

१०. “कस्मा चाय, ब्राह्मण, दोसग्गि पहातव्वो परिवज्जेतव्वो, न 5
सेवितव्वो ? दुट्ठो खो, ब्राह्मण, दोसेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा पर मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । तस्माय दोसग्गि पहातव्वो परिवज्जेतव्वो, न 10
सेवितव्वो ।

११ “कस्मा चाय, ब्राह्मण, मोहग्गि पहातव्वो परिवज्जेतव्वो, न सेवितव्वो ? मूब्धो खो, ब्राह्मण, मोहेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, 15
मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा पर मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । तस्माय मोहग्गि पहातव्वो परिवज्जेतव्वो, न सेवितव्वो । इमे खो तयो, ब्राह्मण, अग्गी पहातव्वा परिवज्जेतव्वा, न सेवितव्वा ।

१२ “तयो खो^२, ब्राह्मण, अग्गी सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा 20
पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातव्वा । कतमे तयो ? आहुनेय्यग्गि, गहपतग्गि, दक्खिणेय्यग्गि ।

१३ “कतमो च, ब्राह्मण, आहुनेय्यग्गि ? इध, ब्राह्मण, यस्स ते 25
होन्ति माता ति वा पिता ति वा, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, आहुनेय्यग्गि । त किस्स हेतु ? अतोहय^३, ब्राह्मण, आहुतो सम्भूतो, तस्माय आहुनेय्यग्गि सक्कत्वा गरु^४ कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातव्वो ।

१४. “कतमो च, ब्राह्मण, गहपतग्गि ? इध, ब्राह्मण, यस्स ते 30
होन्ति पुत्ता ति वा दारा ति वा दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा^५ ति वा^६, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, गहपतग्गि । तस्माय गहपतग्गि सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातव्वो ।

१ तस्मा चाय - स्या० । २ खो मे - सी०, रो०, मे - स्या० । ३ अतोय - सी०, रो०, अतोहय - स्या० । ४ गरु - सी०, स्या०, रो० । ५-५ स्या० पोत्यके नत्थि ।

१५ “कतमो च, ब्राह्मण, दक्षिणेम्यगि ? इध, ब्राह्मण, यत् समणब्राह्मणा परम्पवादा^१ पटिविरता क्षन्तिसोरन्ध्रे निविद्धा एकमतान दमेन्ति, एकमतान समेन्ति, एकमतान परिनिब्बापेन्ति, अयं बुच्चति, ब्राह्मण, दक्षिणेम्यगि । तस्माय दक्षिणेम्यगि सम्भक्त्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातव्वो । इमे स्त्रो, ब्राह्मण, तयो अगो सम्भक्त्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातव्वो ।

१६ “अयं स्त्रो पन, ब्राह्मण, षट्ठगि कालेन कास उज्जलतव्वो, कालेन काल अज्झुपेस्सितव्वो, कालेन काल निब्बापेत्तव्वो, कालेन कास निम्बिप्पितव्वो” ति ।

१७ “एव बुत्ते उगगतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच - “अभिककन्त, भो गोतम, अभिककन्त, भो गोतम पे०... उपासकं म भव गोतमो धारेतु अज्जसम्मो पाणुपेत सरणं गतं ति । एसाह, भो गोतम, पञ्च उसमसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च वच्छत्तरसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च वच्छत्तरसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च अजसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च उरम्मसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि । हरितानि चैव तिणानि खादन्तु, सीतानि च पानीयानि पिबन्तु, सीतो च नेस वातो^२ उपवायत^३” ति ।

५ पठमसञ्ज्ञासुत्त

१ “सत्तिमा भिक्खवे, सञ्ज्ञा भाविता बहुसीयता मह प्पन्ना हान्ति महानिससा अमतोगया अमतपरियासाना । यतमा सत्त ? अमुमसञ्ज्ञा मरणसञ्ज्ञा, आहारे पटिप्पससञ्ज्ञा^१, गच्चलोच अनभिरससञ्ज्ञा अनिच्चसञ्ज्ञा, अनिच्च दुग्ग सञ्ज्ञा दुग्ग अननगसञ्ज्ञा - इमा गा भिक्खव सत्त सञ्ज्ञा भाविता बहुसीयता महप्पन्ना हान्ति महानिससा अमतोगया अमतपरियासाना ति ।

६ दुत्तिपसञ्ज्ञासुत्त

१ “गतिमा भिक्खव गञ्ज्ञा भाविता बहुसीयता महप्पन्ना हान्ति महानिससा अमतोगया अमतपरियासाना । यतमा गत ?

^१ कट्ठक - की. एता गा । ५-२ काकी वायु - की. जलानु - एता गा । ३ अतिपरिवृत्ता - की. एता गा ।

असुभसञ्ज्ञा, मरणसञ्ज्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, सब्बलोके अनभिरत-
सञ्ज्ञा, अनिच्चसञ्ज्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा -
इमा^१ खो, भिक्खवे, सत्त सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति
महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना^१ ति ।

२ “असुभसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला^५
होति महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना^१ ति । इति खो पनेत वुत्त,
किं चेत्त पटिच्च वुत्त ? असुभसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो
चेतसा बहुल विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्त पतिलीयति^३ पत्ति-
कुटति^४ पतिवत्तति,^५ न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा
सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्त वा न्हारुदद्दुल^६ वा अग्गिम्हि^{१०}
पक्खत्त पतिलीयति पत्तिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव
खो, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो
मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्त पतिलीयति पत्तिकुटति पतिवत्तति, न
सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

“सच्चे, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल^{१५}
विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्त अनुसन्दहति^१ अप्पटिकुल्यता^२
सण्ठाति, वेदितब्बमेत्त, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे असुभसञ्ज्ञा,
नत्थि मे पुब्बेनापर विसेसो, अप्पत्त मे भावनाबल’ ति । इति ह तत्थ
सम्पजानो होति । सच्चे पत्त, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन
चेतसा बहुल विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्त पतिलीयति पत्ति-^{२०}
कुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति,
वेदितब्बमेत्तं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता^३ मे असुभसञ्ज्ञा, अत्थि
मे पुब्बेनापर विसेसो, पत्त मे भावनाबल’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो
होति । ‘असुभसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति
महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना^१ ति, इति य त वुत्त इदमेत्त^{२५}
पटिच्च वुत्त ।

३. “मरणसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला
होति महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना^१ ति, इति खो पनेत वुत्त

१-१ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २ पटिलीयति - स्या०, रो० ।
३ पटिकुज्जति - स्या० । ४ पतिवत्तति - सी०, पटिवत्तति - रो० । ५ न्हारुदद्दुल -
सी० । ६ अनुसण्ठाति - सी०, अनुसन्दति - स्या०, रो० । ७ ० वा - सी०, अप्पाटि-
कुल्यता वा - स्या०, रो० । ८ भाविता - सी०, स्या० ।

किं चेत् पटिच्च वुत्त ? मरणसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो
चेतसा बहुल विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्त पत्तिलीयति पटिकुटति
पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।
सैम्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्त वा न्हारुददुल वा अग्निमिह पक्खत्त
पत्तिलीयति पटिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव सो,
भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो जीवि-
निकन्तिया चित्त पत्तिलीयति पटिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति
उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल
विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्त अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता सण्ठाति
वेदितम्भमेत्त, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे मरणसञ्ज्ञा, नत्थि म
पुब्बेनापर विसेसा, अप्पत्त मे भावनाबल’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो
होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा
बहुल विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्त पत्तिलीयति पटिकुटति पति-
वत्तति न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति, वेदि-
तम्भमेत्त भिक्खवे भिक्खुना ‘सुभाविता मे मरणसञ्ज्ञा अत्थि म
पुब्बेनापर विसेसो, पत्त मे भावनाबल’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति ।
‘मरणसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महा-
निससा अमतोगघा अमतपरियोसाना’ ति, इति य त वुत्त इदमत्त
पटिच्च वुत्त ।

४ “आहार पटिकूलसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता
महप्फला होति महानिससा अमतोगघा अमतपरियोसाना ति, इति सो
पनेत्त वुत्त किं चेत् पटिच्च वुत्त ? आहारे पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन
भिक्खव भिक्खुनो चेतसा बहुल विहरतो रसतण्हाय चित्त पत्तिलीयति
पतिवत्तति न सम्पसारियति । एवमेव सो भिक्खव, भिक्खुनो आहार
पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो रसतण्हाय चित्त पति-
लीयति .. पे० उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

“सचे भिक्खवे भिक्खुनो आहारे पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन
चेतसा बहुल विहरतो रसतण्हाय चित्त अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता

सण्ठाति, वेदितव्वमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे आहारे पटि-
 कूलसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापर विसेसो, अप्पत्त मे भावनावल' ति ।
 इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो आहारे
 पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो रसतण्हाय चित्त पति-
 लीयति पे० . उपेक्खा' वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति, वेदितव्वमेत, 5
 भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, अत्थि मे
 पुब्बेनापर विसेसो, पत्त मे भावनावल' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो
 होति । 'आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला
 होति महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति य त वुत्त
 इदमेत पटिच्च वुत्त । 10

५ "सव्वलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता
 महप्फला होति महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति खो
 पनेत वुत्त, किं चेत पटिच्च वुत्त ? सव्वलोके अनभिरतसञ्ज्ञापरि-
 चितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुल विहरतो लोकचित्रेसु^३ चित्त
 पतिलीयति . पे० . सेय्यथापि भिक्खवे . पे० . पतिलीयति पतिकुटति 15
 पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो सव्व-
 लोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो लोकचित्रेसु
 चित्त पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा
 पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

"सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो सव्वलोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन 20
 चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु चित्त अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता
 सण्ठाति, वेदितव्वमेत, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे सव्वलोके
 अनभिरतसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापर विसेसो, अप्पत्त मे भावनावल'
 ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो सव्व-
 लोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो लोकचित्रेसु चित्त 25
 पतिलीयति पे० . उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति, वेदितव्व-
 मेत, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे सव्वलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, अत्थि
 मे पुब्बेनापर विसेसो, पत्त मे भावनावल' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो
 होति । 'सव्वलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता

१ उपेक्खा - सी०, रो० । २ भावनाफल - स्या०, रो० । ३ लोकचित्तेसु -
 सी०, स्या०, रो० ।

महृष्फला होति महानिससा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति य
त वृत्त इदमेत पटिच्च वृत्त ।

६ "अनिच्चसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुसीक्ता महृष्फला
होति महानिससा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति सो पनत वृत्तं,
५ किं चेत्त पटिच्च वृत्त ? अनिच्चसञ्ज्ञापरिचितेन भिक्खवे भिक्खुनो
चेतसा बहुल विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्त पतिलीयति ... पे०--
उपेक्षा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्त
वा न्हारुद्वुल वा अग्निग्निह पक्खित्त पतिलीयति पत्तिकुटति पतिवत्तति
न सम्पसारियति । एवमेव सो, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्ज्ञा-
१० परिचितेन चेतसा बहुल विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्त पतिलीयति
प० उपेक्षा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

"सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा
बहुल विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्त अनुमन्दहति अप्पटिकुल्यता
सण्ठाति वेदितम्भमेत्त भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे अनिच्चसञ्ज्ञा,
१५ नत्थि मे पुब्बेनापर विसेसो, अप्पत्त मे भावनावल' ति । इति ह तत्थ सम्प
जानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्ज्ञापरिचितेन
चेतसा बहुल विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्त पतिलीयति पत्तिकुटति
पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्षा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति, वेदि
तम्भमेत्त भिक्खवे भिक्खुना 'सुभाविता मे अनिच्चसञ्ज्ञा, अत्थि मे
२० पुब्बेनापर विसेसो पत्त मे भावनावल' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति ।
'अनिच्चसञ्ज्ञा भिक्खवे भाविता बहुसीक्ता महृष्फला होति महा-
निससा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति य तं वृत्त इदमेत्त
पटिच्च वृत्त ।

७ "अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा भिक्खवे भाविता बहुसीक्ता
२५ महृष्फला होति महानिससा अमतोगघा अमतपरियोसाना ति, इति सो
पनेत्त वृत्तं किं चेत्त पटिच्च वृत्त ? अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञापरिचितेन,
भिक्खवे भिक्खुनो चेतसा बहुल विहरतो आलस्से' कोसज्जे विस्सट्ठिमे
पमादे अननुयोगे अपन्चवेक्खणाय तिग्घा भयसञ्ज्ञा पन्धुपट्ठिता होति,
सेय्यथापि, भिक्खवे उक्खित्तसिने वधके ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो आलस्ये कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिब्बा भयसञ्ज्ञा, न पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे^१, उक्खित्तासिके वधके । वेदितब्बमेत, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापर विसेसो, अप्पत्त मे भावनावल’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो आलस्ये कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिब्बा भयसञ्ज्ञा पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वधके । वेदितब्बमेत, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, अत्थि मे पुब्बेनापर विसेसो, पत्त मे भावनावल’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । ‘अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ ति, इति य त वुत्तं इदमेत पटिच्च वुत्त ।

८ “दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ ति, इति खो पनेत वुत्त, कि चेत्त पटिच्च वुत्त ? दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुल विहरतो इमस्मिं च सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारमङ्कारमानापगत^२ मानस होति विधासमत्तिकन्तं सन्त सुविमुत्त ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो इमस्मिं च सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु न अहङ्कारमङ्कारमानापगत मानस होति विधासमत्तिकन्तं सन्त सुविमुत्त, वेदितब्बमेत, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्त मे भावनावल’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो इमस्मिं च सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारमङ्कारमानापगतं मानस होति विधासमत्तिकन्तं सन्त सुविमुत्त, वेदितब्बमेत, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे दुक्खे अनत्त-

१ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २ अहिङ्कारममिङ्कार ० - सी० ।

सञ्ज्ञा, अस्थि मे पुञ्चेनापर विसेसो, पत्त मे भावनायल' ति । इति ह
तत्त्व सम्पजानो होति । 'दुषस्वे भनत्तसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुसी-
फता महप्फला होति महानिस्सा भमतोगघा भमतपरियोसाना'
ति, इति य त धुत्त इदमेत पटिञ्च धुत्त ।

६ "इमा स्तो, भिक्खवे, सत्त सञ्ज्ञा भाविता बहुसीफता
महप्फला होन्ति महानिस्सा भमतोगघा भमतपरियोसाना" ति ।

७ मेधुमसुत्त

१ अथ स्तो आणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तनुपसङ्गमि
उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय
धीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिद्धो स्तो आणुस्सोणि
१० ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच - "भव पि भो गोतमो ब्रह्मचारी पटि
जानाती' ति ?

"यं हि त, ब्राह्मण सम्मा धवमानो वदेय्य - 'असण्ड अण्डि
असवस अकम्मास परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय चरती' ति, ममेव तं,
ब्राह्मण सम्मा ववमानो वदेय्य - 'अह हि ब्राह्मण, असण्ड अण्डि
१५ असवस अकम्मास परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय चरामी' ति ।

२ "किं पन, भो गोतम, ब्रह्मचरियस्स सण्ड पि छिद्द पि सबसं
पि कम्मासं पी' ति ?

"इध, ब्राह्मण एकञ्चो समणो वा ब्राह्मणो वा सम्मा ब्रह्म
चारी पटिजानमानो न हेव स्तो मातुगामेन सद्धि द्वयद्वयसमापत्ति समा-
२० पज्जति अपि च स्तो मातुगामस्स उज्झान्न-परिमहन्-न्हापन-सम्बाहन्
सादियति । सो त' अस्सावेति' त निकामेति तेन च विस्ति आपज्जति ।
इद पि स्तो ब्राह्मण ब्रह्मचरियस्स सण्ड पि छिद्दं पि सबसं पि कम्मास
पि । अथ बुञ्चति, ब्राह्मण अपरिसुद्धं ब्रह्मचरिय चरति, सयुत्तो मेधु
नेन सयोगन न परिमुञ्चति जातिया अराम मरणेन सोकेहि परिबेवेहि
२५ पुक्खहि दोमनस्सेहि उपायासेहि न परिमुञ्चति पुक्खस्मा ति ववामि ।

३ "पुन च पर ब्राह्मण इधेकञ्चो समणो वा ब्राह्मणो
वा सम्मा ब्रह्मचारी पटिजानमानो न हेव स्तो मातुगामेन सद्धि द्वयद्वय

समापत्तिं समापज्जति, न पि मातुगामस्स उच्छादन-परिमदन-न्हापन-
 सम्बाहन सादियति, अपि च खो मातुगामेन सद्धिं सञ्जग्घति
 सङ्कीळति सङ्केलायति^१ पे० . । न पि मातुगामेन सद्धिं सञ्जग्घति
 सङ्कीळति सङ्केलायति, अपि च खो मातुगामस्स चक्खुना चक्खु उपनिज्झा-
 यति पेक्खति .. पे० . । न पि मातुगामस्स चक्खुना चक्खु उपनिज्झा- 5
 यति पेक्खति, अपि च खो मातुगामस्स सहं सुणाति तिरोकुड्डं वा तिरो-
 पाकारं वा हसन्तिया वा भणन्तिया वा गायन्तिया वा रोदन्तिया वा
 ... पे० . । न पि मातुगामस्स सहं सुणाति तिरोकुड्डं वा तिरोपाकार
 वा हसन्तिया वा भणन्तिया वा गायन्तिया वा रोदन्तिया वा; अपि
 च खो यानिस्स तानि पुब्बे मातुगामेन सद्धिं हसितलपितकीळितानि तानि 10
 अनुस्सरति पे० . । न पि यानिस्स तानि पुब्बे मातुगामेन सद्धिं
 हसितलपितकीळितानि तानि अनुस्सरति, अपि च खो पस्सति गहपति
 वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहिं कामगुणेहिं समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारय-
 मानं^२ .. पे० . । न पि पस्सति गहपतिं वा गहपतिपुत्तं वा पञ्चहिं
 कामगुणेहिं समप्पितं समङ्गीभूतं परिचारयमानं, अपि च खो अञ्जतर 15
 देवनिकायं पणिधाय ब्रह्मचरियं चरति इमिनाहं सीलेन वा वतेन वा
 तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा ति ।
 सो त अस्सादेति, तं निकामेति, तेन च वित्तिं आपज्जति । इदं पि खो,
 ब्राह्मणं, ब्रह्मचरियस्स खण्डं पि छिद्दं पि सबलं पि कम्मासं पि । अयं
 वुच्चति, ब्राह्मणं, अपरिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति सयुत्तो मेथुनेन सयोगेन, 20
 न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहिं परिदेवेहिं दुक्खेहिं दोम-
 नस्सेहिं उपायासेहिं, न परिमुच्चति दुक्खस्मां ति वदामि ।

४ “यावकीवञ्चाहं, ब्राह्मणं, इमेसं सत्तन्नं मेथुनसयोगानं
 अञ्जतरञ्जतरमेथुनसयोगं^३ अत्तनि अप्पहीनं समनुपस्सि, नेव तावाहं,
 ब्राह्मणं, सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय 25
 सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धो ति^४ पच्चञ्जासि ।

५ “यतो च खोहं, ब्राह्मणं, इमेसं सत्तन्नं मेथुनसयोगानं
 अञ्जतरञ्जतरमेथुनसयोगं अत्तनि अप्पहीनं न समनुपस्सि, अथाहं,

१ संकेलायति - सी०, स्या०, रो० । २ परिचारियमानं - सी०, रो० । ३ अञ्जतर
 मेथुनसयोग - सी०, ० सञ्जोग - स्या०, अञ्जतरञ्जतर मेथुनसयोग - रो० । ४ सी०,
 स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

ब्राह्मण, सदेवके सोके समारके सन्नह्यके सत्समणब्राह्मणिया पत्राय सदेवमनुस्साय अनुत्तर सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो ति पञ्चउज्जाति ।
‘आण च पन मे दस्सन उदपादि, अकुप्पा म विमुत्ति’, अयमन्तिमा जाति, नत्थि दानि पुनब्भवो’” ति ।

६ एव धुत्ते आणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच -
“अभिक्कन्त, भो गोतम, अभिक्कन्त, भो गोतम .. पे०.. उपासक म भव गोतमो धारेसु अज्जतग्गे पाणुपेव सरण गत’ ति ।

८ सयोगसुत्त

१ “सयोगविसयोग वो, भिक्खवे, धम्मपरियाय देसेस्सामि ।
त मुणाय .. पे० कत्तमो च सो, भिक्खवे, सयोगो’ विसयोगो’ धम्म-
परियायो ?

२ “इत्थी, भिक्खवे, अज्जत्त इत्थिन्द्रिय मनसि परोति इत्थि
पुत्त इत्थायप्प इत्थिविध इत्थिच्छन्द इत्थिस्सर इत्थान्हार । सा
तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सा तत्थ रत्ता तत्राभिरत्ता बहिद्धा पुरि
मिन्द्रिय मनसि परोति पुरिसकुत्त पुरिसावप्प पुरिसविध पुरिसप्प
पुरिमस्सर पुरिसान्हार । सा तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सा तत्थ
रत्ता तत्राभिरत्ता’ बहिद्धा सयोग आवद्दति । य चत्ता सयोगपप्पदा
उणज्जति गुण सोमनस्स तं च आवद्दति । इत्थत्ते, भिक्खव, अभिरत्ता
गत्ता पुरिसगुणयोग गत्ता । एव सा भिक्खवे, इत्थी इत्थत्त नातिवत्ति ।

३ “पुरिसो भिक्खवे, अज्जत्त पुरिसिन्द्रिय मनसि परोति
पुरिगपुत्त पुरिगावप्पं पुरिगविध पुरिगच्छन्द पुरिसस्सर पुरिसान्हार ।
सो तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सो तत्थ रत्ता तत्राभिरतो बहिद्धा
इत्थिन्द्रियं मनसि परोति इत्थिपुत्त इत्थावप्पं इत्थिविध इत्थिच्छन्द
इत्थिस्सर इत्थान्हार । सा तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सो तत्थ
रत्ता तत्राभिरतो बहिद्धा सयोग आवद्दति । य चत्ता सयोगपप्पदा
उणज्जति गुण सोमनस्स तं च आवद्दति । पुरिसत्त, भिक्खव, अभिरत्ता

१ पुरिसो - सो गो । २-३ पुरिसिन्द्रिय - सो गो ।

४ पुरिसान्हार - सो गो । ५ पुरिसो - १ ।

सत्ता^१ इत्थीसु संयोगं गता^२ । एव खो, भिक्खवे, पुरिसो पुरिसत्तं
नातिवत्तति । एव खो, भिक्खवे, संयोगो होति ।

४ “कथं च, भिक्खवे, विसयोगो होति ? इत्थी, भिक्खवे,
अज्झत्त इत्थिन्द्रिय न मनसि करोति इत्थिकुत्त इत्थाकप्प इत्थिविध
इत्थिच्छन्द इत्थिस्सर इत्थालङ्कार । सा तत्थ न रज्जति, सा^३ तत्र^४ 5
नाभिरमति । सा तत्थ अरत्ता तत्र अनभिरता बहिद्धा पुरिसिन्द्रिय न
मनसि करोति पुरिसकुत्त पुरिसाकप्प पुरिसविध पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं
पुरिसालङ्कार । सा तत्थ न रज्जति, तत्र नाभिरमति । सा तत्थ अरत्ता
तत्र अनभिरता बहिद्धा संयोगं नाकह्वति । य चस्सा संयोगपच्चया
उप्पज्जति सुख सोमनस्स त च नाकह्वति । इत्थत्ते^५, भिक्खवे, अनभिरता 10
सत्ता^६ पुरिसेसु विसयोग गता । एव खो, भिक्खवे, इत्थी इत्थत्त अति-
वत्तति ।

५ “पुरिसो, भिक्खवे, अज्झत्त पुरिसिन्द्रिय न मनसि करोति
पुरिसकुत्त पुरिसाकप्प पुरिसविध पुरिसच्छन्द पुरिसस्सर पुरिसालङ्कार ।
सो तत्थ न रज्जति, सो तत्र नाभिरमति । सो तत्थ अरत्तो तत्र अनभिरतो 15
बहिद्धा इत्थिन्द्रियं न मनसि करोति इत्थिकुत्त इत्थाकप्प इत्थिविध
इत्थिच्छन्द इत्थिस्सर इत्थालङ्कार । सो तत्थ न रज्जति, तत्र नाभि-
रमति । सो तत्थ अरत्तो तत्र अनभिरतो बहिद्धा संयोग नाकह्वति ।
य चस्स संयोगपच्चया उप्पज्जति सुख सोमनस्स त च नाकह्वति ।
पुरिसत्ते, भिक्खवे, अनभिरता सत्ता इत्थीसु विसयोग गता । एव खो, 20
भिक्खवे, पुरिसो पुरिसत्त अतिवत्तति । एव खो, भिक्खवे, विसयोगो
होति । अय खो, भिक्खवे, संयोगो विसयोगो धम्मपरियायो” ति ।

६ दानमहफलसुत्तं

१ एक समय भगवा चम्पाय विहरति गंगराय पोक्खरणिआ
तीरे । अथ खो सम्बहुला चम्पेय्यका उपासका येन आयस्मा सारिपुत्तो
तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त सारिपुत्त अभिवादेत्वा एक- 25
मन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ना खो^१ चम्पेय्यका उपासका आय-

१ सत्तो - रो० । २ गतो - रो० । ३-३ तत्थ - सी०, रो० । ४ इत्थत्ते
खो - सी०, इत्थत्ते खो - स्या०, रो० । ५ अरत्ता - सी०, असत्ता - रो० । ६ खो
ते - रो० ।

स्मन्त सारिपुत्त एतदवोचु - “चिरस्सुता नो, भन्ते”, भगवतो सम्मुखा धम्मकीकथा । साधु मय, भन्ते, लभेय्याम भगवतो सम्मुखा धम्मि कथ सवनाया” ति । “तेनहावुसो, तदहुपोसथे आगच्छेय्याय, अप्पेव नाम लभेय्याय भगवतो सम्मुखा धम्मि कथ सवनाया” ति । “एव, भन्त”
 ५ ति खो चम्पेय्यका उपासका आयस्मसो सारिपुत्तस्स पटिस्सुत्वा उट्ठ-
 यासना आयस्मन्त सारिपुत्त अभिवादेत्वा पदमिस्सण कत्वा पक्कमिसु ।

२ अथ खो चम्पेय्यका उपासका तदहुपोसथे येनायस्मा सारि-
 पुत्तो तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त सारिपुत्त अभिवादत्वा
 एकमन्तं भट्ठंसु । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेहि चम्पेय्यकेहि उपास-
 १० केहि सदिं येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादत्वा
 एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं
 एतदवोच -

३ “सिया नु खो, भन्ते, इधेक्कच्चस्स तादिसयेव दानं दिन्नं
 न महप्फलं होति न महानिस्सं, सिया पन, भन्ते, इधेक्कच्चस्स तादिसयेव
 १५ दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिस्सं” ति ?

“सिया सारिपुत्त, इधेक्कच्चस्स तादिसयेव दानं दिन्नं न महप्फलं
 होति न महानिस्सं सिया पन, सारिपुत्त, इधेक्कच्चस्स तादिसयेव दानं
 दिन्नं महप्फलं होति महानिस्सं” ति ।

४ “को नु खो, भन्ते हेतु को पच्चयो येन मिधेक्कच्चस्स
 २० तादिसयेव दानं दिन्नं न महप्फलं हाति न महानिस्सं, को नु खो
 भन्ते हेतु को पच्चयो येन मिधेक्कच्चस्स तादिसयेव दानं दिन्नं महप्फलं
 होति महानिस्सं ति ?

“इधं सारिपुत्त, एकच्चो सापेखो दानं देति, पत्तिवद्विषितो
 दानं देति सन्निधिपेखो दानं देति, ‘इमं पेच्चं परिमुञ्जिस्सामी’ ति दानं
 २५ देति । सो तं दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं मानं
 मासागणविलेपनं सय्यावसथपदीपेय्यं । तं किं मञ्जसि, सारिपुत्त
 ददेय्य इधेक्कच्चो एयरूपं दानं” ति ?

“एय, भन्ते” ।

१ अने सारिपुत्त - सी । २ सन्तिता - टी । ३ एयं पीण्डे कीचि । ४ पटिठे -
 रया । ५ पटिठुजिष्ठा - रया । ६ सी । ७ एयं । ८ पीण्डेगु नयि । ९-१० वर -
 सी । ११-१२ इधेक्कच्चो - सी ।

५ “तत्र, सारिपुत्त, ख्वाय सापेखो दानं देति, पतिवद्धचित्तो दान देति, सन्निधिपेखो दान देति, ‘इम पेच्च परिभुञ्जिस्सामी’ ति दान देति । सो त दान दत्त्वा कायस्स भेदा पर मरणा चातुमहाराजिकान देवान सहव्यत उपपज्जति । सी त कम्म खेपेत्त्वा त इद्धि त यसं तं आधिपच्च^१ आगामी होति आगन्ता इत्थत्त ।

5

६ “इध पन, सारिपुत्त, एकच्चो न हेव खो सापेखो दान देति, न पतिवद्धचित्तो दान देति, न सन्निधिपेखो दान देति, न ‘इमं पेच्च परिभुञ्जिस्सामी’ ति दान देति, अपि च खो ‘साहु दान’ ति दान देति पे० । न पि ‘साहु दान’ ति दान देति, अपि च खो ‘दिन्नपुब्ब

कत्तपुब्बं पितुपितामहेहि^२ न अरहामि पोराण कुलवस हापेतु’ ति दानं 10

इति पे० । न पि ‘दिन्नपुब्ब कत्तपुब्ब पितुपितामहेहि न अरहामि पोराण’ कुलवस हापेतु’ ति दान देति, अपि च खो ‘अह पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तान दानं अदातु’ ति दान देति ..पे० . ।

न पि ‘अह पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तान दान अदातु’ ति दानं देति, अपि च खो ‘यथा तेस पुब्बकान इसीनं तानि 15

महायञ्जानि अहेसु, सेय्यथीद – अट्ठकस्स वामकस्स वामदेवस्स वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो^३ अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कस्सपस्स भगुनो, एव मे अयं दानसविभागो भविस्सती’ ति दान देति पे० ।

न पि ‘यथा तेस पुब्बकान इसीन तानि महायञ्जानि अहेसु, सेय्यथीद – अट्ठकस्स वामकस्स वामदेवस्स वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो अङ्गीरसस्स 20

भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कस्सपस्स भगुनो, एव मे अयं दानसविभागो भविस्सती’ ति दानं देति, अपि च खो ‘इम मे दान ददतो चित्त पसीदति, अत्तमनता सोमनस्स उपजायती’ ति दान देति पे० । न पि ‘इम

मे दानं ददतो चित्त पसीदति, अत्तमनता सोमनस्स उपजायती’ ति दानं देति, अपि च खो चित्तालङ्कारचित्तपरिक्खार दान देति । सो त दान 21
देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्न पान वत्थ यान मालागन्धविलेपन सेय्यावसथपदीपेय्य । त किं मञ्जसि, सारिपुत्त, ददेय्य इधेकच्चो एवरूप दान’ ति ?

“एव, भन्ते” ।

१ आधिपतेय्य – सी०, स्या०, रो० । २ पितृहि पितामहेहि – सी० । ३ सी० पोत्यके नत्थि । ४ यमतग्गिनो – सी०, रो० । ५ उप्पादियती – सी० ।

७ "तत्र सारिपुत्त, ख्याम न हेव' सापेक्षो दान देति, न पति-
 वदचित्तो दान देति, न सखिधिपेक्षो दान देति न 'इम पेच्च परि
 भुञ्जिस्सामी' ति दान देति न पि 'साहु दान' ति दान देति, न पि
 'दिन्नपुब्ब क्तपुब्ब पितुपितामहेहि न भरहामि पोराण कुलवस हापे' ^५
 ति दान देति, न पि 'अह पचामि इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो
 अपचन्तान दान अदातु' ति दान देति, न पि 'यथा तेस पुम्बकान इसीने
 तानि महायञ्जानि अहेसु, सेम्ययीद - अट्ठकस्स वामकस्स वामदेवस्स
 वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो अङ्गीरसस्स भारखाजस्स वासेट्ठस्स कस्सपस्स
 भगुनो, एव मे अय दानसविभागो भविस्सती' ति दान देति, न पि 'इम
 १० मे दान दवतो चित्त पसीदति, अत्तमनता सोमनस्स उपजायसी ति दान
 देति, अपि थ सो चित्तालङ्कारचित्तपरिक्खार धान देति । सो त दान
 दत्ता कायस्स भेदा पर मरणा ब्रह्मकायिकान देवान सहस्यत उपपज्जति ।
 सो त कम्म खेपेत्वा त इद्धि त मसं तं आधिपच्च अनागामी होति
 अनागन्ता इत्यसं । अयं सो, सारिपुत्त, हेतु अय पच्चयो येन मिधे
 १५ कच्चस्स तादिसयेव दान दिन्न न महप्फल होति न महानिससं । अयं
 पन, सारिपुत्त, हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसयेव दान दिन्न
 महप्फल होति महानिससं" ति ।

१० मन्वमातासुत्त

१ एव मे सुत्त । एक समय आयस्मा च सारिपुत्तो आयस्मा
 च महामोग्गल्लानो दक्खिणागिरिस्मि चारिकं चरन्ति महत्ता भिक्षु
 २० सङ्गेन सद्धि । तेन सो पन समयेन वेद्धुमण्णकी' नन्दमाता उपासिक्ख
 रत्तिया पच्चससमय पच्चुट्ठाय पारायन सरेन भासति ।

२ तेन सो पन समयेन वेस्सवणो' महाराजा उत्तराय' दित्ताय'
 दक्खिण दिस गच्छति वेनचिदेव करणीयेन । अस्सोसि सो वस्सवणो
 महाराजा नन्दमाताय उपासिक्खाय पारायन सरेन भासन्तिया, गुग्ग
 २५ वपापरियोसान भागमयमाना अट्ठासि ।

३ अय यो मन्दमाता उपासिक्खा पारायनं सरेन भासित्ता
 गुग्गदी अहोसि । अय यो वस्सवणो महाराजा मन्दमाताय उपासित्ताय

१ देव बो - ती रवा रो । २ वेट्टाप्पली - ती रवा रो । ३ वेन-
 वणो - रवा । ४-४ उत्तरायाय - ती ।

तथापरियोसान विदित्वा अब्भानुमोदि — “साधु भगिनि, साधु भगिनी”
ते ।

“को पनेसो भद्रमुखा” ति ?

“अह ते, भगिनि, भाता वेस्सवणो महाराजा” ति ।

“साधु, भद्रमुख, तेन हि यो मे अय धम्मपरियायो भणितो 5

इद ते होतु आतिथेय्य” ति ।

“साधु, भगिनि, एत चेव मे होतु आतिथेय्य । स्वेव^१ सारि-
पुत्तमोग्गल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो वेळुकण्डक आग-
मिस्सति, त च भिक्खुसङ्घ परिविसित्वा मम^२ ददिखणं आदिसेय्यासि ।
एत^३ चेव^३ मे भविस्सति आतिथेय्य” ति । 10

४ अथ खो नन्दमाता उपासिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके
निवेसने पणीत खादनीय भोजनीय पटियादापेसि । अथ खो सारिपुत्त-
मोग्गल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो येन वेळुकण्डको^४ तद-
वसरि । अथ खो नन्दमाता उपासिका अञ्जतर पुरिस आमन्तेसि —
“एहि त्व, अम्मो पुरिस, आराम गत्वा भिक्खुसङ्घस्स काल आरोचेहि — 15
'कालो, भन्ते, अय्याय नन्दमातुया निवेसने निट्ठित भत्त” ति । “एव,
अय्ये” ति खो सो पुरिसो नन्दमाताय उपासिकाय पटिस्सुत्वा आराम
गत्वा भिक्खुसङ्घस्स काल आरोचेसि — “कालो, भन्ते, अय्याय नन्द-
मातुया निवेसने निट्ठित भत्त” ति । अथ खो सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखो
भिक्खुसङ्घो पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन नन्दमाताय 20
उपासिकाय निवेसन तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने
निसीदि । अथ खो नन्दमाता उपासिका सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुख
भिक्खुसङ्घं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि
सम्पवारसि ।

५ अथ खो नन्दमाता उपासिका आयस्मन्त सारिपुत्त भुत्तावि 25
ओनीतपत्तपाणि एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो नन्दमातर
उपासिक आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच — “को पन ते, नन्दमाते, भिक्खु-
सङ्घस्स अब्भागमन आरोचेसी” ति ?

६ “इधाह, भन्ते, रत्तिया पच्चूससमय पच्चुट्ठाय पारायन सरेन
भासित्वा तुण्ही अहोसि । अथ खो, भन्ते, वेस्सवणो महाराजा मम 30

१ स्वे च — सी०, रो० । २ मम — रो० । ३-३ एव च — सी०, स्या०, एत च —
रो० । ४ ० कण्टको — सी०, रो०, वेळुकण्टक — स्या० ।

कथापरियोसान विदित्वा अन्मानुमोदि ~ 'साधु, भगिनि, साधु भविनी' ति ! 'को वनेसो, भद्रमुक्ता' ति ? 'अहं ते, भगिनि, माता वेस्सवणो महाराजा' ति । 'साधु, भद्रमुक्ता, तेन हि यो मे अयं धम्मपरियायो भणितो इदं ते होतुं भासियेय्य' ति । 'साधु, भगिनि, एतं चेव मं होतुं भासियेय्य । स्वेव सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुक्खो भिक्खुसङ्घो अकत्तपावरासो वेळुकण्ठकं भागमिस्सति, स च भिक्खुसङ्घं परिवसित्वा मम दक्खिणं भादिसेय्यासि । एतं चेव मे भविस्सति भासियेय्य' ति । यदिव, भन्ते, दाने पुञ्ञं च पुञ्ञमही च तं वेस्सवणस्स महाराजस्स मुक्ताय होतुं' ति ।

७ "अच्छरिय, नन्दमाते, अम्भुत, नन्दमाते ! यत्र हि नाम वेस्सवणेन महाराजेन एवमहिंसिकेन एवमहेसक्खेन देवपुत्तेन सम्मुखा सल्लपिस्ससी" ति ।

८ "न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अम्भुतो धम्मो । अत्थि मे अम्भो पि अच्छरियो अम्भुतो धम्मो । इध मे, भन्ते, नन्दो नाम एकपुत्तको पियो मनापो । स राजानो किस्मिञ्चिदेव पकरणे ओक्खस्स पग्गहं जीविता घोरोपेसु । तस्मिं खो पनाहं भन्ते, दाग्गे गह्तिं वा गम्हमाने वा यधे वा वज्झमाने वा हते वा हृज्झमाने वा नाभिजानामि चित्तस्स अज्झायत्त" ति ।

९ "अच्छरिय, नन्दमाते, अम्भुत, नन्दमाते ! यत्र हि नाम पितु प्पादं पि परिसोघेस्ससी" ति ।

१० "न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अम्भुतो धम्मो । अत्थि मे अम्भो पि अच्छरियो अम्भुतो धम्मो । इध म, भन्ते, सामिको कामकूतो अज्झतरं यक्खयोनिं उपपन्नो । सो मे तेनेव पुरिमेन भत्तभावेन उहस्सेसि । न खो पनाहं भन्ते अभिजानामि ततोनिदायं चित्तस्स अज्झायत्त" ति ।

११ "अच्छरिय, नन्दमाते, अम्भुत, नन्दमाते ! यत्र हि नाम पितु प्पादं पि परिसोघेस्ससी" ति ।

१-१ पुञ्ञं हि तं - सी । २ पुञ्ञं पुञ्ञमहिं - स्या । २ तस्मिन्सती सी । ३ एवोव - सी । ४ मन्त्रको - सी । ५ एको पुत्तको - सी । ६ कपणे - स्या । ७ पग्गह - सी । ८ पितुप्पावमत्त - स्या । ९ कामकूतो - सी । १० सी ।

१० “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यतोहं, भन्ते, सामिकस्स दहरस्सेव दहरा आनीता नाभिजानामि सामिक मनसा पि अतिचरिता^१, कुतो पन कायेना” ति ।

“अच्छरिय, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते । यत्र हि नाम चित्तुप्पादं पि परिसोधेस्ससी” ति ।

११ “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यदाह, भन्ते, उपासिका पटिदेसिता नाभिजानामि किञ्चि सक्खापद सञ्चिच्च वीतिक्कमिता” ति ।

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते” ति !

१२ “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । इधाहं, भन्ते, यावदे^२ आकङ्खामि विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्क सविचार विवेकज पीतिसुख पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि । वितक्क-विवारान वूपसमा अज्झत्त सम्पसादन चेतसो एकोदिभाव अवितक्क अविचार विवेकज पीतिसुख दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । पीतिया च विरागा उपेक्खिका^३ च विहरामि सता^४ च सम्पजाना सुख च कायेन पटिसंवेदेमि, य त अरिया आचिक्खन्ति ‘उपेक्खको सतिमा सुखविहारी’ ति ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि । सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्थङ्गमा अदुक्खमसुख उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामी” ति ।

“अच्छरिय, नन्दमाते, अब्भुत, नन्दमाते” ति ।

१३ “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यानिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि पञ्चोरम्भागियानि सयोजनानि नाह तेस किञ्चि अत्तनि अप्पहीन समनुप्सामी” ति ।

“अच्छरिय, नन्दमाते, अब्भुत, नन्दमाते” ति ।

१ अतिचरितु - स्या० । २ यावदेव - सी०, स्या०, रो० । ३ उपेक्खको - सी०, उपेक्का - रो० । ४ सतो - सी० ।

१४ अथ सो भ्रायस्मा सारिपुत्तो नन्दमात्तर उपासिक धम्मिया
कथाय सुन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पद्सेत्वा उट्ठायासना
पक्कामी ति ।

महायज्जनबन्धो पञ्चमो ।

तस्सुद्धान

ठिति' च परिवस्सार द्वे, भग्गी सञ्ज्ञा च द्वे परा ।

मेधुना संयोगो दान, नन्दमातेन ते दत्ता ति' ॥

पञ्चासको समत्तो ।

६ अव्याक्तवग्गो

१ अव्याक्तसुत्त

१ अथ सो अज्जनतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कुमि उपसङ्कु-
मिन्त्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीवि । एकमन्तं निसिद्धो
सो सो भिक्खु भगवन्त एतववोच — “को नु सो, भन्ते, हेतु को पञ्चयो
येन सुतवतो अरियसावकस्स विचिकिञ्छा नुप्पज्जति अव्याक्तवत्पूसु”
ति ?

२ “दिट्ठिनिरोधा सो भिक्खु, सुतवतो अरियसावकस्स विचि-
किञ्छा नुप्पज्जति अव्याक्तवत्पूसु । ‘होति तथागतो पर मरणा’ ति
सो भिक्खु, दिट्ठिगतमेत ‘न होति तथागतो पर मरणा’ ति सो भिक्खु,
दिट्ठिगतमेत ‘होति च न च होति तथागतो पर मरणा’ ति सो, भिक्खु,
विट्ठिगतमेत ‘नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा’ ति सो, भिक्खु,
दिट्ठिगतमेत । अस्सुतवा भिक्खु पृथुज्जनो दिट्ठि नप्पज्जानाति, दिट्ठि
समुदय नप्पज्जानाति दिट्ठिनिरोध नप्पज्जानाति दिट्ठिनिरोधगामिनि
पटिपद नप्पज्जानाति । तस्स सा दिट्ठि पवडुति, सो न परिमुञ्चति
जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासहि
न परिमुञ्चति दुक्खस्मा ति ववामि ।

१-१ विस्तपरिस्कारं द्वे धम्मिसञ्ज्ज भगवता बुद्धे ।

मेधुना च संयोगो भगवन्मातेन ते दत्ता ति ॥ — सी ।

विस्तपरिस्कारं द्वे धम्मि सञ्ज्ञा भगवता बुद्धे ।

मेधुना च संयोगो दानं माताय ते दत्ता ति ॥ — स्या ।

३ “सुतवा च खो, भिक्खु, अरियसावको दिट्ठि पजानाति, ढुसमुदय पजानाति, दिट्ठिनिरोधं पजानाति, दिट्ठिनिरोधगामिनि पद पजानाति । तस्स सा दिट्ठि निरुज्झति, सो परिमुच्चति जातिया राय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, परि- 5 च्छति दुक्खस्मा ति वदामि । एवं जान खो, भिक्खु, सुतवा अरिय- तावको एव पस्स ‘होति तथागतो पर मरणा’ ति पि न व्याकरोति, ‘न होति तथागतो पर मरणा’ ति पि न व्याकरोति, ‘होति च न च होति तथागतो पर मरणा’ ति पि न व्याकरोति, ‘नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा’ ति पि न व्याकरोति । एव जान खो, भिक्खु, सुतवा अरिय- सावको एव पस्स एव अव्याकरणधम्मो होति अव्याकृतवत्थूसु । एव 10 जान खो भिक्खु, सुतवा अरियसावको एव पस्स न’ छम्भति’, न कम्पति, न वेधति, न सन्तास आपज्जति अव्याकृतवत्थूसु ।

४. “‘होति तथागतो पर मरणा’ ति खो, भिक्खु, तण्हागतमेत पे० सज्जागतमेत पे० मज्झितमेत पे० . पपञ्चितमेत पे० उपादानगतमेत पे० । ‘होति तथागतो पर मरणा’ ति 15 खो भिक्खु विप्पटिसारो एसो, ‘न होति तथागतो पर मरणा’ ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो, ‘होति च न च होति तथागतो पर मरणा’ ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो, ‘नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा’ ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो । अस्सुतवा, भिक्खु, पुथुज्जनो विप्पटिसारं नप्पजानाति, विप्पटिसारसमुदय नप्पजानाति, विप्पटि- 20 सारनिरोध नप्पजानाति, विप्पटिसारनिरोधगामिनि पटिपदं नप्प- जानाति । तस्स सो विप्पटिसारो पवड्ढति, सो न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।

५ “सुतवा च खो, भिक्खु, अरियसावको विप्पटिसार पजानाति, 2 विप्पटिसारसमुदय पजानाति, विप्पटिसारनिरोध पजानाति, विप्पटि- सारनिरोधगामिनि पटिपद पजानाति । तस्स सो विप्पटिसारो निरु- ज्झति, सो परिमुच्चति जातिया पे० दुक्खस्मा ति वदामि । एव जान खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एव पस्सं ‘होति तथागतो पर मरणा’ ति पि न व्याकरोति पे० ‘नेव होति न न होति तथागतो पर

मरणा' ति पि न व्याकरोति । एव जान सो, भिक्षु, सुतवा भरियसावको
 एव पस्स एव अभ्याकरणघम्मो होति अभ्याकतवत्थूसु । एव जान सो
 भिक्षु, सुतवा भरियसावको एव पस्स न छम्भति, न कम्पति, न वधति
 न सन्तास आपज्जति अभ्याकतवत्थूसु । अय सो, भिक्षु, हेतु अय
 ५ पञ्चयो येन सुतवतो भरियसावकस्स विचिकिच्छा नुप्पज्जति अभ्याक-
 वत्थूसु" ति ।

२ पुरिसगतिसुत्त

१ "सत्त' च', भिक्षवे पुरिसगतियो वेसेस्सामि' अनुपादा प
 परिनिम्बान । त मुणाय साधुक मनसि करोथ, भासिस्सामी" ति ।
 "एव, भन्ते" ति सो ते भिक्षु भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदबोच-
 १० "कतमा च, भिक्षवे, सत्त पुरिसगतियो ?

२ "इध, भिक्षवे भिक्षु एव पटिपन्नो होति - 'नो चस्स
 नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि य भूत त पज्जहामी
 ति उपेक्ख पटिसमति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि
 १५ पद सन्त सम्मप्यञ्जनाय पस्सति । त च ख्वस्स पद न सम्भेन सम्भ सच्चि-
 क्त होति तस्स न सम्भेन सम्भ मानानुसयो पहीनो होति, न सम्भे
 सम्भ भवरागानुसयो पहीनो होति, न सम्भेन सम्भ अविज्जानुसयो पहीनो
 होति । सो पञ्चन्न ओरम्भागियान संयोजनान परिकसया अन्तरापरि-
 निम्बायी होति । सेम्ययापि भिक्षवे, दिवससन्तते" अयोक्पाले हज्ज-
 माने पपटिका' निम्बत्तित्वा निम्बायेम्य । एवमेव सो, भिक्षवे भिक्षु
 २० एव पटिपन्नो होति - 'नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भवि-
 स्सति यदत्थि य भूत त पज्जहामी' ति उपेक्ख पटिसमति । सो भवे न
 रज्जति सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पद सन्त सम्मप्यञ्जनाय पस्सति ।
 त च ख्वस्स पद न सम्भेन सम्भ सच्चिक्त होति, तस्स न सम्भेन सम्भ
 मानानुसयो पहीनो होति न सम्भेन सम्भ भवरागानुसयो पहीनो होति,
 २५ न सम्भेन सम्भ अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पञ्चन्न ओरम्भानिमान
 संयोजनान परिकसया अन्तरापरिनिम्बायी होति ।

१-१ सत्त - सी रो । २ वेसेस्सामि - टी । ३ परिनिम्बाय - बी ।

४ रज्जति - स्वा । ५ दिवससन्तते - सी स्वा रो । ६ पपटिका - स्वा ।

३ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि य भूत त पजहामी’ ति उपेक्ख पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पद सन्त सम्मप्पञ्जाय पस्सति । त च ख्वस्स पद न सब्बेन सब्ब सच्छि-
कत होति, तस्स न सब्बेन सब्ब मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं 5
भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्ब अविज्जानुसयो पहीनो होति ।
सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी
होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते अयोकपाले हञ्जमाने पप-
टिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु
एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया . पे० सो पञ्चन्नं 10
ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति ।

४ “इध पन भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति — नो चस्स
तो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनानं परि-
क्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते
अयोकपाले हञ्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा अनुपहृच्च तल 15
निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो
चस्स नो च मे सिया पे० . सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान
परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति ।

५ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति — नो चस्स
नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया 20
उपहृच्चपरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते अयो-
कपाले हञ्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा उपहृच्च तल निब्बा-
येय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति — नो चस्स
नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया
उपहृच्चपरिनिब्बायी होति ।

६ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति — नो चस्स
नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया 25
असङ्खारपरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते अयो-
कपाले हञ्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा परित्ते तिणपुञ्जे
वा कट्ठपुञ्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्गि पि जनेय्य, धूम पि जनेय्य, 30
अग्गि पि जनेत्वा धूम पि जनेत्वा तमेव परित्त तिणपुञ्जं वा कट्ठपुञ्ज

वा परियादियित्वा अनाहारा निव्यायेम्य । एवमेव सो, भिक्षवे, भिक्षु
एव पटिपन्नो होति - नो चस्स नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न
ओरम्भागियान सयोजनान परिक्षया असङ्खारपरिनिव्यायी होति ।

७ "इध पन, भिक्षवे, भिक्षु एव पटिपन्नो होति - नो
५ चस्स नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान
परिक्षया असङ्खारपरिनिव्यायी होति । सेम्यथापि, भिक्षवे, दिवस
सन्तत्ते अयोक्कपान्ते हञ्जमाने पपटिका निव्वसित्वा उप्पतित्वा विपुसे
तिणपुञ्जे वा कट्टपुञ्जे वा निपतेम्य । सा तत्थ अग्गि पि जनेम्य, धूम
पि जनेम्य अग्गि पि जनेत्वा धूम पि जनेत्वा तमेव विपुस तिणपुञ्ज
१० वा कट्टपुञ्ज वा परियादियित्वा अनाहारा निव्यायेम्य । एवमेव सो,
भिक्षवे, भिक्षु एव पटिपन्नो होति - नो चस्स नो च मे सिया पे०
सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिक्षया असङ्खारपरिनिव्यायी
होति ।

८ "इध पन, भिक्षवे भिक्षु एव पटिपन्नो होति - 'नो चस्स
१५ नो च मे सिया न भविस्सति न मे भविस्सति, मदत्थि य भूत स पण्हामी'
ति उपेक्ख पटिन्नमति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि
पद सन्त सम्मप्यञ्जनाय पस्सति । त च स्वस्स पद न सम्भेन सव्व सम्भि
कठ होति तस्स न सम्भेन सव्व मानानुसयो पहीनो होति न सम्भन सम्भ
भवरागानुमयो पहीनो होति न सम्भेन सव्व अविज्जानुसयो पहीतो
२० होति । सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिक्षया उठसोतो
होति अकनिट्ठगामी । सेम्यथापि भिक्षवे, दिवससन्तत्ते अयोक्कपान्ते
हञ्जमाने पपटिका निव्वसित्वा उप्पतित्वा महन्ते तिणपुञ्जे वा कट्टपुञ्जे
वा निपतेम्य । सा तत्थ अग्गि पि जनेम्य धूम पि जनेम्य, अग्गि पि
जनेत्वा धूम पि जनेत्वा तिणपुञ्ज वा कट्टपुञ्ज वा परियादियित्वा
२५ गच्छे पि दहेम्य दाय पि दहेम्य गच्छ पि दहित्वा दाय पि दहित्वा
हरितन्त वा पयन्त वा सेलन्त वा उदकन्त वा रमणीय वा भूमिमान
आगम्म अनाहारा निव्यायम्य । एवमेव सो भिक्षवे, भिक्षु एव पटि
पन्नो होति - नो चस्स नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओरम्भागि-
३० यान सयोजनान परिक्षया उठसोतो होति अकनिट्ठगामी । इमा सो
भिक्षवे सत्त पुरिसगतियो ।

६ “कतमं च, भिक्खवे, अनुपादापरिनिव्वान ? इध, भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि य भूत त पजहामी’ ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्युत्तरि पद सन्त सम्मप्पञ्जाय पस्सति । त च ख्वस्स पद सव्वेन सव्व सच्छिक्त होति, तस्स सव्वेन 5 सव्व मानानुसयो पहीनो होति, सव्वेन सव्व भवरागानुसयो पहीनो होति, सव्वेन सव्वं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो आसवानं खया . पे०... सच्छिक्तत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इद वुच्चति, भिक्खवे, अनुपादा-परिनिव्वान । इमा खो, भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो अनुपादा च परि-निव्वानं” ति ।

10

३ तिस्सब्रह्मासुत्तं

१. एवं मे सुतं । एक समय भगवा राजगहे विहरति गिज्झ-कूटे पव्वते । अथ खो द्वे देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं गिज्झकूट ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्क-मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठसु । एकमन्त ठिता खो एका देवता भगवन्त एतदवोच — “एता, भन्ते, भिक्खुनियो विमुत्ता” 15 ति । अपरा देवता भगवन्त एतदवोच — “एता, भन्ते, भिक्खुनियो अनुपादिसेसा सुविमुत्ता” ति । इदमवोचु ता देवता । समनुज्जो सत्था अहोसि । अथ खो ता देवता “समनुज्जो सत्था” ति भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थेवन्तरधायिसु ।

२ अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि — 20 “इम, भिक्खवे, रत्तिं द्वे देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं गिज्झकूट ओभासेत्वा येनाह तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठसु । एकमन्त ठिता खो, भिक्खवे, एका देवता मं एतदवोच — ‘एता, भन्ते, भिक्खुनियो विमुत्ता’ ति । अपरा देवता म एतदवोच — ‘एता, भन्ते, भिक्खुनियो’ अनुपादिसेसा सुविमुत्ता’ 25 ति । इदमवोचु, भिक्खवे, ता देवता । इद वत्ता म अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थेवन्तरधायिसू” ति ।

३ तेन खो पन समयेन आयस्मा महामोगल्लानो भगवतो
अविदूरे निसिन्नो होति । अथ खो आयस्मतो' महामोगल्लानस्स एतद
होसि - "कतमेसान खो देवान एव आण होति - 'सउपादिसेसे वा
सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो'" ति ? तेन खो पन
५ समयेन तिस्सो नाम भिक्खु भधुनाकालङ्कृतो अञ्जतर ब्रह्मलोक उपपन्नो
होति । तत्रा पि न एव जानन्ति - "तिस्सो ब्रह्मा महिद्विको महानु
भावो" ति ।

४ अथ खो आयस्मा महामोगल्लानो - सेम्यथापि नाम बसवा
पुरिसो सम्मिञ्जित वा बाह् पसारेम्य, पसारित वा बाह् सम्मिञ्जय
१० एवमेव - गिञ्जकूटे पव्वते अन्तरहिंसो तस्मि ब्रह्मलोके पातुरहोसि ।
अदसा खो तिस्सो ब्रह्मा आयस्मन्त महामोगल्लान दूरतो व आगच्छन्त ।
दिस्वा आयस्मन्त महामोगल्लान एतदवोच - "एहि खो, मारिस
मोगल्लान स्वागत, मारिस मोगल्लान ! धिरस्स खो, मारिस
मोगल्लान, इम परियायमकासि, यविद इधागमनाय । निसीदि,
१५ मारिस मोगल्लान, इदमासनं पञ्जत्त" ति । निसीदि खो आयस्मा
महामोगल्लानो पञ्जत्ते आसने । तिस्सो पि खो ब्रह्मा आयस्मन्त
महामोगल्लान अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो
तिस्स ब्रह्मानं आयस्मा महामोगल्लानो एतदवोच - "कतमेसान खो,
तिस्स, देवानं एव आण होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसो ति,
२० अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो ' ति ?

"ब्रह्मकायिकान खो, मारिस मोगल्लान, देवानं एव आण
होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति अनुपादिसेसे वा अनुपादि
सेसो ति ।

५ "सव्येसञ्जेव खो, तिस्स, ब्रह्मकायिकान देवानं एवं आण
२५ होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति अनुपादिसेसे वा अनुपादि
सेसो ति ?

"न खो मारिस मोगल्लान, स वेस ब्रह्मकायिकान देवानं एवं
आण होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति अनुपादिसेसे वा अनु
पादिसेसो' ति ।

६ "ये खो ते मारिस मोगल्लान, ब्रह्मकायिका देवा ब्रह्म
आयुना गन्तुद्वा ब्रह्मेण वण्णेण ब्रह्मेण मुखेण ब्रह्मेण यसेन ब्रह्मेण भापि

पतेय्येन सन्तुट्ठा, ते^१ उत्तरि^२ निस्सरण यथाभूतं नप्पजानन्ति । तेस न एव^३ जाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’ ति । ये च खो ते, मारिस मोग्गल्लान, ब्रह्मकायिका देवा ब्रह्मेन आयुना असन्तुट्ठा, ब्रह्मेन वण्णेन ब्रह्मेन सुखेन ब्रह्मेन यसेन ब्रह्मेन आधिपतेय्येन असन्तुट्ठा ते च उत्तरि निस्सरण यथाभूतं पजानन्ति । 5
तेस एव जाण होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’ ति ।

७. “इध, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु उभतोभागविमुत्तो होति । तमेन ते देवा एव जानन्ति — ‘अय खो आयस्मा उभतोभागविमुत्तो । यावस्स कायो ठस्सति ताव न दक्खन्ति देवमनुस्सा । कायस्स भेदा 10
न न दक्खन्ति^३ देवमनुस्सा’ ति । एव पि खो, मारिस^४ मोग्गल्लान, तेसं देवान जाण होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’ ति ।

८. “इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु पञ्जाविमुत्तो होति । तमेन ते देवा एव जानन्ति — ‘अय खो आयस्मा पञ्जाविमुत्तो । 15
यावस्स कायो ठस्सति ताव नं दक्खन्ति देवमनुस्सा । कायस्स भेदा न नं दक्खन्ति देवमनुस्सा’ ति । एवं पि खो, मारिस मोग्गल्लान, तेसं देवान जाणं होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’ ति ।

९ “इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु कायसक्खि होति । 20
तमेन देवा^५ एवं जानन्ति — ‘अय खो आयस्मा कायसक्खि । अप्पेव नाम अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते भजमानो इन्द्रियाणि समन्नानयमानो — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय पब्बजन्ति तदनुत्तर — ब्रह्मचरियपरियोसान दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या’ ति । एवं पि 25
खो, मारिस मोग्गल्लान, तेस देवानं जाण होति — ‘सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो’ ति ।

१० “इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु दिट्ठिप्पत्तो होति
पे० . सद्धाविमुत्तो होति पे० धम्मानुसारी होति । तमेन ते

१-१ तस्स च उत्तरि — सी०, स्या०, रो० । २ दक्खन्ति — सी०, रो० । ३ मारिस्स — स्या० । ४ ते देवा — सी०, स्या०, रो० । ५ मारिस्स

देवा एव जानन्ति - 'अथ खो आयस्मा धम्मानुसारी । अप्येव नाम
अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमिच्छ
भजमानो इन्द्रियाणि समभ्यानयमानो - यस्तत्प्राय कुलपुत्रा सम्मद्व
अगारस्मा अनगारियं पव्वजन्ति तदनुत्तर - ब्रह्मचरियपरियोसान
५ विद्वेव धम्मे सयं अभिञ्जा सञ्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या ति ।
एव पि खो, मारिस मोग्गल्लान, तेस देवान आण होति - 'सउपादिसे
वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

११ अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तिस्सस्स ब्रह्मो
भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा - सेय्यथापि नाम वसवा पुरिसो
१० सम्मिञ्जित वा बाह पसारेय्य, पसारित वा बाह सम्मिञ्जेय्य, एवमेव -
ब्रह्मलोके अन्तरहितो गिञ्जाकूटे पव्वते पातुरहोसि । अथ खो आयस्मा
महामोग्गल्लानो येन भगवा तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा भगवत्त
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिञ्चो खो आयस्मा
महामोग्गल्लानो यावत्तको अहोसि तिस्सेन ब्रह्मणा सञ्चि कथासत्तापो
१५ त सम्भ भगवतो आरोचेसि ।

१२ "न हि पन ते, मोग्गल्लान तिस्सो ब्रह्मा सत्तम अनिमित्त-
विहारि पुग्गलं देसेति" ।

"एतस्स भगवा, कालो, एतस्स, सुगत कालो ! य अयथा
सत्तम अनिमित्तविहारि पुग्गलं देसेय्य । भगवतो सुत्वा भिक्षु भारे
२० स्सन्ती" ति ।

"तेम हि मोग्गल्लान, सुणाहि, साधुक मनसि करोहि, भासि-
त्तामी" ति । "एव, भन्ते ति खो आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवतो
पव्वत्तोसि । भगवा एतदवोच -

१३ "इध मोग्गल्लान भिक्षु सम्भनिमित्तान् अमनसिक्काप
२५ अनिमित्त चेतोसमाधि उपसम्पज्ज विहरसि । तमेन ते देवा एव जानन्ति -
'अथ खो आयस्मा सम्भनिमित्तान् अमनसिक्कारा अनिमित्त चेतोसमाधि
उपसम्पज्ज विहरसि । अप्येव नाम अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेना-
सनानि पटिसेवमानो कल्याणमिच्छे भजमानो इन्द्रियाणि समभ्यानयमानो
- यस्तत्प्राय कुलपुत्रा सम्मद्वेव अगारस्मा अनगारियं पव्वजन्ति
३० तदनुत्तर - ब्रह्मचरियपरियोसान विद्वेव धम्मे सयं अभिञ्जा

सच्छिक्तत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या' ति । एवं खो, मोग्गल्लान, तेसं देवानं ज्ञाणं होति — 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

४ सीहसेनापतिमुत्तं

१ एव मे सुत । एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागारसालाय । अथ खो सीहो सेनापति येन भगवा तेनुपसङ्कमि, 5 उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सीहो सेनापति भगवन्तं एतदवोच — "सक्का नु खो, भन्ते, सन्दिट्ठिकं दानफल पञ्जापेत्तु" ति ?

२. "तेन हि, सीह, तज्जेवेत्थ पटिपुच्छिस्सामि, यथा ते खमेय्य तथा न व्याकरेय्यासि । त किं मज्जासि, सीह, इध^१ द्वे पुरिसा — एको 10 पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, एको पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो । त किं मज्जासि, सीह, कं नु खो अरहन्तो पठम अनुकम्पन्ता अनुकम्पेय्यु — 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो' ति ?

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, 15 किं त अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पिस्सन्ति^२ । यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तयेव अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पेय्युं" ।

३. "तं किं मज्जासि, सीह, कं नु खो अरहन्तो पठमं उपसङ्कमन्ता उपसङ्कमेय्यु — 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परि- 20 भासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो' ति ?

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं अरहन्तो पठम उपसङ्कमन्ता उपसङ्कमिस्सन्ति । यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तयेव अरहन्तो पठमं उपसङ्कमन्ता उपसङ्कमेय्यु" ।

४ "त किं मज्जासि, सीह, कस्स नु खो अरहन्तो पठम पटिगणहन्ता^३ पटिगणहेय्यु" — 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो' ति ?

१ इधस्स — सी०, स्या०, रो० । २ अनुकम्पेस्सन्ति — सी० । ३-३ पटिगणहन्ता पतिगणहेय्यु — सी०, पटिगणहन्ता पटिगणहेय्यु — रो० ।

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्वो मञ्छरी कदरियो परिभासको, किं त तस्स अरहन्तो पठम पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्हिस्सन्ति ! यो च सो सो, भन्ते, पुरिसो सद्वो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव अरहन्तो पठम पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्ह्य्यु” ।

५ “तं किं मञ्जसि, सीह, कस्स नु सो अरहन्तो पठम धम्म वेसेन्ता वेसेय्यु — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्वो मञ्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्वो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्वो मञ्छरी कदरियो परिभासको, किं त तस्स अरहन्तो पठम धम्म वेसेन्ता वेसेस्सन्ति ! यो च सो सो, भन्ते, पुरिसो सद्वो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव अरहन्तो पठम धम्म वेसेन्ता वेसेय्यु” ।

६ “तं किं मञ्जसि, सीह, कस्स नु सो कल्याणो कित्तिसो अम्मगुगच्छेय्य — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्वो मञ्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्वो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

१५ “यो सो भन्ते, पुरिसो अस्सद्वो मञ्छरी कदरियो परिभासको, किं त तस्स कल्याणो कित्तिसद्वो अम्मगुगच्छिस्सति ! यो च सो सो, भन्ते पुरिसो सद्वो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव कल्याणो कित्तिसद्वो अम्मगुगच्छेय्य” ।

७ “तं किं मञ्जसि, सीह, को नु सो ययदेव परिस उपसङ्कमेय्य, यदि सत्तियपरिस यदि ब्राह्मणपरिस यदि गहपतिपरिस यदि समणपरिस विसारवो उपसङ्कमेय्य अमङ्कुमूतो — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्वो मञ्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्वो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

२३ “यो सो, भन्ते पुरिसो अस्सद्वो मञ्छरी कदरियो परिभासको, किं सो ययदेव परिस उपसङ्कमिस्सति, यदि सत्तियपरिस यदि ब्राह्मणपरिस यदि गहपतिपरिस यदि समणपरिस विसारवो उपसङ्कमिस्सति अमङ्कुमूतो ! यो च सो सो भन्ते पुरिसो सद्वो दानपति अनुप्पदानरतो सो ययदेव परिस उपसङ्कमेय्य, यदि सत्तियपरिस यदि ब्राह्मण-

परिसं यदि गृहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्क्रमेय्य
अमङ्कुभूतो” ।

८ “त किं मञ्जसि, सीह, को नु खो कायस्स भेदा पर मरणा
सुर्गतिं सगग लोक उपपज्जेय्य — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी
कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो” 5
ति ?

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको,
किं सो कायस्स भेदा परं मरणा सुर्गतिं सगग लोक उपपज्जिस्सति !
यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो सो कायस्स
भेदा परं मरणा सुर्गतिं सगग लोकं उपपज्जेय्य । 10

९. “यानिमानि, भन्ते, भगवता सन्दिट्टिकानि दानफलानि
अक्खातानि, नाह एत्थ भगवतो सद्धाय गच्छामि । अहं पि एतानि
जानामि । अहं, भन्ते, दायको दानपति, म अरहन्तो पठम अनुकम्पन्ता
अनुकम्पन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, म अरहन्तो पठम उपसङ्क-
मन्ता उपसङ्कमन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्ह अरहन्तो पठम 15
पटिगणहन्ता पटिगणहन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्ह
अरहन्तो पठम धम्म देसेन्ता देसेन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति,
मय्ह कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भुग्गतो — ‘सीहो सेनापति दायको कारको
सङ्खुपट्ठाको’ ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति यंयदेव परिसं उपसङ्क-
मामि, यदि खत्तियपरिसं पे० यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्क- 20
मामि अमङ्कुभूतो । यानिमानि, भन्ते, भगवता सन्दिट्टिकानि^१ दान-
फलानि अक्खातानि, नाह एत्थ भगवतो सद्धाय गच्छामि । अहं पि
एतानि जानामि । य च खो म, भन्ते, भगवा एवमाह — ‘दायको, सीह^३,
दानपति कायस्स भेदा पर मरणा सुर्गतिं सगग लोक उपपज्जती’ ति ।
एताहं न जानामि, एत्थ च पनाह, भगवतो सद्धाय गच्छामी” ति । 25

१० “एवमेत, सीह, एवमेत, सीह । दायको, सीह, दानपति
कायस्स भेदा पर मरणा सुर्गतिं सगग लोक उपपज्जती” ति ।

१ यानीमानि — स्या०, रो० । २ छ सन्दिट्टिकानि — स्या०, रो० । ३ सीहो —
रो० ।

५ अरक्खेय्यसुत्त

१ “चत्तारिमानि”, भिक्खवे, तथागतस्स अरक्खेय्यानि, तीहि च अनुपवज्जो । कतमानि चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि ? परिसुद्धकायसमाचारो, भिक्खवे, तथागतो, नत्थि तथागतस्स कायदुष्परि-
 ५ समाचारो, भिक्खवे, तथागतो, नत्थि तथागतस्स वचीदुष्परि- तथागतो रक्खेय्य — ‘मा मे इदं परो अञ्जासी’ ति । परिसुद्धमो- समाचारो, भिक्खवे, तथागतो, नत्थि तथागतस्स मनोदुष्परि- तथागतो रक्खेय्य — ‘मा मे इदं परो अञ्जासी’ ति । परिसुद्धाजीवो, भिक्खवे, तथागतो, नत्थि तथागतस्स मिच्छाभाजीवो य तथागतो
 १० रक्खेय्य — ‘मा मे इदं परो अञ्जासी’ ति । इमानि चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि ।

२ “कत्तमेहि तीहि अनुपवज्जो ? स्वाक्खातधम्मो, भिक्खवे, तथागतो । तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोषि वा ओकस्मि सहघम्मेन पटिचोदस्सति — ‘इति पि त्वं’
 १५ स्वाक्खातधम्मो’ ति । निमित्तमेत, भिक्खवे, न समनुपस्सामि । एतमह’, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो समप्पत्तो अमयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

३ “सुपञ्चत्ता खो पन, मे भिक्खवे, सावकानं निव्वानगामिनी पटिपदा । यथापटिपन्ना मम सावका आसवान खया अनासव चत्ते-
 २० विमुत्ति पञ्चायिमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । तत्र वत मं समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोषि वा ओकस्मि सहघम्मेन पटिचोदस्सति — ‘इति पि ते न सुपञ्चत्ता’ सावकानं निव्वानगामिनी पटिपदा । यथापटिपन्ना तत्र सावका आसवान खया पे० सच्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती’ ति ।
 २५ निमित्तमेतं भिक्खवे न समनुपस्सामि । एतमहं भिक्खव, निमित्तं असमनुपस्सन्तो समप्पत्तो अमयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

४ “अनेवसता खो पन मे, भिक्खवे, सावकपरिसा आसवान खया .. पे० सच्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । तत्र वत मं समणो वा

ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मि सहधम्मेन पटिचोदेस्सति - 'इति पि ते न अनेकसता सावकपरिसा आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छि- कत्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती' ति । निमित्तमेत, भिक्खवे, न समनु- पस्सामि । एतमह, भिक्खवे, निमित्त असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभय- 5 प्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि । इमेहि तीहि अनुपवज्जो ।

५ "इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि, इमेहि च तीहि अनुपवज्जो" ति ।

६. किमिलसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एक समय भगवा किमिलाय^१ विहरति निचुल- वने^२ । अथ खो आयस्मा किमिलो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्गमित्वा 10 भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा किमिलो भगवन्त एतदवोच - "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होती" ति ?

"इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो सत्थरि अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, धम्मे अगारवा 15 विहरन्ति अप्पतिस्सा, सङ्घे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सिक्खाय अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, समाधिस्मि अगारवा विहरन्ति अप्प- तिस्सा, अप्पमादे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, पटिसन्थारे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा । अय खो, किमिल, हेतु अय पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होती" ति । 20

२. "को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो चिरट्ठितिको होती" ति ?

"इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो सत्थरि सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, धम्मे सगारवा 25 विहरन्ति सप्पतिस्सा, सङ्घे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सिक्खाय सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, समाधिस्मि सगारवा विहरन्ति सप्प- तिस्सा, अप्पमादे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, पटिसन्थारे सगारवा

विहरन्ति सप्पत्तिस्सा । अयं खो, किमिह, हेतुं अयं पञ्चयो येन तथागते परिनिब्बुसे सद्धम्मो चिरद्वित्तिको होती” ति ।

७ सत्तथम्मसुत्त

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव आसवानं खया पे० सच्चिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरेम्य । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति सीलवा होति, बहुस्सुतो होति, पटिसल्लीनो होति, आरद्धविरियो होति, सत्तिमा होति, पञ्चवा होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव आसवानं खया .. पे० सच्चिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरेम्या” ति ।

८ पचसायमानसुत्त

१ एव मे सुत्त । एक समय भगवा भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे^१ भेसकळावने^२ मिगदाये । तेन खो पन समयेन आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवसेसु कल्लवाळपुत्तगामे^३ पचसायमानो^४ निसिन्नो होति । अद्दसा खो भगवा विब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन आयस्मन्तं महा मोग्गल्लानं भगवसेसु कल्लवाळपुत्तगामे पचसायमानं निसिन्नं । दिस्वा—सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जित वा बाह पसारेम्य, पसारित वा वाह सम्मिञ्जेम्य, एवमेव — भग्गेसु सुसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये अन्तरहितो भगवसेसु कल्लवाळपुत्तगामे आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स सम्मुखे^५ पातुरहोसि । निसीदि भगवा पञ्चास्ते आसमे । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच —

२ “पचसायसि भो त्व, मोग्गल्लान, पचसायसि नो त्व, मोग्गल्लाना” ति ?

“एव भन्ते” ।

“सत्तासिह मोग्गल्लान” यथासञ्जिहस्स ते विहरतो तं मिद्धं

१ सुसुमारगिरे — म । २ भेसकळावने — छी । त्वा । ३ कल्लवाळपुत्तगामे — छी । त्वा । कल्लवाळपुत्तगामे — रो । ४ पचसायमानो — त्वा । ५ सम्मुखे — छी । त्वा । रो । ६ त्वं मोग्गल्लान — छी । रो ।

ओक्कमति, तं सञ्जं मा^१ मनसाकासि^१, त सञ्जं मा^१ बहुलमकासि^१ ।
ठान खो पनेत, मोग्गल्लान, विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

३. “नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्गल्लान, यथासुत यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवितवकेय्यासि अनुविचारेय्यासि, मनसा अनुपेक्खेय्यासि । ठान खो पनेत विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

४. “नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्गल्लान, यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारेण सज्झाय करेय्यासि । ठानं खो पनेत विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

५ “नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्गल्लान, उभो कण्णसोत्तानि आविञ्छेय्यासि^१, पाणिना गत्तानि अनुमज्जेय्यासि । ठानं खो पनेत विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

६. “नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्गल्लान, उट्ठायासना उदकेन अक्खीनि अनुमज्जित्वा दिसा अनुविलोकेय्यासि, नक्खत्तानि तारकरूपानि उल्लोकेय्यासि । ठान खो पनेत विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

७. “नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्गल्लान, आलोकसञ्जं मनसि करेय्यासि, दिवासञ्जं अधिट्ठेय्यासि — यथा दिवा तथा रत्तिं यथा रत्तिं तथा दिवा । इति विवटेन^२ चेतसा अपरियोनद्धेन सप्पभास चित्त भावेय्यासि । ठान खो पनेत विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

८ “नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्गल्लान, पच्छापुरेसञ्जी चङ्कम अधिट्ठेय्यासि अन्तोगतोहि इन्द्रियेहि अबहिगतेन मानसेन । ठान खो पनेत विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्धं पहीयेथ ।

९ “नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्गल्लान, दक्खिणेन पस्सेन सीहसेय्य कप्पेय्यासि पादे पाद अच्चाघाय सतो सम्पजानो उट्ठानसञ्जं मनसि करित्वा । पटिवुद्धेन^३ च^४ ते, मोग्गल्लान,

१-१ मनमिकासि — सी०, मनसिकरेय्यासि — स्या०, मनमाकासि — रो० ।

२-२ बहुल करेय्यासि — स्या०, बहुलमकासि — रो० । ३ आविञ्जेय्यासि — सी०, आविजेय्यासि — स्या०, रो० । ४ विवट्टेन — स्या० । ५-५ पटिवुद्धेनेव — सी०, स्या० ।

स्त्रिष्वङ्गेव पञ्चद्विंशतव्य - 'न सेम्यसुखं न पस्ससुखं' न मिद्वसुखं अनुयुत्तो विहरिस्सामी' ति । एव हि ते, भोग्गल्लान, सिक्खितव्य ।

१० "तस्मातिह, भोग्गल्लान, एव सिक्खितव्य - 'न उच्चा सोण्ह पग्गहेत्था कुलानि उपसङ्कमिस्सामी' ति । एव हि ते, भोग्गल्लान, सिक्खितव्य । सचे, भोग्गल्लान भिक्खु उच्चासोण्ह पग्गहेत्था कुलानि उपसङ्कमति, सन्ति हि, भोग्गल्लान, कुलेसु किञ्चकरणीयानि । येहि' मनुस्सा आगत भिक्खु न मनसि वरोन्ति, तत्र भिक्खुस्स एव होति - 'कोसु नाम इदानि म इमस्मि कुले परिभिन्दि, विरत्तरूपा धानिमे मयि मनुस्सा' ति । इतिस्स अलाभेन मङ्कुभावो, मङ्कुमतस्स उदञ्च, उदतस्स असवरो असयुतस्स आरा चित्त समाधिम्हा ।

११ "तस्मातिह, भोग्गल्लान, एव सिक्खितव्य - 'न विग्गा हिक्कथ कयेस्सामी' ति । एव हि ते, भोग्गल्लान, सिक्खितव्य । विग्गाहिक्काय, भोग्गल्लान कथाय सति कथाबाहुल्ल पाटिकङ्ग', कथा बाहुल्ले सति उदञ्च, उदतस्स असवरो, असयुतस्स आरा चित्त समाधिम्हा । नाहं भोग्गल्लान, सम्बहेव ससग्ग वण्णयामि । न पनाहं भोग्गल्लान सम्बहेव ससग्ग न वण्णयामि । सगहट्ठपम्बजितेहि खो अहं, भोग्गल्लान ससग्ग न वण्णयामि । यानि च खो तानि सेनासनानि अप्पसहानि अप्पनिग्घोसानि विजनवातानि मनुस्सराहस्सेम्यकानि' पटि मल्लानसारूप्यानि तथारूपेहि सेनासनेहि ससग्ग वण्णयामी" ति ।

१२ एव वृत्ते आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवन्त एतदबोच - "कितावता नु खो भन्ते भिक्खु सङ्घितेन तण्हासङ्खयविमुत्तो होति अञ्चन्तनिट्ठो अञ्चन्तयोगस्सेमी अञ्चन्तब्रह्मचारी अञ्चन्तपरियोसाना सेट्ठो वेवमनुस्सान" ति ?

१३ "इध भोग्गल्लान भिक्खुनो सुत होति - 'सम्बे धम्मा नाल अभिनिवेसाया ति एव चेत्त, भोग्गल्लान भिक्खुनो सुत होति - 'सम्ब धम्मा नाल अभिनिवेसाया' ति । सो सम्ब धम्म अभिजानाति, सम्ब धम्म अभिज्झाय सम्ब धम्म परिजानाति । सम्ब धम्म परिज्झाय म किञ्च वेदन वेदियति सुखं वा दुक्खं वा अदुक्खमसुखं वा । सो तासु

१ पस्ससुखं - सी । २ येन - सी रो । ३ पाटिकङ्गा - सी ।

४ मनुस्सराहस्सेम्यकानि - सी त्या रो ।

वेदनासु अनिच्छानुपस्सी विहरति, विरागानुपस्सी^१ विहरति^१, निरोधानु-
पस्सी विहरति, पटिनिस्सगगानुपस्सी विहरति । सो तासु वेदनासु
अनिच्छानुपस्सी विहरन्तो विरागानुपस्सी विहरन्तो निरोधानुपस्सी
विहरन्तो पटिनिस्सगगानुपस्सी विहरन्तो न^२ किञ्चि लोके उपादियति,
अनुपादिय न परितस्सति, अपरितस्सं पच्चत्तयेव परिनिब्बायति । 5
'खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापरं इत्थत्ताया' ति
पजानाति । एत्तावता खो, मोग्गल्लान, भिक्खु सङ्घित्तेन तण्हासङ्ख्य-
विमुत्तो होनि अच्चन्तनिट्ठो अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्त-
परियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सान^३ ति ।

६. मेत्तसुत्तं

१. "मा, भिक्खवे, पुञ्ञानं भायित्थ^४ । सुखस्सेत, भिक्खवे,
अधिवचन यदिद पुञ्ञानं^५ ति । अभिजानामि खो पनाह, भिक्खवे,
दीघरत्त कतानं पुञ्ञानं दीघरत्त^६ इट्ठ कन्त मनाप विपाक पच्चनुभूत ।
सत्तवस्सानि मेत्त^७ चित्तं^८ भावेसिं । सत्तवस्सानि मेत्त चित्त भावेत्वा
सत्तसवट्ठिविवट्ठकप्पे नयिम लोक पुनागमासिं^९ । सवट्ठमाने सुदाह, भिक्खवे,
लोके आभस्सरूपगो होमि, विवट्ठमाने लोके सुञ्ञ ब्रह्मविमानं उप-
पज्जामि ।

२ "तत्र सुद, भिक्खवे, ब्रह्मा होमि महाब्रह्मा अभिभू अनभि-
भूतो अञ्ञदत्थुदसो वसवत्ती । छत्तिसक्खत्तु खो पनाह, भिक्खवे,
सक्को अहोसिं देवानमिन्दो, अनेकसतक्खत्तु राजा अहोसिं चक्कवत्ती
धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्त-
रतनसमन्नागतो । तस्म मय्ह, भिक्खवे, इमानि सत्त रतनानि अहेसु,
सेय्यथीद — चक्करतन, हत्थिरतन, अस्सरतन, मणिरतन, इत्थिरतन,
गहपतिरतन, परिणायकरतनमेव^{१०} सत्तम । परोसहस्स खो पन मे,
भिक्खवे, पुत्ता अहेसु सूरा वीरङ्गरूपा परसेनप्पमद्दना । सो इम पथवि
सागरपरियन्त अदण्डेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अञ्ञावसिं^{११} ति^{१२} ।

१-१ म० पोत्यके न दिस्सति । २ न च — सी०, स्या०, रो० । ३. भायित्थ —
स्या० । ४ पुञ्ञ — सी० । ५-५ स्या० पोत्यके नत्थि । ६-६ मेत्तचित्त — स्या०,
रो० । ७ पुनरागमासिं — सी० । ८ परिणायकरतनमेव — सी०, स्या०, रो० । ९-९ अञ्ञा-
वसति — सी०, अञ्ञावसन्ति — स्या०. रो० ।

“पस्व पुञ्जान विपाक, कुसलान सुखेसिनो^१ ।
 मेत्त चित्त विभावेत्वा, सत्तवस्सानि भिक्खवे^२ ।
 सत्तसवट्ठविवट्ठप्पे, नयिम लोक पुनागमि^३ ॥
 “सवट्ठमाने लोकम्हि होमि आभस्सरूपगो ।
 विवट्ठमाने लोकस्मि^४, सुञ्जानब्रह्मपगो^५ भट्ठ ॥
 “सत्तवस्सत्तु महाब्रह्मा, वसवत्ती तवा भट्ठ ।
 छत्तिमक्खत्तु वेविन्दो, देवरज्जमकारयि ॥
 “चक्कवत्ती भट्ठ राजा, जम्बुमण्डस्स^६ इस्सरो ।
 मुदाभिसित्तो सत्तियो, मनुस्साधिपत्ती भट्ठ ॥
 “अण्णहेन असत्थेन, विजेय्य पयवि इम ।
 असाहसेन कम्मेन^७, समन मनुसासि तं^८ ॥
 “धम्मेन रज्जे^९ कारेत्वा, अस्मि पयविमण्डले ।
 महद्धने महाभोगे, भट्ठे अजायिह^{१०} कुले ॥
 “सम्भकामेहि सम्पत्ते^{११}, रतनेहि च सत्तहि ।
 नुवा सङ्गाहका लोके, तेहि एत सुदेसित ॥
 “एसो^{१२} हेतु महन्तस्स, पण्ण्यो^{१३} मे न विपग्गति^{१४} ।
 पट्ठतवित्तूपकरणा राजा हासि^{१५} पतापवा ॥
 “इदिमा यसवा होसि जम्बुमण्डस्स इस्सरो ।
 को सुरवा नप्पसीदेय्य, अपि कण्हाभिजातियो ॥
 “तस्मा हि अत्तकामेन^{१६}, महत्तमभिकल्लता^{१७} ।
 सद्धम्मो गरुकातव्वो, सर बुद्धानसासन^{१८} ति ॥

१ सुखेसिनं - सी स्या रो । २ भिक्खवो - स्या । ३ पुनागमं - सी स्या रो । ४ लोकिम्हि - सी स्या रो । ५ सुञ्जं ब्रह्मपगो - सी रो । ६ जम्बुद्वीपस्थ - सी जम्बुमण्डस्स - स्या रो । ७ मुदाभिसित्तो - सी । ८ धम्मेन - सी स्या रो । ९-१० मनुसासिया - रो । ११ अजायिमं - सी स्या रो । १२ सम्पत्ती - सी । १३ एत - सी स्या रो । १४-१५ पुण्यो मेन विपग्गति - सी पुण्यो मेन विपग्गति - स्या । १६ होमि - सी स्या रो । १७ अत्तकामेन - स्या । १८ महत्तमभिकल्लता - सी ।

१०. भरियासुत्तं

१ अथ खो भगवा पुव्वण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन अनाथपिण्डकस्स गहपतिस्स निवेसन तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । तेन खो पन समयेन अनाथपिण्डकस्स गहपतिस्स निवेसने मनुस्सा उच्चासद्दा महासद्दा होन्ति । अथ खो अनाथपिण्डको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्न खो अनाथपिण्डक गहपतिं भगवा एतदवोच —

२ “किं नु ते, गहपति, निवेसने मनुस्सा उच्चासद्दा महासद्दा केवट्टा^१ मञ्जे मच्छविलोपे^२” ति ?

“अय, भन्ते, सुजाता घरसुण्हा अड्डकुला^३ आनीता । सा नेव सस्सुं आदियति, न ससुर^४ आदियति, न सामिक आदियति, भगवन्त पि न सक्करोति न गर^५ करोति न मानेति न पूजेती” ति ।

३ अथ खो भगवा सुजात घरसुण्ह आमन्तेसि — “एहि, सुजाते” ति । “एव, भन्ते” ति खो सुजाता घरसुण्हा भगवतो पटिस्सुत्वा^६ येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो सुजात घरसुण्ह भगवा एतदवोच —

४ “सत्त खो इमा, सुजाते, पुरिसस्स भरियायो^७ । कतमा सत्त ? वधकसमा^८, चोरीसमा, अय्यसमा, मातासमा^९, भगिनीसमा^{१०}, सखीसमा, दासीसमा — इमा^{११} खो, सुजाते, सत्त पुरिसस्स भरियायो । तासं त्वं^{१२} कतमा” ति ?

“न^{१३} खो अह^{१३}, भन्ते, इमस्स भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेन^{१४} अत्थ आजानामि । साधु मे, भन्ते, भगवा तथा घम्म देसेतु यथाह इमस्स भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्थं जानेय्य^{१५}” ति ।

“तेन हि, सुजाते, सुणाहि, साधुक मनसि करोहि, भासिस्सामी” ति ।

१ केवट्टो — स्या० । २ मच्छे विलोपेती — स्या० । ३ अड्डा अड्डकुला — सी०, अड्डा कुला — स्या०, रो० । ४ सस्सुर — सी०, स्या० । ५ गर — सी०, स्या०, रो० । ६ पटिस्सुणित्वा — स्या० । ७ भरिया — स्या०, रो० । ८ वधसमा — स्या० । ९ मातुसमा — सी०, स्या०, रो० । १० भगिनिसमा — सी०, स्या०, रो० । ११ इमे — सी० । १२ त्वं न — रो० । १३-१३ ताह — स्या० । १४ अत्थं जानेय्ये — सी०, रो० ।

“एव, मन्ते” ति खो सुजाता घरसुण्हा भगवतो पञ्चस्सोसि ।
भगवा एतदवोच -

- ५ “पदुद्धुत्तिता अहितानुकम्पिनी,
अञ्जेसु रत्ता अतिमञ्जसे पत्ति ।
घनेन कीतस्स वधाय उस्सुका
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘वधा’ च भरिया’ ति च सा पवुञ्चति ॥
- ६ “य इत्थिया विन्दति सामिको घन,
सिप्प वणिज्ज च कस्सि अधिद्वह’ ।
अप्प पि सस्स’ अपहातुमिच्छति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘चोरी’ च भरिया’ ति च सा पवुञ्चति ॥
- ७ “अकम्मकामा अलसा महग्घसा,
फरसा च वण्डी दुस्सयादिनी ।
उट्ठायकान’ अमिमुम्य वसति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘अय्या च भरिया’ ति च सा पवुञ्चति ॥
- ८ “या सन्वदा होति हितानुकम्पिनी
माता व पुत्त अनुरक्खते पत्ति ।
ततो घन सम्भत्तमस्स रक्खति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘माता च भरिया’ ति च सा पवुञ्चति ॥
- ९ “यथा पि जेष्ठा भगिनी कनिट्ठका,
सगारवा होति समन्हि सामिके ।
हिरीमना मत्तुवसानुवत्तिनी,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘भगिनी च भगिया’ ति च सा पवुञ्चति ॥

१ वधका - सी त्या रो । २-२ अतिमञ्जिह - रया । ३ तरया - त्या रो । ४ वीथ - त्या । ५ उट्ठायकान - सी । ६ कणिट्ठा - सी कनिट्ठा - त्या ।

१०. “या चीध दिस्वान पतिं पमोदति,
सखी सखार व चिरस्समागतं ।
कोलेय्यका सीलवती पतिव्वता,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘सखी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥

११ “अक्कुद्धसन्ता वधदण्डतज्जिता,
अदुट्टचित्ता पतिनो तितिक्खति ।
अक्कोधना भत्तुवसानुवत्तिनी,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘दासी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥

१२ “‘या चीध भरिया वधका’ ति वुच्चति,
‘चोरी च अय्या’ नि च या’ पवुच्चति ।
दुस्सीलरूपा फरसा अनादरा,
कायस्स भेदा निरय वजन्ति ता ॥

१३ “‘या चीध माता भगिनी सखी’ ति च,
‘दासी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ।
सीले ठितत्ता चिररत्तसवुता,
कायस्स भेदा सुगतिं वजन्ति ता ति ॥

१४ इमा खो, सुजाते, सत्त पुरिसस्स भरियायो । तास त्वं
कत्तमा” ति ?

“अज्जतग्गे म, भन्ते, भगवा दासीसम सामिकस्स भरिय
घारेतू” ति ।

११. कोधनसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सपत्तकन्ता सपत्तकरणा’ कोधनं
आगच्छन्ति इत्थि वा पुरिस वा । कत्तमे सत्त ? इध, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स एव इच्छति — ‘अहो वताय दुब्बण्णो अस्सा’ ति । तं किस्स
हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स वण्णवताय नन्दति । कोधनोय,
भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो, किञ्चा पि सो होति

सुन्हातो मुविस्सितो कप्पितकेसमस्सु भोदातयत्थवसनो, अथ खो सो दुब्बण्णो व होति कोधाभिभूतो । अय, भिक्खवे, पठमो धम्मो सपत्त कन्तो सपत्तकरणो कोधन आगच्छति इत्थि वा पुरिस वा ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एव इच्छति — ‘अहो वत्ताय दुक्ख समेय्या’ ति ! त किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स सुखसेम्म्याय नन्दति । कोधनोय, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो किञ्चा पि सो पल्लङ्खे सेति गोनकत्थते पटलिकत्थते’ कदमि-
मिपगवरपच्चत्थरणे’ सउत्तरच्छदे’ उभतो लोहितकूपधाने, अथ खो सो दुक्खञ्जेव सेति कोधाभिभूतो । अय, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सपत्त कन्तो सपत्तकरणो कोधन आगच्छति इत्थि वा पुरिस वा ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एव इच्छति — ‘अहो वत्ताय न पचुरत्थो अस्सा’ ति ! त किस्स हेतु ? न, भिक्खवे सपत्तो सपत्तस्स पचुरत्थताय नन्दति । कोधनोय, भिक्खवे पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो, अनत्थ पि गहेत्वा ‘अत्थो मे गहितो’ ति मञ्जति, अत्थ पि गहेत्वा ‘अनत्थो मे गहितो’ ति मञ्जति । तस्सिमे धम्मा अञ्ज मञ्जं विपञ्चनीका गहिता दीघरत्त अहिताय दुक्खाय सवत्तन्ति कोधाभिभूतस्स । अय, भिक्खवे, ततियो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्त-
करणो कोधन आगच्छति इत्थि वा पुरिस वा ।

४ “पुन च पर, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एव इच्छति — ‘अहो वत्ताय न भोगया अस्सा’ ति ! त किस्स हेतु ? न भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स भोगवत्ताय नन्दति । कोधनस्स, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलस्स कोधाभिभूतस्स कोधपरेतस्स ये पिस्स ते होन्ति भोगा उट्ठानविरियाभि गता बाहावन्तपरिचिता सेदावक्खिता धम्मिका धम्मसद्धा ते पि राजानो राजकोस पवेसेन्ति कोधाभिभूतस्स । अय, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधन आगच्छति इत्थि वा पुरिस वा ।

५ “पुन च पर, भिक्खवे सपत्तो सपत्तस्स एव इच्छति — अहो वत्ताय न यसया अस्सा ति ! त किस्स हेतु ? न भिक्खवे, सपत्तो सुसपत्तस्स मसवत्ताय नन्दति । कोधनोय, भिक्खवे पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो, यो पिस्स सो होति यस्सो अप्पमादाधिगतो,

१ एव भवितालो ति गी त्या० रो पोत्थेमु धम्मिको पाठो मिलति ।

२ वासि० — जी त्या । ३ अउत्तरच्छदे — त्या । ४ कोपकाय — य० ।

तम्हा पि धंसति कोधाभिभूतो । अय, भिक्खवे, पञ्चमो धम्मो सपत्त-
कन्तो सपत्तकरणो कोधन आगच्छति इत्थि वा पुरिस वा ।

६ “पुन च पर, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो
वताय न मित्त्वा अस्सा’ ति । त किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स मित्तवताय नन्दति । कोधन, भिक्खवे, पुग्गल कोधाभिभूत 5
कोधपरेत, ये पिस्स ते होन्ति मित्तामच्चा आतिसालोहिता, ते पि आरका
परिवज्जन्ति^१ कोधाभिभूत । अय, भिक्खवे, छट्ठो धम्मो सपत्तकन्तो
सपत्तकरणो कोधन आगच्छति इत्थि वा पुरिस वा ।

७ “पुन च पर, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एव इच्छति — ‘अहो
वताय कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपातं निरय उप-
पज्जेय्या’ ति । त किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स सुगति-
गमने^२ नन्दति । कोधनोय, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोध-
परेतो कायेन दुच्चरित चरति, वाचाय दुच्चरित चरति, मनसा दुच्चरित
चरति । सो कायेन दुच्चरित चरित्वा वाचाय पे० कायस्स भेदा
पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात निरयं उपपज्जति कोधाभिभूतो ।
अय, भिक्खवे, सत्तमो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधन आगच्छति
इत्थि वा पुरिस वा । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा सपत्तकन्ता सपत्त-
करणा कोधन आगच्छन्ति इत्थि वा पुरिस वा ति ।

“कोधनो दुब्बण्णो होति, अथो दुक्ख पि सेति सो ।
अथो अत्थ गहेत्वान, अनत्थं अधिपज्जति” ॥

“ततो कायेन वाचाय, वधं कत्वान कोधनो ।
कोधाभिभूतो पुरिसो, धनजानि निगच्छति ॥

“कोधसम्मदसम्मत्तो^३, आयसक्य^४ निगच्छति ।
आतिमित्ता सुहज्जा च, परिवज्जन्ति कोधन ॥

“अनत्थजननो कोधो, कोधो चित्तप्पकोपनो ।
भयमन्तरतो जात, त जनो ; नावबुज्जति ॥

“कुद्धो अत्थ न जानाति, कुद्धो धम्म न पस्सति ।
अन्धतमं तदा होति, य कोधो सहते नरं ॥

१ त परिवज्जेन्ति — सी०, स्या०, रो० । २ सुगतिगमनेन — सी०, स्या०, रो० ।

३ अधिगच्छति — सी०, पटिपज्जति — स्या० । ४ कोवसम्मादसम्मतो — स्या० ।

“यं क्रुद्धो उपरोधेति, सुकर धिय दुष्कर ।
 पञ्चा सो विगते कोधे, अग्निदग्धो व तप्सति ॥
 “दुष्मरुकुय पदस्सेति”, धूम धूमीव^१ पावको ।
 यतो पतायति^२ कोधो, येन कुञ्चन्ति मानवा ॥
 “नास्स हिरी न श्रोतप्य, न वाचो^३ होति गारवो ।
 कोधेन अभिभूतस्स, न दीप होति किञ्चन^४ ॥
 “तपमीयानि कम्मनि, यानि धम्मेहि आरका ।
 तानि आरोचयिस्सामि, त सुणाय यथा तथ^५ ॥
 “क्रुद्धो हि पितर हन्ति, हन्ति क्रुद्धो समावर ।
 क्रुद्धो हि ब्राह्मण हन्ति, हन्ति क्रुद्धो पुण्ड्रज्जन ॥
 “याय मातु भवो पोसो, इम सोक भवेक्खति ।
 त पि पाणदंदि सन्ति, हन्ति क्रुद्धो पुण्ड्रज्जतो ॥
 “अत्तूपमा हि^६ ते सत्ता अत्ता हि परमो^७ पियो ।
 हन्ति क्रुद्धो पुण्ड्रज्जान, नानाप्पेसु मुञ्छितो^८ ॥
 “असिना हन्ति अत्तान विस खादन्ति मुञ्छिता ।
 रज्जुया^९ वज्ज^{१०} मीयन्ति^{११}, पव्वतामपि कन्वरे ॥
 “भूनहृच्चानि^{१२} कम्मनि, अत्तमारणियानि च ।
 करोन्ता नाववुज्जन्ति, कोषजातो पराभवो ॥
 “इताय कोषरूपेन, मच्चुपासो गुहासयो ।
 त दमेन समुच्छिन्दे पञ्जाविरियेन विट्ठिया ॥
 “यथा^{१३} मेतं^{१४} अकुसलं समुच्छिन्देय पण्डितो ।
 तथेव धम्मे सिक्खेय, मा नो दुष्मरुकुय भू ॥
 “वीतकोधा अनायासा, वीतलोभा अनुस्सुका^{१५} ।
 दन्ता कोष पहन्त्वान, परिनिव्वन्ति^{१६} अनासवा^{१७} ति^{१८} ॥

अध्याकृतवमो छन्दो ।

१. उपरोधेति - ही वरुणं वरुणेति - स्या । २. धूमधिय - ही धूमधिय -
 स्या रो । ३. पतायति - ही स्या । ४. वाचो - ही स्या । वाचो - रो ।
 ५. किञ्चन - स्या । ६. कथं - ही स्या रो । ७. पावको - ही ।
 ८. धूमधिय - ही । ९. पदस्सेति - ही स्या रो । १०. विगते - ही ।
 ११-१२. रज्जुया - ही । रज्जुया - स्या रो । १३. निव्वन्ति - स्या । १४. अनु-
 स्सुका - ही स्या । १५-१६. एवमेतं - ही एवमेतं - स्या रो ।
 १७. वीतलोभा - ही स्या रो । १८-१९. परिनिव्वन्ति - स्या ।

तस्सुद्धान

अव्याकतो पुरिसगति, तिस्स सीह अरक्खयं^१ ।
किमिल^२ सत्त पचला^३, मेत्ता^४ भरिया कोधेकादसा^५ ति ॥

— ० —

७. महावग्गो

१. हिरोत्तप्पसुत्तं

१ “हिरोत्तप्पे, भिक्खवे, असति हिरोत्तप्पविपन्नस्स हतूप-
निसो होति इन्द्रियसवरो, इन्द्रियसवरे असति इन्द्रियसवरविपन्नस्स
हतूपनिस^१ होति सील, सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति ५
सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूप-
निस होति यथाभूतज्जाणदस्सन, यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूत-
ज्जाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदाविरागे
असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका^२ पि न 10
पारिपूर्रि गच्छति, तच्चो पि फेणु पि सारो पि न पारिपूर्रि गच्छति ।
एवमेव खो, भिक्खवे, हिरोत्तप्पे असति हिरोत्तप्पविपन्नस्स हतूपनिसो
होति इन्द्रियसवरो, इन्द्रियसवरे असति इन्द्रियसवरविपन्नस्स हतूपनिस
होति सील, सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि,
सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिस होति यथा- 15
भूतज्जाणदस्सनं, यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाणदस्सन-
विपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदाविरागे असति
निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिस होति विमुत्तिज्जाणदस्सन ।

२ “हिरोत्तप्पे, भिक्खवे, सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नो होति इन्द्रियसवरो, इन्द्रियसवरे सति इन्द्रियसवरसम्पन्नस्स उप- 20
निससम्पन्नं होति सील, सीले सति सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि^३ सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्न होति यथाभूतज्जाणदस्सन, यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूत-

१ रक्खितपञ्चम - सी०, स्या०, रो० । २-२ तत्रवतमकिम्बिलो - सी०, तत्रवतम
किम्मिलो - स्या०, किम्बिल० - रो० । ३-३ सत्त भरियाय कोधना - सी०, स्या०, रो० ।

४ हतूपनिस - स्या०, रो० । ५ पपटिका - स्या० । ६ सम्मासमाधिस्मि - स्या० ।

आणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निव्विदाविरागो निव्विदा
विरागे सति निव्विदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति विमुत्ति
आणदस्सन । सेय्यथापि, भिक्खवे, वक्खो सास्त्रापलाससम्पन्नो । तस्स
पपटिका पि पारिपूर्तिं गच्छति, तच्चो पि केम्भु पि सारो पि पारिपूर्तिं
गच्छति । एवमेव सो, भिक्खवे, हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति पे० विमुत्तिआणदस्सन" ति ।

२ सत्तसुरियसुत्त

१ एव मे सुत । एक समय भगवा वेसालिय विहरति अम्भ
पालिवने' । तत्र सो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - "भिक्खवो" ति ।
"मदन्ते ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच -

२ "अनिच्चा, भिक्खवे, सद्धारो अघुवा, भिक्खवे, सद्धारो,
अनस्सासिका, भिक्खवे, सद्धारो । यावञ्चिद, भिक्खवे, अलमव सत्त्व
सद्धारोसु निव्विन्दितुं अल विरज्जितुं अल विमुच्चितुं ।

३ "सिनेह भिक्खवे पव्वतराजा चतुरासीतियोजनसहस्सानि
आयामेन चतुरासीतियोजनसहस्सानि वित्थारेन, चतुरासीतियोजनसह-
स्सानि महासमुद्धे अग्गोहो, चतुरासीतियोजनसहस्सानि महासमुद्धा
अच्छुग्गतो । होति सो सो, भिक्खवे, समयो य कदाचि करह्मि दीपस्स
अदुनो अचयेन' बहूनि वस्सानि बहूनि वस्ससतानि बहूनि वस्स
सहस्सानि बहूनि वस्ससतसहस्सानि देवो न वस्सति । देवे सो पन,
भिक्खवे अवस्सन्ते ये केचिमे धीजगामभूतगामा' आसयित्तिणवनप्पतयो'
ते उस्सुस्सन्ति विस्सुस्सन्ति न भयन्ति । एव अनिच्चा, भिक्खवे, सद्धारो
एव अघुवा, भिक्खवे सद्धारो पे० अल विमुच्चितुं ।

४ "हाति सो सो भिक्खवे, समयो य कदाचि करह्मि दीपस्स
अदुनो अचयेन दुतियो सुरियो पातुभवति । दुतियस्स, भिक्खवे
गुरियस्स पातुभाया या वाचि वृद्धियो वुत्तोब्भा' ता' उस्सुस्सन्ति
विस्सुस्सन्ति न भयन्ति । एव अनिच्चा, भिक्खवे सद्धारो पे०
अल विमुच्चितुं ।

१ सत्तसुरियसुत्त - ग्या । २-२ गी ग्या री वीचोसु न रिग्गि ।

१ वीजगामभूतगाम - गी ग्या री । ४ धीजगामभूतगामो - ग्या । २ वुत्तोब्भा
- गी गी वुत्तोब्भा - ग्या । १ गम्मा ता - ग्या० ।

५ “होति खो सो, भिक्खवे, समयो य कदाचि करहचि दीघस्स
अद्दुनो अच्चयेन ततियो सुरियो पातुभवति । ततियस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा या काचि महानदियो, सेय्यथीद^१ - गङ्गा, यमुना,
अचिरवती, सरभू, मही, ता उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एव
अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्घारा पे० अल विमुच्चित्तु । 5

६ “होति खो सो, भिक्खवे, समयो य कदाचि करहचि दीघस्स
अद्दुनो अच्चयेन चतुत्थो सुरियो पातुभवति । चतुत्थस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा ये ते महासरा यतो इमा महानदियो पवत्तन्ति^२,
सेय्यथीद - अनोत्तत्ता, सीहपपाता, रथकारा, कण्णमुण्डा, कुणाला,
छदन्ता, मन्दाकिनिया^३, ता उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एव 10
अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्घारा पे० अल विमुच्चित्तु ।

७ “होति खो सो, भिक्खवे, समयो य कदाचि करहचि दीघस्स
अद्दुनो अच्चयेन पञ्चमो सुरियो पातुभवति । पञ्चमस्स, भिक्खवे,
सुरियस्स पातुभावा योजनसतिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति,
द्वियोजनसतिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति, तियोजनसति- 15
कानि पि, चतुयोजनसतिकानि पि, पञ्चयोजनसतिकानि पि, छयोजन-
सतिकानि पि, सत्तयोजनसतिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति,
सत्ताल पि महासमुद्दे उदक सण्ठाति, छाताल पि, पञ्चनाल पि, चतुताल
पि, तिताल पि, द्विताल पि, तालमत्त पि महासमुद्दे उदक सण्ठाति,
सत्तपोरिस पि महासमुद्दे उदक सण्ठाति, छपोरिस पि, पञ्चपोरिस पि, 20
चतुपोरिस पि, तिपोरिस पि, द्विपोरिस पि, पोरिस^४ पि, अद्दुपोरिस^५ पि,
कटिमत्त पि, जण्णुकामत्त^६ पि, गोप्फकमत्त^७ पि महासमुद्दे उदक सण्ठाति ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते तत्थ तत्थ
गोपदेसु उदकानि ठित्तानि होन्ति, एवमेव खो, भिक्खवे, तत्थ तत्थ
गोप्फकमत्तानि^८ महासमुद्दे उदकानि ठित्तानि होन्ति । पञ्चमस्स, 25
भिक्खवे, सुरियस्स पातुभावा अङ्गुलिपब्बमत्त^९ पि महासमुद्दे उदक न
होति । एव अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्घारा पे० अल विमुच्चित्तु ।

१ सेय्यथिद - म० । २ सम्भवन्ति - सी०, स्या०, रो० । ३ मन्दाकिनी - सी०,
स्या०, मन्दाकिनि - रो० । ४ पोरिसमत्त - स्या०, रो० । ५ अद्दुपोरिसमत्त - सी० ।
६ जण्णुकमत्त - सी०, जण्णुकमत्त स्या०, जानुकमत्त - रो० । ७ गोप्फकमत्त - स्या० ।
८ गोपदमत्तानि - सी०, स्या०, रो० । ९ अङ्गुलिपब्बतेमनमत्त - सी० ।

८ “होति स्रो सो, भिक्षवे, समयो य कदाचि करहचि दीषस्स
 मद्दुनो मच्चयेन छट्ठो सुरियो पातुभवति । छट्ठस्स, भिक्षवे, सुरियस्स
 पातुभावा अय च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा धूमायन्ति सधूमायन्ति
 सम्पधूमायन्ति । सेय्यथापि, भिक्षवे, कुम्भकारपाको आलेपितो पठम^१
 ५ धूमेति सधूमेति सम्पधूमेति, एवमेव स्रो, भिक्षवे, छट्ठस्स सुरियस्स
 पातुभावा अय च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा धूमायन्ति सधूमायन्ति
 सम्पधूमायन्ति । एव अनिच्चा, भिक्षवे, सद्धारा पे० अस
 विमुच्चित्तु ।

९ “होति स्रो सो, भिक्षवे, समयो य कदाचि करहचि दीषस्स
 १० मद्दुनो मच्चयेन सत्तमो सुरियो पातुभवति । सत्तमस्स, भिक्षवे
 सुरियस्स पातुभावा अय च महापथवी सिनेरु च पब्बतराजा आदिप्यन्ति
 पज्जलन्ति एकजाला भवन्ति । इमिस्सा च, भिक्षवे, महापथविया
 सिनेरस्स च पब्बतराजस्स ज्ञायमानान दग्धमानान अच्चि वातन
 खित्ता याव ब्रह्मलोका पि गच्छति । सिनेरस्स^२, भिक्षवे, पब्बतराजस्स
 १५ ज्ञायमानस्स दग्धमानस्स विनस्समानस्स महता तेजोसन्धेन अभिभूतस्स
 योजनसत्तिकानि पि कूटानि पलुज्जन्ति द्वियोजनसत्तिकानि पि त्रियोजन
 सत्तिकानि पि चतुयोजनसत्तिकानि पि पञ्चयोजनसत्तिकानि पि कूटानि
 पलुज्जन्ति । इमिस्सा च^३ भिक्षवे महापथविया सिनेरस्स च पब्बत
 राजस्स ज्ञायमानान दग्धमानान नेव छारिका पञ्जायति^४ न मसि ।
 २० सेय्यथापि भिक्षवे सप्पिस्स ता तेलस्स वा ज्ञायमानस्स दग्धमानस्स
 नेव छारिका पञ्जायति न मसि, एवमेव स्रो, भिक्षवे, इमिस्सा च
 महापथविया सिनेरस्स च पब्बतराजस्स ज्ञायमानान दग्धमानान नेव
 छारिका पञ्जायति न मसि । एव अनिच्चा, भिक्षवे, सद्धारा, एव
 अधुवा भिक्षवे, सद्धारा एव अनस्सासिका, भिक्षवे, सद्धारा ।
 २५ यावच्चिद भिक्षवे असमेव सम्मसद्धारेषु निम्बिन्दितुं अस विरजितु
 अस विमुच्चित्तु ।

१-१ कूटायन्ति सधूमायन्ति सम्पधूमायन्ति - सी एवा टी० । २ आभिभूतो
 गी एवा टी । ३ पठमपठमं - सी एवा बोधके न विनति । ४ धम्मि - सी ।
 ५ सिनेरस्स च - गी टी । ६ योजनसत्तिकानि - ग्या । ७-८ इवमेव - एवा
 इतिना पि - सी । ८ पञ्जायति - टी ।

१०. “तत्र, भिक्खवे, को मन्ता को सद्धाता — ‘अयं च पथवी’
सिनेरु च पब्बतराजा दग्धिस्सन्ति^१ विनस्सिस्सन्ति, न भविस्सन्ती’ ति
अञ्जत्र दिट्ठपदेहि ?

“भूतपुब्ब, भिक्खवे, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि तित्थकरो
कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि 5
सावकसत्तानि अहेसु । सुनेत्तो, भिक्खवे, सत्था सावकान ब्रह्मलोक-
सहव्यताय धम्म देसेसि^२ । ये^३ खो पन, भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्म-
लोकसहव्यताय धम्म देसेन्तस्स सब्बेन सब्ब सासनं आजानिसु ते कायस्स
भेदा पर मरणा सुगतिं ब्रह्मलोक उपपज्जिसु । ये न सब्बेन सब्ब सासन
आजानिसु ते कायस्स भेदा पर मरणा अप्पेकच्चे परनिम्मितवसवत्तीन 10
देवान सहव्यत उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे निम्मानरतीन देवान सहव्यत
उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे तुसितान देवान सहव्यत उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे
यामान देवान सहव्यत उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे तार्वत्तिसान देवान सहव्यत
उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे चातुमहाराजिकान देवान सहव्यत उपपज्जिसु,
अप्पेकच्चे खत्तियमहासालान सहव्यत उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे ब्राह्मण- 15
महासालान सहव्यत उपपज्जिसु, अप्पेकच्चे गहपतिमहासालान सहव्यत
उपपज्जिसु ।

११ “अथ खो, भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो एतदहोसि — ‘न खो
मेत्त^४ पतिरूप’^५ योह सावकान समसमगतियो अस्स अभिसम्पराय,
यन्नूनाह उत्तरि^६ मेत्त भावेय्य’ ति ।

१२ “अथ खो, भिक्खवे, सुनेत्तो सत्था सत्त वस्सानि मेत्त^७
चित्त^८ भावेसि । सत्तवस्सानि मेत्त चित्त भावेत्वा सत्तसवट्ठविट्ठकप्पे
नयिम लोक पुनरागमासि^९ । सवट्ठमाने सुद, भिक्खवे, लोके आभस्स-
रूपगो होति । विट्ठमाने लोके सुञ्ज ब्रह्मविमान उपपज्जति । तत्र
सुदं, भिक्खवे, ब्रह्मा होति महाब्रह्मा अभिभू अनभिभूतो अञ्जदत्थुदसो^{१०}
वसवत्ती । छत्तिसक्खत्तु खो पन, भिक्खवे, सक्को अहोसि देवानमिन्दो । 25
अनेकसतक्खत्तु राजा अहोसि चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा चानुरत्तो
विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्तरतनसमन्नागतो । परोसहस्स खो
पनस्स पुत्ता अहेसु सूरा वीरङ्गरूपा परसेनप्पमहना । सो इम पथवि

१ महापठवि — सी० । २ देसेति — सी०, स्या० । ३ यो — सी० । ४ पनेत्त —
सी०, रो० । ५ पटिस्स — स्या०, रो० । ६ उत्तरि — सी०, स्या०, रो० । ७-७ मेत्तचित्त
— सी०, स्या०, रो० । ८ पुनागमासि — स्या० । ९ अञ्जदत्थुवसो — सी० ।
अ० ३-३०

सागरपरियन्त भवण्डेन असत्येन धम्मेन अभिविजिय भज्जावसि । सो हि नाम, भिक्खवे, सुनेत्तो सत्था एव दीघायुको समानो एव चिरद्वित्तिको अपरिमुत्तो भहोसि - 'आतिया जराय' मरणेन' सोकेहि परिवेवेहि दुक्खेहि धोमनस्सेहि उपायासेहि, अपरिमुत्तो दुक्खस्मा' ति वदामि ।

१३ "त किस्स हेतु ? चतुप्प धम्मान अननुबोधा अप्पटिवेधा । कतमेस चतुप्प ? अरियस्स, भिक्खवे, सीलस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियस्स समाधिस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियाय पळ्ळाय अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियाय विमुत्तिया अननुबोधा अप्पटिवेधा । तयिद, भिक्खवे, अरिय सील अनुबुद्ध पटिविद्ध, अरियो समाधि अनुबोधो' पटिविद्धो, अरिया पळ्ळ्या अनुबोधा पटिविद्धा, अरिया विमुत्ति अनुबोधा पटिविद्धा, उज्जिष्सा भवत्तण्हा, स्त्रीणा भवनेत्ति, नत्थि दानि पुन भवो' ति ।

१४ इदमवोच भगवा । इद वत्थान सुगतो अभापर एतदवोच सत्था -

१५ "सील समाधि पळ्ळ्या च, विमुत्ति च अनुत्तरा । अनुबुद्धा इमे धम्मा, गोतमेन यसस्सिना ॥
"इति बुद्धो अभिष्साय, धम्ममक्खासि भिक्खुन । दुक्खस्सन्तकरो सत्था, चक्खुमा परिनिब्भुतो' ति ॥

३ नगरोपमसुत्त

१ "यतो सो भिक्खवे रज्ज्ओ पञ्चन्तिम नगरं सत्तहि
२० नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खत' होति चतुप्प च आहारान निकामलामी होति अकिञ्चलामी अकसिरलामी । इव वुच्चत्ति, भिक्खवे, रज्ज्ओ पञ्चन्तिम नगर अकरणीय बाहिरेहि पञ्चत्थिकेहि पञ्चामित्तेहि ।

२ "कतमेहि सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खत होति ? इव भिक्खवे, रज्ज्ओ पञ्चन्तिमे नगरे एसिका होति गम्भीरनेमा
२५ सुनिखाता अचला असम्पवेधी' । इमिना पठमेन नगरपरिक्खारेण सुपरिक्खत होति रज्ज्ओ पञ्चन्तिम नगर अन्तरानं गुत्तिया बाहिरान पटिघाताय ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे परिक्खा
होति गम्भीरा चेव वित्थता च । इमिना दुतियेन नगरपरिक्खारेन
सुपरिक्खत होति रज्जो पच्चन्तिम नगरं अब्भन्तरान गुत्तिया बाहिरान
पटिघाताय ।

४. “पुन च पर, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे अनुपरि- 5
यायपथो होति उच्चो चेव वित्थतो च । इमिना ततियेन नगरपरिक्खारेन
सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगर अब्भन्तरान गुत्तिया बाहिरान
पटिघाताय ।

५ “पुन च पर, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं आवुध
सन्निचित होति सलाक चेव जेवनिक^१ च । इमिना चतुत्थेन नगर- 10
परिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिम नगर अब्भन्तरान
गुत्तिया बाहिरान पटिघाताय ।

६. “पुन च पर, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुबलकायो
पटिवसति, सेय्यथीद - हत्थारोहा अस्सारोहा रथिका धनुग्गहा चेलका
चलका पिण्डदायका^२ उग्गा राजपुत्ता पक्खन्दिनो महानागा सूरा चम्म- 15
योधिनो दासकपुत्ता । इमिना पच्चमेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खत
होति रज्जो पच्चन्तिम नगर अब्भन्तरान गुत्तिया बाहिरान पटि-
घाताय ।

७ “पुन च पर, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे दोवारिको
होति पण्डितो व्यत्तो मेधावी अज्जातान निवारेता जातान पवेसेत्ता । 20
इमिना छट्ठेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खत होति रज्जो पच्चन्तिम
नगर अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरान पटिघाताय ।

८ “पुन च परं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे पाकारो
होति उच्चो चेव वित्थतो च वासनलेपनसम्पन्नो च । इमिना सत्तमेन
नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खत होति रज्जो पच्चन्तिम नगर अब्भन्तरानं 25
गुत्तिया बाहिरान पटिघाताय । इमेहि सत्तहि नगरपरिक्खारेहि
सुपरिक्खत होति ।

९ “कतमेस चतुन्नं आहारान निकामलाभी होति अकिच्छलाभी
अकसिरलाभी ? इध, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहु तिण-

कट्टोदक सन्निचितं होति अन्तःपुरान्तरान् रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय
वाहिरान् पटिघाताय ।

१० “पुन च पर, भिक्षवे, रज्जो पञ्चन्तिमे नगरे बहु साति-
यवक सन्निचितं होति अन्तःपुरान्तरान् रतिया अपरितस्साय फासुविहाय
वाहिरान् पटिघाताय ।

११ “पुन च पर, भिक्षवे, रज्जो पञ्चन्तिमे नगरे बहु
तिलमुग्गमासापरण्ण सन्निचितं होति अन्तःपुरान्तरान् रतिया अपरितस्साय
फासुविहाराय वाहिरान् पटिघाताय ।

१२ “पुन च पर, भिक्षवे, रज्जो पञ्चन्तिमे नगरे बहु भेसज्ज
सन्निचितं होति, सेम्यपीद — सप्पि नवनीत तेल मधु फणित सोण
अन्तःपुरान्तरान् रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय वाहिरान् पटिघाताय ।
इमेसं सो, भिक्षवे, चतुस्र आहारान् निकामलाभी होति अकिञ्चलाभी
अकसिरलाभी ।

१३ “यतो सो, भिक्षवे, रज्जो पञ्चन्तिमे नगरे इमेहि
सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खतं होति, इमेसं च चतुस्र आहारान्
निकामलाभी होति अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी । इदं बुच्चति, भिक्षवे,
रज्जो पञ्चन्तिमे नगर अकरणीयं वाहिरेहि पञ्चत्थिकेहि पञ्चा
मित्तेहि । एवमेव सो, भिक्षवे यतो अरियसावको सत्तहि सद्धम्मेहि
समन्नागतो होति चतुस्र च ज्ञानानं आभिषेत्तसिक्खान् दिट्ठधम्मसुख
विहारान् निकामलाभी होति अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी । अयं
बुच्चति भिक्षवे अरियसावको अकरणीयो मारस्स अकरणीयो पापि
मतो । कतमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि समन्नागतो होति ?

१४ “सेम्यथापि, भिक्षवे रज्जो पञ्चन्तिमे नगरे एसिका
होति गम्भीरनेमा सुनिखाता अचला असम्पवेधी अन्तःपुरान्तरान् गुत्तिया
वाहिरान् पटिघाताय । एवमेव सो भिक्षवे, अरियसावको सद्धो होति,
सद्धति तथागतस्स बोधिं ‘इति पि सो पे० बुद्धो भगवा’ ति ।
सद्धेसिको’ भिक्षवे अरियसावको अमुसल पजहति, ऋसल भावेति,
सावज्ज पजहति, अनवज्ज भावेति सुद्ध अत्तान् परिहरति । इमिना
पठमेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१५ “सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे परिवखा
होति गम्भीरा चेव वित्थता च अब्भन्तरान गुत्तिया बाहिरानं पटि-
घाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको हिरीमा^१ होति, हिरी-
यति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं
अकुसलान धम्मान समापत्तिया । हिरीपरिक्खो खो, भिक्खवे, अरिय- 5
सावको अकुसल पजहति, कुसल भावेति, सावज्ज^२ पजहति, अनवज्ज
भावेति, सुद्ध अत्तान परिहरति । इमिना दुत्तियेन सद्धम्मेन समन्नागतो
होति ।

१६ “सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे अनुपरि-
यायपथो होति उच्चो चेव वित्थतो च अब्भन्तरान गुत्तिया बाहिरान 10
पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको ओत्तप्पी होति,
ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति
पापकान अकुसलान धम्मान समापत्तिया । ओत्तप्पपरियायपथो,
भिक्खवे, अरियसावको अकुसल पजहति, कुसल भावेति, सावज्ज
पजहति, अनवज्जं भावेति, सुद्ध अत्तान् परिहरति । इमिना तत्तियेन 15
सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१७. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहु आवुध
सन्निचित होति सलाक चेव जेवनिक च अब्भन्तरान गुत्तिया बाहिरान
पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको बहुस्सुतो होति
. पे० दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । सुतावुधो, भिक्खवे, अरियसावको 20
अकुसल पजहति, कुसल भावेति, सावज्ज पजहति, अनवज्ज भावेति,
सुद्ध अत्तान परिहरति । इमिना चतुत्थेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१८ “सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुबल-
कायो पटिवसति, सेय्यथीद – हत्थारोहा अस्सारोहा रथिका धनुग्गहा
चेलका चलका पिण्डदायका उग्गा राजपुत्ता पक्खन्दिनो महानागा सूरा^३ 25
चम्मयोधिनो दासकपुत्ता अब्भन्तरान गुत्तिया बाहिरान पटिघाताय ।
एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको आरद्धविरियो विहरति अकुसलान
धम्मान पहानाय, कुसलान धम्मान उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो
अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । विरियबलकायो, भिक्खवे, अरिय-
सावको अकुसल पजहति, कुसल भावेति, सावज्ज पजहति, अनवज्ज 30

१ हिरीमा – सी०, रो० । २ वज्ज – सी० । ३. सूरा पप्फालिका – सी०, स्या० ।

भावेति, सुद्ध भूतान परिहरति । इमिना पञ्चमेन सदम्मेन समभ्रागतो होति ।

१६ “सेम्यथापि, भिक्खवे, रब्धो पञ्चन्तिमे नगर दोवारिको होति पण्डितो व्यक्तो मेधावी अञ्जातान निवारेता आतान पवेसेता अभन्तरान गुत्तिया बाहिरान पटिघाताय । एवमेव स्तो, भिक्खवे, अरियसावको सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समभ्रागतो चिरकत्त पि चिरमासित पि सरिता अनुस्सरिता । सतिदोवारिको, भिक्खवे, अरियसावको अकुसल पजहति, कुसल भावेति, सावज्ज पजहति, अनवज्ज भावेति सुद्ध भूतान परिहरति । इमिना छट्ठेन सदम्मेन समभ्रागतो होति ।

२० “सेम्यथापि, भिक्खवे रब्धो पञ्चन्तिमे नगरे पाकारो होति उच्चो चेव वित्थतो च वासनलेपनसम्पन्नो च अभन्तरान गुत्तिया बाहिरान पटिघाताय । एवमेव स्तो, भिक्खवे अरियसावको पञ्जावा होति उदयत्थगामिनिया पञ्जाय समभ्रागतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा पुक्खक्खयगामिनिया । पञ्जावासनलेपनसम्पन्नो, भिक्खवे, अरियसावको अकुसल पजहति, कुसल भावेति सावज्ज पजहति, अनवज्ज भावेति सुद्ध भूतान परिहरति । इमिना सत्तमेन सदम्मेन समभ्रागतो होति । इमेहि सत्तहि सदम्मेहि समभ्रागतो होति ।

२१ “कतमेस चतुप्प ज्ञानान आभिचेतसिकाने” दिट्ठममसुख विहारान निक्कमलामी होति अकिञ्चलामी अकसिरलामी ? सेम्य थापि भिक्खवे, रब्धो पञ्चन्तिमे नगरे बहु तिणकट्ठोदक सन्निचित होति अभन्तरान रत्तिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरान पटि घाताय । एवमेव स्तो, भिक्खवे अरियसावको विविञ्चेव कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रत्तिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

२२ “सेम्यथापि भिक्खवे रब्धो पञ्चन्तिमे नगरे बहु सासियवक सन्निचित होति अभन्तरान रत्तिया अपरितस्साय फासु विहाराय बाहिरान पटिघाताय । एवमेव स्तो भिक्खवे, अरियसावको वित्तकविधारान धूपसमा ... पे० .. दुत्तिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रत्तिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

२३ “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहु तिल-
मुग्गमासापरण सन्निचितं होति अब्भन्तरान रतिया अपरितस्साय फासु-
विहाराय बाहिरान पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको
पीतिया च विरागा पे०. ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो
रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

5

२४ “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहु
भेसज्ज सन्निचितं होति, सेय्यथीद — सप्पि नवनीत तेल मधु फाणितं
लोणं अब्भन्तरान रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरान पटि-
घाताय । एवमेव खो भिक्खवे, अरियसावको सुखस्स च पहाना दुक्खस्स
च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्थङ्गमा अदुक्खमसुख उपेक्खा-
सतिपारिसुद्धि चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरि-
तस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स । इमेस चतुन्न ज्ञानानं
आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुखविहारान निकामलाभी होति अकिच्छ-
लाभी अकसिरलाभी ।

10

२५ “यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको इमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि
समन्नागतो होति, इमेस च चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठ-
धम्मसुखविहारान निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।
अय वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको अकरणीयो मारस्स अकरणीयो
पापिमतो” ति ।

15

४. धम्मञ्जूसुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो
होति पे० अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्स । कतमेहि सत्तहि ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु धम्मञ्जू च होति अत्थञ्जू च अत्तञ्जू च मत्तञ्जू
च कालञ्जू च परिमञ्जू च पुगलपरोपरञ्जू च ।

20

२ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु धम्मञ्जू होति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु धम्म जानाति — सुत्तं गेय्य वेय्याकरणं गाथ उदान इतिवुत्तक
जातक अब्भुतधम्म वेदल्ल । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु धम्म जानेय्य —
सुत्तं गेय्य पे० अब्भुतधम्म वेदल्ल, नयिध ‘धम्मञ्जू’ ति वुच्चेय्य ।
यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु धम्म जानाति — सुत्तं गेय्य पे०
अब्भुतधम्म वेदल्ल, तस्मा ‘धम्मञ्जू’ ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू ।

25

३ “अत्यञ्छू च कथं होति ? इष, भिक्षवे, भिक्षु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्य जानाति — ‘अयं इमस्स भासितस्स अत्यो, अयं इमस्स भासितस्स अत्यो’ ति । नो चे, भिक्षवे, भिक्षु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्य जानेय्य — ‘अयं इमस्स भासितस्स अत्यो, अयं इमस्स भासितस्स अत्यो’ ति, नयिषे’ ‘अत्यञ्छू’ ति वुच्चेय्य । यस्मा च सो, भिक्षवे, भिक्षु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्य जानाति — ‘अयं इमस्स भासितस्स अत्यो अयं इमस्स भासितस्स अत्यो’ ति, तस्मा ‘अत्यञ्छू’ ति वुच्चति । इति धम्मञ्छू अत्यञ्छू ।

४ “अत्तञ्छू च कथं होति ? इष, भिक्षवे, भिक्षु अत्तान जानाति — ‘एत्तकोम्हि सद्धाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना’ ति । नो चे, भिक्षवे, भिक्षु अत्तान जानेय्य — ‘एत्तकोम्हि सद्धाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना’ ति नयिषे ‘अत्तञ्छू’ ति वुच्चेय्य । यस्मा च भिक्षवे, भिक्षु अत्तान जानाति — ‘एत्तकोम्हि सद्धाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना’ ति, तस्मा ‘अत्तञ्छू’ ति वुच्चति । इति धम्मञ्छू अत्यञ्छू अत्तञ्छू ।

५ “मत्तञ्छू च कथं हाति ? इष, भिक्षवे, भिक्षु मत्त जानाति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान पटिग्गहणाय । नो चे, भिक्षवे, भिक्षु मत्त जानेय्य चीवरपिण्डपातसेना सनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान पटिग्गहणाय, नयिषे ‘मत्तञ्छू’ ति वुच्चेय्य । यस्मा च सो, भिक्षवे भिक्षु मत्त जानाति चीवरपिण्ड पातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान पटिग्गहणाय, तस्मा ‘मत्तञ्छू’ ति वुच्चति । इति धम्मञ्छू अत्यञ्छू अत्तञ्छू मत्तञ्छू ।

६ “कालञ्छू च कथं होति ? इष भिक्षवे, भिक्षु काल जानाति — ‘अयं कालो उद्देसस्स अयं कालो परिपुच्छाय, अयं कालो योगस्स, अयं कालो पटिसत्त्तामस्सा’ ति । नो चे, भिक्षवे भिक्षु काल जानेय्य — ‘अयं कालो उद्देसस्स अयं कालो परिपुच्छाय अयं कालो योगस्स अयं कालो पटिसत्त्तामस्सा’ ति नयिषे ‘कालञ्छू’ ति वुच्चय्य । यस्मा च सो भिक्षवे, भिक्षु काल जानाति — ‘अयं कालो उद्देसस्स, अयं कालो परिपुच्छाय अयं कालो योगस्स अयं कालो पटिसत्त्तामस्सा

ति, तस्मा 'कालञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्थञ्जू अत्तञ्जू मत्तञ्जू कालञ्जू ।

७ "परिसञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानाति - 'अय खत्तियपरिसा, अय ब्राह्मणपरिसा, अय गहपतिपरिसा, अय समणपरिसा । तत्थ एव उपसङ्कमितव्व, एव ठातव्व, एव^१ कत्तव्व', 5 एव निसीदितव्व, एव भासितव्व, एव तुण्हीभवितव्व' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परिस जानेय्य - 'अय खत्तियपरिसा . पे० एवं तुण्हीभवितव्व' ति, नयिध 'परिसञ्जू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु परिस जानाति - 'अय खत्तियपरिसा, अयं ब्राह्मण-परिसा, अय गहपतिपरिसा, अय समणपरिसा । तत्थ एव उपसङ्कमितव्व, 10 एवं ठातव्व, एव कत्तव्व, एव निसीदितव्व, एव भासितव्व, एवं तुण्ही, भवितव्व' ति, तस्मा 'परिसञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्थञ्जू अत्तञ्जू मत्तञ्जू कालञ्जू परिसञ्जू ।

८ "पुग्गलपरोपरञ्जू^२ च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो द्वयेन पुग्गला विदिता होन्ति । द्वे पुग्गला एको अरियान दस्सनकामो, 15 एको अरियानं न दस्सनकामो । य्वाय पुग्गलो अरियानं न दस्सनकामो, एवं सो तेनङ्गेन^३ गारय्हो । य्वायं पुग्गलो अरियान दस्सनकामो, एवं सो तेनङ्गेन पाससो ।

९ "द्वे पुग्गला अरियानं दस्सनकामा, एको सद्धम्मं सोतुकामो, एको सद्धम्मं न सोतुकामो । य्वाय पुग्गलो सद्धम्म न सोतुकामो, एव 20 सो तेनङ्गेन गारय्हो । य्वाय पुग्गलो सद्धम्मं सोतुकामो, एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

१०. "द्वे पुग्गला सद्धम्मं सोतुकामा, एको ओहितसोतो धम्म सुणाति, एको अनोहितसोतो धम्म सुणाति । य्वाय पुग्गलो अनोहित-सोतो धम्म सुणाति, एव सो तेनङ्गेन गारय्हो । य्वाय पुग्गलो ओहित-सोतो धम्म सुणाति, एवं सो तेनङ्गेन पाससो । 25

११ "द्वे पुग्गला ओहितसोता धम्मं सुणन्ति^४, एको सुत्वा धम्मं धारेति, एको सुत्वा धम्मं न धारेति । य्वायं पुग्गलो सुत्वा न धम्मं धारेति, एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । य्वाय पुग्गलो सुत्वा धम्मं धारेति, एवं सो तेनङ्गेन पाससो ।

१-१ रो० पोत्यके न दिस्सति । २ पुग्गलपरोवरञ्जू - सी० । ३ तेन तेन - सी०, स्या० । ४ सुणाति - सी० ।

१२ “द्वे पुगला सुत्वा धम्म धारेन्ति, एको धातान' धम्मान
अत्थ उपपरिक्खसि, एको धातान धम्मान अत्थ न उपपरिक्खसि । स्वाय
पुगलो धातान धम्मान अत्थ न उपपरिक्खसि, एव सो तेनङ्गेन गारम्हो ।
स्वाय पुगलो धातान धम्मान अत्थ उपपरिक्खसि, एव सो तेनङ्गेन
५ पाससो ।

१३ “द्वे पुगला धातान धम्मान अत्थ उपपरिक्खन्ति, एको
अत्थमञ्ज्जाय धम्ममञ्ज्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एको अत्थमञ्ज्जाय
धम्ममञ्ज्जाय न धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो । स्वाय पुगलो अत्थमञ्ज्जाय
धम्ममञ्ज्जाय न धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एव सो तेनङ्गेन गारम्हो ।
१० स्वाय पुगलो अत्थमञ्ज्जाय धम्ममञ्ज्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एव
सो तेनङ्गेन पाससो ।

१४ “द्वे पुगला अत्थमञ्ज्जाय धम्ममञ्ज्जाय धम्मानुधम्म
प्पटिपन्ना, एको अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, एको अत्तहिताय च
पटिपन्नो परहिताय च । स्वाय पुगलो अत्तहिताय पटिपन्नो नो पर
१५ हिताय, एव सो तेनङ्गेन गारम्हो । स्वाय पुगलो अत्तहिताय च पटि
पन्नो परहिताय च, एव सो तेनङ्गेन पाससो । एव सो, भिक्खवे
भिक्खुनो' द्वयेन पुगला विविता होन्ति । एव, भिक्खवे, भिक्खु पुग्गस
परोपरम्भू होति ।

१५ “इमेहि सो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समभागतो
२० भिक्खु आहुनेम्यो होति पाहुनेम्यो पे० अनुत्तर पुञ्जमस्सेतं
लोकस्सा” ति ।

५ पारिछत्तकमुत्त

१ “यस्मि, भिक्खवे समये देवान तावत्तिसानं पारिछत्तको
कोविट्ठारो' पण्डुपलासो होति अत्तमना भिक्खवे, देवा तावत्तिसा तस्मि
समये होन्ति — ‘पण्डुपलासो दानि पारिछत्तको कोविट्ठारो नधिरस्सेव
२५ दानि पन्नपलासो' भविस्सती' ति ।

२ “यस्मि भिक्खवे, समये देवान तावत्तिसान पारिछत्तको
कोविट्ठारो पन्नपलासो होति अत्तमना भिक्खवे देवा तावत्तिसा तस्मि

समये होन्ति — 'पन्नपलासो दानि पारिच्छत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि जालकजातो भविस्सती' ति ।

३ "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवान तावतिसान पारिच्छत्तको कोविळारो जालकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मिं समये होन्ति — 'जालकजातो दानि पारिच्छत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि खारकजातो भविस्सती' ति ।

४ "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवान तावतिसान पारिच्छत्तको कोविळारो खारकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मिं समये होन्ति — 'खारकजातो दानि पारिच्छत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि कुटुमलकजातो' भविस्सती' ति ।

५ "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवान तावतिसान पारिच्छत्तको कोविळारो कुटुमलकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मिं समये होन्ति — 'कुटुमलकजातो दानि पारिच्छत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि कोरकजातो' भविस्सती' ति ।

६ "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवान तावतिसान पारिच्छत्तको कोविळारो कोरकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मिं समये होन्ति — 'कोरकजातो दानि पारिच्छत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि सब्बफालिफुल्लो भविस्सती' ति ।

७ "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवान तावतिसान पारिच्छत्तको कोविळारो सब्बफालिफुल्लो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा पारिच्छत्तकस्स कोविळारस्स मूले दिब्बे चत्तारो मासे पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिता समङ्गीभूता परिचारेन्ति ।

८ "सब्बफालिफुल्लस्स खो पन, भिक्खवे, पारिच्छत्तकस्स कोविळारस्स समन्ता पञ्जासयोजनानि आभाय फुट होति, अनुवात योजनसत गन्धो गच्छति, अयमानुभावो पारिच्छत्तकस्स कोविळारस्स ।

९ "एवमेव खो, भिक्खवे, यस्मिं समये अरियसावको अगारस्मा अनगारिय पब्बज्जाय चेतोति, पण्डुपलासो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवान व तावतिसान पारिच्छत्तको कोविळारो ।

१० "यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारिय पब्बजितो होति,

पञ्चपलासो, भिक्षवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवान व तावत्ति सान पारिच्छत्तको कोविळारो ।

११ “यस्मिं, भिक्षवे, समये अरियसावको विविच्चेव कामेहि

पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, जालकजातो भिक्षवे, अरिय
सावको तस्मिं समये होति देवान व तावत्तिसान पारिच्छत्तको कोविळारो ।

१२ “यस्मिं, भिक्षवे, समये अरियसावको वितक्कविचारान
वूपसमा पे०... दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, स्सारकजातो,
भिक्षवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवान व तावत्तिसान
पारिच्छत्तको कोविळारो ।

१३ “यस्मिं, भिक्षवे, समये अरियसावको पीतिमा च
विरागा पे० - ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, कुटुमलकजातो,
भिक्षवे अरियसावको तस्मिं समये होति देवान व तावत्तिसान
पारिच्छत्तको कोविळारो ।

१४ “यस्मिं, भिक्षवे, समये अरियसावको सुखस्स च पहाना
दुखस्स च पहाना पे०... चतुत्य ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, कोरक-
जातो भिक्षवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवान व तावत्तिसान
पारिच्छत्तको कोविळारो ।

१५ “यस्मिं, भिक्षवे समये अरियसावको आसवान खया
... पे० - सच्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति सव्वफालिफुल्लो, भिक्षवे,
अरियसावको तस्मिं समये होति देवान व तावत्तिसान पारिच्छत्तको
कोविळारो ।

१६ “तस्मिं भिक्षवे, समये भुम्मा देवा सद्मनुस्सावेन्ति -
'एसो इत्यन्नामो आयस्मा इत्यन्नामस्स आयस्मतो सद्विविहारिको भमु
धम्हा गामा वा निगमा वा अगारस्मा अनगारिय पव्वजितो आसवान
खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति विट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा
सच्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती' ति । भुम्मान देवान सद् सुत्वा
चातुमहाराजिका देवा पे० सावत्तिसा देवा यामा देवा ... तुसिता
देवा निम्मानरती देवा परनिम्मितवसवती देवा ब्रह्मवायिका
देवा सद्मनुस्सावेन्ति - 'एसो इत्यन्नामो आयस्मा इत्यन्नामस्स आयस्मतो
सद्विविहारिको भमुधम्हा गामा वा निगमा वा अगारस्मा अनगारिय
पव्वजितो आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति विट्ठेव

धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती' ति । इति ह तेन खणेन तेन मुहुत्तेन याव ब्रह्मलोका सदो अब्भुगच्छति, अयमानुभावो खीणासवस्स भिक्खुनो' ति ।

६. सक्कच्चसुत्तं

१ अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि — “किं नु खो भिक्खु सक्कत्वा गरु^१ कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसल पजहेय्य, कुसल भावेय्या” ति ?
अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि — “सत्थार खो भिक्खु सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसल पजहेय्य, कुसल भावेय्य । धम्मं खो भिक्खु पे० सद्धं खो भिक्खु पे० सिक्ख खो भिक्खु पे० समार्धि खो भिक्खु पे० . अप्पमाद खो भिक्खु पे० पटिसन्थारं खो भिक्खु सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसल पजहेय्य, कुसल भावेय्या” ति ।

२ अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि — “इमे खो मे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाह इमे धम्मे गत्त्वा भगवतो आरोचेय्य । एव मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घात-तरा च । सेय्यथापि नाम पुरिसो सुवण्णनिक्ख अधिगच्छेय्य परिसुद्ध परियोदात । तस्स एवमस्स — ‘अय खो मे सुवण्णनिक्खो परिसुद्धो परियोदातो, यन्नूनाहं इम सुवण्णनिक्ख गत्त्वा कम्मरान दस्सेय्य । एव मे अय सुवण्णनिक्खो सकम्मरगतो^२ परिसुद्धो चेव भविस्सति परिसुद्ध-सङ्घाततरो च । एवमेव^३ मे इमे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाह इमे धम्मे गत्त्वा भगवतो आरोचेय्य । एव मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरा चा’” ति ।

३ अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो सायन्हसमय पटिसल्लाना वुट्ठितो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त एतदवोच —

“इध मय्हं, भन्ते, रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स^४ एव चेतसो परिवितक्को उदपादि — “किं नु खो भिक्खु सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय

१ गरु — सी०, स्या०, रो० । २ कम्मरगतो — रो० । ३ एव — सी०, स्या० ।
४ पटिसल्लीनस्स — सी० ।

विहरन्तो अकुसल पजहेम्य, कुसल भावेम्या' ति ? अय' खो' तस्स मम्ह
 भन्ते, एतदहोसि - 'सत्पार खो भिक्खु सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साम
 विहरन्तो अकुसल पजहेम्य, कुसल भावेम्य । धम्म खो भिक्खु पे०...
 पटिसन्धार खो भिक्खु सक्कत्वा .. पे० कुसल भावेम्या' ति । अय
 ५ खो तस्स मम्ह, भन्ते, एतदहोसि - 'इमे खो मे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता,
 यधूनाह इमे धम्मे गन्त्वा भगवतो आरोचेम्य । एव मे इमे धम्मा परि
 सुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरा च । सेम्यथापि नाम पुरिसो
 सुवण्णनिक्ख अघिगच्छेम्य परिसुद्ध परियोदात । तस्स एवमस्स - अय
 खो मे सुवण्णनिक्खो परिसुद्धो परियोदातो, यधूनाह इम सुवण्णनिक्ख
 १० गन्त्वा कम्माराण दस्सेम्य । एव मे अय सुवण्णनिक्खो सकम्माराणो
 परिसुद्धो चेव भविस्सति परिसुद्धसङ्घाततरो च । एवमेव मे इमे धम्मा
 परिसुद्धा परियादाता, यधूनाह इमे धम्मे गन्त्वा भगवतो आरोचेम्य ।
 एव मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरा
 चा' ति ।

१५ ४ "साधु साधु, सारिपुत्त । सत्पार खो, सारिपुत्त, भिक्खु
 सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसल पजहेम्य कुसल
 भावेम्य । धम्म खा, सारिपुत्त, भिक्खु सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय
 विहरन्तो अकुसल पजहेम्य, कुसल भावेम्य । सङ्घ खो .. पे० सिक्ख
 गो समाधि खो अण्णमाद खो ... पटिसन्धारं खो, सारिपुत्त, भिक्खु
 २० सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसल पजहेम्य, कुसल
 भावेम्या' ति ।

५ एव वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त एतदधोच - "इमस्म
 गो अह भन्त भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेण अत्थ भ्राजा
 नामि । सो वत्त, भन्ते भिक्खु मत्परि अणारयो धम्मे मगाग्घो भविस्सती
 २५ नि नत्त ठान विग्गति । या सा भन्ते, भिक्खु सत्परि अणारयो धम्मे
 पि गो अणारयो ।

"गो वत्त, भन्ते भिक्खु मत्परि अणारयो धम्मे अणारयो सङ्घ
 मगाग्घा भविस्सती ति मत्त ठाम विग्गति । यो सा भन्ते भिक्ख
 मत्परि अणारयो धम्मे अणारयो सङ्घे पि गो अणारयो ।

३० "या वत्त भन्त भिक्खु मत्परि अणारयो धम्मे अणारयो सङ्घे
 अणारयो मित्थाय मगाग्घो भविस्सती ति मत्त ठान विग्गति । या

सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्खे अगारवो सिक्खाय
पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्खे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि सगारवो भविस्सती ति नेत
ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो 5
सङ्खे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्खे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे सगारवो
भविस्सती ति नेत ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो
धम्मे अगारवो सङ्खे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो 10
अप्पमादे पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मे अगारवो सङ्खे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे अगारवो
पटिसन्थारे सगारवो भविस्सती ति नेत ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते,
भिक्खु सत्थरि अगारवो पे० .. अप्पमादे अगारवो पटिसन्थारे पि सो 15
अगारवो ।

६ “सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे अगारवो
भविस्सती ति नेत ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो
धम्मे पि सो सगारवो पे० ।

“सो वत, भन्ते भिक्खु सत्थरि सगारवो . पे० अप्पमादे 20
सगारवो पटिसन्थारे अगारवो भविस्सती ति नेत ठानं विज्जति । यो
सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो . पे० अप्पमादे सगारवो पटि-
सन्थारे पि सो सगारवो ।

७ “सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे पि सगारवो
भविस्सती ति ठानमेत विज्जति । यो सो, भन्ते भिक्खु सत्थरि सगारवो 25
धम्मे पि सो सगारवो पे० ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो पे० अप्पमादे
सगारवो पटिसन्थारे पि सगारवो भविस्सती ति ठानमेत विज्जति ।
यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मे सगारवो सङ्खे सगारवो
सिक्खाय सगारवो समाधिस्मि सगारवो अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे 30
पि सो सगारवो ति ।

८ “इमस्स खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्त्यारेन अत्थ भ्राजानामी” ति ।

९ “साधु साधु, सारिपुत्त । साधु खो त्व, सारिपुत्त, इमस्स मया सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्त्यारेन अत्थ भ्राजानासि । सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारखो धम्मे सगारखो भविस्सती ति नेत ठान विज्जति पे० यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारखो धम्मे अगारखो सङ्खे अगारखो सिक्खाय अगारखो समाधिस्मि अगारखो अप्पमादे पि सो अगारखो ।

१० “सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारखो धम्मे अगारखो सङ्खे अगारखो सिक्खाय अगारखो समाधिस्मि अगारखो अप्पमादे अगारखो पटिसन्धारे सगारखो भविस्सती ति नेत ठान विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारखो धम्मे अगारखो सङ्खे अगारखो सिक्खाय अगारखो समाधिस्मि अगारखो अप्पमादे अगारखो पटिसन्धारे पि सो अगारखो ।

११ “सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारखो धम्मे अगारखो भविस्सती ति नेत ठान विज्जति .. पे० यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारखो धम्मे पि सो सगारखो पे० ।

१२ “सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारखो धम्मे सगारखो .. पे० अप्पमादे सगारखो पटिसन्धारे अगारखो भविस्सती ति नेत ठान विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारखो .. पे०... अप्पमादे सगारखो पटिसन्धारे पि सो सगारखो ।

१३ “सो वत सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारखो धम्मे पि सगारखो भविस्सती ति ठानमेत विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारखो धम्मे पि सो सगारखो पे० ।

१४ “सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारखो .. पे०... अप्पमादे सगारखो पटिसन्धारे पि सो सगारखो भविस्सती ति ठानमेत विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारखो पे०... अप्पमादे सगारखो पटिसन्धारे पि सो सगारखो ति ।

१५ “इमस्स खो, सारिपुत्त, मया सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्त्यारेन अत्थो दट्ठम्भो” ति ।

७. भावनासुतं

१ “भावन अननुयुत्तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो विहरतो किञ्चा
पि एव इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं
विमुच्चेय्या’ ति, अथ ख्वास्स नेव अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति ।
त किस्स हेतु ? ‘अभावितत्ता’ तिस्स वचनीय । किस्स अभावितत्ता ?
चतुन्न सतिपट्टानान, चतुन्न सम्मप्पधानान, चतुन्न इट्ठिपादान, पञ्चन्न
इन्द्रियान, पञ्चन्नं बलानं, सत्तन्न बोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स
मगगस्स ।

२ “सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ट वा दस वा
द्वादस वा । तानस्सु कुक्कुटिया न सम्मा अधिसयितानि, न सम्मा
परिसेदितानि, न सम्मा परिभावितानि । किञ्चा पि तस्सा कुक्कुटिया
एव इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय
वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिव्विज्जेय्यु’
, अथ खो अभब्बा व ते कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन
अण्डकोस पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिव्विज्जितु । त किस्स हेतु ?
या^३ हि^३, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि न सम्मा अधिसयितानि, न सम्मा
रिसेदितानि, न सम्मा परिभावितानि । एवमेव खो, भिक्खवे, भावन
अननुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि एवं इच्छा उप्पज्जेय्य —
अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या’ ति, अथ ख्वास्स नेव
अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । त किस्स हेतु ? ‘अभावितत्ता’
तिस्स वचनीय । किस्स अभावितत्ता ? चतुन्न सतिपट्टानान, चतुन्न
सम्मप्पधानान, चतुन्न इट्ठिपादान, पञ्चन्न इन्द्रियान, पञ्चन्नं बलान,
सत्तन्नं बोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मगगस्स ।

३ “भावन अनुयुत्तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो विहरतो किञ्चा
पि न एव इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं
विमुच्चेय्या’ ति, अथ ख्वास्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति ।
त किस्स हेतु ? ‘भावितत्ता’ तिस्स वचनीयं । किस्स भावितत्ता ?
चतुन्न सतिपट्टानान, चतुन्न सम्मप्पधानान, चतुन्न इट्ठिपादान, पञ्चन्न
इन्द्रियान, पञ्चन्नं बलान, सत्तन्नं बोज्झङ्गान, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स
मगगस्स ।

१ ख्वस्स — सी०, स्या० । २ अभिनिव्विज्जेय्यु — स्या०, रो० । ३-३ तथ
हमूनि — सी०, स्या०, रो० ।

४ “सेम्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस वा
 द्वादस वा । तानस्सु कुक्कुटिया सम्मा अधिसयितानि, सम्मा परिसेदि
 तानि, सम्मा परिभावितानि । किञ्चा पि तस्सा कुक्कुटिया न एव
 इच्छा उपपज्जेम्य — ‘अहो वत मे कुक्कुटपोतका पादनस्ससिस्साय वा
 ५ मुखतुण्डकेन वा अण्डकोस पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिग्मिज्जेम्यु’ ति,
 अथ स्तो मब्बा व ते कुक्कुटपोतका पादनस्ससिस्साय वा मुखतुण्डकेन वा
 अण्डकोस पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिग्मिज्जितु । त किस्स हेतु ?
 तथा हि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि सम्मा अधिसयितानि, सम्मा
 परिसेदितानि, सम्मा परिभावितानि । एवमेव स्तो, भिक्खवे, भावन
 १० अनुमुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि न एव इच्छा उपपज्जेम्य —
 ‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्त विमुच्चेम्या’ ति, अथ स्वास्स
 अनुपादाय आसवेहि चित्त विमुच्चति । त किस्स हेतु ? ‘आधितत्ता
 तस्स वचनीय । किस्स भावितत्ता ? चतुस्र सतिपट्टानान प०-
 अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स ।

१५ ५ “सेम्यथापि, भिक्खवे, पलगण्डस्स’ वा पलगण्डन्तेवासिकस्स
 वा दिस्सन्ते व वासिजटे’ अङ्गुलिपवानि विस्सति’ अङ्गुट्ठपद’ । नो च
 स्वास्स एव आण होति — ‘एत्तक’ मे अज्ज’ वासिजटस्स स्त्रीण, एत्तक’
 हिम्यो’, एत्तक परे’ ति, अथ स्वास्स स्त्रीणे ‘स्त्रीण तेव’ आण होति ।
 एवमेव स्तो, भिक्खवे, भावन अनुमुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि
 २० न एव आण होति — ‘एत्तक मे अज्ज आसवान स्त्रीण एत्तक हिम्यो,
 एत्तक परे’ ति अथ स्वास्स स्त्रीणे ‘स्त्रीण तेव आण होति ।

६ “सेम्यथापि, भिक्खवे, सामुहिकाय नावाय वेत्तवन्धनवट्ठाय
 छ’ मासानि उयके परियादाय हेमन्तिकेन यत्ते उनिस्सत्ताय वातात्तप
 परेतानि वधनानि तानि पावुस्सकेन मेघेन अभिप्पयुट्ठानि” अण्प-
 २५ कसिरेनेव परिहायन्ति”, पूत्तिकानि भवन्ति । एवमेव स्तो, भिक्खवे,
 भावन अनुमुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो अण्पकसिरेनेव सयोजनानि
 पटिप्पस्सम्भन्ति पूत्तिकानि” भवन्ती” ति ।

१ अममग्गस्स — स्या फनपण्डस्स — म । २ आधितत्तो — स्त्री । ३-४ विस्सति
 अङ्गुलिपवानि — स्त्री विस्सति — स्या रो । ४-४ एत्तकं वा मे अज्ज — स्त्री ।
 एत्तकं वा मे अज्जवत्त — स्या । ५-५ एत्तकं वा — स्त्री स्या । ६ हिम्यो — स्त्री हिम्यो —
 स्या । ७ तेव — स्त्री स्या । ८ वेत्तवन्धनवट्ठाय — स्या । ९-९ एत्तमासानि — स्त्री
 स्या रो । १० अभिप्पयुट्ठानि स्त्री । ११ पण्णिरसम्भन्ति — स्त्री स्या रो ।
 ११-१२ स्या पोत्तिके भवन्ति ।

८. अग्निवल्ग्वधोपमसुत्तं

१ एव मे सुत । एक समय भगवा कोसलेसु चारिक चरति महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि । अद्दसा खो भगवा अद्धानमग्गप्पटिपन्नो अञ्जातरस्मि पदेसे महन्त अग्निवल्ग्वध आदित्त सम्पज्जलित सजोतिभूत^१ । दिस्वान^२ मग्गा ओक्कम्म अञ्जातरस्मि रुक्खमूले पञ्जात्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा भिक्खु आमन्तेसि — “पस्सथ नो तुम्हे, 5 भिक्खवे, अमु महन्त अग्निवल्ग्वध आदित्त सम्पज्जलित सजोतिभूत” ति ?

“एव, भन्ते” ति ।

२ “त कि मञ्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वर — यं अमु महन्त अग्निवल्ग्वध आदित्त सम्पज्जलित सजोतिभूत आलिङ्गित्वा^३ उपनिसीदेय्य 10 वा उपनिपज्जेय्य वा, य वा खत्तियकञ्ज वा ब्राह्मणकञ्ज वा गहपतिकञ्ज वा मुदुतलुनहत्थपाद^४ आलिङ्गित्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वर — य खत्तियकञ्ज वा ब्राह्मणकञ्ज वा गहपतिकञ्ज वा मुदुतलुनहत्थपाद आलिङ्गित्वा उपनिसीदेय्य वा उपनि- 15 पज्जेय्य वा, दुक्ख हेत, भन्ते, य अमु महन्त अग्निवल्ग्वध आदित्त सम्पज्जलित सजोतिभूत आलिङ्गित्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स पापधम्मस्स असुचिसङ्कस्सरसमाचारस्स पटिच्छन्नकम्मन्तस्स अस्समणस्स समणपटिञ्जस्स अब्रह्मचारिस्स ब्रह्म- 20 चारिपटिञ्जस्स अन्तोपूतिकस्स^५ अवस्सुतस्स कसम्बुजातस्स य अमु महन्त अग्निवल्ग्वध आदित्त सम्पज्जलित सजोतिभूत आलिङ्गित्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा । त किस्स हेतु ? ततोनिदान हि सो, भिक्खवे, मरण वा निगच्छेय्य मरणमत्त वा दुक्ख, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जेय्य । 25

“य च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो असुचिसङ्कस्सरसमाचारो पे० कसम्बुजातो खत्तियकञ्ज वा ब्राह्मणकञ्ज वा

१ सज्जोतिभूत — स्या० । २ दिस्वा — सी०, स्या०, रो० । ३ आलिङ्गित्वा — सी०, स्या०, रो० । ४ मुदुतलुनहत्थपादि — सी०, मुदुतलूनहत्थपाद — स्या० । ५ अन्तोपूतिस्स — सी०, स्या०, रो० ।

गृहपतिकञ्च वा मुदुत्तलुनहृत्पपाद भालिञ्जेत्वा उपनिसीदति वा उप-
निपज्जति वा, त हि 'तस्स', भिक्खवे, होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय
कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

३ "तं किं मञ्जय, भिक्खवे, वत्तमं नु खो वरं - यं वत्तवा
५ पुरिसो दन्हाय वालरज्जुया उभो जङ्घा वेळेत्वा घसेम्य - सा ध्वि
छिन्देम्य ध्विं छेत्वा चम्म छिन्देम्य चम्मं छेत्वा मसं छिन्देम्य मसं छेत्वा
न्हाय छिन्देम्य न्हायं छेत्वा अट्ठिं छिन्देम्य अट्ठिं छेत्वा अट्ठिमिञ्जं आहञ्च
तिट्ठेम्य, यं वा सत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गृहपति
महासालानं वा अभिवादनं सादियेम्या" ति ?

१० "एतदेव, भन्ते, वरं - यं सत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहा-
सालानं वा गृहपतिमहासालानं वा अभिवादनं सादियेम्य, दुक्खं हेतुं, भन्ते,
यं वत्तवा पुरिसो दन्हाय वालरज्जुया पे० अट्ठिमिञ्जं आहञ्च
तिट्ठेम्या" ति ।

"आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा
१५ एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स पे० कसम्बुजातस्स यं वत्तवा पुरिसो
दन्हाय वालरज्जुया उभो जङ्घा वेळेत्वा पे० अट्ठिमिञ्जं आहञ्च
तिट्ठेम्य । तं विस्स हेतुं ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरणं वा
निगच्छेम्य मरणमसं वा दुक्खं, न त्वेव तप्पञ्चया कायस्स भेदा पर
मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जेम्य । यं च खो सो,
२० भिक्खवे, दुस्सीलो पे० कसम्बुजातो सत्तियमहासालानं वा ब्राह्मण
महासालानं वा गृहपतिमहासालानं वा अभिवादनं सादियति, तं हि
तस्मिं भिक्खवे होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा पर मरणा
अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति ।

४ "तं किं मञ्जय, भिक्खवे, वत्तमं नु खो वरं - यं वत्तवा
२५ पुग्गिना तिण्हाय गत्तिया तेनघासाय पच्चारम्मिं पहरम्य यं वा गत्तिय
महासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गृहपतिमहासालानं वा अञ्जनि
वम्मं गान्धियम्या ति ?

"एतदेव भन्ते वरं - यं गत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं
वा गृहपतिमहासालानं वा अञ्जनिवम्मं सादियम्य, दुक्खं हेतुं भन्ते,
३० यं वत्तवा पुग्गिना तिण्हाय गत्तिया मन्कपोशाय पच्चारम्मिं पहरम्या ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा
 एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स . पे० . कसम्बुजातस्स य बलवा पुरिसो
 तिण्हाय सत्तिया तेलधोताय पच्चोरस्मि पहरेय्य । त किस्स हेतु ?
 ततोनिदान हि सो, भिक्खवे, मरण वा निगच्छेय्य मरणमत्त वा दुक्ख,
 न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपातं 5 B
 निरय उपपज्जेय्य । य च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो पे०
 कसम्बुजातो खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान वा गहपतिमहा-
 सालान वा अञ्जलिकम्म सादियति, त हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्त
 अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात
 निरय उपपज्जति । 10

५. “त किं मञ्जथ, भिक्खवे, कतम नु खो वर — य बलवा
 पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन काय
 सम्पलिवेठेय्य, य वा खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान वा
 गहपतिमहासालान वा सद्धादेय्य चीवर परिभुञ्जेय्या” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वर — य खत्तियमहासालान वा पे०. सद्धादेय्य 15
 चीवर परिभुञ्जेय्य, दुक्ख हेत, भन्ते, य बलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन
 आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन काय सम्पलिवेठेय्या” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा
 एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स पे० कसम्बुजातस्स य बलवा पुरिसो
 तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन काय सम्पलि- 20
 वेठेय्य । त किस्स हेतु ? ततोनिदान हि सो, भिक्खवे, मरण वा
 निगच्छेय्य मरणमत्त वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा पर मरणा
 अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जेय्य । य च खो सो, भिक्खवे,
 दुस्सीलो पे० कसम्बुजातो खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहा-
 सालान वा गहपतिमहासालान वा सद्धादेय्य चीवर परिभुञ्जति, त हि 25
 तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा पर मरणा
 अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जति ।

६ “त किं मञ्जथ, भिक्खवे, कतम नु खो वर — य बलवा पुरिसो
 तत्तेन अयोसङ्कुना मुख विवरित्वा तत्त लोहगुळ आदित्त सम्पज्ज-
 लित सजोतिभूत मुखे पक्खिपेय्य — त तस्स ओट्टु पि दहेय्य मुख पि 30
 दहेय्य जिह्व पि दहेय्य कण्ठ पि दहेय्य उर पि दहेय्य अन्त पि अन्तगुण

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स पे० कसम्बुजातस्स य बलवा पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्धे वा गहेत्वा तत्त अयोमञ्च वा अयोपीठ वा अभि-
निसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा । त किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरण वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्ख, न त्वेव तप्प- 5
च्चया कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उप-
पज्जेय्य । य च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो . पे० कसम्बुजातो
खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान वा गहपतिमहासालान वा
सद्धादेय्यं मञ्चपीठ परिभुञ्जति । त हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्त
अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा पर मरणा अपायं दुग्गति विनिपात 10
निरय उपपज्जति ।

८ “त किं मञ्जथ, भिक्खवे, कतम नु खो वर — य बलवा पुरिसो उद्धपाद^१ अधोसिर गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया पक्खिपेय्य आदि-
त्ताय सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय — सो तत्थ फेणुद्देहक^२ पच्चमानो सकि
पि उद्ध गच्छेय्य सकिं पि अधो गच्छेय्य सकिं पि तिरिय गच्छेय्य, य वा 15
खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान वा गहपतिमहासालान वा
सद्धादेय्य विहार परिभुञ्जेय्या” ति ?

० “एतदेव, भन्ते, वर — यं खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान
वा गहपतिमहासालान वा सद्धादेय्य विहार परिभुञ्जेय्य, दुक्ख हेत,
भन्ते, यं बलवा पुरिसो उद्धपाद अधोसिर गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया 20
पक्खिपेय्य आदिताय सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय — सो तत्थ फेणुद्देहक
पच्चमानो सकिं पि उद्ध गच्छेय्य सकिं पि अधो गच्छेय्य सकिं पि तिरिय
गच्छेय्या” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स पापधम्मस्स पे० कसम्बुजातस्स य 25
बलवा पुरिसो उद्धपाद अधोसिर गहेत्वा पे० सकिं पि तिरियं
गच्छेय्य । त किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरण वा
निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्ख, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा पर
मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जेय्य^३ । य च खो सो,
भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो . पे० कसम्बुजातो खत्तियमहासालान 30

वा ब्राह्मणमहासालान वा गृहपतिमहासालान वा सद्भाषेय्य विहार परि
मुञ्जति । त हि तस्स, भिक्षवे, होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय
कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुर्गति विनिपात निरय उपपज्जति ।

६ “तस्मातिह, भिक्षवे, एय सिक्खितब्ब — ‘येस च मय परि
मुञ्जाम चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खार’ तस त
कारा महप्फला भविस्सन्ति महानिससा, अम्हाक चेवाय पव्वज्जा अवज्जा
भविस्सति सफला सउद्रया’ ति । एव हि धो, भिक्षवे, सिक्खितब्ब —
‘अत्तत्थ’ वा, भिक्षवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतुं,
परत्थ वा, भिक्षवे सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादतु,
उभयत्थ वा, भिक्षवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतु” ति ।

१० इदमयोष भगवा । इमस्मि ञ पन वेम्याकरणस्मि भञ्ज
माने सट्ठिमत्तान भिक्षून उण्ह सोहित मुक्खतो उग्गच्छि । सट्ठिमत्ता
भिक्षू सिक्ख पच्चवक्खाय हीनायावत्ति सु — “सुदुक्करं” भगवा, सुदुक्कर
भगवा” ति । सट्ठिमत्तान भिक्षून अनुपावाय आसवेहि चित्तानि
विमुच्चिसु ति ।

६ सुनेत्तसुत्त

१ “भूतपुब्ब भिक्षवे सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि सित्थकरो
कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स सो पन, भिक्षवे, सत्थुनो अनेकानि
सावकसत्तानि अहेसु । सुनेत्तो सत्था सावकान ब्रह्मलोकसहस्रताय धम्म
देसेसि । ये सो पन भिक्षवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहस्रताय
धम्म देसेन्तस्स चित्तानि नप्पसादेसु ते कायस्स भेदा पर मरणा अपाय
दुर्गति विनिपात निरय उपपज्जिसु । ये सो पन, भिक्षवे, सुनेत्तस्स
सत्थुनो ब्रह्मलोकसहस्रताय धम्म देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसु ते कायस्स
भेदा पर मरणा मुगति सगग लो उपपज्जिसु ।

२ “भूतपुब्ब भिक्षु । ज्ञा बल्लो नाम सत्था अहोसि पे०...
अरनेमि नाम सत्था अहोसि पे०... कुद्दालको नाम सत्था अहोसि
- पे० हत्थिपालो नाम सत्था अहोसि पे० जोतिपालो नाम सत्था

अहोसि पे० . अरको नाम सत्या अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । अरकस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसु । अरको नाम सत्या सावकान ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्म देसेसि । ये खो पन, भिक्खवे, अरकस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि नप्पसादेसु, ते कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुर्गति विनिपात निरय उपपज्जिसु । ये खो पन, भिक्खवे, अरकस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्म देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसु, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगग लोक उपपज्जिसु ।

३ “त किं मज्झथ, भिक्खवे, यो इमे सत्त सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसत्परिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो^१ अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहु सो अपुञ्ज पसवेय्या” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“यो, भिक्खवे, इमे सत्त सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसत्परिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहु सो अपुञ्ज पसवेय्य । यो एक दिट्ठिसम्पन्न पुगल पदुट्ठचित्तो अक्कोसति परिभासति, अय ततो बहुतर अपुञ्ज पसवति । त किस्स हेतु ? नाह, भिक्खवे, इतो बहिद्धा एवरूपिं खन्ति वदामि यथा म सब्रह्मचारीसु ।

“तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितब्ब — ‘न नो’ सब्रह्मचारीसु चित्तानि पदुट्ठानि भविस्सन्ती’ ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब” ति ।

१०. अरकसुत्तं

१ “भूतपुब्ब, भिक्खवे, अरको नाम सत्या अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । अरकस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसु । अरको सत्या सावकान एव धम्म देसेति^३ — ‘अप्पक, ब्राह्मण, जीवित मनुस्सान परित्त लहुक बहुदुक्ख बहुपायास मन्ताय^४ बोद्धव्व”, कत्तव्व कुसल, चरित्तव्व ब्रह्मचरिय, नत्थि जातस्स अमरण ।

१ दुट्ठचित्तो — सी०, स्या०, रो० । २ अम्ह — सी०, त्वेव अम्ह — स्या० । ३ देसेति — रो० । ४ मन्ताय — सी०, स्या०, रो० । ५ फोद्धव्व — स्या० ।

‘सैम्यथापि, ब्राह्मण, तिणग्गे उस्सावविन्दु सुरिये उग्गच्छत्त
स्तिप्पयेव पटिविगच्छत्ति, न चिरट्ठितिक होत्ति एवमेव सो, ब्राह्मण,
उस्सावविन्दूपम जीवित मनुस्सान परित्त सहुक बहुदुक्ख बहुपायास
मन्ताय वोद्वच्च, कत्तच्च कुसल, चरितच्च ब्रह्मचरिय, नत्थि जातस्स

५ अमरण ।

‘सैम्यथापि, ब्राह्मण, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते उदकबुम्भुळ^१
स्तिप्पयेव पटिविगच्छत्ति, न चिरट्ठितिक होत्ति एवमेव सो, ब्राह्मण,
उदकबुम्भुळूपम^२ जीवित मनुस्सान परित्त सहुकं बहुदुक्ख बहुपायास
मन्ताय वोद्वच्च, कत्तच्च कुसल, चरितच्च ब्रह्मचरिय, नत्थि जातस्स

१० अमरण ।

‘सैम्यथापि, ब्राह्मण, उदके दण्डराजि स्तिप्पयेव पटिविगच्छत्ति,
न चिरट्ठितिका होत्ति, एवमेव सो, ब्राह्मण उदके दण्डराजूपम^३ जीवित
मनुस्सान परित्त पे० नत्थि जातस्स अमरण ।

‘सैम्यथापि, ब्राह्मण, नदी पम्बतेम्या दूरङ्गमा सीघसोता हार
१५ हारिनी, नत्थि सो सणो वा सयो वा मुहुत्तो वा य सा भावत्तत्ति^४, अथ
सो सा गच्छतेव^५ वत्ततेव सन्दत्तेव^६ एवमेव सो, ब्राह्मण, नदीपम्बतेम्यूपम
जीवित मनुस्सान परित्त सहुक .. पे० नत्थि जातस्स अमरण ।

‘सैम्यथापि, ब्राह्मण, बलवा पुरिसो जिह्मो सेळपिण्ड^७ समूहित्वा
अकसिरेनेव वमेम्य एवमेव सो, ब्राह्मण, सेळपिण्डूपम जीवित मनुस्सान
२० परित्त पे० नत्थि जातस्स अमरण ।

‘सैम्यथापि ब्राह्मण, विवससन्तसे अयोक्कटाहे मसपेसि पक्खिता
स्तिप्पयेव पटिविगच्छत्ति, न चिरट्ठितिका होत्ति एवमेव सो, ब्राह्मण
मसपेसूपम जीवित मनुस्सान परित्त पे० नत्थि जातस्स अमरण ।

‘सैम्यथापि ब्राह्मण, गावी वज्झा आघातन नीयमाना य अदेव
२५ पाद उखरति सन्तिकेव होत्ति^८ वधस्स सन्तिकेव मरणस्स एवमेव सो
ब्राह्मण गोवज्झूपम^९ जीवित मनुस्सान परित्त सहुक बहुदुक्ख बहुपायास^{१०}

१ उदकबुम्भुळ - स्या उदके उदकबुम्भुळ - रो । २ उदकबुम्भुळूपम - स्या ।
३ दण्डराजूपम - स्या । ४ वरति - सी वरति - स्या भावति - रो । ५-६ पम्बते
व वत्तते व सन्दत्ते व - स्या । ७ सेलं पिण्ड - सी । ८ अप्पकसिरेनेव - सी रो ।
९ मसपेसी - सी स्या रो । १० स्या पोत्तके नत्थि । ११ पावीवज्झूपम - सी
स्या । १२ बहुपायास - स्या रो ।

मन्ताय बोद्धव्व, कत्तव्व कुसल, चरितव्व ब्रह्मचरिय, नत्थि जातस्स अमरण' ति ।

२ "तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सानं सट्ठिवस्ससहस्सानि आयुप्पमाण अहोसि, पञ्चवस्ससतिका कुमारिका अलपतेय्या अहोसि । तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सानं' छलेव^२ आवाधा अहेसु — सीत, 5
उण्ह, जिघच्छा, पिपासा, उच्चारो, पस्सावो । सो हि नाम, भिक्खवे, अरको सत्था एव दीघायुकेसु मनुस्सेसु एव चिरट्ठितिकेसु एवं अप्पाबाधेसु सावकान एवं धम्म देसेस्सति — 'अप्पकं, ब्राह्मण, जीवित मनुस्सान परित्त लहुक बहुदुक्ख बहुपायासं मन्ताय बोद्धव्व, कत्तव्वं कुसल, चरितव्व ब्रह्मचरिय, नत्थि जातस्स अमरण' ति । 10

३ "एतरहि त, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य — 'अप्पक जीवित मनुस्सान परित्तं लहुक बहुदुक्ख बहुपायास मन्ताय बोद्धव्व, कत्तव्व कुसल, चरितव्व ब्रह्मचरिय, नत्थि जातस्स अमरण' ति । एत-
रहि, भिक्खवे, यो चिरं जीवति सो वस्ससत अप्प वा भिय्यो । वस्ससतं खो पन, भिक्खवे, जीवन्तो तीणियेव उत्तुसतानि जीवति — उत्तुसत 15
हेमन्तानं, उत्तुसत गिम्हान, उत्तुसत वस्सान । तीणि खो पन, भिक्खवे, उत्तुसतानि जीवन्तो द्वादसयेव माससतानि जीवति — चत्तारि मास-
सतानि हेमन्तानं, चत्तारि माससतानि गिम्हान, चत्तारि माससतानि वस्सान । द्वादस खो पन, भिक्खवे, माससतानि जीवन्तो चतुवीसतियेव^३
अद्धमाससतानि^४ जीवति — अद्धमाससतानि हेमन्तान, अद्धमाससतानि 20
गिम्हान, अद्धमाससतानि वस्सान । चतुवीसति खो पन, भिक्खवे, अद्धमाससतानि जीवन्तो छत्तिसयेव रत्तिसहस्सानि जीवति — द्वादस रत्ति-
सहस्सानि हेमन्तान, द्वादस रत्तिसहस्सानि गिम्हान, द्वादस रत्तिसहस्सानि वस्सान । छत्तिस खो पन, भिक्खवे, रत्तिसहस्सानि जीवन्तो द्वेसत्तियेव^५
भत्तसहस्सानि भुञ्जति — चतुवीसति भत्तसहस्सानि हेमन्तान, चतुवीसति 25
भत्तसहस्सानि गिम्हान, चतुवीसति भत्तसहस्सानि वस्सान सद्धि मातु-
थञ्जाय सद्धि भत्तन्तरायेन^६ ।

४ "तत्रिमे भत्तन्तराया कपिमिद्धो^७ पि भत्त न भुञ्जति, दुक्खितो पि भत्त न भुञ्जति, व्याधितो पि भत्त न भुञ्जति, उपोसथिको

१ मनुस्सा — सी० । २ छलेव — सी०, स्या० । ३ चतुवीसति येव — सी०, स्या०, रो० । ४ अद्धमाससतानि — स्या० । ५ द्वेसत्तियेव — सी०, स्या०, रो० । ६ भत्तन्तराय — सी० । ७ कपितो — सी०, स्या०, रो० ।

पि भक्त न भुञ्जति, अलामकेन पि भक्त न भुञ्जति । इति स्रो,
 भिक्खवे, मया वस्ससतायुकस्स मनुस्सस्स आयु पि सङ्खातो, आयुप्पमाण
 पि सङ्खात, उतू पि सङ्खाता, सयञ्छरा पि सङ्खाता, मासा पि सङ्खाता,
 भदमासा पि सङ्खाता, रत्ति पि सङ्खाता, दिवा पि सङ्खाता, भत्ता पि
 5 सङ्खाता, भत्तन्तराया पि सङ्खाता । य, भिक्खवे, सत्पारा करणी
 सायकान हितेसिना अनुकम्पकेन अनुकम्प उपादाय, क्त खो त मया
 एतानि, भिक्खवे वक्खमूलानि एतानि सुञ्जागारानि । शायव,
 भिक्खवे, मा पमावत्थ, मा पञ्छा विप्पटिसरिनो भहुवत्थ । भय वो
 भम्हाक अनुसासनी' ति ।

महाबम्भो सत्तपो ।

तत्सुद्धानं

हिरीसुरिय^१ उपमा, धम्मञ्जू पारिछत्तक ।
 समकच्च^२ भावना^३ भग्गि, सुनेत्तभरकेन चा ति ॥

८ विनयवग्गो

१ पठमविनयधरसुत्तं

१ "सत्तहि भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो
 होति । कतमेहि सत्तहि ? आपसि जानाति, अनापसि जानाति, सहक
 आपसि जानाति, गरूक आपसि जानाति, मीलवा होति पातिमोक्ख
 15 संवरसंयुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु^४ वज्जेसु भयदत्सावी
 समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, चसुअं ज्ञानान् आभिषेत्तिसिक्कानं दिट्ठ
 धम्मसुखविहारानं निकामलामी होति अकिञ्चलामी अकसिरसामी,
 आसवान सया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति विट्ठेव धम्मे सयं
 अभिञ्जा सञ्चिदक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि स्रो, भिक्खवे,
 20 सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती' ति ।

१ इतिपो - सी स्या । २ हिरीसुरियं नागरं - सी स्या टी ।

३-४ उपमा भावनं - सी स्या धक्कत्वा भावनं - टी । ४-४ सुनेत्त-भरकेन च

स्या ति - सी सुनेत्त-भरकेनानुतासनी ति - स्या । ५. अणुमत्तेसु - सी टी० ।

२. दुतियविनयधरसुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुक आपत्तिं जानाति, गरुक आपत्तिं जानाति, उभयानि खो पनस्स पात्ति-मोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुवि-निच्छित्तानि सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो, चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान 5 दिट्ठधम्मसुखविहारान निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिर-लाभी, आसवान खया अनासव चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती” ति ।

३. ततियविनयधरसुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो 10 होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुक आपत्तिं जानाति, गरुक आपत्तिं जानाति, विनये खो पन ठितो होति असहीरो, चतुन्न ज्ञानानं आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुखविहारान निकाम-लाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवान खया अनासव चेतो-विमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उप- 15 सम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती” ति ।

४. चतुर्थविनयधरसुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुक आपत्तिं जानाति, गरुक आपत्तिं जानाति, अनेकविहित पुब्बेनिवास 20 अनुस्सरति, सेय्यथीद — एक पि जातिं द्वे पि जातियो पे० इति साकार सउद्देस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, आसवान खया अना-सवं चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्ममेहि समन्नागतो 25 भिक्खु विनयधरो होती” ति ।

५ यत्नविनयधरसोमनसुत्त

- १ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो विनयधरो सोमति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्ति जानाति, अन आपत्ति जानाति, सहक आपत्ति
 जानाति, गच्छ आपत्ति जानाति, सीलवा होति ... पे० समादाम्
 सिक्खति सिक्खापदेसु, चतुस्र ज्ञानान् अभिषेत्तसिकात् निकामसामी
 ५ होति अकिञ्चलामी अकसिरलामी, आसवान खया पे० सन्धिक्त्वा
 उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो
 विनयधरो सोमती’ ति ।

६ वुत्तियविनयधरसोमनसुत्त

- १ “सत्तहि, भिक्खवे धम्मोहि समन्नागतो विनयधरो सोमति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्ति जानाति अन आपत्ति जानाति सहक आपत्ति
 १० जानाति गच्छ आपत्ति जानाति, उभयानि खो पनस्स पाप्पिमोक्खानि
 वित्त्यारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि
 सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो, चतुस्र ज्ञानान् पे० अकसिरलामी, आसवान
 खया पे० सन्धिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खव,
 सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो विनयधरो सोमती’ ति ।

७ सत्तियविनयधरसोमनसुत्त

- १ “सत्तहि भिक्खवे, धम्मोहि समन्ना तो विनयधरो सोमति ।
 १५ कतमेहि सत्तहि ? आपत्ति जानाति अन आपत्ति जानाति, सहक आपत्ति
 जानाति गच्छ आपत्ति जानाति विनये खो पन ठितो होति असहीरो
 चतुस्र ज्ञानान् पे० अकसिरलामी आसवान खया .. पे० सन्धि
 क्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो भिक्खवे सत्तहि धम्मोहि
 २० समन्नागतो विनयधरो सोमती’ ति ।

८ चतुत्थविनयधरसोमनसुत्त

- १ ‘सत्तहि भिक्खवे धम्मोहि समन्नागतो विनयधरो सोमति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्ति जानाति अन आपत्ति जानाति, सहक आपत्ति
 जानाति गच्छ आपत्ति जानाति अन वियहित पुब्बनिघासं अनुस्सर्गति

सेय्यथीद — एक पि जाति द्वे पि जातियो पे० .. इति साकार सउद्देस
अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अति-
क्कन्तमानुसकेन पे० आसवान खया पे० सच्छिक्त्वा उप-
सम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो
विनयधरो सोभती” ति ।

5

६. सत्थुसासनमुत्तं

१ अथ खो आर्यस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क-
मिन्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो
आर्यस्मा उपालि भगवन्त एतदवोच —

२ “साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्घित्तेन धम्म देसेतु, यमह भगवतो
धम्म सुत्वा एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरेय्य” ति । 10

“ये खो त्व, उपालि, धम्मे जानेय्यासि — ‘इमे धम्मा न एकन्त-
निब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बा-
नाय सवत्तन्ती’ ति, एकसेन, उपालि, धारेय्यासि — ‘नेसो धम्मो नेसो
विनयो नेत सत्थुसासन’ ति । ये च खो त्व, उपालि, धम्मे जानेय्यासि
— ‘इमे धम्मा एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय 15
सम्बोधाय निब्बानाय सवत्तन्ती’ ति, एकसेन, उपालि, धारेय्यासि —
‘एसो धम्मो एसो विनयो एत सत्थुसासन’” ति ।

१०. अधिकरणसमथमुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, अधिकरणसमथा धम्मा उप्पन्नुप्पन्नान
अधिकरणान समथाय वूपसमाय । कतमे सत्त ? सम्मुखाविनयो
दातब्बो, सतिविनयो दातब्बो, अमूह्विनयो दातब्बो, पटिञ्जात- 20
करण^१ दातब्ब, येभुय्यसिका दातब्बा, तस्सपापियसिका दातब्बा, तिण-
वत्थारको दातब्बो । इमे खो, भिक्खवे, सत्त अधिकरणसमथा धम्मा
उप्पन्नुप्पन्नान अधिकरणान समथाय वूपसमाया” ति ।

विनयवग्गो अट्ठमो^२ ।

१-१ पटिञ्जातकरण येभुय्यसिका तस्स पापियसिका

२ ततियो — स्या० ।

तस्मुद्दाम

चतुरो विनयधरा, चतुरो' धेव सोभना' ।
सासन' अधिकरण समयेनदुमे दसा ति' ॥

—०—

६. समणवग्गो

१ भिक्षुसुत्त

“सत्तन्न भिक्षवे, धम्मान भिन्नत्ता भिक्षु होति । कतमस
सत्तन्न ? सक्कायदिट्ठि भिन्ना होति, विचिक्खिच्छा भिन्ना होति, सीस-
५ ध्वत्तपरामासो भिन्नो होति, रागो भिन्नो होति दोसो भिन्नो होति, मोहो
भिन्नो होति, मानो भिन्नो होति । इमेस खो, भिक्षवे, सत्तन्न धम्मान
भिन्नत्ता भिक्षु होती’ ति ।

२ समणसुत्त

१ सत्तन्न भिक्षवे धम्मान समितत्ता समणो होति प० ।

३ ब्राह्मणसुत्त

१ वाहितत्ता ब्राह्मणो होति पे० ।

४ सोत्तियसुत्त

10 १ निस्तुतत्ता' सोत्तियो' होति .. पे० .. ।

५ न्हातकसुत्त

१ न्हातत्ता' न्हातको' होति पे० .. ।

१-१ चतुरो विनयधरागीमता इति — नी रो । २-२ सासनं घट्टममध्ये दत्त
पानि धधिररत्तमवेना ति — नी सासनं घट्टममध्ये दत्त पाणि धधिररत्तमवेना ति —
रो । ३ भिक्षुसुत्ता — रया रो । ४ सोत्तियो — रया सोत्तियो — रो । ५-५ न्हातत्ता
न्हातको — नी रया निहातत्ता न्हातको — रो ।

६. वेदगूसुत्तं

१ विदितत्ता वेदगू होति पे०... ।

R

७. अरियसुत्तं^१

१ आरकत्ता^२ अरियो होति . पे०... ।

८. अरहासुत्तं

१. “आरकत्ता अरहा होति । कतमेस सत्तन्न ? सक्काय-
दिट्ठि आरका होति, विचिकिच्छा आरका होति, सीलव्वतपरामासो
आरको होति, रागो आरको होति, दोसो आरको होति, मोहो आरको 5
होति, मानो आरको होति । इमेस खो, भिक्खवे, सत्तन्न धम्मान आरकत्ता
अरहा होती” ति ।

९. असद्धम्मसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, असद्धम्मा । कतमे सत्त ? अस्सद्धो
होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी^३ होति, अप्पस्सुतो होति, कुसीतो
होति, मुट्ठस्सति होति, दुप्पञ्चो होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त 10
असद्धम्मा” ति ।

१०. सद्धम्मसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, सद्धम्मा । कतमे सत्त ? सद्धो होति,
हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति,
सतिमा होति, पञ्चवा होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त सद्धम्मा” ति ।

समणवग्गो नवमो ।

तस्सुद्धानं

भिक्खु समणो ब्राह्मणो, सोत्तियो चैव न्हातको ।

वेदगू अरियो अरहा, असद्धम्मा च सद्धम्मा ति ॥

15 B

१ स्या० पोत्यके इदं सुत्तं न दिस्सति । २ अरहत्त

३ अनोत्तापी — सी० ।

तत्सुवार्म

चतुरो विनयधरा, चतुरो' चेव सोमना' ।
सासन' अधिकरण समयेनट्टमे दसा ति' ॥

—०—

६ समणवग्गो

१ भिक्खुसुत्त

“सत्तन्न भिक्खवे घम्मान भिन्नत्ता भिक्खु होति । क्तमस
सत्तन्न ? सक्कायदिट्ठि भिन्ना होति विचिभिच्छा भिन्ना होति, सीस-
५ व्वतपरामासो भिन्नो होति, रागो भिन्नो होति, दोसो भिन्नो होति, माहा
भिन्नो होति, मानो भिन्नो होति । इमेस खो भिक्खवे, सत्तन्न घम्मान
भिन्नत्ता भिक्खु होती” ति ।

२ समणसुत्त

१ सत्तन्न, भिक्खवे, घम्मान समितत्ता समणो होति पे० ।

३ ब्राह्मणसुत्त

१ याहितत्ता ब्राह्मणो होति पे०.. ।

४ सोत्तिपसुत्त

१ निस्सुत्ता' सोत्तियो' होति पे० ।

५ न्हातकसुत्त

१ न्हातत्ता' न्हातकी' होति पे०.. ।

१-१ चतुरो विनयधराभ्यां होति - सी रो । २-२ सामनं घट्टमवमे इव
पाणि अधिकरणमवमेना ति - सी सासनं घट्टमवमे इव पाणि अधिकरणमवमेना ति -
रो । ३ निम्बुलता - स्या रो । ४ सोत्तिवो - स्या सोत्तिवो - रो । ५-६ ब्राह्मणा
नृपानको - सी स्या विनयधरा नृपानको - रो ।

६. वेदगूसुत्तं

१. विदितत्ता वेदगू होति . पे०. ।

R 14

७. अरियसुत्तं

१. आरकत्ता^३ अरियो होति .. पे० .. ।

८. अरहासुत्तं

१. “आरकत्ता अरहा होति । कतमेस सत्तन्न ? सक्काय-
दिट्ठि आरका होति, विचिकिच्छा आरका होति, सीलव्वतपरामासो
आरको होति, रागो आरको होति, दोसो आरको होति, मोहो आरको 5
होति, मानो आरको होति । इमेस खो, भिक्खवे, सत्तन्न धम्मनं आरकत्ता
अरहा होती” ति ।

९. असद्धम्मसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, असद्धम्मा । कतमे सत्त ? अस्सद्धो
होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी^३ होति, अप्पस्सुतो होति, कुसीतो
होति, मुट्ठस्सति होति, दुप्पञ्जो होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त 10
असद्धम्मा” ति ।

१०. सद्धम्मसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, सद्धम्मा । कतमे सत्त ? सद्धो होति,
हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति,
सत्तिमा होति, पञ्जवा होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त सद्धम्मा” ति ।

समणवग्गो नवमो ।

तस्सुद्धानं

भिक्खु समणो ब्राह्मणो, सोत्तियो चेव न्हातको ।

वेदगू अरियो अरहा, असद्धम्मा च सद्धम्मा ति ॥

15 E

१ स्या० पोत्यके इदं सुत्तं न विस्सति । २ अरहत्ता - सी०, अरीहत्ता - रो० ।
३ अनोत्तापी - सी० ।

१० आहुनेय्यवगो

१ "सस्मिमे, भिक्षवे, पुगला आहुनेय्या .. पे० दक्षिणय्या

अञ्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्जावसेत्त लोकस्स । कतमे सत्त ? इव,
भिक्षवे, एकच्चो पुगलो चक्खुस्मि अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्च-
सञ्ची अनिच्चपटिसवेदी सतत समित्त अब्बोकिण्ण चेतसा अधिमुच्च-
५ मानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो आसवान सया अनासव चेतो-
विमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्चिक्खत्वा उप-
सम्पज्ज विहरति । अय सो, भिक्षवे, पठमो पुगलो आहुनेय्यो पाहु-
नय्यो पे० अनुत्तर पुञ्जावसेत्त लोकस्स ।

"पुन च पर, भिक्षवे, इधेकच्चो पुगलो चक्खुस्मि अनिच्चा
१० नुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्ची अनिच्चपटिसवेदी सतत समित्त अब्बो-
किण्ण चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । तस्स अपुव्व
अचरिम आसवपरियादान च होति जीवितपरियादान च । अय, भिक्षव,
धुत्तियो पुगलो आहुनेय्यो पे० अनुत्तरं पुञ्जावसेत्त लोकस्स ।

"पुन च पर, भिक्षवे, इधेकच्चो पुगलो चक्खुस्मि अनिच्चा
१५ नुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्ची अनिच्चपटिसवेदी सतत समित्त अब्बो-
किण्ण चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो पञ्चप-
ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति .. पे०...
उपहञ्चपरिनिब्बायी होति पे० असङ्गारपरिनिब्बायी होति
पे० ससङ्गारपरिनिब्बायी होति पे० उद्वसोतो होति अकनिट्ठ
२० गामी । अय, भिक्षवे, सत्तमो पुगलो आहुनेय्यो पे० अनुत्तर
पुञ्जावसेत्त लोकस्स । इमे सो, भिक्षवे, सत्त पुगला आहुनेय्या पाहु-
नेय्या दक्षिणय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्जावसेत्त लोकस्सा
ति ।

२-८ सस्मिमे भिक्षवे पुगला आहुनेय्या पाहुनेय्या पे०...
२५ अनुत्तर पुञ्जावसेत्त लोकस्स । कतमे सत्त ? इव, भिक्षवे,
एकच्चो पुगलो चक्खुस्मि दुक्खानुपस्सी विहरति पे० .. चक्खुस्मि
अनत्तानुपस्सी विहरति पे० चक्खुस्मि क्षयानुपस्सी विहरति .. पे०...
चक्खुस्मि वयानुपस्सी विहरति .. पे० चक्खुस्मि विरागानुपस्सी विह-
रति पे० चक्खुस्मि निरोधानुपस्सी विहरति पे०... चक्खुस्मि
३० पटिनिस्सगानुपस्सी विहरति .. पे० ।

६-४८. सोतस्मि . पे० . घानस्मि . जिह्वाय . कायस्मि .

मनस्मि पे० ।

४६-६६. रूपेसु . पे० सद्देसु गन्धेसु रसेसु .. फोटुब्बेसु

. धम्मसेसु . पे० . ।

६७-१४४. चक्खुविज्जाणे पे०.. सोतविज्जाणे . घान-

विज्जाणे . जिह्वाविज्जाणे कायविज्जाणे . मनोविज्जाणे . पे० . ।

१४५-६२. चक्खुसम्फस्से . पे०. सोतसम्फस्से .. घान-

सम्फस्से ... जिह्वासम्फस्से कायसम्फस्से .. मनोसम्फस्से . पे० .. ।

१६३-२४० चक्खुसम्फस्सजाय वेदनाय ... पे० सोत-

सम्फस्सजाय वेदनाय घानसम्फस्सजाय वेदनाय जिह्वासम्फस्सजाय

वेदनाय . कायसम्फस्सजाय वेदनाय . मनोसम्फस्सजाय वेदनाय

पे०.. ।

२४१-८८. रूपसञ्जाय . पे० सद्दसञ्जाय गन्ध-

सञ्जाय रससञ्जाय . फोटुब्बसञ्जाय . धम्मसञ्जाय . पे० . ।

२८६-३३६. रूपसञ्चेतनाय . पे० . सद्दसञ्चेतनाय . गन्ध-

सञ्चेतनाय रससञ्चेतनाय . फोटुब्बसञ्चेतनाय .. धम्मसञ्चेतनाय

पे० ।

३३७-८४. रूपतण्हाय . पे० . सद्दतण्हाय गन्धतण्हाय .

रसतण्हाय .. फोटुब्बतण्हाय . धम्मतण्हाय ... पे०... ।

३८५-४३२. रूपवितक्के . पे०... सद्दवितक्के . गन्धवितक्के

. रसवितक्के .. फोटुब्बवितक्के . धम्मवितक्के . पे० . ।

४३३-८०. रूपविचारे ... पे०... सद्दविचारे ... गन्धविचारे .

रसविचारे . फोटुब्बविचारे धम्मविचारे .. पे० . ।

४८१-५२८. "पञ्चकखन्धे" पे० रूपकखन्धे ... वेदनाकखन्धे

सञ्जाकखन्धे सङ्खारकखन्धे . विज्जाणकखन्धे अनिच्चानुपस्सी

विहरति पे० . दुक्खानुपस्सी विहरति . अनत्तानुपस्सी विहरति ..

खयानुपस्सी विहरति .. वयानुपस्सी विहरति विरागानुपस्सी विहरति

. निरोधानुपस्सी विहरति पटिनिस्सगगानुपस्सी विहरति पे० .

लोकस्सा^२ ति ।

आहुनेय्यवगो दसमो ।

१ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

तत्सुदानं

‘छद्धारारम्मणेस्वेत्य, विञ्ज्याणेषु च फत्सेसु ।
 वेदनासु च द्वारस्स, सुत्ता होन्ति विसु भट्ठ ॥
 सञ्ज्या सञ्चेतना तण्हा, वितक्केसु विचारे च ।
 गोचरस्स विसु भट्ठ, पञ्चवक्खन्ये च पञ्चेके ॥
 सोळसस्वेत्य मूलेसु, अनिच्च दुक्खमनत्ता ।
 क्षया वया विरागा च, निरोधा पटिनिस्सगा ॥
 कम भट्ठानुपस्सना, योजेत्यान विसु विसु ।
 सम्पिण्ठितेसु सव्येसु, हान्ति पञ्च सत्तानि च ।
 भट्ठवीसत्ति सुत्तानि, आहुनेम्ये च वगिके’ ॥

— ० —

११ रागपेय्यालं

१ “रागस्स भिक्खवे, अभिञ्जाय सत्त धम्मा भावेत्तम्भा ।
 कत्तमे सत्त ? सत्तिसम्बोज्झङ्गो पे० उपेक्खासम्बोज्झङ्गो — रागस्स,
 भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे सत्त धम्मा भावेत्तम्भा” ति ।

२ “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय सत्त धम्मा भावेत्तम्भा ।
 कत्तमे सत्त ? अनिच्चसञ्ज्या, अनत्तसञ्ज्या, असुभसञ्ज्या, आदीनव-
 सञ्ज्या, पहानसञ्ज्या, विरागसञ्ज्या, निरोधसञ्ज्या — रागस्स, भिक्खवे,
 अभिञ्जाय इमे सत्त धम्मा भावेत्तम्भा” ति ।

३ “रागस्स भिक्खवे, अभिञ्जाय सत्त धम्मा भावेत्तम्भा ।
 कत्तमे सत्त ? असुभसञ्ज्या, मरणसञ्ज्या, आहारे पटिकूससञ्ज्या,
 सम्बलोके अनमिरत्तसञ्ज्या, अनिच्चसञ्ज्या, अनिच्चे दुक्खसञ्ज्या,
 दुक्खे अनत्तसञ्ज्या — रागस्स भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे सत्त धम्मा
 भावेत्तम्भा” ति ।

४-३० “रागस्स भिक्खवे, परिञ्जाय पे०... परिक्खमाय
 ... पहानाय ... क्षयाय वयाय विरागाय निरोधाय आगाम
 पे० ... पटिनिस्सगाय इमे सत्त धम्मा भावेत्तम्भा” ति ।

३१-४१० “दोसस्स .. पे० .. मोहस्स कोभस्स उपत्ता
 हस्स .. मक्खस्स ... पळासस्स^१ ... इत्ताय मच्चरियस्स .. मायाय -

१-१ इहा उद्दानपायाग्रो ही त्या रो दोल्लेसु न विसन्ति । २ पटिक्ख-
 सञ्ज्या - ही त्या रो । ३ पणावत्त - ही त्या ।

साठेय्यस्स .. थम्भस्स . सारम्भस्स . मानस्स . अतिमानस्स ...
 मदस्स पमादस्स अभिञ्जाय पे० . परिञ्जाय .. परिक्खयाय
 पहानाय . खयाय . वयाय . विरागाय . निरोधाय चागाय ..
 पटिनिस्सग्गाय . पे० इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा” ति ।

इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खु भगवतो भासितं अभि- 5
 नन्दु ति ।

रागपेय्यालं निट्ठितं ।

सत्तकनिपातो^१ निट्ठितो^१ ।

८ अट्टकनिपातो

१ मेत्तावग्गो

१ मेत्तासुत्त

१ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवन
अनायपिण्डिकस्स आरामे । तत्र सो भगवा भिक्षू आमन्तेसि -
“भिक्षवो” ति । “भवन्ते” ति ते भिक्षू भगवतो पञ्चस्सोसु । भगवा
एतदवोच -

२ “मेत्ताय, भिक्षवो, चेतोविमुत्तिया आसेवित्ताय भाविताय
बहुलीकत्ताय यानीकत्ताय वत्थुकत्ताय अनुद्धिताय परिजिताय सुसमारद्धाय
अट्टानिससा पाटिकद्धा । कतमे अट्ट ? सुख सुपति, सुख पटिबुज्जति,
न पापक सुपिन पस्सति मनुस्सान पियो होति, अमनुस्सान पियो होति,
देवता रक्खन्ति, नास्स अग्नि वा विस वा सत्थ वा कमति, उत्तरि अप्पटि
विज्जन्तो ब्रह्मलोकूपगो होति । मेत्ताय भिक्षवो चेतोविमुत्तिया
आसेवित्ताय भाविताय बहुलीकत्ताय यानीकत्ताय वत्थुकत्ताय अनुद्धिताय
परिजिताय सुसमारद्धाय इमे अट्टानिससा पाटिकद्धा ति ।

“यो च मेत भावयति, अप्पमाण पटिस्सतो” ।

तनु समोजना होन्ति पस्सतो उपधिक्खर्य ॥

“एकं पि चे पाणमवुद्धचित्तो,
मेत्तायति कुसली तेन होति ।
सम्मे च पाणे मनसानुकम्पी,
पह्वमरियो पकरोति पुञ्जं ॥

“ये सत्तसण्डं पयवि” विजेत्वा
राजिसमो यजमाना अनुपरियगा ।
सस्समेभं पुरिसमेध
सम्मापासं धाजपेय्य निरगळं ॥

१ पठित्थो - सी । २ कतमं - स्वा । ३ च - सी स्वा रो । ४ यजमानु-
कम्पि - स्वा रो । ५ पठि - सी स्वा रो । ६ विजित्ता - सी स्वा ।
७ राजिसमी - स्वा राजीसमी - रो । ८ अनुपरिया - स्वा नुपरिया - रो ।
९ धाजपेय्य - रो । १० निरगळं - सी ।

“मेत्तस्स चित्तस्स सुभावितस्स,
कल पि ते नानुभवन्ति सोळसि^१ ।

चन्दप्पभा तारगणा व सब्बे,

यथा^२ न अग्घन्ति कल पि सोळसि^३ ॥

“यो न हन्ति^३ न घातेति, न जिनाति न जापये ।

मेत्तसो^४ सब्बभूतान, वेर तस्स न केनची” ति ॥

5

२. पञ्जासुत्तं

१ “अट्ठिमे, भिक्खवे, हेतू अट्ठ पच्चया आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया सवत्तन्ति । कतमे अट्ठ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सत्थार उपनिस्साय विहरति अञ्जतर वा गरुट्टानिय^५ सन्नह्मचारि, यत्थस्स तिब्ब हिरोत्तप्प पच्चुपट्ठित होति पेम च गारवो च । अय, भिक्खवे, पठमो हेतु पठमो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया सवत्तति ।

10

२ “सो त सत्थार उपनिस्साय विहरन्तो^६ अञ्जतर वा गरुट्टानिय सन्नह्मचारि, यत्थस्स तिब्ब हिरोत्तप्प पच्चुपट्ठित होति पेम च गारवो च, ते कालेन काल उपसङ्कमित्वा परिपुच्छति परिपञ्हति — ‘इद, भन्ते, कथ, इमस्स को अत्थो’ ति ? तस्स ते आयस्मन्तो अविवट चेव विवरन्ति^७, अनुत्तानीकत च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कङ्खाठानियेसु धम्मेषु कङ्ख पटिविनोदेन्ति । अय, भिक्खवे, दुतियो हेतु दुतियो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

15

20

३ “सो त धम्म सुत्वा द्वयेन वूपकासेन सम्पादेति — कायवूपकासेन च चित्तवूपकासेन च । अय, भिक्खवे, ततियो हेतु ततियो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया सवत्तति ।

25

१ सोलसि — सी० । २-२ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ३ हनति — सी०, स्या० । ४ मेत्तसो — स्या० । ५ गरुट्टानिक — सी० । ६ विहरति — सी०, स्या० । ७ विवटन्ति — स्या० ।

४ “सीलवा होति, पातिमोक्खसवरसयुतो विहरति आचार गोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खपदेसु । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो हेतु चतुत्थो पञ्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्चाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिम्मोभावाय वेपुत्साय भावनाय पारिपूरिया सवत्तति ।

५ “बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निधयो । ये ते धम्मा आदि कल्याणा मज्जेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थ सम्पञ्जनं केवसं परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुतो होन्ति धाता^१ वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता विट्ठिया सुप्पटिविद्धा । अयं भिक्खवे, पञ्चमो हेतु पञ्चमो पञ्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्चाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिम्मोभावाय वेपुत्साय भावनाय पारिपूरिया सवत्तति ।

६ “आरद्धविरियो विहरति अकुसलान धम्मान पद्धानाय, कुसलान धम्मान उपसम्पदाय, धामवा दम्हपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । अयं, भिक्खवे, छट्ठो हेतु छट्ठो पञ्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्चाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिम्मोभावाय वेपुत्साय भावनाय पारिपूरिया सवत्तति ।

७ “सङ्गुत्तो स्रो पन अनानाकथिको होति अतिरम्हान कथिको । साम वा धम्म भासति पर वा अज्जेसति अरिय वा तुण्हीभाव नातिमञ्जति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो हेतु सत्तमो पञ्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्चाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिम्मोभावाय वेपुत्साय भावनाय पारिपूरिया सवत्तति ।

८ “पञ्चसु स्रो पन उपादानक्खधेसु उदयम्भयानुपस्सी विहरति — ‘इति रूप इति रूपस्स समुदयो इति रूपस्स अत्थङ्गमो, इति वेदना इति वेदनाय समुदयो इति वेदनाय अत्थङ्गमो, इति सञ्जा पे० इति सङ्कारा इति विञ्जाण इति विञ्जाणस्स समुदयो इति विञ्जाणस्स अत्थङ्गमो’ ति । अयं भिक्खवे अट्ठमो हेतु अट्ठमो पञ्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्चाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिम्मोभावाय वेपुत्साय भावनाय पारिपूरिया सवत्तति ।

६ “तमेन सन्नह्यचारो एव सम्भावेन्ति^१ — ‘अयं^२ खो^३ आयस्मा सत्थार उपनिस्साय विहरति अञ्जतर वा गरुटानिय सन्नह्यचारि, यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्प पच्चुपट्ठित होति पेम च गारवो च । अद्धा अयमायस्मा जान जानाति पस्स पस्सती’ ति । अय पि धम्मो पियत्ताय^३ गरुत्ताय^३ भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय सवत्तति ।

5

१० “त खो पनायमायस्मा सत्थारं उपनिस्साय विहरन्तो अञ्जतर वा गरुटानिय सन्नह्यचारि, यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्प पच्चुपट्ठित होति पेम च गारवो च, ते^४ कालेन काल उपसङ्गमित्वा परिपुच्छति परिपञ्हति — इदं, भन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो ति ? तस्स ते आयस्मन्तो अविवट चेव विवरन्ति, अनुत्तानीकत च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कङ्खाठानियेसु धम्मोसु कङ्ख पटिविनोदेन्ति । अद्धा अयमायस्मा जान जानाति पस्स पस्सती’ ति । अय पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय सवत्तति ।

10

११ “त खो पनायमायस्मा धम्मं सुत्वा द्वयेन^५ वूपकासेन सम्पादेति — कायवूपकासेन च चित्तवूपकासेन च । अद्धा अयमायस्मा जान जानाति पस्स पस्सती’ ति । अय पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय सवत्तति ।

15

१२ “सीलवा खो पनायमायस्मा पातिमोक्खसवरसवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । अद्धा अयमायस्मा जान जानाति पस्स पस्सती’ ति ! अय पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

20

१३ “बहुस्सुतो खो पनायमायस्मा सुतधरो सुतसन्निचयो । ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थ सव्यञ्जन केवलपरिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । अद्धा अयमायस्मा जान जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अय पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय सवत्तति ।

25

१ सम्भावयन्ति — सी० । २-२ स्या० पोत्यके नत्थि । ३-३ पियत्ताय गरुत्ताय — स्या० । ४ सो — सी०, स्या० । ५ येन — सी० ।

१४ “आरब्धविरियो खो पनायमायस्मा विहरति अकुसलान्
धम्मान पहाताय, कुसलान् धम्मान उपसम्पदाय, आमवा दग्धपरक्कमो
अनिक्खिस्सधुरो कुसलेसु धम्मेषु । अद्वा अयमायस्मा जान जानाति
पस्स पस्सती’ ति । अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय साम-
५ ङ्ग्याय एकीभावाय सवत्तसि ।

१५ “सङ्खगतो खो पनायमायस्मा अनानाकथिको होति
अतिरब्धानकथिको । साम वा धम्म भासति पर वा अज्जेसति अरिय
वा तुण्हीभाव नातिमङ्गत्ति । अद्वा अयमायस्मा जान जानाति पस्स
पस्सती’ ति । अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामङ्ग्याय
१० एकीभावाय सवत्तसि ।

१६ “पञ्चसु खो पनायमायस्मा उपादानक्खन्धेषु उदयम्भ
यानुपस्सी विहरति — इति रूप, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स
अत्यङ्गमो, इति वेदना वे० इति सङ्ग्या इति सङ्खारा .. इति
विङ्ग्याण, इति विङ्ग्याणस्स समुदयो, इति विङ्ग्याणस्स अत्यङ्गमो
१५ ति । अद्वा अयमायस्मा जान जानाति पस्स पस्सती’ ति । अयं पि
धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामङ्ग्याय एकीभावाय सवत्तसि ।

१७ “इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ हेतू अट्ठ पञ्चया आदिब्रह्मचरिणि
काय पङ्ग्याय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय पटिलद्धाय भिम्मोभावाय
वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया सवत्तन्ती’ ति ।

३ पठमअप्पियसुत्त

१ “अट्ठहि भिक्खवे धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सब्बहा
चारीन अप्पियो च होति अमनापो च अगह च अभावनीयो च । कतमेहि
अट्ठहि ? इष भिक्खवे भिक्खु अप्पियपससी च होति, पियगरही च,
सामकामो च सक्कारकामो च, अहिरिको’ च अनोत्तप्पो च पापिण्णो
च, मिच्छादिट्ठि च । इमेहि खो भिक्खवे, अट्ठहि धम्मोहि समन्नागतो
२५ भिक्खु सब्बहाचारीन अप्पियो च होति अमनापो च अगह च
अभावनीयो च ।

२ “अट्ठहि भिक्खवे धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु सब्बहाचारीन
पियो च होति मनापो च गह च भावनीयो च । कतमेहि अट्ठहि ?

इध, भिक्खवे, भिक्खु न अप्पियपससी च होति, न पियगरही च, न लाभकामो च, न सक्कारकामो च, हिरीमा च होति, ओत्तप्पी च, अप्पि-
च्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो
भिक्खु सब्रह्मचारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा” ति ।

४. दुतियअप्पियसुत्तं

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं 5
अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनियो च । कतमेहि
अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च,
अनवज्जत्तिकामो च, अकालञ्जू च, अमत्तञ्जू च, असुचि च, बहु-
भाणी च, अक्कोसकपरिभासको च सब्रह्मचारीन । इमेहि खो, भिक्खवे,
अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो 10
च अगरु च अभावनीयो च ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीन
पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि अट्ठहि ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च, न अन-
वज्जत्तिकामो च, कालञ्जू च, मत्तञ्जू च, सुचि च, न बहुभाणी च, 15
अनक्कोसकपरिभासको च सब्रह्मचारीन । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि
धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीन पियो च होति मनापो च गरु
च भावनियो चा” ति ।

५. पठमलोकधम्मसुत्तं

१ “अट्ठिमे, भिक्खवे, लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको
च अट्ठ लोकधम्मे अनुपरिवत्तति । कतमे अट्ठ ? लाभो च, अलाभो 20
च, यसो च, अयसो च, निन्दा च, पससा च, सुख च, दुक्खं च — इमे
खो, भिक्खवे, अट्ठ लोकधम्मा लोक अनुपरिवत्तन्ति, लोको च इमे अट्ठ
लोकधम्मे अनुपरिवत्तती ति ।

“लाभो अलाभो च यसायसो च ,
निन्दा पससा च सुख दुक्ख च ।
एते अनिच्चा मनुजेषु धम्मा ,
असस्सता विपरिणामधम्मा ॥

“एते च अत्वा सतिमा सुमेधो ,
अवेक्षति विपरिणामधम्मे ।
इदुस्स धम्मा न मयेन्ति चित्त ,
अनिद्वृतो नो पटिघातमेति ॥

“तस्सानुरोधा अथवा विरोधा ,
विधूपिता अत्थङ्गता' न सन्ति ।
पद च अत्वा विरज असोक ,
सम्मप्यजानाति भवस्स पारगू' ति ॥

६ वृत्तियलोकधम्मसुत्त

१ “अट्ठिमे, भिक्षवे, लोकधम्मा लोक अनुपरिवत्तन्ति, लोको
च अट्ठ लोकधम्मे अनुपरिवत्तति । कतमे अट्ठ ? सामो च, असामो
च यसो च, अयसो च, निन्दा च, पससा च, सुख च, दुक्ख च — इमे सो,
भिक्षवे, अट्ठ लोकधम्मा लोक अनुपरिवत्तन्ति, लोको च इमे अट्ठ लोक-
धम्मे अनुपरिवत्तति ।

२ “अस्सुतवतो, भिक्षवे पुयुज्जनस्स उप्पज्जति सामो पि
असामो पि यसो पि अयसो पि निन्दा पि पससा पि सुख पि दुक्ख पि,
सुतवतो पि, भिक्षवे अरियसावकस्स उप्पज्जति सामो पि असामो
पि यसो पि अयसो पि निन्दा पि पससा पि सुख पि दुक्ख पि । तत्र,
भिक्षवे को विससो को अधिप्पयासो' किं नानाकरण' सुतवतो अरिय
सावकस्स अस्सुतवता पुयुज्जेनेना' ति ?

३ “भगवम्मूलना नो भन्ते, धम्मा भगवन्नेत्तिवा भगवम्मदि
सरणा । सायु वत भन्ते, भगवन्तयेव पटिभातु एतस्स भासितस्स
अत्थो । भगवतो मृत्या भिक्खू धारेस्सन्ती' ति ।

४ “खेन हि भिक्खवे सुणाय सायुक्' मनसि वरोय, भासि
स्यामी' ति । “एय भन्ते ति गो खे भिक्खू भगवतो पच्चस्सोर्मु ।
भगवा एत'वोच — “अस्सुतवतो भिक्खवे पुयुज्जनस्स उप्पज्जति
सामो । या न इति पटिगच्छियमगति — ‘उप्पन्नो गो मे अयं सामो
गो च गो अनिग्गो दुग्ग । विपरिणामधम्मो' ति ययामूतं ण्यज्जानाति ।

उप्पज्जति अलाभो . पे०.. उप्पज्जति यसो . उप्पज्जति अयसो .
उप्पज्जति निन्दा . . उप्पज्जति पसंसा उप्पज्जति सुखं उप्पज्जति
दुक्ख । सो न इति पटिसञ्चिक्खति — ‘उप्पन्न खो मे इदं दुक्खं, तं च
खो अनिच्च दुक्खं विपरिणामधम्म’ ति यथाभूतं नप्पजानाति ।

४ “तस्स लाभो पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, अलाभो पि 5
चित्तं परियादाय तिट्ठति, यसो पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, अयसो पि
चित्तं परियादाय तिट्ठति, निन्दा पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, पससा
पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, सुखं पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, दुक्खं पि
चित्तं परियादाय तिट्ठति । सो उप्पन्नं लाभं अनुरुज्झति, अलाभे पटि-
विरुज्झति, उप्पन्नं यसं अनुरुज्झति, अयसे पटिविरुज्झति, उप्पन्नं 10
पससं अनुरुज्झति, निन्दाय पटिविरुज्झति, उप्पन्नं सुखं अनुरुज्झति,
दुक्खे पटिविरुज्झति । सो एव अनुरोधविरोधसमापन्नो न परिमुच्चति
जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपाया-
सेहि । ‘न परिमुच्चति दुक्खस्मा’ ति वदामि ।

५ “सुतवतो च खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स उप्पज्जति 15
लाभो । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘उप्पन्नो खो मे अयं लाभो, सो
च खो अनिच्चो दुक्खो विपरिणामधम्मो’ ति यथाभूतं पजानाति ।
उप्पज्जति अलाभो . पे० उप्पज्जति यसो उप्पज्जति अयसो .
उप्पज्जति निन्दा . उप्पज्जति पससा . उप्पज्जति सुखं . उप्पज्जति
दुक्खं । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘उप्पन्नं खो मे इदं दुक्खं, तं च खो 20
अनिच्चं दुक्खं विपरिणामधम्म’ ति यथाभूतं पजानाति ।

६ “तस्स लाभो पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अलाभो पि
चित्तं न परियादाय तिट्ठति, यसो पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अयसो
पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, निन्दा पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति,
पससा पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, सुखं पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, 25
दुक्खं पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति । सो उप्पन्नं लाभं नानुरुज्झति,
अलाभे नप्पटिविरुज्झति, उप्पन्नं यसं नानुरुज्झति, अयसे नप्पटि-
विरुज्झति, उप्पन्नं पससं नानुरुज्झति, निन्दाय नप्पटिविरुज्झति,
उप्पन्नं सुखं नानुरुज्झति, दुक्खे नप्पटिविरुज्झति । सो एव अनुरोध-
विरोधविप्पहीनो परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि
दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि । ‘परिमुच्चति दुक्खस्मा’ ति वदामि । 30

अयं क्षो, भिक्षवे, विसेसो अयं अधिष्ययासो इदं नानाकरणं सुतवतो
अरियसावकस्तं अस्तुतवता पुण्यजनेनाति ।

“लामो अलामो च यसायसो च,
निन्दा पससा च सुखं दुःखं च ।
एते अनिष्ठा मनुजेषु धम्मा,
असत्सता विपरिणामधम्मा ॥

“एते च ज्ञात्वा सतिमा सुमेधो,
अवेक्षन्ति विपरिणामधम्मे ।
इदंस्तं धम्मा न मयेन्ति चित्तं,
अनिदृशो नो पटिधातमेति ॥

“तस्मानुरोधा अयं वा विरोधा,
विधूयिता अत्यङ्गता न सन्ति ।
पदं च ज्ञात्वा विरजं असोक्तं,
सम्मप्यजानाति भवस्तं पारगू”ति ॥

७ देयवत्तविपत्तिसुत्त

१ एकं समयं भगवा राजगृहे विहरति गिण्हमूढे पब्बते अभिर
पक्कन्ते देयवत्ते । तत्र भगवा देवदत्तं आरब्धं भिक्षुं आमन्तेषि -
“साधु भिक्षवे, भिक्षुं कालेन कालं अत्तविपत्तिं पञ्चवेमिस्ता होति ।
साधु भिक्षवे, भिक्षुं कालेन कालं परविपत्तिं पञ्चवेमिस्ता होति ।
साधु, भिक्षवे, भिक्षुं कालेन कालं अत्तसम्पत्तिं पञ्चवेमिस्ता होति ।
साधु भिक्षवे भिक्षुं कालेन कालं परसम्पत्तिं पञ्चवेमिस्ता होति ।
अट्ठहि भिक्षवे, अमदम्मेहि अभिभूतो पग्गियादिन्नमित्तो देयवत्तो आपा
यित्तो मग्गियो पण्हट्ठो अतपिच्छो ।

२ “कतमेहि अट्ठहि ? नामेन हि”, भिक्षवे, अभिभूतो पग्गिया
दिन्नमित्तो देयवत्तो आपायित्तो मग्गियो पण्हट्ठो अतपिच्छो । अत्ता
भन भिक्षवे .. पे०.. यमेन .. अयमेन गक्कारेण .. असावारेण ..
पाणिन्दाय पाणिमिताय भिक्षवे अभिभूतो पग्गियान्तिमित्तो
देयवत्तो आपायित्तो मग्गियो पण्हट्ठो अतपिच्छो । इमहि गो,

भिक्षवे, अट्ठहि असद्धमेहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो
आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ।

३ “साधु, भिक्षवे, भिक्षु उप्पन्न लाभ अभिभुय्य अभिभुय्य
विहरेय्य, उप्पन्न अलाभं पे० . उप्पन्न यस उप्पन्नं अयस ..
उप्पन्न सक्कार . उप्पन्न असक्कारं . उप्पन्न पापिच्छत उप्पन्नं 5 R
पापमित्तत अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ।

४ “किञ्च^१, भिक्षवे, भिक्षु अत्यवस पटिच्च उप्पन्नं लाभं
अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य, उप्पन्न अलाभ पे० . उप्पन्न यस ..
उप्पन्न अयस उप्पन्न सक्कार उप्पन्न असक्कार उप्पन्नं पापिच्छत
. उप्पन्नं पापमित्तत अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ? 10

५ “य हिस्स, भिक्षवे, उप्पन्न लाभ अनभिभुय्य विहरतो
उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्न लाभ अभिभुय्य विहरतो
एवस ते आसवा विघातपरिळाहा^२ न होन्ति । यं हिस्स, भिक्षवे, उप्पन्न
अलाभ पे० उप्पन्न यस उप्पन्न अयस . उप्पन्न सक्कार ... उप्पन्न
असक्कारं उप्पन्न पापिच्छत उप्पन्न पापमित्तत अनभिभुय्य विहरतो 15
उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्न पापमित्तत अभिभुय्य विह-
रतो एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इद खो, भिक्षवे,
भिक्षु अत्यवस पटिच्च उप्पन्न लाभ अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य,
उप्पन्न अलाभं . पे० उप्पन्न यस उप्पन्न अयस . उप्पन्न सक्कार
उप्पन्न असक्कार उप्पन्न पापिच्छत उप्पन्न पापमित्तत अभिभुय्य 20
अभिभुय्य विहरेय्य ।

६ “तस्मातिह, भिक्षवे, एवं सिक्खितव्वं — ‘उप्पन्न लाभं
अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्साम, उप्पन्नं अलाभं पे०.. उप्पन्न
यस उप्पन्न अयस . उप्पन्नं सक्कार उप्पन्न असक्कार . उप्पन्न
पापिच्छत उप्पन्न पापमित्तत अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्सामा’ 25
ति । एव हि वो, भिक्षवे, सिक्खितव्व’ ति ।

८. उत्तरविपत्तिसुत्तं

१ एक समय आयस्मा उत्तरो महिसवत्थुस्मि विहरति सङ्खेय्यके
पव्वते वटजालिकाय^३ । तत्र खो आयस्मा उत्तरो भिक्षू आमन्तेसि —

१ कथञ्च — रो० । २ विघातपरिळाहा — सी० । ३ वटजालिकाय — सी०, रो०,

“साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पञ्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परविपत्ति पञ्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तसम्पत्ति पञ्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परसम्पत्ति पञ्चवेक्खिता होती” ति ।

२ तेन सो पन समयेन वेस्सवणो महाराजा उत्तराय विसाय दक्खिण दिस गच्छति केनचिदेव करणीयेन । अस्सोसि सो वेस्सवणो महाराजा आयस्मतो उत्तरस्स महिसवत्थुस्मि सङ्खेम्यके पच्चते वट जालिकाय भिक्खून एव भम्म देसेन्तस्स — “साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पञ्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परविपत्ति पञ्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तसम्पत्ति पञ्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परसम्पत्ति पञ्चवेक्खिता होती” ति ।

३ अय सो वेस्सवणो महाराजा — सेम्यथापि नाम बसवा पुरिसो सम्मिञ्जित वा बाह पसारेम्य, पसारित वा बाह सम्मिञ्जेम्य, एवमेव — महिसवत्थुस्मि सङ्खेम्यके पच्चते वटजालिकाय अन्तरहितो देवेषु तावत्तिसेसु पातुरहोसि । अय सो वेस्सवणो महाराजा येन सक्को देवानमिन्दो तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा सक्क देवानमित्थ एतदवोच — “यग्गे मारित जानेय्यासि । एसो आयस्मा उत्तरो महिसवत्थुस्मि सङ्खेम्यके पच्चते वटजालिकाय भिक्खून एव भम्म देसेति — ‘साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पञ्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परविपत्ति पे० .. अत्तसम्पत्ति परसम्पत्ति पञ्चवेक्खिता होती ति ।

४ अय सो सक्को देवानमिन्दो — सेम्यथापि नाम बसवा पुरिसो सम्मिञ्जित वा बाह पसारेम्य, पसारित वा बाह सम्मिञ्जेम्य, एवमेव — देवेषु तावत्तिसेसु अन्तरहितो महिसवत्थुस्मि सङ्खेम्यके पच्चते वटजालिकाय आयस्मतो उत्तरस्स सम्मुत्ते पातुरहोसि । अय सो सक्को देवानमिन्दो येनायस्मा उत्तरो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त उत्तर अमिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठितो सो सक्को देवानमिन्दो आयस्मन्त उत्तर एतदवोच —

५ “सच्च किर, भन्ते, आयस्मा उत्तरो भिक्खून् एवं घम्म देसेसि — ‘साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पच्चवेक्खिता होति, साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परविपत्ति . पे०.. अत्तसम्पत्ति . परसम्पत्ति पच्चवेक्खिता होती” ति ?

“एव, देवानमिन्दा” ति ।

5

“किं पनिदं, भन्ते, आयस्मतो उत्तरस्स सक पटिभान, उदाहु तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा” ति ?

“तेन हि, देवानमिन्द, उपम ते करिस्सामि । उपमाय मिधे-
कच्चे^१ विञ्जू पुरिसा भासितस्स अत्थ आजानन्ति ।

६ “सेय्यथापि, देवानमिन्द, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे 10
महाधञ्जरासि । ततो महाजनकायो धञ्ज आहरेय्य — काजेहि^२ पि
पिटकेहि^३ पि उच्छङ्गेहि^४ पि अञ्जलीहि^५ पि । यो नु खो, देवानमिन्द,
तं महाजनकाय उपसङ्गमित्वा एव पुच्छेय्य — ‘कुतो इम धञ्ज आहरथा’
ति, कथ व्याकरमानो नु खो, देवानमिन्द, सो महाजनकायो सम्मा व्या-
करमानो व्याकरेय्या” ति ?

15

“अमुम्हा महाधञ्जरासिम्हा आहरामा’ ति खो, भन्ते, सो
महाजनकायो सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्या” ति ।

“एवमेव खो, देवानमिन्द, य किञ्चि सुभासित सब्ब त तस्स
भगवतो वचन अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ततो उपादायुपादाय मय
चञ्जे^६ च भणामा” ति ।

20

“अच्छरिय, भन्ते, अब्भुतं भन्ते । याव सुभासित चिद आय-
स्मता उत्तरेन — ‘य किञ्चि सुभासित सब्ब त तस्स भगवतो वचन अरहतो
सम्मासम्बुद्धस्स । ततो उपादायुपादाय मय चञ्जे च भणामा’ ति ।
एकमिदं^७, भन्ते उत्तर, समयं^८ भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पण्डते
अचिरपक्कन्ते देवदत्ते । तत्र खो भगवा देवदत्त आरब्भ भिक्खू
आमन्तेसि —

25

७ ‘साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पच्च-
वेक्खिता होति । साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन काल परविपत्ति . पे०

१ पन — स्या० । २ पिधेकच्चे — सी०, रो० । ३ कायेहि — सी०, स्या०, कावेहि —
रो० । ४ सीसकेहि — स्या० । ५ उच्छङ्गेहि — स्या० । ६ अञ्जलीहि — सी० । ७ धञ्ज —
स्या० । ८ एवमिदं — सी०, स्या० । ९ एक समय — सी०, स्या० ।
अ० ३-३६

अतसम्पत्तिं परसम्पत्तिं पञ्चवेक्षिता होति । अट्टहि, भिक्षवे,
 असद्वम्मेहि अभिमूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको
 कप्पट्ठो अतेकिञ्चो । कसमेहि अट्टहि ? सामेन हि, भिक्षवे, अभिमूतो
 परियादिन्नचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिञ्चो,
 ५ अलामेन पे० यसेन अयसेन सक्कारेन असक्कारेन ...
 पापिञ्छताय पापमित्तताय, भिक्षवे, अभिमूतो परियादिन्नचित्तो
 देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिञ्चो । इमहि सो,
 भिक्षवे, अट्टहि असद्वम्मेहि अभिमूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो
 आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिञ्चो ।

१० = 'साधु, भिक्षवे, भिक्षु उप्पन्नं सामं अभिमुम्यं अभिमुम्यं
 विहरेम्यं उप्पन्नं अलामं पे० उप्पन्नं यसं .. उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं
 सक्कारं उप्पन्नं असक्कारं .. उप्पन्नं पापिञ्छतं उप्पन्नं पापमित्तं
 अभिमुम्यं अभिमुम्यं विहरेम्यं ।

११ 'किञ्च, भिक्षवे, भिक्षु अत्यवसं पटिञ्च उप्पन्नं सामं
 १५ अभिमुम्यं अभिमुम्यं विहरेम्यं उप्पन्नं अलामं .. पे० .. उप्पन्नं यसं ...
 उप्पन्नं अयसं उप्पन्नं सक्कारं उप्पन्नं असक्कारं उप्पन्नं पापिञ्छतं
 उप्पन्नं पापमित्तं अभिमुम्यं अभिमुम्यं विहरेम्यं ?

१० 'य हिस्स, भिक्षवे, उप्पन्नं सामं अनभिमुम्यं विहरतो
 उप्पज्जेम्यं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं सामं अभिमुम्यं विहरतो
 २० एवसं ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । य हिस्स, भिक्षवे, उप्पन्नं
 अलामं पे० उप्पन्नं यसं उप्पन्नं अयसं उप्पन्नं सक्कारं .. उप्पन्नं
 असक्कारं उप्पन्नं पापिञ्छतं उप्पन्नं पापमित्तं अनभिमुम्यं विहरतो
 उप्पज्जेम्यं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं पापमित्तं अभिमुम्यं विह-
 रतो एवसं ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इव सो, भिक्षवे,
 २५ भिक्षु अत्यवसं पटिञ्च उप्पन्नं सामं अभिमुम्यं अभिमुम्यं विहरेम्यं
 उप्पन्नं अलामं पे०.. उप्पन्नं यसं उप्पन्नं अयसं उप्पन्नं सक्कारं
 उप्पन्नं असक्कारं उप्पन्नं पापिञ्छतं उप्पन्नं पापमित्तं अभिमुम्यं
 अभिमुम्यं विहरेम्यं ।

११ 'तस्मात्तिह भिक्षवे एव सिक्खितम्भं - उप्पन्नं सामं
 ३० अभिमुम्यं अभिमुम्यं विहरिस्सामं उप्पन्नं अलामं पे०.. उप्पन्नं यसं ...
 उप्पन्नं अयसं उप्पन्नं सक्कारं उप्पन्नं असक्कारं .. उप्पन्नं

पापिच्छत उप्पन्न पापमित्तत अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्सामा ति ।
एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं' ति ।

१२ “एत्तावता, भन्ते उत्तर, मनुस्सेसु चतस्सो परिसा —
भिक्खू, भिक्खुनियो, उपासका, उपासिकायो । नाय धम्मपरियायो
किस्मिञ्च उपट्ठितो^१ । उग्गण्हतु^२, भन्ते, आयस्मा उत्तरो इमं धम्म- 5
परियाय । परियापुणातु, भन्ते, आयस्मा उत्तरो इम धम्मपरियाय ।
धारेतु, भन्ते, आयस्मा उत्तरो इम धम्मपरियाय । अत्थसहितो अय,
भन्ते, धम्मपरियायो आदिब्रह्मचरियको^३” ति ।

६ नन्दसुत्त

१ “कुलपुत्तो’ ति, भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य ।
‘बलवा’ ति, भिक्खवे, नन्द सम्मा वदमानो वदेय्य । ‘पासादिको’ ति, 10
भिक्खवे, नन्द सम्मा वदमानो वदेय्य । ‘तिब्बरागो’ ति, भिक्खवे, नन्द
सम्मा वदमानो वदेय्य । किमञ्जत्र^४, भिक्खवे, नन्दो इन्द्रियेसु गुत्त-
द्वारो, भोजने मत्तञ्जू, जागरिय अनुयुत्तो, सतिसम्पजञ्जेन समन्ना-
गतो, येहि नन्दो सक्कोति परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय चरित्तु । तत्र
इद, भिक्खवे, नन्दस्स इन्द्रियेसु गुत्तद्वारताय होति । सचे, भिक्खवे, 15
नन्दस्स पुरत्थिमा दिसा आलोकेतब्बा होति, सब्ब चेतसा^५ समन्नाहरित्वा
नन्दो पुरत्थिम दिस आलोकेति — ‘एव मे पुरत्थिम दिस आलोकयतो
नाभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सविस्सन्ती’ ति ।
इति ह तत्थ सम्पजानो होति ।

२ “सचे, भिक्खवे, नन्दस्स पच्छिमा दिसा आलोकेतब्बा होति 20
पे० उत्तरा दिसा आलोकेतब्बा होति । दक्खिणा दिसा आलोके-
तब्बा होति उद्ध उल्लोकेतब्बा^६ होति अधो ओलोकेतब्बा^७ होति
अनुदिसा अनुविलोकेतब्बा होति, सब्ब चेतसा समन्नाहरित्वा नन्दो
अनुदिस अनुविलोकेति — ‘एव मे अनुदिस अनुविलोकयतो नाभिज्झा-
दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सविस्सन्ती’ ति । इति ह 25
तत्थ^८ सम्पजानो होति । इद खो, भिक्खवे, नन्दस्स इन्द्रियेसु गुत्त-
द्वारताय होति ।

१ पतिट्ठितो — सी०, स्या०, रो० । २ उग्गण्हतु — सी०, स्या०, रो० । ३ आदिब्रह्म-
चरियको — सी०, रो० । ४ त कि मञ्जय — सी०, किमञ्जय — स्या० । ५ चेतसो —
सी०, स्या०, रो० । ६ उल्लोकेतब्ब — रो० । ७ ओलोकेतब्ब — रो० । ८ तत्र — स्या० ।

३ “तत्र इदं, भिक्षवे, नन्दस्स भोजने मत्तञ्जुताय होति ।
इध, भिक्षवे, नन्दो पटिसङ्गा योनिसो आहार आहारेति — नैव दवाय
न मवाय न मण्डनाय न विभूषणाय, यावदेव इमस्स कायस्स त्रित्तिवा
यापनाय विहिंसूपरतिया ब्रह्मचरियानुगहाय इति पुराणं च वेदं
पटिहङ्गामि, नव च वेदनं न उप्पावेस्सामि, यात्रा च मे भविस्सति
अनवज्जता च कासुविहारो चा’ ति । इदं सो, भिक्षवे, नन्दस्स भोजने
मत्तञ्जुताय होति ।

४ “तत्रिदं, भिक्षवे, नन्दस्स जागरियानुयोगस्मि होति ।
इध, भिक्षवे नन्दो दिवसं चक्कुमेन निसज्जाय आवरणीयहि धम्मोहि
चित्तं परिसोचेति रत्तिया पठमं यामं चक्कुमेन निसज्जाय आवरणीयहि
धम्मोहि चित्तं परिसोचेति, रत्तिया मज्झिमं यामं वक्खिमेन पत्सेन
सीहसेम्यं कप्पेति पादे पादं अच्चाधाय सतो सम्पज्जानो उट्ठानसज्जं
मनसिं करित्वा रत्तिया पच्छिमं यामं पञ्चुट्ठाय चक्कुमेन निसज्जाय
आवरणीयेहि धम्मोहि चित्तं परिसोचेति । इदं सो, भिक्षवे, नन्दस्स
जागरियानुयोगस्मि होति ।

५ “तत्रिदं, भिक्षवे, नन्दस्स सत्तिसम्पज्जस्मि होति ।
इध, भिक्षवे, नन्दस्स विविता वेदना उप्पज्जन्ति, विविता उपट्ठहन्ति,
विविता अग्गत्य गच्छन्ति, विविता सज्जा पे० विविता वितक्का
पे० अग्गत्य गच्छन्ति । इदं सो, भिक्षवे, नन्दस्स सत्ति-
सम्पज्जस्मि होति ।

६ “किमज्जात्र भिक्षवे नन्दो इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो, भोजने
मत्तञ्जु जागरिय अनुमुत्तो, सत्तिसम्पज्जेन समन्नागघो, येहि’ नन्दो
सक्कोति परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरितुं’ ति !

१० कारणवसुत्त

१ एकं समयं भगवा धम्पाय विहरति गङ्गाय पोक्खर्यमपा
तीरे । तेन सो पन समयेन भिक्षू भिक्षु आपत्तिया ओदेन्ति । सो
भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया ओदियमानो अज्जेनाज्जं पटिचरति,
यहिदा च य धपनामेति, कोपं च दोसं च अप्पचयं च पातुकरोति ।

२. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “निद्धमथेत^१, भिक्खवे पुग्गल, निद्धमथेत, भिक्खवे, पुग्गल । अपनेय्येसो^२, भिक्खवे, पुग्गलो । कि^३ वो तेन परपुत्तेन विसोधितेन^३ । इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स तादिसयेव होति अभिक्कन्त पटिक्कन्त आलोकित विलोकित सम्मिञ्जितं पसारित सङ्घाटिपत्तचीवरधारण, सेय्यथापि अञ्जेस भद्दकान 5 भिक्खून — यावस्स भिक्खू आपत्तिं न पस्सन्ति । यतो च ख्वास्स भिक्खू आपत्तिं पस्सन्ति, तमेन एव जानन्ति — ‘समणदूसीवाय समणपलापो समणकारण्डवो’^४ ति । तमेन इति विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्दके भिक्खू दूसेसी ति ।

३ “सेय्यथापि, भिक्खवे, सम्पन्ने यवकरणे यवदूसी जायेथ 10 यवपलापो यवकारण्डवो ति । तस्स तादिसयेव मूल होति, सेय्यथापि अञ्जेमं भद्दकान यवान, तादिसयेव नाळ होति, सेय्यथापि अञ्जेस भद्दकान यवान, तादिसयेव पत्त^१ होति, सेय्यथापि अञ्जेस भद्दकान यवानं — यावस्स सीस न निब्बत्तति । यतो च ख्वास्स^६ सीस निब्बत्तति, तमेन एवं जानन्ति — ‘यवदूसीवाय यवपलापो यवकारण्डवो’ ति । 15 तमेन इति विदित्वा समूल उप्पाटेत्वा बहिद्धा यवकरणस्स छुट्ठेन्ति । त किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्दके यवे दूसेसी ति !

४ “एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चस्स पुग्गलस्स तादिसयेव होति अभिक्कन्त पटिक्कन्त आलोकित विलोकित सम्मिञ्जित पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारण, सेय्यथापि अञ्जेस भद्दकान भिक्खून — यावस्स 20 भिक्खू आपत्तिं न पस्सन्ति । यतो च ख्वास्स भिक्खू आपत्तिं पस्सन्ति, तमेन एव जानन्ति — ‘समणदूसीवाय समणपलापो समणकारण्डवो’ ति । तमेन इति विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति । त किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्दके भिक्खू दूसेसी ति ।

५ “सेय्यथापि, भिक्खवे, महतो धञ्जारासिस्स फुणमानस्स^७ 25 तत्थ यानि तानि धञ्जानि दब्भानि सारवन्तानि तानि एकमन्त पुञ्ज^८ होति, यानि पन तानि धञ्जानि दुब्बलानि पलापानि तानि वातो एकमन्त

१ निद्धमेय त — सी०, धमयेत — रो० । २ अपनेय्योसो — सी०, रो०, अपनेय्यो — स्या० । ३-३ कि वो परपुत्तो विहेट्ठियति — सी०, कि परपुत्तो विहेट्ठेति — स्या०, कि वो परपुत्ता विहेट्ठेति — रो० । ४ समणकारण्डवो — स्या० । ५ पलास — स्या० । ६ यावस्स — सी० । ७ बुद्ध्यमानस्स — सी०, फुसयमानस्स — स्या०, बुवह्यमानस्स — रो० । ८ पुञ्जो — रो० ।

अपवहति' । तमेन सामिका सम्मज्जन्ति गृहेत्वा भिम्बोसोमत्ताय अप
सम्मज्जन्ति । त किंस्स हेतु ? मा अञ्चये भद्दके षञ्चये दूसेसी ति !
एवमेव सो, भिक्खवे, इधेर्कच्चस्स पुग्गलस्स तादिसयेव होति अभिक्कन्त
पटिक्कन्त भालोकिन्त विसोकिन्त सम्मिञ्जित पसारित सङ्घाटिपत्तचीवर
5 धारण, सेम्यथापि' गञ्जयेत् भद्दकान भिक्खून - यावस्स भिक्खू आपत्ति
न पस्सन्ति । यतो च स्वास्स भिक्खू आपत्ति पस्सन्ति, तमेन एव जानन्ति
- 'समणदूसीवाय समणपत्तापो समणकारण्हयो' ति । तमेन इति
विदित्वा बहिद्वा नासेन्ति । त किंस्स हेतु ? मा अञ्चये भद्दके भिक्खू
दूसेसी ति !

10 ६ "सेम्यथापि भिक्खवे, पुरिसो उदपानपनाळियत्थिको तिप्प
कुठारि' आदाय वन पविसेम्य । सो य' यदेव' स्वस्स कुठारिपासेन आको-
टेम्य" तत्थ यानि तानि स्वस्सानि वन्हाति सारवन्तानि तानि कुठारि
पासेन आकोटितानि कक्कळ' पटिनदन्ति यानि पन तानि स्वस्सानि
अन्तोपूतीनि अवस्सुतानि कसम्बुप्पातानि तानि कुठारिपासेन आकोटि
15 तानि दहर पटिनदन्ति । तमेन मूले छिन्दति, मूले छिन्दित्वा अगो
छिन्दति, अगो छिन्दित्वा अन्तो सुविसोघित विसोघेति, अन्तो सुविसो-
घित विसोघेत्वा उदपानपनाळि' योजेति । एवमेव सो, भिक्खवे, इधे
कच्चस्स पुग्गलस्स तादिसयेव होति अभिक्कन्त पटिक्कन्त भालोकिन्त
विसोकिन्त सम्मिञ्जित पसारित सङ्घाटिपत्तचीवरधारण, सेम्यथापि
20 अञ्जयेत् भद्दकानं भिक्खून - यावस्स भिक्खू आपत्ति न पस्सन्ति । यतो
च स्वास्स भिक्खू आपत्ति पस्सन्ति तमेन एव जानन्ति - 'समणदूसीवाय
समणपत्तापो समणकारण्हयो ति । तमेन इति विदित्वा बहिद्वा नासेन्ति ।
त किंस्स हेतु ? मा अञ्चये भद्दके भिक्खू दूसेसी ति !

"सवासाय विजानाथ पापिच्छो कोधनो इति ।

मक्खी यम्मी पत्तासी च, इत्थुकी मक्खरी सठो ॥

"सन्तवाधो जनवसि समणो विय भासति ।

रहो करोति कण्ण पापदिट्ठि अनादरो ॥

१ पत्तस्सति - ही । २ सेम्यथापि भाव - ही । ३ कुठारि - रवा ।
४ तं वदेव - ही स्या रे । ५ आकोटति - ही स्या रे । ६ कक्कळ - नी ।
७ उदपानपनाळियं - ही उदपानपनाळि - रवा उदपानपनाति - रे ।

“ससप्पी च मुसावादी, त विदित्वा यथातथ ।
 सव्वे समग्गा हुत्वान, अभिनिव्वज्जयाथ नं ॥
 “कारण्डव निद्धमथ^१, कसम्बु अपकस्सथ^२ ।
 ततो पलापे वाहेथ, अस्समणे समणमानिने ॥
 “निद्धमित्वान पापिच्छे^३, पापआचारगोचरे^४ । 5
 सुद्धामुद्धेहि संवास, कप्पयव्हो पत्तिस्सता ।
 ततो समग्गा निपका, दुक्खस्सन्त करिस्सथा” ति ॥
 मेत्तावग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं

मेत्तं पञ्जा च द्वे पिया^५, द्वे लोका द्वे विपत्तियो^६ ।
 देवदत्तो च उत्तरो, नन्दो कारण्डवेन चा ति ॥

— ० —

२. महावग्गो

१. वेरञ्जसुत्तं

१ एव मे सुत । एक समय भगवा वेरञ्जाय विहरति नळेस्- 10
 पुचिमन्दमूले । अथ खो वेरञ्जो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
 उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय^७
 वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो वेरञ्जो
 ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच —

२ “सुत मेत, भो गोतम — ‘न समणो गोतमो ब्राह्मणे जिण्णे 15
 वुद्धे महल्लके अद्दगते वयोअनुपत्ते अभिवादेति वा पच्चुद्धेति वा आसनेन
 वा निमन्तेती’ ति । तयिद, भो गोतम, तथेव । न हि भव गोतमो
 ब्राह्मणे जिण्णे वुद्धे महल्लके अद्दगते वयोअनुपत्ते अभिवादेति वा
 पच्चुद्धेति वा आसनेन वा निमन्तेति । तयिद, भो गोतम, न सम्पन्न-
 मेवा” ति । 20

१ निद्धमवा — स्या० । २ अपकस्सवा — स्या० । ३ पापिच्छ — स्या० ।
 ४ पापकाचारगोचरे — सी०, पापलाचारगोचरे — स्या० । ५-५ मेत्ता० — सी०, मेन
 पञ्जा च द्वे च — स्या० । ६-६ द्वे लोकविपत्तियो — सी०, द्वे चाप्पिये द्वे च — स्या०, द्वे च
 लोकविपत्तियो — रो० । ७ सारणीय — सी०, स्या०, रो० ।

अपवहति' । तमेन सामिका सम्मज्जन्ति गहेत्वा भिव्यासोमताय अ
 मम्मज्जन्ति । त किस्स हेतु ? मा अज्जे भद्दके घञ्जे दूसेसी ति ।
 एवमेव सो, भिक्खवे, इधेक्कञ्चस्स पुग्गलस्स तादिसयेव होति अभिक्कन्त
 पटिक्कन्त आलोकित्त विसोकित्त सम्मिज्जित पसारितं सङ्गाटिपत्तबीवर
 ५ धारण, सेय्यथापि' अज्जेस भद्दकान भिक्खून् - यावस्स भिक्खू आपत्ति
 न पस्सन्ति । यतो च स्वास्स भिक्खू आपत्ति पस्सन्ति, तमेन एव जानन्ति
 - 'समणदूमीवाय समणपलापो समणकारण्हवो' ति । तमेन इति
 विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति । त किस्स हेतु ? मा अज्जे भद्दके भिक्खू
 दूसेसी ति ।

१० ६ "सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो उवपानपनाळियत्थिको तिप्प
 कुठारि' आदाय वन पविसेय्य । सो य' यदेव' रुक्ख कुठारिपासेन आको-
 टेय्य' तत्थ यानि तानि रुक्खानि दन्हाणि सारवन्तानि तानि कुठारि
 पासेन आकाटितानि कम्बल्ल' पटिनदन्ति, यानि पन तानि रुक्खानि
 अन्तोपूतीनि अवस्सुतानि कसम्बुजातानि तानि कुठारिपासेन आकोटि
 १५ तानि दहर पटिनदन्ति । तमेन मूले छिन्दति मूले छिन्दित्वा अग्गे
 छिन्दति अग्गे छिन्दित्वा अन्तो सुविसोधित विसोधेति, अन्तो सुविसो-
 धित्वं विसोधेत्वा उवपानपनाळि' योजेति । एवमेव सो, भिक्खवे, इधे
 कञ्चस्स पुग्गलस्स तादिसयेव होति अभिक्कन्त पटिक्कन्त आलोकित्त
 विसोकित्त सम्मिज्जित पसारितं सङ्गाटिपत्तबीवरधारण, सेय्यथापि
 २० अज्जेस भद्दकान भिक्खून् - यावस्स भिक्खू आपत्ति न पस्सन्ति । यतो
 च स्वास्स भिक्खू आपत्ति पस्सन्ति तमेन एव जानन्ति - 'समणदूमीवाय
 समणपलापो समणकारण्हवो' ति । तमेन इति विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति ।
 त किस्स हेतु ? मा अज्जे भद्दके भिक्खू दूसेसी ति ।

२५ "सवासाय विजानाय पापिच्छो कोधनो इति ।

मक्खी यम्मी पसासी च इस्सुकी मज्झरी सठो ॥

"सन्तवाचो जनवति समणो विम आसति ।

रहो करोति करण पापविट्ठि अनादरो ॥

१ अपवहति - सी । २ सेय्यथापि नाम - सी । ३ कुठारि - स्या ।
 ४ तं यदेव - सी स्या सी । ५ आकोटि - सी स्या सी । ६ कम्बल्ल - सी ।
 ७ उवपानपनाळियं - सी उवपानपाळि - स्या उवपानपत्तानि - सी ।

“संसप्पी च मुसावादी, त विदित्वा यथातथं ।

सब्बे समग्गा हुत्वान, अभिनिव्वज्जयाथ नं ॥

“कारण्डव निद्धमथ^१, कसम्बु अपकस्सथ^२ ।

ततो पलापे वाहेथ, अस्समणे समणमानिने ॥

“निद्धमित्वान पापिच्छे^३, पापआचारगोचरे^४ ।

5

सुद्धासुद्धेहि सवास, कप्पयव्हो पतिस्सता ।

ततो समग्गा निपका, दुक्खस्सन्त करिस्सथा” ति ॥

मेत्तावग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं

मेत्तं पञ्जा च द्वे पिया^५, द्वे^६ लोका द्वे विपत्तियो^७ ।

देवदत्तो च उत्तरो, नन्दो कारण्डवेन चा ति ॥

— ० —

२. महावग्गो

१. वेरञ्जसुत्तं

१. एव मे सुत । एक समय भगवा वेरञ्जाय विहरति नळेरु- 10
पुचिमन्दमूले । अथ खो वेरञ्जो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवता र्द्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय^९
वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो वेरञ्जो
ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच —

२ “सुत मेत, भो गोतम — ‘न समणो गोतमो ब्राह्मणे जिण्णे 15
वुद्धे महल्लके अद्दगते वयोअनुपत्ते अभिवादेति वा पच्चुट्ठेति वा आसनेन
वा निमन्तेती’ ति । तयिद, भो गोतम, तथेव । न हि भव गोतमो
ब्राह्मणे जिण्णे वुद्धे महल्लके अद्दगते वयोअनुपत्ते अभिवादेति वा
पच्चुट्ठेति वा आसनेन वा निमन्तेति । तयिद, भो गोतम, न सम्पन्न-
मेवा” ति ।

20

१ निद्धमवा — स्या० । २ अपकस्सवा — स्या० । ३ पापिच्छ — स्या० ।

४ पापकाचारगोचरे — सी०, पापलाचारगोचरे — स्या० । ५-५ मेत्ता० — सी०, मेत
पञ्जा च द्वे च — स्या० । ६-६ द्वे लोकविपत्तियो — सी०, द्वे चाप्पिये द्वे च — स्या०, द्वे च
लोकविपत्तियो — रो० । ७ सारणीय — सी०, स्या०, रो० ।

“नाहं त, ब्राह्मण, पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्बहंके
सत्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यमहं अभिवादेय्य वा पञ्चु-
ट्टेय्य वा भासनेन वा निमन्तेय्य । य हि, ब्राह्मण, तथागतो भिक्खु-
वादेय्य वा पञ्चुट्टेय्य वा भासनेन वा निमन्तेय्य, मुद्धा पि तस्स
५ विपत्तेय्या” ति ।

३ “अरसरूपो भव गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य — ‘अरसरूपो समणो गोतमो’ ति । ये ते, ब्राह्मण
रूपरसा सहरसा गन्धरसा रसरसा फोटुच्चरसा, ते तथागतस्स पहीना
१० उच्छिन्नमूला तालावत्पुक्ता अनभावक्कुता आयति अनुप्पादधम्मा ।
अयं खो, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य —
‘अरसरूपो समणो गोतमो’ ति, नो खं खो य त्वं सन्धाय वदसी” ति ।

४ “निब्भोगो भव गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वद-
१५ मानो वदेय्य — ‘निब्भोगो समणो गोतमो’ ति । ये ते, ब्राह्मण, रूपभोगा
सहभोगा गन्धभोगा रसभोगा फोटुच्चभोगा, ते तथागतस्स पहीना
उच्छिन्नमूला तालावत्पुक्ता अनभावक्कुता आयति अनुप्पादधम्मा ।
अयं खो ब्राह्मण परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य —
‘निब्भोगो समणो गोतमो’ ति नो खं खो य त्वं सन्धाय वदसी” ति ।

२० ५ “अकिरियवान् भव गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण परियायो येन म परियायेन सम्मा वद-
मानो वदेय्य — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो’ ति । अहं हि, ब्राह्मण
अकिरियं वदामि कायदुच्चरितस्स वचीदुच्चरितस्स मनोदुच्चरितस्स,
अनेकविहितान् पापकान् अकुसलान् धम्मानं अकिरियं वदामि । अयं
२५ खो, ब्राह्मण परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य —
‘अकिरियवादो समणो गोतमो’ ति नो खं खो य त्वं सन्धाय वदसी” ति ।

६ “उच्छेदवादो भव गोतमो” ति !

“अत्थि ख्वेस ब्राह्मण परियायो येन म परियायेन सम्मा वद-
मानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो’ ति । अहं हि ब्राह्मण,

उच्छेदं वदामि रागस्स दोसस्स मोहस्स, अनेकविहितान पापकान अकुसलान धम्मान उच्छेद वदामि । अय खो, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो’ ति, नो च खो य त्व सन्धाय वदेसी” ति ।

७ “जेगुच्छी भव गोतमो” ति ।

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो’ ति । अह हि, ब्राह्मण, जिगुच्छामि कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, जिगुच्छामि अनेकविहितान पापकान अकुसलान धम्मान समापत्तिया । अय खो, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

८ “वेनयिको भवं गोतमो” ति ।

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो’ ति । अह हि, ब्राह्मण, विनयाय धम्म देसेमि रागस्स दोसस्स मोहस्स, अनेकविहितान पापकान अकुसलानं धम्मानं विनयाय धम्म देसेमि । अय खो, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो’ ति, नो च खो य त्व सन्धाय वदेसी” ति ।

९ “तपस्सी भव गोतमो” ति ।

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो’ ति । तपनीयाह, ब्राह्मण, पापके अकुसले धम्मे वदामि कायदुच्चरित वचीदुच्चरित मनोदुच्चरितं । यस्स खो, ब्राह्मण, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा, तमह ‘तपस्सी’ ति वदामि । तथागतस्स खो, ब्राह्मण, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा । अय खो, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्व सन्धाय वदेसी” ति ।

१० “अपगव्भो भव गोतमो” ति ।

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अपगव्भो समणो गोतमो’ ति । यस्स खो, ब्राह्मण,

आयति गन्धसेय्या पुनश्चमवाभिनिव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला ताला
वत्थुकता अनभावद्धता आयति अनुष्णादधम्मा तमह 'अपगन्धो' ति
वदामि । तथागतस्स सो, ब्राह्मण, आयति गन्धसेय्या पुनश्चमवाभि
निव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावद्धता आयति
अनुष्णादधम्मा । अय सो, ब्राह्मण, परियायो येन म परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य — 'अपगन्धो समणो गोतमो' ति, नो च सो य त्व
सन्धाय वदेसि ।

११ "सेय्ययापि, ब्राह्मण, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस
वा द्वादस वा । तानास्सु कुक्कुटिया सम्मा अणसयितानि सम्मा परि-
सेवितानि सम्मा परिभावितानि । यो नु सो तेस कुक्कुटिअपकान'
पठमतर पादनससिसाया वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोस पदालेत्वा सात्थिना
अभिनिग्गिज्जेय्य, किन्ति स्वास्स वचनीयो — 'जेट्ठो वा कनिट्ठो वा' ति ?
"जेट्ठो तिस्स भो गोतम वचनीयो । सो हि नेस भो गोतम,
जेट्ठो ह्योती" ति ।

१२ "एवमेव सो अह, ब्राह्मण, अविज्जागताय पञ्चाय अण्ड
भूताय परियोनद्धाय अविज्जण्डकोस पदालेत्वा एको व सोके अनुत्तर
सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो । अह हि ब्राह्मण जेट्ठो सेट्ठो लोकास्स ।
आरद्ध सो पन मे ब्राह्मण विरिय अहोसि असत्त्वीन, उपट्ठिता सति
असम्मुट्ठा पस्सद्धो कायो असारद्धो समाहित चित्त एकमा । सो सो
अह ब्राह्मण विधिज्जेव कामेहि विधिच्च अकुसलेहि धम्मोहि सवितक्क
सविचार विवेकज पीतिसुख पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि यितक्क-
विचारान वूपसमा अज्झत्त सम्पसादन चेतसो एकोदिभाव अधितक्क
अविचार समाधिज पीतिसुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि'
पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरामि सता च सम्पज्जानो सुख च
कायेन पटिसवेदमि य त अरिया आधिकखन्ति — 'उपेक्खको सत्तिमा
सुखविहारी' ति सत्तिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि सुखस्स च पहाना
पुक्खस्स च पहाना पुग्खेव सोमनस्स दोमनस्सान अत्यङ्गमा अदुक्खम
सुख उपक्खासतिपारिसुद्धि चतुत्थ^१ ज्ञान^२ उपसम्पज्ज विहरामि ।

१ कुक्कुटिपीनान — नी । २ अपममुद्धा — नी । अपममुद्धा — रो ।

३ विहरामि — रो । ४ पटिसवेदमि — रो । ५-६. चतुत्थज्ञान — नी ।

१३ “सो एव समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्विकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते पुब्बेनिवासानुस्सतिञ्जाणाय चित्त अभिनिन्नामेसि । सो अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरामि, सेय्यथीद—एक पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीस पि जातियो तिस पि जातियो चत्तालीस पि जातियो पञ्जासं पि जातियो जातिसत पि जातिसहस्स पि जातिसतसहस्स पि अनेके पि सवट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि सवट्टविवट्टकप्पे—‘अमुत्रासि एवनामो एवगोत्तो एववण्णो एवमाहारो एवसुखदुक्खप्पटिसवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादिं, तत्रापासि एवनामो एवगोत्तो एववण्णो एवमाहारो एवसुखदुक्खप्पटिसवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो’ ति । इति साकार सउद्देस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरामि । अय खो मे, ब्राह्मण, रत्तिया पठमे यामे पठमा विज्जा अधिगता, अविज्जा विहता विज्जा उपपन्ना, तमो विहतो आलोको उपपन्नो, यथा त अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अय खो मे, ब्राह्मण, पठमा अभिनिब्बिदा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसम्हा ।

१४ “सो एव समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्विकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते सत्तान चुतूपपातञ्जाणाय चित्त अभिनिन्नामेसि । सो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानामि—‘इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियान उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा पर मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपात निरय उपपन्ना ति । इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियान अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सगग लोक उपपन्ना’ ति । इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानामि ।

अथ सौ मे, ब्राह्मण, रत्तिया मज्झिमे यामे दुतिया विज्जा अधिगता,
अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना तमो विहतो आलोको उप्पन्नो
यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अथ सौ मे,
ब्राह्मण, दुतिया अभिनिग्घिदा अहोसि कुक्कुटञ्छापकस्सेव अण्णकोसम्हा ।

१५ “सो एव समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनञ्जणे
विगतूपक्खिलेसे मुद्धभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते आसवान सय
आणाय चित्तं अभिनिष्सामेसि । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं अण्णञ्जासि,
‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति यथाभूतं अण्णञ्जासि ‘अयं दुक्खनिरोधो’ ति
यथाभूतं अण्णञ्जासि ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं
अण्णञ्जासि ‘इमे आसवा’ ति यथाभूतं अण्णञ्जासि ‘अयं आसव
समुदयो’ ति यथाभूतं अण्णञ्जासि, ‘अयं आसवनिरोधो’ ति यथाभूतं
अण्णञ्जासि, ‘अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं
अण्णञ्जासि । तस्स मे एव जानतो एव पस्मतो कामासवा पि चित्तं
विमुच्चित्थं, भवासवा पि चित्तं विमुच्चित्थं अविज्जासवा पि चित्तं
विमुच्चित्थं । विमुत्तास्मि विमुत्तमिति आणं अहोसि । ‘स्त्रीणां जाति,
वुसितं ब्रह्मचरियं, कलं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया’ ति अण्णञ्जासि ।
अथ सौ मे ब्राह्मण, रत्तिया पञ्चिमे यामे ततिया विज्जा अधि
गता अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना, तमो विहतो आलोको
उप्पन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अथ
सौ मे ब्राह्मण, ततिया अभिनिग्घिदा अहोसि कुक्कुटञ्छापकस्सेव
अण्णकोसम्हा’ ति ।

१६ एव वुत्ते वेरञ्जो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच — “जेट्ठो
भव गोतमो सेट्ठो भव गोतमो । अभिक्खन्तं भो गोतमं अभिक्खन्तं
भो गोतमं ! सेय्यथापि भो गोतमं, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्यं
पटिच्छन्नं वा विवरेय्यं मूञ्हुस्स वा मग्गं आचिक्खेय्यं अन्धकारे वा
तेसपज्जोतं धारेय्यं — चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्ती ति एवमेव भोता
गोतमनं अनेकपरियायेन धम्मो पक्कासितो । एसाहं भवन्तं गोतमं सरणं
गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्ज
तमो पाणुपेतं सरणं गतं’ ति ।

२. सीहसुत्तं

१ एकं समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार-
सालाय । तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता
लिच्छवी सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स
वण्ण भासन्ति, धम्मस्स वण्ण भासन्ति, सङ्घस्स वण्ण भासन्ति ।

२ तेन खो पन समयेन सीहो सेनापति निगण्ठसावको तस्स 5
परिसाय निसिन्नो होति । अथ खो सीहस्स सेनापतिस्स एतदहोसि —
“निस्ससय खो सो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो भविस्सति, तथा हिमे
सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी सन्थागारे सन्निसिन्ना
सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्ण भासन्ति, धम्मस्स वण्ण
भासन्ति, सङ्घस्स वण्ण भासन्ति । यन्नूनाहं तं भगवन्त दस्सनाय उप- 10
सङ्कमेय्यं अरहन्त सम्मासम्बुद्ध” ति ।

३ अथ खो सीहो सेनापति येन निगण्ठो नाटपुत्तो^१ तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा निगण्ठ नाटपुत्त एतदवोच — “इच्छामहं, भन्ते, समणं
गोतम दस्सनाय उपसङ्कमितु” ति ।

“किं पन त्वं, सीह, किरियवादो समानो अकिरियवाद समण 15
गोतम दस्सनाय उपसङ्कमिस्ससि ? समणो हि, सीह, गोतमो अकिरिय-
वादो, अकिरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती” ति ।

अथ खो सीहस्स सेनापतिस्स यो अहोसि गमियाभिसङ्खारो
भगवन्त दस्सनाय, सो पटिप्पस्सम्भि ।

४ दुतिय पि खो सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी 20
सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स पे०
धम्मस्स पे० सङ्घस्स वण्ण भासन्ति । दुतिय पि खो सीहस्स सेना-
पतिस्स एतदहोसि — “निस्ससय खो सो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो
भविस्सति, तथा हिमे सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी
सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्ण भासन्ति, 25
धम्मस्स पे० सङ्घस्स वण्ण भासन्ति । यन्नूनाह त भगवन्त दस्स-
नाय उपसङ्कमेय्य अरहन्त सम्मासम्बुद्ध” ति ।

५ अथ खो सीहो सेनापति येन निगण्ठो नाटपुत्तो तेनुपसङ्कमि,

उपसङ्कमित्वा निगण्ठं नाटपुत्त एतदवोच - “इच्छामह, भन्ते, समण
गोतम दस्सनाय उपसङ्कमितु” ति ।

“किं पन त्य, सीह, किरियवादो समानो अकिरियवाद समण
गोतम दस्सनाय उपसङ्कमिस्ससि ? समणो हि, सीह, गोतमो अकिरिय-
वादो अकिरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती” ति ।

दुतिय पि सो सीहस्स सेनापतिस्स यो अहोसि गमियाभिसङ्खारो
भगवन्त दस्सनाय, सो पटिप्पस्सम्मि ।

६ ततिय पि सो सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी
सन्धागारे सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स पे०

० धम्मस्स पे० सङ्खस्स वण्ण भासन्ति । ततिय पि सो सीहस्स
सेनापतिस्स एतदहोसि - “निस्ससय सो सो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो
भविस्सति, तथा हिमे सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी
सन्धागारे सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्ण भासन्ति,
धम्मस्स वण्ण भासन्ति सङ्खस्स वण्ण भासन्ति । किं हिमे करिस्सन्ति
५ निगण्ठा अपलोकिता वा अनपलोकिता वा ? यधूनाह अनपलोकेत्वा च
निगण्ठे’ त भगवन्त दस्सनाय उपसङ्कमेय्य अरहन्त सम्मासम्बुद्ध’ ति ।

७ अथ सो सीहो सेनापति पञ्चमत्तेहि रथसत्तेहि दिवादियस्स
वेसालिया निम्यासि भगवन्त दस्सनाय । यावत्तिका यानत्स भूमि,
मानेन गत्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिका च अगमासि । अथ सो
१० सीहो सेनापति येन भगवा तेनुपसङ्कमि उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभि
वादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्त निसिन्नो सो सीहो सेनापति
भगवन्त एतदवोच -

८ “नुत मेत भन्ते - ‘अकिरियवादो समणो गोतमो अकि-
रियाय धम्म देसेति तेन च सावके विनेती’ ति । ये ते भन्ते, एव
१५ माहसु - ‘अकिरियवादो समणो गोतमो अकिरियाय धम्म देसेति, तेन
च सावके विनेती’ ति कच्चि से, भन्ते भगवतो वुत्तवादिनो न च भग
वन्त अभूतेन अग्माचिक्खन्ति धम्मस्स चानुधम्म व्याकरोमि न च
कोचि सहधम्मिको वादानुवादो’ गारय्हं ठात आगच्छति ? अनग्गस्सानु
कामा हि भय, भन्ते, भगवन्त” ति ।

६ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१० “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘किरियवादो समणो गोतमो, किरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

११ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१२ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो, जेगुच्छिताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१३ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो, विनयाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१४ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१५ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अपगब्भो समणो गोतमो, अपगब्भताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१६ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अस्सासको^१ समणो गोतमो, अस्सासाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१७ “कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, अकिरियं वदामि कायदुच्चरितस्स वचीदुच्चरितस्स मनोदुच्चरितस्स, अनेकविहितान् पापकान् अकुसलान् धम्मान् अकिरियं वदामि । अयं खो, सीह,

परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — 'अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

१८ "कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — 'किरियवादो समणो गोतमो, किरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ? अहं हि, सीह, किरिय वदामि कायसुचरितस्स वचीसुचरितस्स मनोसुचरितस्स, अनेकविहितान् भुसलान् धम्मान् किरिय वदामि । अयं स्रो, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — 'किरियवादो समणो गोतमो, किरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

१९ "कतमो च, सीह, परियायो येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — 'उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ? अहं हि, सीह, उच्छेद वदामि रागस्स दोसस्स मोहस्स अनेकविहितान् पापकान् अकुसलान् धम्मान् उच्छेद वदामि । अयं स्रो, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — 'उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्म देसेति तेन च सावके विनेती' ति ।

२० "कतमो च, सीह, परियायो येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — 'जैगुच्छी समणो गोतमो जैगुच्छिताय धम्म देसेति तेन च सावके विनेती' ति ? अहं हि सीह, जिगुच्छामि कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन जिगुच्छामि अनेकविहितान् पापकान् अकुसलान् धम्मान् समापत्तिया । अयं स्रो सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — 'जैगुच्छी समणो गोतमो जैगुच्छिताय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२१ "कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — 'वेनयिको समणो गोतमो विनयाय धम्म देसेति तेन च सावके विनेती' ति ? अहं हि, सीह, विनयाय धम्म देसेमि रागस्स दोसस्स मोहस्स अनेकविहितान् पापकान् अकुसलान् धम्मान् विनयाय धम्म देसेमि । अयं स्रो सीह, परियायो येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — 'वेनयिको समणो गोतमो विनयाय धम्म देसेति तेन च सावके विनेती' ति ।

२२ "कतमो च, सीह, परियायो येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — 'तपस्सी समणो गोतमो तपस्मिताय धम्म देसेति

तेन च सावके विनेती' ति ? तपनीयाह, सीह, पापके अकुसले धम्मो वदामि कायदुच्चरित वचीदुच्चरित मनोदुच्चरित । यस्स खो, सीह, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा, तमह 'तपस्सी' ति वदामि । तथागतस्स खो, सीह, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्न- 5 मूला तालावत्युक्ता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा । अय खो, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — 'तपस्सी समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२३ "कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — 'अपगब्भो समणो गोतमो, अपगब्भताय धम्म देसेति, 10 तेन च सावके विनेती' ति ? यस्स खो, सीह, आर्याति गब्भसेय्या पुन- व्भवाभिनिव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्युक्ता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा, तमह 'अपगब्भो' ति वदामि । तथागतस्स खो, सीह, आर्याति गब्भसेय्या पुनव्भवाभिनिव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला 15 तालावत्युक्ता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा । अय खो, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — 'अपगब्भो समणो गोतमो, अपगब्भताय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२४ "कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — 'अस्सासको समणो गोतमो, अस्सासाय धम्म देसेति, 20 तेन च सावके विनेती' ति ? अह हि, सीह, अस्सासको परमेन अस्सा- सेन, अस्सासाय धम्म देसेमि, तेन च सावके विनेमि । अय खो, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — 'अस्सासको समणो गोतमो, अस्सासाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती' ति ।

२५ एव वुत्ते सीहो सेनापति भगवन्त एतदवोच — "अभिव- 25 कन्त, भन्ते, अभिवकन्त, भन्ते पे० उपासक म, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेत सरण गत" ति ।

२६ "अनुविच्चकार खो, सीह, करोहि । अनुविच्चकारो तुम्हादिसान जातमनुस्सान साधु होती" ति ।

"इमिनापाह^१, भन्ते, भगवतो भिय्योसोमत्ताय अत्तमनो अभि- 30 रद्धो, य म भगवा एवमाह — 'अनुविच्चकार खो, सीह, करोहि ।

अनुविचक्षकारो तुम्हादिसान आत्मनुस्सान माधु होती' ति । म' हि मन्ते, अञ्जतिवित्त्या सावक समित्वा केवलकल्प येसालि पटाक परिहरेय्यु - 'सीहो अम्हाक सेनापति सावकत्त उपगतो' ति । अथ च पन भगवा एवमाह - 'अनुविचक्षकार, सीह, करोहि । अनुविचक्षकारो तुम्हाविसान आत्मनुस्सान माधु होती' ति । एसाह, मन्ते दुतिय पि भगवन्त सरण गच्छामि धम्म च भिक्खुसङ्घ च । उपासक म' भगवा धारेसु अञ्जतग्गे पाणुपेत सरण गत' ति ।

२७ "दीघरत्त खो ते, सीह, निगण्ठान ओपानभूत कुल, येन नेस उपगतान पिण्डक दातव्व मञ्जेय्यासी" ति ।

"इमिनापाह, मन्ते, भगवतो भिम्योसोमत्ताय अत्तमनो अभि रद्धो, य म भगवा एवमाह - 'दीघरत्त खो ते, सीह निगण्ठान ओपानभूत कुल येन नेस उपगतान पिण्डक दातव्व मञ्जेय्यासी' ति । सुत मेत्त, मन्ते - 'समणो गोतमो एवमाह - मय्हमेव धान दातव्व, मय्हमेव सावकान दातव्व मय्हमेव दिन्न महप्फल, न अञ्जेस दिन्न महप्फल मय्हमेव सावकान दिन्न महप्फल न अञ्जेस सावकान दिन्न महप्फल ति अथ च पन म भगवा निगण्ठेसु पि धाने समादपेति । अपि च, मन्ते मयमेत्थ काल जानिस्साम । एसाह, मन्ते ततिय पि भगवन्त सरण गच्छामि धम्म च भिक्खुसङ्घ च । उपासक म, मन्ते भगवा धारतु अञ्जतग्गे पाणुपेत सरण गत' ति ।

२८ अथ खो भगवा सीहस्स सेनापतिस्स अनुपुब्बि' कथ' कथेसि सेय्यधीद - दानकथ सीलकथ सम्मकथ कामान आधीनघ ओकार सङ्खिलेस नेनस्सम्मे आनिसस पकासेसि । यदा भगवा अञ्जासि सीह सेना पति कल्लचित्त मुदुचित्त विनीवरणचित्त उदग्गचित्त पसन्नचित्त अथ या बुद्धान सामुक्कसिवा धम्मदेसना त पकाससि - कुक्ख समुदय निरोध मग्ग । सेय्ययापि नाम सुद्ध वत्थ अपगतकाळकं सम्मदेय रजन पटिगण्हेय्य एवमव सीहस्स सेनापतिस्स तस्मिमेय आसने विरज वीतमस धम्मचमखु उदपादि - "य किञ्चि समुदयधम्म सव्वं त निगोषधम्म' ति ।

२६ अथ खो सीहो सेनापति दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो विदित-
धम्मो परियोगाब्धधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो वेसारज्ज-
प्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने भगवन्त एतदवोच - “अधिवासेतु मे,
भन्ते, भगवा स्वातनाय भत्त सद्धि भिक्खुसङ्घेना” ति । अधिवासेसि
भगवा तुण्हीभावेन ।

5

३० अथ खो सीहो सेनापति भगवतो अधिवासन विदित्वा
उट्ठायासना भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा पक्कामि । अथ
खो सीहो सेनापति अञ्जतर पुरिस आमन्तेसि - “गच्छ त्व, अम्भो
पुरिस, पवत्तमस जानाही” ति । अथ खो सीहो सेनापति तस्सा रत्तिया
अच्चयेन सके निवेसने पणीत खादनीय भोजनीय पटियादापेत्वा भगवतो 10
काल आरोचापेसि - “कालो, भन्ते । निट्ठित भत्त” ति ।

३१ अथ खो भगवा पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
येन सीहस्स सेनापतिस्स निवेसनं तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा पञ्जत्ते
आसने निसीदि सद्धि भिक्खुसङ्घेन । तेन खो पन समयेन सम्बहुला
निगण्ठा वेसालिय रथिकाय^१ रथिक^२ सिङ्घाटकेन सिङ्घाटक बाहा पग्गय्ह 15
कन्दति - “अज्ज सीहेन सेनापतिना थूल पसु वधित्वा समणस्स गोतमस्स
भत्त कत । त समणो गोतमो जान उद्दिस्सकत^३ मस परिभुञ्जति
पटिच्चकम्म” ति ।

३२ अथ खो अञ्जतरो पुरिसो येन सीहो सेनापति तेनुप-
सङ्गमि, उपसङ्गमित्वा सीहस्स सेनापतिस्स उपकण्णके आरोचेसि - 20
“यग्घे, भन्ते, जानेय्यासि । एते सम्बहुला निगण्ठा वेसालिय रथिकाय
रथिक सिङ्घाटकेन सिङ्घाटक बाहा पग्गय्ह कन्दन्ति - ‘अज्ज सीहेन
सेनापतिना थूल पसु वधित्वा समणस्स गोतमस्स भत्त कत । त समणो
गोतमो जान उद्दिस्सकत मस परिभुञ्जति पटिच्चकम्म’ ति । अल
अय्यो दीघरत्त हि^४ ते आयस्मन्तो अवण्णकामा बुद्धस्स अवण्णकामा 25
धम्मस्स अवण्णकामा सङ्घस्स । न च पनेते आयस्मन्तो जिरिदन्ति^५ त
भगवन्त असता तुच्छा मुसा अभूतेन अब्भाचिक्खितु^६, न च मय जीवित-
हेतु पि सञ्चिच्च पाण जीविता वोरोपेय्यामा” ति ।

३३ अथ खो सीहो सेनापति बुद्धप्पमुख भिक्खुसङ्घ पणीतेन
खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि । अथ खो सीहो 30

१-१ रथियाय रथिय - सी०, स्या०, रो० । २ उद्दिस्सकट - सी० । ३ पि -
सी० । ४ जीरन्ति - सी०, रो० । ५ अब्भाचिक्खन्ता - सी०, रो० ।

सेनापति भगवन्त भुत्तायि ओनीतपत्तपाणि एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिन्न सो सीह सेनापति भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समाद
पेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहमेत्वा उट्ठायासना पक्कामी ति ।

३ अस्साजानीयसुत्त

१ “अट्ठहि, भिक्खवे, अट्ठेहि समन्नागतो रज्ज्जो भद्दो”
अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्ज्जो अट्ठन्तेव सट्ठ
गच्छति । क्तमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, रज्ज्जो भद्दो अस्सा
जानीयो उभतो सुजातो होति — मातितो च पितितो च । यस्स दिसाय
अज्जे पि भद्दा अस्साजानीया जायन्ति तस्स दिसाय जातो होति ।
य सो पनस्स भोजन वेन्ति — अत्त वा सुक्ख वा — त सक्कच्चयेव परि
भुज्जति अविकिरन्तो । जेगुच्छी होति उच्चार वा पत्साव वा अमि
निसीदितु वा अभिनिपज्जितु वा । सोरतो होति सुक्खसवासो, न^१ च^२
अज्जे अस्से उम्मेजेता । यानि सो पनस्स होन्ति^३ साठेय्यानि कूटे
य्यानि जिम्हेय्यानि वस्सेय्यानि, छानि यथाभूत सारथिस्स आविकत्ता
होति । तेसमस्स सारथि अभिनिम्मदनाय वायमति । वाही सो पन
होति । ‘कामज्जे’ अस्सा वहन्तु वा मा वा, अहमेत्थ वहिस्सामी’ ति
चित्त उप्पादेति । गच्छन्तो सो पन उज्जुमग्गेनेव गच्छति । धामवा
होति याव जीवितमरणपरियावाना धाम^४ उपवसेता । इमेहि सो,
भिक्खवे, अट्ठहि अट्ठेहि समन्नागतो रज्ज्जो भद्दो अस्साजानीयो राजा
रहो होति राजभोग्गो रज्ज्जो अट्ठन्तेव सट्ठ गच्छति ।

२ “एवमेव सो, भिक्खवे अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु
आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुज्जकस्सेत्त लोकस्स । क्तमेहि
अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीसवा होति, पाप्मोक्खसवरसवुत्तो
विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्तावी, समादाय
सिक्खति सिक्खापवेसु । य सो पनस्स भोजनं वेन्ति — सूख वा पणीत
वा — त सक्कच्चयेव परिभुज्जति अविहृज्जमानो । जेगुच्छी होति
कायदुक्खरित्तेन वचीदुक्खरित्तेन मनोदुक्खरित्तेन जेगुच्छी होति अनेक-
विहितान पापवान अनुससान धम्मान समापत्तिया । सोरतो होति

१ भद्दो — सी । २ अट्ठन्तेव — सी । ३ न — सी । ४ धाम — रत्ता । ५ कामज्जवे — सी । ६ काम मज्जे — सी । ७ धाम वा — सी ।

सुखसवासो, न अञ्जे भिक्खू उव्वेजेता । यानि खो पनस्स होन्ति
 साठेय्यानि कूटेय्यानि जिम्हेय्यानि वड्ढेय्यानि तानि यथाभूत आवि-
 कत्ता होति सत्थरि वा विञ्जूसु वा सन्नहाचारीसु । तेसमस्स सत्था
 वा विञ्जू वा सन्नहाचारी अभिनिम्मदनाय वायमति । सिविखता खो पन
 होति । 'कामञ्जे भिक्खू सिक्खन्तु वा मा वा, अहमेत्थ सिविखस्सामी' 5
 ति चित्त उप्पादेति । गच्छन्तो खो पन उजुमग्गेनेव गच्छति,
 तत्राय उजुमग्गो, सेय्यथीद - सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।
 आरद्धविरियो विहरति - 'काम तचो च न्हारु' च अट्ठि च अवसिस्सतु,
 सरीरे उपसुस्सतु मसलोहित, य त पुरिसथामेन पुरिसविरियेन पुरिस-
 परक्कमेन पत्तव्व, न त अपापुणित्वा विरियस्स सण्ठान भविस्सती' ति । 10
 इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति
 पे० अनुत्तर पुञ्जाक्खेत्त लोकस्सा" ति ।

४. अस्सखळुङ्कुसुत्तं

१ "अट्ठ^१ च^२, भिक्खवे, अस्सखळुङ्कु^३ देसेस्सामि अट्ठ च अस्स-
 दोसे, अट्ठ च पुरिसखळुङ्कु अट्ठ च पुरिसदोसे । त सुणाथ, साधुक मनसि
 करोथ, भासिस्सामी" ति । "एव, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो 15
 पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच -

२ "कतमे च, भिक्खवे, अट्ठ अस्सखळुङ्कु^४ अट्ठ च अस्सदोसा ?
 इध, भिक्खवे, एकच्चो अस्सखळुङ्कु 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
 चोदितो सारथिना पच्छतो पटिक्कमति^५, पिट्ठितो रथ पवत्तेति" ।
 एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्कु होति । अय, भिक्खवे, 20
 पठमो अस्सदोसो ।

३ "पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्कु 'पेही' ति
 वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पच्छा लङ्घति^६, कुव्वर हनति,
 तिदण्ड भञ्जति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्कु
 होति । अय, भिक्खवे, दुतियो अस्सदोसो ।

१ नहार - सी०, स्या०, रो० । २-२ अट्ठ - स्या० । ३ अस्सखळुङ्कु -
 सी० । ४ पटिक्कमति - सी०, रो० । ५ पटिक्कमति - सी०, रो० । ६ लङ्घिपति -

४ “पुन च पर भिक्षवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को पेही” ति वुत्तो विद्धो समानो चोदितो सारथिना रथीसाय सत्थि उस्सज्जित्वा रथीसयेव भज्जोमहति । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अय, भिक्षवे, ततियो अस्सदोसो ।

५ “पुन च पर, भिक्षवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को पेही” ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना उम्मग्ग गण्हति, उम्बटुम रथ कराति । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अय, भिक्षवे, चतुत्थो अस्सदोसो ।

६ “पुन च पर, भिक्षवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को पेही” ति वुत्तो विद्धो समानो चोदितो सारथिना लङ्घति^१ पुग्गिमाय^२ पग्गण्हति पुग्गिमे पादे । एवरूपो पि भिक्षवे इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अय भिक्षवे पञ्चमो अस्सदोसो ।

७ “पुन च पर भिक्षवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को पेही” ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना अनादियित्वा सारथि अनादि मित्वा पतोवल्हति^३ दन्तेहि मुखाघान विधसित्वा^४ येन काम पक्कमति । एवरूपो पि भिक्षवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अय, भिक्षवे, छट्ठो अस्सदोसो ।

८ “पुन च पर भिक्षवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को पेही” ति वुत्तो विद्धो समानो चोदितो सारथिना नेय अभिक्कमति नो पटिक्कमति तत्थेव स्त्रीमट्ठायी छित्तो होति । एवरूपो पि भिक्षवे इधेकच्चो अस्स खळुङ्को होति । अय, भिक्षवे, सत्तमो अस्सदोसो ।

९ “पुन च पर भिक्षवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को पेही” ति वुत्तो विद्या समानो चोदितो सारथिना पुरिमे च पादे सहस्सित्वा पच्छिमे च पादे सहस्सित्वा तत्थेव चत्तारो पादे अभिनिसीदति । एवरूपो पि भिक्षवे, इधेकच्चा अस्सखळुङ्को हाति । अय, भिक्षवे, अट्ठमो अस्स दोसो । इमे खो भिक्षवे अट्ठ अस्सखळुङ्का अट्ठ च अस्सदोसा ।

१० “कतमे च, भिक्षवे अट्ठ पुरिसखळुङ्का अट्ठ च पुरिस दोसा ? इय भिक्षवे, भिक्षू भिक्षुं प्रापत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्षु

१ लङ्घति - नी रो । २ गण्हति - नी रो । ३ पुग्गिमाय - छी रो । ४ पतोवल्ह - छी पतोवल्ह - स्था पतोवल्ह - रो । ५ विधसित्वा - छी ।

भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो 'न सरामी' ति असत्तिया^१ निव्वेठेति ।
 सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
 चोदितो सारथिना पच्छतो पटिक्कमति, पिट्ठितो रथ वत्तेति, तथूपमाह,
 भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिस-
 खळुङ्को होति । अय, भिक्खवे, पठमो पुरिसदोसो ।

5

११ "पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति ।
 सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकयेव पटिप्परति —
 'किं नु खो तुय्ह बालस्स अव्यत्तस्स भणितेन । त्व पि नाम भणितव्व
 मञ्जसी' ति । सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो,
 विद्धो समानो चोदितो सारथिना पच्छा लङ्घति, कुब्बर हनति, तिदण्ड
 भञ्जति, तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि,
 भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अय, भिक्खवे, दुतियो पुरिस-
 दोसो ।

10

१२ "पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति ।
 सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकस्सेव पच्चारोपेति —
 'त्व^१ खोसि इत्थन्नाम आपत्ति आपन्नो, त्व ताव पठम पटिकरोही' ति ।
 सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
 चोदितो सारथिना रथीसाय सत्थि उस्सज्जित्वा रथीसयेव अज्झोमद्दति,
 तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधे-
 कच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अय, भिक्खवे, ततियो पुरिसदोसो ।

15

20

१३ "पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति ।
 सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो अञ्जेनाञ्ज पटिचरति,
 बहिद्धा कथ अपनामेति, कोप च दोस च अप्पच्चय च पातुकरोति ।
 सेय्यथापि सो, भिक्खवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
 चोदितो सारथिना उम्मग्ग गण्हति, उव्वटुम रथ करोति, तथूपमाह,
 भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिस-
 खळुङ्को होति । अय, भिक्खवे, चतुत्थो पुरिसदोसो ।

25

१४ "पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति ।
 सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो सङ्घमज्जे बाहुविकखेप^३

१ असत्तियाव — सी०, रो० । २ त्व पि — सी०, रो० । ३ बाहुविकखेप — सी०, रो० ।

करोति' । सेय्यथापि सो भिक्षवे, भस्ससल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना सङ्गति, पुरिमकाय पग्गण्हति पुरिमे पादे, तथूपमाह, भिक्षवे, इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधेकच्चो पुरिससल्लुङ्को होति । अयं भिक्षवे पञ्चमो पुरिसवोसो ।

१५ "पुन च पर, भिक्षवे भिक्षू भिक्षु आपत्तिया चोदन्ति । सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो अनादियित्वा सङ्ग अनादि मित्वा चोदक आपत्तिको य येन काम पक्कमति । सेय्यथापि सो, भिक्षवे, भस्ससल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना अनादियित्वा सारथि अनादियित्वा पतोवलट्ठि दन्तेहि मुखाधान विघ सित्वा येन काम पक्कमति, तथूपमाह, भिक्षव इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि भिक्षवे, इधेकच्चो पुरिससल्लुङ्को होति । अयं, भिक्षव, छट्ठो पुरिसवोसो ।

१६ "पुन च पर भिक्षवे, भिक्षू भिक्षु आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो नेवाह आपधोम्हि न पनाह आपधोम्ही' ति सो तुण्हीभावेन सङ्ग विहेठेति' । सेय्यथापि सो भिक्षवे भस्ससल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो विद्धो समानो चोदितो सारथिना नेव अभिक्कमति नो पटिकम्मति तत्पेव सीलट्ठायी ठितो होति तथूपमाह भिक्षवे इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि भिक्षवे इधेकच्चो पुरिससल्लुङ्को होति । अयं, भिक्षव सप्तमो पुरिसवोसो ।

१७ "पुन च पर, भिक्षवे भिक्षू भिक्षु आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो एवमाह — 'किं नु सो तुम्हे आयस्मन्तो अतिवाम्हं मयि न्यावटा याव' इवानाह सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी' ति । सो सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्त्वा एवमाह — 'इदानीं सो तुम्हे आयस्मन्तो अत्तमना होथा ति ? सेय्यथापि सो भिक्षवे भस्ससल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो विद्धो समानो चोदितो सारथिना पुरिमे च पादे सहुरित्वा पच्चिमे च पादे सहुरित्वा तत्पेव चत्तारो पावे अभिनिसीदति तथूपमाह, भिक्षवे, इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि भिक्षवे इधेकच्चो पुरिससल्लुङ्को होति । अयं भिक्षवे,

अट्ठमो पुरिसदोसो । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ पुरिसखळुङ्का अट्ठ च पुरिसदोसा” ति ।

५. मलसुत्तं

१. “अट्ठिमानि, भिक्खवे, मलानि । कतमानि अट्ठ ? अस-
ज्झायमला, भिक्खवे, मन्ता, अनुट्ठानमला, भिक्खवे, घरा, मल,
भिक्खवे, वण्णस्स कोसज्ज, पमादो, भिक्खवे, रक्खतो मल; मल, 5
भिक्खवे, इत्थिया दुच्चरित, मच्छेर, भिक्खवे, ददतो मल, मला,
भिक्खवे, पापका अकुसला धम्मा अस्मि लोके परमिह च, ततो^१,
भिक्खवे, मला मलतरं अविज्जा परम मल । इमानि खो, भिक्खवे,
अट्ठ मलानी ति ।

“असज्झायमला मन्ता, अनुट्ठानमला घरा ।
मल वण्णस्स कोसज्ज, पमादो रक्खतो मल ॥

10

“मलित्थिया दुच्चरित, मच्छेर ददतो मल ।
मला वे पापका धम्मा, अस्मि लोके परमिह च ।
ततो मला मलतरं, अविज्जा परम मल” ति ॥

६ द्वैतेय्यसुत्तं

१ “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु द्वैतेय्य 15
गन्तुमरहति । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सोता च
होति, सावेता च, उग्गहेता च, धारेता च, विज्जाता च, विज्जापेता
च, कुसलो च सहितासहितस्स, नो च कलहकारको — इमेहि खो, भिक्खवे,
अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु द्वैतेय्य गन्तुमरहति । अट्ठहि, भिक्खवे,
धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो द्वैतेय्य गन्तुमरहति । कतमेहि अट्ठहि ? 20
इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो सोता च होति^२, सावेता च, उग्गहेता च, धारेता
च, विज्जाता च, विज्जापेता च, कुसलो च सहितासहितस्स, नो च
कलहकारको । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो सारि-
पुत्तो द्वैतेय्य गन्तुमरहती ति ।

20

१ ततो च — स्या०, रो० । २ सी० पोत्यके नत्थि ।
अ०३-३६

“यो वे न व्यथति^१ पत्वा, परिस उग्गवादिनि^२ ।

न च हापेति वचन, न च छादेति सासन ॥

“असन्दिद्व च भणति, पुच्छितो न च कुप्पति ।

स वे तादिसको भिक्खु, दूतेय्य गन्तुमरहती” ति ॥

७. पठमबन्धमसुत्तं

१ ‘अट्ठहि, भिक्खवे, आकारेहि इत्थी पुरिस बन्धति । कत मेहि अट्ठहि ? रुण्णेन^३, भिक्खवे, इत्थी पुरिस बन्धति, हसितेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिस बन्धति, भणितेन भिक्खवे, इत्थी पुरिस बन्धति^४, आक्खेन भिक्खवे, इत्थी पुरिस बन्धति, वनमज्जेन भिक्खवे, इत्थी पुरिस बन्धति गन्धेन^५, भिक्खवे, इत्थी पुरिस बन्धति, रसेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिस बन्धति^६ फस्सेन भिक्खवे, इत्थी पुरिस बन्धति । इमेहि सो भिक्खवे अट्ठहाकारेहि इत्थी पुरिस बन्धति । ते^७, भिक्खवे, सत्ता सुवद्धा^८ ये फस्सेन वद्धा” ति ।

८. धुत्तियबन्धनसुत्त

१ “अट्ठहि, भिक्खवे आकारेहि पुरिसो इत्थि बन्धति । कतमेहि अट्ठहि ? रुण्णेन, भिक्खवे पुरिसो इत्थि बन्धति हसितेन भिक्खवे पुरिसो इत्थि बन्धति, भणितेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति आक्खेन भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति वनमज्जेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति गन्धेन भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति, रसेन, भिक्खवे पुरिसो इत्थि बन्धति फस्सेन भिक्खवे पुरिसो इत्थि बन्धति । इमेहि सो भिक्खवे, अट्ठहाकारेहि पुरिसो इत्थि बन्धति । ते भिक्खवे सत्ता सुवद्धा ये फस्सेन वद्धा” ति ।

९. पहारावसुत्त

१ एव समय भगवा घेरञ्जाय विहरति नल्लेरुपुचिमन्दमूसे । अथ सो पहारावो असुरिन्दा येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा

१ पेषणी-सी घ्यापति-रवा रो । २ उग्गवादिनि-सी उग्गवादिनि-रवा रो । ३ रुण्णेन-सी रो । ४ एत्थ इति बन्धति रीत्तेन बन्धती” ति गी रो । ५ गन्धेन पुरिसो वागे रिमति । ६-७ अर्थ पाटो गी रो । ८ सुवद्धा रिमति । ९ तेहि-री । १० गुक्खा-गी रवा । ११ वेव-रवा रो । १२ पागल-रो ।

भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठितं खो पहाराद असुरिन्द भगवा एतदवोच -

“अपि पन, पहाराद, असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती” ति ?

“अभिरमन्ति, भन्ते, असुरा महासमुद्दे” ति ।

“कति पन, पहाराद, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता^१ धम्मा^१, 5

ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती” ति ?

२ “अट्ठ, भन्ते, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । कतमे अट्ठ ? महासमुद्दो, भन्ते, अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपब्भारो, न आयतकेनेव पपातो । य पि, भन्ते, महासमुद्दो अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपब्भारो, न 10 आयतकेनेव पपातो, अय, भन्ते, महासमुद्दे पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

३ “पुन च पर, भन्ते, महासमुद्दो ठितधम्मो वेल नातिवत्तति । य पि, भन्ते, महासमुद्दो ठितधम्मो वेल नातिवत्तति, अय, भन्ते, महासमुद्दे दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो य दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । 15

४ “पुन च पर, भन्ते, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन सवसति^२ । य होति महासमुद्दे मतं कुणप, त खिप्पमेव^३ तीर वाहेति, थल उस्सारेति^४ । य पि, भन्ते, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन सवसति, य होति महासमुद्दे मत कुणप, त खिप्पमेव तीर वाहेति, थल उस्सारेति; अय, 20 भन्ते, महासमुद्दे ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

५. “पुन च पर, भन्ते, या काचि महानदियो, सेय्यथीद - गङ्गा यमुना अचिरवती सरभू मही, ता महासमुद् पत्वा जहन्ति पुरिमानि नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव सङ्गं गच्छन्ति । य पि, भन्ते, या 25 काचि महानदियो, सेय्यथीद - गङ्गा यमुना अचिरवती सरभू मही, ता महासमुद् पत्वा जहन्ति पुरिमानि नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव सङ्गं गच्छन्ति, अय, भन्ते, महासमुद्दे चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

१-१ अब्भुतधम्मा - स्या० ।

२ सवट्ठति - स्या० । ३ खिप्पमेव - सी० ।

४ उस्सादेति - सी०, रो० ।

६ “पुन च पर, भन्ते, या च लोके सवन्तियो महासमुद्द अप्येन्ति या च अन्तलिक्खा धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्त वा पूरत्त वा पञ्जायति । य पि, भन्ते, या च लोके सवन्तियो महासमुद्द अप्येन्ति या च अन्तलिक्खा धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्त वा पूरत्त वा पञ्जायति, अय, भन्ते, महासमुद्दे पञ्चमो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

७ “पुन च पर, भन्ते, महासमुद्दो एकरसो लोणरसो । य पि, भन्ते, महासमुद्दो एकरसो लोणरसो, अय, भन्ते महासमुद्दे छद्दो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

८ “पुन च पर, भन्ते, महासमुद्दो बहुरत्तनो अनेकरत्तनो । तत्रि मानि रत्तनानि सेय्यधीव — मुत्ता मणि वेळुरियो सङ्खो सिला पवाळ रजत जातरूप लोहितको^१ मसारगल्ल । य पि भन्ते, महासमुद्दो बहुरत्तनो अनेकरत्तनो तत्रिमानि रत्तनानि, सेय्यधीव — मुत्ता मणि वेळुरियो सङ्खो मिला पवाळ रजत जातरूप लोहितको मसारगल्ल अय, भन्ते महासमुद्दे सत्तमो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

९ “पुन च पर, भन्ते महासमुद्दो महत्त भूतान आवासो । तत्रिमे भूता — तिमि^२ तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो^३ असुरा नागा गन्धब्बा । सन्ति महासमुद्दे योजनसत्तिका पि अत्तभावा द्वियोजनसत्तिका पि अत्त भावा त्रियोजनसत्तिका पि अत्तभावा चतुयोजनसत्तिका पि अत्तभावा पञ्चयोजनसत्तिका पि अत्तभावा । य पि, भन्ते महासमुद्दो महत्त भूतान आवासो, तत्रिमे भूता — तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा नागा गन्धब्बा सन्ति महासमुद्दे योजनसत्तिका पि अत्तभावा पे० द्वियोजन त्रियोजन चतुयोजन .. पञ्चयोजनसत्तिका पि अत्तभावा अय भन्ते महासमुद्दे अट्ठमो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो य दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । इमे लो, भन्ते महासमुद्दे अट्ठ अञ्छरिया अम्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती ति ।

१ कापि — एवा री । २ लोहितको — धी री । ३-३ तिमि तिमिङ्गला तिमिरपिङ्गला — री तिमिरपिङ्गला तिमिरपिङ्गला — एवा री ।

१० “अपि पन, भन्ते, भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ती” ति ?

“अभिरमन्ति , पहाराद, भिक्खू इमस्मि धम्मविनये” ति ।

“कति पन, भन्ते, इमस्मि धम्मविनये अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ती” ति ? 5

११ “अट्ठ, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति । कतमे अट्ठ ? सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो अनुपुव्वनिन्नो अनुपुव्वपोणो अनुपुव्वपव्वारो, न आयतकेनेव पपातो, एवमेव खो, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये अनुपुव्वसिक्खा अनुपुव्वकिरिया अनुपुव्वपटिपदा, न आयतकेनेव 10 अच्छापटिवेधो । य पि, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये अनुपुव्वसिक्खा अनुपुव्वकिरिया अनुपुव्वपटिपदा, न आयतकेनेव अच्छापटिवेधो; अयं, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१२ “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो ठितधम्मो वेल नातिवत्तति, एवमेव खो, पहाराद, य मया सावकान सिक्खापद पञ्जत्त 15 त मम सावका जीवितहेतु पि नातिक्कमन्ति । य पि, पहाराद, मया सावकान सिक्खापद पञ्जत्त त मम सावका जीवितहेतु पि नातिक्कमन्ति, अयं, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति । 20

१३ “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन सवसति । य होति महासमुद्दे मत कुणप, तं खिप्पमेव तीर वाहेति थल उस्सारेति, एवमेव खो, पहाराद, यो सो पुगलो दुस्सीलो पापधम्मो असुचिसङ्कस्सरसमाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो अस्समणो समणपटिञ्जो अब्रह्मचारी ब्रह्मचारिपटिञ्जो अन्तोपूति अवस्सुतो कसम्बुजातो, न 25 तेन सङ्घो सवसति, खिप्पमेव^१ न सन्नपत्तिवा उक्खिपति । किञ्चा पि सो होति मज्झे भिक्खुसङ्घस्स सन्निसिन्नो^२, अथ खो सो आरका व सङ्घम्हा सङ्घो च तेन । य पि, पहाराद, यो सो पुगलो दुस्सीलो पापधम्मो असुचिसङ्कस्सरसमाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो अस्समणो समणपटिञ्जो अब्रह्मचारी ब्रह्मचारिपटिञ्जो 30

अन्तोपूति अवस्सुतो कसम्बुजातो, न तेन सङ्गो सबसति, सिप्पमेव
नं सन्निपतित्वा उन्निपति, किञ्चा पि सो होति मज्जे भिक्खुसङ्गस्स
सन्निसिन्नो, अथ सो सो आरका व सङ्गम्हा सङ्गो च तेन, अय, पहाराद
इमस्मि धम्मविनये ततियो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा
भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१४ “सैम्यथापि, पहाराद या काप्पि महानदियो, सैम्ययीद -
गङ्गा यमुना अचिरवती सरभू मही, ता महासमुद्द पत्वा जहन्ति पुरि
मानि नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव सङ्ग गच्छन्ति एवमेव सो, पहा
राद चत्तारो मे वण्णा - सत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा सुद्दा, ते तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पव्वजित्वा जहन्ति पुरिमानि नाम
गोत्तानि ‘समणा’ सक्यपुत्तिया’ त्वेव सङ्ग गच्छन्ति । य पि, पहाराद,
चत्तारोमे वण्णा - सत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा सुद्दा, ते तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पव्वजित्वा जहन्ति पुरिमानि नाम
गोत्तानि, ‘समणा सक्यपुत्तिया’ त्वेव सङ्ग गच्छन्ति, अय, पहाराद,
इमस्मि धम्मविनये चतुत्थो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा
भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१५ “सैम्यथापि पहाराद या च लोके सवन्तियो महासमुद्द
अप्पेन्ति या च अन्तस्सिक्खा धारा पपतन्ति न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्त
वा पूरत्त वा पञ्चामति एवमेव सो, पहाराद, बहू चे पि भिक्खू अनु
पादिसेसाय निम्बानघातुया परिनिम्बायन्ति, न तेन निम्बानघातुया
ऊनत्त वा पूरत्त वा पञ्चामति । य पि पहाराद, बहू चे पि भिक्खू
अनुपादिसेसाय निम्बानघातुया परिनिम्बायन्ति, न तेन निम्बानघातुया
ऊनत्त वा पूरत्त वा पञ्चामति अय, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये
पञ्चमो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि
धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१६ “सैम्यथापि पहाराद महासमुद्दो एकरसो क्षोणरसो
एवमेव सो पहाराद अय धम्मविनयो एकरसो विमुत्तिरसो । य पि
पहाराद अय धम्मविनयो एकरसो विमुत्तिरसो अय पहाराद इमस्मि
धम्मविनये छद्दो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो य दिस्वा दिस्वा भिक्खू
इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१७ “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो बहुरतनो अनेकरतनो, तत्रिमानि रतनानि, सेय्यथीद — मुत्ता मणि वेळुरियो^१ सङ्खो सिला पवाळं रजत जातरूपं लोहितको मसारगल्लं, एवमेव खो, पहाराद, अय धम्म-
 विनयो बहुरतनो अनेकरतनो । तत्रिमानि रतनानि, सेय्यथीदं —
 चत्तारो सत्तिपट्टाना, चत्तारो सम्मप्पधाना, चत्तारो इद्धिपादा, पञ्चि- 5
 च्चन्द्रियानि, पञ्च वलानि, सत्त बोज्झङ्गा, अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो ।
 य पि, पहाराद, अयं धम्मविनयो बहुरतनो अनेकरतनो; तत्रिमानि
 रतनानि, सेय्यथीद — चत्तारो सत्तिपट्टाना, चत्तारो सम्मप्पधाना, चत्तारो
 इद्धिपादा, पञ्चिन्द्रियानि, पञ्च वलानि, सत्त बोज्झङ्गा, अरियो
 अट्ठङ्गिको मग्गो, अय, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये सत्तमो अच्छरियो 10
 अब्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभि-
 रमन्ति ।

१८ “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो महत् भूतान आवासो,
 तत्रिमे भूता — तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा नागा गन्धब्बा,
 सन्ति महासमुद्दे योजनसत्तिका पि अत्तभावा द्वियोजनसत्तिका पि अत्त- 15
 भावा तियोजनसत्तिका पि अत्तभावा चतुयोजनसत्तिका पि अत्तभावा
 पञ्चयोजनसत्तिका पि अत्तभावा, एवमेव खो, पहाराद, अय धम्म-
 विनयो महत् भूतान आवासो, तत्रिमे भूता — सोतापन्नो सोतापत्ति-
 फलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो सकदागामी सकदागामिफलसच्छिकिरियाय
 पटिपन्नो अनागामी अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अरहा अर- 20
 हत्ताय पटिपन्नो । य पि, पहाराद, अयं धम्मविनयो महत् भूतानं
 आवासो, तत्रिमे भूता — सोतापन्नो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटि-
 पन्नो सकदागामी सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अनागामी
 अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अरहा अरहत्ताय पटिपन्नो,
 अय, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं 25
 दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति । इमे खो, पहा-
 राद, इमस्मिं धम्मविनये अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा
 दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ती” ति ।

१० उपोसथसुत्तं

१ एव समय भगवा सावत्थियं विहरसि पुब्बारामे मिगार मातुपासावे । तेन सो पन समयेन भगवा तदहपोसथे भिक्खुसङ्घपरिवृतो निसिन्नो होति । अथ सो आयस्मा आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया, निक्कन्ते पठमे यामे, उट्ठायासना एकस उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्त एतदवोच - “अभिक्कन्ता भन्ते, रत्ति, निक्कन्तो पठमो यामो, चिरनिसिन्नो भिक्खुसङ्घो । उद्दिसतु, भन्ते, भगवा भिक्खून पातिमोक्ख” ति ।

२ एव वृत्ते भगवा तुण्ही अहोसि । दुतियं पि सो आयस्मा आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया निक्कन्ते मज्झिमे यामे, उट्ठायासना एकस उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्त एतदवोच - “अभिक्कन्ता, भन्ते रत्ति, निक्कन्तो मज्झिमो यामो, चिर निसिन्नो भिक्खुसङ्घो । उद्दिसतु, भन्ते भगवा भिक्खून पातिमोक्ख” ति । दुतियं पि सो भगवा तुण्ही अहोसि । ततियं पि सो आयस्मा आनन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया निक्कन्ते पच्छिमे यामे, उट्ठस्ते अरणे, नन्दिमुखिया रत्तिया उट्ठायासना एकस उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्त एतदवोच - “अभिक्कन्ता, भन्ते रत्ति, निक्कन्तो पच्छिमो यामो उट्ठस्त अरणं नन्दिमुखी रत्ति, चिरनिसिन्नो भिक्खुसङ्घो । उद्दिसतु, भन्ते, भगवा भिक्खून पातिमोक्ख” ति ।

“अपरिसुद्धा आनन्द, परिसा” ति ।

३ अथ सो आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स एतदहोसि - “कं नु सो भगवा पुग्गलं सन्धाय एवमाह - ‘अपरिसुद्धा आनन्द परिसा ति ? अथ सो आयस्मा महामोग्गल्लामो सन्धावन्त भिक्खुसङ्घं चेतसा चेतो परिण्य मनसाकासि । अहसा सो आयस्मा महामोग्गल्लानो तं पुग्गलं दुस्सीमं पापघम्मं असुचिं’ सङ्कस्सरसमाचारं पटिञ्छन्नकम्मन्तं अस्समणं समणपटिञ्जं असह्यचारिं सह्यचारिपटिञ्जं अन्तोपूर्तिं अथ स्सुतं कसम्बुजात्तं मज्जे भिक्खुसङ्घस्स निसिन्नं विस्वानं’ उट्ठायासना येन सो पुग्गलो तेनुपसङ्कमि उपसङ्कमित्वा तं पुग्गलं एतदवोच - “उट्ठेहावुसो दिट्ठोसि भगवता । नत्थि ते भिक्खूहि सखि सवासो” ति ।

१ ङि - त्या रो । २ ममुधि - ती त्या रो । ३ विस्वा - त्या रो ।

४ एवं वुत्ते सो पुग्गलो तुण्ही अहोसि । दुतिय पि खो आयस्मा महामोग्गल्लानो त पुग्गल एतदवोच — “उट्ठेहावुसो, दिट्ठोसि भगवता । नत्थि ते भिक्खूहि सद्धि संवासो” ति । दुतिय पि खो सो पुग्गलो तुण्ही अहोसि । ततियं पि खो आयस्मा महामोग्गल्लानो त पुग्गल एतदवोच — “उट्ठेहावुसो, दिट्ठोसि भगवता । नत्थि ते भिक्खूहि सद्धि संवासो” 5 ति । ततिय पि खो सो पुग्गलो तुण्ही अहोसि ।

५ अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो त पुग्गल बाहाय गहेत्वा बहिद्वारकोट्टका निक्खामेत्वा सूचिघट्टिक दत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त एतदवोच — “निक्खामितो सो, भन्ते, पुग्गलो मया । परिसुद्धा परिसा । उद्दिस्तु, भन्ते, भगवा भिक्खून पातिमोक्ख” 10 ति ।

“अच्छरिय, मोग्गल्लान, अब्भुत, मोग्गल्लान । याव बाहा गहणा पि नाम सो मोघपुरिसो आगमिस्सती” ति ।

६ अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “तुम्हेव दानि, भिक्खवे, उपोसथ करेय्याथ, पातिमोक्ख उद्दिसेय्याथ । न दानाह, भिक्खवे, 15 अज्जतग्गे उपोसथ^१ करिस्सामि^२, पातिमोक्ख उद्दिस्सिस्सामि । अट्ठानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य तथागतो अपरिसुद्धाय परिसाय पातिमोक्ख उद्दिसेय्य ।

७ “अट्ठिमे, भिक्खवे, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता^३ धम्मा^४, ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । कतमे अट्ठ ? महा- 20 समुद्दो, भिक्खवे, अनुपुव्वनिन्नो अनुपुव्वपोणो अनुपुव्वपव्वभारो, न आयतकेनेव पपातो । य पि, भिक्खवे, महासमुद्दो अनुपुव्वनिन्नो अनुपुव्वपोणो अनुपुव्वपव्वभारो, न आयतकेनेव पपातो, अयं, भिक्खवे, महासमुद्दे पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति . पे० (यथा पुरिमे^३ तथा वित्थारेतव्वो) ।

८ “पुन च पर, भिक्खवे, महासमुद्दो महत्त भूतान आवासो । तन्निमे भूता — तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा नागा गन्धव्वा । वसन्ति^५ महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा पे० पञ्चयोजन- 25 सतिका पि अत्तभावा । यं पि, भिक्खवे, महासमुद्दो महत्त भूतान

१-१ स्या०, रो० पोत्यकेसु न दिस्सति । २ अब्भुतवम्मा — स्या० । ३ पुरिमेन — स्या० । ४ सन्ति — सी०, स्या०, रो० ।
अ०३-४०

आवासो, तन्निमे भूता - तिमि तिमिङ्गला तिमिरपिङ्गलो असुरा
नागा गन्धर्वा, वसन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा
पे० पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा अय, भिक्षवे, महा
समुद्दे अट्टमो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा असुरा
महासमुद्दे अभिरमन्ति । इमे सो, भिक्षवे, महासमुद्दे अट्ट अञ्छरिया
अम्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

६ “एवमेव” सो, भिक्षवे, अट्ट” इमस्मि धम्मविनये अञ्छ
रिया अम्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्षू इमस्मि धम्मविनये अभि
रमन्ति । कतमे अट्ट ? सेम्यथापि, भिक्षवे महासमुद्दे अनुपुब्बनिष्ठो
अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपञ्चारो, न आयतकेनेव पपासो, एवमेव सो,
भिक्षवे, इमस्मि धम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्ब
पटिपदा न आयतकेनेव अञ्जापटिवेधो । य पि, भिक्षवे, इमस्मि
धम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्बपटिपदा, न आयत
केनेव अञ्जापटिवेधो, अय, भिक्षवे, इमस्मि धम्मविनये पठमो अञ्छ-
रियो अम्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा भिक्षू इमस्मि धम्मविनये अभि
रमन्ति पे० । सेम्यथापि, भिक्षवे, महासमुद्दे महत्त भूतान
आवासो तन्निमे भूता - तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा
नागा गन्धर्वा वसन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा पे० ..
पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा एवमेव सो, भिक्षवे अय धम्म
विनयो महत्त भूतान आवासो । तन्निमे भूता - सोत्तापन्नो सोत्तापत्तिफल-
सञ्छिकिरियाय पटिपन्नो पे०.. अरहा अरहत्ताय पटिपन्नो । यं
पि भिक्षवे अय धम्मविनयो महत्त भूतान आवासो तन्निमे भूता -
सोत्तापन्नो सोत्तापत्तिफलसञ्छिकिरियाय पटिपन्नो पे० अरहा अर-
हत्ताय पटिपन्नो, अय भिक्षवे इमस्मि धम्मविनये अट्टमो अञ्छरियो
अम्भुतो धम्मो य दिस्वा दिस्वा भिक्षू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।
इमे सो भिक्षवे इमस्मि धम्मविनये अट्ट अञ्छरिया अम्भुता
धम्मा ये दिस्वा दिस्वा भिक्षू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ती
ति ।

महाधम्मो बुद्धियो ।

तस्सुद्धान^१

वेरञ्जो^२ सीहो^३ आजञ्जो^४, खलुङ्केन^५ मलानि च ।
दूतेय्य^६ द्वे^७ च वन्धना^८, पहारादो^९ उपोसथो ति ॥

३. गहपतिवग्गो

१. पठमउगगसुत्तं

१ एकं समयं भगवा वेसालिय विहरति महावन कूटागार-
सालाय । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि . पे०.. एतदवोच —
“अट्ठहि, भिक्खवे, अच्छरियेहि अब्भुतेहि^१ धम्मेहि^२ समन्नागतं उगग 5
गहपतिं वेसालिक धारेया” ति । इदमवोच भगवा । इद वत्तान सुगतो
उट्ठायासना विहार पाविसि ।

२ अथ खो अञ्जतरो भिक्खु पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय येन उगगस्स गहपतिनो वेसालिकस्स निवेसन तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो उगगो गहपति 10
वेसालिको येन सो भिक्खु तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा त भिक्खु अभि-
वादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो उगग गहपतिं वेसालिकं
सो भिक्खु एतदवोच —

“अट्ठहि खो त्व, गहपति, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि
समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमे ते, गहपति, अट्ठ अच्छरिया 15
अब्भुता धम्मा, येहि त्व समन्नागतो भगवता व्याकतो” ति ?

३ “न खो अह, भन्ते, जानामि — कतमेहि अट्ठहि अच्छरियेहि
अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो ति । अपि च, भन्ते, येमे
अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा सविज्जन्ति, ते^३ सुणाहि^४, साधुकं मनसि
करोहि, भासिस्सामी” ति । “एवं, गहपती” ति खो सो भिक्खु उगगस्स 20
गहपतिनो वेसालिकस्स पच्चस्सोसि । उगगो गहपति वेसालिको एतद-
वोच — “यदाहं, भन्ते, भगवन्तं पठमं दूरतो व अद्दसं; सह दस्सनेनेव

१ तश्रुदान — सी०, रो० । २-२ वेरञ्ज० — सी०, स्या०, रो० । ३ आजञ्जा —
स्या० । ४ खलुङ्केन — सी०, खलुङ्गेन — स्या० । ५ दूता — स्या० । ६ दुवे — सी० ।
७ वन्धनन्ति — स्या०, वन्धन्ति — रो० । ८ पहाराद — स्या०, रो० । ९-९ अब्भुत-
धम्मेहि — स्या० । १०-१०. त सुणेहि — म० ।

मे, भन्ते, भगवतो धित्त पसीदि । अय स्रो मे, भन्ते, पठमो अञ्छरियो
अम्भुतो धम्मो सविज्जति ।

४ “सो स्रो अह, भन्ते, पसन्नचित्तो भगवन्त पयिरुपासि ।
तस्स मे भगवा अनुपुब्धि^१ कय^२ कयेसि, सेम्ययीद — दानकय सीसकय
सगगकय, कामान आदीनव ओकार सङ्ख्लेस, नेक्खम्मो आनिसस पका
सेसि । यदा म भगवा अञ्जासि कल्लचित्त मुदुचित्त विनीवरणचित्त
उदग्गचित्त पसन्नचित्त, अय या बुद्धान सामुक्कसिका धम्मदेसना
त पकासेसि — दुक्ख समुदय निरोध मग्ग । सेम्ययापि नाम सुद्ध^३ धत्थ^४
अपगतकाळक सम्मदेव रजनं पटिग्गण्हेम्य, एवमेव स्रो मे तस्मियेव
आसने विरज धीतमल धम्मधक्खु उदपाधि — ‘य किञ्चि स मुदयधम्म,
सब्ब त निरोधधम्म’ ति । सो स्रो अह, भन्ते विट्ठभम्मो पत्तधम्मो
विदितधम्मो परियोगान्हधम्मो तिण्णविधिक्किञ्च्यो विगतकयङ्कयो वेसा
रज्जप्पत्तो अपरप्पञ्चयो सत्थुसामने तत्थेव बुद्ध च धम्म च सङ्ग च
सरण अगमासि ब्रह्मचरियपञ्चमानि च सिक्खापदानि समा
विमि^५ । अय स्रो मे, भन्ते, दुतियो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो
सविज्जति ।

५ “तस्स मय्ह, भन्ते, चतस्सो कोमारियो पजापतियो अहेसु ।
अय स्वाह भन्ते येन ता पजापतियो तेनुपसङ्कमि उपसङ्कमित्वा ता
पजापतियो एतदवच^६ — ‘मया स्रो, भगिनियो ब्रह्मचरियपञ्चमानि
सिक्खापदानि समाविशानि^७ । या इच्छति सा इधेव^८ भोगे च^९ भुञ्जतु
पुञ्जानि च करोतु, सकानि वा व्यातिकुमानि गच्छतु । होति वा
पन पुरिसाधिप्पायो कस्स वो धम्मी’ ति ? एव वुत्ते सा भन्ते, जेट्ठा
पजापति म एतदवोच — ‘इत्थन्नामस्स म अय्यपुत्त पुरिसस्स वेही’ ति ।
अय स्रो अह भन्ते त पुरिस पक्कोसापेत्वा वामेन हत्थेन पजापतिं
गहेत्वा दक्खिणेन हत्थेन भिङ्गारं^{१०} गहेत्वा सस्स पुरिसस्स ओणोजेसि ।
कोमारि स्रो पनाह भन्ते दार परिच्चजन्तो नाभिजानामि चित्तस्स
अञ्जयत्त । अय स्रो मे, भन्ते ततियो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो
सविज्जति ।

१-१ अनुपुब्धि — ची स्या रो । २-२ सुद्धधत्थं — स्या । ३ समाधि —
स्या । ४ एतदवोच — ची स्या रो । ५ समाधिप्पाति — ची० । ६-६ इमेव
भोगे — स्या । ७ भिङ्गारं — ची ।

६ “सविज्जन्ति खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । ते च खो अप्पटिविभत्ता सीलवन्तेहि कल्याणधम्मोहि । अय खो मे, भन्ते, चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति ।

७ “य खो पनाह, भन्ते, भिक्खु पयिरुपासामि, सक्कच्चयेव पयिरुपासामि, नो असक्कच्चं । अय खो मे, भन्ते, पञ्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति ।

८. “सो चे, भन्ते, मे आयस्मा धम्मं देसेति, सक्कच्चयेव सुणोमि, नो असक्कच्च । नो चे मे सो^१ आयस्मा धम्मं देसेति, अहमस्स धम्मं देसेमि । अयं खो मे, भन्ते छट्ठो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति ।

९ “अनच्छरिय खो पन मं, भन्ते, देवता उपसङ्कमित्वा आरोचेन्ति — ‘स्वाक्खातो, गहपति, भगवता धम्मो’ ति । एव वुत्ते अह, भन्ते, ता देवता एव वदामि — ‘वदेय्याथ वा एव खो तुम्हे देवता नो वा वदेय्याथ, अथ खो स्वाक्खातो भगवता धम्मो’ ति । न खो पनाह, भन्ते, अभिजानामि ततोनिदान चित्तस्स उण्णति^२ — ‘म वा देवता उपसङ्कमन्ति, अहं वा देवताहि सद्धिं^३ सल्लपामी’ ति । अयं खो मे, भन्ते, सत्तमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति ।

१० “यानिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि पञ्चोरम्भागियानि सयोजनानि, नाह तेसं किञ्चि अत्तनि अप्पहीनं समनुपस्सामि । अय खो मे, भन्ते, अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति । इमे खो मे, भन्ते, अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा सविज्जन्ति । न^४ च खो अहं जानामि — कतमेहि चाहं^५ अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि । मन्नागतो भगवता व्याकतो” ति ।

११ अथ खो सो भिक्खु उगस्स गहपतिनो वेसालिकस्स निवेत्तने पिण्डपात गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो सो भिक्खु पच्छा- भत्त पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु यावतको अहोसि उग्गेन गहपतिना वेसालिकेन सद्धिं कथा- सल्लापो, त सव्व भगवतो आरोचेसि ।

१ स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २ उण्णन्ति — स्या०, उन्नति — रो० । ३ सी० पोत्यके नत्थि । ४ नो — सी० । ५ पह — सी०, पाह — रो० ।

१२ "साधु साधु, भिक्षु ! यथा त उगो गहपति वेसासिको सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्य", इमेहेव खो, भिक्षु, अट्टहि अञ्छरियेहि अम्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो उगो गहपति वेसासिको मया व्याक्तो । इमेहि च पन, भिक्षु, अट्टहि अञ्छरियेहि अम्भुतेहि धम्महि समन्नागत उग गहपति वेसासिक धारेही" ति ।

[—]

२ इतिपउगसुत्त

१ एक समय भगवा वज्जीसु विहरति हत्थिगामे । तत्र खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि — "अट्टहि, भिक्षवे, अञ्छरियेहि अम्भुतेहि धम्मेहि समन्नागत उग गहपति हत्थिगामक धारेया" ति । इदमवोच भगवा । इद वत्वान सुगतो उट्ठायासना विहार पाविसि ।

२ अथ खो अञ्जतरो भिक्षु पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्त वीवरमादाय येन उगस्स गहपतिनो हत्थिगामकस्स निवेसन तेनुप सङ्कमि उपसङ्कमित्वा पञ्चस्ते आसने निसीदि । अथ खो उगो गहपति हत्थिगामको येन सो भिक्षु तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा त भिक्षु अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो उग गहपति हत्थिगामक सो भिक्षु एतदवोच — "अट्टहि खो त्व, गहपति, अञ्छरियेहि अम्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याक्तो । क्तमे ते, गहपति अट्ट अञ्छरिया अम्भुता धम्मा, येहि त्व समन्नागतो भगवता व्याक्तो" ति ?

३ "न खो अह मन्ते, जानामि — क्तमेहि अट्टहि अञ्छरियेहि अम्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याक्तो ति । अपि च मन्ते, ये मे अट्ट अञ्छरिया अम्भुता धम्मा सविज्जन्ति, ते सुणाहि साधुक मनसि करोहि भासिस्सामी" ति । "एव, गहपती" ति खो सो भिक्षु उगस्स गहपतिनो हत्थिगामकस्स पञ्चस्सोसि । उगो गहपति हत्थिगामको एतदवोच — "यवार्ह मन्ते नागवने परिचरन्तो भगवन्त पठम दूरतो च अहस सह वस्सनेनेव म मन्ते भगवतो चित्त पसीदि, सुरामवो च पहीयि" । अथ खो मे मन्ते पठमो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो संविज्जति ।

१ व्याकरमानो व्याकरेय्य — सी रो । २ धारेया — सी स्वा रो ।
३ त — म । ४ परिचरन्तो — सी । ५ पहीयि — स्वा ।

४. “सो खो अहं, भन्ते, पसन्नचित्तो भगवन्त पयिरुपासिं । तस्स मे भगवा अनुपुब्बि कथं कथेसि, सेय्यथीद — दानकथं सीलकथं सगगकथं, कामान आदीनव ओकार सङ्किलेस, नेक्खम्मं आनिसस पकासेसि । यदा म भगवा अञ्जासि कल्लचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं उदग्गचित्तं पसन्नचित्तं, अथ या बुद्धान सामुक्कसिका धम्मदेसना तं पकासेसि — दुक्खं समुदयं निरोधं मग्गं । सेय्यथापि नाम सुद्धं वत्थ अपगतकाळकं सम्मदेव रजनं पटिग्गण्हेय्यं, एवमेव खो मे तस्मियेव आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्खु उदपादि — ‘यं किञ्चिं समुदयधम्मं, सब्बं तं निरोधधम्मं’ ति । सो खो अहं, भन्ते, दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो विदितधम्मो परियोगाब्बधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो वेसारज्जपत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने तत्थेव बुद्धं च धम्मं च सङ्घं च सरणं अगमासि, ब्रह्मचरियपञ्चमानि च सिक्खापदानि समादिदियि । अयं खो मे, भन्ते, दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति ।

५ “तस्स मय्ह, भन्ते, चतस्सो कोमारियो पजापतियो अहेसु । अथ ख्वाह, भन्ते, येन ता पजापतियो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा ता पजापतियो एतदवचं — ‘मया खो, भगिनियो, ब्रह्मचरियपञ्चमानि सिक्खापदानि समादिन्नानि । या इच्छति सा इधेव भोगे च भुञ्जतु पुञ्जानि च करोतु, सकानि वा जातिकुलानि गच्छतु । होति वा पन पुरिसाधिप्पायो, कस्स वो दम्मी’ ति ? एव वुत्ते सा, भन्ते, जेट्ठा पजापतिं म एतदवोचं — ‘इत्थन्नामस्स म, अय्यपुत्त, पुरिसस्स देही’ ति । अथ खो अहं, भन्ते, तं पुरिसं पक्कोसापेत्वा वामेन हत्थेन पजापतिं गहेत्वा दक्खिणेन हत्थेन भिद्धारं गहेत्वा तस्स पुरिसस्स ओणोजेसि । कोमारिं खो पनाहं, भन्ते, दारं परिच्चजन्तो नाभिजानामि चित्तस्स अञ्जथत्तं । अयं खो मे, भन्ते, ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति^१ ।

६ “सविज्जन्ति खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । ते च खो अप्पटिविभत्ता सीलवन्तेहि कल्याणधम्मोहि । अयं खो मे, भन्ते, चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति ।

७ “यं खो पनाहं, भन्ते, भिक्खु पयिरुपासामि, सक्कच्चयेव पयिरुपासामि, नो असक्कच्च । सो चे मे^२ आयस्मा धम्मं देसेति; 30

सकञ्चयेव सुणामि, नो अमकञ्च । नो चे मे सो आयस्मा धम्म वेसेति, अहमस्स धम्म वेसेमि । अय सो मे, भन्ते, पञ्चमो अञ्छरियो अमृतो धम्मो सविज्जति ।

८ “अनञ्छरिय सो पन, भन्ते, सङ्खे निमन्तिते देवता उपसङ्क मित्वा आरोचेन्ति — ‘असुको’, गहपति, भिक्षु उमतोभागविमुत्तो असुको पञ्जाविमुत्तो असुको पायसभक्षी असुका दिट्ठिपत्तो असुको सदाविमुत्तो असुको धम्मानुसारी असुको सद्धानुसारी असुको सीलवा कल्याणधम्मो असुको दुस्सीलो पापधम्मो’ ति । सङ्ख सो पनाह, भन्ते, परिविसन्तो नाभिजानामि एव चित्त उप्पादेन्तो — ‘इमस्स वा वोक्केमि इमस्स वा बहुक्’ ति । अय स्वाह, भन्ते, समचित्तो व वेमि । अय सो मे, भन्ते, छट्ठो अञ्छरियो अमृतो धम्मो सविज्जति ।

९ “अनञ्छरिय सो पन म, भन्ते, देवता उपसङ्क मित्वा आरोचेन्ति — ‘स्वाक्खातो, गहपति भगवता धम्मो’ ति । एव वुत्ते अह, भन्ते, ता देवता एव वदेमि’ — ‘वदेय्याय वा एव सो सुम्हे देवता नो या वदेय्याय, अय सो स्वाक्खातो भगवता धम्मो’ ति । न सो पनाह, भन्ते, अभिजानामि तलोनिदान चित्तस्स उण्णति — ‘म ता देवता उपसङ्क मन्ति, अह वा देवताहि सद्धि सत्सपामी’ ति । अय सो मे, भन्ते, सत्तमो अञ्छरियो अमृतो धम्मो सविज्जति ।

१० “सचे सो पनाह, भन्ते भगवतो पठमतर काल करेय्य अनञ्छरिय सो पनेत य म भगवा एव व्याकरेय्य — ‘नत्थि त सयोजन येन सयुत्तो उगो गहपति हत्थिगामको पुन इम लोक्क आगच्छेय्या ति । अय सो मे, भन्ते अट्ठमो अञ्छरियो अमृतो धम्मो सविज्जति । इमे सो मे’ भन्ते अट्ठ अञ्छरिया अमृता धम्मा सविज्जन्ति । न च सो अह जानामि — कतमेहि चाह अट्ठहि अञ्छरियेहि अमृतेहि धम्मेहि समभ्रागतो भगवता व्याक्तो’ ति ।

११ “अय सो सो भिक्षु उगस्स गहपतिनो हत्थिगामकस्स निवेसने पिण्डपात गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अय सो सो भिक्षु पञ्चमस्त पिण्डपातपट्टिकन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि उपसङ्क मित्वा भगवन्तं अभिवावेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो सो सो

भिक्षु यावतको अहोसि उग्गेन गहपतिना हत्थिगामकेन सद्धि कथा-
सत्लापो, त सब्बं भगवतो आरोचेसि ।

१२. “साधु साधु, भिक्षु । यथा त उग्गो गहपति हत्थिगामको
सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्य, इमेहेव खो भिक्षु, अट्ठहि अच्छरियेहि
अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो उग्गो गहपति हत्थिगामको मया व्याकतो । 5
इमेहि च पन, भिक्षु, अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागत
उग्गं गहपति हत्थिगामकं धारेही” ति ।

३. पठमहत्थकसुत्तं

१. एकं समयं भगवा आळविय विहरति अग्गाळवे चेतिये ।
तत्र खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि - “सत्तहि, भिक्खवे, अच्छरियेहि
अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागत हत्थक आळवक धारेय । कतमेहि सत्तहि ? 10
सद्धो हि, भिक्खवे, हत्थको आळवको, सीलवा, भिक्खवे, हत्थको
आळवको, हिरीमा, भिक्खवे, हत्थको आळवको, ओत्तप्पी^१, भिक्खवे,
हत्थको आळवको, बहुस्सुतो, भिक्खवे, हत्थको आळवको, चागवा,
भिक्खवे, हत्थको आळवको, पञ्जवा, भिक्खवे, हत्थको आळवको -
इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागत 15
हत्थक आळवक धारेथा” ति ।

२ इदमवोच भगवा । इदं वत्तान सुगतो उट्ठायासना विहार
गविसि । अथ खो अञ्जतरो भिक्षु पुव्वण्हसमय निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय येन हत्थकस्स आळवकस्स निवेसन तेनुपसङ्गमि, उप-
सङ्गमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो हत्थको आळवको 2
येन सो भिक्षु तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा त भिक्षु अभिवादेत्वा
एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्न खो हत्थक आळवक सो भिक्षु
एतदवोच -

३ “सत्तहि खो त्व, आवुसो, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि
समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमेहि सत्तहि ? ‘सद्धो, भिक्खवे,
हत्थको आळवको, सीलवा पे० हिरीमा ओत्तप्पी . बहुस्सुतो
चागवा .. पञ्जवा, भिक्खवे, हत्थको आळवको’ ति । इमेहि खो

त्व, आबुसो, सत्तहि अञ्छरियेहि अम्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो' ति ।

“कच्चित्थ, भन्ते, न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो” ति ?

“न हेत्थ, आबुसो कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो” ति ।

5 “साधु, भन्ते यदेत्थ न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो” ति ।

४ अथ सो सो भिक्खु हत्थकस्स आळवकस्स निवेसने पिण्डपात गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ सो सो भिक्खु पञ्चामत्त पिण्डपातपटिककन्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो सो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच —

५ “इथाह, भन्ते, पुब्बप्फसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमाधाय येन हत्थकस्स आळवकस्स निवेसन तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा पञ्जस्ते आसने निसीदि । अथ सो, भन्ते, हत्थको आळवको येनाह तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न

15 सो अह, भन्ते हत्थक आळवक एतदवोच — ‘सत्तहि सो त्व, आबुसो, अञ्छरियेहि अम्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो । कसमेहि सत्तहि ? ससो भिनसवे हत्थको आळवको, सीसवा पे० हिरीमा ओत्तप्पी बहुस्सुतो चागवा पञ्जवा भिक्खवे, हत्थको आळवको ति । इमेहि सो त्व, आबुसो, सत्तहि अञ्छरियेहि अम्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो’ ति ।

20 ६ “एव वुत्ते भन्ते हत्थको म एतदवोच — ‘कच्चित्थ, भन्ते, न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो’ ति ?

‘न हेत्थ आबुसो, कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो’ ति ।

‘साधु, भन्ते, यदेत्थ न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो’ ति ।

25 ७ “साधु साधु भिक्खु ! अप्पिच्छो सो भिक्खु कुलपुत्तो । सन्तेयेव अत्तनि कुसलधम्मे” न इञ्छति परेहि आणमाने । तेन हि त्व भिक्खु इमिना पि अट्ठमेन अञ्छरियेन अम्भुतेन धम्मेन समन्नागतं हत्थक आळवक धारेहि यदिव अप्पिच्छताया ति ।

४. द्वितीयहृत्यकसुत्त

१ एक समय भगवा आळविय विहरति अग्गाळवे चेतिये ।
अथ खो हृत्यको आळवको पञ्चमत्तेहि उपासकसतेहि परिवुतो येन
भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त
निसीदि । एकमन्तं निसिन्न खो हृत्यक आळवक भगवा एतदवोच —

२ “महती खो त्याय, हृत्यक, परिसा । कथ पन त्व, हृत्यक, 5
इमं महतिं परिस सङ्गण्हासी” ति ?

“यानिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि चत्तारि सङ्गहवत्थूनि,
तेहाह’ इम महतिं परिस सङ्गण्हामि । अह, भन्ते, य जानामि — ‘अय
दानेन सङ्गहेतब्बो’ ति, त दानेन सङ्गण्हामि, य जानामि — ‘अय
पेय्यवज्जेन’ सङ्गहेतब्बो’ ति, त पेय्यवज्जेन सङ्गण्हामि, यं जानामि — 10
‘अय अत्थचरियाय सङ्गहेतब्बो’ ति, त अत्थचरियाय सङ्गण्हामि, यं
जानामि — ‘अय समानत्तताय सङ्गहेतब्बो’ ति, त समानत्तताय सङ्ग-
ण्हामि । सविज्जन्ति’ खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । दलिदस्स खो
नो तथा सोतव्व मज्जन्ती” ति ।

३ “साधु साधु, हृत्यक । योनि खो त्याय, हृत्यक, महतिं परिस 15
सङ्गहेतु । ये हि केचि, हृत्यक, अतीतमद्धान महतिं परिस सङ्गहेसु,
सव्वे ते इमेहेव चतूहि सङ्गहवत्थूहि महतिं परिस सङ्गहेसु । ये पि हि
केचि, हृत्यक, अनागतमद्धान महतिं परिस सङ्गण्हिस्सन्ति, सव्वे ते इमे-
हेव चतूहि सङ्गहवत्थूहि महतिं परिस सङ्गण्हिस्सन्ति । ये पि हि केचि,
हृत्यक, एतरहि महतिं परिस सङ्गण्हन्ति, सव्वे ते इमेहेव चतूहि सङ्गह- 20
वत्थूहि महतिं परिस सङ्गण्हन्ती” ति ।

४ अथ खो हृत्यको आळवको भगवता धम्मिया कथाय सन्द-
स्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहसितो उट्ठायासना भगवन्त अभि-
वादेत्वा पदक्खिण कत्वा पक्कामि । अथ खो भगवा अचिरपक्कन्ते
हृत्यके आळवके भिक्खू आमन्तेसि — “अट्ठहि, भिक्खवे, अच्छरियेहि 25
अव्भुतेहि धम्मेहि समन्नागत हृत्यक आळवक धारेथ । कतमेहि अट्ठहि ?
सद्धो, भिक्खवे, हृत्यको आळवको, सीलवा, भिक्खवे . पे० ..
हिरीमा ओत्तप्पी बहुस्सुतो चागवा पञ्जवा, भिक्खवे,

१ तेनाह — मी० । २ पेय्यवाचेन — स्या० । ३ सविज्जन्ते — सी०, स्या०, रो० ।

हृत्यको आळवको, अप्पिञ्छो, भिक्खवे, हृत्यको आळवको । इमहि
सो भिक्खवे, भट्टहि अच्चरियेहि अट्ठुतेहि धम्मोहि समन्नागत हृत्यक
आळवक धारेया” ति ।

५ महानामसुत्त

१ एक समय भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मि
निगोधारामे । अथ सो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो सो महानामो सक्को भगवन्त एतदवोच —

२ “कित्तावता नु सो, भन्ते उपासको होती” ति ?

“यतो सो, महानाम, बुद्ध सरण गतो होति, धम्म सरण गतो
होति, सङ्घ सरण गतो होति, एत्तावता सो, महानाम, उपासको
होती” ति ।

३ “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको सीलवा होती” ति ?

“यतो सो महानाम, उपासको पाणातिपाता पटिविरतो होति
अविभ्रादाना पटिविरतो होति कामेसुमिञ्छाधारा पटिविरतो होति
मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमावट्ठाना पटिविरतो होति,
एत्तावता सो महानाम, उपासको सीलवा होती” ति ।

४ “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो
होति नो परहिताया” ति ?

“यतो सो महानाम, उपासको अत्तना व सद्दासम्पन्नो होति
नो पर सद्दासम्पदाय समादपेति अत्तना व सीलसम्पन्नो होति, नो पर
सीलसम्पदाय समादपेति अत्तना व चागसम्पन्नो होति नो पर चाग
सम्पदाय समादपेति अत्तना व भिक्खून दस्सनकामो होति, नो पर
भिक्खून दस्सने समादपेति अत्तना व सद्धम्म सोत्तुकामो होति नो पर
सद्धम्मस्सवने समादपेति अत्तना व सुतान धम्मान धारणजातिको
होति नो परं धम्मधारणाय समादपेति अत्तना व सुतानं धम्मान
अत्थूपपरिक्खिता” होति नो पर अत्थूपपरिक्खिताय समादपेति अत्तना व

१-१ अत्तना - सी सो अत्तना व - स्या । २ सद्धम्मसवने - सी सद्धम्म
सवने - सी । ३ चागसम्पन्नो - स्या सो । ४ अत्तना - सी सो सोत्तुके
नरिक् । ५ अत्थूपपरिक्खिता - सी अत्थूपपरिक्खिता - स्या अत्थूपपरिक्खिता - सी ।

अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, नो परं धम्मानुधम्मप्पटिपत्तिया समादपेति । एत्तावता खो, महानाम, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया” ति ।

५ “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ?

“यतो खो, महानाम, उपासको अत्तना च सद्धासम्पन्नो होति, पर च सद्धासम्पदाय समादपेति, अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, परं च सीलसम्पदाय समादपेति, अत्तना च चागसम्पन्नो होति, पर च चागसम्पदाय समादपेति, अत्तना च भिक्खून दस्सनकामो होति, पर च भिक्खून दस्सने समादपेति, अत्तना च सद्धम्म सोतुकामो होति, पर च सद्धम्मस्सवने समादपेति, अत्तना च सुतान धम्मान धारणजातिको होति, पर च धम्मधारणाय समादपेति, अत्तना च सुतान धम्मान अत्थूपपरिक्खिता होति, पर च अत्थूपपरिक्खाय समादपेति, अत्तना च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, पर च धम्मानुधम्मप्पटिपत्तिया समादपेति । एत्तावता खो, महानाम, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ।

६. जीवकसुत्तं

१ एक समय भगवा राजगहे विहरति जीवकम्बवने । अथ खो जीवको कोमारभच्चो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो जीवको कोमारभच्चो भगवन्त एतदवोच —

२ “कित्तावता नु खो, भन्ते, उपासको होती” ति ?

“यतो खो, जीवक, बुद्ध सरण गतो होति, धम्म सरण गतो होति, सच्च सरण गतो होति, एत्तावता खो जीवक, उपासको होती” ति ।

३ “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको सीलवा होती” ति ?

“यतो खो, जीवक, उपासको पाणातिपाता पटिविरतो होति पे० सुरामेरयमज्जपमाद्वुत्ता पटिविरतो होति, एत्तावता खो, जीवक, उपासको सीलवा होती” ति ।

४ “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया” ति ?

“यतो स्रो, जीवक, उपासको अत्तना व सदासम्पन्नो होति, ना
पर सदासम्पदाम समादपेति पे० अत्तना व अत्यमञ्जनाय धम्म
मञ्जनाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो होति, नो पर धम्मानुधम्मपटितिया
समादपेति । एतायता स्रो, जीवक, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति,
नो परहिताया” ति ।

५ “कितावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय व पटिपन्नो
होति परहिताय चा” ति ?

“यतो स्रो जीवक, उपासको अत्तना व सदासम्पन्नो होति,
पर च सदासम्पदाय समादपेति, अत्तना व सीलसम्पन्नो होति, पर च
सीलसम्पदाय समादपेति, अत्तना व चागसम्पन्नो होति पर च चाग
सम्पदाय समादपेति अत्तना व भिक्खून दस्सनकामो हाति, पर च
भिक्खून दस्सने समादपेति, अत्तना व सद्धम्म सोतुकामो होति, पर च
सद्धम्मस्सवने समादपेति अत्तना व सुतान धम्मान धारणजातिको
होति, पर च धम्मधारणाय समादपेति, अत्तना व सुतान धम्मान अत्थूप
परिक्खिता होति पर च अत्थूपपरिक्खाय समादपेति अत्तना व अत्थ
मञ्जनाय धम्ममञ्जनाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो होति, पर च धम्मानु
धम्मपटितिया समादपेति । एतावता स्रो, जीवक, उपासको अत्त
हिताय व पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ।

७ पठमवलसुत्त

१ “अट्ठिमानि भिक्खवे, वलानि । कतमानि अट्ठ ? रुण्ण
यला’ भिक्खवे दारका, कोषवला’ मातुगामा’, आवुषवला चोरा,
इस्सरियवला राजानो, उज्जसियला वाला, निज्जसियला पण्डिता,
पटिसङ्खानवला बहुस्तुता, खन्तिवला समणस्राहणा — इमानि स्रो,
भिक्खवे, अट्ठ वलानी’ ति ।

८ दुत्तियसुत्त

१ अथ यो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा सेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभियादेव्या एवमन्त मिसीदि । एवमत निमिषं

खो आयस्मन्तं सारिपुत्त भगवा एतदवोच — “कति नु खो, सारिपुत्त, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवान खय पटिजानाति — ‘खीणा मे आसवा’” ति ?

“अट्ठ, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवान खय पटिजानाति — ‘खीणा मे आसवा’ 5 ति । कतमानि अट्ठ ? इध, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो सब्बे सङ्खारा यथाभूत सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति । य पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो सब्बे सङ्खारा यथाभूत सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति, इद पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बल होति, यं बल आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवान खय पटिजानाति — ‘खीणा मे 10 आसवा’ ति ।

२ “पुन च पर, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा कामा यथाभूत सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति । य पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा कामा यथाभूत सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति, इद पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बल होति, यं बल आगम्म 15 खीणासवो भिक्खु आसवान खय पटिजानाति — ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

३ “पुन च पर, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो विवेकनिन्न चित्त होति विवेकपोण विवेकपब्भार विवेकट्ठ नेक्खम्माभिरत व्यन्तिभूत सब्बसो आसवट्ठानियेहि धम्मेहि । य पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो विवेकनिन्न चित्त होति विवेकपोण विवेकपब्भार विवेकट्ठ नेक्खम्माभिरतं 20 व्यन्तिभूत सब्बसो आसवट्ठानियेहि धम्मेहि, इद पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बल होति, यं बल आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवान खय पटिजानाति — ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

४ “पुन च पर, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सतिपट्ठाना भाविता होन्ति सुभाविता । य पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सतिपट्ठाना भाविता होन्ति सुभाविता, इद पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बल होति, यं बल आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवान खय पटिजानाति — ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

५ “पुन च पर, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो इद्धिपादा भाविता होन्ति सुभाविता पे० पञ्चिन्द्रियाणि भावितानि होन्ति सुभावितानि ... पे०... सत्त वोज्झङ्गा भाविता होन्ति सुभाविता ... पे०...

अरियो अट्टङ्गिको मग्गो भावितो होति सुभावितो । य पि, मन्ते, स्त्रीणासवस्स भिक्खुनो अरियो अट्टङ्गिको मग्गो भावितो होति सुभावितो, इदं पि, मन्ते स्त्रीणासवस्स भिक्खुनो वलं होति, य वलं आगमं स्त्रीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति — 'स्त्रीणा मे आसवा' ति ।

६ "इमानि खो, मन्ते, अट्ट स्त्रीणासवस्स भिक्खुनो बसानि, येहि वलेहि समन्नागतो स्त्रीणासवो भिक्खु आसवानं खयं पटिजानाति — 'स्त्रीणा मे आसवा' ' ति ।

६ अक्खणसुत्त

१ "‘खणकिञ्चो लोको, खणकिञ्चो लोको’ ति, भिक्खवे, अस्सुतथा पुण्ड्रज्जतो भासति नो च लो लो जानाति खण वा अक्खण वा । अट्टिमे भिक्खवे अक्खणा असमया ब्रह्मचरियवासाय । कतमे अट्ट ? इध भिक्खवे तथागतो च लोके उप्पन्नो होति अरहं सम्मा सम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकयिदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारणि मत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा धम्मो च देसियति आपसमिको परिनिब्बानियो’ सम्मोघगामी सुगतप्पवेदिनो अयं च पुग्गसो निरयं उपपन्ना होति । अयं भिक्खवे पठमो अक्खणा असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

२ "पुन च परं भिक्खवे तथागतो च लोके उप्पन्ना होति ५० मत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा धम्मो च देसियति आपसमिका परिनिब्बानियो सम्मोघगामी सुगतप्पवेदिनो, अयं च पुग्गसो १० तिरप्पन्नयोनिं उपपन्ना हाति ... ५०.. दुत्तियो अक्खणा असमया ब्रह्मचरियवासाय ।

३ "पुन च परं भिक्खवे ५०.. अयं च पुग्गसो पत्तिविसयं उपपन्नो हाति ५०.. तत्तियो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

४ "पुन च परं भिक्खवे ५०.. अयं च पुग्गसो अट्टज्जातं दीपायुनं न्वनिवायं उपपन्नो होति ५० पत्तुथो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

५ “पुन च पर, भिक्खवे पे० अय च पुग्गलो पच्चन्तिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति^१ अविज्जातारेसु मिलक्खेसु^२, यत्थ नत्थि गति भिक्खूनं भिक्खुनीन उपासकान उपासिकान पे० . पञ्चमो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

६ “पुन च पर, भिक्खवे पे० अय च पुग्गलो मज्झिमेसु 5 जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति मिच्छादिट्ठिको विपरीतदस्सनो— ‘नत्थि दिन्न, नत्थि यिट्ठ, नत्थि हुत, नत्थि सुकतदुक्कटान^३ कम्मानं फल विपाको, नत्थि अय लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि सत्ता ओपपातिका, नत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मापटिपन्ना ये इम च लोक पर च लोक सय अभिज्जा सच्छिक्त्वा 10 पवेदेन्ती’ ति पे० छट्ठो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

७ “पुन च पर, भिक्खवे पे०. अय च पुग्गलो मज्झिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति दुप्पज्जो जळो एळमूगो अप्पटि- 1 बलो^४ सुभासितदुब्भासितस्स अत्थमज्जातु । अय, भिक्खवे, सत्तमो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

८ “पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो च लोके अनुप्पन्नो होति 15 अरह सम्मासम्बुद्धो पे० सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा, धम्मो च न देसियति ओपसमिको परिनिब्बानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो, अय च पुग्गलो मज्झिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति पज्जावा अजळो अनेळमूगो पटिबलो सुभासितदुब्भासितस्स अत्थमज्जातु । 20 अय, भिक्खवे, अट्ठमो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

“इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ अक्खणा असमया ब्रह्मचरियवासाय ।

९ “एको व खो, भिक्खवे, खणो च समयो च ब्रह्मचरिय- 2 वासाय । कतमो एको ? इध, भिक्खवे, तथागतो च लोके उप्पन्नो होति अरह सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो 2 पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा, धम्मो च देसियति ओपसमिको परिनिब्बानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो, अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति पज्जावा अजळो अनेळमूगो पटिबलो सुभासितदुब्भासितस्स अत्थमज्जातु । अय, भिक्खवे, एको व खणो च समयो च ब्रह्मचरियवासाया ति ।

१-१ सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २ मिलक्खसु - स्या० । ३ सुकटदुक्कटान - सी०, रो० । ४ न पटिबलो - सी०, स्या०, रो० ।

वूपसमा अज्ज्ञत्त सम्पसादन चेतसो एकोविभाव अवितक्क अविचार
समाधिज पीतिसुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

६ “यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवितक्के वितक्के-
स्ससि, ततो त्व, अनुरुद्ध, यावदेव आकङ्खिस्ससि, पीतिया च विराया
उपेक्खको च विहरिस्ससि सतो च सम्पजानो सुख च कायेन पटि
सवेदिस्ससि’ य त अरिया आचिक्खन्ति — ‘उपेक्खको सतिमा सुखविहारी’
ति ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

७ “यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवितक्के वित-
क्केस्ससि ततो त्व, अनुरुद्ध, यावदेव आकङ्खिस्ससि, सुखस्स च पहाना
युक्खस्स च पहाना पुब्बेय सोमनस्सदोमनस्सान अत्थक्कमा अवुक्खमसुख
उपेक्खासतिपारिसुद्धि चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

८ “यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
वितक्केस्ससि, इमेस च चतुप्प ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठघम्मसुख
विहारान निकामलामी भविस्ससि अकिच्चलामी अकसिरलामी, ततो
तुय्हं, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा नाना
रत्तान दुस्सान दुस्सकरण्ठको पूरो’, एवमेव ते पंसुकूलचीवर’ खायिस्सति
सन्नुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय
निब्बानस्स ।

९ “यतो खो त्व, अनुरुद्ध इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
वितक्केस्ससि इमेस च चतुप्प ज्ञानान आभिचेतसिकानं दिट्ठघम्मसुख
विहारान निवामलामी भविस्ससि अमिच्चलामी अवसिरलामी, ततो
तुय्हं अनुरुद्ध सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा सालीन
ओदनो विचित्तवालको’ अनेकसूपो अनेकव्यञ्जनो एवमेव ते पिण्ड्या
लोपभोजनं’ खायिस्सति सन्नुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासु-
विहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

१० “यतो खो त्व, अनुरुद्ध इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
वितक्केस्समि, इमेस च चतुप्प ज्ञानान आभिचेतसिणानं दिट्ठघम्मसुख
विहारान निवामलामी भविस्समि अमिच्चलामी अवसिरलामी, ततो
तुय्हं अनुरुद्ध सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा कूटागार

१ वरिमंवरैरपि — एवा । २ पूरो घरान — गी । ३ पंसुकूलचीवरान — बी ।

४ अविचरतिचरान — री० । ५ विचित्तवालको — गी । ६ पिण्ड्यालीन भोजनान — गी ।

उल्लित्तावलित्त निवात फुसितगळ पिहितवातपान, एवमेव ते रुक्ख-
मूलसेनासन^१ खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासु-
विहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

११ “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
वितक्केस्ससि, इमेस च चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुख- 5
विहारान निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
तुय्ह, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम, गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा पल्लङ्को
गोनकत्थतो पटिकत्थतो पटलिकत्थतो कदलिमिगपवरपच्चत्थरणो
सउत्तरच्छदो उभतोलोहितकूपधानो, एवमेव ते तिणसन्थारकसयनासन^२
खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय 10
ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

१२ “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
वितक्केस्ससि, इमेस च चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुख-
विहारान निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
तुय्ह, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा नाना- 15
भेसज्जानि, सेय्यथीद — सप्पि नवनीत तेल मधु फाणित, एवमेव ते
पूतिमुत्तभेसज्ज^३ खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय
फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स । तेन हि त्वं, अनुरुद्ध, आयतिक
पि वस्सावास इधेव चेतीसु पाचीनवसदाये विहरेय्यासी” ति । “एव,
भन्ते” ति खो आयस्मा अनुरुद्धो भगवतो पच्चस्सोसि । 20

१३ अथ खो भगवा आयस्मन्त अनुरुद्ध इमिना ओवादेन
ओवदित्वा — सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिज्जित वा बाह पसा-
रेय्य, पसारित वा बाह सम्मिज्जेय्य, एवमेव — चेतीसु पाचीनवसदाये
अन्तरहितो भग्गेसु सुसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये पातुरहोसी
ति । निसीदि भगवा पञ्जत्ते आसने । निसज्ज खो भगवा भिक्खू 25
आमन्तेसि — “अट्ठ खो”, भिक्खवे, महापुरिसवितक्के देसेस्सामि, त
सुणाय पे० कतमे च, भिक्खवे, अट्ठ महापुरिसवितक्का ? अप्पि-
च्छस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो महिच्छस्स, सन्तुट्ठस्साय,
भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो असन्तुट्ठस्स, पविवित्तस्साय, भिक्खवे,

१ रुक्खमूल सेनासनान — सी०, रुक्खमूलसेनासनान — रो० । २ तिणसन्थारको
सयनासनान — सी०, तिणसन्थारको — स्या०, रो० । ३ पूतिमुत्त भेसज्जान — सी० । ४ वो —
सी०, स्या०, रो० ।

धम्मो नाय धम्मो सङ्गणिकारामस्स, आरद्धविरियस्साय, भिक्खवे,
 धम्मो, नाय धम्मो कुसीतस्स, उपट्ठितस्सत्तिस्साय, भिक्खवे, धम्मो,
 नाय धम्मो मुट्ठस्सत्तिस्स समाहितस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो
 असमाहितस्स पञ्चावतो भय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो गुप्प
 ञ्जास्स, निप्पपञ्चारामस्साय, भिक्खवे, धम्मो निप्पपञ्चरतिनो, नाय
 धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो ।

१४ “अपिच्छस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो महिच्छस्सा
 ति, इति सो पनेत्त वुत्त, किञ्चेत्त पटिच्च वुत्त ? इध, भिक्खवे,
 भिक्खु अपिच्छो समानो ‘अपिच्छो ति म जानेय्यु’ ति न इच्छति,
 सन्तुट्ठो समानो ‘सन्तुट्ठो ति म जानेय्यु’ ति न इच्छति, पविवित्तो
 समानो ‘पविवित्तो ति म जानेय्यु’ ति न इच्छति, आरद्धविरियो समानो
 ‘आरद्धविरियो ति म जानेय्यु’ ति न इच्छति, उपट्ठितस्सत्ति समानो
 ‘उपट्ठितस्सत्ती ति म जानेय्यु’ ति न इच्छति, समाहितो समानो ‘समाहितो
 ति म जानेय्यु’ ति न इच्छति, पञ्चावा समानो ‘पञ्चावा ति म जानेय्यु’
 ति न इच्छति, निप्पपञ्चारामो समानो ‘निप्पपञ्चारामो ति म
 जानेय्यु’ ति न इच्छति । ‘अपिच्छस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो
 महिच्छस्सा’ ति इति यं त वुत्त इदमेत्त पटिच्च वुत्त ।

१५ “सन्तुट्ठस्साय भिक्खवे धम्मो, नाय धम्मो असन्तुट्ठस्सा
 ति इति सो पनेत्त वुत्त किञ्चेत्त पटिच्च वुत्त ? इध, भिक्खवे,
 भिक्खु सन्तुट्ठो होति इत्तरीत्तरचीवरपिण्णपातसेनासनगिलानप्पञ्चय
 भेसज्जपरिक्खारेत्त । ‘सन्तुट्ठस्साय भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो असन्तु
 ट्ठस्सा’ ति इति यं त वुत्त इदमेत्त पटिच्च वुत्त ।

१६ “पविवित्तस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो सङ्गणिका
 रामस्स’ ति इति सो पनेत्त वुत्त किञ्चेत्त पटिच्च वुत्त ? इध,
 भिक्खवे भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो भवन्ति उपसङ्गमित्तारो भिक्खू
 भिक्खुनियो उपासका उपासिकामो राजानो राजमहामत्ता तित्थिया
 तित्थियसावका । तत्र भिक्खु विवेकनिम्मेन चित्तेन विवेकपोणेन विवेक-
 पञ्जारेन विवेकट्टेन नेक्खम्मामिरत्तेम अञ्जदत्थु उय्योजनिकपटिसयुत्त
 येव वय कत्ता होति । ‘पविवित्तस्साय, भिक्खवे, धम्मो नाय धम्मो
 सङ्गणिकारामस्सा’ ति, इति यं त वुत्त इदमेत्त पटिच्च वुत्त ।

१७ “आरद्धविरियस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो कुसीतस्सा’ ति, इति खो पनेत वुत्त, किञ्चेत पटिच्च वुत्त ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलान धम्मान पहानाय कुसलान धम्मान उपसम्पदाय थामवा दब्धपरककमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु । ‘आरद्धविरियस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो कुसीतस्सा’ ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

१८ “उपट्ठितस्सतिस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो मुट्ठ-
ट्ठस्सतिस्सा’ ति, इति खो पनेत वुत्त, किञ्चेत पटिच्च वुत्त ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो, चिर-
कत पि चिरभासित पि सरिता अनुस्सरिता । ‘उपट्ठितस्सतिस्साय,
भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो, मुट्ठस्सतिस्सा’ ति, इति य त वुत्त इदमेत
पटिच्च वुत्त ।

१९ “समाहितस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो असमाहि-
तस्सा’ ति, इति खो पनेत वुत्त, किञ्चेत पटिच्च वुत्त ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज
विहरति । ‘समाहितस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो असमाहितस्सा’
ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

२० “पञ्जवतो अय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो दुप्प-
ज्जस्सा’ ति, इति खो पनेत वुत्त, किञ्चेत पटिच्च वुत्त ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु पञ्जवा होति उदयत्यगामिनिया’ पञ्जाय समन्ना-
गतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । ‘पञ्जवतो
अय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो दुप्पज्जस्सा’ ति, इति य त वुत्त इदमेत
पटिच्च वुत्त ।

२१ “निप्पपञ्चारामस्साय, भिक्खवे, धम्मो निप्पपञ्च-
रतिनो, नाय धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो’ ति, इति खो पनेत
वुत्त, किञ्चेत पटिच्च वुत्त ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पपञ्चनिरोधे
चित्त पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति । ‘निप्पपञ्चाराम-
स्साय, भिक्खवे, धम्मो, निप्पपञ्चरतिनो, नाय धम्मो पपञ्चारामस्स
पपञ्चरतिनो’ ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त” ति ।

२२ अथ स्त्री आयस्मा अनुरुद्धो आयत्तिक पि वस्त्रावास तत्पव
चेतासु पाष्ठीनवसदाये विहासि । अथ स्त्री आयस्मा अनुरुद्धो एको
वूपकट्टो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नखिरस्सेव — मस्सत्थाय
कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय पम्बजन्ति, तदनुत्तर — ब्रह्म-
चरियपरियोसान दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ज्या सञ्चिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहासि । “स्त्रीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरिय, कत्त करणीय, नापर
इत्थत्ताया” ति अभिञ्ज्यासि । अभिञ्ज्यतरो च पनायस्मा अनुरुद्धो
अरहत अहोसी ति ।

२३ अथ स्त्री आयस्मा अनुरुद्धो अरहत्तप्पत्तो ताय वेसाय इमा
० गायायो अभसि —

“मम मञ्जुप्पमञ्ज्याय, सत्था स्तोके अनुत्तरो ।

मनोमयेन कायेन, इद्विया उपसङ्गमि ॥

“यथा मे अहु सङ्गप्पो, ततो उत्तरि वेसयि ।

निप्पपञ्चरत्तो बुद्धो, निप्पपञ्च अदेसयि ॥

“तस्साह धम्ममञ्ज्याय, विहासि सासने रत्तो ।

तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता’ कत्त बुद्धस्स सासन” ति ॥

गहपतिवग्गो तत्तिमो ।

तस्सुद्धानं

द्वे उग्गा द्वे च हत्थका महानामेन जीवको ।

द्वे बला अवक्कणा युत्ता, अनुरुद्धेन ते दसा ति ॥

४ दानवग्गो

१ पठमदाममुत्त

१ “अट्ठिमानि भिक्खवे दानानि । कत्तमानि अट्ठ १

२० प्रागज्ज दान दत्ति भया दान दत्ति ‘अदासि म ति दान दत्ति ‘दस्सति
मे ति दान दत्ति ‘गाहु दान ति दान दत्ति ‘अह पचामि इमे न पचन्ति,
ताग्गामि पचन्तो अपचत्तान दानं अदात्तु ति दानं देत्ति ‘दम मे दानं

ददतो कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुगच्छती' ति दान देति, चित्तालङ्कार-
चित्तपरिक्खारत्थ दान देति । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ दानानी' ति ।

२. दुतियदानसुत्तं

१ "सद्धा हिरिय कुसल च दान ,
धम्मा एते सप्पुरिसानुयाता ।
एत हि मग्ग दिविय वदन्ति ,
एतेन हि गच्छति देवलोक" ति ॥

5

३. दानवत्थुसुत्तं

१ "अट्ठमानि, भिक्खवे, दानवत्थूनि । कतमानि अट्ठ ?
छन्दा दान देति, दोसा दान देति, मोहा दान देति, भया दान देति, 'दिन्न-
पुब्ब कतपुब्ब पितुपितामहेहि, नारहामि' पोराण कुलवस हापेतु' ति
दान देति, 'इमाह दान दत्वा कायस्स भेदा पर मरणा सुगति सग्ग लोक
उपपज्जिस्सामी' ति दान देति, 'इम मे दान ददतो चित्त पसीदति,
अत्तमनता सोमनस्स उपजायती' ति दान देति, चित्तालङ्कारचित्त-
परिक्खारत्थ दान देति । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ दानवत्थूनी' ति ।

10

४. खेत्तसुत्तं

१ "अट्ठङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते बीज वुत्त न महप्फलं
होति न महस्साद न फातिसेय्य' । कथ अट्ठङ्गसमन्नागते' ? इध,
भिक्खवे, खेत्त उन्नामनिन्नामि च होति, पासाणसक्खरिकं' च होति,
ऊसर च होति, न च गम्भीरसित होति, न आयासम्पन्न होति, न अपाय-
सम्पन्न होति, न मातिकासम्पन्न हाति, न मरियादसम्पन्न' होति । एव
अट्ठङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते बीज वुत्त न महप्फल होति न महस्साद
न फातिसेय्य ।

15

२ "एवमेव खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतेसु समणब्राह्मणेसु
दान दिन्न न महप्फल होति न महानिसस न महाजुतिक न महाविप्फारं ।

20

१ नारहामि - स्या० । २ फातिसेय्या ति - सी०, फातिसेय्य ति - म्या० ।
३ अट्ठङ्गसमन्नागत - स्या० । ४ पासाणसक्खरिकल्ल - सी०, स्या०, रो० । ५ मग्गियादा-
सम्पन्न - सी० ।

कथं भट्टङ्गसमन्नागतेषु ? इध, भिक्षवे, समणब्राह्मणा मिच्छादिट्टिका
होन्ति, मिच्छासङ्कप्पा, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्ता, मिच्छाभाजीवा,
मिच्छावायामा, मिच्छासतिनो, मिच्छासमाधिना । एव भट्टङ्गसमन्ना-
गतेषु, भिक्षवे, समणब्राह्मणेषु दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिस्सं-
५ न महाजुत्तिकं न महाविप्फारं ।

३ “भट्टङ्गसमन्नागते, भिक्षवे, खेत्ते बीजं वुत्तं महप्फलं होति
महस्सादं फातिसेम्यं । कथं भट्टङ्गसमन्नागते ? इध, भिक्षवे, खसं
अनुभामानिभामि च होति, अपासाणसक्खरिकं च होति, अनूसरं च
होति, गम्भीरसितं होति, आयसम्पन्नं होति, अपायसम्पन्नं होति,
१० मातिकासम्पन्नं होति, मरियादसम्पन्नं होति । एव भट्टङ्गसमन्नागते,
भिक्षवे, खेत्ते बीजं वुत्तं महप्फलं होति महस्सादं फातिसेम्यं ।

४ “एवमेव खो, भिक्षवे, भट्टङ्गसमन्नागतेषु समणब्राह्मणेषु
दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिस्सं महाजुत्तिकं महाविप्फारं । कथं
भट्टङ्गसमन्नागतेषु ? इध, भिक्षवे, समणब्राह्मणा सम्मादिट्टिका
१५ होन्ति सम्मासङ्कप्पा, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्ता, सम्माभाजीवा,
सम्मावायामा, सम्मासतिना, सम्मासमाधिना । एव भट्टङ्गसमन्नागतसु,
भिक्षवे समणब्राह्मणेषु दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिस्सं महाजुत्तिकं
महाविप्फारं ति ।

“यथा पि खेत्ते सम्पन्ने पवुत्ता बीजसम्पदा ।
२० देवे सम्पादयन्तं हि होति धञ्जस्स’ सम्पदा ॥
“अनीतिसम्पदा होति, विरुद्धी भवति सम्पदा ।
वेपुल्लसम्पदा होति फलं वे होति सम्पदा ॥
“एव सम्पन्नसीलेषु, दिन्ना भोजनसम्पदा ।
सम्पदानं उपनेति सम्पन्नं हिस्सं तं कतं ॥
२५ “तस्मा सम्पदमाकङ्क्षी सम्पन्नत्थपुग्गलो’ ।
सम्पन्नपञ्चे सेवेयं एव इज्जन्ति सम्पदा ॥
“विज्जावरणसम्पन्ने लद्धा चित्तस्स सम्पदं’ ।
करोति कम्मसम्पदं लभति चत्थसम्पदं’ ॥

१ कञ्जाय - स्या । २ वेपुल्लं सम्पदा - स्या । ३ सम्पन्नत्थपुग्गलो -
स्या । सम्पन्नत्थपुग्गलो - स्या । ४ सम्पन्नो - सी स्या । ५ सम्पदा - स्या ।
६ वेपुल्ल - सी ।

“लोकं ज्ञात्वा यथाभूतं, पप्पुय्य दिट्टिसम्पद ।
 मग्गसम्पदमागम्म, याति सम्पन्नमानसो ॥
 “ओधुनित्वा मल सव्व, पत्वा निव्वानसम्पदं ।
 मुच्चति सव्वदुक्खेहि, सा होति सव्वसम्पदा” ति ॥

५. दानूपपत्तिमुत्तं

१ “अट्ठिमा, भिक्खवे, दानूपपत्तियो । कतमा अट्ठ ? इध, 5
 भिक्खवे, एकच्चो दान देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्न पान वत्थ
 यान मालागन्धविलेपन सेय्यावसथपदीपेय्य^१ । सो य देति त पच्चा-
 सीसति^२ । सो पस्सति खत्तियमहासाले वा ब्राह्मणमहासाले वा गहपति-
 महासाले वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिते समङ्गीभूते परिचारयमाने ।
 तस्स एवं होति — ‘अहो वताह कायस्स भेदा पर मरणा खत्तियमहा-
 सालान वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालान वा सहव्यत
 उपपज्जेय्य’ ति । सो तं चित्तं दहति^३, तं चित्त अधिट्ठाति, त चित्त
 भावेति । तस्स त चित्त हीने विमुत्त^४, उत्तरि^५ अभावित, तत्रूपपत्तिया^६
 सवत्तति^६ । कायस्स भेदा पर मरणा खत्तियमहासालान वा ब्राह्मण-
 महासालान वा गहपतिमहासालान वा सहव्यत उपपज्जति । त च खो
 सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतो-
 पणिधि विसुद्धत्ता^७ ।

२. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दान देति समणस्स वा ब्राह्म-
 णस्स वा अन्न पानं वत्थ यान मालागन्धविलेपन सेय्यावसथपदीपेय्य ।
 सो य देति त पच्चासीसति । तस्स सुत होति — ‘चातुमहाराजिका’
 देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति — ‘अहो
 वताह कायस्स भेदा पर मरणा चातुमहाराजिकान देवान सहव्यत उप-
 पज्जेय्य’ ति । सो त चित्त दहति, त चित्त अधिट्ठाति, त चित्त भावेति ।
 तस्स त चित्त हीने विमुत्त, उत्तरि अभावित, तत्रूपपत्तिया सवत्तति ।
 कायस्स भेदा पर मरणा चातुमहाराजिकान देवान सहव्यत उपपज्जति ।

१ सेय्यावसथ पदीपेय्य — स्या० । २ पच्चासिसति — सी०, स्या०, रो० । ३ पदहति
 — स्या० । ४ विमुत्त — सी०, स्या०, रो० । ५ उत्तरि — स्या०, रो० । ६-६ स्या०, रो०
 पोत्यकेसु नत्थि । ७ सुद्धत्ता — स्या० । ८ चातुमहाराजिका — सी०, स्या०, रो० ।

त च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतोपणिधिं विसुद्धता ।

३ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागघविलेपनं सेम्यावसथपदीपेय्यं । सो यं देति तं पञ्चासीसति । तस्स सुतं होति — तार्वतिसा देवा .. पे०... यामा देवा तुसिता देवा निम्मानरत्ती देवा परनिम्मितवसवत्ती देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखवहुला ति । तस्स एव होति — ‘अहो वत्ताहं कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहय्यतं उपपज्जेम्यं’ ति । सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अधिट्ठाति, तं चित्तं भावेति । तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं, उत्तरि अभवित्तं, तन्नूपपत्तियां सवत्सति । कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । तं च खो सीलवतो वदामि नो दुस्सीलस्स । इज्झति भिक्खव, सीलवतो चेतोपणिधिं विसुद्धता ।

४ “इध पन, भिक्खवे एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागघविलेपनं सेम्यावसथपदीपेय्यं । सो यं देति तं पञ्चासीसति । तस्स सुतं होति — ‘ब्रह्ममायिका देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखवहुला’ ति । तस्स एव होति — ‘अहो वत्ताहं पायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्ममायिमानं देवानं सहय्यतं उपपज्जेम्यं ति । सो तं चित्तं दहति तं चित्तं अधिट्ठाति तं चित्तं भावेति । तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं उत्तरि अभवित्तं तन्नूपपत्तियां सवत्सति । कायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्ममायिमानं देवानं सहय्यतं उपपज्जति । तं च खो सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स धीतरागस्स, नो स्रगागस्स । इज्झति, भिक्खव सीलवतो चेतोपणिधिं धीतरागता । इमा एते, भिक्खाये भट्टं दानूपपत्तियां’ ति ।

१ पुञ्ञाभिरिययत्सुमुत्त

१ “तीणिमानि भिक्खव पुञ्ञाभिरिययत्सुनि । वत्तमानि तानि ? दानमयं पुञ्ञाभिरिययत्सु, मीतमयं पुञ्ञाभिरिययत्सु भावनामयं पुञ्ञाभिरिययत्सु । एतं भिक्खव तमञ्जनं दानमयं पुञ्ञाभिरिययत्सु परिणं वत्तं होति, मीतमयं पुञ्ञाभिरिययत्सु परिणं वत्तं

होति, भावनामय पुञ्जकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा मनुस्सदोभग्य^१ उपपज्जति ।

२ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु मत्तसो कत होति, सीलमय पुञ्जकिरियवत्थु मत्तसो कत होति, भावनामय पुञ्जकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा मनुस्ससोभग्य उपपज्जति ।

३ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमय पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्त कत होति, सीलमय पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कत होति, भावनामय पुञ्जकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकान देवान सहव्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, चत्तारो महाराजानो दानमय पुञ्जकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, सीलमय पुञ्जकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, चातुमहाराजिके देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हन्ति — दिब्बेन आयुना, दिब्बेन वण्णेन, दिब्बेन सुखेन, दिब्बेन यसेन, दिब्बेन आधिपतेय्येन, दिब्बेहि रूपेहि, दिब्बेहि सद्देहि, दिब्बेहि, गन्धेहि, दिब्बेहि रसेहि, दिब्बेहि फोट्टब्बेहि ।

४ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमय पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्त कत होति, सीलमय पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कत होति, भावनामय पुञ्जकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा तावर्तिसान देवान सहव्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सक्को देवानमिन्दो दानमय पुञ्जकिरियवत्थु अतिरेकं करित्वा सीलमय पुञ्जकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा तावर्तिसे देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हति^२ — दिब्बेन आयुना पे० . दिब्बेहि फोट्टब्बेहि ।

५ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमय पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्त कत होति, सीलमय पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्त कत होति, भावनामय पुञ्जकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं मरणा यामान देवान सहव्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सुयामो देवपुत्तो दानमय पुञ्जकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, सीलमय पुञ्जकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, यामे देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हति — दिब्बेन आयुना पे० दिब्बेहि फोट्टब्बेहि ।

१ मनुस्सदोभग्य — सो० । २ अधिगण्हति — स्या० ।

६ “इध पन, भिक्खवे, एकञ्चस्स दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त क्त होति, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त क्त होति, भावनामय पुञ्ञाकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा सुसितान देवान सह्य्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सन्तुसितो देवपुत्तो दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, सुसिते देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति - दिव्वेन आयुना पे० दिव्वेहि फोढ्वेहि ।

७ “इध पन, भिक्खवे, एकञ्चस्स दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त क्त होति, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त क्त होति, भावनामय पुञ्ञाकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा निम्मानरतीन देवान सह्य्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे मुनिम्मितो देवपुत्तो दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा निम्मानरती देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति - दिव्वेन आयुना पे० दिव्वेहि फोढ्वेहि ।

८ “इध पन भिक्खवे, एकञ्चस्स दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त क्त होति सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त क्त होति, भावनामय पुञ्ञाकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा परनिम्मितवसवस्तीनं देवान सह्य्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खव, वगयस्सी देवपुत्तो दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, परनिम्मितवसवस्ती देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति - दिव्वेन आयुना, दिव्वेन वण्णेन, दिव्वेन गुणेन निव्वेन यसान दिव्वेन अधिपतेय्येन दिव्वेहि रूपेहि, दिव्वेहि गद्देहि निव्वेहि गच्छेहि निव्वेहि ग्गस्सेहि दिव्वेहि फोढ्वेहि । इमानि गो भिक्खवे, सीणि पुञ्ञाकिरियवत्थूनी” ति ।

७ सप्पुरिसदानमुत्त

१ “अट्ठिमानि भिक्खवे, सप्पुरिसदानानि । कत्तमानि अट्ठ ? मुनि एहि पणीय दत्ति वामन देहि पणिय दत्ति, विणय्य दत्ति पणित्थ दत्ति एहि विरा गगात्ति, दग्धा अत्तमना एत्ति । इमानि गो भिक्खवे अट्ठ सप्पुरिसदानानी ति ।

“सुचि पणीत कालेन, कप्पिय पानभोजन ।
 अभिण्ह ददाति दान^१, सुखेत्तेसु^२ ब्रह्मचारिसु ॥
 “नेव^३ विप्पटिसारिस्स^४, चजित्वा आमिस बहु ।
 एव दिन्नानि दानानि, वण्णयन्ति विपस्सिनो ॥
 “एव यजित्वा मेधावी, सद्धो मुत्तेन चेतसा ।
 अव्यापज्झ^५ सुख लोक, पण्डितो उपपज्जती” ति ॥

5

८. सप्पुरिससुत्तं

१ “सप्पुरिसो, भिक्खवे, कुले जायमानो बहुनो जनस्स
 अत्थाय हिताय सुखाय होति — मातापितून^६ अत्थाय हिताय सुखाय
 होति, पुत्तदारस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति, दासकम्मकरपोरिसस्स
 अत्थाय हिताय सुखाय होति, मित्तामच्चान अत्थाय हिताय सुखाय 10
 होति, पुब्बपेतान अत्थाय हिताय सुखाय होति, रज्जो अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, देवतान अत्थाय हिताय सुखाय होति, समणब्राह्मणान
 अत्थाय हिताय सुखाय होति ।

२ “सेय्यथापि, भिक्खवे, महामेघो सब्बसस्सानि सम्पादेत्तो
 बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति, एवमेव खो, भिक्खवे, सप्पु- 15
 रिसो कुले जायमानो बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति —
 मातापितून अत्थाय हिताय सुखाय होति, पुत्तदारस्स अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, दासकम्मकरपोरिसस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति,
 मित्तामच्चान अत्थाय हिताय सुखाय होति, पुब्बपेतान अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, रज्जो अत्थाय हिताय सुखाय होति, देवतान अत्थाय 20
 हिताय सुखाय होति, समणब्राह्मणान अत्थाय हिताय सुखाय होती ति ।

“बहून^७ वत अत्थाय, सप्पज्जो घरमावस ।

मातर पितर पुब्बे, रत्तिन्दिवमतन्दितो ॥

“पूजेति सहधम्ममेन, पुब्बेकतमनुस्सर ।

अनागारे पब्बजिते, अपचे^८ ब्रह्मचारयो^९ ॥

25

१ दानानि — स्या०, रो० । २ सुखेत्ते — सी०, रो० । ३ न च — सी०, रो० ।
 ४ विप्पटिसारिय — स्या० । ५ अव्यापज्झ — रो० । ६ मातापितुन् — रो० । ७ बहुन्
 — सी०, रो० । ८-८ अपाये ब्रह्मचारिनो — स्या० ।

“निविद्वंसदो पूजेति, अत्या धम्मे च पेसलो ।
 रब्भो हितो देवहितो, आत्तीन सखिन हितो ॥
 “सब्बेस सो’ हितो होति, सद्धम्मे सुप्पतिट्ठितो ।
 विनेय्य मच्चेरमस, स लोक भजते सिव” ति ॥

९ अभिसन्वसुत्त

१ “अट्ठिमो, भिक्खवे, पुब्बाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुख
 स्साहारा सोवगिका सुखविपाका सगसवत्तनिका, इट्ठाय कन्ताय मना
 पाय हिताय सुखाय सवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? इध, भिक्खवे, अरिय-
 सावको बुद्ध सरण गतो होति । अय, भिक्खवे, पठमो पुब्बाभिसन्दा
 कुसलाभिसन्तो सुखस्साहारो सोवगिको सुखविपाको सगसवत्तनिको,
 इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय सवत्तन्ति ।

२ “पुन च पर भिक्खवे, अरियसावको धम्म सरण गतो हाति ।
 अय भिक्खवे दुतियो पुब्बाभिसन्तो पे० सवत्तन्ति ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे अरियसावको सङ्ग सरण गतो होति ।
 अय भिक्खव, ततियो पुब्बाभिसन्दा कुसलाभिसन्तो सुखस्साहारो
 सोवगिको सुखविपाको सगसवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय
 सुखाय सवत्तन्ति ।

४ “पच्चिमानि भिक्खवे, वानानि महादानानि अगगञ्जानि
 रत्तञ्जानि वसञ्जानि पोराणानि असङ्खिण्णानि असङ्खिण्णपुग्धानि,
 न सङ्खियन्ति न सङ्खियिस्सन्ति अप्पटिकुट्टानि’ समणेहि ब्राह्मणेहि
 विट्ठूहि । कयमानि पच्च ? इध, भिक्खवे, अरियसावको पाणाति
 पात पहाय पातातिपात्ता पटिविरसो हाति । पाणातिपात्ता पटिविरतो,
 भिक्खवे अरियसावको अपरिमाणान सत्तान अभय देत्ति अवेर देत्ति,
 अय्यापज्ज दत्ति । अपरिमाणान सत्तान अभय दत्त्वा अवेर दत्त्वा अय्या
 पज्ज दत्त्वा अपरिमाणस्स अभयस्स अवेरस्स अय्यापज्जस्स भागी होति ।
 इध भिक्खवे पठम वान महावान अगगञ्जं रत्तञ्जं वसञ्जं पोराण
 असङ्खिण्ण असङ्खिण्णपुग्धं न सङ्खियति न सङ्खियिस्सति, अप्पटिकुट्ट
 समणेहि ब्राह्मणेहि विट्ठूहि । अय, भिक्खवे, चतुत्थो पुब्बाभिसन्तो

कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवगिको सुखविपाको सग्गसवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति ।

५ “पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको अदिन्नादान पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति पे० कामेसुमिच्छाचार पहाय कामेसु-
मिच्छाचारा पटिविरतो होति .. पे० . मुसावाद पहाय मुसावादा ६.५
पटिविरता होति पे०. सुरामेरयमज्जपमादट्ठान पहाय सुरामेरय-
मज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटि-
विरतो, भिक्खवे, अरियसावको अपरिमाणान सत्तान अभय देति अवेर
देति अव्यापज्झ देति । अपरिमाणान सत्तान अभय दत्वा अवेर दत्वा
अव्यापज्झ दत्वा, अपरिमाणस्स अभयस्स अवेरस्स अव्यापज्झस्स 10
भागी होति । इद, भिक्खवे, पञ्चम दान महादानं अग्गञ्ज रत्तञ्ज
वंसञ्जं पोरण असङ्खिण्ण असङ्खिण्णपुव्व, न सङ्खियति न सङ्खियिस्सति,
अप्पटिकुट्ठ समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूहि । अय खो, भिक्खवे, अट्ठमो
पुञ्जाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवगिको सुखविपाको
सग्गसवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय सवत्तति । 15
इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ पुञ्जाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुखस्साहारा
सोवगिका सुखविपाका सग्गसवत्तनिका, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय
सुखाय सवत्तन्ती” ति ।

१०. दुच्चरितविपाकमुत्तं

१. “पाणातिपातो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसवत्तनिको तिरच्छानयोनिसवत्तनिको पेत्तिविसयसवत्तनिको” । 20
यो सब्बलहुसो पाणातिपातस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अप्पायुकसंवत्त-
निको होति ।

२ “अदिन्नादान, भिक्खवे, आसेवित भावित बहुलीकत निरयसवत्तनिक तिरच्छानयोनिसवत्तनिक पेत्तिविसयसवत्तनिक । यो
सब्बलहुसो अदिन्नादानस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स भोगव्यसनसवत्त- 25
निको होति ।

३ “कामेसुमिच्छाचारो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुली-
कतो निरयसवत्तनिको तिरच्छानयोनिसवत्तनिको पेत्तिविसयसवत्त-

निवा । यो सच्चलद्वयो कामेसुमिच्छाचारस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स सपत्तवेरसवत्तनिको होति ।

४ "मुसावादो, भिक्खवे, आसेयितो भावितो बहुलीकतो निरयसवत्तनिको तिरच्छानयोनिसवत्तनिको पेत्तिविसयसवत्तनिको । यो सच्चलद्वयो मुसावादस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अभूत भवत्तानसवत्तनिको होति ।

५ "पिमुणा, भिक्खवे, वाचा आरोविता भाविता बहुलीकता निरयसवत्तनिवा तिरच्छानयोनिसवत्तनिवा पेत्तिविसयसवत्तनिवा । यो सच्चलद्वयो पिमुणाय वाचाय विपाको, मनुस्सभूतस्स मित्तेहि भेदम सवत्तनिको होति ।

६ "फरुसा, भिक्खवे, वाचा आसेयिता भाविता बहुलीकता निरयसवत्तनिवा तिरच्छानयोनिसवत्तनिवा पेत्तिविसयसवत्तनिवा । यो सच्चलद्वयो फरुसाय वाचाय विपाको, मनुस्सभूतस्स अमनापसद्वयवत्तनिको होति ।

७ "सम्पण्णलापा, भिक्खवे, आसेयितो भाविता बहुलीकता निरयसवत्तनिवा तिरच्छानयोनिसवत्तनिको पेत्तिविसयसवत्तनिको । यो सच्चलद्वयो सम्पण्णलापस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अनादम्यवाचा सवत्तनिवा होति ।

८ "गुगमग्गपान, भिक्खवे, आसेयितो भाविता बहुलीकता निरयसवत्तनिवा तिरच्छानयोनिसवत्तनिवा पेत्तिविसयसवत्तनिवा । यो सच्चलद्वयो गुगमग्गपानस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स उम्मसवसंवत्तनिको होति ।

दानवणो पणुणो ।

तत्तुदानं

६ तानानि गच्छु प तान तानुपगमिया' ।

विमियं ६ गच्छुगिा अभिमणो गिावा पत्ति' ति ॥

तिणसन्थारके वा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्ठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एव उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो' ति ।

२. वित्थतूपोसथसुत्तं

१ “अट्ठङ्गसमन्नागतो, भिक्खवे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो । कथ उपवुत्थो च, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो ? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिवसति — ‘यावजीव अरहन्तो पाणातिपात पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहित-
दण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो विहरन्ति । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस पाणातिपात पहाय पाणा-
तिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाण-
भूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपो-
सथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति पे० । ‘यावजीव अरहन्तो उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चा-
सयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्य कप्पेन्ति — मञ्चके वा तिणसन्था-
रके वा । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्य कप्पेमि — मञ्चके
वा तिणसन्थारके वा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्ठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एव उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो ।

२ “कीवमहप्फलो होति कीवमहानिससो कीवमहाजुतिको कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, भिक्खवे, यो इमेसं सोळसन्न महाजन-
पदान पहूतरत्तरतनान^१ इस्सरियाधिपच्च^२ रज्ज कारेय्य, सेय्यथीद^३ —
अङ्गान मगधान कासीन कोसलानं वज्जीन मल्लान चेतीन वज्जान^४
कुरून पञ्चालान मच्छान सूरसेनान अस्सकान अवन्तीन गन्धारान

१ पहूतसत्तरतनान — सी०, पहूतसत्तरतनान — स्या०, रो० । २ इस्सरियाधिपच्च — स्या०, रो० । ३ सेय्यथिद — म० । ४ वसान — स्या०, रो० ।

५ 'यावज्जीव अरहन्तो मुसावाद पहाय मुसावादा पटिविरता सच्चवादिनो' सच्चसघो येता' पञ्चयिका अधिसवादका लोकस्स । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस मुसावाद पहाय मुसावादा पटि विरतो सच्चवादी सच्चसघो येतो पञ्चयिको अधिसवादको लोकस्स । इमिनापज्जेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना चसुत्थेन अज्जेन समभागतो होति ।

६ 'यावज्जीव अरहन्तो सुरामेरयमज्जपमादट्टान पहाय सुरामेरय मज्जपमादट्टाना पटिविरता । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस सुरामेरयमज्जपमादट्टान पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरतो । इमिनापज्जेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना पञ्चमेन अज्जेन समभागतो होति ।

७ 'यावज्जीव अरहन्तो एकभत्तिका रत्तूपरता विरता विकास भोजना । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस एकभत्तिको रत्तूपरतो विरतो विकासभोजना । इमिनापज्जेन अरहत अनुकरोमि उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना छट्ठेन अज्जेन समभागतो होति ।

८ 'यावज्जीव अरहन्तो नच्चगीतवादित्तिसूकदस्सनमाला गन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टान' पहाय' नच्चगीतवादित्तिसूक- दस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टाना पटिविरता । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस नच्चगीतवादित्तिसूकदस्सनमालागन्ध विलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टान पहाय नच्चगीतवादित्तिसूकदस्सन- मालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टाना पटिविरतो । इमिनापज्जेन अरहत अनुकरोमि उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना सप्तमेन अज्जेन समभागतो होति ।

९ 'यावज्जीव अरहन्तो उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयन- महासयना पटिविरता नीचसेय्य वप्पेन्ति - मञ्चके वा तिणसन्धारके' वा । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्य वप्पेमि - मञ्चके वा

१ मञ्चवादी - सी रो । २ टेवा - स्वा रो । ३-४ सी स्वा रो
पीचडेगु न विस्तति । ५ तिणसन्धारके - स्वा ।

तिणसन्थारके वा । इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्ठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एव उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो' ति ।

२. वित्थतूपोसथसुत्तं

१ “अट्ठङ्गसमन्नागतो, भिक्खवे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो । कथ उपवुत्थो च, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो ? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति — ‘यावजीव अरहन्तो पाणातिपात पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहित-
दण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो विहरन्ति । अह पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं पाणातिपात पहाय पाणा-
तिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाण-
भूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि, उपो-
सथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । पे० । ‘यावजीव अरहन्तो उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चा-
सयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति — मञ्चके वा तिणसन्था-
रके वा । अह पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि — मञ्चके
वा तिणसन्थारके वा । इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्ठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति ।
एव उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो ।

२ “कीवमहप्फलो होति कीवमहानिससो कीवमहाजुतिको कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, भिक्खवे, यो इमेसं सोळसन्नं महाजन-
पदानं पट्टतरत्तरतनानं^१ इस्सरियाधिपच्च^२ रज्जं कारेय्यं, सेय्यथीदं^३ —
अङ्गानं मगधानं कासीनं कोसलानं वज्जीनं मल्लानं चेतीनं वज्जानं^४
कुरूनं पञ्चालानं मच्छानं सूरसेनानं अस्सकानं अवन्तीनं गन्धारानं

कम्बोजान, भट्टङ्गसमन्नागतस्स उपोसथस्स एस कल नाग्घति सोळ्ळसि ।
त किस्स हेतु ? कपण, भिक्खवे, मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिषाय ।

३ “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि पञ्चासवस्सानि”, चातु
महाराजिकान देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो
५ मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सबब्बरो । तेन सबब्बरेन दिव्वानि
पञ्च वस्ससत्तानि चातुमहाराजिकान देवान आयुप्पमाण । ठान सो
पनेत्त, भिक्खवे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थो वा पुरिसो वा भट्टङ्गसमन्ना-
गत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा चातुमहाराजिकान
देवान सहब्बत उपपज्जेम्य । इद सो पनेत्त भिक्खवे, सन्धाय भासित -
१० ‘कपणं मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिषाय’ ।

४ “य”, भिक्खवे मानुसक वस्ससत्तं तावत्तिसान देवान
एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
द्वादसमासियो सबब्बरो । तेन सबब्बरेन दिव्व वस्ससहस्स तावत्तिसान
देवान आयुप्पमाण । ठान सो पनेत्त, भिक्खवे विज्जति य इधेकच्चो
१५ इत्थो वा पुरिसो वा भट्टङ्गसमन्नागत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा
पर मरणा तावत्तिसान देवान सहब्बत उपपज्जेम्य । इद सो पनेत्त,
भिक्खव, सन्धाय भासित - ‘कपण मानुसकं रज्ज दिव्व सुख उपनिषाय’ ।

५ “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि द्वे वस्ससत्तानि, यामान देवान
एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
२० द्वादसमासियो सबब्बरो । तेन सबब्बरेन दिव्वानि द्वे वस्ससहस्सत्तानि
यामान देवान आयुप्पमाण । ठान सो पनेत्त, भिक्खवे विज्जति य इधे
कच्चो इत्थो वा पुरिसो वा भट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथ उपवसित्वा कायस्स
भेदा पर मरणा यामान देवान सहब्बत उपपज्जेम्य । इद सो पनेत्त,
भिक्खवे सन्धाय भासित - ‘कपण मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिषाय’ ।

६ “यानि भिक्खवे, मानुसकानि चत्तारि वस्ससत्तानि तुसि-
२५ तान देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो ।
तेन मासेन द्वादसमासियो सबब्बरो । तेन सबब्बरेन दिव्वानि चत्तारि
वस्ससहस्सत्तानि तुसितान देवान आयुप्पमाण । ठान सो पनेत्त भिक्खवे
विज्जति य इधेकच्चो इत्थो वा पुरिसो वा भट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथ

उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा तुसितान देवान सहव्यत उपपज्जेय्य ।
इद खो पनेत, भिक्खवे, सन्धाय भासित — ‘कपण मानुसक रज्ज दिव्व
सुख उपनिधाय’ ।

७ “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि अट्ठ वस्ससतानि, निम्मान-
रतीन देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । तां रत्तिया तिसरत्तियो मासो । 5
तेन मासेन द्वादसमासियो सवच्छरो । तेन सवच्छरेण दिव्वानि अट्ठ
वस्ससहस्सानि निम्मानरतीन देवान आयुप्पमाण । ठान खो पनेत,
भिक्खवे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्ना-
गत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा निम्मानरतीन देवान
सहव्यतं उपपज्जेय्य । इद खो पनेत, भिक्खवे, सन्धाय भासित — ‘कपण 10
मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय’ ।

८ “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि सोळस वस्ससतानि, पर-
निम्मितवसवत्तीन देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । तां रत्तिया तिस-
रत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सवच्छरो । तेन सवच्छरेण
दिव्वानि सोळस वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीन देवान आयुप्प- 15
माण । ठान खो पनेत, भिक्खवे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो
वा अट्ठङ्गसमन्नागत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा
परनिम्मितवसवत्तीन देवान सहव्यत उपपज्जेय्य । इद खो पनेत,
भिक्खवे, सन्धाय भासित — ‘कपण मानुसक रज्ज दिव्व सुख
उपनिधाय’ ति । 20

“पाण न हञ्जे^१ न चदिन्नमादिये^२ ,
मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
अब्रह्मचरिया विरमेय्य मेथुना ,
रत्ति न भुञ्जेय्य विकालभोजन ॥
“माल न धारे^३ न च गन्धमाचरे ,
मञ्चे छमाय व सयेथ सन्थते ।
एत हि अट्ठङ्गिकमाहुपोसथ ,
बुद्धेन दुक्खन्तगुणा पकासित ॥

“चन्दो च सुरियो’ च उभो सुदस्तना ,
 ओभासय’ अनुपरियन्ति’ यावता ।
 तमोनुदा से पन अन्तसिमसगा ,
 नमे पमासन्ति विसाविरोचना ॥

“एतस्मि’ य विज्जति अन्तरे धन ,
 मुत्ता मणि वेळुरियं च भद्दक ।
 सिङ्गी सुवण्ण अय वा पि भञ्जन्’ ,
 य जातरूप हटक ति वुच्चति ॥

“अट्ठङ्गुपेतस्स उपोसथस्स ,
 कस पि ते नानुभवन्ति सोळसि ।
 चन्दप्पभा तारगणा च’ सय्वे ॥

“तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा ,
 अट्ठङ्गुपेत उपवत्सुपोसथ ।
 पुञ्ञानि कत्थान सुसुद्रयानि ,
 अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठान’ ति ॥

३ विसाक्षासुत्त ।

१ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति पुम्बारामे मिगार
 मातुपासादे । अय स्रो विसाक्षा मिगारमात्ता येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
 उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीवि । एकमन्त
 निसिन्न स्रो विसाक्ष मिगारमातर भगवा एतववोच — “अट्ठङ्गसमन्नागतो
 २ स्रो विसाक्षे उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको
 महाविप्फारो । कथ उपवुत्थो च विसाक्षे अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो
 महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो ? इम विसाक्षे,
 अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति — ‘भावजीव अरहन्तो पाणातिपात
 पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहितदण्डा निहितसत्था सज्जी दया
 २५ पन्ना सम्भवाणभूतहितानुकम्पिनो विहरन्ति । अह पज्ज इम च रत्ति
 इम च दिवस पाणातिपात पहाय पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो

निहितसत्यो लज्जी दयापन्नो, सव्वपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि ।
 इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भवि-
 स्सती' ति । इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति पे० ।
 'यावजीव अरहन्तो उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयनमहासयना
 पटिविरता नीचसेय्य कप्पेन्ति — मञ्चके वा तिणसन्थारके वा । अह 5
 पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयन-
 महासयना पटिविरतो नीचसेय्य कप्पेमि — मञ्चके वा तिणसन्थारके
 वा । इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भवि-
 स्सती' ति । इमिना अट्ठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एव उपवुत्थो
 खो, विसाखे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो 10
 महाजुतिको महाविप्फारो ।

२ “कीवमहप्फलो होति कीवमहानिससो कीवमहाजुतिको
 कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, विसाखे, यो इमेस सोळसन्न महाजन-
 पदान प्हूतरत्तरतनान इस्सरियाधिपच्च रज्ज कारेय्य, सेय्यथीद —
 अङ्गान मगधान कासीन कोसलान वज्जीन मल्लान चेतीन वङ्गान 15
 कुरून पञ्चालान मच्छान सूरसेनान अस्सकान अवन्तीन गन्धारान
 कम्बोजान, अट्ठङ्गसमन्नागतस्स उपोसथस्स एत कल नाग्घति सोळसि ।
 त किस्स हेतु ? कपण, विसाखे, मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय ।

३ “यानि, विसाखे, मानुसकानि पञ्जासवस्सानि, चातुमहा-
 राजिकान देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो 20
 मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिव्वानि
 पञ्च वस्ससतानि चातुमहाराजिकान देवान आयुप्पमाण । ठान
 खो पनेत, विसाखे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्ग-
 समन्नागत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा चातुमहाराजि-
 कान देवान सहव्यत उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, विसाखे, सन्धाय 25
 भासित — ‘कपण मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय’ ।

४ “य, विसाखे, मानुसक वस्ससत, तार्वत्तिसान देवान एसो
 एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
 द्वादसमासियो सवच्छरो । तेन सवच्छरेन वस्ससहस्स^१ तार्वत्तिसानं

देवान् आयुष्माण । ठान स्त्रो पनेत, विसास्त्रे, विज्जति य इषे
कञ्चो इत्थी वा पुरिसो वा भट्टञ्जसमन्नागत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स
भेदा पर मरणा तावत्तिसान देवान सहस्यत उपपज्जेम्य । इद सो
पनेत, विसास्त्रे, सधाय भासित - 'कपण मानुसक रज्ज दिव्य सुस
५ उपनिधाय' ।

५ "यानि, विसास्त्रे, मानुसकानि द्वे वस्ससत्तानि .. पे० ..
चत्तारि वस्ससत्तानि .. पे० भट्ट वस्ससत्तानि पे० सोळस वस्स-
सत्तानि परनिम्मितवसवत्तीन देवान एसो एको रत्तिन्दिधो । ताय
रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सवच्छरो ।
१० तेन सवच्छरेण दिव्यानि सोळस वस्ससहस्रानि परनिम्मितवसवत्तीन
देवान् आयुष्माण । ठान स्त्रो पनेत, विसास्त्रे, विज्जति य इषेकञ्चो
इत्थी वा पुरिसो वा भट्टञ्जसमन्नागत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा
पर मरणा परनिम्मितवसवत्तीन देवान सहस्यत उपपज्जेम्य । इद सो
पनेत, विसास्त्रे, सधाय भासित - 'कपण मानुसक रज्ज दिव्य सुस उप
१५ निधाय' ति ।

"पाण न ह्त्थे न चदिधमाविये ,
मुत्ता न भासे न च भज्जपी सिया ।
अग्रहासरिया विरमेम्य मेधुना ,
रत्ति न भुज्जेम्य विकालभाजन ॥

२० "माल न धारे न च गधमाचर ,
मञ्चे छमाय य सयेय सन्धते ।
एत हि भट्टञ्जिकमाहुपोसथ ,
बुद्धेन दुक्खन्तगुना पभासित ॥

२५ "चन्दो च सुरियो च उभो सुवस्सना ,
ओभासय अनुपरियन्ति यावत्ता ।
तमोनुदा ते पन अन्तलिक्खणा ,
नभे पभासन्ति दिसाविरोचना ॥

३० "एतस्मि य विज्जति अन्तरे धन
मुत्ता भणि वेळुरिय च भद्व ।
सिद्धी गुबण्ण धय वा पि मञ्चन
य जातरूप हटय ति भुज्जति ॥

“अट्टङ्गुपेतस्स उपोसथस्स ,
 कल पि ते नानुभवन्ति सोळ्ळिंस्सि ।
 चन्दप्पभा तारगणा च सब्बे ॥

“तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा ,
 अट्टङ्गुपेत उपवस्सुपोसथ ।
 पुञ्ञानि कत्वान सुखुद्रयानि ,
 अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठान” ति ॥

5

४. वासेदुसुत्तं

१ एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार-
 सालाय । अथ खो वासेदु उपासको येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उप-
 सङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न 10
 खो वासेदु उपासक भगवा एतदवोच - “अट्टङ्गसमन्नागतो, वासेदु,
 उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति पे० अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति
 ठान” ति ।

२. एव वुत्ते वासेदु उपासको भगवन्त एतदवोच - “पिया
 मे, भन्ते, जातिसालोहिता अट्टङ्गसमन्नागत उपोसथ उपवसेय्यु, पियान 15
 पि मे अस्स जातिसालोहितान दीघरत्त हिताय सुखाय । सब्बे चे पि,
 भन्ते, खत्तिया अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथ उपवसेय्यु, सब्बेस^१ पिस्स^१
 खत्तियान दीघरत्त हिताय सुखाय । सब्बे चे पि, भन्ते, ब्राह्मणा
 पे० वेस्सा . सुद्दा अट्टङ्गसमन्नागत उपोसथ उपवसेय्यु, सब्बेस
 पिस्स सुद्दान दीघरत्त हिताय सुखाया” ति । 20

३ “एवमेत^३, वासेदु, एवमेत, वासेदु^३ । सब्बे चे पि, वासेदु,
 खत्तिया अट्टङ्गसमन्नागत उपोसथ उपवसेय्यु, सब्बेस पिस्स खत्तियानं
 दीघरत्त हिताय सुखाय । सब्बे चे पि, वासेदु, ब्राह्मणा पे० वेस्सा

सुद्दा अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथ उपवसेय्यु, सब्बेसं पिस्स सुद्दान दीघ-
 रत्त हिताय सुखाय । सदेवको चे पि, वासेदु, लोको समारको सब्बह्मको 25
 सस्समणब्राह्मणी^४ पजा^५ सदेवमनुस्सा^५ अट्टङ्गसमन्नागत उपोसथं उप-
 वसेय्यु, सदेवकस्स पिस्स^५ लोकस्स^५ समारकस्स सब्बह्मकस्स सस्समण-

१-१ सब्बेसम्पस्स - स्या० । २-२ स्या० पोत्यके नत्थि । ३ सस्समणब्राह्मणिया -
 सी०, रो० । ४-४ पजाय सदेवमनुस्साय - रो० । ५-५ लोकस्स - सी०, स्या०, रो० ।

ब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय दीघरत्त हिताय सुखाय । इम चे
पि, वासेट्ठ, महासाला अट्ठङ्गसमन्नागत उपोसथ उपवसेम्यु, इमेस पित्स
महासालान दीघरत्त हिताय सुखाय । सचे जेत्येम्यु, को पन वादा
मनुस्सभूतस्सा' ति ।

५ बोज्झसुत्त

१ एक समय भगवा सावस्थियम विहरति जेतवने अनापपिण्डि
कत्तस आरामे । अथ सो बोज्झा उपासिका येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिद्ध सो बोज्झ उपासिक भगवा एतदवोच —

२ “अट्ठङ्गसमन्नागतो, बोज्झे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो
होति महानिससो महाजुतिको महाविष्कारो । कथं उपवुत्थो च,
बोज्झे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महा
जुतिको महाविष्कारो ? इध, बोज्झे अरियभावको इति पटिसञ्चि
कस्सति — ‘यावज्जीव अरहन्तो पाणातिपात पहाय पाणातिपाता पटिविरता
निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना सम्मपाणभूतहितानुकम्पिनो
विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं पाणातिपात पहाय
पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो,
सम्मपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि,
उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना पठमेन अङ्गेन समन्ना-
गतो होति पे०.. । ‘यावज्जीव अरहन्तो उच्चासयनमहासयन पहाय
उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेम्यं कप्पेन्ति — मण्डवके वा
तिणसन्धारके वा । अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं उच्चासयनमहा
सयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेम्यं कप्पेमि —
मण्डवके वा तिणसन्धारके वा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपो-
सथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना अट्ठमेन अङ्गेन समन्नागतो
होति । एव उपवुत्थो सो, बोज्झे अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो
होति महानिससो महाजुतिको महाविष्कारो ।

३ “जीवमहप्फलो होति जीवमहानिससो जीवमहाजुतिको
जीवमहाविष्कारो ? सेम्ययापि, बोज्झे यो इमेस सोळसत्त महाजन-

पदान पहततरत्तरतनानं इस्सरियाधिपच्च रज्जं कारेय्य, सेय्यथीदं —
 अङ्गान मगधान कासीन कोसलान वज्जीन मल्लान चैतीन वङ्गान
 कुरून पञ्चालान मच्छान सूरसेनान अस्सकान अवन्तीन गन्धारान
 कम्बोजान, अट्ठङ्गसमन्नागतस्स उपोसथस्स एतं कल नाग्घति सोळ्ळसि ।
 त किस्स हेतु ? कपणं, बोज्झे, मानुसकं रज्जं दिब्ब सुख उपनिधाय । 5

४ “यानि, बोज्झे, मानुसकानि पञ्चासवस्सानि, चातुमहा-
 राजिकान देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । तां रत्तिया तिसरत्तियो
 मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सवच्छरो । तेन सवच्छरेन दिब्बानि
 पञ्च वस्ससतानि चातुमहाराजिकान देवान आयुप्पमाण । ठान खो
 पनेत, बोज्झे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं 10
 उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा चातुमहाराजिकान देवान
 सहव्यत उपपज्जेय्य । इद खो पनेत, बोज्झे, सन्धाय भासित — ‘कपण
 मानुसक रज्जं दिब्ब सुख उपनिधाय’ ।

५ “य, बोज्झे, मानुसक वस्ससत पे० यानि^१, बोज्झे,
 मानुसकानि द्वे वस्ससतानि पे० चत्तारि वस्ससतानि पे० . 15
 अट्ठ वस्ससतानि पे० सोळ्ळस वस्ससतानि परनिम्मितवसवत्तीन
 देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । तां रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन
 मासेन द्वादसमासियो सवच्छरो । तेन सवच्छरेन दिब्बानि सोळ्ळस
 वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीन देवान आयुप्पमाण । ठान खो
 पनेत, बोज्झे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं 20
 उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा परनिम्मितवसवत्तीन
 देवान सहव्यत उपपज्जेय्य । इद खो पनेत, बोज्झे, सन्धाय भासित —
 ‘कपण मानुसक रज्ज दिब्ब सुख उपनिधाया’ ति ।

“पाण न हज्जे न चदिन्नमादिये ,
 मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
 अब्रह्मचरिया विरमेय्य मेथुना ,
 रत्ति न भुज्जेय्य विकालभोजन ॥
 “माल न धारे न च गन्धमाचरे ,
 मज्जे छमाय व सयेथ सन्थते ।
 एत हि अट्ठङ्गिकमाहुपोसथ ,
 बुद्धेन दुक्खन्तगुणा पकासितं ॥

“चन्दो च सुरियो च उभो सुदस्तना ,
 भोभासय भनुपरियन्ति यायता ।
 तमोनुदा ते पन भन्तसिक्खगा ,
 नभे पभासन्ति दिसाविरोचना ॥

“एतस्मि य विज्जति भन्तरे धन ,
 मुत्ता मणि वेळुरिय च भट्ठक ।
 सिङ्गी सुवण्ण भय वा पि कञ्चन ,
 य जातरूप हट्ठक ति वुच्चति ॥

“भट्ठङ्गुपेतस्स उपासथस्स ,
 कल पि ते नानुभवन्ति सोळ्ठसि ।
 घन्वप्पभा सारगणा च सव्वे ॥

“तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा ,
 भट्ठङ्गुपेत उपवत्सुपोसथ ।
 पुञ्चानि कत्तवान सुसुद्रयानि ,
 भनिन्दिता सगमुपेन्ति ठान” ति ॥

६. अनुसुत्त

१ एक समय भगवा कोसम्भिय विहरति घोसितारामे ।
 तेन सो पन समयेन आयस्मा अनुसुत्तो दिवाविहार' गतो' होति पटि
 सत्सीनो । अथ सो सम्बहुला मनापकायिका देवता येनायस्मा अनु
 सुत्तो तनुपसक्कमिसु उपसक्कमित्वा आयस्मन्त अनुसुत्त भविवावेत्ता
 २० एकमन्त भट्ठसु । एकमन्त ठिता सो ता देवता आयस्मन्त अनुसुत्त
 एतदवोचु - “मय, भन्ते अनुसुत्त, मनापकायिका नाम देवता तीसु
 ठानेसु इत्सरिय कारेम वस वत्तेम । मय भन्ते अनुसुत्त, याविसक वण्ण
 आकङ्खाम ताविसक वण्ण ठानसो पटिलभाम याविसक सर' आकङ्खाम
 ताविसक सर ठानसो पटिलभाम याविसक सुख आकङ्खाम ताविसक
 २३ सुख ठानसो पटिलभाम । मय भन्ते अनुसुत्त मनापकायिका नाम
 देवता इमेसु तीसु ठानेसु इत्सरिय कारेम वस वत्तेमा ति ।

२ अथ सो आयस्मत्तो अनुसुत्तस्स एतवहोसि - “अहो वृत्तिमा
 देवता सम्भा व नीला अत्सु नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा” ति ।

अथ खो ता देवता आयस्मतो अनुरुद्धस्स चित्तमञ्जाय सब्बा व नीला अहेसु नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा ।

३. अथ खो आयस्मतो अनुरुद्धस्स एतदहोसि — “अहो वत्तिमा देवता सब्बा व पीता अस्सु पे० . सब्बा व लोहितका अस्सु सब्बा व ओदाता अस्सु ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा” ति । 5
अथ खो ता देवता आयस्मतो अनुरुद्धस्स चित्तमञ्जाय सब्बा व ओदाता अहेसु ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा ।

४ अथ खो ता देवता एका च^१ गायि एका च^२ नच्चि एका^३ च अच्छर^४ वादेसि । सेय्यथापि नाम पञ्चङ्गिकस्स तूरियस्स^५ सुविनी-
तस्स सुप्पटिप्ताळितस्स^६ कुसलेहि सुसमन्नाहतस्स सद्दो होति वग्गु^७ च 10
रजनीयो^८ च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो^९ च, एवमेव तास देवतान
अलङ्कारान^{१०} सद्दो^{११} होति वग्गु च रजनीयो च कमनीयो च पेमनीयो च
मदनीयो च । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो इन्द्रियाणि ओक्खिपि ।

५ अथ खो ता देवता “न खव्य्यो अनुरुद्धो सादियती” ति
तत्थेवन्तरधायिसु । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो सायन्हसमय पटिसल्लाना 15
वुट्ठितो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा
एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा अनुरुद्धो भगवन्त
एतदवोच —

६ “इधाह, भन्ते, दिवाविहार गतो होमि पटिसल्लीनो ।
अथ खो, भन्ते, सम्बहुला मनापकायिका देवता येनाह तेनुपसङ्कमिसु, 20
उपसङ्कमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठसु । एकमन्त ठिता खो,
भन्ते, ता देवता म एतदवोचु — ‘मय, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम
देवता तीसु ठानेसु इस्सरिय कारेम वस वत्तेम । मय, भन्ते अनुरुद्ध,
यादिसकं वण्ण आकङ्खाम तादिसक वण्ण ठानसो पटिलभाम, यादिसक
सरं आकङ्खाम तादिसक सर ठानसो पटिलभाम, यादिसक सुख आक- 25
ङ्खाम तादिसक सुख ठानसो पटिलभाम । मय, भन्ते अनुरुद्ध, मनाप-
कायिका नाम देवता इमेसु तीसु ठानेसु इस्सरिय कारेम वस वत्तेमा’
ति । तस्स मय्ह, भन्ते, एतदहोसि — ‘अहो वत्तिमा देवता सब्बा व नीला

१ प — सी०, व — स्या०, रो० । २ पन — सी० । ३-३ एका अच्छरिक — सी०,
एकाव अच्छरिक — स्या०, रो० । ४ तूरियस्स — सी०, स्या, रो० । ५ सुप्पटिप्ताळितस्स —
स्या०, रो० । ६ वग्गु — सी०, स्या, रो० । ७ वग्गु — सी०, स्या, रो० । ८ रजनीयो — सी०, स्या, रो० । ९ मदनीयो — सी०, स्या, रो० । १० अलङ्कारान — सी०, स्या, रो० । ११ सद्दो — सी०, स्या, रो० ।

अस्यु नीलवर्णा नीलवत्या नीलासङ्कारा' ति । अथ सा भन्त, ता देवता मम चित्तमञ्ज्याय सध्या व नीला अहसु नीलवर्णा नीलवत्या नीलासङ्कारा ।

७ "तस्म मय्य भन्ते एतदहोसि - 'अहो यतिमा देवता मया व पीता अस्यु पे० सध्या व जोहितवा अस्यु ... पे० रात्रा व भोगात् अस्यु भोगानवस्था भोदानवस्था भोदातासङ्कारा ति । अथ सो भन्ते ता देवता मम चित्तमञ्ज्याय सध्या व भोदाता अहसु भोगानवस्था भोगानवस्था भोगातासङ्कारा ।

८ "अथ सो, भन्ते, ता देवता एका च गायि एका च नञि १० एका च प्रद्वर यान्ति । सेव्ययापि नाम पञ्चद्विंशस्म तृग्विंश गुविनीतस्म गुणविपताञ्जितस्म मुसनेहि गुगमप्राहृतस्म महा हाति यगु च रजनीया च गमनीया च पेमनीयो च मन्नीया च एयमत ताम दशनान अतद्भारान गदा हाति यगु च रजनीया च गमनीया च पद नीया च मदनीया च । अथ ग्राह भन्ते, इन्द्रियाणि प्राक्विपि ।

९ "अथ सो, भन्त ता देवता 'न म्यय्या अनुग्राह्या गायित्री १३ ति गायन्त्यगायित्री । वतिहि नु गा, भन्त यम्महि गमप्रागता मातु गामा वायम्भ भग पर मरणा मनापवायिवान देवान गद्व्यन उत गग्रो ति ?

१० "अट्टहि गा, अनुग्राह, यम्महि समप्रागता मातुगामो १० वायम्भ भग पर मरणा मनापवायिवान देवान गद्व्यन उतगग्रोति । वामि अट्टहि ? इय अनुग्राह मातुगामा गम्भ मागापितरा मातुगामा अट्टहि ? इय अनुग्राह मातुगामा गम्भ मागापितरा मातुगामा गद्व्यन उतगग्रोति । वामि अट्टहि ? इय अनुग्राह मातुगामा गम्भ मागापितरा मातुगामा गद्व्यन उतगग्रोति । वामि अट्टहि ? इय अनुग्राह मातुगामा गम्भ मागापितरा मातुगामा गद्व्यन उतगग्रोति ।

१३. “यो^१ सो^१ भत्तु अन्वन्तरो^२ अन्तोजनो^३ — दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा — तेस कत च कततो जानाति अकत च अकततो जानाति, गिलानकानं च वलाबल जानाति खादनीय^३ भोजनीय चस्स पच्चसेन^४ सविभजति ।

१४. “य भत्ता^५ आहरति धन वा धञ्ज वा^६ जातरूप वा त आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अथेनी असोण्डी अविनासिका ।

१५. “उपासिका खो पन होति बुद्ध सरण गता धम्म सरण गता सङ्घ सरणं गता ।

१६. “सीलवती खो पन होति — पाणातिपाता पटिविरता, अदिन्नादाना पटिविरता, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता, मुसावादा पटिविरता, सुरामेरयमज्जपमादट्टाना पटिविरता ।

१७. “चागवती खो पन होति । विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगार अज्झावसति मुत्तचागा^७ पयतपाणिनी^८ वोस्सग्गरता याचयोगा दानसविभागरता ।

१८. “इमेहि खो, अनुरुद्ध, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो मातु-
गामो कायस्स भेदा पर मरणा मनापकायिकान देवान सहव्यत उप-
पज्जती ति ।

“यो न भरति सब्बदा, निच्च आतापि उस्सुको ।

त सब्बकामद^९ पोस, भत्तार नातिमञ्जति ॥

“न चा पि सोत्थि भत्तार, इस्सावादेन रोसये ।

भत्तु^{१०} च^{१०} गरुनो सब्बे, पटिपूजेति पण्डिता ॥

“उट्ठाहिका अनलसा, सङ्गहितपरिज्जना ।

भत्तु मनाप चरति, सम्भत अनुरक्खति ॥

“या एव वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा ।

मनापा^{११} नाम ते देवा^{११}, यत्थ सा उपपज्जती” ति ॥

१-१ ये ते — स्या० । २-२ अन्वन्तरा अन्तोजना — स्या० । ३ खादनीय ० — स्या० । ४ पच्चयेन — स्या० । ५ भत्तु — म० । ६ वा रजत वा — सी०, स्या०, रो० । ७ मुत्तचागी — स्या० । ८ पयतपाणी — सी०, स्या०, रो० । ९ सब्बकामहर — सी०, स्या०, रो० । १०-१० भत्तुच्चा — सी०, भत्तुञ्च — स्या०, रो० । ११-११ मनाप-
कायिका देवा — सी० ।

७ धृतिप्रवृत्तिसाक्षासुत्त

१ एक समयं भगवा सावस्थिय विहरति पुञ्जारामे मिगार मातुपासादे । अथ खो विसाखा मिगारमाता पे० एकमन्त निशिष्ठ खो विसाख' मिगारमातर भगवा एतदबोच —

२ “अट्ठहि खो, विसाखे, धम्ममेहि समझागतो मातुगामो कायस्स भेदा पर मरणा मनापकायिकान देवान सहव्यत उपपज्जति । क्वमेहि अट्ठहि ? इध, विसाखे, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो वन्ति अत्थकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्प उपादाय तस्स होति पुद्बुद्धा यिनी पञ्चानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिनी पियवादिनी पे० ।

३ “आगवती खो पन होति । विगतमलमच्छेदेन चेतसा भगार भज्जावसति भुत्तचागा' पयतपाणिनी' वोस्समारता यावयोगा दानसविभागता ।

४ इमेहि खो विसाखे अट्ठहि धम्ममेहि समझागतो मातुगामो कायस्स भेदा पर मरणा मनापकायिकान देवान सहव्यत उप पज्जसी ति ।

“यो न भरति सख्खदा निच्च आतापि उस्सुको ।
त सख्खकामद' पोस भत्तार नातिमज्जति ॥

“न चा पि सोत्थि भत्तार, इस्साभावेन रोसये ।
भत्तु च गल्हो सख्खे, पटिपूजेति पण्डिता ॥

“उट्ठाहिका अनलसा सङ्गहितपरिज्जना' ।
भत्तु मनाप वरति सम्भस अनुरक्खति ॥

“या एव वत्तति मारी, भत्तु छन्दवसानुगा ।
मनापा' नाम ते' देवा यत्थ सा उपपज्जती' ति ॥

८ नकुलमातासुत्त

१ एक समय भगवा भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे भस वल्लायमे मिगदाय । अथ खो नकुलमाता गहपतानी येन भगवा तनुप

१ विसाखा - रो । २ भुत्तचागी - स्वा । ३ पयतपाणी - सी स्वा रो । ४ मज्जकामहर् - सी स्वा रो । ५ गङ्गाहितपरिज्जना - सी । ६-७ मनापकायिका - सी ।

सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा .पे० . एकमन्त निसिन्न खो नकुलमातर गहपतानि भगवा एतदवोच —

२ “अट्ठहि खो, नकुलमाते, धम्महेहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा पर मरणा मनापकायिकान देवान सहव्यत उपपज्जति । कतमेहि अट्ठहि ? इध, नकुलमाते, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो 5 देन्ति अत्थकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्प उपादाय तस्स होति पुब्बुट्ठायिनी पच्छानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिनी पिय-वादिनी ।

३ “ये ते भत्तु गरुनो होन्ति — माता ति वा पिता ति वा समण-ब्राह्मणा ति वा — ते सक्करोति गरु करोति मानेति पूजेति, अब्भागते 10 च आसनोदकेन पटिपूजेति ।

४ “ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता — उण्णा ति वा कप्पासा ति वा — तत्थ दक्खा होति अनलसा तत्रुपायाय वीमसाय समन्नागता अल कातु अलं सविधातु ।

५ “यो सो भत्तु अब्भन्तरो अन्तोजनो — दासा ति वा पेस्सा 15 ति वा कम्मकरा ति वा — तेस कत च कततो जानाति अकत च अकततो जानाति, गिलानकान च बलावल जानाति खादनीय भोजनीय चस्स पच्चसेन सविभजति ।

६ “यं भत्ता आहरति धनं वा धञ्जं वा रजत वा जातरूप वा त आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अथेनी असोण्डी 20 अविनासिका ।

७. “उपासिका खो पन होति बुद्ध सरणं गता धम्म सरण गता सङ्घं सरणं गता ।

८ “सीलवती खो पन होति — पाणातिपाता पटिविरता पे० सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता । 25

९ “चागवती खो पन होति । विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्तचागा पयतपाणिनी वोस्सग्गरता याचयोगा दान-सविभागरता ।

१० “इमेहि खो, नकुलमाते, अट्ठहि धम्महेहि समन्नागतो मातु-गामो कायस्स भेदा पर मरणा मनापकायिकान देवान सहव्यत उप- 30 पज्जती ति ।

“यो न भरति सन्वदा, निच्च आतापि उस्सुको ।
 स सन्वकामद पोस, भत्तार नातिमञ्जति ॥
 “न चा पि सोत्थि भत्तार, इस्सावादेन रोसये ।
 भत्तु च गस्सो सन्वे, पटिपूजेति पण्डिता ॥
 “उट्ठाहिका अनलसा, सङ्गहितपरिज्जना ।
 भत्तु मनाप चरति, सम्भत अनुरक्खति ।
 “या एव वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा ।
 मनापा नाम ते देवा, यत्थ सा उपपज्जती” ति ॥

६ पठमइयलोकिकसुत्त

१ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति पुब्बारामे मिगारमातु
 10 पासाये । अय खो विसास्सा मिगारमाता येन भगवा तेनुपसङ्गमि ...पे०...
 एकमन्तं निसिञ्च खो विसास्स मिगारमातर भगवा एतदवोच —

२ “अतूहि खो विसास्से, धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो
 इयसोमविजयाय पटिपप्पो होति अयं” सोको आरब्धो होति । कतमहि
 अतूहि ? इय, विसास्से, मातुगामो सुसविहितकम्मन्तो होति, सङ्गहित
 15 परिज्जानो, भत्तु मनाप चरति, सम्भत अनुरक्खति ।

३ “अथ च, विसास्से मातुगामो सुसविहितकम्मन्तो होति ?
 इय विसास्से मातुगामो ये ते भत्तु अग्गन्तरा धम्मन्ता — उण्णा ति वा
 बप्पासा ति वा — तत्थ दक्खा होति अनससा सन्नुपायाय वीमसाय
 समन्नागता अस्स वातुं अस्स सविधातु । एय खो विसास्से, मातुगामो
 20 सुसविहितकम्मन्तो होति ।

४ “अथ च, विसास्से, मातुगामो सङ्गहितपरिज्जानो” होति ?
 इय विसास्से मातुगामो यो’ सो भत्तु अग्गन्तरो अन्तोज्जानो’ — दाया ति
 वा पेस्सा ति वा धम्मन्तरा ति वा — तेम कत्त च कत्ततो जानाति अक्खं
 च अक्खततो जानाति गिलानवान च खलायस जानाति सादनीय भोजनीय
 25 पग्ग पक्कगेन गविभजति । एय गो विसास्से, मातुगामो सङ्गहित
 परिज्जानो होति ।

५. “कथं च, विसाखे, मातुगामो भत्तु मनाप चरति ? इध, विसाखे, मातुगामो य भत्तु^१ अमनापसङ्घातं त जीवितहेतुं पि न अज्झा-
चरति । एव खो, विसाखे, मातुगामो भत्तु मनाप चरति ।

६ “कथं च, विसाखे, मातुगामो सम्भत अनुरक्खति ? इध, विसाखे, मातुगामो य भत्ता आहरति धनं वा धञ्जं वा रजतं वा जातरूपं^५
वा त आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अथेनी असोण्डी
अविनासिका । एव खो, विसाखे, मातुगामो सम्भत अनुरक्खति ।
इमेहि खो, विसाखे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो इधलोक-
विजयाय पटिपन्ना होति, अयं लोको आरद्धो होति ।

७ “चतूहि खो, विसाखे, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो परलोक-^{१०}
विजयाय पटिपन्नो होति, परलोको^२ आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ?
इध, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति, सीलसम्पन्नो होति, चाग-
सम्पन्नो होति, पञ्जासम्पन्नो होति ।

८. “कथं च, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ? इध,
विसाखे, मातुगामो सद्धो होति, सद्धहति तथागतस्स बोधि — ‘इति पि^{१५}
सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू
अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । एव
खो, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ।

९ “कथं च, विसाखे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ? इध,
विसाखे, मातुगामो पाणातिपाता पटिविरतो होति पे० सुरामेरय-^{२०}
मज्जपमादद्धाना पटिविरतो होति । एव खो, विसाखे, मातुगामो
सीलसम्पन्नो होति ।

१० “कथं च, विसाखे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ? इध,
विसाखे, मातुगामो विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगारं अज्झावसति मुत्त-
चागा पयत्तपाणिनी वोस्सग्गरता^२ याचयोगा दानसविभागरता । एव
खो, विसाखे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ।

११ “कथं च, विसाखे, मातुगामो पञ्जासम्पन्नो होति ?
इध, विसाखे, मातुगामो पञ्जवा होति .. पे०. एव खो, विसाखे,
मातुगामो पञ्जासम्पन्नो होति । इमेहि खो, विसाखे, चतूहि धम्मेहि

समभ्रागतो मातुगामो परलोकविजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरब्धो होती सि ।

“सुसविहितकम्मन्ता”, सङ्गहितपरिज्जना^१ ।

भत्तु मनाप चरति, सम्मत अनुरक्खति ॥

“सद्धासीलेन सम्पन्ना”, वदब्बू वीतमच्छरा^२ ।

निच्च ममा विसोधेति, सोत्थान सम्परायिक ॥

“इच्च्वेते अट्ठ घम्मा च, यस्सा विज्जन्ति नारिया ।

त पि सीलवति आट्ठ, घम्मट्ठ सच्चवारिणि ॥

“सोळसाकारसम्पन्ना, अट्ठङ्गसुसमागता ।

तादिसी” सीलवती उपासिका,

उपपज्जति देवसोक मनाप” ति ॥

१० बुद्धिमयलोकिकसुल

१ “चतूहि, भिक्खवे, घम्मेहि समभ्रागतो मातुगामो इधसोक-
विजयाय पटिपन्नो होति, इय सोको आरब्धो होति । कतमेहि चतूहि ?

इध भिक्खवे मातुगामो सुसविहितकम्मन्तो होति, सङ्गहितपरिजनो,

भत्तु मनाप चरति सम्मत अनुरक्खति ।

२ “कथं च भिक्खवे मातुगामो सुसविहितकम्मन्तो होति ?

इध, भिक्खव मातुगामो ये ते भत्तु अम्मन्तरा कम्मन्ता पे०... एवं

सो भिक्खवे मातुगामो सुसविहितकम्मन्तो होति ।

३ “कथं च भिक्खवे मातुगामो सङ्गहितपरिजनो होति ?

इध, भिक्खवे मातुगामो यो सो भत्तु अम्मन्तरो अन्तोज्जो प०... एवं

सो भिक्खवे मातुगामो सङ्गहितपरिजनो होति ।

४ “कथं च भिक्खवे मातुगामो भत्तु मनाप चरति ? इध,

भिक्खवे मातुगामो यं भत्तु अमनापउद्धातं तं जीवितहेतुं पि न अज्जा-

चरति । एवं सो भिक्खवे मातुगामो भत्तु मनाप चरति ।

५ “कथं च भिक्खवे मातुगामो सम्मत अनुरक्खति ? इध,

भिक्खवे मातुगामो यं भत्ता आहरति पे०... एवं सो, भिक्खवे मातु-

१ कम्मन्तो - स्वा । २ परिज्जनो - स्वा । ३ सम्पन्नो - स्वा ।

४ वीतमच्छरो - स्वा । ५ ता वारिणी - ती ।

गामो सम्भत अनुरक्खति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्ना-
गतो मातुगामो इधलोकविजयाय पटिपन्नो होति, अय लोको आरद्धो
होति ।

६. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो परलोक-
विजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ? 5
इध, भिक्खवे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति, सीलसम्पन्नो होति, चाग-
सम्पन्नो होति, पञ्जासम्पन्नो होति ।

७ “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ? इध,
भिक्खवे, मातुगामो सद्धो होति .. पे० एव खो, भिक्खवे, मातुगामो
सद्धासम्पन्नो होति । 10

८ “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ? इध,
भिक्खवे, मातुगामो पाणातिपाता पटिविरतो होति पे० . सुरामेरय-
मज्जपमादद्धाना पटिविरतो होति । एव खो, भिक्खवे, मातुगामो
सीलसम्पन्नो होति ।

९ “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ? इध, 15
भिक्खवे, मातुगामो विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगार अज्झावसति
पे० एव खो, भिक्खवे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ।

१० “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो पञ्जासम्पन्नो होति ?
इध, भिक्खवे, मातुगामो पञ्जावा होति पे० एव खो, भिक्खवे,
मातुगामो पञ्जासम्पन्नो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि 20
समन्नागतो मातुगामो परलोकविजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो
होती ति ।

“सुसविहितकम्मन्ता, सङ्गहितपरिज्जना ।

भत्तु मनाप चरति, सम्भत अनुरक्खति ॥

“सद्धासीलेन सम्पन्ना, वदञ्जू वीतमच्छरा । 25

निच्च मग्ग विसोधेति, सोत्थान सम्परायिक ॥

“इच्चेते अट्ठ धम्मा च, यस्सा विज्जन्ति नारिया ।

त पि सीलवर्ति आहु, धम्मट्ठ सच्चवादिनि ॥

“सोळसाकारसम्पन्ना, अट्ठङ्गसुसमागता ।

तादिसी सीलवती उपासिका,

उपपज्जति देवलोक मनाप” ति ॥ 30

अथवगो पञ्चमो ।

तस्सुदान'

सङ्घित्ते वित्यते विसाखे, वासेट्ठा' वोज्झाय पञ्चम ।

अनुसुद्ध पुन' विसाखे, नकुला इधसोक्किता द्वे ति ॥

पठमो पण्णासको समत्तो ।

— ० —

६ गोतमीवग्गो*

१ गोतमीसुत्त

१ एक समय भगवा सक्केमु विहरति कपिलवत्थुस्मि निग्रोधा
रामे । अथ सो महापजापती गोतमी येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमिस्वा भगवन्त अभियादेत्वा एकमन्त घट्टासि । एकमन्त ठिता
सो महापजापती गोतमी भगवन्त एतदवोच — “साधु, भन्ते, समम्भ
मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज
ति ।

“अत, गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्जा” ति ।

२ दुतिय पि सो महापजापती गोतमी भगवन्त एतदवोच —
“साधु भन्ते सभेस्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा
अनगारिय पब्बज्ज’ ति ।

“अत गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्जा” ति ।

३ “तुतिय पि सा महापजापती गोतमी भगवन्त एतदवोच —
“साधु भन्त सभेस्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा
अनगारिय पब्बज्ज’ ति ।

“अत गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्जा’ ति ।

४ अथ सा महापजापती गोतमी “न भगवा अनुजानाति
मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज”

१ नक्क - नी एवा नी । २ माहेट्टो - नी । ३ वत - एवा ।
४ नक्क - नी एवा । ५ महापजापती - एवा ।

ति दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना भगवन्त अभिवादेत्वा पदविखण कत्वा पक्कामि ।

५ अथ खो भगवा कपिलवत्थुस्मि यथाभिरन्त विहरित्वा येन वेसाली तेन चारिक पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिक चरमानो येन वेसाली तदवसरि । तत्र सुद भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटा- 5 गारसालाय । अथ खो महापजापती गोतमी केसे छेदापेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा सम्बहुलाहि साकियानीहि^१ सद्धि येन वेसाली तेन पक्कामि । अनुपुब्बेन येन वेसाली महावन^२ कूटागारसाला तेनुप- सङ्कमि । अथ खो महापजापती गोतमी सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना बहिद्वारकोट्टके अट्ठासि । 10

६ अद्दसा खो आयस्मा आनन्दो महापजापति गोतमि सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खि दुम्मन अस्सुमुखि रुदमान बहिद्वार- कोट्टके ठित । दिस्वान^३ महापजापति गोतमि एतदवोच — “कि नु त्व, गोतमि, सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना बहिद्वारकोट्टके ठिता” ति ? 15

“तथा हि पन, भन्ते आनन्द, न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पव्वज्ज” ति ।

“तेन हि त्व,^४ गोतमि, मुहुत्त^५ इधेव^६ ताव होहि^७, यावाह भग- वन्त याचामि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अन- गारिय पव्वज्ज” ति । 20

७ अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उप- सङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “एसा, भन्ते, महापजापती गोतमी सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना बहिद्वारकोट्टके ठिता — ‘न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स 25 तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पव्वज्ज’ ति । साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अन- गारिय पव्वज्ज” ति ।

१ साकियाहि — स्या० । २ महावने — सी० । ३ दिस्वा — रो० । ४ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ५ मी० स्या० जे० पोत्यकेसु नत्थि । ६ इधेव ताव पहाहि — सी०, ० होति — रो

“अल, आनन्द ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज” ति ।

८ इतिय पि खो पे० ततिय पि खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच - “साधु, भन्ते, लमेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज” ति ।

“अल, आनन्द ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज” ति ।

९ अय खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि - “न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज । यधूनाह अब्बेन पि परियायेन भगवन्त माक्केय मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज” ति । अय खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच - “मब्बो नु खो, भन्ते, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बजित्वा सोतापत्तिफल वा सक्कागामिफल वा अनागामिफल वा अरहत्तफल वा सञ्चिक्कातु” ति ?

“मब्बो आनन्द, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बजित्वा सोतापत्तिफल पि सक्कागामिफल पि अनागामिफल पि अरहत्तफल पि सञ्चिक्कातु” ति ।

१० “सचे भन्ते मब्बो मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बजित्वा सोतापत्तिफल पि पे० - अरहत्तफल पि सञ्चिक्कातु, बहुनारा भन्ते महापजापती गोतमी भगवतो मातुब्बा आपादिका पोसिका^१ खीरस्स^२ दायिका^३, भगवन्त वनेत्थिया कालकूताय” पब्बज्ज पायेसि । साधु, भन्ते लमेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज” ति ।

११ “सचे आनन्द, महापजापती गोतमी अट्ठ गरुधम्मे पटि गण्हाति, सावम्सा होतु उपसम्पदा -

“वस्ससतुपसम्पन्नाय भिक्खुनिया तवहूपसम्पन्नस्स भिक्खुनो अभिवादन पञ्चुट्ठान अज्जसिकम्म सामोचिकम्म कत्तव्व । अय पि धम्मो सक्कत्वा गरु^४ कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१ पम्बज्ज - ती । २ बहुनारा - री । ३ पोसिका - स्था । ४-४ ती स्था री । ५-५ ती स्था । ६-६ ती स्था । ७-७ ती स्था । ८-८ ती स्था । ९-९ ती स्था । १०-१० ती स्था । ११-११ ती स्था ।

१२ “न भिक्खुनिया अभिक्खुके आवासे वस्स उपगन्तव्व ।
अय पि धम्मो सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं
अनतिक्कमनीयो ।

१३. “अन्वद्धमास^१ भिक्खुनिया भिक्खुसङ्घतो द्वे^२ धम्मा पच्चा-
सीसितव्वा^३ — उपोसथपुच्छक च, ओवाटूपसङ्कमन च^४ । अय पि 5
धम्मो सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीव अनतिक्कमनीयो ।

१४. “वस्सवुट्ठाय भिक्खुनिया उभतोसङ्घे तीहि ठानेहि पवा-
रेतव्व — दिट्ठेन^५ वा सुतेन वा परिसङ्काय वा^६ । अय पि धम्मो सक्कत्वा
गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीव अनतिक्कमनीयो ।

१५ “गरुधम्म अज्झापन्नाय भिक्खुनिया उभतोसङ्घे पक्ख- 10
मानत्त चरितव्व । अय पि धम्मो सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा
यावजीव अनतिक्कमनीयो ।

१६ “द्वे वस्सानि छसु धम्मेसु सिक्खितसिक्खाय सिक्खमानाय
उभतोसङ्घे उपसम्पदा परियेसितव्वा । अय पि धम्मो सक्कत्वा गरु
कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीव अनतिक्कमनीयो । 15

१७ “न केनचि परियायेन भिक्खुनिया भिक्खु अवकोसितव्वो
परिभासितव्वो । अय पि धम्मो सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा
यावजीव अनतिक्कमनीयो ।

१८ “अज्जतग्गे” ओवटो भिक्खुनीन भिक्खूसु वचनपथो, अनो-
वटो भिक्खूनं भिक्खुनीसु वचनपथो । अय पि धम्मो सक्कत्वा गरु 20
कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीव अनतिक्कमनीयो ।

१९ “सचे, आनन्द, महापजापती गोतमी इमे अट्ठ गरुधम्मे
पटिग्गण्हाति^७, सावस्सा होतु उपसम्पदा” ति ।

२० अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवतो सन्तिके इमे अट्ठ
गरुधम्मे उग्गहेत्वा येन महापजापती गोतमी तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क- 25
मित्वा महापजार्पति गोतमि एतदवोच —

२१ “सचे खो त्व, गोतमि, अट्ठ गरुधम्मे पटिग्गण्हेय्यासि,
साव ते भविस्सति उपसम्पदा — ‘वस्ससतूपसम्पन्नाय भिक्खुनिया तदहूप-

१ अ वद्धमास — सी० । २-२ परियेसितव्व — सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु
नत्थि । ३ च परियेसितव्व — रो० । ४-४ दिट्ठेन सुतेन परिसङ्काय — सी०, स्या०, रो० ।
५ अज्जतग्गे आनन्द — सी० रो० । ६ पतिग्गण्हाति — सी० ।

सम्पन्नस्त भिक्षुनो अभिवादन' पञ्चद्वान अञ्जलिकम्म' सामीधि
कम्म कत्तव्व' । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजत्वा
यावजीव अनतिक्कमनीयो पे० । अञ्जतमो ओवटो भिक्षुनीन
भिक्षुसु वचनपथो, अनोवटो भिक्षून भिक्षुनीसु वचनपथो । अयं
५ पि धम्मो सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीव अनतिक्कमनीयो ।
सथे खो त्व गोतमि, इमे अट्ट गरुधम्मो पटिग्गहेय्यासि, साव ते भविस्सति
उपसम्पदा' ति ।

२२ "सेय्ययापि भन्ते आनन्द इत्थी वा पुरिसो वा दहरो
मुवा मण्डनकजातिको^१ सीसन्हातो^२ उप्पलमाल वा वस्सिकमाल वा
१० अधिमुत्तकमाल^३ वा लमित्वा उमोहि हत्थेहि पटिग्गहेत्वा उत्तमं
सिरस्मि पटिट्ठापेय्य एवमेव खो अहं भन्ते आनन्द, इमे अट्ट गरुधम्मो
पटिग्गह्यामि^४ यावजीव अनतिक्कमनीये" ति ।

२३ अयं खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
१५ निसिञ्चो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — "पटिग्गहिता,
भन्ते महापजापतिया गोतमिया अट्ट गरुधम्मा यावजीव अनतिक्कम
नीया" ति ।

२४ "सथे, आनन्द, नामभिस्स मातुगामो तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं पञ्चज्ज, चिरट्ठितिक, आनन्द, ब्रह्म
२० चरियं अभविस्स वस्ससहत्समेव सद्धम्मो तिट्ठेय्य । यतो च खो,
आनन्द, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारियं
पञ्चजितो न दानि आनन्द, ब्रह्मचरियं चिरट्ठितिकं भविस्सति । पञ्चवे
दानि आनन्द वस्समत्तानि सद्धम्मो ठस्सति ।

२५ "सेय्ययापि आनन्द यानि कानिचि कुलानि बहुत्थिकानि
२५ अप्पपुरिसकानि तानि सुप्पभसियानि होन्ति चोरेहि कुम्भत्थेनकेहि
एवमेव खो आनन्द यस्मिं धम्मविनये सन्नति मातुगामो अगारस्मा
अनगारियं पञ्चज्ज न त ब्रह्मचरियं चिरट्ठितिकं होति ।

१-१ धनिवारनपञ्चद्वानपञ्चजलिकम्म - ती । २ मण्डनकजातिको - ती ।
३ । ३ लोमकमालो - ती । ४ सीसन्हातो - त्या । ५ पतिमुत्तकमाल - ती ।
६ पतिगङ्गाधि - ती । ७ अनतिक्कमनीयो - ती । ८ पटिट्ठेय्य - ती ।
९ बह्वितीकजाति - ती । १० ।

२६ “सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने सालिवखेत्ते सेतट्टिका नाम रोगजाति निपतति, एव त सालिवखेत्त न चिरट्टितिक होति, एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारिय पब्बज्जं, न त ब्रह्मचरिय चिरट्टितिक होति ।

२७. “सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने उच्छुवखेत्ते मञ्जिट्टिका^१ 5 नाम रोगजाति निपतति, एव त उच्छुवखेत्त न चिरट्टितिक होति, एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारिय पब्बज्जं, न त ब्रह्मचरिय चिरट्टितिक होति ।

२८ “सेय्यथापि, आनन्द, पुरिसो महतो तळाकस्स पटि-
कच्चेव^२ आळि^३ बन्धेय्य यावदेव उदकस्स अनतिक्कमनाये, एवमेव 10
खो, आनन्द, मया पटिकच्चेव भिक्खुनीन अट्ठ गरुधम्मा पञ्जत्ता याव-
जीव अनतिक्कमनीया” ति ।

२. श्रोवादसुत्तं

१ एक समयं भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार-
सालाय । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क-
मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो 15
खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “कतिहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि
समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मन्नितब्बो” ति ?

२ “अट्ठहि खो, आनन्द, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनो-
वादको सम्मन्नितब्बो । कतमेहि अट्ठहि ? इधानन्द, भिक्खु सीलवा
होति पे० समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, बहुस्सुतो होति पे० 20
दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, उभयानि खो पनस्स पातिमोक्खानि वित्थारेन
स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो
अनुव्यञ्जनसो, कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय
समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय^४ अत्थस्स विञ्जापनिया, पटिबलो
होति भिक्खुनिसङ्घस्स^५ धम्मिया कथाय सन्दस्सेतु समादपेतु समुत्तेजेतु 25
सम्पहसेतु, येभ्य्येन भिक्खुनीन पियो होति मनापो, न खो पनेत

१ मञ्जेट्टिका — सी०, स्या० । २ पटिकच्चेव — सी०, रो० । ३ पालि —
स्या०, आळि — रो० । ४ अनेलगळाय — सी० । ५ भिक्खुनीसङ्घ — सी०, भिक्खुनी-
सङ्घस्स — स्या०, रो० ।

भगवन्त उद्दिस्स पव्वजिताय कासायवत्थनिवसनाय गरुधम्म भज्जापस
पुब्बो होसि, वीसतिवस्सो वा होति अतिरेकवीसतिवस्सो वा । इमहि
सो, धानन्द, अट्ठहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मसि
तव्वो' ति ।

३ सङ्खित्तसुत्त

१ एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार
सालाय । अथ सो महापजापती गोतमी येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठ्ठा
सो' सा महापजापती' गोतमी भगवन्त एतदवोच -

२ “साधु मे, मन्ते भगवा सङ्खित्तेन धम्म देसेतु, यमह भगवतो
१० धम्म सुत्वा एका वूपकट्ठा अप्पमत्ता आतापिनी पहितत्ता विहरेय्य” ति ।

“ये सो त्व, गोतमि, धम्मो जानेम्यासि - ‘इमे धम्मा सरागाय
संवत्तन्ति, नो विरागाय सयोगाय सवत्तन्ति नो विसयोगाय, आचयाय
सवत्तन्ति नो अपचयाय महिच्छताय सवत्तन्ति, नो अप्पिच्छताय,
असन्तुट्ठिया सवत्तन्ति, नो सन्तुट्ठिया सङ्गणिकाय सवत्तन्ति नो पक्कि-
१५ वेकाय कोसज्जाय सवत्तन्ति नो विरियारम्भाय दुग्धरताय सवत्तन्ति,
नो सुमरताया’ ति एकसेन, गोतमि धारेम्यासि - ‘नेसो धम्मो, तसो
विनयो, नेत सत्थुसासन’ ति ।

३ “ये च सो त्व गोतमि, धम्मो जानेम्यासि - ‘इमे धम्मा
विरागाय सवत्तन्ति नो सरागाय विसयोगाय सवत्तन्ति नो सयोगाय,
२० अपचयाय सवत्तन्ति नो आचयाय अप्पिच्छताय सवत्तन्ति, नो महिच्छ-
ताय सन्तुट्ठिया सवत्तन्ति नो असन्तुट्ठिया पक्किवेकाय सवत्तन्ति
नो सङ्गणिकाय विरियारम्भाय’ सवत्तन्ति नो कोसज्जाय सुम-
रताय सवत्तन्ति नो दुग्धरताया’ ति एकसेन गोतमि धारेम्यासि -
‘एसो धम्मो एसो विनयो एत सत्थुसासन’ ति ।

४. दीघजाणुसुत्तं

१ एक समय भगवा कोळियेसु^१ विहरति कक्करपत्त नाम कोळियान निगमो । अथ^२ खो दीघजाणु कोळियपुत्तो येन भगवा तेनुप-सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो दीघजाणु कोळियपुत्तो भगवन्त एतदवोच — “मय, भन्ते, गिही कामभोगिनो^३ पुत्तसम्बाधसयन अज्झावसाम, कासिकचन्दन 5 पच्चनुभोम, मालागन्धविलेपन धारयाम, जातरूपरजत सादयाम^४ । तेस नो, भन्ते, भगवा अम्हाक तथा धम्म देसेतु ये अम्हाक अस्सु^५ धम्मा दिट्ठधम्महिताय दिट्ठधम्मसुखाय, सम्परायहिताय सम्पराय-सुखाया” ति ।

२ “चत्तारोमे, व्यग्घपज्ज^६, धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय 10 सवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय । कतमे चत्तारो ? उट्ठानसम्पदा, आरक्ख-सम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता^७ । कतमा च, व्यग्घपज्ज, उट्ठान-सम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो येन कम्मट्ठानेन^८ जीविकं कप्पेति — यदि कसिया यदि वणिज्जाय यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन^९ यदि राज-पोरिसेन यदि सिप्पञ्जतरेन — तत्थ दक्खो होति अनलसो, तत्रुपायाय 15 वीमसाय समन्नागतो, अल कातुं अल सविधातु । अय वुच्चति, व्यग्घपज्ज, उट्ठानसम्पदा ।

३ “कतमा च, व्यग्घपज्ज, आरक्खसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्ठानविरियाधिगता बाहाबलपरिचिता 20 सेदावक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा । ते आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति — “किन्ति मे इमे भोगे नेव राजानो हरेय्यु, न चोरा हरेय्यु, न अग्गि डहेय्य, न उदक वहेय्य, न अप्पिया दायादा हरेय्यु” ति । अय वुच्चति, व्यग्घ-पज्ज, आरक्खसम्पदा ।

४ “कतमा च, व्यग्घपज्ज, कल्याणमित्तता ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो यस्मि गामे वा निगमे वा पटिवसति, तत्थ ये ते होन्ति — गहपती 25 वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा बुद्धसीलिनो^{१०} बुद्धा^{११} वा बुद्धसीलिनो^{१२}”

१ कोलियेसु — सी० । २ तत्र — सी० । ३ कामभोगी — सी०, स्या०, रो० । ४ सादयाम — सी०, स्या०, रो० । ५ अस्स — रो० । ६ व्यग्घपज्ज — सी० । ७ समजी-विकता — सी० । ८ कम्मट्ठानेन — स्या० । ९ इस्सत्तेन — सी०, स्या०, रो० । १०-१० बुद्धसीलिनो बुद्धा — स्या० । ११-बुद्धमोला — सी० ।

सदासम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्चासम्पन्ना - तेहि सद्धि सन्तिट्ठति
सत्त्वपत्ति साकच्छ समापज्जति यथारूपान सदासम्पन्नान सदासम्पद
अनुसिक्खति यथारूपान सीलसम्पन्नान सीलसम्पद अनुसिक्खति -
यथारूपान चागसम्पन्नान चागसम्पद अनुसिक्खति यथारूपान
5 पञ्चासम्पन्नान पञ्चासम्पद अनुसिक्खति तेहि सद्धि सन्तिट्ठति सत्त्वपत्ति
साकच्छ समापज्जति । अयं बुच्चति, व्यग्घपज्ज, कल्याणमित्ता ।

५ “कतमा च, व्यग्घपज्ज, समजीविता ? इध, व्यग्घपज्ज,
कुलपुत्तो आय च भोगान विदित्वा, वय च भोगान विदित्वा, सम जीविक
कप्पेति नाञ्चोगान्ह नातिहीन - ‘एव मे आयो वय परियादाय ठस्सति,
10 न च मे वयो’ आय’ परियादाय ठस्सती’ ति । सेय्यथापि, व्यग्घपज्ज
तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा तुल पग्गहेत्वा जानाति - ‘एत्तकेन
वा घोतत एत्तकेन वा उन्नत’ ति एवमेव सो व्यग्घपज्ज कुलपुत्तो
आय’ च भोगान विदित्वा वय च भोगान विदित्वा, सम जीविक’ कप्पेति
नाञ्चोगान्ह नातिहीन - ‘एव मे आयो वय परियादाय ठस्सति, न
15 च मे वयो आय परियादाय ठस्सती’ ति । सचाय व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो
अप्पायो समानो उळार जीविक कप्पेति तस्स भवन्ति वतारो -
‘उदुम्बरस्त्रादीवाय कुलपुत्तो भोगे खादती’ ति । सचे पनाय, व्यग्घ
पज्ज कुलपुत्तो महायो समानो कसिर जीविक कप्पेति तस्स भवन्ति
वतारो - ‘धज्जेट्ठमरणवाय’ कुलपुत्तो मरिस्सती’ ति । यतो च सोम’
20 व्यग्घपज्ज कुलपुत्तो आय च भोगान विदित्वा वय च भोगान विदित्वा,
सम जीविक कप्पेति नाञ्चोगान्ह नातिहीन - ‘एव मे आयो वय परि
यादाय ठस्सति, न च मे वयो आय परियादाय ठस्सती’ ति । अयं बुच्चति,
व्यग्घपज्ज समजीविता ।

६ ‘एव समुपपन्नान, व्यग्घपज्ज भोगान वतारि अपायमुखानि
25 होन्ति - इत्थिधुत्तो’, सुराधुत्तो अन्नधुत्तो पापमित्तो पापसहायो
पापसम्पवद्धो । सेय्यथापि व्यग्घपज्ज महतो तळ्ळाकस्स’ वतारि च
आयमुखानि वतारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो मानि चैव आय-

१-१ आयो वय - सी । २ वय - सी । ३-३ तय - स्या । ४ उदुम्बर
पादिकवाय - सी रो । उदुम्बरस्त्रादीकवाय - स्या । ५ धज्जेट्ठमारिकवाय - सी
धज्जेट्ठमारिकवाय - स्या धज्जेट्ठमारिक - रो । ६ वय - सी रो । ७ इत्थिधुत्तो
होति - सी रो । ८ वतारि - सी ।

मुखानि तानि पिदहेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि विवरेय्य, देवो च न सम्मा धार अनुप्पवेच्छेय्य । एव हि तस्स, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स परिहानियेव^१ पाटिकह्वा, नो वुद्धि, एवमेव, व्यग्घपज्ज, एव समुप्पन्नान भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति - इत्थिधुत्तो, सुराधुत्तो, अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पापसम्पवङ्को ।

5

७ “एव समुप्पन्नान, व्यग्घपज्ज, भोगान चत्तारि आयमुखानि होन्ति - न इत्थिधुत्तो, न सुराधुत्तो, न अक्खधुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को । सेय्यथापि, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स चत्तारि चेव आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो यानि चेव आयमुखानि तानि विवरेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि पिदहेय्य, देवो च सम्मा धार अनुप्पवेच्छेय्य । एव हि तस्स, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स वुद्धियेव पाटिकह्वा, नो परिहानि, एवमेव खो, व्यग्घपज्ज, एव समुप्पन्नान भोगान चत्तारि आयमुखानि होन्ति - न इत्थिधुत्तो, न सुराधुत्तो, न अक्खधुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को । इमे खो, व्यग्घपज्ज, चत्तारो धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय सवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय ।

10

15

८ “चत्तारोमे, व्यग्घपज्ज, धम्मा कुलपुत्तस्स सम्परायहिताय सवत्तन्ति सम्परायसुखाय । कतमे चत्तारो ? सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पज्जासम्पदा । कतमा च, व्यग्घपज्ज, सद्धासम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधि - ‘इति पि सो भगवा पे० सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति । अय वुच्चति, व्यग्घपज्ज, सद्धासम्पदा ।

20

९ “कतमा च, व्यग्घपज्ज, सीलसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो पाणातिपाता पटिविरतो होति पे० सुरामेरयमज्ज-पमादट्ठाना पटिविरतो होति । अय वुच्चति, व्यग्घपज्ज, सीलसम्पदा ।

25

१० “कतमा च, व्यग्घपज्ज, चागसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो विगतमलमच्छरेण चेतसा अगार अज्झावसति मुत्तचागो पयत-पाणि वोस्सग्गरतो याचयोगो दानसविभागरतो । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, चागसम्पदा ।

११ “कतमा च, व्यग्धपज्ज, पञ्जासम्पदा ? इध, व्यग्ध
पज्ज, कुलपुत्तो पञ्जावा होति उदयत्यगामिनिया पञ्जाय समन्नागतो
अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खसुखयगामिनिया । अयं वुच्चति,
व्यग्धपज्ज, पञ्जासम्पदा । इमे स्तो व्यग्धपज्ज चत्तारो धम्मा कुल-
५ पुत्तस्स सम्परायहिताय सवत्तन्ति सम्परायसुखाया ति ।

“उट्ठाता कम्मधेम्मेषु, अप्पमत्तो विधानवा ।

सम कप्पेति जीविक’, सम्मत अनुरक्खति ॥

“सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्छू वीतमच्छरो ।

निच्च भग विसोधेति, सोत्थान सम्परायिक ॥

१० “इच्चेते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो ।

अक्खता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥

“दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।

एवमेत गहट्ठान चागो पुञ्जं पवङ्कती’ ति ॥

५ उज्जयसुत्त

१ अयं स्तो उज्जयो ब्राह्मणो येन भगवा तेनूपसङ्गमि उप
१५ सङ्गमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं यच्च सारणीयं वीति
सारेल्लेखा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो स्तो उज्जयो ब्राह्मणो
भगवन्त एतदवोच — “मय’ भो गोतम, पयासं गन्तुकामा । तेसं नो
भव गोतमो अम्हाकं तथा धम्मं देसेतु — ये अम्हाकं अस्सु धम्मा दिट्ठ
धम्महिताय दिट्ठधम्मसुखाय सम्परायहिताय सम्परायसुखाया’ ति ।

२ “चत्तारोमे ब्राह्मण, धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय
२० सवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय । कतमे चत्तारो ? उट्ठानसम्पदा, आरक्ख
सम्पदा कल्याणमित्तता समजीविता । कतमा च ब्राह्मण उट्ठान
सम्पदा ? इध ब्राह्मण कुलपुत्तो येन कम्मद्वानेन जीविकं कप्पेति —
यदि कसिया यत्ति यणिज्जाय यदि गोरक्खेन यदि इस्ससेन यदि राज
२५ पोरिसेन यदि सिप्पञ्जतरेन — तत्थं दक्खो होति अनलसो, सत्तुपायाय
वीमसाय समन्नागतो अलं पातुं अलं सविधातु । अयं वुच्चति ब्राह्मण
उट्ठानसम्पदा ।

३. “कतमा च, ब्राह्मण, आरक्खसम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्ठानविरियाधिगता बाहाबलपरिचिता सेदा-
वक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा । ते आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति —
‘किन्ति मे इमे भोगे नेव राजानो हरेय्यु, न चोरा हरेय्यु, न अग्नि डहेय्ये’,
न उदक वहेय्य, न अप्पिया दायादा हरेय्यु’ ति । अय वुच्चति, ब्राह्मण, 5
आरक्खसम्पदा ।

४. “कतमा च, ब्राह्मण, कल्याणमित्तता ? इध, ब्राह्मण, कुल-
पुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति तत्र^३ ये ते होन्ति — गहपती
वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा बुद्धसीलिनो बुद्धा वा बुद्धसीलिनो सद्धा-
सम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्जासम्पन्ना — तेहि सद्धि सन्तिट्ठति 10
सल्लपति साकच्छ समापज्जति, यथारूपान सद्धासम्पन्नान सद्धासम्पद
अनुसिक्खति यथारूपान सीलसम्पन्नान सीलसम्पद अनुसिक्खति
यथारूपान चागसम्पन्नान चागसम्पद अनुसिक्खति . यथारूपान पञ्जा-
सम्पन्नान पञ्जासम्पद अनुसिक्खति, तेहि सद्धि सन्तिट्ठति सल्लपति
साकच्छ समापज्जति । अय वुच्चति, ब्राह्मण, कल्याणमित्तता । 15

५. “कतमा च, ब्राह्मण, समजीविता ? इध, ब्राह्मण, कुल-
पुत्तो आय च भोगान विदित्वा वय च भोगान विदित्वा सम जीविक
कप्पेति नाच्चोगाब्ह नातिहीन — ‘एव मे आयो वय परियादाय ठस्सति,
न च मे वयो आय परियादाय ठस्सती’ ति । सेय्यथापि, ब्राह्मण, तुला-
धारो वा तुलाधारन्तेवासी वा तुल पग्गहेत्वा जानाति — ‘एत्तकेन वा 20
ओनत, एत्तकेन वा उन्नत’ ति, एवमेव खो, ब्राह्मण, कुलपुत्तो आय च
भोगान वय च भोगान विदित्वा सम जीविक कप्पेति नाच्चोगाब्ह नाति-
हीन — ‘एव मे आयो वय परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आय परिया-
दाय ठस्सती’ ति । सचाय, ब्राह्मण, कुलपुत्तो अप्पायो समानो उट्ठार
जीविक कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘उदुम्बरखादीवाय कुलपुत्तो 25
भोगे खादती’ ति । सचे पनाय, ब्राह्मण, कुलपुत्तो महायो समानो कसिर
जीविक कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘अजेट्टमरणवाय कुलपुत्तो
मरिस्सती’ ति । यतो च खोय, ब्राह्मण, कुलपुत्तो आय च भोगान विदित्वा
वयं च भोगान विदित्वा सम जीविक कप्पेति नाच्चोगाब्हं नातिहीन —

‘एव मे आयो यय परियादाय ठस्सति, न च मे यमो आय परियादाय ठस्सती’ ति, अयं बुज्जति, ब्राह्मण, समजीविता ।

६ “एव समुप्यन्नान, ब्राह्मण, भोगान चत्तारि अपायमुखानि होन्ति — इत्थिभुत्तो, सुराभुत्तो, अक्खभुत्तो, पापमिता पापसहायो पाप-
सम्पवक्खो । सेय्यथापि, ब्राह्मण, महतो तळाक्खस्स चत्तारि चेव आय-
मुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो यानि चय आय-
मुखानि तानि पिदहेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि विवरेय्य, एवो च
न सम्मा धार अनुपपवेक्खेय्य । एव हि तस्स ब्राह्मण, महतो तळाक्खस्स
परिहानियेव पाटिकङ्का, नो बुद्धि एवमेव खो, ब्राह्मण, एव समु-
प्यन्नान भोगान चत्तारि अपायमुखानि होन्ति — इत्थिभुत्तो, सुराभुत्तो,
अक्खभुत्तो, पापमिता पापसहायो पापसम्पवक्खो ।

७ “एव समुप्यन्नान, ब्राह्मण, भोगान चत्तारि आयमुखानि होन्ति — न इत्थिभुत्तो, न सुराभुत्तो, न अक्खभुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याण-
सहायो कल्याणसम्पवक्खो । सेय्यथापि, ब्राह्मण, महतो तळाक्खस्स
चत्तारि चेव आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो
यानि चेव आयमुखानि तानि विवरेय्य यानि च अपायमुखानि तानि
पिदहेय्य एवो च सम्मा धार अनुपपवेक्खेय्य । एव हि तस्स, ब्राह्मण,
महतो तळाक्खस्स बुद्धियेव पाटिकङ्का, नो परिहानि, एवमेव खो,
ब्राह्मण एव समुप्यन्नान भोगान चत्तारि आयमुखानि होन्ति — न इत्थि-
भुत्तो पे० कल्याणसम्पवक्खो । इमे खो, ब्राह्मण, चत्तारो वग्गा
कुलपुत्तस्स दिट्ठमम्महिताय सबत्तन्ति दिट्ठमम्मसुत्ताय ।

८ “चत्तारोमे ब्राह्मण, कुलपुत्तस्स वग्गा सम्परायहिताय
संबत्तन्ति सम्परायसुत्ताय । कतमे चत्तारो ? सद्धासम्पदा, सील-
सम्पदा, चागसम्पदा, पञ्जासम्पदा । कतमा च ब्राह्मण, सद्धासम्पदा ?
इयं, ब्राह्मण कुलपुत्तो सद्धो होति सद्धति तथागतस्स बोधि — ‘इति
पि सो भगवा पे० सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति । अयं
बुज्जति, ब्राह्मण, सद्धासम्पदा ।

९ “कतमा च ब्राह्मण सीलसम्पदा ? इयं, ब्राह्मण, कुलपुत्तो
पाणातिपाता पटिविरत्तो होति पे० — सुरामेरयमज्जपमावद्धाना पटि-
विरत्तो होति । अयं बुज्जति, ब्राह्मण, सीलसम्पदा ।

इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति पे० . समादाय सिक्खति सिक्खा-
 पदेसु, बहुस्सुतो होति . पे० दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; आरद्धविरियो
 विहरति^१ थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु, आर-
 ज्जिको^२ होति पन्तसेनासनो, अरतिरतिसहो होति, उप्पन्न अरति
 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरति, भयभेरवसहो होति, उप्पन्न भयभेरव
 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरति, चतुन्न ज्ञानान् आभिचेतसिकान् दिट्ठ-
 धम्मसुखविहारान् निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी,
 आसवान् खया . पे० सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि
 खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेषु समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो पे०
 अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्सा” ति ।

०१

६. पठमपुगलसुत्तं

१ “अट्ठिमे भिक्खवे, पुगला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या
 अज्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्स ? कतमे अट्ठ ? सोता-
 पन्नो, सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, सकदागामी, सकदा-
 गामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफलसच्छि-
 किरियाय पटिपन्नो, अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो, भिक्खवे,
 अट्ठ पुगला आहुनेय्या पे० अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्सा ति ।

१५

“चत्तारो च पटिपन्ना, चत्तारो च फले ठिता ।

एस सङ्घो उज्जुभूतो, पुञ्जासीलसमाहितो ॥

“यजमानान् मनुस्सान्, पुञ्जपेक्खान् पाणिन ।

करोत’ ओपधिक पुञ्ज, सङ्घे दिन्न महप्फल” ति ।

२०

१०. दुतियपुगलसुत्तं

१ “अट्ठिमे, भिक्खवे, पुगला आहुनेय्या . पे० अनुत्तर
 पुञ्जक्खेत्त लोकस्स । कतमे अट्ठ ? सोतापन्नो, सोतापत्तिफलसच्छि-
 किरियाय पटिपन्नो पे० अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो,
 भिक्खवे, अट्ठ पुगला आहुनेय्या पे० अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त
 लोकस्सा ति ।

१ होति - स्या० । २ आरज्जिको - सी०, स्या०, रो० । ३ करोति - स्या० ।

गम्भा न परिमुञ्चति, सम्परायिका पि गम्भा न परिमुञ्चति, तस्मा
'गम्भो' ति कामानमेत अधिवचन' ।

“भय दुक्ख च रोगो च, गण्डो सत्स च सङ्को च ।
पङ्को गम्भो च उभय, एते कामा पवुञ्चन्ति ॥

“यस्य सत्तो पुणुज्जनो, भोतिण्णो सातरूपेन ।
पुन गम्भाय गच्छति ॥

“यतो च भिक्खु भ्रातापी, सम्पज्जञ्ज' न रिञ्चति' ।
सो इम पलिपय दुग्ग, अतिक्कम्म तथाविधो ।
पज जातिजरूपेत, फल्लमान भवेक्खती' ति ॥

७ पठमभ्रातृनेम्यसुत्त

१ “अट्ठहि भिक्खवे, धम्महि समभ्रागतो भिक्खु भ्रातृनेम्यो
होति पातृनेम्यो दनिस्सणेम्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्जकसेत्त
लोकस्स । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलया होति
पे० समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु बहुस्सुतो होति ... पे०...
दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याण
सम्पवङ्को सम्मादिट्ठिको होति, सम्मादस्सनेन समभ्रागतो, चतुस्र
ज्ञानान् अभिषेत्तसिकान् विट्ठयम्मसुखविहारान् निकामसामी होति
अकिञ्चलामी अकसिरलामी अनेकविहित पुब्बेनिवासं अनुस्सरति,
सेम्यधीव — एक पि जातिं द्वे पि जातियो पे०... इति साकार सउद्देश
अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति दिम्बेन चक्खुना विसुद्धेन अति
२० फल्लन्तमानुसकेन पे०... यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, आसवान समा
पे० सञ्चिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि सो, भिक्खवे
अट्ठहि धम्महि समभ्रागतो भिक्खु भ्रातृनेम्यो होति पे०... अनुत्त'
पुञ्जकसेत्त लोकस्सा' ति ।

८ त्रुतिपभ्रातृनेम्यसुत्त

१ “अट्ठहि भिक्खवे धम्महि समभ्रागतो भिक्खु भ्रातृनेम्यो
२५ होति पे० अनुत्तर पुञ्जकसेत्त लोकस्स । कतमेहि अट्ठहि ।

१ अधिवचनं ति — सो स्या रो । २-२ सम्पज्जञ्जेन रञ्जति — स्वा
रिञ्चति — री ।

इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति पे० . समादाय सिक्खति सिक्खा-
 पदेसु, बहुस्सुतो होति पे० दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, आरद्धविरियो
 विहरति^१ थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु, आर-
 ज्जिको^२ होति पन्तसेनासनो, अरतिरतिसहो होति, उप्पन्न अरति
 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरति, भयभेरवसहो होति, उप्पन्न भयभेरवं
 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरति, चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठ-
 धम्मसुखविहारान निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी;
 आसवान खया पे०. सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि
 खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो पे०
 अनुत्तर पुञ्ञक्खेत्त लोकस्सा” ति ।

01

६. पठमपुगलसुत्तं

१ “अट्ठिमे भिक्खवे, पुगला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या
 अज्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्ञक्खेत्त लोकस्स ? कतमे अट्ठ ? सोता-
 पन्नो, सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, सकदागामी, सकदा-
 गामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफलसच्छि-
 किरियाय पटिपन्नो, अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो, भिक्खवे,
 अट्ठ पुगला आहुनेय्या पे० अनुत्तर पुञ्ञक्खेत्त लोकस्सा ति ।

15

“चत्तारो च पटिपन्ना, चत्तारो च फले ठिता ।

एस सङ्खो उजुभूतो, पञ्ञासीलसमाहितो ॥

“यजमानान मनुस्सान, पुञ्ञपेक्खान पाणिन ।

करोत' ओपधिक पुञ्ञ, सङ्खे दिन्न महप्फल” ति ।

20

१०. दुतियपुगलसुत्तं

१ “अट्ठिमे, भिक्खवे, पुगला आहुनेय्या . पे० अनुत्तर
 पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमे अट्ठ ? सोतापन्नो, सोतापत्तिफलसच्छि-
 किरियाय पटिपन्नो पे० अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो,
 भिक्खवे, अट्ठ पुगला आहुनेय्या पे० अनुत्तर पुञ्ञक्खेत्त
 लोकस्सा ति ।

25

१ होति - स्या० । २ आरज्जिको - सी०, स्या०, रो० । ३ करोति - स्या० ।

“चत्तारो च पटिपक्षा, चत्तारो च फले ठिता ।
 एस सङ्खो समुक्कट्ठो, सत्तान अट्ठ पुग्गला ॥
 “भजमानान मनुस्सान पुञ्ञापेक्खान’ पाणिन ।
 करोत ओपधिक पुञ्ञां, एत्थ दिन्न महप्फल” ति ॥
 गोतमीवम्मो’ छो’ ।

नत्सुहाय

गोतमी ओवाद सङ्खित्त, दीघजाणु’ च उज्जयो ।
 मया द्वे आहुनेम्या च, द्वे च अट्ठ पुग्गला ति ॥

— ० —

७ भूमिचालवग्गो’

१ इच्छासुत्त

१ “अट्ठिमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना सोकस्मि ।
 कतमे अट्ठ ? इध, भिक्खवे भिक्खुनो पविषित्तस्स विहरतो निरायत्त
 वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति सामाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
 सामाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो सामाय सामो नुप्पज्जति ।
 सो तेन असामेन सोषति किलमति परिखेवति, उरत्ताळि’ कन्दति, सम्मोह
 आपज्जति । अय वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति सामाय,
 उट्ठहति घटति वायमति सामाय न च सामी, सोची’ च परिखेवी
 च’ वुत्तो च सट्ठम्मा’ ।

२ “इध पन, भिक्खवे भिक्खुनो पविषित्तस्स विहरतो निरा
 यत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति सामाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
 सामाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो सामाय सामो उप्पज्जति ।
 सो तेन सामेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अय वुच्चति,
 भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति सामाय उट्ठहति घटति वायमति
 सामाय सामो च मदी च पमादी च वुत्तो च सट्ठम्मा’ ।

३ “इध पन भिक्खव भिक्खुनो पविषित्तस्स विहरतो निरायत्त

१ पुञ्ञापेक्खान - मी । २-२ तत्त्वानवमो वट्ठो - एवा तत्त्वानवमो
 एट्ठो - रो । ३ दीघजाणु - मी । ४ दीघजाणु - एवा दीघजाणु
 - रो । ५ आनवमो वुत्तिनो - एवा । ६ उरत्ताळी - एवा । ७-९ गोविज्ज की
 रीक्ख - रो ।

वृत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति, सम्मोह आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च लाभी, सोची च परिदेवी 5 च, चुतो च सद्धम्मा’ ।

४ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-वृत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति । सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अयं वुच्चति, 10 भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, लाभी च मदी च, पमादी च, चुतो च सद्धम्मा’ ।

५ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-वृत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । 15 सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोह आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभी, न च सोची न च परिदेवी, अच्चुतो च सद्धम्मा’ ।

६ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-वृत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति । 20 सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभी च, न च मदी न च पमादी, अच्चुतो च 25 सद्धम्मा’ ।

७ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरा-यत्तवृत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न 30

उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोह आपज्जति । अय वुच्चति, भिक्खव -
 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति
 लाभाय, न च लाभो, न च सोची न च परिदेवी, अञ्चुतो च सदम्मा' ।

८ "इय पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविविसस्स विहरता निरायत
 ५ वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
 लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उप्प
 ज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति ।
 अय वुच्चति, भिक्खवे - 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति
 न घटति न वायमति लाभाय, लाभो च, न च मदी न च पमाधी, अञ्चुतो
 १० च सदम्मा' । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ पुगला सन्तो सविज्जमाना
 लोकास्मि' ति ।

२ अलमुत्त

१ "एहि भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो
 अल परेस । कत्तमेहि एहि ? इय, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति
 च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुत्तान च धम्मान धारणजातिको होति,
 १५ घातान^१ च धम्मान अत्थूपपरिक्खिता^२ होति, अत्थमञ्जाय धम्म
 मञ्जाय धम्मानुधम्मपटिपत्ता^३ च होति कल्याणवाचो च होति
 कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेसगळाय
 अत्थस्स विञ्जापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको
 सम्पहसको सन्नहधारिण । इमेहि खो, भिक्खवे, एहि धम्महि
 २० समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो अल परेस ।

२ "पञ्चहि भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो
 अल परेस । कत्तमेहि पञ्चहि ? इय भिक्खवे, भिक्खु न हेव सो
 खिप्पनिसन्ति च होति कुसलगु धम्मगु सुत्तान च धम्मान धारणजातिको
 होति घातान च धम्मान अत्थूपपरिक्खिता^४ हाति अत्थमञ्जाय
 २५ धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मपटिपत्तो च होति कल्याणवाचा च^५ होति
 वे० अत्थस्स विञ्जापनिया सन्दस्सको च होति समादपको

१ वाक्कहाणि - एवा सो । २ घातान - जी एवा सो । ३ अत्थु
 परिक्खी - जी एवा सो । ४ जी अत्थवे मणि ।

समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीन । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो अलं परेस ।

३. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो नालं^१ परेस । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतान च धम्मान धारणजातिको होति; 5
धातान च धम्मान अत्यूपपरिक्खिता होति, अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, नो च कल्याणवाचो होति कल्याण-
वाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्थस्स विञ्जापनिया, नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्प-
हंसको सब्रह्मचारीन । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो 10
भिक्खु अलं अत्तनो नाल परेस ।

४ “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल परेसं नालं अत्तनो । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतान च धम्मान धारणजातिको होति, 15
नो च धातान धम्मान अत्यूपपरिक्खिता होति, न^२ च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो . पे० अत्थस्स विञ्जापनिया, सन्दस्सको च होति . पे०. सब्रह्मचारीन । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल परेस, नाल अत्तनो ।

५ “तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो 20
नाल परेस । कतमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्प-
निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतान च धम्मान धारणजातिको^३ होति, धातान च धम्मानं अत्यूपपरिक्खिता होति, अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, नो च कल्याणवाचो
होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेल- 25
गळाय अत्थस्स विञ्जापनिया, नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीन । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो, नाल परेस ।

१ नो - स्या०, रो० । २ नो - स्या०, रो० । ३ धारकजातिको - सी०, स्या०, रो० ।

६ “तीहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु भल परेसं, नाल भत्तनो । कतमेहि तीहि ? इध, भिक्षवे, भिक्षु न हेव सो खिप्प निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतान च धम्मान धारणजातिको होति, नो च धातान धम्मान अत्यूपपरिक्खिता होति, नो च अत्थ
 ५ मञ्जुआय धम्ममञ्जुआय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च होति .. पे० अत्यस्स विञ्जापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहसको सब्रह्मचारीन । इमेहि सो, भिक्षवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु भल परेस, नाल भत्तनो ।

७ “द्वीहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु भल भत्तनो, नाल परेस । कतमेहि द्वीहि ? इध, भिक्षवे, भिक्षु न हेव सो खिप्प निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु नो च सुतान धम्मान धारणजातिको होति धातान च धम्मान अत्यूपपरिक्खिता होति, अत्थमञ्जुआय धम्ममञ्जुआय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, नो च कल्याणवाचो होति पे० अत्यस्स विञ्जापनिया, नो च सन्दस्सको होति पे०—
 १५ सब्रह्मचारीन । इमेहि सो, भिक्षवे, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु भल भत्तनो नाल परेस ।

८ “द्वीहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु भल परेस, नाल भत्तनो । कतमेहि द्वीहि ? इध भिक्षवे भिक्षु न हेव सो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु नो च सुतान धम्मान धारण
 २० जातिको होति नो च धातान धम्मान अत्यूपपरिक्खिता होति नो च अत्थमञ्जुआय धम्ममञ्जुआय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो पोरिया धात्राय समन्नागतो यिस्सट्ठाय अनेसगळाय अत्यस्स विञ्जापनिया सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहसको सब्रह्मचारीन । इमहि सो भिक्षवे, द्वीहि धम्महि
 २५ समन्नागतो भिक्षु भल परेस नाल भत्तनो ति ।

३ सट्ठित्तमुत्त

१ अथ गो अञ्जामरो भिक्षु येन भगवा तनुपसद्धमि प०..
 एवमन्त निमित्तो गो गो भिक्षु गगयन्ता एतदयोय — “गाधु मे भन्ते
 भगवा सट्ठित्तं धम्मं दग्गु यमह भगवता एवमुत्ता एवो
 यणयटो अणमनो आतापी पणित्ता विस्सेय्य

“एवमेव पनिधेकच्चे मोघपुरिसा ममञ्जेव’ अज्जेसन्ति । धम्मं च भासिते ममञ्जेव अनुबन्धितत्वं मञ्जन्ती” ति ।

“देसेतु मे, भन्ते, भगवा सङ्घितेन धम्मं, देसेतु सुगतो सङ्घितेन धम्मं । अप्पेव नामाह भगवतो भासितस्स अत्थ आजानेय्य, अप्पेव नामाह भगवतो भासितस्स दायादो अस्स” ति ।

5

“तस्मातिह ते, भिक्खु एवं सिक्खितव्व — ‘अज्झत्त मे चित्तं ठितं भविस्सति सुसण्ठितं, न च उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्तं परियादाय ठस्सन्ती’ ति । एव हि ते, भिक्खु, सिक्खितव्वं ।

२ “यतो खो ते, भिक्खु, अज्झत्तं चित्तं ठितं होति सुसण्ठितं, न च उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्तं परियादाय तिट्ठन्ति, ततो ते, भिक्खु, एव सिक्खितव्व — ‘मेत्ता मे चेतोविमुत्ति भाविता भविस्सति बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा’ ति । एवं हि ते, भिक्खु, सिक्खितव्वं ।

10

३ “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एव भावितो होति बहुलीकतो, ततो त्वं, भिक्खु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं^३ पि^३ भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

15

४ “यतो खो, ते भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्खु, एव सिक्खितव्व — ‘करुणा मे चेतोविमुत्ति मुदिता मे चेतोविमुत्ति उपेक्खा मे चेतोविमुत्ति भाविता भविस्सति बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा’ ति । एव हि ते, भिक्खु, सिक्खितव्वं ।

20

५. “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो^३, ततो त्वं, भिक्खु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं पि भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

25

१ मञ्जेव — स्या० । २-२ सवितक्कम्पि सविचार — सी०, स्या०, रो० ।

३ बहुलीकतो — सी०, स्या०, रो० ।

६ “यतो स्रो ते, भिक्षु, अयं समाधि एव भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्षु, एव सिक्खितव्य - ‘काये कायानुपस्सी विहरिस्सामि आतापी सम्पजानो सत्तिमा, विनय्य लोके अभिज्जादोमनस्स’ ति । एव हि ते, भिक्षु, सिक्खितव्य ।

७ “यतो स्रो ते, भिक्षु, अयं समाधि एव भावितो होति बहुलीकृतो, ततो त्व, भिक्षु, इमं समाधिं सवित्तक्कसविचारं पि भावेय्यासि अवित्तक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवित्तक्कअविचारं पि भावेय्यासि सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

८ “यतो स्रो ते, भिक्षु, अयं समाधि एव भावितो होति सुभावितो ततो ते, भिक्षु, एव सिक्खितव्य - ‘वेदनासु चित्तं - धम्मेषु धम्मानुपस्सी विहरिस्सामि आतापी सम्पजानो सत्तिमा, विनय्य लोके अभिज्जादोमनस्स’ ति । एव हि ते, भिक्षु, सिक्खितव्य ।

९ “यतो स्रो ते, भिक्षु, अयं समाधि एव भावितो होति बहुलीकृतो ततो त्व, भिक्षु, इमं समाधिं सवित्तक्कसविचारं पि भावेय्यासि, अवित्तक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवित्तक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

१० “यतो स्रो ते, भिक्षु, अयं समाधि एव भावितो होति सुभावितो ततो त्व, भिक्षु, येन येनेव गग्घसि^१ फासुयेव^२ गग्घसि, यत्थ यत्थ ठस्ससि फासुयेव ठस्ससि यत्थ यत्थ निसीदिस्ससि फासुयेव निसीदिस्ससि यत्थ यत्थ सेय्य कप्पेस्ससि^३ फासुयेव सेय्य कप्पेस्ससी^४ ति ।

११ अयं स्रो सो भिक्षु भगवता इमिना ओवादनं ओषदित्तो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविष्णु कत्वा पक्कामि । अथ स्रो सो भिक्षु एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नखिरस्सेव - यस्सत्थाय कृत्वा पुत्ता सम्मयेव^५ अगारस्मा अनगारियं पञ्चजन्ति तदनुत्तरं - ब्रह्मचरियपरियोसामं दिट्ठेव धम्मं सयं अभिञ्जां सञ्चिद्धकत्वा उपमम्पज्जं विहासि । ‘लीणा जातिं बुसितं ब्रह्मचरियं,

१ गग्घसि - ली रो लग्घसि - स्या । २ फासुयेव - ली स्या रो ।

३ कप्पिस्ससि - स्या । ४ धम्मसे - स्या ।

कत करणीय, नापर इत्थत्ताया” ति अब्भञ्जासि । अब्भजतरो च पन
सो भिक्खु अरहत अहोसी ति ।

४. गयासीससुत्तं

१ एक समय भगवा गयाय विहरति गयासीसे । तत्र खो
भगवा भिक्खू आमन्तेसि पे० एतदवोच — “पुब्बाह, भिक्खवे,
सम्बोधा अनभिसम्बुद्धो बोधिसत्तो व समानो ओभासञ्जेव^१ खो सञ्जा- 5
नामि, नो च रूपानि पस्सामि ।

२. “तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं ओभासं
चेव सञ्जानेय्य रूपानि च पस्सेय्य, एव मे इदं जाणदस्सन परिसुद्धतर
अस्सा’ ति ।

“सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेण समयेण अप्पमत्तो आतापी 10
पहित्तो विहरन्तो ओभासं चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि,
नो च खो ताहि देवताहिं सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छं
समापज्जामि ।

३ “तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं ओभासं
चेव सञ्जानेय्य, रूपानि च पस्सेय्य, ताहिं च देवताहिं सद्धिं सन्तिट्ठेय्य 15
सल्लपेय्य साकच्छं समापज्जेय्य, एव मे इदं जाणदस्सन परिसुद्धतर
अस्सा’ ति ।

“सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेण समयेण अप्पमत्तो आतापी
पहित्तो विहरन्तो ओभासं चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि,
ताहिं च देवताहिं सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छं समापज्जामि; 20
नो च खो ता देवता जानामि — इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा
देवनिकाया ति ।

४. “तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं ओभासं
चेव सञ्जानेय्य, रूपानि च पस्सेय्य, ताहिं च देवताहिं सद्धिं सन्तिट्ठेय्यं 25
सल्लपेय्य साकच्छं समापज्जेय्य, तां च देवतां जानेय्यं — इमा देवता
अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया’ ति, एवं मे इदं जाणदस्सन
परिसुद्धतर अस्सा’ ति ।

१ ओभासाहि — सी०, ओभासं पि — स्या०, ओभासं हि — रो० ।

“सो खो ब्रह्म, भिक्षवे, अपरेण समयेन अप्यमत्तो आतापी
 पहित्तो विहरन्तो ओभास चैव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि, ताहि
 च देवताहि सद्धि सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छ समापज्जामि, ता
 च देवता जानामि — ‘इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिक्काया’
 ५ ति, नो च खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपा-
 केन इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति पे० ता च देवता जानामि — ‘इमा
 देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेन इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति नो च
 खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स’ कम्मस्स विपाकेन’
 एवमाहारा एवसुखदुक्खप्पटिसवेदिनियो’ ति पे० ता च देवता
 १० जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेन एवमाहारा एवसुख
 दुक्खप्पटिसवेदिनियो’ ति, नो च खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता
 एवदीधायुका एवचिरट्ठितिका ति पे० ता च देवता जानामि —
 ‘इमा देवता एवदीधायुका एवचिरट्ठितिका ति नो च खो ता देवता
 जानामि यदि वा मे इमाहि देवताहि सद्धि सन्निवुत्थपुब्ब यदि वा न
 १५ सन्निवुत्थपुब्ब ति ।

५ “तस्स मय्ह भिक्षवे, एतवहोसि — ‘सचे खो ब्रह्म ओभास
 चैव सञ्जानेय्य रूपानि च पस्सेय्य ताहि च देवताहि सद्धि सन्तिट्ठय्य
 सल्लपेय्य साकच्छ समापज्जेय ता च देवता जानेय्य — ‘इमा देवता
 अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिक्काया ति, ता च देवता जानेय्य —
 २० ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेन इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति,
 ता च देवता जानेय्य — ‘इमा देवता एवमाहारा एवसुखदुक्खप्पटि
 संवेदिनियो’ ति ता च देवता जानेय्य — ‘इमा देवता एवदीधायुका एव
 चिरट्ठितिका’ ति ता च देवता जानेय्य यदि वा मे इमाहि देवताहि सद्धि
 सन्निवुत्थपुब्ब यदि वा न सन्निवुत्थपुब्ब ति एव मे इव आणदस्सन
 २५ परिसुद्धतरं अस्सा’ ति ।

“सो खो ब्रह्म भिक्षवे अपरेण समयेन अप्यमत्तो आतापी
 पहित्तो विहरन्तो ओभास चैव सञ्जानामि रूपानि च पस्सामि ताहि
 च देवताहि सद्धि सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छ समापज्जामि ता
 च देवता जानामि — ‘इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिक्काया
 ३० ति ता च देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेन इतो

चुता तत्थ उपपन्ना' ति, ता च देवता जानामि — 'इमा देवता एवमाहारा
एवसुखदुक्खप्पटिसंवेदिनियो' ति, ता च देवता जानामि — 'इमा देवता
एवदीघायुका एवचिरद्वितिका' ति, ता च देवता जानामि यदि वा मे
देवताहि' सद्धि सन्निवुत्थपुच्च यदि वा न सन्निवुत्थपुच्च ति ।

६ "यावकीवञ्च मे, भिक्खवे, एव अट्ठपरिवट्ठ अधिदेवजाण- 5
दस्सन न सुविमुद्धं अहोसि, नेव तावाह, भिक्खवे, 'सदेवके लोके समारके
सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तर सम्मासम्बोधि
अभिसम्बुद्धो' ति' पच्चञ्जासि । यतो च खो मे, भिक्खवे, एव अट्ठ-
परिवट्ठ अधिदेवजाणदस्सन सुविमुद्धं अहोसि, अथाह, भिक्खवे, 'सदेवके
लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तर 10
सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो' ति पच्चञ्जासि, जाण च पन मे दस्सन
उदपादि, प्रकुप्पा मे चेतोविमुत्ति, अयमन्तिमा जाति नत्थि दानि
पुनब्भवो' ति ।

५. अभिभायतनसुत्तं

१ "अट्ठिमानि, भिक्खवे, अभिभायतनानि । कतमानि अट्ठ ?
अज्झत्त रूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्ण- 15
दुब्बण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवसञ्जी होति ।
इद पठम अभिभायतन ।

२ "अज्झत्त रूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्प-
माणानि सुवण्णदुब्बण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति,
एवसञ्जी होति । इद दुतिय अभिभायतन । 20

३ "अज्झत्त अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति
परित्तानि सुवण्णदुब्बण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी'
ति, एवसञ्जी होति । इद ततिय अभिभायतन ।

४ "अज्झत्त अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्प-
माणानि सुवण्णदुब्बण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, 25
एवसञ्जी होति । इदं चतुत्थ अभिभायतन ।

५ "अज्झत्त अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति
नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि । 'तानि अभि-

१ ताहि देवताहि — सी०, स्या० । २ सी० स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

भुम्य जानामि पस्सामी' ति, एवसञ्जी होति । इद पञ्चम अभि-
भायतन ।

६ "अज्झत्त अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति पीतानि
पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि । 'तानि अभिमुम्य
जानामि पस्सामी' ति, एवसञ्जी होति । इद छट्ठ अभिभायतन ।

७ "अज्झत्त अरूपमञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति
लोहितकानि लाहितकवण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितकनिभा-
सानि । 'तानि अभिमुम्य जानामि पस्सामी' ति, एवसञ्जी होति ।
इद सत्तम अभिभायतन ।

८ "अज्झत्त अरूपसञ्जी एको बहिद्वा रूपानि पस्सति
ओदातानि ओदातवण्णानि ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि ।
'तानि अभिमुम्य जानामि पस्सामी' ति एवसञ्जी होति । इद अट्ठम
अभिभायतन । इमानि खो भिन्नखये, अट्ठ अभिभायतनानी" ति ।

६ विमोक्खसुत्त

१ "अट्ठिमे, भिक्खवे, विमोक्खा । कतमे अट्ठ ? रूपी रूपानि
पस्सति । अय पठमो विमोक्खो ।

२ "अज्झत्त अरूपसञ्जी बहिद्वा' रूपानि पस्सति । अय
दुतियो विमोक्खो ।

३ "सुम तेव अधिमुत्तो होति । अय ततियो विमोक्खो ।

४ "सव्वसो रूपसञ्जान समतिषक्कमा पटिघमञ्जान अत्थ
ज्झमा नानत्तसञ्जान अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासा
नञ्चायतन उपसम्पज्ज विहरति । अय चतुत्थो विमोक्खो ।

५ 'सव्वसो आकासानञ्चायतन समतिषक्कम्म 'अनन्त
विञ्ज्याय ति विञ्ज्याणञ्चायतन उपसम्पज्ज विहरति । अय पञ्चमो
विमोक्खो ।

६ "सव्वसा विञ्ज्याणञ्चायतन समतिषक्कम्म 'नत्थि विञ्जी'
ति आविञ्ज्यायतन उपसम्पज्ज विहरति । अय छट्ठा विमोक्खो ।

७ "सव्वसो आविञ्ज्यायतन समतिषक्कम्म मेयराञ्जा
नागञ्जायतन उपसम्पज्ज विहरति । अय सप्तमो विमोक्खो ।

८ “सब्बसो नेवसञ्जानासञ्जायतन समतिक्कम्म सञ्जा-
वेदयितनिरोध उपसम्पज्ज विहरति । अय अट्ठमो विमोक्खो । इमे
खो, भिक्खवे, अट्ठ विमोक्खा” ति ।

७. अनरियवोहारसुत्तं

१ “अट्ठिमे, भिक्खवे, अनरियवोहारा । कतमे अट्ठ ? अदिट्ठे
दिट्ठवादिता, असुते^१ सुतवादिता, अमुते मुत्तवादिता, अविञ्जाते 5
विञ्जातवादिता, दिट्ठे अदिट्ठवादिता, सुते असुतवादिता, मुते अमुत-
वादिता, विञ्जाते अविञ्जातवादिता । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ
अनरियवोहारा” ति ।

८. अरियवोहारसुत्तं

१ “अट्ठिमे, भिक्खवे, अरियवोहारा । कतमे अट्ठ ? अदिट्ठे
अदिट्ठवादिता, असुते असुतवादिता, अमुते अमुतवादिता, अविञ्जाते 10
अविञ्जातवादिता, दिट्ठे दिट्ठवादिता, सुते सुतवादिता, मुते मुत्त-
वादिता, विञ्जाते विञ्जातवादिता । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ अरिय-
वोहारा” ति ।

९. परिसासुत्तं

१ “अट्ठिमा, भिक्खवे, परिसा । कतमा अट्ठ ? खत्तियपरिसा, 15
ब्राह्मणपरिसा, गृहपतिपरिसा, समणपरिसा, चातुमहाराजिकपरिसा,
तार्वत्तिसपरिसा, मारपरिसा, ब्रह्मपरिसा । अभिजानामि खो पनाहं,
भिक्खवे, अनेकसत्त खत्तियपरिस उपसङ्कमिता^२ । तत्र पि मया
सन्निसिन्नपुब्ब चैव सल्लपितपुब्ब च साकच्छा च समापन्नपुब्बा । तत्थ
यादिसको तेस वण्णो होति तादिसको मय्ह वण्णो होति, यादिसको
तेस सरो होति तादिसको मय्ह सरो होति । धम्मिया च कथाय 20
सन्दस्सेमि समादपेमि समुत्तेजेमि सम्पहसेमि । भासमान च म न
जानन्ति — ‘को नु खो अय भासति देवो वा मनुस्सो वा’ ति । धम्मिया^३
कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहसेत्वा अन्तरधायामि ।

१ अस्सुते — अस्सुते । २ उपसङ्कमिता — अस्सुते, स्या०, रो० । ३ धम्मिया च —

अन्तरहित च म न जानन्ति - 'को नु खो अय अन्तरहितो देवो वा मनुस्सो वा' ति ।

२ "अभिजानामि खो पनाहु, भिक्खवे, अनेकसुत ब्राह्मणपरिस पे०.. गहपतिपरिस समणपरिस चातुमहाराजिकपरिस - तावतिसपरिस मारपरिस ब्रह्मपरिस उपसङ्कमिता । तत्र पि मया सन्निसिन्नपुब्ब चेव सल्लपितपुब्ब च साकण्छा च समापन्नपुब्बा । तत्थ याविसको तेस वण्णो होति ताविसको भय्ह वण्णो होति । याविसको तेस सरो होति ताविसको भय्ह सरो होति । धम्मिया च क्खाम सन्दस्सेमि समादपेमि समुत्तेजेमि सम्पहसेमि । भासमान च म न जानन्ति - 'को नु खो अय भासति देवो वा मनुस्सो वा' ति । धम्मिया क्खाम सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहसेत्वा अन्तरधायामि । अन्तरहित च म न जानन्ति - 'को नु खो अय अन्तरहितो देवो वा मनुस्सो वा' ति । इमा खो भिक्खवे अट्ठ परिसा' ति ।

१० भूमिचालसुत्त

१ एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार सालाय । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय वेसालि पिण्डाय पाविसि । वेसालिय पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्त पिण्डपातपटिक्कन्तो आयस्मन्त आनन्द आमन्तसि - "गण्हाहि आनन्द, निसीवन । येन आपालं^१ चेतियं^२ तेनुपसङ्कमिस्साम दिवाविहारया' ति । "एव भन्ते" ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पटिस्सुत्वा^३ निसीवन आदाय भगवन्त पिट्ठितो पिट्ठितो अनुयन्धि ।

२ अथ खो भगवा येन आपालं^४ चेतियं^५ तेनुपसङ्कमि उपसङ्क मित्वा पञ्जास्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्त आनन्द आमन्तेसि - "रमणीया, आनन्द वेसाली रमणीय उदेग^६ चेतियं^७ रमणीयं गोतमब^८ चेतियं^९, रमणीयं यहपुत्तब^{१०} चेतियं^{११} रमणीयं सत्तम्ब^{१२} चेतियं^{१३} रमणीय सारन्दद^{१४} चेतियं^{१५} रमणीय आपालं^{१६} चेतियं^{१७} । यस्स

१-१ आपालचेतियं - रया आपालचेतियं - रो । २ पटिगुमित्वा - रया ।

३ रमणीया - गी । ४-४ उदेगचेतियं - ती रया रो । ५-५ दीगवचचेतियं - रया रो । ६-६ यहपुत्त चेतियं - ती यहपुत्तचेतियं - रया रो । ७-७ सत्तम्बचेतियं - रया रो । ८-८ सारन्ददचेतियं - रया रो ।

९-९ आपालचेतियं - रो । १०-१० सारन्ददचेतियं - रया रो । ११-११ सारन्ददचेतियं - रया रो ।

१२-१२ आपालचेतियं - रो । १३-१३ सारन्ददचेतियं - रया रो । १४-१४ सारन्ददचेतियं - रया रो ।

कस्सच्चि, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता^१
 वत्थुकता अनुद्धिता परिचिता सुसमारद्धा, आकङ्खमानो सो, आनन्द,
 कप्प वा तिद्देय्य कप्पावसेस वा । तथागतस्स खो, आनन्द, चत्तारो
 इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुद्धिता परिचिता
 सुसमारद्धा । आकङ्खमानो, आनन्द, तथागतो कप्प वा तिद्देय्य कप्पाव- 5
 सेस वा” ति ।

३ एव पि खो आयस्मा आनन्दो भगवता ओळारिके^२ निमित्ते
 कयिरमाने^३ ओळारिके ओभासे कयिरमाने नासक्खि पटिविज्झितु,
 न भगवन्त याचि — “तिट्ठतु, भन्ते, भगवा कप्प, तिट्ठतु सुगतो कप्प
 बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय 10
 देवमनुस्सान” ति, यथा त मारेन परियुद्धितचित्तो ।

४ दुतिय पि खो भगवा पे० ततिय पि खो भगवा आयस्मन्त
 आनन्द आमन्तेसि — “रमणीया, आनन्द, वेसाली, रमणीय उदेन चेतिy,
 रमणीय गोतमक चेतिy, रमणीय बहुपुत्तक चेतिy, रमणीय सत्तम्बं
 वेतिy, रमणीय सारन्दद चेतिy, रमणीय चापाल चेतिy । यस्स 15
 कस्सच्चि, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता
 वत्थुकता अनुद्धिता परिचिता सुसमारद्धा, आकङ्खमानो सो, आनन्द,
 कप्प वा तिद्देय्य कप्पावसेस वा । तथागतस्स खो, आनन्द, चत्तारो
 इद्धिपादा भाविता पे० आकङ्खमानो, आनन्द, तथागतो कप्प वा
 तिद्देय्य कप्पावसेस वा” ति । 20

५ एव पि खो आयस्मा आनन्दो भगवता ओळारिके निमित्ते
 कयिरमाने ओळारिके ओभासे कयिरमाने नासक्खि पटिविज्झितु, न
 भगवन्त याचि — “तिट्ठतु, भन्ते, भगवा कप्प, तिट्ठतु सुगतो कप्प
 बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय
 देवमनुस्सान” ति, यथा त मारेन परियुद्धितचित्तो । 25

६ अथ खो भगवा आयस्मन्त आनन्द आमन्तेसि — “गच्छ
 त्व, आनन्द, यस्स दानि काल मञ्जसी” ति । “एव, भन्ते” ति खो
 आयस्मा आनन्दो भगवतो पटिस्सुत्वा उट्ठायासना भगवन्त अभिवादेत्वा
 पदक्खिण कत्वा भगवतो अविदूरे अञ्जतरस्मि रुक्खमूले निसीदि ।
 अथ खो मारो पापिमा अचिरपक्वन्ते आयस्मन्ते आनन्दे भगवन्त 3
 एतदवोच —

- ७ "परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगता ।
परिनिब्बानकासो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनसा, भन्त
भगवता वाचा - 'न तावाहु, पापिम, परिनिब्बायिस्सामि काय म निम्भू
न सावका भविस्सन्ति वियत्ता विनीता विसारदा पत्तयोगस्समा वा
५ स्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपप्पा सामीचिप्पटिपप्पा' धनुधम्म
चारिनो, सक् आचरियक् उग्गहेत्वा आचिचिस्सन्ति देसेस्सन्ति पम्प-
पेस्सन्ति पट्टपेस्सन्ति विवरिस्सन्ति विभजिस्सन्ति उत्तमीवरिस्सन्ति
उप्पन्न परप्पवाद सहधम्मेन सुनिग्गहिस्स निग्गहेत्वा सप्पाटिहारिस्स धम्म
देसेस्सन्ती' ति । एतरहि, भन्त, भिन्धू भगवतो सायका विदसा विनीता
१० विसारदा पत्तयोगस्समेमा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपप्पा सामी-
चिप्पटिपप्पा धनुधम्मचारिनो, सक् आचरियक् उग्गहेत्वा आचिचिस्सन्ति
देसेन्ति पम्पपेन्ति पट्टपेन्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तमीवरन्ति उप्पन्न
परप्पवाद सहधम्मेन सुनिग्गहिस्स निग्गहेत्वा सप्पाटिहारिस्स धम्म दसन्ति ।
परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा परिनिब्बातु सुगता । परिनिब्बात-
१५ पासो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनेसा, भन्त, भगवता
वाचा - 'न तावाहु, पापिम परिनिब्बायिस्सामि याय मे भिन्धुनिया न
साविका भविस्सन्ति पे० - माय मे उपासका न सायका भविस्सन्ति
.. पे०.. माय मे उपासिका न माविका भविस्सन्ति वियत्ता विनीता
विसारदा पत्तयोगस्समेमा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपप्पा
२० सामीचिप्पटिपप्पा धनुधम्मचारिनिमा सक् आचरियक् उग्गहेत्वा आचि-
चिचिस्सन्ति देसेस्सन्ति पम्पपेस्सन्ति विवरिस्सन्ति विभजि-
स्सन्ति उत्तमीवरिस्सन्ति उप्पन्न परप्पवाद सहधम्मेन सुनिग्गहिस्स
निग्गहेत्वा सप्पाटिहारिस्स धम्म देसेस्सन्ती ति । एतरहि भन्त उता
गिवा भगवतो साविका विदसा विनीता विसारदा पत्तयोगस्समेमा
२५ बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपप्पा सामीचिप्पटिपप्पा धनुधम्म
चारिनिमा सक् आचरियक् उग्गहेत्वा आचिचिस्सन्ति देसेन्ति पम्पपे-
न्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तमीवरन्ति उप्पन्न परप्पवाद
सहधम्मेन सुनिग्गहिस्स निग्गहेत्वा सप्पाटिहारिस्स धम्म दसन्ति ।
८ परिनिब्बातु दानि, भन्त भगवता परिनिब्बातु सुगता ।
परिनिब्बानकासो दानि, भन्त भगवतो । भासिता खो पनसा, भन्त
भगवता वाचा - 'न तावाहु, पापिम परिनिब्बायिस्सामि काय म निम्भू
न साविका भविस्सन्ति पे० - माय मे उपासका न सायका भविस्सन्ति
.. पे०.. माय मे उपासिका न माविका भविस्सन्ति वियत्ता विनीता
विसारदा पत्तयोगस्समेमा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपप्पा
३० सामीचिप्पटिपप्पा धनुधम्मचारिनिमा सक् आचरियक् उग्गहेत्वा आचि-
चिचिस्सन्ति देसेस्सन्ति पम्पपेस्सन्ति विवरिस्सन्ति विभजि-
स्सन्ति उत्तमीवरिस्सन्ति उप्पन्न परप्पवाद सहधम्मेन सुनिग्गहिस्स
निग्गहेत्वा सप्पाटिहारिस्स धम्म देसेस्सन्ती ति । एतरहि भन्त उता
गिवा भगवतो साविका विदसा विनीता विसारदा पत्तयोगस्समेमा
३५ बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपप्पा सामीचिप्पटिपप्पा धनुधम्म
चारिनिमा सक् आचरियक् उग्गहेत्वा आचिचिस्सन्ति देसेन्ति पम्पपे-
न्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तमीवरन्ति उप्पन्न परप्पवाद
सहधम्मेन सुनिग्गहिस्स निग्गहेत्वा सप्पाटिहारिस्स धम्म दसन्ति ।

भगवता वाचा — 'न तावाह, पापिम, परिनिव्वायिस्सामि याव मे इदं ब्रह्मचरियं न इदं चेव भविस्सति फीतं च वित्थारिकं वाहुजञ्जं पुथुभूतं, याव देवमनुस्सेहि सुप्पकासितं' ति । एतरहि, भन्ते, भगवतो ब्रह्मचरियं इदं चेव फीतं च वित्थारिकं वाहुजञ्जं पुथुभूतं, याव देवमनुस्सेहि सुप्पकासितं ।

5

६ “परिनिव्वातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिव्वातु सुगतो । परिनिव्वानकालो दानि, भन्ते, भगवतो” ति ।

“अप्पोस्सुक्को त्व, पापिम, होहि । नचिर तथागतस्स परि निव्वानं भविस्सति । इतो तिण्ण मासानं अच्चयेन तथागतो परिनिव्वायिस्सती” ति ।

10

१० अथ खो भगवा चापाले^१चेतिये^१सतो सम्पजानो आयुसङ्खारोस्सजि । ओस्सट्ठे^२ च^२ भगवता आयुसङ्खारे महाभूमिचालो अहोसि भिसनको सलोमहसो, देवदुन्दुभियो च फलिसु । अथ खो भगवा एतमत्थं विदित्वा ताय वेलाय इमं उदानं उदानेसि —

“तुलमतुलं च सम्भव,
भवसङ्खारमवस्सजि^३ मुनि ।
अज्झत्तरतो समाहितो,
अभिन्दि कवचमिवत्तसम्भव” ति ॥

15

११ अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि — “महा वताय भूमिचालो^४, सुमहा वताय भूमिचालो भिसनको सलोमहसो, देवदुन्दुभियो च फलिसु । को नु खो हेतु, को पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाया” ति ?

20

१२ अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “महा वताय, भन्ते, भूमिचालो, सुमहा वताय, भन्ते, भूमिचालो भिसनको सलोमहसो, देवदुन्दुभियो च फलिसु । को नु खो, भन्ते, हेतु, को पच्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाया” ति ?

25

१-१ पावालचेतिये — स्या०, चापालचेतिये — रो० । २-२ ओस्सट्ठे — सी०, रो०, ओस्सज्जिते — स्या० । ३ भवसङ्खारमोस्सजि — सी०, ० भवस्सज्जि — स्या० । ४ भूमिचालो अहोसि — सी० ।

१३ "अट्टिमे, आनन्द, हेतु, अट्ट पञ्चया महतो भूमिचालस्स पातुभावाय । कतमे अट्ट ? अयं, आनन्द, महापथवी उदके पतिट्ठिता, उदक वाते पतिट्ठित, वातो आवासट्ठो होति । सो आनन्द, समया य महावाता वायन्ति, महावाता वायन्ता उदक कम्पेन्ति, उदक कम्पित
 ५ पथवि कम्पेति । अयं, आनन्द, पठमा हेतु, पठमो पञ्चयो महतो भूमि-
 चालस्स पातुभावाय ।

१४ "पुन च पर, आनन्द समणो वा ब्राह्मणो वा इड्ढिमा भेतावसिप्पसो देवता' वा महिद्धिका' महानुभावा । तस्स परित्ता पथवीसञ्ज्ञा भाविता होति, अप्पमाणा आपोसञ्ज्ञा । सो इम पथवि
 १० कम्पेति सङ्कुम्पति सम्पकम्पेति सम्पवेधेति' । अयं, आनन्द दुत्तिया हेतु, दुत्तियो पञ्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१५ "पुन च पर, आनन्द, यदा बोधिसत्तो तुत्तिता काया चवित्वा सतो सम्पजानो मातुकुञ्चि ओक्कमति, तदाय पथवी' कम्पति सङ्कुम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधति । अयं, आनन्द, तत्तियो हेतु, तत्तियो
 १५ पञ्चयो महतो भूमिचालस्स पातुभावाय ।

१६ "पुन च पर, आनन्द, यदा बोधिसत्तो सतो सम्पजानो मातुमुञ्चिस्मा निक्कमति तदाय पथवी कम्पति सङ्कुम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधति । अयं आनन्द चतुत्थो हेतु, चतुत्थो पञ्चयो महतो भूमि-
 चालस्स पातुभावाय ।

१७ "पुन च परं आनन्द यदा तयागता अनुत्तरं सम्मारम्भोमि अभिमम्बुज्जति तदाय पथवी कम्पति सङ्कुम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधति । अयं आनन्द पञ्चमो हेतु, पञ्चमो पञ्चयो महतो भूमि-
 चालस्स पातुभावाय ।

१८ "पुन च पर, आनन्द यदा तयागता अनुत्तरं धम्मयथं उपसति' तदाय पथवी कम्पति सङ्कुम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधति । अयं आनन्द षष्ठो हेतु, षष्ठो पञ्चयो महतो भूमि-
 चालस्स पातुभावाय ।

१९ "पुन च पर आनन्द यदा तयागता सता सम्पजानो पापुगद्धार माग्गज्जति तदाय पथवी कम्पति सङ्कुम्पति सम्पकम्पति सम्पवेधति । अयं आनन्द सप्तमो हेतु, सप्तमो पञ्चयो महतो भूमि-
 चालस्स पातुभावाय ।

१८-१९ दो । १-२ देवता महिद्धिका - ती । ३ दो । ४ दो । ५ दो । ६ दो । ७ दो । ८ दो । ९ दो । १० दो । ११ दो । १२ दो । १३ दो । १४ दो । १५ दो । १६ दो । १७ दो । १८ दो । १९ दो । २० दो । २१ दो । २२ दो । २३ दो । २४ दो । २५ दो । २६ दो । २७ दो । २८ दो । २९ दो । ३० दो । ३१ दो । ३२ दो । ३३ दो । ३४ दो । ३५ दो । ३६ दो । ३७ दो । ३८ दो । ३९ दो । ४० दो । ४१ दो । ४२ दो । ४३ दो । ४४ दो । ४५ दो । ४६ दो । ४७ दो । ४८ दो । ४९ दो । ५० दो । ५१ दो । ५२ दो । ५३ दो । ५४ दो । ५५ दो । ५६ दो । ५७ दो । ५८ दो । ५९ दो । ६० दो । ६१ दो । ६२ दो । ६३ दो । ६४ दो । ६५ दो । ६६ दो । ६७ दो । ६८ दो । ६९ दो । ७० दो । ७१ दो । ७२ दो । ७३ दो । ७४ दो । ७५ दो । ७६ दो । ७७ दो । ७८ दो । ७९ दो । ८० दो । ८१ दो । ८२ दो । ८३ दो । ८४ दो । ८५ दो । ८६ दो । ८७ दो । ८८ दो । ८९ दो । ९० दो । ९१ दो । ९२ दो । ९३ दो । ९४ दो । ९५ दो । ९६ दो । ९७ दो । ९८ दो । ९९ दो । १०० दो ।

सम्पवेधति । अय, आनन्द, सत्तमो हेतु, सत्तमो पच्चयो महतो भूमि-
चालस्स पातुभावाय ।

२० “पुन च पर, आनन्द, यदा तथागतो अनुपादिसेसाय
निब्बानधातुया परिनिब्बायति, तदाय पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्प-
कम्पति सम्पवेधति । अय, आनन्द, अट्ठमो हेतु, अट्ठमो पच्चयो महतो 5
भूमिचालस्स पातुभावाय । इमे खो, आनन्द, अट्ठ हेतू, अट्ठ पच्चया
महतो भूमिचालस्स पातुभावाया” ति ।

भूमिचालवग्गो सत्तमो ।

तस्सुद्धानं

इच्छा अल च सङ्घित्त, गया^१ अभिभुना सह^२ ।
विमोक्खो^३ द्वे च वोहारा, परिसा भूमिचालेना^४ ति ॥

— ० —

८. यमकवग्गो

१. पठमसद्धासुत्तं

१ “सद्धो^१ च”, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एव 10
सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन त अङ्ग परिपूरेतब्ब — ‘किन्ताह^२
सद्धो च अस्स सीलवा चा’ ति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च
होति सीलवा च, एव सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

२ “सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहु-
स्सुतो । एव सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन त अङ्ग परिपूरेतब्ब — 15
‘किन्ताह सद्धो च अस्स, सीलवा च, बहुस्सुतो चा’ ति । यतो च खो,
भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च बहुस्सुतो च, एव सो तेनङ्गेन
परिपूरो होति ।

३ “सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च बहुस्सुतो च,
नो च धम्मकथिको पे० धम्मकथिको च, नो च परिसावचरो पे० 20
परिसावचरो च, नो च विसारदो परिसाय धम्म देसेति पे० विसा-
रदो च परिसाय धम्म देसेति, नो च चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान^३”

१ भया — स्या० । २ ते महा — सी०, ते सह — स्या०, रो० । ३ विमोक्खो — सी० ।

४ भूमिचालेन चा — स्या० । ५-५ सद्धो — स्या० । ६ किन्ताह — स्या० । ७ अभिचेत-

दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलाभी होति अकिञ्चलाभी अकसिरसामी
 पे० चतुस्रं ज्ञानानं अभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकाम
 लाभी होति अकिञ्चलाभी अकसिरसामी, नो च आसवानं सया अनासव
 चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्ञा सच्चिक्त्वा
 उपसम्पज्जं विहरति एव सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन तं अङ्गं
 परिपूरेतव्यं - 'किन्ताहं सद्धो च अस्स, सीलवा च, बहुस्सुतो च,
 धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसायं धम्मं देसेम्य,
 चतुस्रं च' ज्ञानानं अभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामसामी
 अस्स अकिञ्चलाभी अकसिरसामी, आसवानं च सया अनासव चेतो-
 विमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्ञा सच्चिक्त्वा उप
 सम्पज्जं विहरेम्यंति ।

४ "यतो च स्रो भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा
 च बहुस्सुतो च धम्मकथिको च परिसावचरो च, विसारदो च परिसायं
 धम्मं देसेति, चतुस्रं च ज्ञानानं अभिचेतसिकानं दिट्ठधम्मसुखविहारानं
 निकामसामी होति अकिञ्चलाभी अकसिरसामी आसवानं च सया
 अनासव चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मो सयं अभिञ्ञा सच्चि-
 क्त्वा उपसम्पज्जं विहरति एव सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमहि
 स्रो भिक्खवे अट्ठहि धम्महि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च
 होति सव्वाकारपरिपूरो चा'ति ।

२ दुत्तियसट्ठासुत्त

१ 'मद्धो च भिक्खवे भिक्खु होति मो च सीलवा । एव
 मो तनङ्गेन अपरिपूरो हाति । तनं तं अङ्गं परिपूरतव्यं - 'किन्ताहं
 मद्धो च अस्स गोमया चा'ति । यतो च यो भिक्खवे भिक्खु सट्ठा च
 होति गोमया च एवं मो तनङ्गेन परिपूरो हाति ।

२ "मद्धो च भिक्खवे भिक्खु होति सीलवा च मो च बहु
 स्सुतो च० बहुस्सुतो च मा च धम्मकथिको च० धम्म
 कथिको च मा च परिगावपरो च० परिगावपरो च मो च विसारदो
 च० विसारदो च परिगायं धम्मं देसति

नो च ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरति . पे० . ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरति, नो च आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन त अङ्ग परिपूरे- 5 तब्ब - 'किन्ताह सद्धो च अस्स, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्म देसेय्य, ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरेय्य, आसवान च खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य' ति ।

10

३ "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्म देसेति, ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते^१ च^२ कायेन फुसित्वा विहरति, आसवान च खया पे०. सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, एव सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि 15 धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च होति सब्बाकारपरिपूरो चा" ति ।

३. पठममरणस्सतिसुत्तं

१ एकं समयं भगवा नातिके^३ विहरति गिञ्जकावसथे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - "भिक्खवो" ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच - "मरणस्सति, भिक्खवे, 20 भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगधा अमतपरि-योसाना । भावेथ नो तुम्हे, भिक्खवे, मरणस्सति" ति ।

२ एवं वुत्ते अञ्जातरो भिक्खु भगवन्त एतदवोच - "अह खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

"यथा कथ पन त्व, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ?

25

"इध मय्ह, भन्ते, एव होति - 'अहो वताह रत्तिन्दिव जीवेय्य, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु^३ वत मे कत अस्सा' ति । एव खो अह, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

१-२ ते - सी०, स्था०, रो० । २ नादिके - नी०, स्था०, नाटिके - रो० ।
३ बहु - सी०, रो० ।

३ अञ्जतरो पि स्रो भिक्षु भगवन्त एतदवोच - “अहं पि स्रो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्षु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इधं मय्ह, भन्ते, एव होति - ‘अहो वताह दिवस जीवम्य, भगवतो सासन मनसि करेम्य, बहु वत मे कत्तं अस्सा’ ति । एव स्रो अहं भन्ते भावेमि मरणस्सति” ति ।

४ अञ्जतरो पि स्रो भिक्षु भगवन्त एतदवोच - “अहं पि स्रो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्षु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इधं मय्ह, भन्ते, एव होति - ‘अहो वताह उपदिहस जीवम्य, भगवतो सासन मनसि करेम्य, बहु वत मे कत्तं अस्सा’ ति । एव स्रो अहं भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

५ अञ्जतरो पि स्रो भिक्षु भगवन्त एतदवोच - “अहं पि स्रो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं, भिक्षु, भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इधं मय्ह, भन्ते, एव होति - ‘अहो वताह तदन्तर जीवम्य यदन्तर एकपिण्डपातं भुञ्जामि, भगवतो सासन मनसि करेम्य, बहु वत मे कत्तं अस्सा’ ति । एव स्रो अहं भन्ते, भावेमि मरणस्सति” ति ।

६ अञ्जतरो पि स्रो भिक्षु भगवन्त एतदवोच - “अहं पि स्रो, भन्ते भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं भिक्षु भावेसि मरणस्सति” ति ?

“इधं मय्ह भन्ते एव होति - ‘अहो वताह तदन्तर जीवम्य यदन्तर उपदिहपातं भुञ्जामि, भगवतो सासन मनसि करेम्य, बहु वत मे कत्तं अस्सा’ ति । एव स्रो अहं भन्ते भावेमि मरणस्सति” ति ।

७ अञ्जतरो पि स्रो भिक्षु भगवन्त एतदवोच - “अहं पि स्रो, भन्ते भावेमि मरणस्सति” ति ।

“यथा कथं पन त्वं भिक्षु भावेमि मरणस्सति” ति ?

“इधं मय्ह भन्ते एव होति - ‘अहो वताह तदन्तर जीवम्य यदन्तर उपदिहपातं भुञ्जामि, भगवतो सासन मनसि करेम्य, बहु वत मे कत्तं अस्सा’ ति । एव स्रो अहं भन्ते भावेमि मरणस्सति” ति ।

सासनं मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा' ति । एव खो अह, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

८ अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — "अह पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

"यथा कथ पन त्व, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ? 5

"इध मय्ह, भन्ते, एव होति — 'अहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तर एक आलोप सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा' ति । एव खो अह, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

९ अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — "अह पि 10 खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

"यथा कथ पन त्व, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ?

"इध मय्ह भन्ते, एवं होति — 'अहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तर अस्ससित्वा वा पस्ससामि, पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा' ति । एव खो अह, भन्ते 15 भावेमि मरणस्सति" ति ।

१० एव वुत्ते भगवा ते भिक्खू एतदवोच — "य्वाय^१, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — 'अहो वताह रत्तिन्दिव जीवेय्यं, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा' ति, योपाय^२, भिक्खवे, भिक्खु एव मरणस्सति भावेति — 'अहो वताह दिवस जीवेय्य, भगवतो 20 सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा' ति, योपाय, भिक्खवे, भिक्खु एव मरणस्सति भावेति — 'अहो वताह उपड्ढदिवस जीवेय्य, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा' ति, योपाय, भिक्खवे, भिक्खु एव मरणस्सति भावेति — 'अहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तर एकपिण्डपात भुञ्जामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत 25 मे कत अस्सा' ति, योपाय, भिक्खवे, भिक्खु एव मरणस्सति भावेति — 'अहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तर उपड्ढपिण्डपात भुञ्जामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा' ति, योपाय, भिक्खवे, भिक्खु एव मरणस्सति भावेति — 'अहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तरं 30 चत्तारो पञ्च आलोपे सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासन मनसि

करेय्य, बहु वत मे क्त अस्ता' ति - इमे धुञ्चन्ति, भिक्षवे, भिक्षु
पमत्ता विहरन्ति, दध मरणस्सति भावेन्ति आसवान खयाय' ।

११ "यो च' ख्याय', भिक्षवे, भिक्षु एव मरणस्सति भावेति -

५ 'अहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तर एक आलोपं सङ्गादित्वा अन्ता-
हरामि भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे क्त अस्ता ति,
योपाय, भिक्षवे, भिक्षु एव मरणस्सति भावेति - 'अहो वताह तन्तर
जीवेय्य यदन्तर अस्ससित्वा वा पस्ससामि, पस्ससित्वा वा अस्ससामि,
भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे क्त अस्ता' ति - इमे धुञ्चन्ति
भिक्षवे, 'भिक्षु अप्पमत्ता विहरन्ति, तिक्ख' मरणस्सति भावेन्ति
१० आसवान खयाय' ।

१२ "तस्मात्तिह, भिक्षवे, एव सिक्खित्तव्य - 'अप्पमत्ता
विहरिस्साम, तिक्ख मरणस्सति भावेयिस्साम आसवान खयाया ति ।
एव हि वो, भिक्षवे सिक्खित्तव्य' ति ।

४ बुद्धियमरणस्सतिसुत्त

१ एव समयं भगवा नातिके विहरति गिञ्जकावसथ ।
१५ तत्र सो भगवा भिक्षु आमन्तेसि पे० मरणस्सति, भिक्षवे, भाविता
बहुनीयता महप्पता होति महानिससा अमतोगघा अमतपग्गियासाना ।

२ 'अथ भाविता अ भिक्षवे मरणस्सति अथ बहुनीयता
महप्पता हाति महानिससा अमतोगघा अमतपग्गियोसाना ? इय,
भियगय भिक्षु दिग्गे निगन्ते रत्तिया पत्तिहिताय' इति पटिसञ्चि
२० कणि - 'यद्वा गा मे पग्गया मरणस्स - अहि वा म हनेय्य विविद्धनी'
वा म डग्गय गगपदी वा म डग्गय तेन म अग्ग बालद्धिरिया ।
गा मम अग्ग चन्तगयो । उपक्कमित्था वा पगतय्यं भत्त वा म भुत्तं
अपग्गय्यं तिग्ग वा म कृण्णय्यं गग्ग वा मे कृण्णय्य, गत्थवा वा म
वागा पुण्णय्यं मनुग्गा वा म उपपत्तय्यं अमनुरगा वा म उपपत्तय्यं,
२५ गत म अग्ग वागग्गिया । गा गग अग्ग अगगया ति । तत
भियगय भियगमा इति पत्तिहिताय - 'अग्गि मू गो मे
१. अग्ग - की । २. अग्ग - की । ३. अग्ग - की । ४. अग्ग - की ।
५. अग्ग - की । ६. अग्ग - की । ७. अग्ग - की । ८. अग्ग - की ।

पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति काल करोन्तस्स अन्तरायाया' ति ।

३ "सच्चे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति — 'अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति काल करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसयेव पापकान 5 अकुसलान धम्मान पहाणाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजज्ज च करणीय ।

४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापणाय अधिमत्त छन्द च वायाम च उस्साह च उस्सोब्धि च अप्पटिवानि च सति च सम्पजज्ज च करेय्य", 10 एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसयेव पापकान अकुसलान धम्मान पहाणाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजज्ज च करणीय ।

५ "सच्चे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति — 'नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति काल करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीतिपामोज्जेन विहातब्ब अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेषु । 15

६. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु रत्तिया निक्खन्ताय दिवसे पतिहिते^१ इति पटिसञ्चिक्खति — 'बहुका खो मे पच्चया मरणस्स — अहि वा म डसेय्य, विच्छिक्को वा म डसेय्य, सतपदी वा म डसेय्य, तेन 20 मे अस्स कालङ्किरिया । सो मम अस्स अन्तरायो । उपक्खलित्वा वा पपत्तेय्य, भत्त वा मे भुत्त व्यापज्जेय्य, पित्त वा मे कुप्पेय्य, सेम्ह वा मे कुप्पेय्य, सत्थका वा मे वाता कुप्पेय्युं, मनुस्सा वा म उपक्कमेय्यु, अमनुस्सा वा म उपक्कमेय्यु, तेन मे अस्स कालङ्किरिया । सो मम अस्स अन्तरायो' ति । तेन भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खितब्ब — 25 'अत्थि नु खो मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा काल करोन्तस्स अन्तरायाया' ति ।

७ "सच्चे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति — 'अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा काल

करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्षवे, भिक्षुना तेस्येव पापकान्
अकुसलान् धम्मान् पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो
च उस्सोन्ही च अप्पटिवानी' च सति च सम्पज्झं च करणीय ।

८ "सेम्ययापि, भिक्षवे आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा

५ तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निव्वापनाय अधिमत्त छन्द च वायाम च
उस्साह च उस्सोन्ही च अप्पटिवानि च सति च सम्पज्झं च करण्य,
एवमेव सो भिक्षवे, तेन भिक्षुना तेस्येव पापकान् अकुसलान् धम्मान्
पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोन्ही च
अप्पटिवानी च सति च सम्पज्झं च करणीय ।

१० ९ "सचे पन, भिक्षवे, भिक्षु पञ्चवेक्खमानो एव जानाति -
'नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कस
करोन्तस्स अन्तरायाया ति, तेन, भिक्षवे, भिक्षुना तेनेव पीडि-
पामोज्जेन विहातव्य अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु । एव भाविता
सो, भिक्षवे, मरणस्सति एव बहुलीकता महप्फला होति महानिस्सा
१५ अमसोगघा अमतपरियोसाना' ति ।

५ पठमसम्पदासुत्त

१ "अट्ठिमा भिक्षवे सम्पदा । कतमा अट्ठ ? उट्ठान्
सम्पदा आरक्खसम्पदा कल्याणमिच्छता समजीविता, सदासम्पदा,
सीलसम्पदा चागसम्पदा पञ्चासम्पदा - इमा सो, भिक्षव, अट्ठ
सम्पदा ति ।

२० "उट्ठाता कम्मधेय्येसु, अप्पमत्तो विधानवा ।
समं कप्पेति जीविकं सम्मतं अनुरक्खति ॥
"सदो सीसनं सम्पन्नो वदब्भू वीतमच्चरो ।
निष्पन्नं मग्गं विसोधेति सोत्थानं सम्परायिकं ॥
"इच्छेते अट्ठ धम्मा च सदास्स घरमसिनो ।
अकणाता सच्चनानामेन उभयत्थं सुखावहा ॥
२५ "विट्ठधम्महितत्थाय सम्परायसुखाय च ।
एवमतं गहट्ठानं चागो पुञ्चं पबद्धती' ति ॥

६. दुतियसम्पदासुत्तं

१ “अट्ठिमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा अट्ठ ? उट्ठान-
सम्पदा, आरक्खसम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता, सद्धासम्पदा,
सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्ञासम्पदा । कतमा च, भिक्खवे, उट्ठान-
सम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो येन कम्मट्ठानेन^१ जीविकं^२ कप्पेति —
यदि कसिया यदि वणिज्जाय^३ यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन^४ यदि राज- 5
पोरिसेन यदि सिप्पञ्ञातरेन — तत्थ दक्खो होति अनलसो, तत्रुपायाय
वीमंसाय समन्नागतो, अल कातु अल सविधातु ति । अयं वुच्चति,
भिक्खवे, उट्ठानसम्पदा ।

२ “कतमा च, भिक्खवे, आरक्खसम्पदा ? इध, भिक्खवे,
कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्ठानविरियाधिगता बाहाबलपरिचिता सेदा- 10
वक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा ते आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति — ‘किन्ति
मे भोगे नेव राजानो हरेय्यु, न चोरा हरेय्यु, न अग्नि डहेय्य, न उदकं
वहेय्य, न अप्पिया दायादा हरेय्यु’ ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, आरक्ख-
सम्पदा ।

३ “कतमा च, भिक्खवे, कल्याणमित्तता ? इध, भिक्खवे, 15
कुलपुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति, तत्थ ये ते होन्ति गहपती
वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा बुद्धसीलिनो बुद्धा वा बुद्धसीलिनो सद्धा-
सम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्ञासम्पन्ना, तेहि सद्धि सन्तिट्ठति
सल्लपति साकच्छ समापज्जति, यथारूपान सद्धासम्पन्नान सद्धासम्पद
अनुसिक्खति यथारूपान सीलसम्पन्नानं सीलसम्पद अनुसिक्खति 20
यथारूपानं चागसम्पन्नान चागसम्पद अनुसिक्खति यथारूपान पञ्ञा-
सम्पन्नान पञ्ञासम्पद अनुसिक्खति, तेहि सद्धि सन्तिट्ठति सल्लपति
साकच्छ समापज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणमित्तता ।

४ “कतमा च, भिक्खवे, समजीविता ? इध, भिक्खवे, कुल-
पुत्तो आय^१ च भोगान विदित्वा वयं च भोगान विदित्वा सम जीविक 25
कप्पेति नाच्चोगाब्ह नातिहीन — ‘एव मे आयो वयं परियादाय
ठस्सति, न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती’ ति । सेय्यथापि,
भिक्खवे, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा तुल पग्गहेत्वा जानाति —

१ वम्मट्ठानेन — स्या०, रो० । २ जीवित — म० । ३ वणिज्जाय — सी० ।

‘एतकेन वा भोनत, एतकेन वा उन्नत’ ति, एवमेव स्रो, भिक्खु
 कुलपुत्तो आय च भोगान विदिस्वा वय च भोगान विदिस्वा सम जीविकं
 कप्पेति नाच्चोगान्ह नातिहीन – ‘एव मे आयो वय परियादाय ठस्सति,
 न च मे वयो आय परियादाय ठस्सती’ ति । सचाय, भिक्खु,
 5 कुलपुत्तो अप्पायो समानो उल्लार जीविक कप्पति, तस्स भवन्ति वत्तारो
 ‘उदुम्बरखादी’ वाय’ कुलपुत्तो भोगे सादसी’ ति । सचे पनायं, भिक्खु
 कुलपुत्तो महायो समानो कसिर जीविक कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो –
 ‘अजेट्टमरण’ वाय’ कुलपुत्तो मरिस्सती’ ति । यतो च स्रोय, भिक्खु
 कुलपुत्तो आय च भोगान विदिस्वा वय च भोगान विदिस्वा सम जीविक
 10 कप्पेति नाच्चोगान्ह नातिहीन – ‘एव मे आयो वयं परियादाय ठस्सति
 न च मे वयो आय परियादाय ठस्सती’ ति । अयं वुच्चति, भिक्खु,
 समजीविता ।

५ “कत्तमा च भिक्खवे, सद्धासम्पदा ? इध, भिक्खवे, पुत्त
 पुत्तो सद्धो होति, सद्धति तपागतस्स वोधि – ‘इति पि सो भयवा
 15 पे० सत्था देवमनुस्सानं वुद्धो भगवा’ ति । अय वुच्चति, भिक्खु,
 सद्धासम्पदा ।

६ “कत्तमा च, भिक्खवे, सीलसम्पदा ? इध, भिक्खवे, पुत्त
 पुत्तो पाणातिपाता पटियिरतो होति पे० सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना
 पटियिरतो होति । अय वुच्चति, भिक्खवे, सीलसम्पदा ।

20 ७ “कत्तमा च भिक्खवे, चागसम्पदा ? इध भिक्खवे, पुत्तपुत्ता
 विगतमग्गमच्छेरेन चतथा अगार अजायसति पे० .. याचयागो
 दानसगिभागस्सो । अय वुच्चति भिक्खव चागसम्पदा ।

८ “कत्तमा च भिक्खवे पञ्ञासम्पदा ? इध भिक्खव
 पुत्तपुत्ता पञ्ञाया होति पे० गम्मा दुक्कगगायगामिनिया । अय
 1 वुच्चति भिक्खव पञ्ञासम्पदा । इमा गा भिक्खवे, षट्ठ सम्पदा नि ।

‘उट्ठाना बग्गमाय्यगु चागमता विपानवा ।

गग बग्गति जीविक गग्गग पानुक्कगति ॥

गग्गो गीपन गग्गमा बट्ठम बीगममादगा ।

निक्ख माग विगापति गाग्गाम गाग्गामिनि ॥

१-१ गृ दान्तिव - ४१ १० उदुम्बरखादी - ४२ १०-१ ८२६

२-१ ४२६ - ४१ उदुम्बरखादी - ४२ १०-१ ८२६

“इच्छेते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो ।

अक्खाता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥

“दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।

एवमेते गहट्ठान, चागो पुञ्ञ पवड्ढती” ति ॥

६. इच्छासुत्तं

१ तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो 5 B
भिक्खवो” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स
पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच —

२. “अट्ठिमे, आवुसो, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ।
कतमे अट्ठ ? इधावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो
इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । 10
तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अला-
भेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति, सम्मोहं आपज्जति ।
अयं वुच्चतावुसो, ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति
वायमति लाभाय, न च लाभी, सोची च परिदेवी च, चुतो च सद्धम्मा’ । R

३. “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त- 15
वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति ।
सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति’ । अयं वुच्चतावुसो,
‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभी
च, मदी च पमादी च, चुतो च सद्धम्मा’ । 20

४. “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुप्प-
ज्जति । सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति,
सम्मोहं आपज्जति । अयं वुच्चतावुसो, ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, 25
न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च लाभी, सोची च परिदेवी
च, चुतो च सद्धम्मा’ ।

५ “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-

वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
 लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उप-
 पज्जति । सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमावमापज्जति । अयं
 बुच्चतावुसो, 'मिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न
 ५ वायमति लाभाय, लामी च, मदी च पमादी च, भुत्तो च सद्धम्मा' ।

६ "इय पत्तावुसो, मिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त-
 वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
 लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय, लाभो नुपपज्जति । सो
 तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरस्ताळि कन्वति,
 १० न सम्मोह आपज्जति । अयं बुच्चतावुसो 'मिक्खु इच्छो विहरति
 लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लामी, न च सोची न च
 परिदेवी अण्णुतो च सद्धम्मा' ।

७ "इय पत्तावुसा, मिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त-
 वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय ।
 १५ तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय, लाभो उपपज्जति । सो तेन
 लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमावमापज्जति । अयं बुच्चतावुसो,
 'मिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लामी
 च न च मदी न च पमादी, अण्णुतो च सद्धम्मा' ।

८ "इय पत्तावुसो, मिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त-
 २० वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वाय-
 मति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय, लाभो
 नुपपज्जति । सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न
 उरस्ताळि कन्वति न सम्मोह आपज्जति । अयं बुच्चतावुसो, 'मिक्खु
 इच्छो विहरति लाभाय न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च
 २५ लामी न च सोची न च परिदेवी अण्णुतो च सद्धम्मा' ।

९ "इय पत्तावुसो मिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त-
 वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
 लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय, लाभो उप-
 ३० पज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमावमापज्जति ।
 अयं बुच्चतावुसो 'मिक्खु इच्छो विहरति लाभाय न उट्ठहति न
 घटति न वायमति लाभाय लामी च न च मदी न च पमादी अण्णुतो

च 'सद्धम्मा' । इमे खो, आवुसो, अट्ठ पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकिस्मि" ति ।

८. अलंसुत्तं

१ तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि . पे०

छहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो, अलं परेस । कतमेहि छहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतान च धम्मान धारणजातिको होति, धातान च धम्मान अत्थूपपरिक्खिता होति, अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्थस्स विञ्जापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहसको सब्बहाचारीनं । इमेहि खो, आवुसो, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो, अलं परेस ।

२ "पञ्चहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो, अल परेस । कतमेहि पञ्चहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतान च धम्मान धारणजातिको होति, धातान च धम्मान अत्थूपपरिक्खिता होति, अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, कल्याणवाचो च होति पे० सन्दस्सको च होति पे० सब्बहाचारीन । इमेहि खो, आवुसो, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अल परेस ।

३ "चतूहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो, नाल परेसं । कतमेहि चतूहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतानं च धम्मान धारणजातिको होति; धातान च धम्मान अत्थूपपरिक्खिता होति, अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, नो च कल्याणवाचो होति पे० नो च सन्दस्सको होति पे० सब्बहाचारीन । इमेहि खो, आवुसो, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेस ।

४ "चतूहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल परेसं, नाल अत्तनो । कतमेहि चतूहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मान धारणजातिको होति; नो च धातान

धम्मान् अत्यूपपरिविस्तृता होति, नो च अत्यमञ्ज्वाय धम्ममञ्ज्वाय
धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च होति ... पे०... सन्दस्सको
च होति पे० सग्रह्यचारीन । इमेहि खो, आबुसो चतूहि धम्महि
समन्नागतो भिक्खु अल परेस, नाल अत्तनो ।

५ “तीहाबुसो, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो, नाल
परेस । कत्तमेहि तीहि ? इहाबुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति
च होति कुसलेसु धम्मोसु सुत्तान च धम्मान धारणजातिको होति,
धात्तानं च धम्मान अत्यूपपरिविस्तृता होति, अत्यमञ्ज्वाय धम्ममञ्ज्वाय
धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, नो च कल्याणवाचो होति ... पे०...
नो च सन्दस्सको होति पे० सग्रह्यचारीन । इमेहि खो, आबुसो,
तीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो, नाल परेस ।

६ “तीहाबुसो, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अल परेसं, नाल
अत्तनो । कत्तमेहि तीहि ? इहाबुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति
च होति कुसलेसु धम्मोसु, सुत्तान च धम्मान धारणजातिको होति,
नो च धात्तानं धम्मान अत्यूपपरिविस्तृता होति, नो च अत्यमञ्ज्वाय
धम्ममञ्ज्वाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च होति
पे० अत्यस्स विञ्ज्यापनिया, सन्दस्सको च होति ... पे०...
सग्रह्यचारीनं । इमेहि खो, आबुसो, तीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु
अल परेसं, नाल अत्तनो ।

७ “ढीहाबुसो, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो, नाल
परेस । कत्तमेहि ढीहि ? इहाबुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति
च हाति कुसलेसु धम्मोसु, नो च सुत्तानं धम्मान धारणजातिको होति,
धात्तान च धम्मान अत्यूपपरिविस्तृता होति अत्यमञ्ज्वाय धम्ममञ्ज्वाय
धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति नो च कल्याणवाचो होति ... पे०...
नो च सन्दस्सको होति ... पे० ... सग्रह्यचारीन । इमेहि खो आबुसो
ढीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो नाल परेस ।

८ “ढीहाबुसो, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अल परेसं नाल
अत्तनो । कत्तमेहि ढीहि ? इहाबुसो भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च
हाति कुसलेसु धम्मोसु ना च सुत्तानं धम्मानं धारणजातिको हाति,
नो च धात्तानं धम्मानं अत्यूपपरिविस्तृता होति ना च अत्यमञ्ज्वाय

धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्थस्स विञ्जापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहसको सब्रह्मचारीन । इमेहि खो, आवुसो, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल परेस, नाल अत्तनो” ति ।

5

६. परिहानसुत्तं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? कम्मरामता, भस्सारामता, निद्वारामता, सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्जुता, ससग्गारामता, पपञ्चारामता — इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति ।

२ “अट्ठिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? न कम्मरामता, न भस्सारामता, न निद्वारामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता, भोजने मत्तञ्जुता, अससग्गारामता, निप्पपञ्चारामता — इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती” ति ।

10

15

१०. कुसीतारम्भवत्थुमुत्तं

१ “अट्ठिमानि, भिक्खवे, कुसीतवत्थूनि । कतमानि अट्ठ ? इध, भिक्खवे, भिक्खुना कम्म कत्तब्ब होति । तस्स एव होति — ‘कम्म खो मे कत्तब्ब भविस्सति । कम्म खो पन मे करोन्तस्स कायो किलमिस्सति । हन्दाह निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरिय आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतरस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, पठम कुसीतवत्थु’ ।

20

२ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खुना कम्म कत होति । तस्स एव होति — ‘अहं खो कम्म अकासि । कम्म खो पन मे करोन्तस्स कायो किलन्तो । हन्दाह निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरिय आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतरस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, दुतिय कुसीतवत्थु ।

25

३ “पुन च पर, भिक्षवे, भिक्षुना मग्गो गन्तव्वो होति । तस्स एव होति — ‘मग्गो मे’ गन्तव्वो भविस्सति । मग्गो सो पन म गच्छन्तस्स कायो किलमिस्सति । हन्दाह निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति न विरिय आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिममाय असञ्चिकतस्स सञ्चिकिरियाय । इद, भिक्षवे, ततिय कुसीतवत्थु ।

४ “पुन च पर, भिक्षवे, भिक्षुना मग्गो गतो होति । तस्स एव होति — ‘अहं सो मग्ग भगमासि । मग्गो सो पन मे गच्छन्तस्स’ कायो किलन्तो । हन्दाह निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरिय आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिममाय असञ्चिकतस्स सञ्चिकिरियाय । इद भिक्षवे, चतुत्थ कुसीतवत्थु ।

५ “पुन च पर, भिक्षवे, भिक्षु गाम वा निगम वा पिण्डाय चरन्तो न लभति सुखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारि पूरि । तस्स एव होति — ‘अहं सो गाम वा निगम वा पिण्डाय चरन्तो नात्थ सुखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारिपूरि । तस्स मे कायो किलन्तो अकम्मञ्जो । हन्दाह निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरिय आरभति पे० इद भिक्षवे पञ्चमं कुसीतवत्थु ।

६ “पुन च परं भिक्षवे भिक्षु गामं वा निगम वा पिण्डाय चरन्तो लभति सुखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारिपूरि । तस्स एव होति — ‘अहं सो गाम वा निगम वा पिण्डाय चरन्तो सत्थ सुखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारिपूरि । तस्स मे कायो गएवो अकम्मञ्जो मासाचित मग्गे । हन्दाह निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति न विरिय आरभति पे० इद भिक्षवे छट्ठ कुसीतवत्थु ।

७ “पुन च पर भिक्षवे भिक्षु गो उपपन्नो होति अप्पमत्तवो आवापो । तस्स एव होति — ‘उपपन्नो गो मे अय अप्पमत्तवो आवापो अत्थि मग्गो निपज्जितु । हन्दाह निपज्जामी’ ति । गो निपज्जति, न विरिय आरभति पे० इद भिक्षवे सप्तमं कुसीतवत्थु ।

८ “पुन च पर भिक्षवे भिक्षु गित्ताना वुट्ठितो होति अप्पि र वुट्ठितो मेमज्जा । तस्स एव होति — ‘या’ गो गित्ताना वुट्ठितो अप्पि र वुट्ठितो मेमज्जा । तस्स म कायो दुप्पसा अकम्मञ्जो । हन्दाहं

निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्तस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, अट्ठम कुसीतवत्थु । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ कुसीतवत्थूनि ।

६ “अट्ठिमानि, भिक्खवे, आरम्भवत्थूनि । कतमानि अट्ठ ? 5
इध, भिक्खवे, भिक्खुना कम्म कत्तव्वं होति । तस्स एवं होति — ‘कम्म खो मे कत्तव्वं भविस्सति । कम्म खो मया’ करोन्तेन न सुकरं बुद्धान सासन मनसि कातु । हन्दाहं पटिकच्चेव विरिय आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्तस्स सच्छिकिरियाया’ ति । सो विरिय आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय 10
असच्छिक्तस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, पठम आरम्भवत्थु^१ ।

१०. “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खुना कम्म कतं होति । तस्स एव होति — ‘अहं खो कम्म अकांसि । कम्म खो पनाहं करोन्तो नासक्खि बुद्धान सासन मनसि कातु । हन्दाहं विरिय आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया 15
अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्तस्स सच्छिकिरियाया’ ति । सो विरिय आरभति । इदं, भिक्खवे, दुतियं आरम्भवत्थु ।

११. “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गन्तव्वो होति । तस्स एव होति — मग्गो खो मे गन्तव्वो भविस्सति । मग्ग खो पन मे गच्छन्तेन न सुकरं बुद्धान सासन मनसि कातु । हन्दाहं विरिय पे० 20
इदं, भिक्खवे, ततियं आरम्भवत्थु ।

१२ “पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गतो होति । तस्स एव होति — अहं खो मग्ग अगमांसि । मग्ग खो पनाहं गच्छन्तो नासक्खि बुद्धान सासन मनसि कातु । हन्दाहं विरिय आरभामि पे०
इदं, भिक्खवे, चतुत्थं आरम्भवत्थु ।

१३ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय 25
चरन्तो न लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्ति । तस्स एव होति — अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो नालत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्ति । तस्स मे कायो

१ पन मे — सी०, स्या०, रो० । २ आरम्भवत्थु — सी०, आरम्भवत्थ — स्या०, आरम्भवत्थु — रो० ।

हतूपनिसो^१ होति इन्द्रियसंवरो । इन्द्रियसंवरे असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स हतूपनिसं होति सीलं । सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि । सम्मासमाधिं हि असति सम्मा समाधिविपन्नस्स हतूपनिस होति यथाभूतज्जाणदस्सन । यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो । निब्बिदाविरागे 5 असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका पि न पारिपूर्तिं गच्छति, तच्चो पि फेगु पि सारो पि न पारिपूर्तिं गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, सतिसम्पज्ज्जे असति सतिसम्पज्ज्ज-विपन्नस्स हतूपनिस होति हिरोत्तप्पं, हिरोत्तप्पे असति हिरोत्तप्प- 10 विपन्नस्स हतूपनिसो^२ होति .. पे० विमुत्तिज्जाणदस्सन ।

२. “सतिसम्पज्ज्जे, भिक्खवे, सति सतिसम्पज्ज्जसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति हिरोत्तप्प । हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति इन्द्रियसवरो । इन्द्रियसवरे सति इन्द्रियसंवर-सम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति सील । सीले सति सीलसम्पन्नस्स 15 उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि । सम्मासमाधिं हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति यथाभूतज्जाणदस्सन । यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूतज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो । निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, 20 रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका^१ पि पारिपूर्तिं गच्छति, तच्चो पि . फेगु पि .. सारो पि पारिपूर्तिं गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, सतिसम्पज्ज्जे सति सतिसम्पज्ज्जसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति हिरोत्तप्प, हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति पे० विमुत्तिज्जाणदस्सन” ति । 25

२. पुण्णियसुत्तं

१ अथ खो आयस्मा पुण्णियो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त

१ हतूपनिसो - सी०, स्या०, रो० । २ हतूपनिस - सी०, स्या०, रो० ।

सरणा । साधु, भन्ते, भगवन्तं येव पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो ।
भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

“तेन हि, भिक्खवे, देसेस्सामि” । त^१ सुणाय, साधुक मनसि
करोथ, भासिस्सामी” ति ।

“एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा 5
एतदवोच — “सचे, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका एव पुच्छेय्यु
— “किंमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, किसम्भवा सब्बे धम्मा, किसमुदया
सब्बे धम्मा, किसमोसरणा सब्बे धम्मा, किंपमुखा सब्बे धम्मा, किंअधि-
पतेय्या सब्बे धम्मा, किउत्तरा सब्बे धम्मा, किसारा सब्बे धम्मा” ति,
एव पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेस अञ्जतित्थियान परिब्बाजकान एवं 10
व्याकरेय्याथ — ‘छन्दमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, मनसिकारसम्भवा
सब्बे धम्मा, फस्ससमुदया सब्बे धम्मा, वेदनासमोसरणा सब्बे धम्मा,
समाधिप्पमुखा’ सब्बे धम्मा, सताधिपतेय्या सब्बे धम्मा, पञ्जुत्तरा
सब्बे धम्मा, विमुत्तिसारा सब्बे धम्मा” ति, एव पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे,
तेस अञ्जतित्थियान परिब्बाजकान एव व्याकरेय्याथा” ति । 15

४. चोरसुत्तं

१ “अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो खिप्पं
परियापज्जति, न चिरट्ठित्तिको होति । कतमेहि अट्ठहि ? अप्प-
हरन्तस्स पहरति, अनवसेस आदियति, इत्थि हनति, कुमारिं दूसेति,
पव्वजित विलुम्पति, राजकोस विलुम्पति, अच्चासन्ने कम्मं करोति,
न च निधानकुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतो 20
महाचोरो खिप्पं परियापज्जति, न चिरट्ठित्तिको होति ।

२ “अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो न खिप्पं
परियापज्जति, चिरट्ठित्तिको होति । कतमेहि अट्ठहि ? न अप्पहरन्तस्स
पहरति, न अनवसेसं आदियति, न इत्थि हनति, न कुमारिं दूसेति, न
पव्वजितं विलुम्पति, न राजकोसं विलुम्पति, न अच्चासन्ने कम्मं करोति, 25
निधानकुसलो च’ होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतो
महाचोरो न खिप्पं परियापज्जति, चिरट्ठित्तिको होती” ति ।

१-१ मी०, न्या०, रो० पात्येनेनु न दिस्सति । २ समाधिप्पमुखा — मी०, रो० ।

५ समणसुत्त

१ “समणो” ति, भिक्खवे, तथागतस्सेत अधिवचन अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘ब्राह्मणो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सत अधिवचन अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘वेदगू’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेत अधिवचन अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘भिसक्को’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सत अधिवचन अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘निम्मलो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेत अधिवचन अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘विमलो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेत अधिवचन अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘आणी’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेत अधिवचन अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘विमुत्तो’ ति, भिक्खवे, तथागतस्सेत अधिवचन अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स ति ।

“य समणेन पत्तव्य, ब्राह्मणेन वुसीमता ।
य वेदगुना पत्तव्य, भिसक्केन अनुत्तर ॥
“य निम्मसेन पत्तव्यं, विमसेन सुचीमता’ ।
य आणिना च’ पत्तव्य, विमुत्तेन अनुत्तर ॥
“सोह विजितसङ्गामो, मुत्तो मोचेमि वचना ।
नागोम्हि परमदन्तो’, असेखो’ परिनिब्बुत्तो” ति ॥

६ यत्तसुत्त

१ एष समय भगवा वोससेसु^१ चारिक चरमानो महत्ता भिक्खुमङ्गेन सद्धि येन इच्छानङ्गल नाम वोससान ब्राह्मणगामो तं पसरि । तत्र सुद भगवा इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनगण्डे । अस्सोमुं गो इच्छानङ्गलवा ब्राह्मणगहपतिवा — “समणो रासु भो गोतमो सयपुत्तो सयपुत्ता पय्यजितो इच्छानङ्गलं अनुप्पत्ता इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनगण्डे । तं गो पन भवन्त गोतम एष वत्थाणो विसिगद्दो अम्भुण्णा — ‘इति पि सो भगवा अरुह सम्मासम्बुद्धो — वे०... गागु गो पन तथारूपानं अरुहत्वं दग्गनं होणी’ ति ।

२ अय गा इच्छानङ्गलवा ब्राह्मणगहपतिवा तरगा रतिवा अययन पटु^२ गार्त्तीयं भोत्राणियं पाशाय येन इच्छानङ्गलवनगण्डो

१ अरुहत्वा — की अरुहत्वा — एवा । २ की सो वोससेसु इति ।

३ वरको इति — की वरको इति — एवा वरको इति — की । ४ यत्तसुत्तो — एवा । ५ यत्त — की यत्त — की ।

तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा वहिद्वारकोट्टके अटुंसु उच्चासदा महासदा ।
तेन खो पन समयेन आयस्मा नागितो भगवतो उपट्ठाको होति । अथ
खो भगवा आयस्मन्त नागितं आमन्तेसि — “के पन ते, नागित, उच्चासदा
महासदा केवट्ठा मञ्जे मच्छविलोपे^१” ति^१ ?

“एते, भन्ते, इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका पहुत खादनीय 5
भोजनीय आदाय वहिद्वारकोट्टके ठिता भगवन्तयेव उद्दिस्स भिक्खु-
सङ्घ चा” ति ।

“माह^२ नागित, यसेन समागम, मा च मया यसो । यो
खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, 10
यस्साह नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स
निकामलाभी^३ अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो त मीब्बसुख मिद्धसुख
लाभसक्कारसिलोकसुख सादियेय्या” ति ।

“अधिवासेतु दानि, भन्ते, भगवा । अधिवासेतु सुगतो ।
अधिवासनकालो दानि, भन्ते, भगवतो । येन येनेव दानि, भन्ते, भगवा 15
गमिस्सति तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चेव जानपदा
च । सेय्यथापि, भन्ते, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते यथानिन्न उदकानि
पवत्तन्ति, एवमेव खो, भन्ते, येन येनेव दानि भगवा गमिस्सति
तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चेव जानपदा च । त
किस्स हेतु ? तथा हि, भन्ते, भगवतो सीलपञ्जाण” ति । 20

३ “माह, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो । यो
खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी,
यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स 25
निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीब्बसुखं मिद्धसुख
लाभसक्कारसिलोकसुखं सादियेय्य ।

४ “देवता पि खो, नागित, एकच्चा नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स
पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनियो अस्सु
अकिच्छलाभिनियो अकसिरलाभिनियो, यस्साहं नेक्खम्मसुखस्स पवि-

१-१ मच्छ विलोपे तीति — स्या०, मच्छे विलोपे ति — रो० । २ मा त्व — स्या० ।

३ निकामलाभी —

वेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिञ्चलाभी
अकसिरलाभी । सुम्हाक पि खो, नागित, सङ्गम्म समागम्म सङ्गणिक-
विहार अनुयुत्तान विहरत्त एव होति — 'न हि' नूनमे आयस्मन्तो इमस्स
नेकसम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-
लाभिनो अस्सु अकिञ्चलाभिनो अकसिरलाभिनो, यस्साह नेकसम्म-
सुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी
अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी । तथा हि पन मे आयस्मन्तो सङ्गम्म
समागम्म सङ्गणिकविहार अनुयुत्ता विहरन्ति ।

५ "इधाह, नागित, भिक्खू पस्सामि अञ्जमञ्ज अङ्गुलि-
पतोदकेन' सञ्जग्घन्ते सङ्कीळन्ते । तस्स मय्ह, नागित, एव होति —
'न हि नूनमे आयस्मन्तो इमस्स नेकसम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उप-
समसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनो अस्सु अकिञ्चलाभिनो
अकसिरलाभिनो यस्साह नेकसम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी । तथा हि
पन मे आयस्मन्तो अञ्जमञ्ज अङ्गुलिपतोदकेन सञ्जग्घन्ति
सङ्कीळन्ति ।

६ "इध' पनाह' नागित, भिक्खू पस्सामि यावदत्थ उदराव-
वेहक भुञ्जित्वा सेय्यसुख पस्ससुख' मिदसुख अनुयुत्ते विहरन्ते । तस्स
मय्ह नागित एव होति — 'न हि नूनमे आयस्मन्तो इमस्स नेकसम्म-
सुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनो
अस्सु अकिञ्चलाभिनो अकसिरलाभिनो यस्साह नेकसम्मसुखस्स पवि-
वेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिञ्चलाभी
अकसिरलाभी । तथा हि पन मे आयस्मन्तो यावदत्थ उदरावदहक
भुञ्जित्वा सेय्यसुख पस्ससुख मिदसुख अनुयुत्ता विहरन्ति ।

७ "इधाह नागित भिक्खू पस्सामि गामन्तविहारि' समाहित
निसिण्ण । तस्स मय्ह नागित एव होति — 'इदानीं इम आयस्मन्तं
आरायिको वा उपट्ठहिस्सति' समणुद्देशो वा । त सम्हा समाभिम्हा

१ इ - धी स्या रो । २ अङ्गुलिपतोदकेहि - धी रो । ३-४ इधाह
- धी रो । ४ पस्ससुख - धी रो । ५. गामन्तविहारे - स्या । ६ पन्नेत्सवि -
धी तन्नेत्सवि - रो

चावेस्सती” ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि गामन्तविहारेन ।

८. “इध पनाह, नागित, भिक्खु पस्सामि आरञ्जकं^२ अरञ्जे पचलायमान निसिन्न । तस्स मय्ह, नागित, एव होति — ‘इदानी अयमा-
यस्मा इम निहाकिलमथ^३ पटिविनोदेत्वा अरञ्जसञ्जयेव^४ मनसि 5
करिस्सति एकत्तं” ति । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेन ।

९. “इध पनाह, नागित, भिक्खु पस्सामि आरञ्जकं अरञ्जे असमाहितं निसिन्न । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति — ‘इदानी अय-
मायस्मा असमाहित वा चित्तं समादहिस्सति, समाहित वा चित्तं अनु- 10
रक्खिस्सती’ ति । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेन ।

१०. “इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्जकं अरञ्जे समाहितं निसिन्न । तस्स मय्ह, नागित, एव होति — ‘इदानी अयमायस्मा
अविमुत्त वा चित्तं विमुच्चिस्सति^५, विमुत्त वा चित्तं’ अनुरक्खिस्सती’ 15
ति । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेन ।

११ “इध* पनाह, नागित, भिक्खुं पस्सामि गामन्तविहारि
लाभि चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । सो तं
लाभसक्कारसिलोक निकामयमानो रिञ्चति पटिसल्लान, रिञ्चति 20
अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि; गामनिगमराजधानि ओसरित्वा
वासं कप्पेति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि
गामन्तविहारेन ।

१२ “इध पनाह, नागित, भिक्खु पस्सामि आरञ्जकं लाभि
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान । सो त लाभ-
सक्कारसिलोक पटिपणामेत्वा न रिञ्चति पटिसल्लान, न रिञ्चति 25
अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो
अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेन* ।

१ गमिस्सती — स्या०, चाविस्मती — रो० । २ म्या० पोत्यके नत्थि । ३ निहाकिलमथ —
सी० । ४ अरञ्जसञ्जयेव — स्या० । ५ एत्तक — स्या० । ६ विमुच्चिस्सति — स्या० ।

— अय पाठो रो० पोत्यके छक्कनिपातेयेव दिस्सति न एत्थ अट्ठकनिपाते ।

१३ “यस्माद्, नागित, समये अद्यानमगप्यटिपन्नो न कञ्चि’
पस्सामि पुरतो वा पच्छतो वा, फासु मे, नागित, तस्मि समये होति
अन्तमसो उच्चारपस्सावकम्माया” ति ।

७ पत्तनिकुञ्जनसुप्त

१ “अट्टहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतस्स उपासकस्स
५ आकङ्खमानो सङ्खो पत्त निक्कुज्जेय्य” । कतमेहि अट्टहि ? भिक्खून्
अलाभाय परिसक्कति, भिक्खून् अनत्थाय परिसक्कति, भिक्खून् अवा
साय’ परिसक्कति, भिक्खू’ अक्कोसति परिभासति, भिक्खू भिक्खूहि
मेदेति’, बुद्धस्स अवण्ण भासति, धम्मस्स अवण्ण भासति, सङ्खस्स
अवण्ण भासति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहज्जेहि समन्नागतस्स
१० उपासकस्स आकङ्खमानो सङ्खो पत्त निक्कुज्जेय्य ।

२ “अट्टहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतस्स उपासकस्स
आकङ्खमानो सङ्खो पत्त उक्कुज्जेय्य । कतमेहि अट्टहि ? न भिक्खून्
अलाभाय परिसक्कति, न भिक्खून् अनत्थाय परिसक्कति, न भिक्खून्
अवासाय परिसक्कति, न भिक्खू अक्कोसति परिभासति, न भिक्खू
१५ भिक्खूहि मेदेति बुद्धस्स वण्ण भासति, धम्मस्स वण्ण भासति, सङ्खस्स
वण्ण भासति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्टहज्जेहि समन्नागतस्स
उपासकस्स आकङ्खमानो सङ्खो पत्त उक्कुज्जेय्या” ति ।

८ अप्पसावपवेदनीयसुप्त

१ “अट्टहि भिक्खवे धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्ख-
माना उपासका अप्पसाव पवेदेय्यु । कतमहि अट्टहि ? गिहीनं अला
२० भाय परिसक्कति गिहीन अनत्थाय परिसक्कति, गिही’ अक्कोसति
परिभासति गिही गिहीहि मेदेति बुद्धस्स अवण्ण भासति धम्मस्स
अवण्ण भासति सङ्खस्स अवण्ण भासति अगोपरे’ च’ मं पस्सन्ति ।

१ विज्जि - ली स्वा रो । २ अज्जमाना - स्वा । ३ निक्कुज्जेय्य -
वा । ४ अलाभाय - ली स्वा रो । ५ भिक्खून् - ली रो । ६ मेदेति -
ली स्वा रो । ७ गिहीन - ली रो । ८ च - एव च देवा - स्वा ।

इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमाना
उपासका अप्पसादं पवेदेय्युं ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्ख-
माना उपासका पसाद पवेदेय्यु । कतमेहि अट्ठहि ? न गिहीन अला-
भाय परिसक्कति, न गिहीन अनत्थाय परिसक्कति, न गिही अक्कोसति 5
परिभासति, न गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं भासति, धम्मस्स
वण्णं भासति, सङ्खस्स वण्णं भासति, गोचरे च नं पस्सन्ति । इमेहि
खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमाना
उपासका पसादं पवेदेय्यु” ति ।

६. पटिसारणीयसुत्तं

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो 10
आकङ्खमानो सङ्खो पटिसारणीयकम्मं करेय्य । कतमेहि अट्ठहि ?
गिहीनं अलाभाय परिसक्कति, गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, गिही
अक्कोसति परिभासति, गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स अवण्णं
भासति, धम्मस्स अवण्णं भासति, सङ्खस्स अवण्णं भासति, धम्मिकं
च गिहिपटिस्सवं न सच्चापेति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि 15
धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमानो सङ्खो पटिसारणीय^१
कम्मं^१ करेय्य ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्ख-
मानो सङ्खो पटिसारणीयकम्म पटिप्पस्सम्भेय्य । कतमेहि अट्ठहि ?
न गिहीन अलाभाय परिसक्कति, न गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, न 20
गिही अक्कोसति परिभासति, न गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं
भासति, धम्मस्स वण्णं भासति, सङ्खस्स वण्णं भासति, धम्मिकं च
गिहिपटिस्सवं सच्चापेति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि
समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमानो सङ्खो पटिसारणीयकम्म पटिप्प-
स्सम्भेय्या” ति ।

१० सम्मावतनसुत्त

१ "तस्सपापियसिकम्मकतेन", भिक्खवे, भिक्खुना भट्टसु
धम्मेषु सम्मा वत्तितव्व - न उपसम्पादेतव्वो, न निस्सयो वातव्वो,
न सामणेरो उपट्ठापेतव्वो, न भिक्खुनोवादकसम्मति साधितव्वा, सम्मत
पि भिक्खुनियो न भोवदितव्वा, न काचि' सङ्घसम्मति सादितव्वा, न
विस्मिञ्चि पञ्चेकट्ठाने ठपेतव्वो, न च तेन मूलेन बुट्ठापेतव्वो । तस्स-
पापियसिकम्मकतेन, भिक्खवे, भिक्खुना इमेसु भट्टसु धम्मेषु सम्मा
वत्तितव्व" ति ।

सत्तिवम्मो गव्वो ।

तस्सुद्धानं

सत्तिपुण्णियमूलेन, चोरसमणेन पञ्चम ।

यसो पत्तप्पसादेन, पटिसारणीयं च वत्तन" ति ॥

१० सामञ्जसगो

१-२६ अयं सो योज्झा उपासिवा, सिरीमा, पटुमा, सुतना,
मनुजा, उत्तरा, मुत्ता, पेमा, रती, चुन्दी, विम्बी मुमना, मस्मिना,
तिस्सा, तित्थमाता, सोणा, सोणाय माता, पाणा, पाणमाता,
उत्तरा गन्धमाता, विगाणा मिगाणमाता, गुञ्जुत्तरा उपासिवा,
गामायती उपासिवा, गुप्पयासा कोनियपीसा, मुप्पिया उपासिवा
गह्वरमाता गह्वरताती ।

सामञ्जसगो इगमो ।

इतिवो पन्नागवो समतो ।

१. तस्सपापियसिकम्मकतेन - की. तस्स पा. १. २. उपसम्पादेतव्व - की.
पा. १. ३. निस्सयो - की. ४. सामणेरो - पा. ५. वत्तितव्व - की.
पा. ६. भोवदितव्व - पा. ७. काचि' - की. ८. सङ्घसम्मति - की. ९. सादितव्व - की.
१०. विस्मिञ्चि - की. ११. पञ्चेकट्ठाने - की. १२. ठपेतव्वो - की. १३. बुट्ठापेतव्वो - की.
१४. तस्स - की. १५. तित्थमाता - की. १६. सोणाय माता - की. १७. पाणा - की.
१८. पाणमाता - की. १९. गन्धमाता - की. २०. मिगाणमाता - की. २१. गुञ्जुत्तरा - की.
२२. उपासिवा - की. २३. गामायती - की. २४. उपासिवा - की. २५. गुप्पयासा - की.
२६. कोनियपीसा - की. २७. मुप्पिया - की. २८. उपासिवा - की. २९. गह्वरमाता - की.
३०. गह्वरताती - की. ३१. सामञ्जसगो - की. ३२. इगमो - की. ३३. इतिवो - की.
३४. पन्नागवो - की. ३५. समतो - की.

११. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठ धम्मा भावेतब्बा ।
 कतमे अट्ठ ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्खप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो,
 सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि - रागस्स,
 भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२ “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठ धम्मा भावेतब्बा । 5
 कतमे अट्ठ ? अञ्जत्त रूपसञ्जी बहिद्वा रूपानि पस्सति परित्तानि
 सुवण्णदुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवसञ्जी
 होति । अञ्जत्त रूपसञ्जी बहिद्वा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि
 सुवण्णदुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवसञ्जी
 होति । अञ्जत्तं अरूपसञ्जी बहिद्वा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्ण- 10
 दुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवसञ्जी होति ।
 अञ्जत्तं अरूपसञ्जी बहिद्वा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि सुवण्ण-
 दुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवसञ्जी होति ।
 अञ्जत्तं अरूपसञ्जी बहिद्वा रूपानि पस्सति नीलानि नीलवण्णानि नील-
 निदस्सनानि नीलनिभासानि . पे० . पीतानि पीतवण्णानि . पे०.. 15
 लोहितकानि लोहितवण्णानि . पे० ओदातानि ओदातवण्णानि
 ..पे०... ओदातनिभासानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति
 एवंसञ्जी होति - रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे अट्ठ धम्मा
 भावेतब्बा” ।

३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठ धम्मा भावेतब्बा । 20
 कतमे अट्ठ ? रूपी रूपानि पस्सति, अञ्जत्तं अरूपसञ्जी बहिद्वा
 रूपानि पस्सति, सुभ तेव अधिमुत्तो होति, सब्बसो रूपसञ्ज्ञान समति-
 क्कमा पटिघसञ्ज्ञान अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञान अमनसिकारा ‘अनन्तो
 आकासो’ ति आकासानञ्चायतन उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो आका-
 सानञ्चायतन समतिक्कम्म ‘अनन्त विञ्ञाण’ ति विञ्ञाणञ्चायतनं 25
 उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो विञ्ञाणञ्चायतन समतिक्कम्म ‘नत्थि
 किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्चायतन उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो आकि-
 च्चञ्चायतन समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतनं उपसम्पज्ज विह-
 रति, सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतन समतिक्कम्म सञ्ज्ञावेदयित-

निरोधं उपसम्पज्ज विहरति - रागस्स, मिक्खवे, अभिञ्जाय इमं
अट्ठ धम्मा भावेतब्बा" ।

४-३० "रागस्स, मिक्खवे, परिञ्जाय ... पे० .. परिक्खमाय

पहानाय सयाय .. वयाय विरागाय ... निरोधाय ... आणाय

४ .. पटिनिस्सग्गाय ... पे० इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा" ।

११-५१० "दोसस्स पे०.. मोहस्स ... कोपस्स ... उप

नाहस्स .. मक्खस्स .. पलासस्स .. इस्साय ... मच्चरिमस्स ... मायाय

.. साठेम्मस्स धम्मस्स .. सारम्मस्स .. मानस्स .. अस्सिमानस्स ...

मदस्स पमादस्स अभिञ्जाय .. पे०... परिञ्जाय ... परिक्खमाय

१० .. पहानाय .. सयाय वयाय विरागाय निरोधाय ... आणाय ...

पटिनिस्सग्गाय .. पे० इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा" सि ।

रागपेय्यासं निट्ठि ।

अट्ठकनिपातो निट्ठितो ।

विसेसपदान

अनुवकमणिका

अ		अट्ट, आरम्भवत्थूनि	४१७, ४१८
अस्सणो ब्रह्मचरियवासाय, अट्टमो	३२६	— कुसीतवत्थूनि	४१५, ४१७
— चतुत्थो	३२८	— गरुवम्मे	३७०
— छट्ठो	३२६	— दानवत्थूनि	३३७
— ततियो	३२८	— दानानि	३३६, ३३७
— दुतियो	३२८	— दानूपपत्तियो	३३६
— पञ्चमो	३२६	— धम्मा	४११, ४२६
— षष्ठो	३२८	— धम्मा, सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय	४१५
— सत्तमो	३२६	— धम्मा, सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय	४१५
अस्सपुत्तो	३७६	— पच्चया	२७१, ४००, ४०१
अग्गी, तयो	१८६	— परिसा	३६५, ३६६
— सत्त	१८४	— पुञ्ञामिसन्दा	३४४
अङ्गान	३४६, ३५३, ३५६	— पुरिसखळुङ्का	३०१, ३०२, ३०५
अङ्गीरस्स	१६६	— पुरिसदोसा	३०१, ३०२, ३०५
अचिरवती, नदी	१०८, ३०७	— पुरिसपुगला	८
अचेलकसावका, ओदातवसना	६४	— बलानि	३२६
अच्छरिया अन्मुता धम्मा, अट्ट	३०७, ३११, ३१४, ३१५, ३१७, ३२०	— मलानि	३०५
अच्छरियो अन्मुतो धम्मो, अट्टमो	३०८, ३१७, ३२०	— महापुरिसवितक्का	३३३
— चतुत्थो	३०७, ३१०, ३१७	— लोकधम्मा	२७५, २७६
— छट्ठो	३०८, ३१०, ३१७, ३२०	— विमोक्खा	३६४, ३६५
— ततियो	३०७, ३१०, ३१६	— सप्पुरिसदानानि	३४२
— दुतियो	३०७, ३०६, ३१६	— सम्पदा	४०८, ४०९
— पञ्चमो	३०८, ३१०, ३१७	— हेतू	२७१
— षष्ठो	३०७, ३०६, ३१६	अट्टङ्गिकस्स मग्गस्स अरियस्स	११७, २४६
— सत्तमो	३०८, ३११, ३१७	अट्टानिससा, पाटिकस्स	२७०
अजातसत्तु, वेदेहिपुत्तो	१६४, १६५	अतिनिपात	१३२
अञ्जदत्थुदसो	२२१	अतिमान	१३२, १४४
अट्ट, अच्छरिया अन्मुता धम्मा	३०७, ३११, ३१४, ३१५, ३१७, ३२०	अतीत, एको अन्तो	१०६
— अनरियवोहारा	३६५	अत्तञ्जू	२४०
— अभिभायतनानि	३६३, ३६४	अत्यञ्जू	२४०
— अस्सखळुङ्का	३०१, ३०२	अत्यूपपरिक्खिता, धातान धम्मान	३८६-३८८, ४१४
		अदिट्ठे, अदिट्ठवादिता	३६५
		— दिट्ठवादिता	३६५
		अदिन्नादान	३४५

मनुस्मृतिसंज्ञा वेदना निरामिसा	११७	अभ्यापञ्चाधिभूतो	९७
- मञ्जी	१०७	अमम्बद्धानानि च	११८, ११९
- सामिसा	११७	अभिमापतनानि च	११८
अभिकरणसमवायस्या सत्	२११	अभिमापतनं च	११८
अभिहितसिक्ता	१४४	- चतुर्थ	११८
अभिपञ्चनासिक्ता	१४४	- चतुर्थ	११८
अभिमान	११२	- चतुर्थ	११८
अभिहीनसिक्ता	१४४	- चतुर्थ	११८
अभिमितो	२२१	- चतुर्थ	११८
अभिरूपबोद्धा च	११४	- चतुर्थ	११८
अनास्यं बुद्धियौ भव्यौ	११४	- चतुर्थ	११८
अनामाभिफल	१२४	- चतुर्थ	११८
अनामाभी	१२४	- चतुर्थ	११८
अनाभिविधिकस्त आद्यमे चेतने	१ २ ४१	अभिमू	११८
	४२, ७२, १११	अभुते अभुतवाविता	११८
	१४२, १७१, २७	- भुतवाविता	११८
	१४७, १११	अभुत्तुभिमयो	११८
अनाभिविधिकौ महपति	२२१	अभुत्तु गुरो	११८
अभिज्ञसंज्ञा	१८८ १८८	अभुत्तुभिमयो	११८
अभिज्ञे बुद्ध्यायुज्या	१८८ १८८	अभुत्तुभिमयो	११८
अभुत्तुभिमयो बुद्ध्या भोक्तृ	११४, ११४	अभुत्तुभिमयो	११८
अभुत्तुभिमयो च	७ ४२	अभुत्तुभिमयो	११८
अभुत्तुभिमयो च	११४, ११४	अभुत्तुभिमयो	११८
अभुत्तुभिमयो च	२११ २११	अभुत्तुभिमयो	११८
अभुत्तुभिमयो च	२ ८	अभुत्तुभिमयो	११८
अभुत्तुभिमयो च	२ ११ - ११२ १११ १११	अभुत्तुभिमयो	११८
अभुत्तुभिमयो च	१४७	अभुत्तुभिमयो	११८
अभुत्तुभिमयो च	७ ४२, ४२	अभुत्तुभिमयो	११८
अभुत्तुभिमयो च	७ ११ ११	अभुत्तुभिमयो	११८
- चतुर्थ	४ ४२	अभुत्तुभिमयो	११८
अभुत्तुभिमयो च	२११	अभुत्तुभिमयो	११८
अभुत्तुभिमयो च	१ १	अभुत्तुभिमयो	११८
- बुद्धि	१ १	अभुत्तुभिमयो	११८
अभुत्तुभिमयो च	१४१	अभुत्तुभिमयो	११८
अभुत्तुभिमयो च	१	अभुत्तुभिमयो	११८
- चतु १११ ११४ ११७-१११		अभुत्तुभिमयो	११८
अभुत्तुभिमयो च	११	अभुत्तुभिमयो	११८
- भौ	११४	अभुत्तुभिमयो	११८
- चतु	११४	अभुत्तुभिमयो	११८
अभुत्तुभिमयो च	१७१	अभुत्तुभिमयो	११८

अविज्ञासयोजन	१५६	आनिससो, पञ्चमो	६३
अविज्ञाते, अविज्ञातवादिता	३६५	— पठमो	६२
— विज्ञातवादिता	३६५	आवाधा, छद्मेव	२५६
अवेचपमादेन, धम्मे	१४८	आभस्तरूपगो	२२२
— वुद्धे	१४८	त्रायस्मा, अनुसुद्धो	२०, ३३०—३३३
— सद्धे	१४८		३३६, ३५६
असह्यारपरिनिव्वायी	२६६	— आनन्दो २०, ५६, ७४, ६०—६४, १०८,	
असद्धम्मा, सत्त	२६५	१०६, ११२, १६५, ३६६—३७१,	
असम्पजज्ज	१३२	३६६, ३६७, ३६६	
असम्मोहाधिमुत्तो	८७	— उत्तरो	२७६, २८०
असाधारणेन जाणेन समन्नागतो	१४१	— उदायी	४०, ६०
असुते, असुतवादिता	३६५	— उपालि	२६३
— सुतवादिता	३६५	— किमिलो	५५, २१७
असुभसज्जा	१८८, १८६	— खेमो	७२
असुरिन्दो, पहारादो	३०६	— धम्मिको	७८—८०
अस्सकान	३४६, ३५३, ३५६	— नागितो	५७, ४२३
अस्सखळुक्का, अट्ट	३०१, ३०२	— पुण्णियो	४१६
अस्सदोसा, अट्ट	३०२	— फग्गुनो	६०, ६१, ६३
अस्सदोसो, अट्टमो	३०२	— महाकच्चानो	२०, ३३, ३६, ५०
— चतुत्थो	३०२	— महाकप्पिनो	२०
— छट्ठो	३०२	— महाकस्सपो	२०
— तत्तियो	३०२	— महाकोट्टिको	२०, १०१
— दुत्तियो	३०१	— महाचुन्दो	२०, ६८
— पञ्चमो	३०२	— महामोगल्लानो	२०, ४७, ४८, २००,
— पठमो	३०१	२१०, २१२, २२०, ३१३	
— सत्तमो	३०२	— रेवतो	२०
		— सारिपुत्तो १५, १६, २०, ५५, ७४,	
		१७६—१८०, २००, ४११, ४१३	
आ		— सुमनो	७२
आकासानञ्चायतन	३६४	— सौणो	८५, ८७
आकिञ्चञ्जायतन	३६४	आरकत्ता, अरहा	२६५
आजीवका, आजीविकिनियो	६४	— अरियो	२६५
आनन्दो, आयस्मा २०, ५६, ७४, ६०—६४,		आरक्खसम्पदा	३७५, ४०८, ४०६
१०८, १०६, ११२, १६५,		आरम्मवत्थु, अट्टम	४१८
३६६—३७१, ३६६, ३६७, ३६६		— चतुत्थ	४१७
आनिससा, छ	६३	— छट्ठ	४१८
आनिससो, चतुत्थो	६२	— तत्तिय	४१७
— छट्ठो	६३	— दुत्तिय	४१७
— तत्तियो	६२	— पञ्चम	४१८
— दुत्तियो	६२		
अ० ३—५५			

भारम्भवत्पु पठनं	४१७	उम्मी पदपठि वेतामिकी	१४६, ११३, ११८	१२
— सप्तमं	४१८	— हृत्पिमासिकी		१२१
भारम्भवत्पुनि भट्ट	४१७ ४१८	— राजमहामतो		१२२
भासोक्तसङ्घर्ष	४१	उम्मासोयं		२२
भासवतिरोधो कृतमो	११६	उम्मायी बाह्यमो		१७८
भासवा भविबासना पहातम्मा	६७ ६८	उद्गातसम्पदा	१७८ ४०८, ४ ६	
— उपो	११६	उनुसुतानि तीणि		२२६
— तिरम्भानपौत्रियमनीया	११६	उत्तरा मन्त्रमाता उपासिका		४२८
— वेवलोक्कगमनीया	११६	उत्तरिमनुस्सधम्मं		११२
— निरमगमनीया	११६	उत्तरो भायस्मा	२७६, २७०	
— पट्टिसेवना पहातम्मा	६७ ६८	उत्तरको भायस्मा	११६, ११	
— परिबज्जना पहातम्मा	६७ ६८	उत्तरकूपमा पुमाणा	४ १	
— पेटिबिज्जयममनीया	११६	उत्तरी भायस्मा		११
— भावना पहातम्मा	६७ ६८	उत्तरकूपकुकुलं		११२
— समुत्सलीकगमनीया	११६	उत्तरसोतो होति भकमिद्वयमी		२११
— विवातपट्टिहाहा	६७ ६८	उपहृत्पिपरिनिम्मायी		८७
— विनीयमा पहातम्मा	६७ ६८	उपाशमकमयाभिमुतो		२११
— संवत्ता पहातम्मा	६७	उपासि भायस्मा		१७१
भासवानं निदानसम्भयो भविज्जा	११६	उपासकस्स पद्यमवा सत्त		१७१
— विपाको	११६	— सम्भवा सत्त		१६७ १६८
— वेमसत्ता	११६	उपासका जम्मेय्यका		१२४ १२३
भाहारे पट्टिकुलसङ्घा	१८८ १८९	उपासको भत्तहिताय पट्टिपत्तो		१४६
भाहानेय्यमि	१८४ १८७	— अट्टो		१४६
भाहवके नेटिमे	१२१ १२३	— वासेट्टो		१२३
भाहवकी हृत्पिकी	१४६, १२१	— उद्गातसम्भो		१४६
भाहवियं विहृति मयवा	१२१ १२३	— तारम्भो		१२४ १२३
		— सीतवा		१११ १११
		उपासिका		
हम्भानज्जमवत्तपणे	४२२	— उत्तरा मन्त्रमाता		४२८
हम्भानज्जनं कोसलानं बाह्यमामो	४६ ४२२	— काणमाता		४२८
हम्भानास्मि	४६	— काणा		४२८
हत्थिपुत्तो	१७१	— कुम्भुत्तरा		४२८
हत्थिपावा वत्तारी	१४६, १६७	— कामा		४२
हत्थिमानं पञ्चमं	२४६	— कुम्भी		४२८
हत्थियेगु वगुत्तरावा	११२	— तित्तमाता		४२८
हत्थिपत्तो पदपठि	१२, ११ १२, १४६	— तित्ता		४२८
हत्थिपठने विववाये	१८ १ १ १ १	— मद्गुलमाता मद्गुलपानी		४२८
हत्थावयोजनं	१२७	— मन्त्रमाता		२ २ १
		— मद्गुमा		४२८
		— विम्भी		४२८
उम्मतपरीतो बाह्यमो	१८४ १८३, १८८			

[illegible]

कामसूक्तं	१११	कोसलानं	१४८, १४९, १४९
कामानमेतं अभिबर्चनं गच्छी	१ १८१	— निगमो बृहद्वक्त्रं	१०८
— सन्तो	१ १८१	— ब्राह्मणगामी, बृहद्वक्त्रं	१८, ४२१
— कुर्वन्	१० १८१	कोससेषु चारिणं भरमानो भगवा	२२, १४, १०८
— पञ्चो	१ १८१		१४८, ४२१
— भयं	१ १८१	कोसियपुत्रो दीवजायु	१०१
— रोषो	१ १८१	कोसियानं निगमो कनकरपतं	१०१
— सङ्गो	१ १८१	कोसियेषु विहरति भगवा	१०१
— सत्सं	१ १८१		१०१
कामानं निबानमम्भो फस्ती	११६		१०१
— विपाको कृतमो	११७	कतिपपरिषा	२१४ ११४
— वेमत्तता कृतमा	११७	कतिपमहासासकुलं	८३, ८९
कामासुबो	११८	कारकमस्तो	२४४
कामेसुमिच्छाचारो	१४५	क्षिप्यमिसन्ति कुससेषु बन्धेषु	१८५-१८८
कासम्भु	२४ २४१	कुम्भुत्तरा उपसिका	४२८
काशीनं	१४८ १४९ १४९	क्षमा उपसिका	४२८
किमिसामं विहरति भगवा	४३, २१७	क्षमो भ्रामस्ता	४२
किमिको भ्रामस्ता	४३, २१७		४
किं चिच्छिच्छी	८४		१८७ २४४
कुटुमलकपायो	२४४	कम्पराय पोखरविद्या तीरे	१०४
कुटुमको नाम सत्पा	८३ ८४ २४९	पञ्चा	१४८, १४९ १४९
कुर्वन्	१४८, १४९ १४९	पञ्चापानं	१८१
कुटीतबन्धु भट्टमं	४१९	भयार्थं विहरति भयवा	१८१
— चतुर्थं	४१९	भयार्थीसौ भयार्थं	१४
— चतुर्थं	४१९	यदबन्धु भट्ट	१८४ १८४
— चतुर्थं	४१९	महपतिग	२४९
— चतुर्थं	४१९	गहपति भनावपिच्छिको	१४८
— चतुर्थं	४१९	— इतिवर्ती	१४८
कुटीतबन्धुनि भट्ट	४१९, ४१७	— चतुर्थी	१४८
कुर्वन्	११२	— लघुस्ती	१४८
कुटुमारत्ताना महाभनं	२१९ २८९ ११५, ११५, ११५, १०९ १०९ ११५	— लघुस्ती	१४८
कोसमानो अभिबर्चनी हीति पुण्यस्त	१४ १४	— लघुस्ती	१४८
कोमारमन्त्री बीवको	१४८	— लघुस्ती	१४८
कोरकवाती	२४४	— लघुस्ती	१४८
कोसम्भिवं विहरति भयवा	१४९	— लघुस्ती	१४८
कोसमस्त पदेनरिस्त	१८	— लघुस्ती	१४८

गहपति, विचयो	१४६	चम्पाय विहरति, भगवा	१६७, २८४
- विजयमाहिको	१४६	चम्पेय्यका, उपासका	१६७, १६८
- सन्वानो	१४६	चागवन	१५३, १५५
- सुदत्तो	१४६	चागवती	३६१, ३६३
गहपतिपरिसा	२१४, ३६५	चागसम्पदा	३७७, ३८०, ३८१, ४०८-४१०
गहपतिमहासालकुल	६५, ६६	चागानुस्सति	७, १०
गामगामणिको	२१	चातुमहाराजिकपरिसा	३६५
गिज्झकूटे, पव्वते	५५, ७८, ८५-८७, ६३, १६४, १६८, २०६, २८१	चातुमहाराजिका, देवा	१०, ३५, ४८, ४९, १६६, २४४, ३३६, ३४१, ३५०, ३५३
गिज्झकावसये	२४, २६, ६६, ४०३	चारित्तकिलमथो	३८
गेवो	३३-३५	चित्तो, गहपति मच्छिकासण्डिको	१४६
गेलञ्ज	१६	- हत्थिसारिपुत्तो आयस्मा	१०१, १०५, १०६
गोतमी, महापजापति	३६८, ३७०, ३७१	चित्त, अविमुत्त	५८
गोतमो, अकिरियवादो	२८८, २६३	- असमाहित	५८
- अपगम्भो	२८६	- विमुत्त	५८
- अरसरूपो	२८८	- समाहित	५८
- उच्छेदेवादो	२८८	चुन्दी, उपासिका	४२८
- जेगुच्छी	२८६	चेतसा, उद्धच्चकुक्कुच्चपरियुद्धितेन	३७, ३६
- तपस्सी	२८६	- कामरागपरियुद्धितेन	३६, ३६
- निव्भोगो	२८८	- कामरागपरेतेन	३६, ३६
- वेनयिको	२८६	- थीनमिद्धपरियुद्धितेन	३६, ३६
गोविन्दो	८४	- व्यापादपरियुद्धितेन	३६, ३६
		- विचिकिच्छापरियुद्धितेन	३७, ३६
घ		चेतिय, अग्गाळव	३२३
घोसितारामे, कोसम्बिय	१८१	- उदेन	३६६
च		- गोतमक	३६६
चण्डालकुल	६७	- चापाल	३६६, ३६६
चतस्सो, पटिसम्भिदा	१७८	- बहुपुत्तक	३६६
- परिसा	२८३	- सत्तम्ब	३६६
चतुत्थो, अञ्जिरियो अम्भुतो वम्भो	३१७, ३१६	- सारन्दद	१६३, ३६६
चतुत्थ, ज्ञान	४२, २०३, २६०, ३३२	चेतीन	३४६, ३५३, ३५६
चत्तारि, अपायमुखानि	३७६	चेतीसु विहरति, अनुषद्धो	३३०
- तयागतस्स आरक्खेय्यानि	२१६, २१७	- आयस्मा महाचुन्दो	६८
- पुरिसयुगानि	८	चोरा, आवुधवला	३२६
- सत्तिपट्टानानि	६६, २४६	चोरी च अय्या	२२४, २२५
- सम्मप्पधानानि	२४६	चोरीसमा	२२३
चत्तागे, आहारा	२३६	चोदना	६६, ६७
- पटिपादा	२४६	छ	
		छ अज्जस्तिवानि आयतनानि, एको अन्तो	१०७

च, अनुत्तरिण्यानि	७	४२	तथा विस्ती	१४४
- अनुत्तरिष्ठानानि	७	६३	- विस्ती	१०६ १०
- अपरिष्ठानिया भम्मा		१	तथियो भम्माविमो भम्माविमो	११६ ११६
- भम्माविष्ठानानि	१३६	१४	तथियं भागं	४० २१ ११२ १
- भागिष्ठाना		६३	तथागतस्स भारस्सेम्मनि भत्तारि	२१६ २१६
- ठानानि		८७	- तथागतवसानि च	१२१
- तथागतस्स ठानानवसानानि		१२१	तथास्तो परिसुद्धकामसमाचारो	२११
- भम्मा ४६, ४७ ५ १२५, १२७ १३१ १३२		१४६, १५	- परिसुद्धमनोसमाचारो	२११
			- परिसुद्धवशीसमाचारो	२११
- निस्सारणीया भातुयो		१३ १३	- परिसुद्धाशीनो	२११
- पुमत्ता		६३	उत्तुल्लि, वेवा	१
- बाहिरिणि भामवतानि बुद्धियो भन्तो		१ ७	तपुस्सो गहपति	१४६
- विभावमूलाणि	५	५१	तयो भन्ती	१८१
- उत्तारो		८४	- भासवा	११६
- समया		३६	- भम्मा	२६, १४४ १४६
- वारणीया भम्मा	११	१२	- परिष्ठानिया भम्मा	२६
उत्तो भम्माविमो भम्माविमो	११७	३२	- भवा	१४१
उत्तं पापुभाको दुल्लमो लोकास्मि		१४१	तत्तकम्मिको गहपति	१४६
उत्तमिवाविमो	२४	२६	तत्तपापियसिककम्मकटोम	४२८
उत्तेव भावावा		२५६	तत्तपापियसिका	२६१
			तत्तविमपरिठा	१६५
ज			तत्तविठा वेवा	१० १२, ४६, २४४
जातुत्तोणि जाह्मो	७३, १२४			३४ ३५० ३५३
जातकजातो		२४४	विमवत्तारको	२११
जीवकम्मवत्तं राजगहे		३२५	विमि	१०० १११ ११४
जीवको कोमारमज्जी		१४६	विमिक्कको	१ ८ १११ ११४
जेतवन भनापपिण्डकस्त भावमे	१ २ ५१		विमिक्कको	१ ८ १११ ११४
	३२, ७२ १५१ १५२		विमिक्कको	११६
	१७१ २७ ३४७ ३५६		तिरस्मानयो नियमनीया भासवा	१२
जेतवन	४६, ४७ १२७ १७४ १७५		तिरस्मानयो निवेदनीयं कम्म	१२
जीविताणी नाम जत्था	५३ ५४ २५६		तिविमो कम्मार्तं विपाको	४२८
झ			तिरामाता जपासिका	४२८
जानी	४२३		तिरामा जपासिका	१४६
ठ			तिरामो तपहा	२१
ठातानि च	५३		- तपहा	४८
			- विमपु	५८
त			तीरगज्जानि दायवत्त	५१
तत्तकम्मवत्तं	५३		- तत्तकम्मवत्तं	५१
			तीरिण अनुगतानि	१२६
तत्तकम्मवत्तं	५३		- तत्तकम्मवत्तं	५४

तौणि, पुञ्जविग्नवत्पूनि	३४०, ३४२	तुत्ता, तौणि, वट्टि	६६
तौणु, सिक्खानु	१४३	- वेदना निगमिना	११७
तौहि, अतपवज्जो	२१६, २१७	- वेदना नागिना	११७
तुमिता, देवा	३२, ४६, २४८, ३४०, ३४२, ३४०	- नातापनिदेणुतात्तमनम्मुपायाना	१२०
तुमिद, काय	६२, ६३	तुत्ते अतत्तगज्जा	१२८, १२९
थ		तुत्ता, त्थाणि	१२०
थम्म	१३०	तुत्ता, मरण	१२०
थानमिद्व	१३०	- य पिन्दु न त्थमि	१२०
		- तौणि, दाहिदि	६५
द		- तौणि, वग्नय	६६
दक्खिणागिर्त्तिम्म	२००	दुत्तियो, अत्तुत्तियो अत्तुत्तो धम्मो	३१६, ३१६
दक्खिणेष्यणि	१२८, १२८	दुत्तियो अत्तो, अत्तागत	१०६
दण्डकपक, कोमलान निगमो	१०८	- छ साहिरानि आयतनानि	१०७
दम्भानुत्तन्नि	७, ४२-४५	- तुत्ता वेदना	१०७
दानवत्पूनि, अट्ट	३३७	- फत्तानमुदयो	१०८
दानानि, अट्ट	३३६, ३३७	- रूप	१०७
दानूपपत्तियो, अट्ट	३३६	- सवत्तायनमुदयो	१०७
दायकस्स, तीणज्जानि	५१	दुत्तिय ज्ञान	२६०, ३३२
दारका, रुणवला	३२६	देवतानुत्तति	७
दाक्कम्मिको, गहपति	६६	देवदत्तो	१०६, २८१, २८२
दालिदि, दुक्ख लोकस्मि	६५	देवपुत्तो, वसवत्ती	३४२
दामी, भरिया	२२५	- सुनिम्मितो	३४२
दामीसमा	२२३	- सुयामो	३४१
दिट्ठवम्ममुत्तविहाराम	४०	देवलोकगमनीया, आसवा	११६
दिट्ठानुसयो	१५७	देवलोकवेदनीय, कम्म	१२०
दिट्ठिसंयोजन	१५६, १५७	देवा, चातुमहाराजिका	१०, ३२, ३५, ४८, ४६, २४४, ३३६, ३४१, ३५०, ३५३, ३५७
दिट्ठे, अदिट्ठवादिता	३६५	- तदुत्तरि	१०, ३२
-दिट्ठवादिता	३६५	- त्तावत्तिमा	३४०, ३५०, ३५३
दिवासज्ज	४१	- तुत्तिता	१०, ३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३५०
दीवजाणु, कोळियपुत्तो	३७५	- निम्मानरत्ती	१०, ३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३५१
दुक्खनिरोधो, कतमो	१२१	- परनिम्मितवसवत्ती	१०, ३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३५१, ३५४, ३५७
दुक्खस्स, निदानमम्भो, तण्हा	१२०	- ब्रह्माकायिका	१०, ३२, २१०, २४४, ३४०
- विपाको कतमो	१२१	- भुम्मा	२४४
- वेमत्तता कतमा	१२१	- मत्तापकायिका	३६२
दुक्खा, जरा	१२०	- यामा	३६२
- जाति	१२०		
- पञ्चुपादानवत्तन्वा	१२०		
- लोकस्मि, अनुचरिया	६६		
- लोकस्मि. चोत्तमा	६६		

देवानमिन्द्रो सः	२२१ २८०
देविन्द्रो	२२२
दीवचस्तता	२६
दोसगि	१८४ १८५ १८७
द्वयद्वयसमापति	१२४

ध

धनानि सत	१४४ १४६
धम्ममारवता	१२०
धम्मज्जु	२४
धम्मपरिवायो निब्बोधिकपरिवायो	११३, १२१
- विसंयो	१२१ १२८
धम्मा, मद्र	४१ ४७ १२४ १२७ १३१
	१३२ १४२ १४ ३१७ ४११ ४२६
- ठितिमामिमा	१३
- ठयो	२६, १४४ १४४
- निब्बोचमामिया	१३
- निब्बोचमामिया ध	४
- विसंमामिया	१३
- सत	१७१ २६८
- धम्मरायविवाय	३८
- हानमामिया	१२६
- हेतुसम्पन्ना	१४१
धम्मामुधम्मपटिपत्तो	३८८-३८८
धम्मामुत्तति	७
धम्मिको धामस्मा	७८-८
- धाहणी	८१
धम्मो धत्तानुविद्धि	१४६
- धम्ममपरिया	१४६
- धम्मिणसम्पन्ना	१४६
- धम्मिणे बुद्धसम्पन्ना	१४६
- धम्मस्वतानुत्तरियं	१४६
- धम्ममावगारवता	४१ ४७ १७४-१७६
- धरति	१४६
- धम्मनुविद्धि	१४६
- धम्ममपत्रं	१४६
- धरंवरौ	१४७
- धम्मसंविद्धि	१४६
- धामिममाचारितो	१२३, १२६

धम्मो इन्द्रियसु धम्मसंज्ञा	४६, १४८ १७१
- उद्धरणं	१४७
- कम्माधमता	४६, १४८, १७१
- कामबाहु	१४६
- कामवितक्को	१४६
- कामसम्पन्ना	१४६
- कामपुण्यरितं	१४६
- वसुतो	२२१
- धामानुत्तति	१४६
- वेततो विवक्षेयी	१४७
- छटो	२२७
- छटिमी	२२१
- वस्तानुत्तरियं	१४६
- बुद्धे धनतसम्पन्ना	१४६
- बुद्धियो	२२१
- वेतानुत्तति	१४६
- दोषचस्तता	४६, ४७
- धम्ममारवता	१४६
- धम्मामुत्तति	४६, १४८ १७१
- निहायमता	१४६
- निरोधसम्पन्ना	२२७
- पञ्चमी	४६, ४७ १७४-१७६
- पटितन्त्रावगारवता	२२१
- पठो	१४७
- पमाधो	१४६
- पद्धानसम्पन्ना	१४७
- पापमित्ता	१४६
- पारिचरियामुत्तरियं	१४६
- बुद्धानुत्तति	१४६
- व्यापारपापु	१४६
- व्यापारवितक्को	१४६
- व्यापारसम्पन्ना	१४६
- वस्तारावता	४६, १४८ १७१
- मीजने धम्मसम्पन्ना	४६, १४८ १७१
- मनोपुण्यरितं	१४६
- मक्षिण्णता	१४६
- मिच्छाविद्धि	१४६
- माहानुत्तरियं	१४६
- मनीपुण्यरितं	१४६

धम्मो, विरागसञ्ज्ञा	१४६	निरयगमनीया, आसवा	११६
- विहिंसावातु	१४६	निरयवेदनीय, कम्म	१२०
- विहिंसावितक्को	१४५, १४६	निस्सयो	४२८
- विहिंसासञ्ज्ञा	१४५	निस्सारणीया धातुयो, छ	१३, १५
- सङ्घणिकारामता	४६, १४८, १७१	निस्सुतत्ता, सोत्तियो	२६४
- सङ्घगारवता	४६, ४७, १७४-१७६	नीवरणानि, पञ्च	६६
- सङ्घानुस्सति	१४६	नेक्खम्माधिमुत्तो	८७
- सत्तमो	२२७	नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायत्तन	३६४, ३६५
- सत्युगारवता	४६, ४७, १७४-१७६	नेसादकुल	६४
- सन्दिट्टिको	७०, ७१	न्हातको, न्हातत्ता	२६४
- ममाधिगारवता	१७४-१७६		
- सवनानुत्तरिय	१४६		
- भिक्षागारवता	४६, ४७, १७४-१७६		
- सिक्खानुत्तरिय	१४६		
- सीलानुस्सति	१४६		
- सेखो	१२५, १२६		
धारणजातिको	३८७, ३८८, ४१४		

न

नकुत्तपिता, गहपति	१७, १६, १४६	पच्चया, अट्ट	२७१, ४००, ४०१
नकुत्तमाता, गहपतानी	१७, १६, ४२८	पच्चयो, अट्टमो	२७२
नदी, अचिरवती	१०८	- चतुत्थो	२७२
नन्दमाता, वेळुकण्डकी	५१, २००, २०१	- छट्ठो	२७२
मन्दो, वच्छो	६४, २०२	- ततियो	२७२
मन्देनुचिमन्दमूले	२८७, ३०६	- द्रुतियो	२७२
नागिनो, प्रायग्मा	५७, ४२३	- पञ्चमो	२७२
नागो	५६, ६०	- षष्ठमो	२७२
नानिं विहरति, भगवा	२४, २६, ६६, ४०३	- सत्तमो	२७२
नाम, एसो भन्तो	१०७	पच्चुप्पन्न, मज्झे	१०६
नाय्यो, एव ताटा	६३	पञ्च, अनुस्सतिट्ठानानि	४०, ४२
नाय्यो, नाट्ठुत्तो	२६३	- इन्द्रियानि	२४६
निष्पेपगन्ना, मुणत्तिट्ठो	८१, ८२	- ओरम्भागियानि मयोजनानि	६१, १६२, २०३, ३२६
निशेपगन्ने, मपिपगन्नुत्ति	७, ३२४, ३६८	- कामगुणा	११६
निशेपयो	२१७	- नीवरणानि	६६
निशेपि, मपि	५४	- वलानि	२४६
निशेपपुनि, मपि	१६२, १६३	पञ्चमो, अचट्ठरियो अन्भुतो धम्मो	३१७, ३२०
निशेपपुत्ता	८६	पञ्चानान	३४६, ३५३, ३५६
निशेपि, निशेप, धम्मसंस्सत्ता	११४, १२३	पञ्चाना, मज्झमिज्जाणि	६३
निशेपपु	८८	- तांतामिज्जाणि	६३
निशेपपुत्ता	८८	- पम्मपुत्तामिज्जाणि	६३
निशेपपुत्ता, धम्मसंस्सत्ता	११४, १२३	- मपिपगन्निज्जाणि	६३
निशेपपुत्ता	८८	- मुणत्तामिज्जाणि	६३
निशेपपुत्ता, धम्मसंस्सत्ता	११४, १२३	- मपिपगन्निज्जाणि	६३
निशेपपुत्ता	८८		
निशेपपुत्ता, धम्मसंस्सत्ता	११४, १२३		
निशेपपुत्ता	८८		

पञ्चाभासजनेपलसम्पद्यो	२३८	पुष्पनी उभयोमानविमुक्तो	१२८
पञ्चाभासम्पदा	१७७ ३८ ३८ १ ४ ८	- सम्मुखित्वा ठितो	१२१
पटिमसंयोजनं	१५६, १५७	- विष्णो	१९
पटिबानुसयो	१५७	- निमुञ्जति	१२२
पटिञ्जातकरजं	२६३	- पठयति	१९
पटिप्याहकानं शीघ्रज्ञानि	५१	- पठिमात्रप्यतो	१९
पटिसम्मिदा चतस्तो	१७८	- विपस्वति	१९
पटिसारणीयकर्म	४२७	- कायसक्ति	१२८
पठमो धम्मपरिपो धम्मो	३१६, ३१८	- विट्पिप्यतो	१२८
पठमं धानं	२६ ३३१	- कुटिनी	२९३
पठिवा निम्नसिद्धता	३२६	- धम्मामुसारी	१२६
पठुमा उपाधिका	४२८	- पञ्चाभिमुक्तो	१२८
पथो निम्नकूटे	५३, ७८ १६४	- पठनी	२९३
- सङ्ख्येयके षट्कामिकायं	२७६, २८	- सक्ति निमुप्पी	१२६
पथनिमित्तवयवसिद्धिनी देवा १ ३२ ४६, २४४		- सङ्गामुसारी	१२६
१४ ३४२, ३४२ ३४३ ३४४ ३४५ ३४७		- सङ्गामिमुक्तो	१२८
पठिवाकको शीघ्रियसीवको	७	- शीघ्रो	१२, १४
परिमलकवस्तु बुधसं	१४१	पुष्पकान्तिव्यवस्थानि शीघ्रि	१४ ३४२
परिचम्पु	२४१	पुष्पकामिसन्ता भद्र	३४४
परिता भद्र	३६३, ३६६	पुष्पकामिसन्तो भद्रमो	३४३
- चतस्तो	२८३	- चतुत्तो	३४४
परिहाणिया धम्मा तपो	२६	- छन्दो	३४३
परिविकारविमुक्तो	८७	- त्रिवि	३४४
पथेति कोसलो	२६	- कुटिनी	२४४
पहाणवी धमुरिन्तो	३ ३	- पञ्चमी	३४३
पात्रादिपाठी	३४३	- पठनी	३४३
पापुवावी बुधनी लोकास्मि धनं	१४६	- सप्तमी	३४३
पापनिष्ठता	२६	पुष्पिणी धामस्ता	४२६
पापधम्माबद्धो	३७३	पुष्पाद्यमे मित्राध्यापुपासारे	५६, ११२, १२२, ११२
पापसहावी	३७३	पुष्पनी बह्मपाठी	१२, १३
पापयने मेतम्यपद्धे	१ ३ १ ८	पुष्पिण्यद्धा भद्र	१ १३ २, १ ४ ३ ५
पारिचरियानुत्तरियं	७ ४२-४३	पुष्पिण्यविषी सप्त	२ ४ २ ६
विमुक्ता भाषा	३८६	पुष्पिण्योसा भद्र	१ ६३ २, १ ३
पुष्पकवस्तुनं	३४	पुष्पिण्योषी भद्रमो	१ ३
पुष्पकवस्तुनं	२४१	- चतुत्तो	३ ३
पुष्पकवस्तुनं कोपमानो धविबलो	३४ १३	- छन्दो	३ ४
पुष्पना उरुधरमा	१५६	- त्रिवि	३ ३
- त	१३	- कुटिनी	३ ३
- त	१५६, २९६	- पञ्चमी	३ ४
		- पञ्चमी	३०३

भिक्षु, कुटीरो	१३५	भिक्षु धोतपिनो	१००
- गमखो	१२९	- धम्मविषयसम्बोधाङ्गं भावेत्सन्ति	१७
- गगारामत्तं अनुसुत्तो	१२९	- निरोधसङ्गं भावेत्सन्ति	१७१
- गगारामी	१२९	- पञ्चावली	१७०
- गहपतिबीवरधरो	१	- पस्सदिसम्बोधाङ्गं भावेत्सन्ति	१७०
- गामन्तविहारो	१	- पहामसङ्गं भावेत्सन्ति	१७१
- गुप्पञ्चो	१३५	- पीठिसम्बोधाङ्गं भावेत्सन्ति	१७०
- हुत्थीलो	१३५	- बह्वसुदा	१७०
- धम्मञ्जु	२३८	- विरागसङ्गं भावेत्सन्ति	१७१
- धम्माराधो	१३३	- विरियसम्बोधाङ्गं भावेत्सन्ति	१७
- म अपायकुसलो	१३३	- सतिमत्तो	१७
- म अपायकुसली	१३३	- सतिसम्बोधाङ्गं भावेत्सन्ति	१७
- म अपायकुसलो	१३३	- समाधिधम्मोधाङ्गं भावेत्सन्ति	१७
- म महिच्छी	१३५	- हिरीमत्तो	१७०
- निप्पपञ्चारामो	१३३	भिसक्को	४२२
- नेमत्तनिको	१	सुम्मा देवा	२४४
- पञ्चवा	१३५, १३६	भूमिबालस्स पातुभावाय धट्ठमो हेतु	४१
- पम्बिकेकारामी	१३३	- बटुलो हेतु	४
- पहामारामी	१३३	- छटो हेतु	४
- पिण्डपातिको	१	- छटियो हेतु	४
- पंसुकुमिको	१	- कुटियो हेतु	४०
- पावमारामी	१३३	- पञ्चमी हेतु	४
- महिच्छी	१३५	- पठमी हेतु	४
- मुटुस्सति	१३५	- सत्तमी हेतु	४१
- योगबहुलो	१३४	भेसकळावने मिमहावे	१७-१८, २१५
- विमवधरो	२९	मीवने धमराञ्जु	१३२
- वेदबहुलो	१३४	म	
- सङ्गणिकखो	१२९	मक्खसि बीसाली	६४
- सङ्गणिकारामी	१२९	मन्थानं	३४८, ३५३ ३५६
- सतिमा	१३३	मगो धट्ठङ्गिको धरियो	११७
- सदी	१३३	मण्डपियसोवन्नं	१५७
- सीलवा	१३३	मण्डानं	३४८, ३५३ ३५६
- हिरिमा	१३५	मनपकायिका देवा	३५२
भिक्षुमीवारकत्तम्मति	४२८	मनुवा कपासिका	४२५
भिक्षु धनसत्तङ्गं भावेत्सन्ति	१७१	मनुमत्तीकयमनीया धातवा	११८
- धनिससङ्गं भावेत्सन्ति	१७	मनुसालोक्कियनीयं कम्मं	१२
- धनुससङ्गं भावेत्सन्ति	१७१	मनीसत्तं वट्ठं	१५६
- धावीनसङ्गं भावेत्सन्ति	१७१	मरणसङ्गता	१५८ १५८
- धाव्वाविट्ठिया	१७	मरणसत्ति	२४ ४ ४ ४ ५
- उदेकवासम्बोधाङ्गं भावेत्सन्ति	१७		

राजागो इस्सपिबसा	३२६	विज्जामाघट्टिति चतुत्वा	१८३
राजा मागधो अनावसत्तु	१६४ १६५	- छट्ठा	१८४
एषि उपासिका	४२८	- तथिया	१८३
रूपमधो	१४३	- बुधिया	१९१
रूपं बुधियो धन्तो	१ ७	- पञ्चमा	१८३
रैवतो धायस्मा	२	- पठमा	१८१
रोहणम्यो निपाटी	१५५	- सप्तमा	१८४
न		विज्जामाघट्टितियो सत्त	१८४
सपत्त	१६२	विज्जानाणं मज्जे	१ ७
सामानुत्तम्यं	७ ४२-४५	विज्जानाते अविज्जानातवाविता	१८८
लोकवस्मा धट्ट	२७५ २७६	- विज्जानातवाविता	१८८
य		विमवत्तव्हा	१४४
वज्जानं	३४८, ३५३ ३५६	विमसो	४२२
वजीसत्तं बुधियं	१८६	विमुत्तो	४२२
वज्जीनं	३४८, ३५३ ३५६	विमोक्खा धट्ट	३८४
वज्जीगु विहरति मयथा	३१८	विमोक्खो धट्टगो	३८५
वड्ढि बुवथा लोकास्मि	६६ ६७	- चतुत्थी	३८४
वधकसमा	२२३	- छट्ठो	३८४
वधा व भरिया	२२४	- तथियो	३८४
वसवत्ती देवा	२२१ २२२ ३४२	- बुधियो	३८४
वस्सकारी धाट्टागो	१६६, १६८	- पञ्चमी	३८४
वस्सावातो	३३६	- पठमो	३८४
वामकस्स	१६६	- सप्तमो	३८४
वामदेवस्स	१६६	विरियवसकायो अरियसत्तको	२३७
वानेदुस्स	१४६ १६६	विरियवत्तं	१५२
विगागिअकथं	२२	विवावमूत्तानि छ	१ ११
विजयो गहरति	१४६	विवासा मिगास्मात्ता उपासिका	३५२ ४२८
विजिअन्धानुगो	१५७	विजयोयो वस्सपरियायो	१६६ १६७
विजिअन्धानुगोअ	१५६ १५७	- संवीको	१६६, १६७
विजितिअ	१५६ १५७	विहिताविपक्कं	१११
विजयमाहिक्को वट्ठपि	१५६ १५७	विहितापञ्च	१११
विज्जामागिणी वग्गो अविज्जामागजा	१५६	विद्यू	२६४ ४२२
- अविज्जं बुल्लगज्ज्जा	५	विदमा धनुस्साममुगा	११७
- बुल्लं धनगज्ज्जा	५	- बुल्ला	११७
- विरोधगज्ज्जा	५	- गुला	११७
- वहातगज्ज्जा	५	विदमाविरोधी अज्जविरोधी	११७
- विगागज्ज्जा	५	विदमानं विगागज्ज्जा वग्गो	११७
- विज्जामागज्ज्जा	१६४	- विवाको	११७
		- विजयता	११७

वेदेहिपुत्तो, मागवो अजातसत्तु	१६४, १६५	नतिवल	१५३
वेनकुल	६४	सतिविनयो	२६३
वेरञ्जाय विहरति, भगवा	२८७, ३०६	सत्त, अग्गी	१८४
वेरञ्जो, ब्राह्मणो	२८७, २६२	— अच्छरिया अब्भुता धम्मा	३२१
वेसालिय विहरति, भगवा	१६३, २१३, २३०,	— अधिकरणसमया धम्मा	२६३
	२६३, ३१५, ३५५, ३७३,	— अनुसया	१५७
	३७४, ३६६	— अपरिहानिया धम्मा	१६३, १६४, १६७—१६६
वेसाली	३६६, ३७६	— असद्धम्मा	२६५
वेस्सवणो, महाराजा	२००, २०२, २८०	— उदकूपमा पुग्गला	१६०
वेस्तामित्तस्स	१६६	— उपासकस्स पराभवा	१७३
वेळुकण्डकी, नन्दमाता	५१, २००	— सम्भवा	१७३
वेळुकण्डको	२०१	— धनाति	१५४, १५६
वेळुवने	५५	— धम्मा	१७१, २६४, २६८
वोहारवेपक्का, सञ्जा	११८	— निद्दसवत्थूनि	१६२
स		— पुग्गला	१५६, २६६
		— पुरिसगत्तियो	२०८, २०६
		— पुरिसस्स भरियायो	२२३
		— वोज्झङ्गा	२४६
		— विञ्जाणट्ठित्तियो	१८४
		— सञ्जा	१८८, १६४
		— सद्धम्मा	२६५
		— समाधिपरिक्खारा	१८४
		— सयोजनानि	१५६, १५७
		सत्तमो, अच्छरियो अब्भुतो धम्मो	३१७, ३२०
		सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खित	२३६
		सत्था, अरको	२५७, २५६
		— अरनेमि	८३, २५६
		— कुद्दालको	८३, २५६
		— जोतिपालो	८३, २५६
		— मूगपक्खो	८३, २५६
		— सुनेत्तो	८३, २५६
		— हत्थिपालो	८३, २५६
		सत्थारो, छ	८४
		सत्थुगारवता	१२७
		सद्दे, उभो	४
सकदागामिपत्तो	६२	सद्धम्मनियतो	१४१
सकदागामी	३११, ३८३	सद्धम्मा, सत्त	२६५
सर्कि निमुग्गो, पुग्गलो	१५६	मद्धावन	१५३, १५४
सक्कायदिट्ठि	१३८		
सक्कायनिरोधो	१०७		
सक्कायसमुदयो, दुत्तियो अन्तो	१०७		
सक्कायो, एको अन्तो	१०७		
सक्केसु विहरति, भगवा	७, २८, ३२४, ३६८		
सक्को, देवानिमिन्दो	८२, २२१, २८०		
— महानामो	७, १४६		
सखी च भरिया	२२५		
सखीसमा	२२३		
सङ्खेय्यके, पव्वते वटजालिकाय	२७६, २८०		
सङ्गणिकारामता	२६		
सङ्गहारवता	१२७		
सङ्घानुसत्ति	७, ६		
सञ्जानिरोधो, फस्सनिरोधो	११८		
सञ्जान निदानसम्भवो, फस्सो	११८		
— विपाको	११८		
— वेमत्तता	११८		
सञ्जा, सत्त	१८८, १६४		
सत्तिदीवारिको, अरियसावको	२३८		
नत्तिपट्टानानि, चत्तारि	—		

सदासम्पदा	३७७ ३८ ४ ८-४१०	सामगामने पोलिबन्धनियम	११
सदसिको भरियताबको	२३६	सामाबती उपासिका	४२५
सम्पागारे	२६३ २६४	सारणी उपासको	११८
सम्बिष्टिको बम्पो	७ ७१	सारणीया बम्मा	११ ११
सम्बानी महपति	१४६	सारम्ब केतिय	११
सम्पुरित्तानामि भद्र	३४२	सापिस्तो बापस्मा १३, १६, २ ४४ ७४ १०६	
सम्प्राप्तिपुस्तो	२४४	१७८-१८ २ ३ ४, ४११ ४११	
सम्बसोके मनभिरुत्तसञ्ज्ञा	१८८ १८६	साबन्धिय विहरति मगमा १ २ ४१ ४६ ७०	
समजीविता	३७६ ३७८ ३७९, ४ ८ ४ ६	१४१ १४२ २७ ११२, १४७	
समनपरिसा	२१४ ३२४	३४२, ३४६, ३४७, ३४४	
समगाद्वाद्वा	३२६, ३३८	सिक्कागारबता	१२७
समनो बोधनो धकिरियबादो	२६३, २६६	सिक्कानुत्तरिय	७ ८० ४२
- भपगम्भी	२६ २६३, २६७	सिक्काभु, टीमु	१४१
- भस्तासको	२६४ २६७	सिक्कानी	१०६
- सम्बन्धबादो	२६३, २६६	सिरीमा उपासिका	४२८
- किरियबादो	२६४ २६६	सहितनानि	८३
- बेगुम्भी	२६३, २६६	सीमन	१४३ १४४
- तपस्ती	२६४ २६६	सीमन्तपराधार्थ	१२८
- बेगपिको	२६४, २६६	सीमबती	३६१ ३६२
- वसन्त बम्मान समितता	२६४	सीमसम्पदा	३७७ ३७८ ४ ८-४१
समया	३६	सीमानुस्सति	७ ६
समाधिपरिक्काप सत्	१८४	सीहो सेनापति	२१३ २१३, २२३
समाधिबल	१४३	२६४ २६७ २६६	
सम्पदा भद्र	४ ८ ४ ६	सुक्कामिजातिवो	६३, ६६
सम्परायद्वितीय बम्मा	३८	सुक्का बहना एकी धम्मी	१ ७
सम्पत्त्यमापो	३४६	- निपमिता	११७
सम्बन्धमानामि चत्तारि	२४६	- धामिता	११७
सम्माधानीवो	१८४ ३३८ ४२६	सुजाता धत्तुम्हा	२२३, २२४
सम्माकम्पन्ती	१८४ ३३८ ४२६	सुक्कनबद्धपगो	२१२
सम्माधिद्वि	१८४ ३३८ ४२६	सुत्तपन	१४३ १४४
सम्मातद्गुणो	१८४ ३३८ ४२६	सुगता उपासिका	४२८
सम्मानवि	१८४ ३३८ ४२६	सुतामुकी भरियताबको	२१७
सम्मावाचा	१८४ ३३८ ४२६	सुने धम्मनवाहिता	३६३
सम्मावाधानो	१८४ ३३ ४२६	- सुत्तवाहिता	३६३
सम्मासमानि	१८४ ३३८ ४२६	सुत्तरी गहपति धत्तावपिधिको	१४६
सम्मुताविनयो	२६३	सुनिम्मितो, वेगुतो	३४३
सत्तम्	३ ७	सुत्तरी, नारा	४३ ४४ २४६
सत्तनानुत्तम्य	७ ४२-४३	सुत्ताने निवीधराजा	४ ३
गापुनिको	३३	सुत्तामा कीमिबपीला जनाभिता	४२८

सुप्पिया, उपासिका	४२८	सोरतो होति पुगलो	६३, ६४
सुमनो, आर्यस्मा	७२	सोवचस्सता	१२७
सुयामो, देवपुत्तो	३४१	सयोगो, विसयोगो	१६६, १६७
सुराघुत्तो	३७६	सयोजनानि, पञ्च ओरम्भागियानि	२०३, २०७
सुरामेरयपान	३४६	- सत्त	१५६, १५७
सुसुमारगिरे, भैसकळावने मिंगदाये	१७-१६, २१८		
	३३०, ३३१, ३३३, ३६२	ह	
सूकरिको	२३	हृत्यको, आळवको	१४६, ३२१, ३२३
सूरसेनान	३४६, ३५३, ३५६	हृत्यपालो, सत्या	८३, ८४, २५६
सूरो, अम्बट्ठो	१४६	हिरीचन	१५३, १५४
सेखस्स, अपरिहानाय अट्ठ घम्मा	४१५	हिरीपरिक्खो, अरियसावको	२३७
- परिहानाय अट्ठ घम्मा	४१५	हिरीवल	१५३
सेतो, नागो	५६	हेतु, अट्ठमो	२७२
सेनापति, सीहो	२१३, २१५, २६३, २६४	- चतुत्थो	२७२
	२६७, २६६	- छट्ठो	२७२
सेय्यावसथपदीपेय्यस्स	६५	- ततियो	२७१
सोणा, उपासिका	४२८	- दुतियो	२७१
सोणाय माता, उपासिका	४२८	- पञ्चमो	२७२
सोणो, आर्यस्मा	८५, ८७	- षष्ठमो	२७१
सोतापन्नो	३११, ३८३	- सत्तमो	२७२
सोत्तियो, निस्सुत्ता	२६४	- सुदिट्ठो	१४१
		हेतु, अट्ठ	२७१

गाथायो

अकम्मकामा अलसा महग्गसा	२२४	असज्झायमला मन्ता	३०५
अकसु सत्थु वचन	३३०	असन्दिद्ध च भणति	३०६
अक्कुब्बसन्ता वघदण्डतज्जिता	२२५	असिना हन्ति अत्तानं	२२८
अट्ठङ्गुपेतस्स उपोसथस्स	३५२, ३५५, ३५८	अहेसु सावका तेस	८४
अत्तूपमा हि ते सत्ता	२२८	इच्चेते अट्ठ घम्मा च	३६६, ३६७, ३७८, ३८१
अत्यस्साय विञ्जापनी	६१	इट्ठा घम्मा अनिट्ठा च	६०
अदण्ठेन असत्येन	२२२	इताय कोघरूपेन	२२८
अनत्यजननो कोघो	२२७	इति बुद्धो अभिञ्जाय	२३४
अनीतिसम्पदा होति	३३८	इतो च वहिद्धा अञ्ज	१७२, १७३
अप्पमादगर होति	१७५	इद्धिमा यसवा होति	२२२
अप्पमादे पमुदिता	४५	उट्ठाता कामवेय्येसु	३७८, ३८१, ४०८, ४११
अप्पसादो च भिक्खूसु	१७२, १७३	उट्ठाहिका अनलसा	३६१, ३६३
अल वायमितु तत्थ	३३०	उपादाने भय दिस्वा	३१
अवीतरागो कामेसु	८५	उपट्ठिता पारिचरिया	४५

उमयत्त कटग्गाहो	६८	तस्मा हि अत्तकामेव	२२२
एवं पि ने पाणमहुद्धितो	२७०	तस्मा हि माटी न मटी न सीलवा	३३२, ३३३, ३३४
एवस्मिं यं विज्जति अन्तरे वनं	३३२, ३३४ ३३८	तस्य सम्माविमुत्तस्य	१५, ८३
एवे को अपरिहानिये	१७२, १७३	तस्सागुरोवा समवा विरोषा	२७१, २७८
एवे को पण्डितिये	१७२, १७३	तस्साहं नम्ममञ्ज्जाम	३३९
एवे न अत्ता सविमा सुमवो	२७१, २७८	ताविं मिक्कुमासञ्ज	४१
एवहि वत्तवा मिक्कु	१३२, १३३	तुसमसुत्तं न सम्मव	३३३
एवं को परं ज्ञानं	६८	ते खेमपत्ता सुखिनी	३१
एवं हि नन्वनं दुक्खं	६८	तेषु गुणो ब्रवा सवो	३१०
एवं ज्ञत्वा ब्रवान्त्तं	६८	वत्तनं भावित्तानं	१७२, १७३
एवं यत्तिन्ना मेवावी	३३ ३४३	वाविदियं दुक्खं सीळे	६७
एवं सम्मज्जीनेसु	३३८	विट्ठमम्महिउत्तवाय	३७८ ३४१ ४०८, ४११
एवो को अपिस्सिये	६८	दुक्खं ब्रवाति मितो	१७७
एवो हेतु महत्तस्य	२२२	दुम्मज्जुत्तं पवस्सति	२२८
ओवुत्तिस्वा मत्तं सज्जं	३३३	नम्मेव रज्जं काटेत्ता	२२२
कम्पावमितो सुववो	१७१	न इतो बहिस्सा अञ्जं	१७२, १७३
कायदुक्खत्थं कत्ता	६७	न चापि रोदिय अत्तारं	३३३, ३३३
कारणञ्च मिद्धमञ्च	२८७	न साधुत्तं प्राप्तीये	८३
कुडो अत्तं न जानाति	२२७	नामं वो कित्तिस्सामि	६१
कुडो हि पितरं ह्मि	२२८	मिद्धमित्तान पापिक्खे	२८७
कोवतो दुक्खन्तो होति	२२७	मिठमयत्ता कक्खेविमत्ता	४४
कोवत्तमवत्तमत्तो	२२७	मिद्धिदुत्ततो पुत्तेति	३४३
वत्ताटीठा हि योवत्ति	३३	मेवत्तमं यमिमुत्तस्य	८३
पुम्हं न तत्त अक्खाति	१७७	मेव विप्पिस्सारित्त	३४३
वत्तवत्तो पटुं यत्ता	२२२	पञ्च नीमरत्ते हिरवा	६८
वत्ताटी न पटिक्का	३४३ ३८४	पटुद्धित्ता अहिठानुक्कमी	२२४
वत्तो न सुत्तियो न उम्मी सुवत्तता	३३२, ३३४ ३३८	पत्त पुक्कज्जानं विपाकं	२२९
वाविमत्तज्जहारं	३३	पत्तावी अत्त मिक्कुसु	१७२, १७३
वोत्तिपावो न गोविन्तो	८४	पार्थनं ह्मन्ने न वदिममाविदे	३३१ ३३४ ३३७
वत्तावत्तवाविमुत्तस्य	८३	पिपो मव मावनीवी	१७७
तटी अमुत्तपि न	३७ ६८	पुक्खेव वाता सुमनी	३३
तटी अवेव वावाय	२२७	पुत्तेति वत्तवत्तेन	३४३
तवेव अपिस्सिये	३७ ६८	वत्तनं वव अत्ताय	३४३
तवेव सीळे वत्तवीटी	६३	वत्त हि यत्तया मुत्ता	३३
तत्तनीयानि कम्माणि	२२८	मत्तं दुक्खं न रोदो न	३४२
तटी न वत्तवत्ति	६३	मत्तं दुक्खं रोदो पत्तो	३०
तविं सम्मुत्तीनं	३३	मुत्तति अक्कज्जानि	६३
तत्ता सत्तं न सीलं न	३३४-३३६	मुत्तवत्तानि कम्माणि	२३४
तस्मा यत्तवत्तवत्ती	३३४	मत्तवत्तानि सम्मुत्तं	६

मनुस्सलाभ लद्धान	३३०	य समणेन पत्तव्व	४२२
मम सङ्कप्पमञ्जाय	३३६	लाभो अलाभो च यसायसो च	२७५, २७८
मलित्तिया दुच्चरित	३०५	लोक जत्वा यथाभूत	३३६
महागिनी व जलितो	६१	वाणिजो व अतीतत्यो	३३०
माल न धारे न च गन्वमाचरे	३५१, ३५४, ३५७	विज्जाचरणसम्पन्ने	३३८
मेत्तस्स चित्तस्स सुभावितस्स	२७१	वीतकोवा अनायासा	२२८
यजमानान मनुस्सान	३८३, ३८४	वीतरागा वीतदोसा	५२
यतो च भिक्खु आतापी	३८२	वीतरागो वीतदोसो	६२
यत्थ सत्तो पुथुज्जनो	३८२	सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो	११६
यथापि उदके जात	६१	सति गीवा सिरो पञ्जा	६१
यथापि खेत्ते सम्पन्ने	३३८	सत्तक्खत्तु महान्नह्मा	२२२
यथापि जेढ्ढा भगिनी	२२४	सत्युगरु घम्मगरु	४७, १७५
यथा मे अहं सङ्कप्पो	३३६	सद्धाघन सीलघन	१५४, १५६
यथा मेत्त अकुसल	२२८	सद्धावल विरिय च	१५२, १५३
यम्हि एतानि ठानानि	१७७, १७८	सद्धासीलेन सम्पन्ना	३६६, ३६७
यस्स एते घना अत्थि	१५४, १५६	सद्धा हिरिय कुसल च दान	३३७
या एव वत्तति नारी	३६१, ३६३	सद्धो सीलेन सम्पन्नो	३७८, ३८१, ४०८, ४१०
या चीघ दिस्वान पति पमोदति	२२५	सन्तवाचो जनवति	२८६
या चीघ भरिया वषका ति वुच्चति	२२५	सव्वकामेहि सम्पन्ने	२२२
या चीघ माता भगिनी सखी ति च	२२५	सव्वेस सो हितो होति	३४४
याय मानु भतो पोसो	२२८	सय आचमयित्वान	५२
या सव्वदा होति हितानुकम्पिनी	२२४	सव्वसयोजनातीत	६०
ये ते इसी बाहिरका	८४	सव्वे अच्चरुची नागो	६१
ये दस्सनानुत्तर लद्धा	४५	सील समाधि पञ्जा च	३२४
ये मग्ग पटिपर्जिज्जसु	३३०	सुचि पणीत कालेन	३४३
ये सत्तदण्ड पथवि विजेत्वा	२७०	सुनेत्तो मूगपक्खो व	८४
यो उमोन्ते विदित्वा	१०६, १०८	सुसविहितकम्मन्ता	३६६, ३६७
यो च पपञ्च हित्वान	१६, १७	सेय्य समाहितो नागो	६१
यो च मेत्त भावयति	२७०	सेलो यथा एकग्घनो	८६
यो च रक्खति अत्तान	८५	सो क्षायी अस्सासरतो	६१
यो चेक दिट्ठिसम्पन्न	८४	सो पापकम्मो दुम्मेधो	६७, ६८
यो न हन्ति न धातेति	२७१	सो ससप्पति कायेन	६७
यो न भरति सव्वदा	३६१, ३६३	सोह विजितसङ्गामो	४२१
यो पपञ्चमनुयुत्तो	१६, १७	सोळसाकारसम्पन्ना	३६६, ३६७
यो वे न व्ययति पत्वा	३०६	सयोजन अणु थूल	६१
य इत्थिया विन्दति सामिको धन	२२४	सवट्टमाने लोकम्हि	२२२
य कुद्धो उपरोधेति	२२८	सवासाय विजानाय	२८६
य निम्मलेन पत्तव्व	४२१	ससप्पी च मुसावादी	२८७
य मनस्सा नमस्सन्ति	६०	टिनि शोन्नपायमानो	

उपमायो

सेय्यवापि भञ्ज्येयं भङ्गकानं भिक्तपूतं	२८६,२९१
सेय्यवापि भञ्ज्येयं यवानं	२८९
सेय्यवापि आकासे	४
सेय्यवापि धामन्व भङ्गापानि धादितानि...	११७,११४
सेय्यवापि धामन्व भङ्गापानि धीठानि...	११९
सेय्यवापि धामन्व भूषणपू साधिकपौरितौ	११०
सेय्यवापि धामन्व पुरितो वसिष्ठो अस्तको...	१४
सेय्यवापि धामन्व पुरितो महतो छठाकस्त पटिकन्धेव धाति बन्धेय्य...	१७१
सेय्यवापि धामन्व बीजानि भ्रष्टानि भद्राणीनि...	११ १११
सेय्यवापि धामन्व बीजानि क्षणानि पूरीनि...	११२
सेय्यवापि धामन्व यानि कानिचि कुक्षानि बहुलिकानि...	१७२
सेय्यवापि धामन्व सम्यगे उच्युस्तेते मञ्जिष्टिका...	१७१
सेय्यवापि धामन्व सम्यगे सान्निध्येते पेतट्टिका...	१ १
सेय्यवापि धामुत्तो गामस्त वा निगमस्त वा धमिदूरे...	१ १
सेय्यवापि धामुत्तो मोषो किट्टावो वामेन वा बडो...	१ २
सेय्यवापि धामुत्तो चतुस्सहापणे सुत्तफुत्तको देवो...	१ ४
सेय्यवापि धामुत्तो पञ्चतसङ्केपे सरकरहरी निवातो...	१ ३
सेय्यवापि धामुत्तो पुरितं पणीतभोजनं सुत्तानि...	१ ४
सेय्यवापि धामुत्तो राजा वा राजमहामतो वा चतुर्पङ्क्तिन्या...	१४१
सेय्यवापि उक्कित्तासिके वचके	४
सेय्यवापि उक्किते	२८१
सेय्यवापि देवानमित्थं गामस्त वा निगमस्त वा धमिदूरे महावज्जपण्डितं...	१११
सेय्यवापि नाम गह्वरित्तस्स कूटपारं उक्कित्तावधितं...	१११
सेय्यवापि नाम गह्वरित्तस्स गानावेसज्जानि	११२
सेय्यवापि नाम गह्वरित्तस्स गानारत्तानं पुत्तानं...	११३
सेय्यवापि नाम गह्वरित्तस्स पस्तङ्गो बीक्कपयो...	११२
सेय्यवापि नाम गह्वरित्तस्स सासीनं भोक्खो निषिठम्मत्तको...	१४६,१११
सेय्यवापि नाम पञ्चजङ्गिक्कस्स पुरिमस्स	२४४,२४१
सेय्यवापि नाम पुरितो सुवज्जमित्थं धमिद्वन्द्वेय्य...	४८४ -
सेय्यवापि नाम बडवा पुरितो उम्मिम्भितं वा बाह्वं पधारेय्य...	२४४ ११६,११६
सेय्यवापि नाम मुत्तं बत्तं अपक्ककल्लकं सम्मदेव रत्तनं पटिम्भेय्य	४
सेय्यवापि नाम पक्खी सङ्गुथो	४
सेय्यवापि पक्खियं	४१
सेय्यवापि पस्सेय्य सपीरं तीवधिकामं धमिदं...	१ ६
सेय्यवापि पहाणव महासमुदो भद्रपुज्जनिवो...	११
सेय्यवापि पहाणव महासमुदो एकस्सो तीवरतो	१ ६
सेय्यवापि पहाणव महासमुदो ठितवम्भो...	

सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन सवसति	३०६
सेय्यथापि, पहाराद, या काचि महानदियो .	३१०
सेय्यथापि, पहाराद, या च लोके सवन्तियो	३१०
सेय्यथापि, व्यग्घपज्ज, तुलावारो वा तुलाधारन्तेवासी वा	३७६
सेय्यथापि, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स चत्तारि आयमुखानि .	३७६, ३७७
सेय्यथापि, ब्राह्मण, अम्बपिण्डिया वेण्टच्छिन्नाय	७६
सेय्यथापि, ब्राह्मण, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो	७७
सेय्यथापि, ब्राह्मण, गावी वज्झा आघातन नीयमाना	२५८
सेय्यथापि, ब्राह्मण, तिणगे उस्सावविन्दु सुरिये उग्गच्छन्ते	२५८
सेय्यथापि, ब्राह्मण, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा	३७६
सेय्यथापि, ब्राह्मण, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते उदकवुव्वुल	२५८
सेय्यथापि, ब्राह्मण, दिवससन्तत्ते अयोकटाहे मंसपेसि पक्खित्ता	२५८
सेय्यथापि, ब्राह्मण, नदी पव्वतेय्या दूरङ्गमा सीघसोता	२५८
सेय्यथापि, ब्राह्मण, पव्वजलायको पव्वज लायित्वा	७७
सेय्यथापि, ब्राह्मण, बलवा पुरिसो जिह्मगे खेळपिण्ड सयूहित्वा	२५८
सेय्यथापि, ब्राह्मण, महतो तळाकस्स चत्तारियेव आयमुखानि .	३८०
सेय्यथापि, ब्राह्मण, या काचि तारकरूपान पभा	७८
सेय्यथापि, ब्राह्मण, यानि कानिचि जङ्गलान पाणान पदजातानि	७७
सेय्यथापि, ब्राह्मण, ये केचि खुद्दराजानो	७८
सेय्यथापि, भन्ते आनन्द, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा	३७२
सेय्यथापि, भन्ते, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते	५७, ४२३
सेय्यथापि, भन्ते, दक्खो गोघातको वा गोघातकन्तेवासी वा	६१
सेय्यथापि, भन्ते, द्वे बलवन्तो पुरिसा दुव्वलतर पुरिस	६१
सेय्यथापि, भन्ते, बलवा पुरिसो तिण्हेन सिखरेन	६०
सेय्यथापि, भन्ते, बलवा पुरिसो दब्बहेन वरत्तक्खण्डेन	६१
सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा	२७, २८, ४०७
सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वधके	१६२, १६३
सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्त वा न्हारुदहल वा	१८६-१६२
सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा	२४६, २६०
सेय्यथापि, भिक्खवे, कुम्भकारपाको आलेपितो	२३२
सेय्यथापि, भिक्खवे, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा	४०६
सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते अयोकपाले हज्जमाने	२०६-२०८
सेय्यथापि, भिक्खवे, पलगण्डस्स वा पलगण्डन्तेवासिस्स वा	२५०
सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दो न सुकर उदकस्स पमाण	५२
सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दो अनुपुव्वनिन्नो	३१४
सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दो महत् भूतान आवासो	३१४
सेय्यथापि, भिक्खवे, यो इमेस सोळसन्न महाजनपदान	३४६
सेय्यथापि, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे	२३७-२३६
सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो	७३, २२६, ४१६

सेम्ययापि भिक्षवे स्नक्तो साक्षापभाससम्पन्नो ..	७१ २१० ४१६
सेम्ययापि भिक्षवे सपिस्त वा तेसस्त वा स्थायमानस्त...	२१२
सेम्ययापि भिक्षवे सम्पन्ने यवकरणे यवदूषी जायय...	२१२
सेम्ययापि भिक्षवे सरवसमये वस्तफुसिधके वेवे वस्तन्ते...	२११
सेम्ययापि भिक्षवे सामुहिकाय सावाय वस्तव्यनवडाय...	२१०
सेम्ययापि भो मोक्षम निवकुञ्जितं वा उवकुञ्जय्य...	२११
सेम्ययापि मनुस्सा एकज्जे व देवा एकज्जे व विनिपासिका	२१२
सेम्ययापि महतो वज्जारासिस्त फुवमानस्त...	१११
सेम्ययापि वा पन भानन्व सायन्हुसमयं सुरिये...	४१
सेम्ययापि वा पन पसेम्य सरीरं सीवविकाम अङ्गितं...	१११
सेम्ययापि वा पनानन्व अमिदो अवरत्तं भलकामसमये...	११४
— मग्गभिदो भलवाससमये...	११४
सेम्ययापि वा पनानन्व रत्तिवा पञ्चूससमयं सुरिय...	१११ १२१
सेम्ययापि विसासे इमसं छोटसपं महाजनपदानं...	१०१ १०४
सेम्ययापि सी भिक्षवे वस्तवज्जुक्को वेहीति बुत्तो...	

सुद्धिपणं

पिट्टे	पन्तियं	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
७	१६	० राम	० रामे
१०	१	० मवस्स	० मेवस्स
१६	४	वसारज्जप्पत्ता	वेसारज्जप्पत्ता
१६	१२	बुद्धाहि	बुद्धहि
२१	२६	समयं	सय
२३	८	तेहि	ते हि
२४	२०	भन्त	भन्ते
२८	३	अप्पाटिवार्नि	अप्पटिवार्नि
२६	२	निहारामसा	निहारामता
२६	२१	दोवच्चस्सता	दोवचस्सता
३०	७	अनानत ०	अनागत ०
३०	१४	अविवचन	अविवचन
३०	२१	पङ्को पि	पङ्को ति
३१	१	B 27	B 275
३५	(सिरो)	० सुत्त	० सुत्त
४०	१६	ति ?	ति ।
४१	२	दिवा सञ्ज	दिवासञ्ज
४५	६	० नुत्तरिय	० नुत्तरिय
४६	(अधो)	० वसवत्तीन	० वसवत्तीनं
५१	७	जनति	जनेति
५८	१	वा	वा उपट्टहिस्सति
५८	१	तम्हा	सो त तम्हा
५८	२१	वा सङ्कप्पेति	वास कप्पेति
५६	६	पिण्डपातटिक्कन्तो	० पटिक्कन्तो
७६	२२	खा	खो
८२	२६	यथापुर	यथापुरे
८६	२१	नेक्खम्म	नेक्खम्म
११५	२७	वेदि	वेदि-
११८	२	वेदियमानो	वेदियमानो

पिट्टे	पन्तियं	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
१३१	६	विहिंसासञ्ज	विहिंसासञ्ज
१४४	१५	भवाहतण्हायेका	भवा तण्हायेकादसा
१५०	७	पहनाय	पहानाय
१७०	१४	भिक्खु	भिक्खू
१७६	१८	निवासत्वा	निवासेत्वा
१८२	२१	० नन्दित्व	० नन्दित्वा
२२५	२३	सत्तिम	सत्तिमे
२२६	७	० मिपगवर ०	० मिगपवर ०
२३६	३	भिक्खव	भिक्खवे
२४१	११	तुण्ही,	तुण्ही-
२४८	२	अत्थ	अत्थ
२६२	१५	समन्ना तो	समन्नागतो
२६६	२	पमादस्स	पमादस्स
२७७	६	यसा	यसो
२८४	११	परिसोचेति	परिसोवेति
२६६	१६	सेनापति	सेनापति
३०७	१४	पं	य
३१२	२२	भिक्खुसङ्घ	भिक्खुसङ्घ
३१५	३	महावन	महावने
३२८	(सिरो)	६२८	३२८
३३५	७-८	मुट्टट्टस्सतिस्सा	मुट्टस्सतिस्सा
३३७	७	अट्टमानि	अट्टिमानि
३४०	२०	हाने	हीने
३४५	६	पटिविरता	पटिविरतो
३७३	१६	कतिहि	कतीहि
३८१	१०	मम	सम
४०५	२५	भुञ्जामि	भुञ्जामि
४१८	२१	अथापर	अथापर

प्रकाशक—मिर्ज़ा जयवीर काश्यप मन्त्री पालि प्रकाशन मण्डल
बिहार मालवा (पटना)
मुद्रक—श्रीकृष्णचन्द्र बेरी बिद्यामन्दिर प्रेस (ग्राइवेट) लिमिटेड
बी० १५।२४ मातमन्दिर, बाराणसी-१

